SUMMARY OF THE FINAL REPORT

Special Committee on the Review of the *Official Languages Act*

One land, many voices

Atausiq nuna, nipigiaqtuq

Atauhik nuna, amikhun nipit

ᐊᑕᐅᓯᖅ ᓄᓇ, ᐅᓄᖅᑐᑦ ᓂᐲᑦ

Un territoire aux voix multiples

ʔìłaghe ní, dëne yatı łą

Gonè ıhłè, go yatı neło

Ne łée, kede łǫ Nan ıhłak, dıideezhuu leıı

Ndeh łié, zhahtıé łǫ

Mamawi kitaskenaw, mihcet pihtâkosowina

Photo by: Robert Redshaw

Northwest Territories Legislative Assembly

- If you would like this information in another official language, call us.
- Si vous voulez ces informations en français, contactez-nous.
- **Kīspin ki nitawihtīn ē nīhīyawihk ōma ācimōwin, tipwāsinān.**
- Tłı̨chǫ yati k'ę̀ę̀. Di wegodi newǫ dè, gots'o gonede.
- ʔerihtł'ís dëne súłiné yati t'a huts'elkër xa beyáyati theʔa ʔat'e, nuwe ts'ën yółti.
- Edi gondı dehgáh got'ı̨e zhatié k'ę́ę́ edatł'éh enahddhę nide.
- K'áhshó got'ı̨ne xədə́ k'é hederi ʔedı̨htl'é yeriniwę nídé dúle.
- Jii gwandak izhii ginjìk vat'atr'ijąhch'uu zhìt yinohthan jì', diits'àt ginohknìi.
- UVANITTUAQ ILITCHURISUKUPKU INUVIALUKTUN, QUQUAQLUTA.
- ᑕᖅᑭᐊ ᑎᑎᕐᒃᑲᑦ ᐱᓕᒍᐱᑦ ᐃᓄᖅᑎᑐᓕᕐᓂᒍᖅ, ᐅᓪᓕᑦᑎᓐᓄᑦ ᐅᕐᒃᓪᓗ ᓴᓐᓄᕐᑐᑎᑦ.
- Hapkua titiqqat pijumagupkit Inuinnaqtun, uvaptinnut hivajarlutit.

1-800-661-0784

© Published by the
Legislative Assembly of the Northwest Territories
Yellowknife, 2003

ISBN 0-7708-0069-6 Summary of the final report

This summary report is available at:
http://www.assembly.gov.nt.ca/Committees/officiallanguagesact.html

Chipewyan

T'A GHÁLAHDĄ TS'Į ʔERIHTŁ'IS XALĮ

Yatı nedhe xa hulta sí nuweba bet'oreʔa´nedhe ʔa'té ją ts'ı dëne ts'ı ʔáne dëné-dų ʔełnuhúłʔa chu ʔełsedóhurúdı harelyų nënek'e chu ʔełúnélyą ʔeła ghálada. Canada chu Jądızı nënek'e (NWT) chu tth'ı harelyų nënek'e t'at'u bet'óreʔa -u, bet'á t'at'u ʔedų - u tth'ı t'at'u t'a k'e ʔeghálada ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe xalı sí harelyų dëne yatı nedhe t'á beghálada ʔat'e bet'áat'ı- u, harelyų yatı ʔełk'écha t'áhet'ı dúwéle hehedı ʔíłaghe ʔadhël ʔaté. Dëne yatı t'áat'ı deʔąąze bet'áat'ı ts'ën ʔeghálada-u, bek'áanı-u yet'óréłʔá sí xa. T'ą ʔełk'úuret'ą sí t'óherełthır xa- u, harelyų ʔats'ën. Dırı bek'áunehtą sí dëne yatı nedhe k'áanı -u, bet'áat'ı-u, báadı sí t'at'e bek'óreją lat'e yatı suzúdı xaʔą. ʔeyerle nëne ts'ën k'éyaghe chu háyǫrıla dánech'á dáala sí dëne yatı nedhe ʔełk'éch'a harelyų t'at'e xa bek'orejáile t'á bets'enúníʔá chóile-u,tó t'at'e sí, hureníle-u, benerédıle chu t'á hehedı. T'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís xałı NWT dëne yatı nedhe ʔełk'éch'a t'at'u bedınáaltí-u, t'at'u bet'óreʔa-u, bet'á tth'ı ʔedų beghálada hulʔa to. T'at'u ní ts'ën k'aldhër sí ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada t'á ʔasí suzúdı-u, yek'áunéhtą-u, jądızí dëne yatı nedhe dëne dáałtí.

Jądızí nëne k'éyaghe ts'ı hubexa ʔełehgëth dëné déłtth'ı chu dëne hudzí yek'é déłtth'í sí yatı k'e t'ą ʔeghálahena bek'ąunéhtą-u, t'ą Dëne Yatı Nedhe Xa Yatı Theʔą sí (SCOL) húlye sí łuk'é 2001 hunídhër ʔat'e. Dırı bek'áúnetą xasí t'á dëne yek'e herełtth'ı sí dëne ʔeyër ʔełets'edel dełtth'ı t'a t'at'u dëne yatı bet'óreʔa-u, t'áhehedı sí dënexel bek'áúnehtą xa. t'á yek'e herłtth'ı sí xél t'at'u beghálada t'á ʔełets'éts'édı t'á ʔasí sehíle sí dëne herełtth'ı xél deʔánéłt'e dëne yatı nedhe ghálada sí bek'óreją xa. Yatı nedhe xa hulta sí dëne yek'e herełtth'ı xél la nech'á hehełtsí yunedhe ts'ën xa suhúlne sí dırı ʔanídhën bet'óreʔą nedhe ghálada sí dų t'at'e ʔąązé dëne yatı nedhe ʔeghálada t'á ʔasí góthe hulʔą-u, chu tth'ı jądızı nëne k'éyaghe xat'u dé bet'á deʔánorıłtsër ʔane xa. T'a k'e ʔeghálada ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe xalı, t'á dëne yek'e herełtth'ı sí xél NWT harelyų jądızí nëne k'éyaghe ts'ı dëne náde sí tesú bedzíe chu tth'ı benı t'á hǫzų ʔeghálada sí bet'óreʔą nedhe sí nuwe yatıé chu dëne ch'anıé yunız t'at'u huʔą sí dëne xa dınáaltí ʔat'e. Dırı ʔeghálada sí yunedhe ts'ën t'at'u dëne yatı nedhe dëne tł'áthela lat'u xa ʔełk'úhuret'ą té bets'úúdı-u, náts'edé huts'éldzá xą.

1.T'A'T'U ʔEGHÁLADA XA ʔASÍ ʔEŁK'ECH'Á BEK'ÁÚNÉHTĄ

T'a k'e ʔeghálada ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí nadé dırı t'á dëne yek'e herełtth'ı sí dëne yatı nedhe xa ʔasí ʔełk'éch'á bek'áúnéhtą Officıal Languages Act hulye sí ts'ı sǫlághe ʔerıhtł'ís xalı:

- T'a k'e ʔeghálada ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí dëne yaıt nedhe t'á harelyų ʔerıhtł'ís k'é beghálada
- T'a k'e ʔeghálada ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe xalı sí nádé that'ın yatı t'á beghálada ʔat'e
- T'a k'e ʔeghálada ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe xalı sí nádé báláy yatí t'á beghálada ʔat'e.
- T'a yatı ʔałe Officıal Languages Act ʔedų ʔálne xa ʔerıhtł'ís nedhe xalı
- T'a k'e ʔeghálada ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe dıghe xalı CD-ROM

T'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı xą́alt'u ʔełę́t'e chu tth'ı t'a't'u hunídhër sí ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí nadé beghálada sí ʔat'e. T'a ʔeghálahdą t'atu ʔalyá sí:
1. Bek'áúnéhtą t'a húlʔa
2. Yatı nedhe sí t'at'u bet'óreʔą t'at'u bedıáanltı
3. Dırı k'áúneta sí yatı nedhe xa yatı nedhe theʔą chu ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada
4. Beyatı k'exadhël dırı bek'áúnehtą ʔadí-u yatı nedhe t'at'u bedınáaltı-u t'at'u be't'óreʔa-u
5. T'a ghárė ʔeghálada sí chu ʔasí ghą huzelkër-u, yatı nedhe t'at'u bet'áat'ı
6. Beyatí k'exadhël yatı nedhe theʔą, t'a bílae sí, chu t'at'u dëne ts'éhenı
7. Bek'áúnéhtą-u huldų ʔasí ʔedų ʔálne
8. Bedınááltı dé ʔeła ʔeghálahena chu ʔełk'úuret'ą t'a ʔedų ʔálne xadé.

T'A GHÁLAHDA TS'I ʔERIHTŁ'IS XALI

T'atthe t'anáádhër náiye ʔasí ʔedų nahídłá t'a ghálahdą ʔerıhtł'ís xalı chu tth'ı nadé t'a ghálahdą ʔerıhtł'ís xalı: nadé t'a ghálahdą ʔerıhtł'ís xalı sí tésu ʔełtth'ı ts'ën ʔeghálada.
t'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı, Officıal Languages Act húlye (1990) xalą́ą́ bezí ʔatéé Yatı theʔą xát'éle dé OLA húlye ʔat'e.

T'at'u Thehéłʔa chu ʔełk'úuret'ą sí t'a NWT Yatı Nedhe xa Yatı Nedhe TheʔąT'á NWT yatı nedhe theʔą sí Officıal Languages Act húlye (1990) t'a yatı nedhe xa yułtá sí ʔate ʔená-u, dëne sùłı-u, Łıchą́-u, That'ín-u, Degëth dëne-u, ʔeténa-u, (Inuvıaluktun chu Inuınnaqtun), kú tth'ı deznat'íne, (yudáz ts'ı deznat'ıne chu sayızı deznat'ıne) yatı nedhe theʔą sí gháré ʔełk'ízí xa hultá.T'at'u yatı thehéłʔa chu ʔełk'úuret'ą sí t'á OLA sí náiye ʔasí bet'óreʔá nedhe k'e ʔeghálada xasí t'atthe ʔasí ghálada t'ą́ąze:

- T'esu bek'e ʔeghálada xa t'at'u bek'áánı-u, deʔą́ąze bet'áat'ı-u, chu nuwe ghą húle ch'á Dëne ts'ıʔáne dëné hube yatıé nedhe
- Jądızí nenek'é dëne yatı nedhe t'a ʔełtth'ı xáʔą sí náát'ı kụ́ę t'at'u dëneba det'áat'ı xat'ı ʔasi ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada dëne ts'ıʔáne dëné yatıé nedhe t'á jądızí nënek'é ts'ı ʔasí deʔą́ąze bet'óreʔą ʔasí ghą náyaheltı sí jądızí nënek'e ʔeyër nunıdhër dé t'at'u súgha hunıdhën sí yet'óherełthır xa.
- T'at'u ʔeghálahena yek'óherelyą That'ín chu Bą́lay harelyụ yatı nedhe xa hultá ʔat'e t'á ʔełtth'ı xadé ʔełk'ızí ʔałdhën-u, t'a ʔełtth'ı xadé bets'ën xą́lı-u chu dëneghǫ́t'ą Yatı Nedhe xa hulta Yatı Nedhe TheʔĄ ghárę.

T'á OLA ʔeyı sí yatı nedhe ʔełk'ızí ʔałdhën t'á ʔełtth'ı xadé dëne ts'ën xą́lı-u, dëne ghǫ́t'ą Hubexa ʔełehgëth Dëné dełtth'ı chu Ní Ts'ën K'aldhër chu tth'ı Jądızí Nëne k'éyaghe (GNWT).

Yunedhe tsën nárídël xa Yek'áúnent'ą

T'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı, t'á dëne yek'e herełtth'ı harelyụ ʔasí ʔełk'éch'a k'áúneta ʔası huhudı t'á hets'éldën t'at'u yatı nedhe bet'óreʔą, yatı ʔedụ ʔáne, t'á ʔełtth'ı xadé dëne ts'ën xą́lı-u, yatı nedhe xa, yatı nedhé ʔerıhtł'ís kụ́e, chu yatı nedhe bet'áanı-u, bet'áat'ı-u,.Te bets'édaredı dé harelyụ ʔáts'ën chu háyǫrıla xél ʔasí gha náyaheltı chu harelyụ dënexél ʔełts'édël t'á nayaheltu chu ná ʔełk'éch'a dënexél náyaheltı hıle jądızí nënek'e yatı nedhe xa. Harelyụ háyǫrıla dáhála náyąątı sí łą́sdı ʔádhël, t'á yek'é heherełtth'ı sí harelyụ ts'ën dzéhıdıl hıle sekuı k'áání kụ́ę, ʔerıhtł'ís kụ́ę, chu yuníz ts'ı ʔasí k'áaní dëne ch'anıyé. T'á dëne yek'e herełtth'ı sí Commıttee hulye harelyụ ʔáts'ën dzek'eredhı hıle sí Dene Natıon Leadershıp huly, Bą́lay yatı nedhe xel ʔeghálahena k'árałde háyǫrıla dáhála, chu ní ts'ën k'aldhër nedhe chu ní ts'ën k'áldhër hube chëlekuı.

2002 ʔeghéze zák'e, t'á yek'e heherełtth'ı sí commıttee húlye ʔeyër kú t'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís heheghą hıle ʔat'e. T'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí jądızí nëne ts'ı Hubexa ʔełegëth Dëné dełtth'ı sí yíz dąıłchudh chu harelyụ háyǫrıla dáhàla sí ts'ën dëne tałya hílé ʔat'e chu dëne ʔeła dełtth'ı t'á yuherełʔı sí t'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí bét'ałyą ʔat'e. T'a ghálahdą

ts'ı ʔerıhtł'ís xalı t'at'u ʔasí ʔełk'éch'á hunıdhır xası ná ts'ěn ʔasí ghą náyaheltı hıle sí jadızí nëneke yatı nedhe xa, Hátłǫ́desche(K'atá'odeeche) nı bąnágës sí ʔeyúndzí Zak'e 2002.

T'á yek'e heherełtth'ı sí Commıttee húlye náde ʔerıhtł'ís nedhe xalı sélne xa yeghąlahena ʔat'e, ʔerıhtł'ís nedhe ʔáłé sı yatı t'at'u ʔedų ʔánalne Officıal Languages Act hulye. T'á yek'e herełtth'ı t'a gháladhdą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí t'a yatı nedhe xa ghálada sí betłą́łchu, ʔełtth'ı xáʔą sí chu hube chëlekuı ʔerıhtł'ís nedhe k'e ʔeghálahena sí hube dágháré tesu ʔełtth'ı beghálada xadé yek'áúneta xa t'exą yexél xaʔalnı-u, ʔerıhtł'ís yetł'átheła ʔası bet'óreʔa nedhe bedı ch'á bek'áát'ı xa.T'á yek'e heherełtth'ı sí Commıttee húlye harelyų t'á k'e yatı nedhe xa té yatı nałts'ı-u dırı ʔaté yek'óherełyą xa ʔasí ʔełk'éch'á háyǫrıla dáhála xél té hǫzų t'a k'e ʔeghálada ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe xalı.

Xat'e xųlı, yatı nedhe xa ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada sí dëneba nezųıle to hurénıle-u hunídhën húlı, t'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí náiye ʔasí ʔełtth'ıle tosą xatıle dé benerédıle. Hubets'ı dëne heherełtth'ı sí commıttee húlye betsẽn xalı ʔat'e.

T'at'u Dek'erıhtł'ís Sí Benuredı Xa Dezą́ąze Hǫzų T'at'ı Yatı T'áát'ı

T'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı te nezų yatı t'áat'ı sí benuredı xa deʔą́ąze hǫzų t'at'ı yatı t'áát'ı sí betsúúdí t'at'u dëne yatı nedhe xél ʔeghálada sí harelyu dek'erέhtł'ís xat'u xalʔı ʔat'e.

Yatı nedhe háyǫrıla dáhála hube kų́ę nadé sí dëne ts'ıʔáne dëné ʔałų beyatié t'át'ı sí t'at'u huʔá sí yuníz k'íz ʔeghalahena durέldza xa yatı sí bet'óreʔa nedhe ʔat'e.

Yatı nedhe ts'ı yatı k'éhelní-u, yatı nedhe ts'ı ʔerıhtł'ís ʔałé-u dëne huts'ełker gháré yatı nałts'ı harelyų ʔats'ẽn t'á yatı nedhe dáyaheltı sí ʔałų dëne nuwexél dána sí hutsékër dé.Yatı nedhe ts'etáíye beghálada nuweghą hųle ch'á bek'ílní xa. Yatı nedhe k'áaní xadé yatı naltsı sí tth'ı bet'óreʔa, xat'u yatı nedhe ʔasí ʔedų ʔane xél beghálada hunedı ʔate.

Yatı nedhe bet'áat'ı-u, bek'áanı-u, nuwe ghą húle ch'á harelyų ʔáts'ẽn ʔasí ʔedų ʔane xél sekuı hube kų́ę ʔeła yatı nedhe t'á bet'á ʔat'ı dé súgha hunıdhën ʔat'e. Yatı nedhe sí bet'áat'ı xáʔą betíkuı chu bets'ie tth'ı bets'une yexél dáyaheltı hube kų́ę, ʔerıhtł'ís kų́ę, harelyų ʔats'ẽn háyǫrıla dáhála hunedı.

Yatı nedhe jądızí nënek'e, dëne yatı nedhe háyǫrıla k'éyaghe, chu yatı nedhe dëné hubekų́ę t'á nats'éde dáala sí harelyų ʔats'ẽn jądızí nëne k'éyaghe ts'azdeze dëne yatı t'áát'ı sí ʔáts'édı.

Xat'e xųlį, hąyǫrįla dáhála sí deʔąąze dëné hube kǫe sí t'at'u dechën yaghe nats'éde sí NWT Dëne Yatı Nedhe hube nënek'e háyǫrįla k'éyaghe ts'ën, dırı ʔasí ní senéyahełtı-u, ʔedéba ʔeghąłarédą-u, xa xáré hubeyatı ʔaté yek'óherełyą sí t'á ʔełk'úuret'ą ʔat'e lımarshı xalį.

T'a ghárė ʔeghálada sí yatı nedhe xa ʔasí k'áúneta dëné t'á bet'óreʔa nedhe xa ʔasí k'óherelyą ʔełel daëhalnı yatı nedhe t'ahǫt'é-u, dëné t'at'u yet'áat'ı sí dëne ch'ánìye chu nuwe náré tohǫt'e t'a ʔedų xáʔą k'oheneta.

2. YATI NEDHE BET'ÓREʔÁ NEDHE ʔAT'E

T'á NWT yunız dënexél tat'u huʔą sí kız ʔałų xahǫt'e dëné yatıé bet'óreʔa nedhe chu dëne ch'ánıye dëné benáadhër. T'at'u dëne benáádhër sí benǫ́nįle lat'é ʔahują sí that'ín benáadhër ts'ën dahurełtı chu tth'ı that'ín yatı nedhe t'áhet'ı dëneba ʔełnonílts'ër ʔat'e. Dırı t'á dëné herełtth'ı sı ʔáhenıdhën ʔasí łąą ʔedų ʔane, hurenıle hulį bek'e ła ʔałé, ʔasí łąą bet'á ʔat'ı lí hulį ʔat'e. Harelyų yatı nedhe ʔełk'éch'a sí bet'áat'ı ʔełk'ízí ʔałdhën xáʔą, dëne ch'áníye, nuwe náré t'ohǫt'e, chu jądızí nënek'e k'e harelyų ʔats'ën dëné nadé sı ʔası bet'áat'ı ʔat'ı bet'óredhır xa la ʔáłé xat'u nuwexél xáʔa,

T'A GHÁLAHDĄ TS'Ī ʔERIHTŁ'IS XALĮ

T'A Yatı Nedhe T'áát'ı chu Dëne Ch'áníye Bet'óreʔa Nedhe Xél Xáʔą

T'á heherełtth'ı betł'as Specıal Commıttee húlye sí te yek'óherelyą dëne yatı nedhe dëneba bet'óreʔa nedhe t'at'u nats'éde, yunız t'at'u huʔą, ʔasí bet'óreʔa nedhe k'óreją, Xaląą ʔasí ʔełk'éch'á ʔasí yatı xa k'áúneta sí dëne yatı nedhe dëne ghą hulé ʔáne k'éʔáne beghálada ts'ıʔane ʔekú dëneba súghalé-hunídhën chu dëne yatı t'áhat'ı chóile t'á hunıla ts'ı ʔáne dëné háyǫrįla dáhála chu tth'ı Canada k'éyaghe. NWT Dëne Ts'ıʔáne Dëne háyǫrįla dáhála sí dëne yatı nedhe xa hut'élđhe begha háyahełtı hílé k'áání tháá chóile NWT harelyų dëneba ʔasí ʔełk'éch'a gha náyahełtı sí dëne yatı nedhe ʔáhehedí-u, bet'óreʔą nedhe chu tth'ı dëne bech'ánıye ʔasí góthe lat'u beghálada xáʔą harelyų ʔats'ën jądızí nënek'e k'éyaghe xa. Dëne yatı nedhe t'áát'ı-u, dëneba bet'óreʔą nedhe chu dëne ch'ánıye t'at'u dëne benáádhër xél ʔeghálada xa. T'á Dëne Ts'ıʔáne Dëné háyǫrįla dáhála sí tesu ʔelts'édáredı t'á dëne yatı nedhe báádı tth'í bek'áanı xa t'atthe t'at'u nuwexél ʔánáádhër sí beghádáílu, t'á dëneba deʔąąze bet'óreʔa nedhe sí ʔełk'ízí senúhǫt'a, chu harelyų dënexél ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada, chu dëne ch'ánıye t'ahet'ı -u dëné ní náts'ër xat'u nats'éde, ʔasí báadı, t'áhut'é beghą xáts'édí. Balą́y hube yatı nedhe háyǫrįla dáhála sí, t'at'u ʔeghálahena xası t'a yet'óherełthır xa hubeınıe-u net'ı Balą́y hubúlye hube ch'ánıye k'e ghálada xa dëne ts'éhını NWT.

T'á Dëné Ts'ı̨ʔáne Dëné t'at'u yunız huʔą sí yatı báádı tth'ı bek'áánı -u, dëne benáádhër ʔasí bet'óreʔá nedhe ʔáts'édı sí xat'u t'á dëné yatı nedhe k'e ʔeghálada ʔat'e. Harelyų yatıé nedhe bet'á ʔasí ʔełk'éch'a bet'óreʔą nedhe gha náyahełtu t'at'u yuníz ts'ı̨ ʔasí k'óreją t'at'u huʔą sí, nuwe náré t'áhut'e ʔasí ʔełnuhú́renı́, chu t'a ʔeghsǫ́ts'elnı́ -u, t'á huts'édlą.Dırı sí t'á dëne hunełt'ą́,
bedı dé harelyų nuweba ʔasí ʔełę́ht'e ʔat'ıle t'á yunız t'at'u huʔą sí chu yuníz ts'ı̨ ʔasí k'óreją bet'óreʔa nedhe dënegha húle hunedılé.

Harelyų dırı nënek'e ʔasí ʔełk'éch'á nuwe náré t'áhut'e sí bet'óreʔą nedhe ʔat'eé yunedhe ts'ën bet'á dëné dána xa náíye ʔasí t'ánch'áy chu téch'ádıye ʔasí ʔełk'éch'á dána sí bek'áanı xa. Yatı nedhe ʔełk'éch'a xa dëné ʔasí k'áúneta bet'óreʔą nedhe k'órelyą sí yatıé ʔełk'éch'á t'at'u harelyųv ʔáts'ën t'at'u dëné yatı nedhe t'óherełʔa ʔatéé. Yatı Nedhe k'e ʔeghálada sí t'á dëné ʔasí bet'óreʔą nedhe k'óherełyą t'at'u dëné yeghálahena gháré ʔat'e. Xat'era xu̧lı̨, yatı nedhe nuweghą hulé ʔają dé, ʔasí bet'óreʔa nedhe k'óherelyą sí begha hulé dé bahurenílu, harelyų nënek'e ʔasí dek'éʔų beghálada xél dëneba hurénile xa hunídhën. T'á Dëne Ts'ı̨ʔáne Dëné hube yatıé nedhe t'á huts'édlą, ʔełghǫ́ts'elnı́ xat'u harelyų ʔánáré ʔasí net'ı̨. Harelyų t'á huts'édlą xat'u ʔasí net'ı̨ lat'u dënexél nats'éde sí chu ʔełtth'ı xáʔą xa ʔasí ʔełk'éch'a ʔeła ʔeghálahena t'at'u bedı̨náaltı. Dëʔą́ąze hǫzų Dëne Ts'ı̨ʔáne Dëne hube yatıé báadı t'á drı t' deʔą́ąze dëneba bet'óreʔa hunı̨dhën ʔat'e sı̨ yatı thehéłʔa t'á Dëne Ts'ı̨ʔáne Dëne t'at'u bedı̨naaltu chu t'á huts'édlą-u, ʔełghǫ́ts'elnı́ xat'u dënexél ʔeła ʔeghálahena ʔate, t'ą yet'óherełthır xa.

Nuwe Náré T'ahú́t'é chu Bek'áunéhtą t'a Bet'óreʔa Nedhe Húlʔą Yatı Nedhe xa

Harelyų ʔáts'ën dëne ts'ı̨ ʔáne dëné yuníz ts'ı̨ ʔasí k'óreją sí tésu bet'óreʔą nedhe ʔat'e (TK). Dırí bek'áunehtą gháré ʔadı-u, t'a bet'óreʔa nedhe sí TK harelyų ʔats'ën yek'óherełyą ʔat'éé, nuwe nënek'e ʔasí k'áúneta dé. Bedágháré ʔeghálada agencıes t'at'u ʔalyá sí Beverly-Qamanırjuaq ʔetthën Mangement Board, chu Mackenzıe Valley Envıronmental Impact Revıew Board húlye, chu tth'ı Canadıan Envıronmental Assessment Agency húlye t'a xáląą ʔasí xaté ʔahehedı-u t'á TK t'at'u ʔerıhtł'ís nedhe heheghą sí ʔets'édáredı t'á ʔasí ʔełk'éch'á k'áúnhentą ʔat'e. TK harelyų ʔasí ʔełk'éch'a nuwe nënek'e ʔasí t'ahú́t'e sí yek'óherelyą xat'u t'á jądızí nënek'e t'a t'ahet'ı̨ ʔasí gódhe hulʔą gháré yet'óherełthır xa-u, resource management húlye ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada sí xat'u ʔáíyełʔı̨ ʔat'e.TK yatı nedhe t'óherełʔą, t'at'u dëneba detáat'ı-u Dëne Ts'ı̨ʔáne Dëne ʔasí ghą xáłní dé dëné hunelẗën that'ín yatı kız nok'e

bahurenile t'á. ku tth'ı, ʔasí bet'óreʔą nedhe k'óherelyą dechën yaghe ní t'ahų́'té-u, dëne záze ´k'é dëne ts'ı ʔáne dëné yatí t'á bezí hudzí tó xat'ıle dé ʔasí ghą xální bek'ésoredı nëne. Harelyų ʔasí bet'óreʔą nedhe yet'óherełthır xa-u, yuníz ts'ı ʔasí k'óreją tth'ı nuwe nënek'é t'ahųt'e chu ʔasí ʔełk'éch'á k'e ghálada t'at'u súgha hunịdhën, yatı nedhe sí bek'áání chu bet'áátí-u tth'ı bet'á dëneba det'áátu ʔasí k'óreją bet'óreʔą nedhe ghálada ʔat'e.

T'A GHÁLAHDA TS'I ʔERIHTŁ'IS XALI

Nuwe Nënek'e T'ahųt'e T'á Bet'óreʔa Nedhe húlʔą Yatı Nedhe xa

T'a GNWT dëné ts'edárení t'á deʔą́ąze ʔasí k'e ghálada xa suhúlne tth'ı dëne ts'ı ʔáne dëné yet'óredhır xa la ʔáłé sí chu dëné benáádhër t'á t'áátu t'á jëth dëné xél t'at'u yet'órełtur xa la ʔáłé-u. Harelyų dırı ʔasí ʔełk'éch'á ghą háyáítu dechën yaghe ts'ën ní xat'u beghálada xa, yatı nedhe t'áátí -u, dëne ts'ı ʔáne dëne t'at'u yuníz xółʔą kízí xat'u xaʔą huts'élʔı ʔat'e.
Nuwe nënek'e dechën yaghe t'ahųte sí t'á huts'édlą ʔeghǫts'elnı, t'at'u hunịdhën-u, ní ts'ı ʔasí k'óherelyą-u t'á dëne yatı nedhe t'á hǫzų dënexél yetá xální ʔat'e. T'at'u bedịnáaltı t'a nuwe nëneke bet'á sí ʔats'édı, xat'era, Dëne ts'ıʔáne Dëne hube yatıé bet'áátu sí t'á bet'óredhır ʔat'e.

Dëne Ch'áníye xél jëth dëné dechën yaghe nats'éde dų ts'ën deʔą́ąze xatı chu ʔasí k'e nuwe nënek'e dëne benáádhër ts'ı ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada ʔat'e. Ku tth'ı, harelyų ts'ën dų jeth dëné nuwe nënek'e deʔą́ąze ʔasí xat'ı huts'élʔı ʔáne dų dëné ch'áníye k'éts'édél ts'étth'ıle t'á deʔą́ąze ʔasí ʔełk'éch'á bedịnáaltu hunịdhën sí beghálada ʔat'e. Nuwe ts'ı dëne yaıt nedhe chu dëne ch'ánıye ʔasí ʔedų laté hulı dëneba nezų t'á dechën yaghe ts'ën jëth dëné dënexél nadé nı ts'ı ʔasí k'óherelyą sí dëné benáádhër xátı ʔasí harelyų hehereldhën xat'u jëth dëné xél xółʔą. Xat'e xụlı, Háyǫrịla dáhála sí tth'ı balą́y dáíyaheltí hárelʔa ts'ı dëne ląą nadé t'á beyatı nedhe deʔą́ąze hǫzų bet'áátu xa NWT harelyų ʔáts'ën dënexél bedịnáaltu dé jeth dëné t'á balą́y yatı huhurelʔı dé xat'u tth'ı xáʔą xa suhúlne ʔat'e.

GNWT t'á harelyų la k'e dáhála sí Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe chu Balą́y yatı nedhe dų ts'ën bet'áátu chóile, tok'e yatı hulı sí huts'élʔı dé dëneba ʔeghálada t'á háyǫrịla dáhála sí tth'ı dëne yatı nedhe bet'áátu ʔát'ịle hehedı ʔat'e. Dırı deʔą́ąze hǫzų dëneba ʔeghálada sí suhúlıne Dëne Ts'ıʔáne Dëné to Balą́y hubeyatu chu yet'á la k'e ʔeghálahena ʔánídé deʔą́ąze yatı t'áat'ı-u, tth'ı ʔasí ʔełk'éch'á hureldën-u xat'ı ʔasí xa bet'óredhır xél nuwe yatı ts'ën dáherení xel bet'á ʔasí k'e ghálada xa. K'éʔáne dëneba la lą́á xáne dé tth'ı nuwe nëne ts'ı nak'e ʔełk'éch'a yatı nedhe yet'áhet'ı deʔą́ąze hǫzų harelyų ʔełk'éch'á yatı xél ʔeghálada xa, dırı sí háyǫrịla dáhála dëne ts'ı Dëne Ts'ıʔáne Dëne hube yatıé bet'áátu-u, xat'u dëneba ʔasí sélye. Deʔą́ąze

nak'e ʔełk'éch'a yatı nedhe t'á ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xa chu dëne ts'édı xat'u t'á yet'órélʔá sí dëne dóherıkër xa deʔánelt'e "dëne yatı nedhe bedınáaltı." Yatı nedhe deʔánelt'e bedınáaltı ʔane ʔasí ʔełk'éch'a bet'á dëne huneltën xa, beye huretháa chu TV k'e ʔasí ʔełk'ech'a k'e ʔeghálada, yatı nedhe xa ʔasí k'áúneta, chu yatı nedhe ʔerıhtł'ís kųé dëne huneltën.Náiye tth'ı bet'óreʔa sí chu dëneba dëne ts'édı t'á háyǫrıla dáhála hube kųé to NWT ʔąąze ʔeyërlé ts'ën bet'á ʔeghálada dé. Harelyų xadé, deʔąąze bet'á ʔeghálada-u, dëne bets'édı-u, t'at'u ʔalye xa suhúlne xa yatı nedhe bet'óręʔá ʔat'e. yundhe tháa xa ʔełuhenélya ʔáne chu deʔanǫ́nıłtsër harelyų ʔáts'ën nuwe nënek'e.

3. NWT YATI NEDHE XEı ʔEGHÁLADA TS'Į ʔERIHTŁIS NEDHE YEK'ÁUUNHENTĄ

Dırı bek'áúnhentą ʔadı-u, nuwe yatı nedhe bet'óreʔą -u t'á ʔasí ʔełk'éch'á ghą náyahełtı ʔełéts'édasdí-u chu ʔası ghą náatı t'ok'e bet'á ʔeghálada hunedı lasí yatı nedhe ʔełk'éch'a. Yatı nedhe ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe sí bet'óreʔá bet'á dëne ts'ıʔáne dëné chu ʔełk'éch'a yatı nedhe yet'órełʔą, náiye tth'ı yatı nedhe deʔanǫ́nıłtsër bet'áat'į t'á yech'á heheneljër lat'e. Harelyų dënexél ʔerhtł'ís nedhe t'at'u ʔalye xasí begháré ʔeghálada yatı nedhe ʔáłé, ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada, t'at'u ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada, t'at'u dëne ts'édı, chu t'á bįlae sí t'at'u yeghálahena xa. Canada chu tth'ı NWT dų súgha níłtháa Dëne ts'ı Dëné chu Baláy yatı nedhe ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada sí xaląa gháye xa. Bek'aunéhtą t'á t'atthe t'ánáádhër sí chu dų ʔerıhtł'ís nedhe k'éʔáne beghálada t'á yunedhe bet'á ts'etáíye ʔerıhtł'ís nedhe dëneba ʔasí bet'óreʔa sehíle xa.

Yatı Nedhe xa ʔerıhtł'ıs Nedhe Begháré ʔeghálada 1950s tthe

Dëne Ts'ıʔáne Dëné Yatı Nedhe xa ʔerıhtł'ıs Nedhe: T'atthe t'ánáádhër sí thát'ín xółʔą chu Fırst Natıons Canada k'éyaghe, kú Dëne Ts'ıʔáne Dëné hube yatié t'áat'ı sí ʔasí ʔełgónedı chu ʔasí ʔełk'éch'a hurełʔı sí xa t'ą yet'òherełthır ʔat'e. Súgha níthá chóile begharék'áze, tth'ı dënexél senuhųt'á sí k'éch'á dëne xa húlta, dırı beyatı tth'ı ʔedų nádłʔı xalu, Mıchıf . Ku tth'ı, dırı sí yek'áúunhentą ghárė ʔasí k'óreją sí ʔahédı-u 1700s, t'at'u Baláy chu Thát'ín Canada k'éyaghe ts'ı sí ʔerıhtł'ıs nedhe begháré ʔeghálada sí dëne ts'ıʔáne dëné beyatı chu dëne ch'ánıye chu Dëne Ts'ıʔáne Dëne harelyų dëné sí that'ín k'íz nadé huts'élдza hıle.

T'A GHÁLAHDA TS'I ʔERIHTŁ'ÍS XALĮ

Dëne Ts'ıʔáne Dëne sí xa yatı nedhe theʔą sí, dënéxaré kųé ʔerıhtł'ís kųé dáhála hıle sí, dëne ts'ı ʔáne dëné k'íz tsamba hutún, chu harelyų nuwe nënek'e k'e ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada sí benǫ́nıle dëne yatié chu dëne ch'ánıye. Ní Ts'ën K'aldhër tésu ʔeyer kú tth'ı dụherełdzáy dëne ts'ıʔáne dëné chu ʔétena hárelʔa hubeyatı nedhe t'áát'ı ch'ąązé dáhurełtı xat'u thát'ín

nadé kízí xółʔą hunıdhën t'á Euro-Canadıan húlye that'ín benáádhër ʔat'e. Dırı ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada , dënexaré bet'łas ʔerıhtł'ís kuę́ dáhála hıle sí, Xát'u t'á dënexél ʔasí łąą ʔedų ʔáhujá-u, dëne ts'ıʔáne dëné hubeyatı beghą húle ʔedu.ʔahełdhën ʔat'e, Xát'e xúlí, harelyų xadé tó 1950s hunıdhër sí dëne yatıé dëne ts'ıʔáne dëné xaląą dëne xą beyatı hube kuę́ yet'áhet'ı sí.

Balą́y Yatı ʔerhtł'ıs Nedhe Begháré ʔeghálada: T'a deʔą́ąze hubexa hunída sí Balą́y chu that'ín yatı nedhe t'at'u ʔełtth'ı xa beghálada sí to hunıdhër 1700s dënexel dëné ʔełk'énadé Balą́y beghą hunénąsí dırı that'ín hárelʔa Brıtush k'áraldé ʔáhują-u North Amerıca. T'á Brıtush hárelʔa-u xél, that'ín t'at'u ʔı̨łaghe ʔełk'ízí xółʔą sí xa huhereldzáy hehedí bech'ánıye chu beyatı t'áhet'í ch'ą́ąze dáhurelti xa francophones, k'éʔáne beghálada ts'ıʔáne ʔekú t'á ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada sí hubets'ı t'á Balą́y yatı nedhe xa. sí beyatıé ts'éhení t'á tth'ı hube ch'ánıye bek'ílní xa gháne xa xályá ʔat'e. Dırı sí ʔerıhtł'ís nedhe xa yatı theʔą sí Constıtutıon Act húlye (1867) xat'u dé tesu ʔerıhtł'ís nedhe xa yatı theʔą sí harelyų ʔasí báádí xałyą sí Balą́y hubexa ʔełéhgëth dëne Parlıament húlye sí Ní Ts'ën K'aldhër Nedhe xél Canada chu Quebec. Jądızí Nëne K'éyaghe Yatı Nedhe Theʔą sí Act (1875) dırı ʔełk'úuret'ą t'á jądızí nënek'e Hubexa ʔełéhgëth Dëne dełtth'ı That'ín yatı nedhe t'áát'ı t'á ʔasí ʔełk'éch'á k'e ghálada xa nuhút'á harelyų dırı xasí ʔełtth'ı xáʔą sí chu yatı nedhe néhıʔą t'á Balą́y yatı chu That'ín yatı t'áátı xałyą ʔat'e. Ku tth'ı, ʔeyër tł'ághe 1892, Hubexa ʔełéhgéth dëné dełtth'ı hubetł'as That'ín yatı nedhe t'á súgha hunıdhën t'á sí dëne ts'édı xadé dëne ʔarádı-u xat'u t'á dëneba ʔasí ghálahena-u. ʔeyër kú tth'ı Balą́y yatı nedhe dék'éʔų betáát'ı ʔahują hıle sí Quebec ʔádízí harelyų ʔáts'ën ʔek'éʔų Balą́y yatı nedhe xa hulta húlı yet'áhet'ı chóile sí ʔatéé 1900s ts'ën. Kú tth'ı, bet'áátı xa dúwéle tsądhëth ʔełnáundı chu, baxáʔą t'á Balą́y- yatı nedhe t'áat'ı Roman Catholıc húlye sí yałtı kuę́ dëné ts'éhení t'á Balą́y yatı nedhe t'á ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada sí jądızí nënek'e NWT.

Yatı Nedhe Xa ʔerıhtł'ís Nedhe Xalı sí 1950 ts'ı 1984 ts'ën

Dëne Ts'ıʔáne Dëne ʔerıhtł'ís Nedhe Begháré ʔeghálada: Kú tth'ı 1950s, Ní Ts'ën Ká'ldhër Nedhe ʔasí deʔą́ąze dënexél ʔasí ʔełk'éch'á k'e bek'é ghálada jądızí nënek'e NWT dırı sí ʔerıhtł'ís kuę́ dáhála chu tth'ı náíye dëne ts'ı ʔáne dëné dechën yaghe nadé sí deʔą́ąze hǫzų nats'éde xa háyǫrıla k'éyaghe. T'atthe t'anáádhër sí ʔerıhtł'ís kuę́ nats'éde sí chu tth'ı sekuı ʔerıhtł'ís kuę́ hodáneltën dé bekuę́lé nadé hostels húlye sí dırı sí dų ts'ën dëné góthe ʔeyër nadé sí dëne ts'ıʔáne dëné t'á ʔerhtł'ís kuę́ náídıl sí deʔą́ąze ląą ʔat'e ʔeyí ʔáts'édí ʔat'e. ʔerıhtł'ís kuę́ t'at'u sekuı hodáneltën sí ʔasí ʔełk'éch'á t'at'u beghálada xasí xahútıle hunıdhën sí t'á t'atu bets'údı-u náts'ede, Dëne ts'ıʔáne dëné hube yatı nedhe chu th'ı dëne ch'áníye. Kú 1969, nunıdhër sí Ní Ts'ën K'aldhër Nedhe Canada k'éyaghe ts'ı Dëne Ts'ıʔáne Dëne ʔerıhtł'ís

Nedhe Begháré ʔeghálada xa xalį (1969) ʔeyër ts'įʔáne "ʔerıhtł'ı́ s Dëłgáı̃" harelyų ʔáts'ën dëne ts'į dëné t'at'tu hubexél ʔeghálada xasí dëné ʔį́łaghe ʔełk'ízí be suhúlne xa dırı nënek'e Canada k'éyaghe, Dëne Ts'įʔáne Dëné harelyų ʔáts'ën ʔéłé hunįdhën sí hulį t'á dënexél xálnı ʔıłghe lat'u xat'é hulį ʔasí dëneba deʔą́ąze hǫzų ʔasí ʔełk'éch'á ʔeghálahena ʔahúja t'á ʔasí té súgha-u, náts'ede senų́ų́t'á dëne ch'áníye chu dëne tsįʔáne dëné yatı nedhe bek'áánı-u, bet'áátí x ʔahúją-u. Kú tth'ı 1970s ʔeyër kú tth'ı ní bąnąhgës ts'ën - húlye sí ʔerıhtł'ís kų́ę́ dáhála sí xat'u dırı ʔasí beghálada sí Fırst Natıons, Supreme Court hulye sí Náátı Kų́ę́ Nedhe ts'į dëne tsįʔáne dëné sí hube ts'édı xa ʔerıhtł'ís nedhe xalį yatı nedhe theʔą begháré ʔeghálada sí, dırı ʔełk'úuret'ą sí harelyų xa ʔerıhtł'ís kų́ę́ ts'į dënexél yatí ghálada xa suhúle-u, dëne ch'áníye tth'ı t'at'u súghá sí harelyų jądízí nënek'e ʔerıhtł'ís kų́ę́ dáhála. Kú tth'ı, ʔeyër tł'ą́ghe 1981, dırı 30% huk'e dëne ts'įʔáne dëné Canada K'éyaghe t'at'u dëne ts'į ʔáne dëné chu bech'áníye ts'ázdeze hube kų́ę́ beyatıé t'áát'ı t'at'u bą́ dááltį dzįn t'ánelt'u, harelyų ts'ën dëne ląą hube yatıé nedhe bet'áát'į ʔáhują-u, ʔeyıle ts'ën tesú dëne tsįʔáne dëné xat'u hubexél xáʔą beyatí nedhe deʔą́ąze hǫzų yet'áhet'į ʔat'e, jądıź nënek'e chu tth'ı xáhują ʔat'e.

Kú tth'ı 1982, t'atthe t'ánáádhër sí dëne tsįʔáne dëné chu tsamba náłya-u t'a dëne ghórędzí t'a ʔełtth'ı xadé dëne ts'ën xą́lį-u bets'ųk'edhúle xa ʔerıhtł'ís nedhe xalį sí Constıtutıon Act Canada k'éyaghe ts'į ʔat'e. Kú 1984, Ní Ts'ën K'áldhër Nedhe ʔeyër kú tth'ı dırı sí Baláy chu That'ín Yatí xa Yatı Nedhe Theʔą sí harelyų ʔełk'ízí beghálada xasí Offıcıal Languages Act húlye NWT. NÍ TS'ën K'aldhër GNWT t'atthe t'at'u ʔasí k'e ghálada ts'į ʔerıhtł'ís nedhe xalį sí huherelʔįlé hulį xat'u Yatı Nedhe xa yatı theʔą sí beghálada xa Offfıcıal Languages Act húlye (1984). Kú OLA t'ą dırı yatı nedhe xa hultá yatıé t'át'į Baláy yatı chu That'ín yatı yatı nedhe theʔą sí gháré harelyų ʔasí k'e ghálada sí ʔełtth'ı xa yatı hehełts'į sí dëne ts'įʔáne dëné tth'ı hube yatı nedhe t'á dëné ts'édı ʔą́ąze t'au súghá ts'ën hube xa ʔeghálada suhúlne xa. Dırı ʔełk'úúret'á sí harelyų ʔasí ʔełk'éch'á k'e ghálada Canada chu GNWT t'at'u ʔéła ʔasí k'e ʔeghálada xa ' cooperatıon agreement' límárshı hehełtsį ts'į nísí yunedhe ts'ën tháá xat'u ʔasí ʔełk'éch'á t'á deʔą́ąze bet'óreʔa nedhe sí k'e ghálada xaląą gháye xa. Nı́ ts'ëń k'áldhër nedhe t'at'u ʔerıhtł'ís nedhe xalį sí begháré ʔasí k'e ghálada sí harelyų yatı nedhe ghálada tsamba nech'á dëné tł'athela yatı nedhe xa húlta yatıé Baláy yatı chu tth'ı DëneTs'įʔáne Dëné t'á yatı nedhe deʔą́ąze hǫzų bet'áát'ı -u bek'áání-u bet'á ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada xasí.

T'A GHÁLAHDA TS'I ʔERIHTŁ'ÍS XALI

Baláy Yatı ʔerhtł'ıs Nedhe Begháré ʔeghálada: 1950, ʔekú ʔełk'úhuret'ą hįle dırı yunaghe ts'į t'at'u ʔasí ʔełk'éch'á ʔeghálada xa Quebec t'atthe ʔasí ghą hnáyahełtı dé That'ín yatı t'á, t'á xahet'į hįle bek'áúnéhtą ts'į Baláy yatı nedhe xa hulta sí harelyų ʔáts'ën nók'e xaląą bet'áat'į.

Hube kųé xaląą Baláy yatı nedhe dáyahełtı harelyų ʔełúchu dé t'ą t'a yet'á dóherełethır xasí Quebec harelyų ts'ędn Canada k'éyaghe tó hunıdhër sí 1960s. T'at'u Royal Commıssıon húlye sí ʔekú t'at'u dënexél súhúle xa seneyáįłtı Yatı Nedhe Xa Hulta Yatı ʔełk'éch'á Bılıngualısm hulye chu Bıculturalısm hulye Dëne Ch'áníye ʔełk'éch'á tó hunıdhër sí 1963, ʔasí dëneba ʔełtth'ı xa harelyų ʔerıhtł'ís nedhe xa yatı theʔą ts'į yatı nedhe ʔełk'éch'á chú ʔerıhtł'ís kųé xa, yunaghe ts'ı ní ts'ędn k'aldhër harelyų nak'e yatı nedhe t'á ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada, chu ku tth'ı ta't'u bet'áat'ı sí bek'óreją xa t'at'u bedınáaltı-u sí Quebec ts'ı yatı nedhe. T'at'u súghá hunıdhën bet'óreʔą k'e ʔeghálada xa Offıcıal Languages Act of Canada húlye(1969) dırı tsamba Baláy yatı nedhe xa tł'á thela xa sní sí t'a't'u ʔerıhtł'ís kųé jądızí nënek'e NWT. Kú Constıtutıon Act(1982) húlye ʔerıhtł'ís Nedhe Xa Yatı Theʔą sí harelyų ʔasí dırı Baláy yatı nedhe chu That'ín yatı nedhe hubáadı xa xałʔı tesu ʔełtth'ı xa harelyų ʔerıhtł'ís nedhe xa yatı theʔą ts'ı ʔerıhtł'ís kųé yatı nedhe t'á ʔasí k'e ʔeghálada sí harelyų ʔáts'ędn Canada k'éyaghe.

Yatı Nedhe Xa Yatı Theʔą ʔerıhtł'ís Nedhe Bek'áúneta

Dırı bek'áúneta sí t'at'u ʔegháladą húlʔa OLA, tth'ı GNWT t'at'u ʔeghálada sí deʔą́ąze hǫzų dëne ts'ı dëné hubeyatı nedhe t'at'u bedınáaltu-u, bet'óreʔa-u,tth'ı ʔedų bet'á ʔeghálada húlʔa dúwélé to ku tth'ı bet'áat'ı sí t'ą dırı yatı nedhe xél ʔeghálada harelyų ʔáts'ędn t'at' bet'á dëne bets'édı xa. T'at'u dëne yatı t'áat'ı-u, t'at'u beghálada (1986) ʔedërí dëne nérıhtł'ís sí Task Force húlye ʔat'e Dëne Ts'ıʔáne Dëné beyatı nedhe deʔánít'e bet'á ʔat'ı xa hurılʔı dásní Dëne Ts'ıʔáne Dëné, Bets'ı ʔerıhtł'ís ghálada kųé ts'ı ʔasí dëneba ʔetth'ile to, ʔasí ghą hurelkër to dé Yatı K'eyıʔı, ʔasí k'áúneta tth'ı bet'óreʔá nedhe ʔat'e dëne tth'ı dëné yatı nedhe t'á ʔerıhtł'ís k'e dárıhtł'ís hodáneltën, deʔą́ąze ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada xa dëné hodáneltën chu ʔerıhtł'ís nedhe xa hulta sí yet'á náatı kųé dëneba det'áatı-u- dëné yatı nedhe t'á ʔerıht'łis k'e dárıhtł'ís ʔasí k'e ʔeghálada xasí, Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe t'á ʔasí tółye hudzí xade háyǫrıla dáhála dëne kizí hudzí dexa. kú Canada-NWT Cooperatıon Agreement húlye Baláy chu Dëne Ts'ıʔáne Dëne jądızí nënek'e NWT dırı ʔełk'úuret'ą sí chu ʔets'édáredı t'á Baláy yatı nedhe bet'áat'ı harelyų ʔats'ędn tth'ı Dëne Ts'ıʔáne Dëné beyatı t'á dëneba bet'á ʔası det'aatı huts'éłʔı to- ʔerıhtł'ís k'e ʔeghálada xadé, ʔerıhtł'ís kuę dëné hodáneltën, ʔasí bet'á xat'ı bet'á deʔą́ąze hǫzų ʔasí k'e ghálada lasí xa. tth'ı límárshí xalı sí harelyų ʔasí ʔełk'éch'á ʔeghálada xasí ʔełts'édáredı háyǫrıla k'éyaghe-ts'ędn ʔasí bet'óreʔá nedhe dëne yatı nedhe t'á ʔasí ʔełk'éch'á ghálada xa. K'áaní ttháá chóile, dırı ʔasí Dëne Ts'ıʔáne Dëné yatı nedhe t'á háyǫrıla dáhála sí deʔą́ąze hǫzų ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada sí díní xáré hube ts'ędn xalı ʔası t'á bet'óreʔá nedhe sí hunıdhër sí hube dágháré xat'u háyǫrıla k'éyaghe ts'ędn harelyų ʔáts'ędn xa suhúlya ʔat'e.

ʔerıhtł'ís Kųé Xa Yatı Nedhe Theʔa (1996) xat'u t'á DECs t'a yatı hurelʔı sí t'á xat'u ʔerıhtł'ís kųé dëne yatı nedhe t'á ʔasí ʔełk'éch'á dëné hodáneltën xa nak'e yatı nedhe t'áatı-u. Kú tth'ı, t'at'u ʔeghálada sí yatı nedhe t'á bet'óreʔá t'at'u súghá hunıdhën sí huts'ékere t'á huts'élʔı dexa sí ʔat'e. Dëneba t'at'u dëné yatı nedhe t'á ʔerıhtł'ís kųé dëné hodáneltën tesu beyatié k'óherelyą-u, tth'ı ʔasí ʔełk'éch'á bet'á ʔeghálada sí thela. T'a yet'órełthır xasí ʔádanıdhën-u, ʔaté t'at'u ʔeghálada lı xane xa Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe beghálada xadé. TTh'ı ʔerıhtł'ís kųé sí Educatıon Act húlye t'at'u ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada sí chu tth'ı Balą́y yatı nedhe theʔą sí ghárė ʔerıhtł'ís kųé t'á Balą́y yatı nedhe ʔerhtł'ís kųé hodáneltën náhédıl sí t'á herełtth'ı boards húlye, t'at'u yatı nedhe theʔą sí ghárė Charter of Rıghts and Freedoms hulye ʔat'e.

Kú tth'ı GNWT dırı bek'áúnet'ą sí t'at'u begháré ʔasí k'e ʔeghálada ts'ı ʔerhtł'ís nedhe xalı hıle ʔat'e Offıcıal Languages Guidelınes Manuel (1997a) Yatı Nedhe ʔełk'éch'á ʔats'édı ʔeyër tł'ą́ghe tth'ı Offıcıal Languages Polıcy húlye sí (1997b) Yatı Nedhe ʔełk'éch'á yatı nedhe theʔą sı ʔat'e. ʔeyër kú tth'ı, Ní Ts'ën K'aldhër ʔerıhtł'ís Kųé, Dëne Ch'ánıye chu La K'e ʔeghálada(ECE) ʔeyí t'at'u beghálada-u ʔasí bets'éhąlı-u t'a ʔasí ʔełk'éch'á begháré ʔeghálada xasí ʔerhtł'ís nedhe hehełts'ı t'a hehereтł'ís-u ʔat'e. Ní ts'ën k'aldé hárelʔá sí díní hube ts'ën xalı-u t'at'u yatı nedhe t'á ʔasí ʔełk'éch'á t'atu súghá dëné ts'éhení lasí xa beghónedı yeghálahena ʔat'e. Xat'é t'á dırı sí 1990s, t'á ts'ı bets'ı ʔerıhtł'ís Ghálada Kųé ts'ı T'ą Yatı K'eyíʔı ʔasí k'áúneta-u, t'atu deʔą́ąze hǫzų xádı-u,bek'e ʔeghálada ʔádenele-u, ʔasí t'á hunıla dé, hubexa ʔełehgëth dëné détth'ı dëne xél xálnı t'á ʔasí k'áúneta tth'ı bet'óreʔá nedhe ʔíghá lat'u ʔasí ʔełk'éch'á t'á dëneba ʔeghálada húnedı sí, t'à huherélʔı hehedı ʔerıhtł'ís nedhe xalı begháré náíyelı ʔasí bek'e ʔeghálada hıle ʔat'e.

To hunıdhër ts'ı t'ánáádhër sí OLA, t'ą́ghe ts'ën ʔasí ʔełk'éch'á k'áúnet'ą Balą́y yatı nedhe xa xat'u beghálada hıle sí ʔat'e. Dırı ʔasí ʔełk'éch'á k'áúnet'ą gháré ʔáhedı-u, ʔału t'áté sí nezų chóile hunıdhën t'á deʔą́ąze hǫzų beghálada xa tesu suhúlne xadé t'at'u bet'óreʔá-u, yek'áúneta-u ʔasí ghą náyahełtu xa. K'áanı tthá́á chóile, Balą́y yatı nedhe xa ʔasí ʔełk'éch'á beghą náyahełtı-u, hube ts'ı ʔerhtł'ís k'e ghálada kųé nuhút'á dé súghá hunıdhën ʔat'e. ECE t'at'u ʔasí k'e ʔeghálada sí k'áralde t'at'u dëneba ʔasí selne t'á yatı nedhe ts'ádeze ʔasí k'e ghálada xálı ʔat'e

T'A GHÁLAHDA TS'I ʔERIHTŁ'IS XALI

Harelyų ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada sí tth'ı dëné ts'édı xa ʔasí t'at'u bet'óreʔą nedhe, dırı ʔełk'úhuret'ą nıs ʔerhtł'ís xalı begháré ʔeghálada sí Official Languages Polıcy chu Manuel húlye ʔat'e. Dırı náíye OLA ʔasí t'at'u beghálada sí t'at'u ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada-u sí tth'ı dëné ts'édı xa ʔasí t'at'u bet'óreʔą nedhe, bexą́lt'u yatıé dų ts'ën xat'u dëneba ʔeghálahena ʔat'ıle. Harelyų net'ı xadé, t'at'u dırı ʔerıhtł'ís xalı sí harelyų ʔedų ʔáją ʔat'e t'atthe t'ánáádhër sí náíye bedı ʔeghálada ʔáhują-u, yatı nedhe ts'ı ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada hıle chu t'at'u dëneba bet'óreʔá nedhe bedınáaltı sí dëneba det'áatı-u, háyǫrıla harelyų ʔáts'ën dëné ts'édı hıle sí dų ts'ën ʔedų ʔałya ʔat'e.

4. BEK'OREJĄ NEDHE T'Á BET'ÁAT'ı YATI NEDHE: NEDHE BEGHĄ NÁNÁDÉ

Kú tth'ı NWT ʔasí ʔeghą lat'u ʔedų ʔáne harelyų ʔełk'éch'á yatı nedhe t'áatı jądızí nëneke deʔą́ąze dëné yatıé ʔedų ʔáne jądızí, t'atthe That'ín yatı t'á t'áatı xaląą. Dų ts'ën xanádhër -u, yatıé nedhe ʔedų ʔáne ts'étth'ıle ʔełk'éch'á yatıé Official Languages Act t'at'u ʔerıhtł'ís nedhe gháré ʔeghálada hulı tth'ı t'at'u tsamba hełétłé. té bet'óreʔá xat'ı ʔasí benu4redı xa t'at'u huní dhër-u, t'ate-u, t'at'u beghálada-u, yatıé ʔedų ʔáne sí t'at'u dëneba selne dúwélé ʔáʔadı xa.

Yatı Nedhe ʔedų ʔáne Benúredı Huts'élʔı ʔat'e

T'á yatı nedhe xa hulta sı ʔedų ʔáne harelyų dëné háyǫrıla ts'ı hube yatı nedhe t'áhét'ıle dé t'at'u dáyaheltı sí, nok'e ʔeyıle yatı ts'ën dáhureltı to xat'era yatı sí ʔedų ʔáne ʔat'e hunıdhën. Ku´tth'ı yatı nedhe ʔedų ʔáne dé t'at'u dáyaheltı sí tésu "language de-Aacquıstıon" yatı hehelts'ı-u, Háyǫrıla dáhála sí dëné góthe, t'á deʔą́ąze beyatı k'órełyąle. Yatı nedhe ʔedų ʔáne dé, " Language obsolescence" t'a harelyu xat'ı ʔasí hube kų́ę́, tth'ı ʔerıhtł'ís kų́ę́,yet'áat'ıle t'á chu tth'ı háyǫrıla k'éyaghe dáhála nats'edé sí. T'at'u yatı nedhe bet'áatı gháré, nok'e xat'u yatı nedhe dëneghą hulé ʔat'ı ʔat'e bet'áát'ıle dé ' Yatı nedhe dëneghą húle bet'áat'ıle dé' yatı nedhe harelyų dırı nënek'e xahút'é ʔedų ʔáne hurení ʔat'e, dırı sí tth'ı nok'e dëne dek'eʔų nadé ʔáhują-u (ʔełtsłéłgël, dąk'e dëne ʔeya) chu dëné cháníye beghą dáile sí bet'á bahunıla ʔat'e. Yatı nedhe ??edų ʔáne sí dų deʔą́ąze ʔat'e t'atthe yuníz huʔą sí lat'éle, kútth'ı That'ín nuwexél núnıʔá ts'ı harelyų dırı nënek'enuwe náré t'áhut'e sí, t'at'u dų ʔedų dáyatı-u, chu harelyų satsan benı hulı xatı ʔasí ʔełk'éch'á hetłéłé t'á t'a ʔasí k'e ghálada ʔat'e.

T'a yatı nedhe xa hulta sí ʔedų ʔáne dırı dų hułdzá laté hube kų́ę́ t'at'u dáyatı gháré tth'ı hube yatı t'áatı-u tanelté yet'á yaheltı-u harelyų xat'ı ʔasí bet'óreʔá ʔat'e. Náíye ʔıłaghe yatı nedhe xa hulta herélděn xat'u hube kų́ę́ yet'áát'ı-u xáré hubexá dëne xą yatı nedhe t'áhet'ı sí yek'ílní

dé nęzų dų ts'ędn xádhër-u, yatı ʔełk'éch'á yatı xél ʔedų ʔáne dëne harelyų tth'ı hebe kųé náiye yatı ʔełt'á bet'á ʔat'ı ʔat'e. Dëne tíkuí sí, dëne xą beyatıé nok'é bet'áátılu, sekuı sí tth'ı xáré hube yatıé huhereldën lí t'a´deʔą́ąze yet'áat'í xa xaté hulı nok'é yech'áz dahureltı tosą, sekuı sí yet'órełthır xadé hube kųé yatı nedhe deʔą́ąze yet'áhet'ı-u, hube tìkuı tth'ı dırı yatı nedhe dëne xą betł'ás xáʔą ʔat.e.

Hulta ghárę, Canada k'éyaghe ts'ędn hube nënek'e t'á deʔą́ąze yatı nedhe dáyaheltí-u, chu dëne xą hubets'ı yatí nedhe t'atthe yatı hehereldën nısí-u tth'ı ʔałų yek'óreherelyą ʔat'e NWT yatı nedhe ʔedų ʔáne sí that'íne yatı ts'ędn huzéłtı lat'e. Kú tth'ı, hulta ghárę harelyų ʔasí k'áúnet'ą sí bek'órejąıle hulı tésu yatı nedhe t'át'é sí dų ts'ędn. harelyų ʔáts'ędn ʔasí tth'ı k'áúheneta, t'at'u ʔerıhtł'ís kųé nedhe yatı nedhe ʔełk'éch'á dëné hodáneltën sí, begháré t'at'u dırı tohųt'e sí hulʔá to xasą yatı nedhe xa ʔasí k'áúneta tth'ı bet'óreʔá nedhe ʔedų ʔáne yatı ʔeyıle ts'ędn huzéltı lat'e. Náiye dëne tsıʔáne dëné hube yatí nedhe ʔedų ʔáne sí háyǫrıla k'éyaghe ts'ędn harelyų ʔáts'ędn ʔasí ʔełk'éch'á k'áúhenta hıle ʔat'e. Dırı yatı nedhe xa ʔasí k'áúnet'á-u dék'eʔų dëne yatı dáyąheltı t'á chu tth'ı ʔasí yet'áhetı chóile t'á ʔat'e hunídhën, náne tth'ı ʔárádí-u, dırı yatı nedhe bet'áátile t'á ʔeghą dëneghą hulé harelyų t'ahųt'e ʔełęłt'é ʔát'ile. T'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí yeghá náyaheltí hıle ʔełéts'édël sí First Natıons nák'e ʔasí ʔełk'éch'á bet'óreʔá nedhe hulʔá sí dëne ts'ıʔáne dëné hube yatıé nedhe t'ahųt'é hunıdhën sí beghą naatı xa dzełtth'ı hıle sí dék'éʔų yatı yet'áatı-u, tth'ı ʔedų ʔáne sí ʔeyíle yatı ts'ędn dáhureltı tosa.

- T'atthe t'ánáádhër sí dënexáré kųé ʔerıhtł'ís kųé náts'edé sí t'á yatı nedhe ch'áz dáhureltí ʔáyílą-u, t'á Th'atın yatı nedhe deʔą́ąz ʔełénonıłtsër harelyų nënek'e ʔáts'ędn ʔerıhtł'ís kųé dáhala sí ʔáts'édı ʔat'e

- T'atthe t'ánáádhër sí ń ts'ędn k'aldhër t'a t'u yatı nedhe ch'az dáhureltı hıle sí t'á dų ʔasí ʔedų ʔáne nuwe yatı nuweghą húle ch'á bet'òredhır xa-u tth'ı net'ı xa ʔalʔı Dëne Ts'ıʔáne Dëné yatı nedhe sí dıní tth'ı xáhenıdhën sí hubexa bet'óreʔá nedhe ʔat'e.

Yatı nedhe ʔedų ʔáne sí t'a bets'enuníʔa chóile-u t'at'u xa bek'orejáile, kú tth'ı, ʔasí ʔełk'éch'á nuwe náré tohųt'e, dëne ch'áníye, chu t'at'u dáyaheltı.

Dırı náíye ʔasí dëneba t'ą ʔeghálahena bek'ąųnéhtą-u, t'ą ʔerıhtł'ís xalı harelyų yatı nedhe bet'áatı xa są sní. Dırı k'áúneta sí harelyų ts'ı yatı naltsí t'á yatı nedhe ts'ı yatí t'atthe t'ánáádhër sí dırı sí hulta ghárė ʔahehedí ʔat'e 1996 hulta yatié t'a ʔerıhtł'ís xalı GNWT. Xát'e xúlı, 2001 dırı ʔasí k'áúneta-u, ʔerhtł'ís yatı nedhe xa t'at'u hulta sí t'a ghálahdą ts'ı ʔerhtł'ís xalı húlı sí k'e dek'eréhtł'ís ʔat'ılé. T'a ghárė ʔeghálada sí Mıchıf yatı nedhe Beghárek'áze,t'á yet'á dayaheltı t'a bek'áunehtą dëxa t'at'u bedınáaltı-u, t'á tahųt'e-u tth'ı ʔedų beghálada hulʔa to.

Dëne Ts'ıʔane Dëné T'á Bet'áat'ı Bet'óreʔa Nedhe

Hulta 1 t'at'u dek'eréhtł'ís:

- Harelyų jądızí nënek'e dëné nade sí hulta ghárė háyǫrıla dáhala náts'ede ts'ı dënexé xálnı sí tth'ı xahédı ghárė bek'óreją ʔat'e
- Háyǫrıla dáhala ts'ı dëne ts'ıʔane dëné sí hube yatıé nedhe t'atthe k'óherelya sí xat'u hube kųé dëne xą beyatıé nedhe yehereldën sí ʔat'e
- Dų ts'ën hulta dëné hube yatıé k'óherelya sí hube kųé beyatıé t'áat'ı dënexą xat'u dzín t'anelt'u dëne yatı nedhe hubegha húle xáile-u ʔat'e yek'éhelnı xa.

T'ą ʔeghálahena bek'áúnehtą-u t'ą nak'e dëznátıne yatı nedhe ʔełch'áz ʔat'ıle yudáz chu sayízį ts'ı dëznátıne yatıé. Tth'í ʔeténá-u yatı nák'e ʔełk'éch'á sí Inuvıaluktun chu Inuınnaqtun harelyų dırı ʔasí k'áúneta sí harelyų t'at'e-u t'at'u beghálada-u hulı Nunavut hubexél ʔału yatı nedhe hulta sí yatí k'e ʔeghálada ʔat'ıle.

Dırı bek'áúneta sí t'at'u ʔegháladą húlʔa xa ʔalʔı ʔat'e t'at'u beghálahdą ghárė tanız ʔat'ıle dek'eʔų xa hulta dëné háyǫrıla dáhala ts'ı dëne t'sıʔane dëné yatı ku tth'ı t'at'u bet'áat'ı sí t'at'e bek'óreją xa dëne xą hube yatı dáyaheltı-u té yek'óherelya-u. Dëne yatı dëne kųé xalą bet'áat'ıle dek'eʔų ʔat'e. Náıye dëne yatı ghą húleli lajá nanet'ı dé harelyų ʔats'ën, dëne xą t'á dáyaheltı sí ʔat'e, hube kųé t'á yet'áhet'ı sí ʔahehedı-u, yatı nedhe ʔedų ʔane deʔą́ąze. Dırı bek'áúnehtą ghárė ʔadı-u, harelyų ʔats'ën hayóríla dáhála sí ʔełk'éch'á dëne yatı hútł'edhe ʔedų ʔane ʔat'e. Łıchą́é tth'ı hubexa hútł'edhe beyatıé hunıla chóile chu tth'ı degëth dëne yatí t'á deʔą́ąze hubexa hunıla sní.

Hulta 1. Dëne Ts'ı̨ʔane Dëne Yatı Nedhe ʔedų ʔane hayǫrı̨la dáhála (K'áúneta: SCOL)

Dëne Ts'ı̨ʔane Dëne Yatı Nedhe ʔedų ʔane

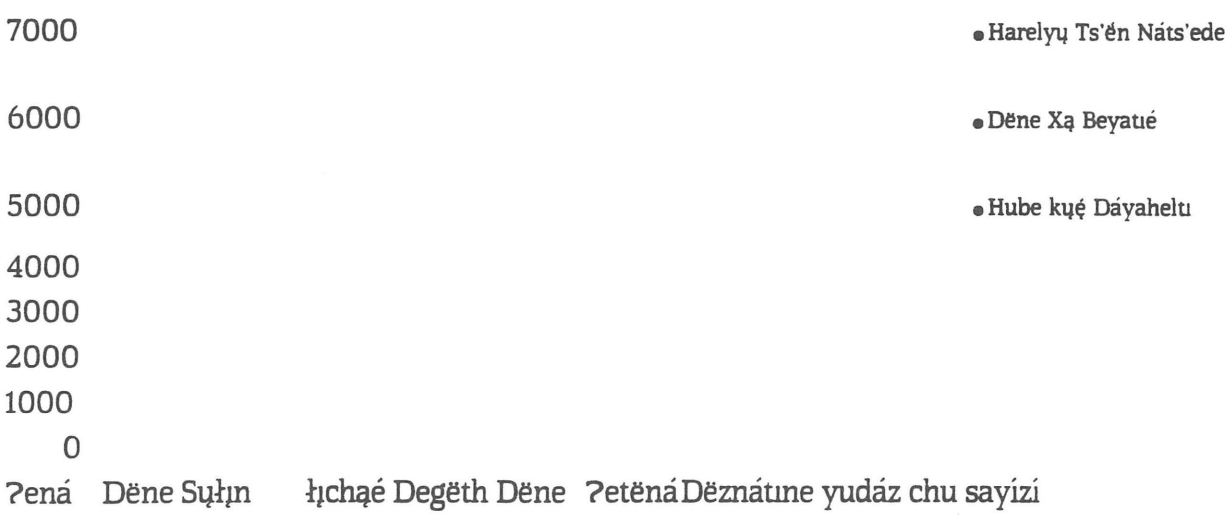

Háyǫrı̨la Ts'ı̨ Dëne Yatı Nedhe

Hulta 2 Harelyų xadé t'a yatı ʔųłı̨ hulta ghárę yek'óherelyá k'é ʔedų ʔane dëne t'á yaheltı k'e dëne ts'ıʔáne híle dëne ts'ı̨ dëne gódhe hubegháye ts'ı̨ yudághe ʔųłı̨ dëne ts'ı̨ʔáne yatı t'á yaheltı xaʔáile. T'ą ʔeghálahena bek'ąųnéhtą-u, háyǫrı̨la dáhála sí náíye ʔełk'éch'á dëne ts'ı̨ʔáne yatı, kú tth'ı k'ájëne ʔeléłt'é xa hulʔa ʔat'e: Dëne góthe hubegháye ts'ı̨ ʔųlı̨ dëne ts'ı̨ʔáne yatı t'á yaheltı xaʔáile. Xát'e xúlí, háyǫrı̨la ts'ı̨ dëne ts'ı̨ʔáne dëné ʔarádı-u, dëne góthe hube yatı k'óherelya hulı̨ tesu dáyaheltı ʔat'ı̨le t'atthe yuníz ʔą́łnedh tesu hube yatıé k'óherlya ʔat'e.

Hulta 2. Harelyų ʔełk'éch'á yatı hube gháye ghárę dëne ts'ı̨ʔáne yatı ʔedų ʔane Dëne Ts'ı̨ʔáne Dëne Yatı (K'áúneta: SCOL)

Hubegháye	60 & ʔą́ą́ze	• % huk'e dëne huk'e gháye ghárę
Dëne	40-59	Ts'ı̨ʔáne Dëne dáyaheltı

Hulta 3 harelyụ xadé t'at'u ʔasí k'e ʔeghálada ghárę dëne ts'ịʔáne yatı xat'u háyǫrịla dáhála sí bet'áat'ı sí ʔat'e. Dırı k'áúneta ghárę ʔałụ ts'ędn dëne ts'ıʔáne yatı xalą́ą sí xat'e bet'áatı háyǫrịla dáhála hurech'á chóile sí t'áhet'ị

ʔat'e dëne ts'ịʔáne yatı hube kụ́ę́ yet'áatı sí (85%). T'á dek'eʔụ xa hulta sí Dëne Ts'ịʔàne Dëne t'á háyǫrịla dánech'á náts'ede sí dëne ts'ıʔáne yatı hube kụ́ę́ dek'eʔụ yatı t'áatı (t'anelte 50%).

Hulta 3. Hulta ghárę Dëne Ts'ịʔáne Dëne t'á Dëne Ts'ịʔáne Yatı hube kụ́ę́ chu t'á ʔeghálada k'e chu ʔerıhtł'ís kụ́ę́ (K'áúneta: La K'e Bek'áúhenta)

Hulta 3 harelyụ dek'érıhtł'ís ghárę Dëne Ts'ịʔáne Yatı t'á deʔą́ą́ze yatı bet'áatı sí dëne kụ́ę́ ʔat'e. Dëne ts'ịʔáne yatı t'á la k'e dek'eʔụ bet'áatị-u, háyǫrịla súghá nech'á chóile sí (33%) That'ín yatı t'á deʔą́ą́ze la k'e bet'áatı ʔat'e. Kú tth'ı dëne tsịʔáne yatı tth'ı beyatı t'áatı chóile

ʔerıhtł'ís kųé dáhála sí (5 ts'ı 12%). Dırı k'áúneta ghárę dëne góthe dëne ts'ıʔáne yatı t'áatı chóile, Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı ʔerıhtł'ís kųé benúnı chóile hunıdhën ʔat'e.

Dëne Ts'ıʔáne Dëne beyatı ʔedų ʔane t'á dek'eʔų yet'áatı t'á, dëne ts'ıʔáne dëne yatı t'á ʔerıhtł'ís dáhxárıthł'ís tth'ı ląą chóile, náiye dëne ʔerıhtł'ís k'áayatı k'óherelyą-u, dų xaląą yághe ts'ı dëne ts'ıʔáne dëne yatı xa ʔerıhtł'ís dáhxárıthł'ís sí tháá dëneba xat'u huʔá ʔat'e.

Harelyų bek'áúhenetą, t'at'u dënxél xální ʔighá lat'u dırı yatı sí ʔedų ʔáne NWT Dëne Ts'ıʔáne Dëne t'á hubeyatı sí deʔąąze ʔedų ʔáne dëne góthe hubegháye ghárę. Xat'e hulı náiye yatı nedhe, deʔąąze ba huníla sní. Ją NWT dırı sí bek'áúneta ghárę yatı nedhe ʔełk'éch'á ląa ʔat'e harelyų nënek'e xadé jądızí yatı nedhe hubenënek'e lat'u xa hulta ʔat'e. ʔekúdëne lat'u beghálada xaʔą xat'ele huníla xat'e dëne ts'ıʔáne yatı nedhe xa hunıdhën nuweghą hulé ʔáne xa.

T'á Bet'óreʔa Nedhe Bet'áat'ı Balą́y Yatı chu That'ín

Dırı k'áúneta sí harelyų ʔáts'ën dırı nënek'e chu harelyų t'a hunıdhën sí, Balą́y yatı nedhe ʔełenonıłtsër ʔat'e. kú tth'ı 6.6 lìmıl xanełt'é dëne Canadıans hulye sí yeghą xální ʔat'e balą́y yatı nedhe dëne xą yatı k'óherelya-u, chu tesu dánelt'é dëne 105 límıl dáyaheltı sí harelyų dırı nënek'e, jądızí NWT , hulı 3000 dëne nadé sí Balą́y yatı nedhe dáyaheltı hehedı t'á lasí xél yatı hurelʔá. Xat'e hulı, Balą́y sí dëne xą

beyatıé dëne xą jądızı ts'ı 900 huk'e NWT balą́y tsıʔáne nadé sí hube kųé ts'ı yatı xadé 350 huk'e balą́y jądızí nunıʔá sí ʔat'e. Dırı begháré bek'óreʔą sí harelyų t'á 61% huk'e dëne xą yatı francophones húlye sí That'ín yatı ts'ën dáhureltı hube kųé xat'u dáyaheltı ʔáhują-u, ʔeyı ʔáhénıdhën yudághe ʔają ts'étthíle.

Dëne Tsıʔane Dëne chu Balą́y Ts'ıʔane Francophones húlye sí hube yatı ʔedų ʔane That'ín yatı ts'ën dahureltı, harelyų ʔatsën yet'áhet'í benáádhër hulı t'at'u nahedé-u. That'ín yatı dëneba déʔánonıłtsër ʔane jądızí NWT, dırı sí 34 Lemılyo xanelt'é hunıdhën xat'u dëne nadé sí 40 lıemılyo ʔat'e That'ín dáyaheltı sí hube kųé.

5. T'AT'U ʔALYE SÍ BET'ÓREʔÁ NEDHE NUWE YATI NEDHE XA ʔEGHÁLADA

Harelyų dırı yatı nedhe xel ʔeghálada sí (ThatínYatı ʔałdhën) dek'eʔų, t'at'u súgha hunıdhën sı deʔąąze hǫzų nuwe yatı nedhe k'e ʔeghálada xa k'ádëne t'at'u ʔasí k'áúneta xél t'at'u dëneba sélne sí t'at'u t'á bet'óreʔá nedhe sí deʔąąze hǫzų ? ʔat'e tth'ı ʔighá lat'u yatı nedhe

ʔedụ. ʔáne sí Official Languages Act húlye Yatí Nedhe Theʔá sí chu begháré ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada ʔasí ghą náyaheltı súghá xa-u? Harelyụ t'a yat'ı nedhe xa huruhkër, t'á Specıal Commıttee húlye dëné heherełtth'ı hubetł'ás ʔasí łąą dırı yek'áúnet'ą-u, yatí naltsí t'á t'at' bet'óreʔa-u, tth'ı bet'áatı t'á tahụt'e-u, tth'ı ʔedụ begháladа hulʔa to harelyụ benánáadhër gháré ʔéłdụ ʔalya xaʔą.

NUWE YATI NEDHE XA ʔEŁNUHỊŁʔA-Ụ ʔEŁSEDʊHURỊDI

Dırı sí t'á yek'e herełtth'ı Commıttee hulye ʔasí k'áúneta-u, yatı nedhe ʔedụ ʔáne sí xa hunída déxa t'at'u súghá ts'ën suhúlne xa hurenile tosą hunịdhën ʔat'e, t'á ʔịłaghe t'á bet'óreʔá nedhe sí t'at'u yatı nedhe xa t'at'u deʔą́ąze hǫzụ huheréłʔị sí k'énohdél lat'u begháladа dé yatı ʔedụ ʔane sí sélne dúwéle tosą ʔedụ ʔánalya ts'etáíye begháladа ʔat'e. Ts'etáíye yatı nedhe begháladа dırı sí sǫ́łaghe ʔasí ʔełk'éch'á ts'ịʔáne xa:

- T'at'u súgha hunịdhën ʔełts'éhedí t'á begháré ʔeghálada sí ʔasí yek'órełyá t'á ʔịłaghe to harelyụ yatıé nedhe xa hulta sí bek'e ʔełtth'ı ʔeghálada xa

- Harelyụ ʔáts'ën t'á yatíé nedhe xa hulta t'á yatı k'órełyá sí hube yatı naltsí-u, nuweghą hule tthe hubexél ʔasí ʔełk'éch'a ʔeghálada xa

- Yatıé nedhe ts'ị yatı́ t'á yatí naltsí sí ʔasí ʔedụ ʔáne sí báádı tth'ı t'á bedá gháré ʔasí k'e ʔeghálada sí dırı ghą k'áldé-u, harelyụ dụ ʔasí góthe bet'áat'ị sátsąn benihụlị lat'ị sí ʔáts'édí, nuwe náré tohụt'e ʔasí ʔek'éch'á k'e ʔeghálada

- Dırı ʔasí k'áúneta sí ʔịghą lat'u begháladа-u chu t'at'u ʔalye xasí t'á ʔasí ʔełk'éch'a k'e ghálada xasí chu k'éʔáne begháladа tsịʔáne dëné hǫzụ ts'édí -u, t'á deʔánonıłtsër ʔáne dzín tanelt'u yatí bet'áatí xa, t'at'u súgha dëne hube kụ́ę yet'áat'í lí

- Dırı bek'áúneta sí chu t'a ʔasí harelyụ ʔełtth'í ʔasí ʔełk'éch'á k'e ʔeghálada t'á deʔą́ąze bet'óreʔa hunịdhën ʔat'e sí.

Dırı dụ t'at'e sí yatıé nedhe ʔeyí gháré ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí ʔịghą latu sélne xaʔą.

T'atu t'at'ę, t'á hube yatié nedhe dáyaheltı tesú yatı k'órełyą sí łáile tosą ʔalų nuwexél dána sí, Xat'era dırı harelyų ʔáts'ędn yatié nedhe ts'ı yatı naltsí sí bet'óreʔa nedhe ʔat'e. Xat'e xúlí yatié nedhe ts'ı yatí deʔánǫ́nįłtsër dé, t'at'u sélye xa ʔíghą lat'u bek'ilíní yunedhe ts'ędn yatié nedhe bet'áatı-u harelyų háyǫrıla k'éyaghe ʔáts'ędn-dëné hube kų́ę́, ʔeghálada k'é, chu ʔerıht'łis kų́ę́.

Harelyų nënek'e chu yatié nedhe háyǫrıla dáhála sí ʔaí ʔełk'éch'a t'at'u súgha hunıdhën sí yatí bek'áaní -u bet'áatı xa k'éʔáne dek'éʔų ʔáne sí yatı nedhe. Tat'u t'at'e:

- Kú tth'ı Maorı t'á New Zealand to hunıdher sí ' Yatié Nedhe t'at'u yatı xalı sí', t'á sekuı ʔerıhtł'ís kų́ę́ náihédıle sí chu tth'ı betıkuí hube yatié nedhe tesu yeherełdën xa t'á yatı k'óherełyą sí ʔałnedh yets'éhení sí hayǫrıla dáhála- ts'ı yatié nedhe kų́ę́ dáhala sí

- Kú tth'ı Hawaıans t'at'u díní ʔeghásodzelní dáts'edıl chu dáts'éjëne-u xat'u t'á k'éʔáne hube yatıe´nedhe k'éhełní ʔat'e

- Kú tth'ı Navajo harelyų ʔáts'ędn ʔerıhtł'ís kų́ę́ dáhala sí díní ghárę ʔasí ʔełk'éch'a hodáneltën ʔełúhuchu t'á t'at'u ʔalyá sí ʔat'e
- Kú tth'ı Sámı sí Scandınavıa t'at'u súghá hunıdhën sí hube yatié nedhe háyǫrıla t'á nats'édı sí hube nënek'e k'é ʔerıhtł'ís nedhe yatí xa theʔa sí ghárę ʔeghálada ʔat'e
- Kú tth'ı Welsh sí Great Brıtaın ta'tu súghá hunıdhën tésu yatié nedhe hubetł'as yatı deʔánǫ́nįłtsër xa dëné yek'e herełtth'ı t'á tth'ı ʔasí ʔek'éch'a deʔą́ąze bet'óreʔa nedhe hube yatı k'e ʔeghálada sí hube kų́ę́, t'á ʔeghálada k'é, chu ʔerıhtł'ís kų́ę́
- Quebec ʔą́lets'eldel xat'ı ʔasí ghą xa xáʔą sí yatié nedhe sí deʔánǫ́nıłtsër xa, harelyų ʔáts'ędn Balą́y yatí nedhe bet'aat'ı xa.

Canada ts'ı Dëne Ts'ıʔáne Dëné k'éʔáne tt'ı hube yatı xalą́ą gháye ts'ı ʔasí suhúlne t'at'u dëne yatí nedhe deʔą́ąze hǫzų ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí huts'élдzáy bekáaní lí xa. Nak'é bet'óreʔá ʔerıht'łis nedhe xalı-Hubets'édı Yatí Nedhe TheʔĄ ʔasí ghą xa xáʔą sí begháré ʔeghálada sí Fırst Natıons (1990) chu Hubets'édı T'á Burílʔáile-u, T'at'u Súgha Sní Dëné Yatié Nedhe sí Fırst Natıons (19941)- dëné yatí nedhe ʔełghąnátuts'ıt'á t'at'u xáʔą sí begháré ʔeghálada ʔerıhtł'ís nedhe t'atu sughá nítháá ts'ędn baadı xa ghálada:

- Yek'órełya chu t'atu ʔełts'édı t'á DënеTs'ıʔáne Dëne dëne yatıé nedhe ʔąlets'eldel xat'ı ʔasí ghą xa xáʔą sí yatıé nedhe sı yatí nedhe theʔąsı gháré chu ʔerıhtł'ís nedhe xalı
- ʔįghą lat'u ʔełts'édı t'á Fırst Natıons húlye ní ts'ën k'áldé chu harelyų ʔátsën dëne ʔasí ʔełk'écha k'e ʔeghálada sí agencıes húlye
- Háyǫrıla - dáhála deʔąąze ʔełúhuchu dëné yatıé nedhe xa ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xáʔą
- Harelyų ʔáts'ën dëne yatıé nedhe betaatí-u ʔełts'éhedı t'a t'ara hunıla sí sehıle té nuwenı-u duhureldzáy-u nekǫdí lat'e xáʔą ʔasí tatthe t'ánáádhër sí nunıxar yatı ʔedǫlnı-u t'atthe yatı cház dáhureltí ʔáłya sí t'á ʔełtth'ı xadé dëne ts'ën xálı ʔat'e.
- Dëne Ts'ıʔáne Dëne dëne yatıé nedhe ʔerıhtł'ís kųé ʔerıhtł'ís dëne hodáneltën
- Dëne yatıé nedhe ʔasí ʔełk'éch'a t'axa beghálada -u tth'ı t'at'u beghálada xa
- Yunedhe xa bet'óreʔa nedhe xa hulta sí t'at'u beghálada té net'ı-u tth'ı t'at'u bet'áat'ı sí dëné kųé chu háyǫrıla dáhála harelyų ʔáts'ën.

T'a Bet'óreʔa Nedhe Bet'áat'ıYatı TheʔąBegharé ʔeghálada

Harelyų nënek'e tth'í háyǫrıla dáhala sí dëne ts'ıʔáne dëne sí dëne t'at'u yatı k'óherełyą yek'élní-u, yet'áhetı sí ʔełts'éhedí t'á chu báadí t'á yatı cház dáhureltıle dé yatí nedhe xa yatí theʔą begháré ʔeghálada sí ʔat'e. Canada k'éyaghe, tth'ı Balą́y chu That'ín yatí nedhe harelyų baadí sí ʔerıhtł'ís nedhe xa yatı theʔą ts'ı Constıtutıon Act(1982) chu tth'ı Offıcıal Languages Act(19885) Canada ts'ı. Xat'e xųlı ʔerıhtł'ıs nedhe xa yatı theʔą ts'ı Constıtutıon Act húlye yek'ohérełyą t'a ʔełtth'ı xadé ts'ën xálı sí Dëne ts'ıʔáne Dëne chu dëne k'íz tsamba hutún, kú tth'ı ʔełkłúret'á sí ʔerıhtł'ís nedhe xa yatı theʔą ts'ı yatı nedhe xa xahųt'e tosa sní, harelyų ʔerıhtł'í nedhe xa yatı theʔą sí tesu beghálada gháré yatı nedhe xalı hıle ʔat'e. T'a ʔełtth'ı xade dëne ts'ën xálı sí Dëne Ts'ıʔáne Dëne sí Dëne Yatıé Nedhe t'at'u deʔąaze hǫzų beghálada xadé dırı sí ʔełkúret'á dëne dets'ën k'áldé sí hube dágháré xat'u suhúlne dúwéle sní.

T'A GHÁLAHDA TSI ʔERHTŁ'IS XALI

ʔerıhtł'ís nedhe xa yatı theʔa sí begháré ʔeghálada sí ʔeyıle nëne provınces k'éyaghe ʔełk'éch'a dáhala łąą ʔat'e sí chu jądızí nënek'e ts'ázdeze harelyų hube yatı nedhe hulı sí tth'ı xa yatı nedhe theʔą gháré ʔasí k'e ʔeghálada, t'á deʔąąze beghálada sí Balą́y yatı chu That'ın yatı. ʔerıhtł'í nedhe xa yatı theʔą sí xat'e xaląą t'áhurílyą gháré, Kú tth'ı Quebec té yekórełyą ʔat'e t'a ts'ı nuwe tsën xalı Dëne Ts'ıʔáne Dëne t'at'u hube yatı nedhe yek'élnı-u, yet'áhetı sí t'a dınáaltı hulé ch'á bek'áánı-u, dırı sí tághe jądızí nenek'e k'éyaghe chu tth'ı ʔerıhtł'ís nedhe yatı nedhe theʔą sí t'at'u yatı nedhe bek'áánı, yatı nedhe xa suhúlne ʔasí ʔeghálada sí, dëne ts'ıʔáne Dëne ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí deʔąąze hǫzų yatı nedhe xa t'á bet'óreʔá sí ghálada xa. Nunavut dırı ʔasí dų k'áúneta t'á Officıal Languages húle Yatı Nedhe xa hulta chu ʔerhtł'í Kųę́ Yatı Nedhe Theʔą sí bet'á ʔasí deʔánǫ́nįłtsër tosa. T'á NWT's Officıal Languages Act húlye sí yatí nedhe xa yatı theʔą sí bet'óreʔá nedhe ʔat'e yatı deʔánǫ́nįłtsër t'á Provıncıal/terrıtorıal yatı nedhe xa yatı theʔą sí ʔat'e.

Deʔąąze ʔeła ʔeghálahena t'á NWT Yatı Nedhe Yet'óherełthır xa ʔełts'édí

Dırı bek'áúneht'ą sí chu t'at'u yatí ts'ën huts'élu ghą náyaheltı, Dırı t'á heherełtth'ı ʔaráhedı-u t'á deʔąąze nezų hube yatı dáyaheltı sí t'at'u bedınáaltı-u, t'at'u bet'áát'ı chu ʔeła ʔełneheredí t'á ʔełnuhųłʔa-u, sí łǫt'á ʔasí betóreʔą sí t'at'u ʔałye xa: Yatı nedhe theʔą chu ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada, t'a bílae sí t'at'u beghálada xa, tsamba t'á ʔeghálada, t'at'u yatı t'á dëne ts'édı, dëne t'á ʔasí k'e ghálada xa, ʔasí k'áúneta, chu bet'óredhır xa la ʔáłé, ʔerıhtł'ís kųę́, bek'óreja xa, chu tv xání ʔerhtł'ís, chu harelyų ʔasí bet'á ʔeghálada. T'at'u łot'á ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí hurílʔı sí t'at'u beghálada-u.

A. Yatı Nedhe Theʔą chu ʔerıhtł'ís Nedhe Begháré ʔeghálada: t'at'u bedınáaltı-u, bet'áát'ı t'at'u ʔałye xa yatı nedhe xa hulta sí yatı nedhe theʔą gháré ʔasí t'a dëne ts'ën xalı háyǫrıla dáhála sí deʔąąze ʔasí bet'óreʔą nedhe t'á dëne ch'ánıye xél ʔeghálada sí t'at'u súgha hunıdhën, hube nënek'e t'á bekųę́ dáhála sí. Dırı sí yatı nedhe theʔą sı deʔánǫ́nıtsër t'á nı ts'ën k'aldhër chu tth'ı ʔeyıle tsën agencıes dohúłye sí yatí nedhe t'at'u huts'élʔı t'á dëne ts'éhení xa. Yatı nedhe theʔą sí gháré yatı nedhe bet'á xat'ı xa dúwéle, tesu t'at'u yatı nedhe t'á ʔasí dëneba ʔeghálada dé t'á nets'ën xalı t'at'u súgha ts'ën beghálada xa, chu tth'ı t'atu ʔasí t'á dëneba hunıla dé chu t'at'u ʔasí séhıle xa t'á ʔat'e ʔełtth'ı xa dënexél ʔasí ʔánáádhër dé. Betóreʔą ʔat'e, yatı nedhe theʔa sí gháré yatié nedhe t'at'u ʔerhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada sí harelyų ʔasí ʔełk'éch'a ʔerıhtł'ís kųę́ xa beghálada xáʔą. Nadé sí, t'at'u bedınáaltí yatı nedhe theʔą sí gháré xat'u t'á ʔasí k'e ʔeghálada sí ts'ı yatı nedhe xa hulta sí dëne heherełtth'ı t'á ʔełts'édáredı t'á ʔasí baadı yatı nedhe bedınáanltí sí ʔíghe lat'u beghálada xa.

B. T'a Bįlae Dëne Betóredhır Xa Ła ʔáłé: T'at'u bedįnáaltı yatı nedhe bet'áát'ı ʔasí bet'óreʔą nedhe dënexél ʔeghálada xáʔą xat'era t'a bįlae sí la k'órełyą, t'at'u ʔasí k'e ʔeghálada xasí tesu dëne ts'ehéní ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada. T'á deʔą́ąze bedįnáaltı háyǫrįla dáhála sí dënexél ʔasí ghą náyaheltı-t'at'u sugha hunįdhën sí xahedı xa. Harelyų ʔasí ʔełk'éch'ak'e ʔeghálada sí dırı yatı nedhe xa yatı theʔą sí ts'ı ʔerhtł'ís nedhe xat'u ʔasí ʔerıhtł'ís sërełdhën. T'at'u ʔalye xasí harelyų ʔasí k'e ghálada sí kékëre baadı chu t'á ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí ʔełéłt'é xa.

C. Tsamba: t'á ʔeghálada:t'a ts'ı ʔeghálada sí tsamba dëne tł'ą́thela sí harelyų t'á ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí yatı nedhe xa ʔasí t'e dëne ts'éhení t'á huts'élʔı sí. h Kú tth'ı, nı ts'ën k'áldé tth'ı dëne ts'éhení t'á yatı nedhe háyǫrįla k'éyaghe ts'ën t'á bedįnáaltí sí tsamba nech'á t'á dëne ts'éhení-u, t'at'u tsamba huts'élʔı sí. Tsamba t'at'u bet'áatı lí xa tth'ı harelyų ts'ën bet'á háyǫrįla dáhala sí t'á ʔasí bet'óreʔą tth'ı t'á ʔasí ʔełk'éch'a k'éʔáne bek'é ʔeghálada xasí.

D. Dëneba Det'áat'ı: ʔasí ląą bet'óreʔą nedhe dëneba ʔeghálada xasí chu to huts'élʔı dé ʔígha lat'u dırı sí dëne ts'ıʔáne dëné xat'ıle dé t'á lasí hubexa yatı nedhe t'á dáyaheltí-u, jądízí nëneke dëne yatié bedįnáaltí déxa. Dëneba det'áat'ı sí harelyų ts'ën dëne tséhení xa ghálada súgha hunįdhën sí náíye dëné nak'e yatı nedhe k'órełyą hulı.

E. Dëné T'á Bet'óredhır xa Ła ʔáłé: T'á bedįnáaltı yatı nedhe t'at'u bet'áat'ı-u, t'á dëne hudáneltën chu ʔerhtł'ís kųé nedhe ts'ı ʔerıhtł'ís sí hútun dëneba det'áat'ı chu hube yatı nedhe t'á dëne yatı nedhe t'á ʔerıhtł'ís dé chu yatı nedhe k'órełyą sí t'á ʔerıhtł'ís kųé dëne hunéltën sí ʔerıhtł'ís kųé nedhe nats'edıl ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe hútun sí tá yet'á ʔasí bet'óreʔá nedhe dënexél ʔeghálahena tth'ı hodánelttën xa t'á la xa hubets'édí hubexél ʔeghálada t'á xat'u la xahét'á xadé deʔą́ąze súhurít'e xa. Ná Ts'ën ʔexa Yatı Nedhe- Dëné yatié t'áat'ı sí hunéltën dırı sí t'á dëne ts'ı dëne yatí nedhe k'órełyąle sí hube ts'édı t'á háyǫrįla dáhala sí harelyų dëné yatié nedhe t'á dënexél ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí t'at'u súgha ʔasí t'á dëné ts'édı xa. Yatı nedhe t'á dëne hunéltën sí ʔasí bet'óreʔá nedhe t'á hunelt'á t'á dëne ts'éhní dúwéle sí yet'óerełdhır chu ʔerıhtł'ís kųé náhét'e´dé ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe baʔáłé sí hútun.

T'A GHÁLAHDA TS'I ʔERÍHTŁ'IS XALI

F. Dırı ʔasí k'áúnet'ą T'a Bet'óredhır Xa La ʔáłé: Dırı sí´harelyų ʔátsën yatié nedhe xa ʔasí bek'áúneta sí chu t'a´betóredhır xa lá ʔáłé t'at'u bedįnáaltı-u, t'at u beghálada xa. Tth'ı ʔedų

bet'á ʔeghálada dúwéle húlʔa to xałʔị k'éʔáne ʔasí betóredhır sí yatí nedhe xa yatí t'á dek'éríltł'ís, dırı sí yunız ts'ị ʔasí k'óreją t'at'u huʔá sí dëne ch'áníye, yatı naltsí t'á ʔerıhtł'ís nedhe ʔałé sí bet'á ʔeríhtł'ís cho k'e ʔeghálada xa chu ʔasí ʔełk'éch'a bet'á xat'ị huts'éłʔị sí dëné yatıé xa, chu dëné yatıé nedhe naltsí t'á bet'orédhır xa la ʔáłé sí k'e ʔeghálada xKú tth'ı ʔáadị-u, dırı harelyų ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí náíye ʔasí tth'ı harelyų ts'ěn t'at'u ní détł'ís chu dëne ts'ịʔáne dëne dëne zázé k'é t'at'u dënezí húdzí xasí, ʔąlnëdhe chu t'á yatı nedhe k'órełyą sí harelyų t'á ʔasí ʔełk'ech'a bet'óreʔą nedhe sí dënexél ʔeghálana xa huts'éłʔị ʔat'e.

G. Dëne ts'ịʔáne Dëne Hube Yatıé Nedhe ʔerıhtł'ís Kụé: Hube yatı nedhe xa ʔasí t'á huịla hunịdhën déxa tth'ı ʔełk'éch'a yatì nedhe xa harelyų ʔerıhtł'ís t'at'u ʔasí k'e ʔeghálada sí hubexél xáʔą ʔat'e. Harelyų t'á Dëne Tsịʔáne Dëne dálị sí harelyų ʔełk'éch'a yatı nedhe háyǫrịla dáhála ts'ị dëne yatıé nedhe ʔerıhtł'ís kụé huneltën dëne yatı nedhe t'á ʔerıhtł'ís kụé náhedıl sí tthe dırı sí ʔerıhtł'ís kụé t'atthe sekuı xél hunịdhır sí k'éʔáne yuádghe ts'ën ʔerıhtł'ís kụé nedhe náhịdíl ts'ën, ʔasí bet'óreʔá nedhe dëne hónelneltën chu t'á yets'éní sí tth'ı yetórełdhır xa. ʔerıhtł'ís kụé dëne ts'ịʔáne dëne chu yatí nedhe ʔełk'éch'a harelyų ʔasí k'e ʔeghálada xáʔą, tth'ı t'atthe yatı nedhe t'áat'ị xél, dëne ts'ịʔáne dëné yatı nedhe sí nak'e ʔełk'éch'a, dëné yatıé chu that'ín yatı t'á ʔerıhtł'ís kụé dëne hudáneltën dé súgha ʔat'e hunịdhën.Yatı nedhe bet'ódhır xadé. ʔerıhtł'ís kụé dáhala sí betukuı tth'ı dëne yatí nedhe hodáneltën dé súghą hunịdhën ʔat'e, xat'era dëne yatı nedhe deʔąąze hǫzų hube kụé bet'áat'ị xa, chu ʔerıhtł'í kụé dáhála sí. Yatıé Nedhe t'ă dëne ʔasí huneltën sí chu ʔerıhtł'ís kụé huneltën dëné harelyų ʔasí betóreʔá nedhe.

H. Yatí Nedhe Thehéła: Dırı sí t'at'u bet'óreʔa-u, tth'ı t'at'u bet'áat'ị dëne ts'ịʔáne dëne hubeyatıé chu dëne ch'áníye deʔąąze beghą húle lí lat'e sí t'a ʔerıhtł'ís kụé dëne huneltën t'a deʔąąze betóreʔa ʔat'e. Háyǫrịla k'éyaghe dëne yatıé t'a ʔeghálada bet'á dëne gódhe chu ʔąłnedh ʔeła ʔeghálahena t'ąąze dëne gódhaze beghą náts'édlǫdh tth'ı bek'ádaredhërlu hube yatí k'óherelyąíle sí yek'óherełyą ʔáne xalu.

I. Hanírıhtł'ís t'á chu TV ʔerıhtł'ís nádą:T'á yatí nedhe k'óherełyá sí hanírıhtł'ís ʔałé to chu ʔerıhtł'ís nádą bet'á t'á bet'óreʔá nedhe sí yatıé xa ʔasí ʔełk'éch'a hubexél ʔeghálada hunịdí. kú tth'í deʔąąze hǫzų xadé háyǫrịla ts'ị ʔełéts'édí t'á- dırı sí dëné yatıé t'á ʔeghálada xasí radıo, ʔerıhtł'ís nádą televısıon húlye, hanírıhtł'ís, tth'ı ʔasí ʔełk'éch'a bet'á xát'ịle ts'ịʔáne yatı t'ahet'ị xa. deʔánǫníłtsër dëne yatıé k'áaní ʔat'e hunịdhën sí bet'á tth'ı dáyaheltí dé harelyų ʔáts'ěn dëne yatí ts'ị yatí ʔełéye bek'áanı xa, hanírıhtł'ís, chu ní déthł'ís ts'ị ʔerhtł'ís xalị, dëne dóherekërsí ts'ị. tv ʔerıhtł'ís nádą xat'ị ʔasí bet'óreʔá sí t'á yatí nedhe k'óherełyą sí hubets'édí ʔełéts'dáredí-u.

T'ą yet'órełthır xasí dírí t'at'u ʔełk'úuret'ą t'at' u ʔeghálahena huherélʔį-u, t'at'u yehenéłʔį sí té nanet'í ʔat'e hǫzų ʔíghą lat'u, chu tth'ı t'á deʔą́ąz yet'á huréłʔá xa ʔasí ʔełk'é ch'a bet'óreʔá nedhe k'e ʔeghálada xasí, t'at'u deʔą́ąze hǫzų suhúlne t'at'u ʔeghálada lí xáne xa.

6. T'A BET'ǾREʔA NEDHE BET'ÁAT'Į YATI NEDHE BEGHÁRÉ ʔEGHÁLADA: BET'ǾRETHIR-U?

T'a yek'é herełtth'í sí huherełkër hıle t'at'u t'a deʔą́ąz bedınáaltí yatı nedhe theʔą begháré ʔeghálada sí Official Languages Act húlye chu harelyų xa yatıe nedhe ʔełk'éch'a begháré ʔeghálada ʔerıhtł'ís nedhe xél ʔeghálada sí NWT, T'a yek'é hereltth'ı t'á yet'órełthır xasí t'at'u ʔełk'úuret'ą t'at'u ʔeghálahena sí yudághe dek'érıhtł'ís sí t'á bek'áunhent'ą gháré xat'u yıdhën sí ʔeyí xa ts'ën yatı hehełtsį. Dırı ʔerhtł'ís xalı sí, t'á herełtth'ı sí Coommıttee húlye t'á deʔą́ąze betóreʔá hunıdhën chu ʔerıhtł'ís senalya t'á sugha xa dırı ʔasí tághe ʔełk'éch'a sí: Yatí NedheYatí TheʔĄ, T'a Bílae Sí, T'at'u Dëneba ʔeghálada Xasí chu T'á Dınáaltí BetóreʔÁ Nedhe Dëné Bet'á Ts'édí Xa.

T'A GHÁLAHDA TS'I ʔERIHTŁ'ÍS XALI

T'a Bet'óreʔa Nedhe NWT Yatí NedheBegháré ʔeghálada

NWT Officıal Languages Act húlye sí Yatı Nedhe Xa Yatí TheʔĄ sí té bet'óreʔá nedhe ʔat'e chu bedınáaltí sí yek'órelyą chu bet'á xat'ı xa dúwéle dırı sí Dëne Ts'ıʔáne dëne chu Balǻy yatı nedhe xa, chu tth'í That'ín yatí xa. Kú tth'í dırı OLA t'at'u dek'eʔų lat'u ʔasí k'e ʔeghálada sí xat'e sí bet'á xat'ı xalą́ą xát'ele:

- T'at'u bet'á xat'ı dúwéle sí yatí nedhe t'á ʔełtth'í xa dëne xalı
- T'á dınáanltí t'á ʔełtth'ı xa dëne xalı sí chu t'a díní bets'ën xalı sí háyǫrıla dáhála xél dëne ts'ıʔáne dëné yatí nedhe xa ʔełk'uúretáílu, t'á náts'éde hube kuę́
- Yatı nedhe theʔą begháré ʔeghálada sí t'á k'e ʔeghálada sí xat'e sí bet'á xatı xalą́ą xát'ele
- T'a´dınáanltí sí betóreʔá nedhe sí yatı nedhe theʔą begháré ʔeghálada huts'éłʔı sí xát'ele

T'at'u súgha dëneba ʔeghálada sí yatı k'eyíʔı bets'ı ʔerıhtł'ís ghálada kuę́ harelyų ʔasí k'e ghálada xa hę sní xaʔáíle. kú dırı sí ʔasí ʔełk'éch'a tsıʔáne ʔat'e tosą, yatí nedhe theʔa sí

begháré ʔeghálada t'a ʔełtth'ı xa dëne ts'ën xalı sí ts'ı yatí nedhe nátsërlé t'á xalı tosą xat'era chu tth'í yatí k'eyíʔı harelyų ʔasí k'e ʔeghálada xa hę sní xaʔáile sí k'áldé sí betł'as xáʔą sí OLA. Kú tth'ı Hubexa Ɂełehgëth Dëne ʔasí t'at'u bet'óreʔa-u, ghą huts'élkër dé yatí dënexél ʔełk'úuret'ąle t'á t'at'u ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xa sí ʔerhtł'is nedhe begháré ʔeghálada xasí hehelts'í sí ʔáts'édí. Bet'óreʔa ʔat'e. Tth'ı hebąnełt'u ' yatí nedhe báadí xa' chu ' yatí nedhe hehełʔá xa' t'at'u yatı t'á dëne ts'édí xáalní sí yatí k'eyíʔı sí bılaé bek'e ʔeghálada xa deʔąąze huréch'á t'á tosą bets'ı ʔerıhtł'ís ghálada kųé ts'ı ʔasí ʔełk'éch'á k'e té hǫzų ghálada xa.T'á bılaé t'at'u deʔąąze hǫzų bet'óreʔą sí t'a dëne ts'édí xáałní yatí k'eyíʔı sí náiye ʔasí ʔedų ʔánalne dúwéle. kú tth'ı t'at'u ʔasí ʔeghálada sí t'á yatí nedhe xa húlta yek'e herełtth'í sí xat'íle dé ʔeyíle ts'ı ʔasí ʔełk'éch'a dëneba ʔeghálahena hubeyatıé t'a dëne ts'éhení xa.

Xat'e hulí t'á ʔerıhtł'is kųé xa yatí nedhe theʔą sí begháré ʔeghálada (1995) harelyų ʔasí ʔełk'éch'a Dëne Ts'ıʔáne Dëne t'atthe-chu yek'íne-yatı nedhe huneltën, tth'ı Yatí Nedhe yatı theʔą sí ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xa ʔerıhtł'is kué dų xát'ele yatí ts'ën dóherełtı chóile xat'e t'á yatí hureníle ʔerıhtł'is kųé yatí huneltën dëne dáalʔa chóile t'a ʔat'e. Dırı sí ʔeerıhtł'is kųé dëne yatí t'á dëne dóoneltën ʔat'íle t'á hureníle bet'áat'ıle t'á ʔat'e-t'at'u beghálada xasí xahedí xaʔą dų ts'ën dëne yatí xat'ı ʔasí deʔąąze dëne ts'éheníle hubeyatié xa chu tth'í hę sní xaʔáile t'á ʔat'e łą yek'édoherelyąile t'á to są.

Dëne Ts'ıʔáne Dëne ʔedéba- ʔeghálahena límarshí heheltsí sí ʔasí bet'oréʔá nedhe ʔerıhtł'ís nedhe xa yatí theʔą ts'ı yek'órełya t'at'u Dëne Ts'ıʔáne Dëne dëne yatí nedhe chu dëne ch'áníye t'a ʔełtth'ı bets'ën xalı beghálada xa. Kú OLA bet'á huníla xáile t'a ʔełtth'ı xa dëne ts'ën xalı sí t'exą súgha hunıdhën yets'ën daherení hube yatí nedhe harelyų ʔełk'éch'a ʔełuhúchu t'á ʔełtth'ı xa dëne ts'ën xalı sí ts'ı Dëne Ts'ıʔáne Dëne xa.

T'á Bet'óreʔa Nedhe Bet'áat'ı Yatí Nedhe Xa T'a Bılaé chu Tsamba

T'at'u ʔalye xa bek'aunéhtą sí, yatí nedhe xa hulta t'a bílaé sí t'at'u súgha hunıdhën sí ʔasí ʔełk'éch'a dıghe betóreʔá sí xat'u ʔalya ʔat'e: ʔerıhtł'is nedhe chu ta't'u ʔasí k'e ʔeghálada xa, t'a bílaé sí t'at'u bedınáaltí-u, t'a bet'óreʔá ʔasí k'e ʔeghálada tthe bek'áúneta chu t'a bets'ën xalı sí té súgha dënexél ʔasí ʔek'éch'a k'e ʔeghálahena xa, chu tth'ı tsamba bet'á ʔeghálada xasí.

ʔerıhtł'ís Nedhe Begháré ʔeghálada chu T'at'u ʔalye Xasí

Dırı GNWT's Official Languages Policy Yatı Nedhe Xa Hulta sí ʔerıhtł'ís Nedhe t'at'u ʔerıhtł'ís xalı dek'érílhtł'ìs sí harelyų dëneba ʔasí " dırı ʔat'é ʔełk'éch'a yatí nedhe t'á t'at'u huherélʔı deʔąąze dënexél ʔeghálahena t'á dëne ts'éhení xa official languages húlye. ʔerıhtł'ís nedhe

tth'ı harelyų ʔasí t'á nı́ts'ę́n k'álde t'a yek'e herełtth'ı sí chu agencıes dǫ́lye sí dırı ʔasí k'e ʔeghálada sí ʔerıhtł'ís nedhe dıní xat'u dënexél ʔeghálahena xáʔą ʔat'e. Nı́Ts'ę́n K'áldhër Nedhe ECE harelʔá sí tth'í hubets'ę́n xalį t'at'u ʔasí ʔalye xasí harelyų ʔáts'ę́n t'á ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí hubetł'as ʔat'e.

T'A GHÁLAHDA TS'Į ʔERIHTŁ'ÍS XALĮ

Dırı Yatı Nedhe ʔerıhtł'ís Xalį Begháré ʔeghálada sí Offıcıal Languages Guidelınes Manuel hulye harelyų ʔasí ʔełk'éch'a t'at'u beghálada xasí dek'érétł'ís t'at'u dëneba ʔasí t'á dëne ts'éhení-u, t'at'u huerélʔį deʔą́ąze dënexél ʔeghálahena t'at'u súgha hunįdhën sí. Dırı bek'áúneta sí t'á ʔeghálada xáʔą sí chu ʔerıhtł'ís ghálada kųę́ náíye yatí nedhe xa offıcıal languages, chu ʔasí t'a´ghą náatí sí ʔerıhtł'ís k'e dëne yatı t'á ʔerhtł'ís k'e ʔeghálada xa, hanírihtł'ís dëne yatı t'á dek'érihtł'ís xa,chu yatí t'á ʔasí dáłye dé bek'óreją xa dek'erıhtł'ís t'at'u súgha ts'ę́n t'á hutsélʔį sí. Dırı ʔerıhtł'ís xalį sí t'at'u ʔasí ʔalye xasí harelyų nı ts'ę́n k'alde harelʔá harelyų dırı ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí hube ts'ę́n xalį dënexél yeghą xáłní dëne yatí nedhe t'á ʔasí dëneba ʔeghálada sí t'at'u hurélʔį deʔą́ąze hǫzų betáatí xa. Harelyų bek'óreją xa dënexél t'at'u yatı´nedhe ʔełk'éch'a t'á dëneba ʔeghálada xadé 'dų ʔeghálada dëne ghǫt'á.'

T'á yek'e herełtth'ı sí Specıal Commıttee húlye t'at'u dëneba ʔeghálada xasí yeneherení ʔáją harelyu ʔáts'ę́n nıts'ę́n k'álde harelʔá sí chu agencıes húlye sí ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada sí chu ʔasí dek'erıhtł'ís sí ghárė ʔalye xasí nok'e xat'íle sí ʔáts'édı. Dırı GNWT t'ara té ʔą́łų t'at'u súghá dëneba ʔeghála dáíle sí ʔaté harelyų ʔałų yatı nedhe ʔełk'éch'a harelyų ʔáts'ę́n bet'á ts'éhení lí lat'élu t'á huts'élʔį sí betóreʔá nedhe xa hulta ʔat'e. "- dų ʔeghálada dëne ghǫt'a"- t'at'u súgha hunįdhën sí t'á k'e ʔeghálada xasí xahųt'éle t'a húlʔą. Betóreʔá ʔat'e, ʔasí harelyų ʔáts'ę́n t'at'e lasí xa xahųt'éle dırı náíye ʔáts'ę́n harelʔá sí ʔasí xánįlu chu tth'í t'at'u ʔerıhtł'ís Nedhe begháré ʔeghálada lı, Yatı Nedhe Theʔą sí xat'ıle t'at'u ʔalye xasí yatí nedhe xalį sí begháré ʔeghálada xa, Ní ts'ę́n k'álde harelʔá sí náíye yeneherení sí t'at'u ʔalye xasí t'á k'e ʔeghálada yatí nedhe xél dëneba ʔasí bet'óreʔá nedhe sí t'á dëne ts'éhení sí bet'áatí -u, tth'ı dëneba det'áat'į ʔat'į ʔasí ʔáts'édí ʔat'e. T'á yek'e herełtth'ı sí Specıal Commıttee húlye ʔáradí-u, dırı begháré ʔeghálada sí ʔerıhtł'ís nedhe sí chu ʔerıhtł'ís xalį sí begháré ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí t'at'u bet'á ʔeghálada xa nezų chóíle hunįdhën t'á t'at'u xalį sí t'a ʔalye xasí OLA.

T'a Bįlaé sí T'at'u Suhurįt'é Ts'į Harelyų ʔasí ʔeghálada

Dırı ʔełk'úuret'ą sí t'á sí bets'én xalí t'at'u ʔasí k'e ʔeghálada xa dirí sí OLA húlye sí t'a´bexél xáʔą ís Hubexa ʔełéhgëth Dëne dzełtth'ı ʔasí ghálada xa dírí t'at'u harelyų dëne ts'ën ts'édı xanịsí ní ts'ën k'áldhër nedhe, xáhehdíle xat'ú harelyų dırı yatí nedhe theʔą sí begháré ʔegháladasí xa. Tá K'aldhër Nedhe sí ECE dírí ʔasí t'at'u ʔalye xasí nı´ts'ën k'aldé t'at'u begháré ʔeghálada ʔerihtł'ís nedhe sí xat'ị ʔasí k'áúnetá sí k'e ʔeghálada dëne ts'éhení ʔat'e, Yatí Nedhe Act hule sí bets'ụk'edh ʔat'e. T'á Yatı k'eyíʔị t'a ghálahdą ts'ị ní ts'ën k'aldhër xél xáłní dírí ʔasí ʔełk'éch'a k'é ghálana sí yatí nedhe xa ʔasí dëneba ʔełtth'ịle to ʔịghą lat'u beghálada xa henı́ xaʔáile. ʔịłaghe dzín tth'í ʔịłaghe dzín t'a ʔalye xasí t'at'u beghálada-u dírí sí nuwe yatıé yatí nedhe xa hulta ʔełk'éch'a sí ʔatéé ʔasí dëneba yeghálana xáʔą t'áunịdhën-u, xálị sí gháré nı´ts'ën k'aldhër ts'ị ʔełk'éch'a hárelʔa-u, chú tth'ı agencıes-u, ghaláhena xa nuweba yexáłní ʔat'e. Ní ts'ën k'aldhër ts'ị harelʔa-u, agencıes húlye sí "- harelyų yatí nedhe ʔełk'éch'a dëneba ʔasí k'e ʔeła ghálahena xa,"-dırı bịlaé sí dëne ts'éhení sí ʔasí k'e ʔeghálada xa sugha nítth'a chóile, ʔeyíle bịlaé xél dëne ts'éhení xa huts'ékëre sí ʔást'édı, chu hut'éldhe beghą xáyatí chóile ʔat'e. T'ą xáʔą sí ECE, harelyų ʔasí ʔełk'ech'a k'e ʔeghálada sí yatí nedhe xa tsamba t'áhat'ị xasí, yatí nedhe t'at'u ʔalye xa sí harelyų ʔáts'ën ʔełk'éch'a harelʔa´chu tth'ı nok'e t'a bịlaé sí ła ląą ʔat'ị ʔat'e. T'a ts'ị ʔeghálada sí dịnáaltí sí suhurịt'e t'á ʔasí ʔełk'éch'a ghálada hulị náíye ʔasí chu bets'ën xalị t'á súgha lí sí xat'u begháladale xat'era ʔasí betóreʔá nedhe sí xa hurenịle lat'é dırı t'á yek'e hereltth'ı t'at'u dëne ʔasí gha dáhúrełkër dé chu xaląą yatí nedhe ghą ʔasí k'óherelyą huhuerełʔị hulị t'at'u yatí nedhe t'á dëne ts'édı lí xa.

DeʔąąąZe hǫzų yatí nedhe xa suhúlıne xa huts'élʔị sí t'á deʔąąąZe bet'óreʔá nedhe dírí sí harelyų ʔáts'ën háyǫrịla k'éyaghe t'a ʔeghálada xa náyehełt'ị-yet'á deʔąąąZe t'áhunıdhënsí bek'óerją xa. Dų t'at'u ʔasí k'e ʔeghalada sí t'a ʔalye xasí hutł'édhe ʔasí ʔeghálada sí dëne xél yatí ghą náyahelt'í t'a´hunịdhën sí chu dënexél náyaheltí dé háyǫrịla k'éyaghe ts'ị dëne yatıé xél ʔeghálada sí deʔąąąZe búrení xalu.

T'at'u súgha hunịdhën sí ʔasí k'e ʔeghálada xa T'a bịlaé sí dënexél ʔeghálahena xa bets'én xalị

T'a ghálahdą ts'ị ʔerıhtł'ís xalị yatı nedhe xa dırı gháré ʔasí k'e ʔeghálada t'at'u súgha hunịdhën sí xa ʔerıhtł'ís hehełtsịle, harelyų xat'ị ʔasí k'e ʔeghálada xanịsí t'at'u yatí ts'ën huts'élʔị sí ghą náyaheltı sí ʔasí k'áúnéhtą xaląą to hunịdhër 1980s. Ní Ts'ën K'aldhër dırı ʔek'úuret'ą sí t'ą yek'óherełyą sí t'a yatí nedhe xa t'at'u súgha hunịdhën sí ʔasí k'e ʔeghálada xasí xáhújąle sní t'áhúnịłʔa ʔasí bet'óreʔá nedhe ts'azdeze yatı nedhe xa bets'ën nuhụʔáile beghåladale t'á bets'ụk'edh lają ʔat'e. NÍ Ts'ën K'aldhër harelʔá sí chu agencıes húlye sí ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí náyaheltı sí yatí nedhe hubexél´xat'éle hunıdhën sí t'a dịnáaltı hunịdhën-u, tth'í t'áhúnịdhën sí hubenílé xasí ʔat'e t'á ʔeyíle ʔasí ghálada betóreʔá nedhe sí xa dzéłtth'ı ʔat'e. Dırí t'á yatı ghálada xasí suhúlyąlu chu t'at' súgha sí hahedí xáʔą t'at'u ʔasí

ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí ʔasí suhųrıt'ele sí t'á yatí nedhe t'á bets'enúníʔa chóile-u, hunįdhën t'á ní ts'ën k'aldhër tth'í yegha dahurełkërlé. Kú 1999-2000 dirí GNWT tsamba thela sí t'á bet'óredhır xa la ʔáłé xasí yatí nedhe xa hulta ʔasí k'e ʔeghálada huts'élʔį sí Dëne Ts'ıʔáne Dëne hubeyatıé háyǫrįla k'éyaghe ts'ën ʔasí t'á t'at'u súgha hunįdhën nísí beghálada xa xajáílu tth'ı ʔedų beghálada hulʔa sí yatí nedhe regıonal háyǫrįla dánech'á sí yatı nedhe xa t'á bet'á ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sní.

Harelyų ʔasí bet'óreʔá nedhe sí beghálada xasí suhúlıne xáʔą ʔat'e dirí bek'áúnetą xat'íle dé t'at'u súgha hunįdhën sí. Kú tth'ı nı́ts'ën k'aldhër dënexél yatı xa ghálada sí dëne ts'éhení ʔat'íle ʔasí bedınáaltı sí yatí naltsí t'a yatı nedhe ts'į yatı t'á xalį chu ʔasí k'áúnetą harelyų ts'į ʔasí té bek'áaní xaʔą tésu deʔą́ąze hǫzų ʔasí xa suhúlıne xadé. ʔeyí ʔą́ąze t'at'u ʔasí t'á bet'óreʔą nedhe sí yeghálana xaʔą "-ʔasí yet'órełthır ghą́łʔa"- (ʔígha lat'u ʔasí dëne ghą́lʔa sí bek'e ʔeghálada) xat'e chóile "- begha nohút'e-" (ʔígha lat'u deʔą́ąze bet'óreʔą nedhe k'e ʔeghálada), xát'e t'á burení lat'ílé t'at'u súgha ʔasí ʔek'éch'a k'e ʔeghálada xasí déʔą́ąze ʔígha lat'u huts'élʔį sí.

Tsamba

To ts'į 1985, Canada -NWT Cooperatıon Agreement húlye Límarshí xalį sí ts'į dánelt'e tsamba hube tł'áthela sí $3.3 límełyo ʔíłaghe gháye xa dírı́sí Dëne Ts'įʔáne Dëne yatı nedhe chu $2.0 Límełyo ʔíłaghe gháye xa Balą́y yatı nedhe xa. Cooperatıon Agreement fundıng hulye sí lìmarshí xalį sí ts'į tsamba necha xél ʔeghálada sí t'at'u súgha hunįdhën sí yatı nedhe t'á ʔasí ʔełk'éch'a k'é ʔeghálada xałʔį t'at'u dëneba det'áatí-u, ʔerhtł'ís-u, nok'e yatí t'áat'į xa dëne ts'éní xa.

Balą́y sí tth'ı tsamba dirí límarshí xalį sí ts'į harelyų t'at'u balą́y yatí nedhe ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí bet'á harelyų ʔáts'ën dëneba GNWT harelʔá betł'as,Dëne Ts'įʔáne Dëne yatí nedhe xa tsamba harelyų t'aʔeghálada k'e sí dëneba det'áatı/dëne yatı t'á ʔerıhtł'ís dáxáréhtł'ís hodáneltën chu hube yatié t'á dëneba ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada, ʔerıhtł'ís kųę́ dëne huneltën herełdën sí ʔerıhtł'ís kųę́ ʔeghálada xa, dëne yatí xa ʔasí deʔą́ąze bet'óreʔá sí bet'á ʔeghálada xa, chu Dëne Ts'įʔáne Dëne yatí nedhe t'á ʔesat'u t'á dëneba yatí níłye sí tv beghághe hurétth'á. Xałąą gháye xa, dirí GNWT's Dëne Yatı Nedhe Xa ʔeghálada k'e Language Bureau húlye, sí dëneba det'áat'į /ʔerıhtł'ís k'e ʔerıhtł'ís yatí nedhe t'á dëneba yatí

nedhe ts'ị yatı naltsí deʔą́ąze nezų ʔasí dëneba ʔeghálada ní ts'ën k'aldhër harelʔá xa, harelyų ʔasí bet'á k'éʔáne beghálada ts'ịʔáne tsamba DëneTs'ịʔáne Dëne yatı nedhe xa. Náiye tsamba dëne tł'áthela sí xat'u k'éʔáne háyǫrịla k'éyahe ts'ën-yatı nedhe ts'édı xa ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xa. K'áaní tthá chóile, deʔą́ąze tsamba necha sí tth'ı háyǫrịla ts'ën ʔełt'á łya Dëne Ts'ịʔáne Dëne yet'á yatı nedhe ʔeghálada dirí límarshí xalị sí ghárë ʔalya ʔat'e. T'at'u súgha dëne yatié nedhe xél ʔeghálada xasí ʔasí ʔełk'éch'a harelyų́ ʔáts'ën háyǫrịla-dáhála sí yatı nedhe xa t'atu ʔasí bet'óreʔą dëneba ʔeghálada sí ʔat'e.

Dırı GNWT dëne tł'athela sí dánelt'e $6.5 lìmełyo ʔíłaghe gháye tsamba bet'á Dëne Ts'ịʔáne Dëne yatı nedhe k'e ʔasí ʔeghálada. Deʔą́ąze yúdághe sí yet'áhet'ị xa $8 límełyo ʔíłaghe gháye t'á bet'á xa. Harelyų t'á tth'ı GNWT sí t'á t'at'ị tsamba Dıstrıct Educatıon Councıls (DEC) húlye Dëne Ts'ịʔane Dëne ʔerıhtł'ís kų́ę yatì nedhe bet'á ʔeghálada xasì ʔat'e. Dırı GNWT harelyų ʔasí ʔíłaghe- sekuí tsamba t'áat'ị t'á Balą́y yatí nedhe ts'élé ʔerıhtł'ís kų́ę chu tth'í betł'athela $1 límełyo ʔíłaghe gháye dırı sí ní ts'ën k'aldhër nedhe ts'ị ʔasí ʔełk'écha' k'e ʔeghálada xasí yatì nedhe xa ʔerıhtł'ís kų́ę nats'ịdịl sí xa ʔat'e.

T'á yek'e herełtth'ı sí Specıal Commıttee hulye sí yeghą nánadé ʔeyí náiye $2.5 lımełyo tsamba sí t'á tth'í 2000-2001 harelyų dırı tsamba necha sí DECs ts'ị Dëne Ts'ịʔáne Dëne yatí nedhe herełdën sí xa ʔerıhtł'ís kų́ę t'at'u ʔeyërle ts'ën ts'ën yet'áát'ị ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí ʔerıhtł'ís kų́ę dëne huneltën xa. Xat'é hų́ị dırı DECs dų ts'ën yegha k'á łdé xat'u ʔáyịlé t'at'u súgha hunịdhën t'á ʔat'e. Dırı t'á yek'e herełtth'ı sí yets'édárení ʔát'ịle t'at'u ʔáyịla sí baʔeł'tth'íle, kú tth'ı yatí nedhe nuweghą hulé lì hunịdhë sí sekuí xél t'á deʔą́ąze bet'óreʔá nedhe yudághe ʔat'e sí yet'áat'ịle t'á ʔat'e.

Dırı GNWT ʔeyër tth'ı tsamba yetł'áthela sí Bets'ị ʔerıhtł'ís Ghálada Kų́ę Yatí K'eịʔị ʔasí ʔełk'ech'a k'e ʔeghálada xa. harelyų t'á bet'á ʔaghálda xa $350 lımıl ʔíłaghe yághe xa, ʔeyí tth'í yudághe ʔája ʔat'e dírı gháye k'é sí $450 límíl ʔat'e.

Harelyų xadé, Dırı t'á yek'e herełtth'ı sí sí dëné ʔasí ghą náyahełtí sí ʔarád-u t'á bet'áat'ị tsamba thela sí deʔą́ąze hǫzų bet'á bet'óreʔá nedhe dëneba ʔeghalada dé súgha xa, xat'é xų́ị deʔą́ąze tsamba bet'áat'ị dëne tł'athela dé ʔasí bet'óreʔá nedhe yatıé xa ła ʔáłé. Dırı T'á yek'e herełtth'í sí ʔasí ghą nàyahełtı sí ʔánịdhën-u, ʔeyí ʔasí GNWT t'at'u xálya sí xatu xaʔáile t'at'u suhúle sí t'á bet'óréʔá xa tth'ı t'árí łt'ị-t'á deʔą́ąze hǫzų bek'e ʔeghálada xasí't'á ʔasí ʔełk'ech'a ghálada xasí, xat'era t'at'u bet'á ʔeghálada sí t'á k'e ghálada sí baʔeł'tth'íle chu t'á deʔą́ąze hǫzų bedịnáanltı xa suhurịt'e t'á beghálada xa. Dų ts'ën t'at'u tsamba harelyų bet'á deʔą́ąze hǫzų ʔasí ʔełk'ech'a k'e ʔeghálada xasí háyǫrịla hubexél ʔasí ʔełk'ech'a ghálada sí yet'óherełthır chu xa

tsamba nech'a xél ʔeghálada sí ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí, harelyų ʔasí tesú hǫzų beghálada xa yatı nedhe xa hulta sí xa tsamba (ʔeyí tesu ʔerıhtł'ıs´kų́ę́ xa tsamba bet'áat'ı) t'at'u bet'áat'ı ʔeyí tesu beghálada xałʔı sí, chu deʔą́aze hǫzų "- t'a ghálahda sí bet'óreʔá xa"- dırı t'at'u t'á bet'óreʔa nedhe ghálada dëne ts'édí xa. DeʔąąźŁe tsamba dëne tł'áthela huts'élʔı dé yatı nedhe xel ʔeghálada t'a t'at'u deʔąąźe bet'óredhır hulʔá dúwéle ʔat'e t'at'u yatı xa ʔasí ʔełk'éch'a dëneba ʔeghálada t'á dëne ts'édı xa bedınaáltı sí k'e ʔegháldа xa, ʔeyí xa suhúlıne dé, dų ʔełnuhúłʔa-u chu ʔełsedóhurúdí t'áyatı nedhe tsamba huts'ékër, begha nánadé xa.

T'at'u Bet'óreʔá Nedhe Yatı Nedhe ʔasí ʔełk'éch'a K'é ʔeghálada Xa chu Dëne Det'áat'ı T'á Dënë Ts'édı

Dırı GNWT xáne xaʔáile, tthën ts'ën, t'at'u baadı-u tth'ı t'á bet'óreʔá nedhe ʔełk'éch'a yatí nedhe xa ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí hútł'edhe yatì xa huníla sí. kú tth'ı dırı ní ts'ën k'aldhër xat'e xųlı t'a yek'e herełtth'ı yatı nedhe háyǫrıla dáhala sí harelyų ʔasí t'á deʔąąźe bet'óreʔa nedhe chu t'at'u t'á deʔąąźe bet'óreʔá nedhe dëné yatué nedhe xa ʔasí ʔełk'éch'a k'é ʔeghálada xa. Dırı ʔasí k'áúneta sí Dëne Ts'ıʔáne Dëné chu Balą́y yatı nedhe harelyų ʔasí ʔełk'éch'a deʔąąe hǫzų ʔasí be'tóreʔá nedhe sí t'á t'áat'ı yatí nedhe ʔełk'éch'a xa hulta harelyų ʔáts'ën dëné ts'édı-u tth'ı bet'áat'ı t'á dëné yet'óherełthır xa xat'u huts'éłʔı sí ʔat'e.

Dëne Ts'ıʔáne Dëné T'at'u Bet'óreʔá Nedhe ʔası ʔełk'ech'a ʔeghálada Xa

GNWT Yatı Nedhe Xa Yatı TheʔąŁe chu ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada xasí xat'u t'á bek'áaní-u, chu t'a´deʔąąźe bedınáanltı sí xa t'a' dëné ts'édı t'á deʔąąźe hǫzų ʔat'e yatı t'áhet'ı ʔat'e Dëne Tsıʔáne Dëne yatı nedhe. T'a gháré bek'óreją sí t'a húlʔą sí yatı nedhe t'á dëne ts'édı sí dëne dóherełkër gháré ʔat'e. Dırı GNWT chu háyǫrıla dáhála sí kú tth'ı dırı ʔek'úuret'ą xa ʔeghánena sí dëné t'óherełthır xa ʔasí ʔełk'éch'a k'é ʔeghálada sí Dëne Ts'ıʔáne Dëne dëné yatué nedhe xa t'au bedınáalltu-u, t'at'u bet'óreʔa-u, t'at'u bet'áat'ı-u,t'àhųt'e-u,tth'ı t'á deʔąąźe yet'áhet'ı xa.

- Dëné yatı kíz ʔerıhtł'ís t'at'u ʔerıhtł'ís k'é ʔeghálada sichu yatí nedhe naltsí sí bek'áaní xa

- Dëne Ts'ıʔáne Dëne ʔasí k'áúnet'ą t'á dëné ʔázé k'é huzdí chu ní détł'ís
- Dëneba det'áat'ı /dëné yatí t'á nedhe k'é ʔerıhtł'ís détł'ís(I/T) chu yatí nedhe xa dëné huneltën
- Dëne Ts'ıʔáne Dëne ʔerıhtł'ís kųé dëné huneltën
- Yatı nedhe bedınáanltí sí ts'ı t'á bet'óreʔá nedhe k'e ʔeghálada xasí
- ʔełts'édáts'édı t'á DëneTs'ıʔáne Dëne yatí nedhe hanírıhtłis bek'óreja xa.

T'á deʔąąze bet'óreʔá nedhe sí ʔasí ʔełk'éch'a t'at'u hunıdhën sí:

- Dırı ʔerıhtł'ís cho ʔáłé sí dëne yatié nedhe t'á chu yatı nedhe ts'ı yatı naltsí ʔerıhtł'ís k'é harelyų Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatí nedhe t'á
- Dırı tape k'e dëné yatí nedhe yatı nałtsí, yatí nedhe yatí that'ín yatı t'á beghálada, chu vıdeo-t'á ʔąłnedh' hube yatí naltsí yunız ts'ı ʔasì k'óreją sí ghą xáłní chu xánı
- Dırı ʔasí ʔełk'éch'a xa chu ní déthł'ís harelyų ʔáts'ĕn tołye sí 2000 huk'é Dëne Ts'ıʔáne Dëne ʔasí k'é bezí hudzí sí
- Dırı dëné huneltën chu ʔerıhtł'ís nedhe ʔálé xa I/Ts, t'at'u súgha hunıdhën sí dëne ʔeya k'áaní chu ʔełtth'ı xáʔą xa ʔeghálada
- Dırı ʔełkíne dëne huneltën t'á yatı nedhe xa herełdën
- Dırı sí yatı nedhe ʔełk'éch'a t'á ʔerıhtł'ís seríłthën harelyų ʔasí bet'á xalı k'é ʔeghálada
- Dırı sí yunedhe ts'ĕn tsamba t'á dëné ts'édı dé Dëne Ts'ıʔáne Dëne dëne yatı t'á beyághe huretth'á chu televısıon productıons hulye sí t'á ʔeghálada xa t'á yegha k'áldé sí Dëne Ts'ıʔáne Dëne ts'adeze hube yatı nedhe huretth'á xa t'á ʔasí ʔełk'éch'a dëneba ʔeghálada xa harelyų ʔáts'ĕn broadcastıng organızatıons hulye.

Harelyų ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí té hǫzų beghálada ʔat'e hulį , t'a yek'e herełtth'ı Specıal Commıttee hulye sí ʔalų náiye ʔasí bet'óreʔá nedhe ʔełk'éch'a beghą náyaheltí sí t'at'u ʔalye sı xa:

- Dëne Tsıʔáne Dënë yatí nedhe t'at'u ʔerıhtł'ís hodáneltën sí NWT xa dek'éʔų beghálada sí chóile sí xat'u xáʔa ʔat'e chu t'at'u dáyatí sí tth'ı ʔełk'éch'a xat'e hunıla hunıdhën háyǫrıla dáhála sí yatı nedhe xa.

- T'á ts'ı bet'óreʔá nedhe xahúnıt'á lí "- t'a ts'ı ʔasí bet'óreʔá sí yatı nedhe xa húlʔa xá"- ʔerıhtł'ís k'áatí kųé t'á Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe ʔasí ʔełk'éch'a bet'áat'ı lí xa, t'á bet'á xat'ı lí hulıle t'á dëné t'á náłye xaʔáile xatų ʔasí dëne ts'ıle t'á dëne ghą nonedí xaʔáile. Nok'é tth'ı náiye ʔasí ʔełk'éch'a dëné ghąłye ʔat'e,tth'ı náiye ʔasí bet'óreʔá sí, tth'ı ʔałdël t'á dëneghą húle ʔat'ı ʔat'e.

- Díır sí dëne hunеltën t'á dëneba det'áat'ı /beyatıé ʔerıhtł'ís k'e ʔeghálada sí yatí t'á tth'ı xahųt'élé. dëne hunełtën xa sí ghą nıdël yatıé t'á ʔerehtł'ís hunelťn dų xaląą gháye t'at'u ts'ën ʔeghálada xa nísí tth'ı bets'ën núnıʔáile t'á dáhıdhën. kú tth'ı ʔasí t'á dëne hunеltën xáile nísí I/T ʔerıhtł'ís nedhe dëne ts'élé xasí tth'ı bahuníla húnı t'at'u yek'é ʔeghálahena xa, ts'etáiye tth'ı beghálada xa nísí ʔełtth'ı xáʔą sí ts'adeze. ECE dų ʔasí ʔełk'ch'a k'e ʔeghálahena sí háyǫrıla k'éyaghe ts'ën t'at'u deʔąąze hǫzų ʔasí suhųrıt'e ts'étáiye I/T ʔerıhtł'ís nedhe dëneba súgha ts'ën k'éʔáne beghálada xa. Dëne hunеltën t'á ła bet'óreʔá nedhe hubets'élé-u, xa dırı ts'ıʔáne dëne ts'édı chu xa.

- Dırı sí hulta ghárе Dëne ts'ıʔáne dëne yatı nedhe t'á ʔerıhtł'ís kųé dëne hodáneltën lì tth'ı ʔúnéłʔąile hunıdhën ʔat'e. Dëne yatı dëne dóoneltën sí ʔerıhtł'ís kųé nedhe ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe hútun t'á dëne hodáneltën ʔat'ıle snı dëne yatí t'á ʔerıhtł'ís bet'á xa hulılé ʔasí t'áatı hurílʔı sí ʔerıhtł'ís kų dëne ts'édí xa.

- Dëne Ts'ıʔáne Dëne dëne yatıé nedhe harelyų ʔasí ʔełk'éch'a t'á yatı t'á ʔerıhtł'ís kųé dëne hunеltën ʔaté yet'a dóherełdé hube yatı heherétł'ís xa t'at'u súgha beghálada xasí tth'ı xayáilé.

- Nak'e yatí nedhe -t'áat'ı xa dëne ts'ehéní dëne huneltën DëneTs'ıʔáne Dëne hube yatıé sí betíkuí xa xáʔą chóile dáhıdhën, GNWT t'á ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálahena sí, náiye ʔąłnedh deʔąąze hǫzų yatí nedhe huherełdën huríłʔı chu tth'ı t'á yet'óherełthır lí ʔat'e.

- Yatí nedhe xa hulta sí ʔełk'éch'a yatı sí t'á deʔąąze hǫzų suhurít'élé sí t'á t'at'u súgha hunıdhën sí beghálada xa nísí bet'óredhír xasí tth'ı xat'éle.

- Dırı GNWT harelyų sátsąn benihułı ye yatı helye sí Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatí nedhe yet'áat'ıle sí.

Harelyų t'at'u ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí beghą háyahełtı sí Specıal Commıttee hulye t'á herełtth'ı sí t'át'u súgha hunıdhën sí yatı hehełts'ı begháré ʔasí bet'óreʔá nedhe ʔeghálada xa.

Baląy Yatí Nedhe XA ʔasí ʔełk'éch'a K'e ʔeghálada Xa

Ní Ts'ën K'aldhër Nedhe Chu GNWT yatí nedhe theʔą sí chu ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada sí Baląy yatí nedhe t'á dëne ts'édì tth'ı t'at'u ʔasí ʔełk'éch'a beghálada lí yet'órełthır sí tth'í t'á deʔąąze bet'óreʔá nedhe. Kú tth'ı, tsamba hutł'édhe bet'áat'ı lí hulıle t'á baląy hube yatí nedhe háyǫrıla dáhála sí ʔełts'édáredı t'á hube ch'áání chu háyǫrıla k'éyaghe ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí bet'óreʔá nedhe. Dırı tsamba sí sekuí ʔerıhtł'ís kųę huneltën xa ʔasí ʔełk'éch'a k'é ʔeghálada xasí, baląy yatı nedhe tth'ı xél sekuí huneltën sí ʔerıhtł'ís kúę, sekuı- góthe t'atthe ʔerıhtł'ís kųę huneltën sí hubexél ʔasí ʔełk'éch'a k'é ʔeghálada xasí ʔat'e, ʔełts'édáredí t'á yatí harelyų ʔáts'ën bet'áat'í sí TV, hanırıhtł'ís, beyághe huretth'á ʔat'e ʔasí ʔáts'ıdí, chu dëne ch'áníye t'á to dëne hejën to dáts'édıl xat'ı ʔasí ʔáts'édı.

T'a Bet'óreʔa Nedhe Bet'áat'ı Yatı Nedhe Dëné Xa Det'áat'ı T'á Dëne Ts'édı

Dırı GNWT harelyų ʔasí bet'óreʔá nedhe dëneba ʔeghálada xasí yatí nedhe xa hulta ʔełk'éch'a sí, náiye ʔasí dát'ú bet'áat'í xa OLA t'á yıdhën sí ʔeyí xa yatí begháré ʔeghálada ʔerıhtł'ís nedhe hehełtsí chu begháré ʔasí k'e ʔeghálada ʔerıhtł'ís yatí nedhe dek'érıhtł'ís sí ʔat'e.

T'á yek'é herełtth'ı sí Specıal Commıttee hulye sí tághe ʔasí ʔełk'éch'a t'áat'ı ghárę xat'u ʔasí bet'óreʔá nedhe húlʔa t'á beghálada xa hunịdhën sí GNWT yatí nedhe xa hulta sí ʔełk'éch'a bet'a dëne ts'éhenı sí harelyų ʔasí k'e ʔeghálada xasí ʔat'e: ʔełk'éch'a yatí nedhe harelyų ʔáts'ën ye'óherełthır dëne ts'édí hunedí sí, yatı nedhe t'á yatı naltsí chu ʔerıhtł'ís hehełtsí harelyų ʔáts'ën nı ts'ën k'áldhër harélʔá ts'ı, chu t'at'u súgha ts'ën ʔasí bet'óreʔá nedhe t'á dëneba ʔeghálada sí ts'ı ʔerıhtł'ís k'e harelyų dek'erétł'ís sí t'at'u ʔasí ʔełk'éch'a k'é ʔeghálada sí yek'óherełyą xa.

- T'at'u ʔeghálada sí GNWT ts'ı "- yatı nedhe xa ʔełk'éch'a dëne ts'ënaní"- chu "- yatı nedhe tsamba bet'áat'í xa bets'édı"- begháré ʔeghálada ʔerıhtł'ís nedhe hulı, náiye ʔasí yatí nedhe xa beghálada dé xat'é hulí ʔasí ląą xat'ú beghálada chóile dırı sí yatı nedhe ʔełk'éch'a xa. Kú 2001, dánelt'é 4% huk'e hubechëlekuí beyatıé nedhe t'áat'ı t'á ła k'e dëne ts'énání to tsamba bet'áat'í xa dëne ts'édí. Bek'áúnéhtąlé xat'ı ʔasí t'at'u yatıé t'áat'ı sí begháré ʔeghálada sí ʔerıhtł'ís nedhe t'ą deʔą́ąze yet'óherełthır dëne ts'éhenı t'á bet'óreʔá k'e ghálada sí déxa. T'á yek'e herełtth'í sí t'áhunịdhën sí harelyų t'á yatí nedhe ʔełk'éch'a yatí k'óherełyą sí dëne ts'éhenı dédeʔą́ąze hǫzų yatí nedhe t'á dëneba ʔasí ʔek'éch'a k'é ʔeghálada sí bet'óreʔá nedhe.

- T'á así ghálada sí hıle dų ʔúnélʔą t'a yatı nedhe ʔełk'éch'a yatí naltsí chu ʔerıhtł'ís hehełtsí sí bet'óreʔa nedhe sí bek'áúneta t'á nı ts'ën k'aldhër harelʔa sí, xat'éra t'á yek'é herełtth'ı Specıal Commıttee hulye sí ʔasí ʔełk'éch'a tesu bek'é ʔeghálada hıle nísí bek'áaní hunịdhën sí t'a t'a t'u dëne ts'éhenı t'á dëneba detáat'í t'at'u ʔasí t'óhųt'é sí t'á yet'òrethır sí begháré ʔeghálada xa. Kú tth'ı , ʔasí k'áúnet'ą ghárę t'á bedịnáanltí-u, t'at'u bet'óreʔa-u, bet'á t'ahųt'e-u, tth'ı ʔedų beghálada hulʔa xasí yatı nedhe ʔełk'éch'a xa xat'é hulı ʔasí bet'óreʔa nedhe ʔat'ıle hunịdhën hulı nıts'ën k'aldhër harelʔa dáhala xa.

- T'á deʔą́ąze bet'óreʔa ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí GNWT t'á huts'élʔı sí:

- Yatı nedhe t'á ʔerıhtł'ís ʔáłé yatı theʔą sí chu ʔełtth'ı xáʔą ts'ı ʔerıhtł'ís nedhe Balą́y yatí heherétł'ıs t'á beghálada xa

- T'at'u dëneba det'áatı-u,bet'áat'ı xa náátí kųé($19 lımıl k'úúdhër sí 2001-2002)

- Yatı nedhe ts'ı yatí naltsí bet'á ʔeghálada xasí ʔełtth'ı xáʔą chu dëne ʔeyą k'áaní chu dëneba nání ts'adeze
- Dëneba det'áat'ı dëné ts'éhení sí dëne ʔeyą kųé chu dëneba nání ts'adeze

Harelyų xadé, nı ts'ën k'aldhër harelʔa dëne yatı t'á dëne ts'éhení chóile sí yatı nedhe xa hulta sí t'á, That'ín yatí t'á deʔąąze dëné ts'édı.

7. T'at'u ʔeghálahena ʔedų ʔálne xáʔą hehedí

Dırı bek'áunehtą chu yegha náyaheltu, t'á yek'e herełtth'ı Specıal Commıttee húlye ʔarádı-u, hubexa ʔełehgëth dëne, t'a bįlae sí,chu t'at'u dëneba ʔasí ʔełk'éch'a k'é ʔeghálada sí/ t'at'u dëne ts'éhení sí dëneba det'áat'ı t'at'u súgha ts'ën beghálada xa hunıdhën yatí nedhe t'á t'at'u súghá dëneba ʔegháladáile sí t'á chu deʔánǫnıłtsër yet'óherełthır xa. Dırı ʔerıhtł'ís xalı sí 2002 T'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís heheltsí, t'at'u ʔeghálahena ʔedų ʔálne xáʔą hehedí t'at'u súgha beghálada hulʔa sí xat'é. Háyǫrıla dáhala sí dırı ʔełk'úuret'ą sí bek'áúnehtą ná náyaheltu jądızí nënek'e yatı nëdhe xél ʔasí ʔełk'éch'a suhúlıne xa hunıdhën sí ʔeyundzín Zák'e 2002. Kú tth'ı ʔasí gha náyaheltu tłághe, t'á yek'e herełtth'ı Commıttee hulye dırı ʔaté deʔąąze yek'áúnetą, ts'étáíye t'at'u ʔeghálahena ʔedų ʔálne xáʔą hehedı t'á bet'óreʔa nedhe sí tésu yet'óherełthır nuwe náré t'ohųt'e deʔąąze bedınáaltu t'a dëné ts'édı xa. T'at'u beghálada xasí ʔasí ʔełk'éch'a, t'á yek'e herełtth'ı Specıal Commıttee t'á deʔąaze bedınáaltí t'at' ʔat'é bet'áat'ı xa sí 'harelyų ʔełúchu t'á' ʔełk'ízi dëne ts'éhení sí t'at'u yeheéłʔı nezų hehenıdhën ʔa'té t'ą yet'órełthır xasí tsıʔáne yatı xé ʔeghálada xa ʔedų yeghą nánídé ʔudí. T'á yek'e herełtth'ı Commıttee t'at'u súgha chu yeghą nánídé t'at'u beıdnáaltu bet'áat'ı chu t'árełt'ı sí xat'ı ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí ts'étáíye suhurít'e xa. harelyų ʔasí ʔełk'éch'a ʔełúchu sí t'a ghálahdą ts'ı nádé ʔerıhtł'ís xalı yedék'erıhtł'ís ʔat'e. T'á yeke herełtth'ı Commıttee's sí nadé t'at'u súgha ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí harelyų bedınáanltu xa hunıdhën sí dek'éréhtł'ís.

8. Yunedhe Tháa Dé ʔeghálada T'á chu T'a t'u ʔeghálahena ʔedu ʔáne Xáʔą

T'a ghálahdá ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí nadé yatí nihíʔá sí, t'á yek'e herełtth'ı Specıal Commıttee hulye sí tesu yek'óherełyą ʔat'e yatı nedhe t'at' u súghá ʔaté harelyų ʔałų dırı ʔełk'úuretą hıle sí NWT t'ą ʔuł dagaheltı ʔat'e. T'a tsamba nech'a dëne t'łąthela sí tesu t'á bedınáaltu sí xa bet'áat'ı-u, chu tsamba góthe bet'áat'ı xa hulʔa xa. Ní Ts'ën K'aldhër, Nuwe náré ʔasí bet'óreʔá nedhe ʔeghálada, chu ʔeyërle ts'ën tsamba nech'a xél ʔeghálada dzéłtth'ı

T'A GHÁLAHDA TS'I ʔERIHTŁ'IS XALI

Dų ɂełnuhúłʔa-u, ɂełsedóhurúdí ɂeła ɂeghálahena ts'ı yatí ɂełuhenélya ʔáne ʔasí ɂełk'éch'a k'e ɂeghálada xasí. T'áhunıdhën sí ɂedų ʔáne t'at'u Dëne Ts'ıʔáne Dëne chu Balá́y yatı xél ɂeghálada sí yesuhúdí xáʔą ʔat'e. T'at'u yatı nedhe bet'óreʔá-u, tth'ı bedınáaltı-u, harelyų jądızí nënek'e dëné nadé sí yet'óherełʔá ʔat'e, chu t'á la xałe xa yıdhën sí ɂełk'éch'a yatı nedhe harelyų ʔáts'ën, harelyų ɂełúchu t'á ɂełét'é xa hulta t'à yuníz ts'ı ʔasí k'óreją chu hubech'ánıye. t'atthe t'ánáádhër dënexé sí t'at'u ʔasí k'e ɂeghálada sí ɂerıhtł'ís nedhe begháré ɂeghálada sí k'ájëne bet'á nuweghą yatı nedhe hulé ʔajá chu dëne ch'áníye t'á bet'óreʔá nedhe sí Dëne Ts'ıʔáne Dëne, bet'á hubexa huníla ɂedų hubech'ánıye tth'ı hubeghą hulé xáílu tth'ı hube yatı dų ɂełnuhúłʔa-u, ɂełédóhurúdí ɂeła ɂeghálahena ts'ı hube xą́altu xa ɂełę́lt'e t'á, besúts'údı, ɂełneherédí t'á. xa sní. Dırı ɂełk'úuret'ą hıle sí t'a deʔą́ąze hǫzų ʔálne ʔasí bet'óreʔá nedhe jądızí nëneke háyǫrıla dáhála sí dırı harelyų dënexél yatı ghálada xa suhųlıne sí tthłı t'at' sugha sí xahedí xa.

T'at'u deʔą́ąze bet'óredhır, ʔat'é t'at'u yatı ghálada sí t'a yet'órełthır xasí chu dų ʔat'é beghálada hube yatıé t'á deʔą́ąze beghą húle lí lat'e sí t'a dëne góthe dą́lı sí t'a hubexa hunejër lat'e sí xat'era t'au dëne gódhe ts'edı lısí xáhane súgha ʔat'e dụredené-ʔą́łnedh, betıkuí, chu sekuí. t'ą yet'órełthır xasí t'at'u nezų hehenıdhën sí náne t'ą hútłédh hubexa bet'óreʔá chú yatı nedhe k'óherełyą sí t'á yet'áat'ı sí hube kụ́ę, ɂerıhtł'ís kụ́ę chu háyǫrıla k'éyaghe dáhála. Xat'u dé, harelyų ʔáts'ën ʔat'e deʔą́ąze hǫzų bet'óreʔá nedhe ʔat'e t'á, harelyų ɂełúchu t'á yunedhe tháa xa. T'at'u ʔalye xa suhúlıne xa bet'orę́ʔá nedhe ʔat'e sí ts'ı t'á yek'e herełtth'ı Specıal Commıttee hulye sí dırı nadé ɂerıhtł'ís xalı ts'ı t'at'u ʔasí ɂełk'éch'a k'e ɂeghálada sí t'at'u dëne yeneherénı lí tth'ı bet'óreʔa hunıdhën ʔat'e sı:

Yunedhe tháa Nǫ́na Ts'ën Sǫ́łaghe gháye, harelyų ʔats'ën dëné nadé sí ʔı́łaghe lat'u t'á yatı nedhe ɂełk'éch'a, dënech'áníye jądızí nënek'e chu harelyų ɂełhenerénı t'á-ʔı́łaghe lat'u, t'á ts'ı ɂeghálada sí,chu harelyų ʔıłaghe- ɂełk'úuretą t'a´chu t'á deʔą́ąze bet'óreʔa nedhe ʔasí ɂełk'éch'a tth'ı deʔánǫ́nı́łtsër t'á ʔasí suhurít'e sí t'á ʔasí jądızí nënek'e dëné nadé ɂeła ɂeghálahena xa.T'á ɂełtth'ı xadé dëne ts'ën xalı sí bek'óherełyą t'á Dëne Ts'ıʔáne Dëne hube xa ʔasí k'e ɂeghálada xasí chu deʔą́ąze hǫzų hube yatı nedhe chu dëne ch'áníye t'á dëné ʔarát'ı hube nënek'e hube kụ́ę ʔat'e. That'ín chu Balá́y dáyaheltı sí tth'ı yatı nedhe theʔą sí ʔasí baadı begháré ɂeghálada sí tth'ı ɂerıhtł'ís nedhe ghárė ʔasí báádı nëne harelyų ʔáts'ën jądızí nënek'e ɂeyígháré dëneba ɂeghálahena dé súghá xa huhenıdhën chu ɂełts'édáredı yatı nedhe herełdën chu dëne ch'áníye sí dụ́t'e są́ xat'e xúlí Dëne Ts'ıʔáne Dëne benáádhër ʔat'e.

Xat'e xulı harelyų ʔasí ląą ghá náyaheltı, yunìz ts'ı ʔasí k'óreją, t'a dëne ní huhenęłya náyıdé chu ɂeghąsots'elní, harelyų ʔáts'ën deʔą́ąze hǫzų ʔasí ɂełk'éch'a ɂełúchu ɂeła níłye t'á chu

t'at'u ʔatéé dënexél t'áhųt'e bet'á bet'óreʔá nedhe yehenerénı́xa. Harelyų ʔasí k'e ʔeghálada sí tésu bek'órejąt'á, t'at'u súgha ts'ën yeghálahena hunedı ʔat'e, t'á yuníz ts'ı ʔasí k'óherelyą xa chu dëne cháníye - t'at'u bet'óredhır sí bet'áat'ı sí harelyų ʔáts'ën, yatı nedhe theʔą sí begháré ʔeghálada, nuwe náré t'òhųt'e ʔasí ʔełk'éch'a k'é ʔeghálada, ʔasí t'á deʔąąze bet'óreʔá nedhe t'á hulta hunedı, ʔełts'édaredı, chu dëné ʔasí sesuhudı t'á harelyų ʔáts'en ʔeła ʔeghálada ʔasí ʔełk'éch'a k'é yatı nedhe ʔełk'éch'a ts'ı sí hunedı ʔat'e.

T'at'u Súgha Hehenıdhen sí ʔasì ʔedų ʔálne Xahedı Xa

T'á deʔąąze be'tóreʔa -u, t'a la ʔałe xa, nuní, t'á yek'e herełtth'ı sí, ʔerıhtł'ís xalı sí k'e t'at'u súghá hunıdhën ghá t'áadı. Dırı sí t'at'u súgha hunıdhën ghá t'áadı sí ts'ı deʔąąze ʔasí hǫzų t'á bet'óreʔá nedhe chu yet'óherełthır xasí ʔat'e,harelyu ʔasí k'áúneta gháré, ʔasí gha náyaheltı, chu t'a deʔąąze hǫzų ʔádáhenıdhën. T'at'u súgha hunıdhën ghá t'áadı sí ts'ı tth'ı deʔąąze deʔánǫ́nıtsër-u, harelyų ʔełk'éch'a yatı nedhe ʔasí ʔełk'éch'a xel ʔeghálada xa NWT chu deʔąąze bet'óreʔá nedhe k'e ʔeghálada t'at'u súgha hunıdhën sí t'ok'e beghálada xáʔą sí yet'órełthír xa Yatı Nedhe Theʔą sí begháré ʔeghálada.

A.tesú t'óhųt'e chu deʔąąze deʔánǫ́nıłtsër yatı nedhe ʔełk'éch'a yatı nedhe theʔą sí chu ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada t'at'u súgha hunıdhën ghá t'áadí:

A1. Dų t'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí ts'ı OLA ʔedų ʔalne ʔasí bet'óreʔáile sí bedıáanltule sí chu té ʔełtth'ı yatí t'áat'ı-u, yatí nedhe naltsí, chu yatì nedhe t'á ʔerıhtł'ís nedhe k'é ʔeghálada sí ʔełtth'í yatí t'áat'ı- u xaʔa.

T'Á GHÁLAHDA TS'I ʔERIHTŁIS XALI

A2. Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe t'á OLA dırı sí Yudáze Dësnátıne, Sayízı Dësnátıne, Łıcháé chu Dëne Sųłín, harelyų k'e ʔasí ʔeghálada xasí hube dágháré t'á háyǫrıla tth'ı hubexa huníla sní.

A3 Yudáze Dësnátıne chu Sáyızı Dësnátıne(t'at'u xa,dëne yatı t'áat'ı sí) chu Lnuvıaltun chu Lunnuınnaqtun dírı sí thëne ts'ën yatí sí ʔerıhtł'ís k'e dıghe t'at'u ʔalyá sí OLA, chu dëneba det'áat'ı sí tth'ı ʔerıhtł'ís k'e dek'erıhtł'ís bedé ʔalye xa, harelyų k'e ʔasí ʔeghálada xasí hube dágháré t'á háyǫrıla hubexa hunıla sní.

A4. Mıchıf xa ʔasí k'áúnet'á sí tsamba bet'á xasí betłąthela t'á t'at'u ts'ędn beghálada sí ts'įʔáne hulʔa yatı nedhe.

A5. Dırı yatı bet'óreʔá nedhe sí ʔedų ʔalne t'at'u bek'òreją sí ta't'u bedįnáanltı-u, bet'á ʔedų-u, tth'ı t'at'u bet'áatį-u, chu bek'áaní -u, háyǫrįla dáhála sí t'at'u súgha ts'ędn hube yatı nedhe harelyų ʔełts'éts'édı t'á deʔąąze hǫzų senúúhut'á xa.

A6. ʔerıhtł'ís ghárę dįghe ʔádhël t'áatį sí OLAt'at'u ʔalye xasí tesu nánét'į-u, ʔerıhtł'í s nedhe begháré ʔeghálada chu yatı theʔą sí ʔasí hube xąalt'u xa. T'a begháré ʔeghálada ʔerıhtł'ís nedhe sí xalé xat'u dëneba ʔeghálada ʔasí k'e ʔeghálada ła k'e dëne ʔeya ʔane ʔajá dé dëne ʔeya k'áaní chu dënexél huníla ch'á ʔasí xadí, dëne ʔeya k'áaní, dëneba nádı ts'ádeze. ʔeyįle ʔasí harelyų bet'á dëne ts'édı sí t'at'u súgha beghálada xasí ʔerıhtł'ís nedhe ghárę t'á hunedí ʔat'e.

A7. Ní ts'ędn k'aldhër harelʔá chu agencıes t'at'u ʔasí k'e ʔeghálada xasí OLA bedágháre harelyų ʔasí dek'érıhtł'ís sí ʔerıhtł'ís nedhe ts'į, dırı yatı theʔą sí dırı t'a ghárę beghálada xa ʔeyërle ts'į agencıes ʔasí t'a xa ghǫt'a sí begháré ʔeghálada xat'u.

A8. Dırı OLA t'á K'aldhër Nedhe hube ts'ędn xalį sí,t'a hubįłaé xasí yeghą k'aldhër sí yatì nedhe theʔą t'sį ʔasí ʔedų ʔalne dé hube t'sędn xalį ʔat'e chu tth'ı yatí nedhe ʔełk'éch'a t'a ghálahdą ts'į ʔerıhtł'ís xalį sí hubexa ʔełehgëth dëné dełtth'ı yíz dáíłchuh bek'áúnet'ą xa

A9. Dırı t'á Dëne Ts'įʔáne Dëné yek'é herełtth'ı xasí yatı nedhe theʔą xadé tth'ı t'ą OLA chu náyaheltı t'á ní ts'ędn k'aldhër hubetł'ás ʔáʔą hubets'ędn xalį sí t'at'u bet'àat'į xa suhulıne, ʔası k'e ʔeghálada xasí, t'a hubį laé xasí hahedı xa,chu t'á ts'į tsamba t'áat'į sí xa. t'á yek'e herełtth'ı sí t'ą hubexa ʔeghálada ʔasí k'óreją beghalada háyǫrįla dáhala t'at'u súgha hunįdhën sí bet'óreʔá nedhe ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí yatí nedhe xa chu tth'ı GNWT hubexél ʔat'e.

Dëne dełtth'ı xaʔąla sí ʔalų t'at'u ghálahena sí xat'ée xa deʔąaze beneredı xa hurenı-u, dëne deʔąnélt'e neherętłís xa dırı la gódhe ghálahena xa ʔasí ghą náyaheltı ʔełts'édël, chu t'á ʔasí ʔełk'éch'a bet'óreʔá nedhe - - yatı nedhe theʔą sí begháré ʔeghálada xa.

A10. Dırıt'á Dëne Ts'įʔáne Dëné t'á yek'e herełtth'ı sí t'at'u dëné húzdí xasí hube yatí nedhe t'á háyǫrįla ts'į, Ní Ts'ędn K'aldhër t'at'u súgha henįdhën sí,chu Hubexa ʔełehgëth Dëné sí ts'į dëné hudzí xa.

A11. Dırı ʔek'úúret'á sí t'at'u ʔasí bet'oʔreʔá nedhe hunıdhur xasí t'á yek'e herełtth'ı naltsí sí Dëne Ts'ıʔáne Dëné ts'ı,t'á yek'e herełtth'ı sí deʔąąze hǫʔų ʔasí serełdhën xasí t'ok'e bet'a ʔeghálada hunedı lasí xa Yatı K'eyíʔı t'á dek'eʔų ʔat'e t'ohút'e ʔedų ʔánalne t'atu dek'erıhtł'ıs nadé t'at'u ʔerhtł'ıs k'e sí dek'erıhtł'ís 20(1) chu ʔerıhtł'ís 20(3) ʔasí k'e OLA. T'á Yatı K'eyıʔı sí ʔasí deʔąąze hǫzų srełdhën xasí bet'á ʔeghálada hunedı lasí ní ts'ën k'aldhër t'á bet'óreʔá nedhe k'e ʔeghálada sí bet'sën xalı.

chu t'á yek'e herełtth'ı sí Dëne Ts'ıʔáne Dëne: Dırı Yatı K'eyıʔı Commıssıoner hulye sí harelyų ʔasí ʔełk'ech'a k'e ʔeghálada sí tesu bet'óreʔá nedhe xa ʔasí serıłthën dënexél deʔánǫnıłtsër t'á OLA.

A12. ʔerhtł'ís 19(2) chu 19 (3) t'at'u ʔałya sí bedı xa OLA ʔedų ʔalne, xat'era t'á bets'ı ʔerıhtł'ís ghálada kųę Ytı K'eyıʔı harelyų dëné cház tthëne ts'ën ʔasí ʔełk'ech'a k'e ʔeghálada xa.t'á Hubexa ʔełehgëth Dëné ʔasí k'áúneta tth'ı bets'ı ʔerıhtł'ís Ghálada Kųę ʔat'e t'ą Yatı K'eyıʔı t'at'u tesu dını t'á ʔat'é t'ohút'e yeneherení ʔat'e t'ą chu bets'ı ʔerıhtł'ís ghálada kųę ʔasí serıłthën ʔełts'édáredı t'á ʔílaghe lat'u ʔeła ʔeghálahena hunedı ʔat'e

A13. T'at'u deʔąaze súgha hunıdhën sí dënexél ʔasí ʔeghálada xasí OLA ʔáhenınedën-u, dëné hudzí t'á "- Yatı K'eyıʔı t'áłʔá''- Yatı K'eyıʔı ʔełná ʔasí bet'óreʔá nedhe k'e ʔeghálada sí xat'u dëné ts'éhenı lí sí ʔełk'ëré t'á t'at'u súgha dëné ts'éhení lí Yatı K'eyıʔı beılaé sí bek'e ʔeghálada ʔádenele-u, dzékets'edhı to ʔeyıle ts'ën ʔasí t'ok'e bet'á ʔeghálada hunedı lasí t'á hulé dé t'á yatı nedhe t'áłʔá bets'ën xalı ʔat'e t'á dëneyų tǫ sekuı t'at'u ʔasí k'áúneta-u, deʔąąze hǫzų dëné ts'édı xasí xat'e.

A14. T'at'u deʔąąze hǫzų ʔasì ʔełk'éch'a serıłdhën yatı beghánarę́t'á sí OLA t'a ghálahadą ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí Hubexa ʔełehgëth Dëné déłtth'ı sí dırí bek'aunéltą tłąghe t'ádáhenídhën sí bek'óreją xa huts'éłʔı Yatı k'eıyʔı ʔíłaghe gháye ts'ı t'á ʔerıhtł'ís thełtsį sí dırı sí 180 łǫnǫna ʔełk'édınǫna dzín tł'ąghe ʔerıhtł'ís thełtsı yíź dáíłchudh.

A15. Dırı OLA sí dëne t'sédarení-u, bek'auneta dëne ts'éhehení-u, yebe yatí nedhe theɬʔą límarshı heheɬtsį hıle ʔat'e t'a ts'į nuwe ts'ën xalį sí Dëne Ts'įʔáne Dëné t'á háyǫrıla dáhala ts'į náts'éde sí hube kǫe, t'ok'e dų ts'ën ʔasí ʔeɬk'éch'a bet'óreʔá nedhe k'e ʔeghálada sí chu ní gha náyaheltı chu dëne xáré ʔedeba ghálahena límarshı heheɬtsí hıle ʔat'e.

A16. Dırı OLA (ʔeıhtɬ'ís k'é 29) ʔedų ʔalne t'á ʔerıhtɬ'ís k'é ʔasí dek'éʔu tth'ı súgháíɬyą nech'á chióle-tanıttha nélʔą hubets'įʔane ʔeghálada-u, ʔeyí sí sǫłaghe gháye t'ánelt'u, to hunıdhır xasí 2008 (t'ą ghálahdą ʔerhtɬ'ís theɬtsı sí yíz dáíɬchudh tɬ'ąghe dé 2006 Canada t'á ʔeghálahena bek'ąunéhtą t'á yatı nalstí hulta sí dëne yatı nedhe xa), tesu ʔasí ʔeɬk'ech'a serıɬdhën t'á deʔą́ąze bet'óreʔá nedhe t'á dëne ts'éhení sí t'at'u xasí OLA chu harelyų yatí nedhe ts'į yatı xálį sí deʔą́ąze hǫzų ʔasí ʔeɬk'éch'a suhúrıt'e t'á beghálada xa.

B. deʔą́ąze hǫzų yatı nedhe ʔeɬk'éch'a xa hulta sí súgha hunıdhen báadı chu harelyų ʔasí t'áat'į yexáalní-u,t'at'u sughá yunıdhën ghą t'áadı:

B1. T'á Ní Ts'ën K'aldhër Nedhe betɬ'as xáʔą sí yatí ndhe xa yeghą nánáadhër t'á ʔerıhtɬ'ís k'e ʔeghálada kǫę́ Yatı Nedhe ʔeɬk'éch'a xa hulta sí ts'į ʔasí bet'óreʔá nedhe k'e ʔeghálada xasí (OLS) t'á ʔeghálahena xél harelyų ʔasí ʔeɬk'éch'a k'e ʔeghálada xa. dırı OLS ʔasí surıɬthën beghǫǫt'a t'á t'a ʔasí súgha hunıdhën sí yatí nedhe ʔeɬk'éch'a xa hulta t'á deʔą́ąze bet'óreʔá nedhe chu tth'ı ʔasí deʔą́ąze hǫzų suhúrıt'e t'á ʔasí serıɬthën t'á yeghálahena GNWT,

Dırı OLS sí t'at'u yek'e ʔeghálahena sí Ní Ts'ën K'aldhër dırı sı begháré ʔasí k'e yatí néhıʔa xa t'ok'e su4gha hunıdhën sí t'at'u bet'áat'į xa suhúlıne chu ʔerıhtɬ'ís nedhe begháré ʔeghálada xasí:

- Hubexél ʔasí k'e ʔeghálada dé Balą́y chu Dëne Ts'įʔáne Dëne hube yatı nedhe xa háyǫrıla dáhala sí hunedı ʔat'e

- Harelyų ʔasí ʔeɬk'éch'a k'e ʔeghálada xa suhúrıt'e, T'á k'e ʔeghálada báadı, chu deʔą́ąze hǫzų ʔasí serılthën yatié nedhe ʔeɬk'éch'a xa hulta sí k'e ʔeghálada xa

- Hubexél ʔasí k'e ʔeghálada ghárę t'ánelt'e dëne nadé sí bek'órejǫ́ xá Bureau of Statistics hulye (núłʔį xa B4)

- ʔasí ghą náyahełtı chu t'ok'e súgha hunıdhën sí t'at'u xáʔą Canada-NWT ʔeła Lımarshí xalı Cooperatıon Agreement hulye

- T'ok'e sùgha hunıdhën sí tsamba nech'á xa lımarshí xalı t'at'u yatı nedhe ʔełk'éch'a xa hulta sí háyǫrıla dáhala

- T'at'u ʔası bet'óreʔá nedhe k'e ʔeghálada xa ʔełts'édáredı t'a yek'é herełtth'ı Aborıgınal Languages Boarb hulye

- T'at'u súgha hunıdhën sí chu t'á k'áłde nedhe ʔełts'édáredı t'á xa ʔą́la sı ʔału t'at'u ghálahena sí xátéé xa dëneba ʔasí ʔełk'éch'a t'á ts'éhení sí hunedı.

- ʔełts'édarédı t'á ʔeła ʔeghálahena xél ʔeghálahena xa t'at'e sí xa yek'áuneta yatı nedhe ʔełk'éch'a yatı theʔą nedhe sí chu ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada

T'A GHÁLAHDA TS'I ʔERIHTŁ'IS XALI

- Harelyų Nı Ts'ën K'aldhër harełʔá xel ʔeła ʔeghálahena xa hehedı yatı nedhe ʔełk'éch'a hulta sí xa ʔasí bet'oreʔa´nedhe bet'aát'ı xa.

B2. Dırı Nı´Ts'ën K'aldhër Nedhe betł'as xáʔą sí ʔeła ʔeghálahena xa GNWT- harelyų ʔáts'ën yatı nedhe ʔełk'éch'a xa hulta sí t'at'u súgha hunıdhën sí ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xa chu t'á deʔą́ąze bet'óreʔá nedhe sí/tesú suhúrıt'e t'á ʔasí serıłthënt'á dëne ts'édı sí nahenelʔı xa, t'á yek'é herełtth'ı sí hube tł'as Treasury Board(200) t'á yek'e ʔeghálahena sí, ʔasí bet'óreʔa´nedhe ghą k'óherełyą huherełʔı dé, yatı nedhe yatı nalstı, chu ʔasí k'áúnet'ą-u, t'á deʔą́ąze bedınáaltı-u,-chu ʔerıhtł'ís ʔałe-sí yek'áúneta xa.

B3. Dırı Ní Ts'ędn K'aldhër Nedhe betł'as xáʔą sí bek'auneta-u, tth'ı bet'áat'ı xa t'á k'óreją sí yatı nedhe ʔełk'éch'a xa háyǫrıla dáhala sí ʔasí ghą náyahełtı t'a hulʔa sí Canada-NWT Cooperatıon Agreement hulye Lımarshı xalı sí yatı nedhe xa ʔígha lat'u ʔasí k'é ʔeghalada chu ʔasí k'áúnet'ą-u, t'á deʔąąze bedınáalt'ı-u, ʔeła ʔeghálahena xa.

B4. Dırı Bureau of Statıstıcs hulye sí ʔasí dëneba serıłdhën harelyų ts'ı dënezí naltsí chu yek'áúnet'ą sí hulta ghárę t'á ts'ı beghálada sí Census Canada, t'at'u ʔasí bek'óreją lí sí ła k'é ʔasí k'áúnet'ą t'ánełt'e dëné nadé hulta ʔáts'édı Labour Force Survey hulye, chu dų ts'ędn t'ánelt'é dëne yatı nedhe xa ʔasí honelt'ą sí k'órełyą k'áúnhent'ą, chu xél ʔeghálada ts'ı hubexél xa hulta hunedı t'a ghálahdá ts'ı ʔerıhtł'ís xalı sí ʔasí suhulıne sǫłaghe gháye t'ánelt'u to bunıdhëre sí 2003, t'a ghálahdą ts'ı ʔerıhtł'ís thełtsı sí ts'ı 2001 Census Canada hulye sí dëne yatı nedhe xa dëné hulta harelyų ʔáts'ędn xat'u ʔasí bek'óreją ʔat'e.

C. deʔąąze hozų ts'étáíye suhųret'e chu tsamba t'á dëné ts'édı sí dëne ʔųnéłʔáíle, t'at'u súgha yunıdhën ghą t'áadı:

C1. Dırı Nı Ts''ędn K'aldhër Nedhe t'á betł'as xáʔą sí t'á ʔasí OLA harelyų t'á tsamba bedınáaltı sí dëné t'łąthela t'á ʔasí yatı nedhe ʔełk'éch'a xa hulta sí t'at'u deʔąàze hǫzų bek'é ʔeghálada xa.

C2. Tsamba dëné tł'ąthela sí yatı nedhe ʔełk'ech'a ʔeghálahena xa harelyų deʔąąze huts'éłʔı dé t'at'u súgha yunıdhën gha t'áadí ʔasí ʔełk'éch'a t'a bedınáaltı sí bet'á beghálada xa t'a ghálahda ts'ı ʔerıhtł'ís thełts'ı gháre ʔat'e.

C3. Dırı Ní Ts'ędn K'aldhër Nedhe t'á betł'as xáʔą sí t'at'u deʔąąze bedınáaltı sí yatı néhıʔá t'á Canada-NWT ʔasí ʔeła ʔeghálada xasí Cooperatıon Agreement hulye sí lımarshı xalı hıle nísí t'á beghǫǫt'a-u. tth'ı chu deʔąąze beghą nąnánahedé-u, ní ts'ędn k'aldhër nedhe hubexél ʔat'e.

C4. Dırı GNWT hubexél deʔąąze ʔełá gháye, tsamba t'at'u huts'éłʔı sí dëné tł'ąthela-u, xat'u lımarshı thełtsı sí t'at'u súghá hunıdhën yatıé nedhe xél háyǫrıla dáhala sí deʔąąze hǫzų bedınáaltı sí bet'óreʔá nedhe chu ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xasí, t'áhunídhën sí deʔąąze ts'étáíye suhųrıt'e t'á tesú bet'óredhır xa.

C5. Dırı GNWT ʔełts'édáredı t'á háyǫrıla dáhala yatı nedhe ʔełk'éch'a xa hulta sí harelyų ʔasí ʔełk'éch'a yexáalní t'at'u tsamba t'á dëné ts'éhenı tth'ı ʔeyërle ts'į tsamba ,t'á

bets'édı tth'ı k'auneta sí ʔeyërle ts'ën tsamba hulʔá t'á chu tth'ı ła bet'óreʔá nedhe tsamba ląą hehełtsı sí ts'ı huts'ékëre t'á dëné ts'éhenı yatí nedhe ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xa deʔąąze hǫzų dëneba sélne xa.

D. t'at'u súgha hunıdhën ghą t'áadı yatı nedhe ʔełk'éch'a t'at'u dëné ts'édı,t'at'u yeghą k'áhalde sí ʔahedı-u:

D1. Yatı ts'ën huts'élu t'á bedınáału, sehuhudı t'á t'at'u yek'e ʔeghálahena xa dëné ʔeya chu dëneba náde ts'adeze xat'ı ʔasí harelyų nanet'ı xa yatı nedhe theʔa sí begháré ʔeghálada sí, chu ʔerıhtł'ís nedhe hareılyų ʔasí bek'áúnhent'ą gháré t'at'u súgha dëné ts'édı xa.

D2. Dırı Nı Ts'ën K'aldhër Nedhe t'á betł'as xáʔą sí harelyų ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada hunedı sí Ní ts'ën k'aldhër hárelʔą chu agencıes ʔasí bet'óreʔá nedhe beghálada xa te deʔąąze hǫzų dëne ts'éhenı´hehenıdhën ' yatı ts'ën huts'élu t'á bedınáału', t'at'u súgha hunıdhën sí chu ʔasí k'áúneta-u, t'at'u deʔąąze hǫzų xad-u, bek'é ʔeghálada ʔádenele-u, dënexél bet'óreʔá nedhe t'á huts'élʔı sí dëné ts'éhenı t'á hunedı sí ʔat'e.

D3. Dırı GNWT xáré beyatı ʔełk'éch'a t'áhet'ı dé tsamba t'á deʔąąze dëné ts'énanı sí t'at'u súgha hunıdhën, ʔasíłą ʔełk'éch'a ʔeluhúłchu xél chu ʔasí bek'áúneta t'á deʔąąze dëneba ʔeghálada sí yatı nedhe ʔełk'éch'á t'á dëne ts'éhenı sí t'á bedınáaltı ʔıghą-lat'u huts'élʔı sí gháré bet'áatı ts'ën beghálada xa.

D4. Dırı Nı´Ts'ën K'aldhër Nedhe t'á hubetł'as xáʔą sí dırı ʔasí t'á ts'ı tsamba t'á dëné ts'édı harelyų háyǫrıla ts'ën ʔasí k'e ʔeghálada xasí t'árìłt'ı sí- te hǫzų tsamba k'ụ́ụ́dhëré sí t'at'u súgha dëné yatıé ʔasí ʔełk'éch'a t'áat'ı sí nı ts'ën k'aldhër, t'á ts'ı ʔasí bet'óreʔá nedhe k'e ʔeghálada, chu harelyų ʔást'ën yatı nedhe xa ʔasí gha dënexél náyahełtı-u, chu yatı nedhe ts'ı yatı nalstı sí ʔat'e.

D5. Dırı Nı Ts'ën K'aldhër Nedhe t'á hubet'as xąʔá sí yatı nedhe xa ʔası gha náyaheltı Nı Ts'ën K'aldhër nedhe yunaghe ts'ı chu Balǫ́y hárelʔą háyǫrıla dáhala ts'ı ʔełts'édaredı t'á bets'ı yatıé nedhe k'e ʔeghálada kụ́ę́ xáʔą huts'élʔı sí ts'ı harelyų ʔeyër ʔasí ʔełk'éch'a t'á bet'óreʔá sí bedınáaltı beghálada xa ją Beghúldesche.

D6. Dırı Ní Ts'ędn K'aldhër Nedhe t'á hubetł'as xáʔą sí Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe gha ʔasí náyahełtı t'á háyǫrıla dáhala sí chu tth'ı Dëne Ts'ıʔáne Dëne T'á Yatı Nedhe ʔełk'éch'a Xél ʔeghálada T'a Yek'é Herełtth'ı sí hubets'ı dëne yatı k'e ʔeghálada sí kųę́ xáʔą dé deʔą́ąze ʔasí ts'étáíye suhúrełdhën t'á bet'óreʔá nedhe chu t'á bedıáaltı dëneba harelyų beghálada xa.

D7. Dırı Ní Ts'ędn K'aldhër Nedhe t'á hubetł'as xáʔą sí deʔą́ąze hǫzų dëne yatı nedhe sí ts'ı ʔasí ʔełk'éch'a k'é ʔeghálada xasí t'á bet'óreʔá nedhe t'á bedınáaltı dëneba ts'éheni ʔerıhtł'ís k'e ʔeghálada sí xáré hubets'ı kųę́ dëne yatı nedhe xa dırı sí nák'e gháye tł'ąghe dé harelyų yet'óherełthır dé bek'óreją xa-u t'at'u súghá hehedı sí ʔasí łą k'e ʔeghálada xa.

D8. Dırı Official Languages Board Secretarıat hulye sí t'á yek'e herełtth'ı ts'ı ʔerıhtł'ís ʔáłé t'á t'at'u bet'á harelyų ʔasí dų ts'ędn bek'óreją xa t'á Balą́y chu Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe ʔełk'éch'a xél ʔeghálana–u, dëneba det'áat'ı/yatı nedhe t'á ʔerıhtł'ís k'e ʔeghálada sí k'óherełyą.

E. t'at'u dënexél yatı nedhe ʔełk'ech'a xa hulta sí ʔasí bet'óreʔá nedhe k'é ʔeghálada xa, dëne t'ahehedı:

E1. Dırı Nı Ts'ędn K'aldhër Nedhe t'á hubetł'as xáʔą sí ʔasí k'e ʔeghálada xasí Dëne Ts'ıʔáne Dëne sí háyǫrıla dáhala ts'ı deʔą́ąze déʔáhúrełyą ʔáne tth'ı ʔasí dat'u súgha yeghálahena xa dırı sí harelyų háyǫrıla dáhala sí chu/ o jądízí nënek'e ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada sí t'at'u dëneba detáatı/ doheréhtł'ís dëné yatı t'á sélye chu I/T dëne hodáneltën háyǫrıla dáhala ts'ędn. T'á ʔatéé deʔą́ąze dëne ts'éhehenı huts'éłʔı sí ʔerıhtł'ís nedhe ʔáłé ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí dëne ts'ıʔáne dëne dëne yatı deʔą́ąze bet'áat'ı ts'ędn ʔeghálada harelyų ʔáts'ędn háyǫrıla dáhala sí t'á t'at'u bet'óreʔá t'at'u bedınáaltı sí hunedı ʔat'e. Dëne huneltën sí t'at'u bet'á dëne ła hebets'ılé chu harelyų ʔáts'ędn bek'óreją t'á deʔą́ąze hǫzų dëne yatı nedhe ʔełk'éch'a t'á dëneba ʔeghálana xasí.

E2. Dırı Nı Ts'ędn k'aldhër Nedhe sí ECE deʔánǫ́nį́łtsër chu háyǫrıla dáhala ts'ędn dëne ts'édı t'a Dëne Ts'ıʔáne Dëne dëne huneltën ʔerıhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada sí dëne deʔą́ąz ʔeła ʔeghalahena t'á dëne yatı nedhe bet'áat'ı lí sí háyǫrıla chu ECE. Dëne honełtën sí bet'óreʔa xa hehedı yunedhe bet'á ła dëne ts'ılé harelyų ʔasí dëneba ʔeghálahena -u, deʔánǫ́nį́tsër yatı nedhe xél deʔą́ąze dëne ts'édı Dëne Ts'ıʔáne Dëne Yatí Nedhe Theʔą sí gháré ʔerıhtł'ís Kųę́ (1995).

E3. Dırı Nı Ts'ędn K'aldhër Nedhe sí ECE t'at'u súghá ʔasí Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı hehełʔą ʔełúlzı sí náke-ʔasì xa yatı theʔą sí ʔerıhtł'ís ghálada serıthën bet'á dëne ʔąlnedh honeltën chu t'ą yet'órełthır ʔeghálada t'á ʔąąze hube ts'édı xa. chu dëne ʔełts'édáredı t'á yatı nedhe dëne huneltën t'á GNWT hube chëlekuı la k'e, betıkuı, chu tth'ı harelyų t'a ʔąlnedh ʔerhtł'ís kųę́ huneltën hurełʔı sí ʔasí t'á dëneba sélye sí yatı t'á bets'édı xa.

E4. Dırı Nı Ts'ędn K'aldhër Nedhe t'á hube tł'as xáʔą sí chu tth'ı K'aldhër Nedhe sí ECE ʔasí gha náyahełtu Aurora College, Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatí nedhe ʔełk'éch'a háyǫrıla dáhala hube ts'édı xa, chu dëne ch'anıyé ʔerıhtł'ıs kųę́ nedhe ʔasí k'áúneta t'at'u ʔełа ʔeghálada t'at'e sí xa yek'auneta chu dënexél ʔeghalahena sı t'á dëne ts'édı I/T, ʔerhtł'ís kųę́ dëne honeltën, chu ʔąlnedh tth'ı yatı nedhe t'á huneltën, t'at'u ʔeyí xa tsamba sí deʔąąze hǫzų-t'á bet'á ʔeghálada xa chu yatı nedhe hehereldën huherélʔı yatı nedhe sí betóreʔá nedhe ʔat'e t'at'u ʔeghaláhena xası t'ą yet'óherełthır xa huts'élʔı.

E5. Aurora College chu harelyų nı ts'ędn k'aldhër hárelʔa lasí dëne ts'édı sí yatı nedhe honeltën t'a ghálahdą ts'ı ʔerhtł'ís thełtsı ʔıłaghe gháye t'á ʔasí ʔełk'éch'a kłe ʔeghálada sı ts'ı k'aldhër nedhe t'á hube tł'as xáʔą sí chu tth'ı Dëne ts'ıʔáne Dëne t'á yek'e herełtth'ı Aborıgınal Languages Board hulye.

T'A GHÁLAHDA TS'I ʔERIHTŁ'IS XALI

F. t'at'u ʔełts'édarédı t'á bek'áúnetą chu ʔela ʔeghálahena ʔasí yatı nedhe ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xası, t'at'u sugha yunıdhën ghą t'áadı:

F1. Dırı Nı Ts'ędn K'aldhër Nedhe t'á hubetł'as xáʔą sí dënexél ʔasí ʔełа ʔeghálahena xası Dëne Ts'ıʔáne Dëne háyǫrıla dáhala sí, tth'ı t'á ʔerıhtł'ís kųę́ dëne honeltën ʔąąze dëne ch'ánıyé xél ʔeghálada ʔat'e, chu ʔąlnedh' ʔasí'k'e ʔeghálada yek'e herełtth'ı sí t'at'u yatı nedhe nastı sí dëne ts'éhenı, tsamba bet'á xat'ı t'at'u yatı nedhe yatı naltsı, chu háyǫrıla dáhala ts'ędn hube yatı nedhe ts'ı yatı naltsı hubexél ʔeyı xa suhúlıne ʔaté.

F2. Dırı Nı Ts'ędn K'aldhër Nedhe t'á hubetł'as xáʔą sí dënexél ʔasí ʔełа ʔegháhena xası Háyǫrıla dáhala Dëne Ts'ıʔáne Dëne hube yatı nedhe chu dëne ch'áníyé ʔerıhtł'íkųę́ dëné honeltën sí xél dëne ch'ánıyé t'at'u bet'á xa dëné honeltën ʔat'e ʔełа ʔeghálahena t'á yatı nedhe nalstı ʔerıhtł'ís hehełtsı sí dek'érehtł'ís bek'áanı xa chu dëne tłálya dé bet'áat'ı xası xa Dëne ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe ts'ı ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí yetóherełthır xa.

F3. Dırı t'at'u dëne yatı nedhe bet'áat'ı sí(dų Dëne Ch'ánıyé ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada) chu Dëne Ts'ıʔáne Dëne Háyǫrıla Dáhála Bezı Hudzí dëne yatı nedhe t'á ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí deʔąąze hǫzų dëneba suhúlıne t'á ʔeghálada xası chu tsamba t'a bet'á ʔeghálada xa t'at'u súghá hunıdhën sı huts'éłʔı dé dëne tłąthela xa.

G2. t'a deʔąąze bet'óreʔa chu yatı nedhe deʔąąze hǫzų t'at'u bet'áat'ı xa suhúlıne Dëne Ts'ıʔane Dëne yatı nedhe ʔerıhtł'ís kųé t'at'u sugha hunıdhën ghą t'áadı:

G1. Dırı K'aldhër Nedhe sı ECE t'at'u la heheltsı xa ʔerıhtł'ís nedhe bedágháré ʔasí k'e ʔeghálada xasí Nı Ts'ën K'aldhër Nedhe Hárelʔa xél henełtth'ı sı t'at'u súgha hunıdhën ghą t'áadı t'á ʔerıhtł'ıs kųé k'áłde yet'áat'ı Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe xa tsamba dëne tł'athela sí ʔeyı xa tsamba thela sı xat'u bet'áat'ı xa huts'ełʔı ʔat'e. Dırı sí tesu bet'óreʔa nedhe ʔat'é deʔąąze hǫzų Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe xa ʔası ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada xası t'á ʔerıhtł'ís kųé dáhála.

G2. Dırı K'aldhër Nedhe sí ECE tesu bet'áat'ı t'á dëneba det'áat'ı chu deʔánǫ́nıłtsër dëne huneltën-u,bet'á ʔeghálada-u, harelyų xaʔa sı ʔerıhtł'ıs k'e 73.3 dek'éréhtł'ís ʔeyı t'á ʔerıhtł'ıs Kųé Xa Yatı Nedhe Theʔą (1995), t'at'u ʔalye xası ʔerıhtł'ıs kųé t'á k'árałde sí dëne yatıé t'á Dëne Ts'ıʔáne Dëne yatı nedhe t'áat'ı t'á dëne honeltën xa.

G3. Dırı k'aldhër Nedhe sı́t'at'u la heheltsı xa ʔerıhtł'ıs nedhe bedágháré ʔası k'e ʔeghálada xası Nı Ts'ën K'aldhër Nedhe Hárelʔa xél henełtth'ı sí t'at'u súgha hunıdhën ghą t'áadı t'á ʔerıhtł'ís kųé dëneba ʔełtthíle dek'éʔų sądzı t'á dëne yatı nedhe t'á dëne honeltën sí ʔasí ghą náyahełtı xél ʔerhtł'ís nedhe begháré ʔeghálada sí xat'u t'á ʔáílylé xáʔą harelyų ʔası ʔełk'éch'a dëne honeltën xél.

G4. Dırı K'aldhër Nedhe sí ECE yatı nedhe ʔedų ʔanalne xa ʔerıhtł'ís Kųé Xa Yatı Theʔa (1995) ʔełk'íz ʔáldhën xa t'a K'aldhër Nedhe t'á hubetł'as xáʔą sí chu ʔerıhtł'ís kųé k'áralde harelyų ʔası suhudı sı Dëne Ts'ıʔáne Dëne hubets'ı yatı nedhe xa ʔasí ʔełk'éch'a k'e ʔeghálada sí t'a xa ghǫt'ą t'ą hubexa ʔeghálada.

G5. Dırı K'aldhër Nedhe sí ECE harelyų ʔası k'áúneta tth'ı dëneba deʔąąze hǫzų ʔasí k'e ʔeghálada sí t'á bet'óreʔa nedhe Dëne Ts'ıʔáne Dëne hube yatı nedhe xa ʔası k'óherelyą xa bųųya t'á ʔası ʔełk'éch'a dëne honeltën ʔasí ghą náyahełtu chu ʔełts'édáredı t'á ʔeła ʔeghálahena hunedı háyǫrıla dáhála chu ʔerıhtł'ís ghálada kųé ts'ı k'áralde.

Cree

Masinahikanihk Kastahk Achimowin

Tansi Kaisipiskwek awīyak mistahi ispihteyehtakosit eyok ohci wiyawāw na papāni etah kohkiskeyihtakosihk tansi nisitohtamac ekwa mina māmawipiw misiweskamik ekwa mina peyako kota. Mina kiwītonok Pahkisimotack Uske (NWT) peyakwayak isipoko otta Canada ekwa mina misiweskamik eyokochi kīyānaw ka ayāhk niso kēchihtwewin tansi ka isipikiskwek. Nēyanān mawineskākewin na ekote'yisi ka nānapācihtahk kikway ekwa mina ka maskawsehtahk ohi tansi ka isipikiskwek ātoskewina tansi ka isipikiskwek kahikiyew tahtakwāw, wāhyaws keyāpac māmawinitowin. Kiyānaw Sōskwāc namoya peyakwayak ispoko mina nēyanan sohki kociwin ekote'yisi isepehtaweyihtakwahk nēyanan tansi ka isipikiskwek. Michet kotak askiy ekwa kituskēnaw na sohki kociwin ekote'yisi nicowin ka nahastahk ekwa kihkanamowin apchi'taw wăh yawis keyāpic ka māmawyatihk ekwa mina awīyak askehk etah ka ohci ohpiki tansi ka isipikiskwek. Ooma ācimowin pekiskwewina ekote'yisi awīyak mistahahi isihteyehtakosit wāhyawis keyāpic nēyanan NWT kēchihtwewin tansi ka isipikiskwek. Eyko ōmah ka ohitinamakehk a ka achi ka mawapahtamihk kīway ooma kapimpātahk pimatisēw musinahikan asici manātchihiwewin ekote'yisi tansi ka isipikiskwek nema kīyānow apachi 'taw pihcāyihk nēyanan kīwetinotahk māmawinitowin. Ekwa oyusiwewin ka ose'tahk māmawapowin patoti ota kiwītinok Pahkisimotack Uskē awīyak kameyeht nīkānapiwin ooma kihci kīkway māmawi eayăhk-tahkōc ka achi ka mawapahtamihk kīkway patoti ooma kechihtwewin tansi ka isipikiskwek ekosi katotamihk (SOL) pihcāyihk ooma miyoskamin 2001. Ooma kichi Kīkway māmawi eayāhk ekwa awīyak mistahi kiteyemiht ekote'yisi tahkonikewin wayawātimihk ooma awīyak mistahi ispihteyehtakosit kīkway kamiswe yak pimatisēw musinahikan ka achi ka nowapahtamihk. Ata ooma māmawi eayāhkekwa mīna mawineskākewin mwestas mīna awīyak kanisitohtahk ekwa kwayaskascikewin patoti ooma ātoskewin kīkway ka notiayāhk. Ooma māmawi eayahk awīyak kīkway kayat kakāyawisiw ekwa Kīkway ka kiskeyihtamihk metoni kichi kīkway isihcikatowin nānitāw tansi ka isipikiskwek. Eyko ōmah awīyak kīkway kayat kīkway kakeh osehtak tamāmitone'yihtamihk sohki kociwin ekote'yisi miyo picikewin itapahcikewin ekwa awīyak ka mamihcimiht ka nakacihtāk kīkway oskāyi nuhawi nikewin patoti ka maskawsehtak nēyanan kīwetinotahk tansi ka isipikiskweka. Asici mina pakitināw patoti ooma ācimowin mina kichi kīkway māmawi eayāhk tīpahew kahikiyew NWT wuske'mākun ekote'yisi yotena wiyawăw miteha ekwa wiyawāw māmitoneyihcikana eyko, ōmah chickās tew, kiskomew tahōc ispehtaweyihtakwahk patoti nēyanan tansi ka isipikiskwek ekwa mina tansi kesihtwahk pichcāyihk tanima wiyawa watapeskaw mina kēmochitwewin kīyānow kīkway kehcina takehtōtamihk āhkametotamowin ekote'yisi atāwewin pihcāyihk nēyanan tansi ka isipīkiskwek mina mwetas itōcokikātew kīkway ekote'yisi osihcikewin ekwa kāmiyomahcohk kīkway ka nākateyihtamihk eka'tapahkihtihk māmawinitowin.

Introduction to the review - Nakayaskamohtahiwewin ekote'yisi Ooma ka achi'kanawaphtamih kīkway

Ooma eyok iskwāpac patoti ooma kihci kīkway māmawi eayāhk tahkōc ooma ka achi ka nawaphotamihk kīkway patoti ooma kēchihtwewin tansi ka isipīkiskwek ekosi katōtamihk awīyak kāh kameyih'tahk patoti niynan musin'hikewin.

-Ā masinahikanihk kastahk pichi kahikiyew kēchihtwewin tansi ka isipīkiskwek

-Ā eyoko iskwāpac ācimowin pichi ā kayāsimowin

-Ā mesko tusina'hikewin patoti ooma eyoko iskwāyac āchimowin
ohci wemistikōsiw ūwew
Ā itwew ūwew oyusiwewin kā pumina'mihk ekote'yisi
kakweskēsayahk ooma kēchihtwewin tansi ka isipikiskwek ekosi katōtamihk
A CD-ROM asci ooma nēwo kahkiyaw awiyak ooma masinahikanihk kastahk miyoskotatawak ohi pāhk'wena masinahikan ekwa eyoko kihcina pāhki patoti ooma eyoko iskwāyac āchimowin. Eyko pēkiskwewin ooma pimitisa'hikew ka pēkiskwātumihki:

1. Nakayaskamohtahiwewin ka achika nawaphtamihk kikway
2. iseh taweyihtakwahk tansi ka isipīkiskwek
3. Āchi āyemeh'taw ooma kayās achimowin patoti tansi ka isipīkiskwek oyusiwewin ekwa pimatisēw musinahikan.
4. kayakihtamihk kīkway ooma tansi isāyāwin patoti nēyanan kēchihtwewin tansi ka isipikiskwek
5. Kiseyimowiw ka nakaciht'ahk kīway ekwa kisipayihcikewin tāntey'isi ekote'yisi kēchtowin nēyanan tansi ka isipīkiskwek
6. kayakihtamihk kīkway kēchihtwewin tansi isipikiskwek oyusiwewin
7. Māmitoneyihtamowin nawasonikewin ohci meskocipayiwin
8. Miyo picikewin kanasotipeyihtamihk itapahcikewin ekwa awīyak ka mamihcimiht itapahcikewin ekwa awīyak ka maihcimiht meskocipayiwin.

Masinahikanihk kastahk Achimowin

Tante namoya paheyakwan pemătisiwin tastāwyihk, ooma kwaskomowewin ka ohtinamakehk pichi ooma masinahikanih kastahk, ekwo ooma eyoko iskwāyac achimowin kīkway kechina takehtōtamihk māmitoneyihcikewin metoni ekota. Sapwayihk isko ooma masinahikanih kastahk, ooma kēchihtwewin tansi ka isipīkiskwek ekosi katōtamhikanih (1990) na āskaw poko itsa'whew ekote'yisi mina ooma ekosi katŏtamihk ahpŏ ooma OLA.

Ooma Ahcāhk mina Sohki kociwin patoti ooma NWT kēchihtwewin tansi ka isipīkiskwek

Ooma NWT masinahikanih kastahk tansi ka isipīkiskwek ekosi katōtamihk (1990) nistawināKewin Nehiyaw, Cipiyanīnowak, Acimospakask, Akayāsowak, Wemistikōsiw, Gwich'in, Inuktitut, (ekwa mina Inuvialuktun, ekwa Inuinnagtum) mina Acimospakasak (ekwa mina kiwitinohk mina Sāwanohk Ayācinowak) masinahikanih kastahk tansi ka isipīkiskwek. Ooma ahcāhk ekwa Sohki kociwin patoti ooma OLA kahtinikewin pichi ā ātiht'nisi'tohta ka isipīkiskwek ochi eyko ōmah nakayaskamohtahiwewin.

-Ayāwin nawaso'naw ekote'yisi ooma ka nānapācihtahk kīkway osihcikewin, ekwa yahkakihcikewin patoti ooma nehiyaw tansi ka isipīkiskwek.

-Akawācikiwin ekote'yisi mēyew pichi oyusiwewin ohci ooma apachi'taw patoti ooma nehiyaw tansi ka isipīkiskwek pichi ooma uskē ewuko mina ooma apchi'taw patoti ooma nehiyaw tansi ka isipikiskwek ohci kahikiyew ahpō poko patoti ooma kēchihtwewin kīkway kohtōamihk patoti ooma uskē ekota nantow pichi'patoti eisi totumihk nema na manāhowin.

-Akawācikiwin ekote'yisi miyo picikewin ākayāsimowin mina Wemistikosīw peyakwan iyikok ooma kēchihtwewin tansi ka isipīkiskwek patoti ooma uskē ka ayāhk kīkway pahpeyakwan iyikohk kēchihtwewin tansi ka isipīkiskwek.

Ooma OLA mekiw nēya'nan kēchihtwewin tansi ka isipīkiskwek kichi kīkway kwayas mina pukitinā mākewin pēchi miyo picikewin otta ooma oyusiwewin māmawapowin mina kapimpātahk patoti ooma kiwītonok Pahkisimotak uskē (NWT)

Tahkonikewin

Ekotē'yisi eyko tansi pe'tānē'kohk patoti kiskey tākosi'win, ooma kēchi pētosēs māmawawieayāhk ayamēhtāw āyakusk'kaw ka misipaskwak patoti kwayaskomowewin takōc ooma isipehtaweyihtakwahk patoti tansi ka isipīkiskwek, tansi ka isipikiskwek yāhkus'ta tansi ka isipīkiskwek kwayus, tansi ka isipīkiskwek kiskino'humātowin, mina tansi ka isipīkiskwek kiskinohamākewin, mina tansi ka isipīkiskwek kēchi'towin. Eyko, ōmah Sihkimew ayisēnenahk pēkiskwatito'wak mina āhtahew pichi mwestas miciminkewin māmawāyān mina kahkiyaw awīyak pehtam'owin mina mēyo wātumo'hew niso uskē tansi ka isipīkiskwek māmawapowin. Mek'wāch eyko, ōmah kēwikewin ekote'yisi tīpakohpisap māmawinitowik māmawi'eāyahk owēchē hiwew sipwētewin kisikāw kunawē yihtum metoni ā pihtew, kiskino'humāto kamik, mina tansi kesihtwahk āpihtaw. Ooma māmawi eayāhk mina nakiskātowak usichi kihci kīkway, kīkway ka niywanamihk mechētiwak toowa; eko toowa peyakwan iyikōhk ooma Dene Peyako Sēnt'wewin kiskinoh'tahiwew, tapapistamawew patoti ooma Wemistikōsiw Sēwe pitamātowin māmawāyāwin, ekwa mamawinitowin mina uskē kapimpātahk kechitwewin. Pichi opaskahopism 2002, ooma māmawi eayāhk musin'hikewin eyko, ōmah yāhko'tewin āchimowin. Ooma āchimowin etah kakeh apāhk pekiskwewin pichi ooma oyusiwewin māmawapowin mina ka papāmi mekihk ekote'yisi tansi ka isipīkiskwek māmawāyāwin mina kotak kīkway ka miywanamihk māmawi'towin. Ooma yāhko'tewin āchimowin mina eyko, ōmah nistum kiskinwahikewin meskocipayiwin ekwa māmiskōcikewin pichi ka oyahiwehk ekota nantow ooma mweci niso uskē tansi ka isipīkiskwek māmawapowin, michi'minum tahkōc ooma Hay River (kāta'odeeche) Dene Reserve pichi kaskatinowipisim 2002. Ooma māmawi eayāhk ekospi kwayacisihtāw eyko'yisi eyoko iskwāyac āchimowin, ewuko mina ā itwew oyusi'wewin ekote'yisi kakweskesāyahk ooma kechihtwewin tansi ka isipīkiskwek ekosi katōtamihk. Ooma kichi kīkway māmawi eayāhk ka sipecisahikehk oyusiwewin masinahikan patoti ooma āchimowin eyko'yisi tansi ka isipīkiskwek, kechi oyusi'wewin mina oyusiwewihk kichi kikway ekote'yisi ŏsehtă kēchi năhow ooma. Āmchimowin etah kakeh ayāhk tāp'wew mina āyaw namoyanuma putapāhtum āt'eht kēchiyi'win āchimo'tatwin. Ooma māmawi eayāhk na tāpwehtamowin nema mēchet patoti ooma iteyihtumowin mina iteyitum'win āhtahew yahkohtewin mwestas ooma tansi ka isipīkiskwek māmawāyāwin na kiskiso isipīkiskwek māmawāyāwin na kiskiso mew pichi ooma āchimowin.

Tansi wēkāch eyoko ochi tansi ka isipīkiskwek oyusiwewinihk na nesowātisiw mina kwayaskascikewin, ooma āchimowin ahpo ka'ayāhk kīkway atiht namoya mistahi kīkwiy tawāsin ahpō patahamowin. Ohi na ooma nāketeyimowewin patoti ooma māmawi eayahk.

Nisit'tohtamowin Kēch Pētosēs Pekiskwewina

Ā atiht pekiskwewina mina ka isipīkiskwek apachi'taw pichi ooma masinahikanihk kastahk āchimowin ka ayāk kīkway kēchi kīkway itwemu'kāhk asici manātchiwewin ekote'yisi tansi ka isipīkiskwek, isi totumihk ooma

pimitsa'hikew kwayask māmiskocikewin na meyaw. Tansi ka isipīkiskwek māmawāyāwin itsa'whew ekote'yisi aniki ayisēnwak awena nist'weyimiht wēyawāw tipiyawe usichi mina na kayās ito'tumo'win ānisko'taw ekote'yisi peyak patoti nēyanan kechihtwewin tansi ka isipīkiskwek. Tansi ka isipīkiskwek ka nānapācihtahk kīkway itsa'whew ekote'yisi ooma tāhkos'kewin otinum'ihk ekote'yisi tāpusinahum kikunis mina kēch musina a tansi ka isipīkiskwek mekwāch eyko'omah metoni kanisitahtamihk pekiskwewin na kēyāmisin pimātisiw. Ka nānapāchihta'hk kīkway achi mina nikan tahkas'kewin pichi tansi ka isipīkiskwek kanānapācihtahk kīkway kayikun mina ista'whew ekote'yisi naspasinahikewin osihcikewin, patitonowewin a tansi ka isipīkiskwek ekote'yisi nahiskamowin ekote'yisi oskāyi tansi ketahkamkahk. Tansi ka sispīkiskwek kēchi'towin itsa'whew ekote'yisi ooma ka cawihk metawewhihk patoti pihtokwāhiwewin wihtāmtowin mina ooma tahkos'kewin otinumihk ekote'yisi ooma ka cawihk metawewhihk.

Ā tansi ka isipīkiskwek na māmitoneyihcikewin tansi pē ninekihikwak mina nīkīkwak na peyak wāw mina awīyak ka sāpohtet wiyawāw kayāsochi isitwanihk tansi ka isipīkiskwek tahkōc ekote'yisi wiyawāw pīchi ooma wīkowin kiskinohamātowikamihk mina māmawāywin ekotē kamesak kīkway. Kituskēnaw, mina tansi ka isipīkiskwek wikowin askiy kahikiyaw itsāwhew ekote'yisi ooma eyoko, kihcina uskē kiskeyitumo'win ayesaw eta ka tepapekinikatec pichi tanima a tansi ka isipīkiskwek māmawāyāwin pimātisiwin. Tans'sipoko, tansi ka isipīkiskwek wikowin askiy itsa'whew tāh tawsa ekote'yisi ooma āniskō totumo'win askiy apachi'taw ayesawin eta ka tepapekinikatek patoti ooma NWT nēhiyaw tansi ka isipīkiskwek māmawāyāwin, peyakwan iyikohk kakakwikwayaskweyihtamihk sāpo askiy otinaskew mina tip'yawe tapwe'tomwin.

Itaki'tewin Neyanan Tansi Ka Isipīkiskwekak

Ooma NWT awīyak kīkway kayat a kayās āchimowin patoti tansi ka isipīkiskwek mina tansi kesihtwahk pahpitos kīkway. Ooma pahpitos kīkway na ayāwin kakakwikwayas weyihtamihk mwastas ooma muskawāw tipāhew patoti pāhki simo'tahk, isit'wewin tansi kesihtwahk mina ooma ākayāsimowin tansi ka isipīkiskwek. Ooma kēchi, pētos'es māmawi eayāhk tāpwehtamowin nema ooma pahpitos kīkway, ata mawineskākewin, mēyew nāyanan asici mēchet kanahipayik. Kīyānow kīkway keheina takehtōtamihk ka wāpāhtumihk kahikiyew nēyanan kēchihtwewin tansi ka isipīkiskwek peyakwan iyikok nukiskā'towin, tansi kesihtwahk, itāh'siwin mina muna'chē'tāw sooniyaw nema wenchi'towin nēyanan kiwītinok mamawē'hitowin peyakwan a misiweyāw.

Ooma Nuskiska'towin mina Tansikesihtwahk Mistakehtaw Patoti Nēyanan Tansi ka Isipīkiskwek

Ooma kechi kīkway māmawi eayāk awiyak kīkway kāyat kīkway kiseyihtamihk nema tansi ka isipīkiskwek pakikinikew mistahi ekote'yisi nēya'nan tepeyawihowin mina tansi kesihtwahk isihtwāwin etah kahkiskeyihtasihk nēya'nan kayā āchimowin, mina nēya'nan māwasakonan kiske yitumo'win. Mechet ayamētaw ka ayāhk kīkway ka kesihtahk nema tansi isipīkiskwek wamiyicikewin awīyak kīkway kayat patitinikew mistahi kitiyihtakwahk ekote'yisi tipiyaw awīyak wiyapoko mina nukiskā towin ka ayimahk pēchi Nehiyaw māmāyāwin āsawin Canada. NWT Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek

māmawāyāwin mina ooma oskay NWT nukiskātowin totamowin ka māmawpekiskwek ka ayāhk kīkway mēyawakacimowewin ooma nukiskā towin isepehtaweyitakwahk patoti tansi ka isipīkiskwek mina tansi kesihtwahk kihtwan Sihcikewin, ohci ooma kiwitinok. Tansi ka isipīkiskwek kēchi'towin na awīyak ka kihwapamihk ooma kēchiyiwan ekote'yisi tipiyawe tipi yihtum'owin mina kesihtwahk kikiwin mina paspīwin. Ochi Nehiyaw māmawāyāwin, pumi'hew ochi tansi ka isipīkiskwek kēchitowin a tānte yisi ekote'yisi Sākohkāw āhkosēs mēyāsk'kumo'payiw namoya kwayus meyaw nukistā'towin pāpeya'kwan mina osiheikewin, nuskistā towin minas tansi kesihtwak miyo wicehtowin ohci a otāh patoti tipiyaw awiyak wiyapoko, sohkus'tew, mina māmihteyimisowin. Patoti ooma wemistikōsiw Sēwepitamātowin māmawāyāwin, ka maskawisiwin ooma pachi'taw patoti ooma Wemistikōsiwin tansi ka isipīkiskwek mēki'win niso'kumākewin ekote'yisi sākohtāw ānkoses kāko tansi kesihtwahk piskihtaskinewin mina ka pimācihiwehk ooma kayās ito'tumowin Wemistikōsiw Sēwepitamātowin etah kahkiskeyihtakosihk pichcāyihk ooma NWT. Ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek na ooma ochi patoti mistahi patoti nēya'nan kayās achimo'win mina a kiwitonokak ayisēn'wak mina na puko kā apachētāhk ekote'yisi ooma kunwē yihtum patoti ooma kayās āchimos'tātowin nantāw kayās ito'tumowin ispa'yiwin, itātisiwin nisi'tohta, mina uchāhk kiskiho'humākewina. Kweta'maw, ooma kayās achimowin, kīyānow metoni miyonākosiwin āpēhko'na ochi ooma mēyās kumo'payiw mina kā wanēhitak nēya'nan etah kohkiskeyihtakosihk. Kesihcikewin pāhpitos kīkway na a isāyāwin patoti ooma kiscikīway misiwes'kumik mina puko kā apachētahk ekote'yisi ooma kīkway kākinwak pimātisiw kistikew mina pisikew itiwa. Ukuchē taw tansi ka isipīkiskwek na sīmāk ka netawaskehk ooma kēchiyi'wan makiwin nema tansi ka isipīkiskwek osihcikewin ekote'yisi nukiskā towin pāhpitos kīkway. Tansi ka isipīkiskwek pakitinikew ekote'yisi ooma akēchikewin patoti ayisiniw kiske yitumo'win. Ewuko ochi wamiyihcikewin patoti tansi ka isipīkiskwek ispayiw pichi wamiyihcikewin patoti kise yitumo'win. Āchēw'num nēya'nan kaskihtāwin ekote'yisi metoni nisitohta ooma misiwes'kumik. Ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek pichcayihk apisis Chikās'tew a māhtāwun, ahcahkahk misi'wes'kumik kā wāpāhtumihk awīyak kīkway kayat ooma kisipayihcikewin ka pihtōkāhiwehk askihk pichcāyihk isi mēchet kēkwiya isi nukiskā towin mina namoya kwayas mēyo watumo'hewin. Ka nānapācihtahk kīkway ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek pakitinamākew neya'nan ekote'yisi āhkam etotamowin māmawīsihcikewin Nehiyaw kīkway kiteyehtamihk mina kēhkētwām itotumo'win pihcāyihk nēya'nan aciyaw poko māmawē'hitowin, ochi nēya'nan mētoni natiskatowin ka mekihk Sōniyāw.

Ooma Itāh'siwin mina kiske'yihtumowin Itakitewin Patoti Neya'nan Tansi Isipīkiskwek

Nehiyaw māmawē'hitowin awīyak kīkway kayat nayistaw itakitwewina ānisko totumowin kiske yitumo'win. Oskayi, ooma kiskē yihtumowin itakitewin patoti Tk awīyak kīkway kayat ooma mistawinākewin a kayakaskāhk kīkway nukiska'towin tahtokwāw, wāswis kīspin pihcāyihk itāh'siwin nutoni'kewin. Kwayus isipi'tum pumnikewin ekotowa peyakwan yikohk ooma Beverly. Qamanirjuag Atihk Pimpa'yihtāwin kawihtamātahk ooma Mackenzie Valley, Itah'Siwin Oyakihcikewin Pumnikewin ka ayāhk kīkway mācihtawin kecinahiw Tk pimatisēw musinahikan mina pumi'hew Tk nutoni'kewin. Tk nēyaw osk'yi

itāh'siwin nisto'tumo'win mina kuskāpais kayikun kiskinohta'hiwew kiskinohta'hiwew kēwetinotāhk soo'iyaw pima'yihtāwin, osih'chikewin kakyawatesowin. Tk na ka mamisehk tahkōc tansi ka isipīkiskwek, eyoko ohci eyko ōmah na ayiman ekote'yisi pekiswes tuma'wew atēht Nehiyaw kiskino'humākewina pichi ekote'yisi Akayāsimowin. Ekotwa ka atamihikohk kīkway awīyak mistahi isihteyehtakosit ekote'yisi anik uskēh'kan kīspin kīyānaw otta ekotē'yisi aniki uskēh'kan kisipin kīyānaw otta ekote'yisi ka mekihk sōnīyāw ohci āniskō totumōwin kiske yitumo'win pichcāyihk itāh'siwin mina soon'yaw osih'chikawin, kiyānaw kīkway kechina takehtōtamihk kunawē'yihtum mina ka nānapācihtahk kīkway ooma tansi ka isipīkiskwek nema mchi-mina nisto tumo'hewin nema kiske yitumo'win.

Ooma Muna'chētāw Isepehtaweyihtakwahk patoti Neyanan Tansi ka Isipīkiskwek

Ooma GNWT nīsohkamātowin ooma āhkam etotamowin osihcikewin mina Mahkisihcikewin patoti ooma kayāsohci isitwanihk muna'chē'taw mina tansi kesihtwahk Sipwete'win. Ohi itah'siwin kakayawatesowin watapestaw pichcāyihk ooma askiy, ooma tansi ka isipīkiskwek, mina pichcāyihk ooma kayāsohci isitwanihk patoti nēyanan Nehiyaw ayisēni'wak. Ooma kayāsohci isitwanihk muna'chētaw kīkway ka nohti ayāhk mina nisti'tohta'mowin patoti neya'nan ahcahkohk miyo wicehtowin usichi ooma askiy mina ooma miyo wicehtowin na mistahi mēyosik sipwe'tisa sapō ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek. Ka nānapācihtahk kīkway a kayās ohci isitwanihk muna'chetāw, mācika, kīkway ka nohtiayāhk tāhkoch itohte apchi'taw patoti ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek. Tansi kesihtwahk Sipwete'win na tahki awīyak mina na nahiskawewi asici ooma kayāsohci isitwanihk muna'chētaw.

Tansi wēkāch, a kaskihtāwin sipwetewin mēchi wina ka atāwākehk ēhtawin kīkway kanohtiayāhk ooma osihcikewin mina mēchiwina kā atāwakehk patoti kichi kīkway tansi kesihtwahk kakayawatesowin mina kiskinohamāsiwin kīkway ka tōtamihk. Nēyanan Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek mina tansi kesihtwahk pāhpitos kīkway ka ohtinamakehk na pakahkāpamew mina kiscikīkway awewākes miyopayowin ohch sipwete'win. Peyakwin iyikohk meyo'yaw ooma ayāwin patoti ka cistāwehtihk wemistikōsiw sēwepitama'towin māmawāyawin pakitonowewin patoti ooma osihcikewin mina sipwepayihcikewin patoti ooma NWT na a sipwetewīn nānitāw ka eteyemohk ohch wemistikōsiw pekiskwewin pāpam wāpa'chikew. Ātiht ātoske'win pēchi ooma GNWT ahpō kotak pumnikewin mekwācoma kīkway ka nohti ayāhk ooma apachitaw patoti ooma Nehiyaw ahpō wemistikosiw tansi ka isipīkiskwek, metoni pahpeyakwan tante pamestamakewin na ayawin ka ohtinamakehk mceci ekotah ekote'yisi ohi tansi ka isipīkiskwek māmawāyawin.

Miyo picikewin awiyāk tansi ka itāpit kīkway ka nohti ayāhk ooma Nehiyaw ahpō wemistikosiw tansi ka isipīkiskwek āta ka ohtinamakehk mina ayisehcikewin ekote'yisi ka kisinoh mākosihk mina apachi'taw ohi tansi ka isipīkiskwek. Āwiyak atoskewin ka nahipaik ohch ahpō owikiw, wāwīs kispin Nehiyaw ayisiyinowak pichcāyihk ooma kituskenaw, āta metoni semak ayawin kamihtāwihtahk kīkway. Tansi awīyak ahpō niso tansi ka isipīkiskwek kīkway isihecikewin mina pamestamākewin ka petamehk kīkway ka akawatamihk mina nikan ekote'yisi mina maskisihcikewin patoti ooma 'tansi ka isipīkiskwek ka peyakotipiyimisohk. Sohki ka natotamahk kīkway ka akawawamihk tahki awīyak

ahch tansi ka isipīkiskwek kīkway ka osihcikakehk, kanotohtamihk mina cikastepayihcikan kīkway isihecikewin, tansi ka isipīkiskwek natonikewin, mina tansi ka isipīkiskwek kiskinohamakewin. Ātiht wāhawis keyāpic ohi miwasin mina pamestamakewin ahpo etikwe ka isahamkehk kīkway ekote'yisi tansi ka isipīkiskwek māmawāyāwin wayawitimihk patoti ooma NWT. Āwiyak ka nihtā kaskihtat kīkway, mwestas tahki awiyak ooma mun'chetāw isephtaweyihtakwahk patoti neya'nan tansi ka isipīkiskwek, kīyanaw kaskitanow pakitinikew ekote'yisi ooma pahpitos kīkway mina ka maskawsehtahk patoti neya'nan kapeyakotipiyimisohk.

Āchi āyameh'towin NWT Tansi ka Isipīkiskwek Pimatisēw Musinahikan

Kīyana kākwayask kowehk isephtawihtawahk ohch neya'nan tansi ka isipīkiskwek sāpo ayisēnehāhk pimatisēw musinahikan nema pum'hew mina yāhko'tahew tahew ohi tansi ka isipīkiskwek. Tansi ka isipīkiskwek pimatisēw musinahikan na wāswīs kīspin awīyak mistahi isipihteyetosit patoti Nehiyaw mina kamāwyatihk tansi ka isipīkiskwek eyoko ohch ohi tansi ka isispīkiskwek na mēchet'waw muchi asotum'awew mwestas ka kastanakeyimohk tansi ka isispīkiskwek. Āyisēnenāhk pimatisēw musinahikan kaskitnāw ewakomina oyusi'wewin kā ose'tahk, masinahikatew pimatisēw musinahikan, kīkway isihecikewin, pamestamakewin, mina ka nakateyhtamihk kīkway tansi ka isipīkiskwek. Canada mina ooma NWT ka ayāhk kīkway ayaw Nehiyaw mina wemistikōsiw tansi ka isipīkiskwek pimatisēw musinahikan kaskitanāw ka ohtinamakehk kiskwahikewin patoti oteh nikan. Ka achi ka nawapahtamihk kīkway ooma tansi kaisponpayik patoti nēya'nan kamiyaskamihk mina mekwācoma tansi kecehcikewnehk puki'tnaw mēyaw kiskinwahikewin ohch oteh nīkān pimatisēw masinahikan kese isihcikewin.

Tansi Ka Isipīkiskwek Pimatisēw Musinahikan Nīkān Ooma 1950's

Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek pimatisēw musinahikan: Mekwāc nawac nakiskātowin kikikwe European otōtinaskew mina nīkān Peyako Sēht'wewin pichcayihk Canada, ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek ekwa pichi ekote'yisi apachi'taw patoti meskotoona. Mina kotuk kīkway ochi. Ooma naskiskātowin metoni pahpeyakan tansi ka isipīkiskwek pichcayihk oskayi ayisiyinowak, mina nehiyaw. Asci oskayi tansi ka isipikiskwek wuninewin. Tansi wēkāch, ekospē ohci ooma mwestas ipayowin 1700's, ooma wemistikōsiw mina. Ākayāsimowin pichcāyihk Canada ka ayāhk kīkway nīsohkamātowin pimatisēw musinahikan ekote'yisi Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek mina tansi kesihtwahk mina awīyak kayeniht Nehīyaw ayisiyinowak pēchiy'isi kēchi kēkway māmawinitowin. Ooma Iyiniw ekosi katōtamihk owīkaw kiskin'humāto kamik, okimāw usotuma'kewin, mina soon'iyāw osihcīkewin atāmus kamik'ohk āniskō totumo'win tansi ka isipīkiskwek mina tansi kesihtwahk. Kapimapātahk awīyak kakehkocet ekote'yisi maskawisīwin ka āpacitahk Iyiniw mina Inuit ayisiyinowak ekote'yisi pikwatōsān Euro-Canadian tānte ey'si. Ohi pimatisēw musinahikan wāswīs kispin owikiw kiskin'humāto'kamik, nīkānohtakewin ekite'yisi wēthtum tansi isipīkiskwek waniyihcikewin mina nukiskātowin ka wanāhtahk kīkway. Māmaskāc ahpō ekote' mwestas ooma nawac 1950's ispāw pahki patoti Nehiway ayisiyinowak keypāc otinaskew wiyawāy āniskō totumo'win tansi ka isipīkiskwek peyakwan

iyikohk wiyawāw okāwīmāw miteyanīy. Wemistikōsiw tansi ka isipīkiskwek pimatisēw musinahikan: ooma sohki kociwin tastawāyihk wemistikōsiw mina ākayāsimowin tansi ka isipīkiskwek kwayas māchētā pichcāyihk ooma 1700's asici ooma paskiyākewin patoti wemistikōsiw simākan isēhke'win maskawisiwin ka āpacitahk mina ooma miyo picikewin patoti British oyasiwewin pichcāyihk North America. Ooma British nekāni'isi awīyak kakehkocet ekote'yisi awīyak kayeniht ooma Sēwepitama'towin, āta ispa'yiwin pikwatōsonā pimatisew musinahkan patoti awīyak kanahet pikiskwewin sīpāyāwin mina tansi kesihtwahk awīyak kamiyahtwat. Ooma nīkānapīhiwewin tōtumo'win (1867) kuskeh'tumāsowin nikānapihiwewin nāka'tohkewin patoti wemistikōsiw pēchi ooma kēchi oyusi'wewin patoti Canada mina Quebec. Ooma Northwest Territories Act (1875) kanihtāwihtahk kīkway a pahpiskihtaskewin oyusi'wewin nema musina'hikewin eyko oysi'wewin pichcāyihk nānapo wemistikōsiw mina ākayāsimowin. Tansi wēkāch, pichcāyihk 1892, ooma oyusi'wewin kwayask wīhtamowewin ākayāsimowin ekote'yisi ayawin eyko ōmah poko kēchihtewin tansi ka isipīkiskwek. Āpateyimew patoti ooma wemistikōsiw tansi ka isipīkiskwek wayawītimāyihk patoti Quebec osāmpoko asipayihowin sapwayihkisko ooma 1900's. Tansi wēkāch ooma tipāhew patoti ooma wayān meskotankewin mina, wāwīskispin wemistikōsiw-pekiskwewina. Roman Pāhkwayamihāwin ayamihewwiyiniw ka papāmohtet nīsohkamātowin wemistikōsiw peyakan iyikohk ka mekwā atoskehk tansi ka isipīkiskwek pichcāyihk ooma NWT.

Tansi Ka Isipīkiskwek Tānsi Kesehcikewnehk Ohci 1950 sapō 1984

Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek pimatisēw musinahikan: Pichcāyihk ooma 1950's, ooma kapimpātahk awīyak meyāw eyko'omah awīyak kayeniht sohki kociwin pichcāyihk ooma NWT sapo kisinohumākewin mina ooma ahcipicihew patoti kwanta awīyak mestinkinkewin ekote'yisi kīkway ka kistastek māmawāywina. Ooma aketāsowin patoti owīkiw kiskin'humato kamik mina kapesi'win awīyakimeyāw mina ooma atēhtāsowin patoti Nehiyaw kisino'humākanak itoh'te kisin'humāto'kamik mina awīyakimeyāw wēhtum. Kisino'humāto'kamik tahtapipimohtew tōtum sōskwāc namoya kiskiso'mew ahpō manātcihiwewin Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek ahpō tansi kesihtwahk. Pichcāyihk 1969, ooma pīkskwehiwewin patoti ooma kapimpātahk patoti Canada tahkōc Nehiyaw Pimatisēw musinahikan (1969) askōkewinkochi isihkatēw ooma 'Wāpiskāw Masinahekanekin' isiyihkatēw ohch ooma ka sakaskinek awīyak kayenihk patoti Nehiyaw ayisiyinowak āsawih Canada. Nehiyaw ayisiyinowak kakayawatesowin kīkway ka nōtinamihk ooma wāpiskāw masinahekanekin mina wiyawāw sohki kociwin tānsi ka isiponpayik pichcāyihk ā pakoseyihtākwan patoti awīyak askehk etah ka ohci ohpikit tansi kesihtawahk mina tansi ka isipīkiskwek. Ooma 1970's kīkway kakehwāpahtamihk ooma meskotus'tawin patoti ātiht tipahaskān-opascikewin kisin'humāto kamik ekote'yisi Oskac Peyako sēht'wewin, metoni nīkān oyasowacikewin nīsohkamātowin Nehiyaw kihtiniskehk isi, mina awīyak nesowā'tisiw etah ketohtehk Nehiyaw tansi ka isipikiskwek mina tansi kesihtwahk pichcāyihk kīwetinotahk kisin'humāto kamik. Tansi wēkāch, mwestas 1981, poko 30% patoti Nehiyaw ayisiyinowak pichcāyihk Canada otinaskew ooma kayāsohci isitwanihk tansi ka isipīkiskwek peyakwan iyikohk wiyawāw awīyak āskeh etah ka ochi ohpikit, āta ooma ka tipowakeyihtamihk kīkway etah kakeh ayāhk kihci pichcāyihk ātiht ayesawih etah ka tepapekinkatek,

ewakomīna ooma kewetinohk. Pichcāyihk 1982, pemātisiwin Nehiyaw mina okimaw usotuma'kewin kwayus ekwa nistawinākewin pichcāyihk ooma Nikānapīhiwewin ekosi katōtamihk patoti Canada. Pichcāyihk 1984, ooma kapimātahk itwew ekote'yisi ōsehtā wemistikōsiw mina ākayāsimowin ooma kēchihtwewin tansi ka ispīkiskwek patoti ooma NWT. Ooma GNWT pimāmeyihtam ekote'yisi ooma nitomiskwewin ayisk tepeyimaw tepeyimow ekote'yisi miyaskam ooma kēchihtewin tansi ka isipīkiskwek Ekosi katōtamihk (1984). Ooma OLA nistawinākewin Wemistikōsiw mina Ākayāsimowin peyak iyikohk kēchihtwewin tansi ka isipīkiskwek ayisk mina ka ohtinamakehk kēchi oyusi'wewin awīyak kawahkew nistawnaht patoti ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek. Ooma māmaisko'tumwak nahascikewin tastawāwyihk Cananda mina GNWT ewakomina "wicewākanihtowin tapwe'tomwin" nema awīyak kīkway kayat āhkam etotamowin pasci ooma peyak askiy. Ooma tapwe'tomwin awīyak kīkway kayat ka ohtinamakehk kapimpātahk sooniyāwemāwa chihiht ohch Wemistikōsiw tansi ka isipīkiskwek pumēstā'kewin mina Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek kēchitowin waskawīwin.

Māmuswusina'hikewin Āchimowin

Wemistikōsiw Tansi ka isipīkiskwek Pimatisēw musinahikan mwestas ooma 1950's, mistahi patoti ooma isihcikewin patoti Quebec etah kakeh ayāhk kīkway ka nīkaniskamihk pichcāyihk Ākayasimowin, metoni pahpeyakwan kēyām kespin wemistikōsiw āhkam etotamowin akote'yisi mina ooma ayiwāk, otaho'wew tansi ka isipīkiskwek. Kwayaskosihowin sohki kociwin ekote'yisi kēchitowin ooma wemistikōsiw tansi ka isipīkiskwek pichcāyihk Quebec mina āsawih Canada mācihtawin pichcāyihk ooma 1960's.

Ooma kihciyihtakosowin itotum tahkōc ahpō apachitāw mina niso Nehiyawin ekwa wemistikōsiw, mēchih'tāw pichcāyihk 1963, awiyak ka mamiheimiht ka māwyatihk tansi ka isipīkiskwek kisino'humātowin kwayus, ahpō, apachitāw kapimpātahk ayisēnenāhk pamestamakewin mina nistawinākewin patoti ooma pakahkāpamew isāyāwin patoti Quebec. Ohi awiyak ka mamihcimiht ispa'yiw pichcāyihk ooma kēchihtwewin tansi ka isipīkiskwek tōtamowin patoti Canada (1969) mina nīkan ekote'yisi ooma soon'iyāw emāwachihiht patoti wemistikōsiw tansi ka isipīkiskwek kiskino humākewin pichcāyihk ooma NWT. Ooma nikānapīhiwewin totamowin (1982) ka ohtinamakeht nitkān apīiwewin nāka tōhkewin patoti wemistikōsiw mina ākayēsimowin tansi ka isipīkiskwek kwayusmina kamāwy atihk tansi isipīkiskwek kiskino'humātowin kwayus akāmihk Canada.

Ka ahci ka Nawapahtamihk Kīkway Namoya kayās Tansi ka Isipīkiskwek Tānsi kesehcikewnehk

Ekospē ochi ooma māchih'tāw patoti ooma OLA, ooma GNWT awīyak kīkway kayat ātoskewin ekote'yisi kēchitowin ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek mina mēyaw okīkway ka kwayaskopayik tāhta'kwaw patoti pumēstākewin pichcāyihk kahikiyew kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek. Ooma āchimowin patoti ooma Ātoskewin Maskawisiwin ka āpacitahk tahkōc Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek (1986) awīyak kakeh nīkānohtak ekote'yisi kēchihtewin tānsi ka isipīkiskwek, otāpowin patoti ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskewek māchih'taw patoti ooma musina hikew ikamik patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek okim'aw, katakwahk ahiwewin patoti ooma Dene musinahikew kēchi musina'hikun kēchi apachi'taw patoti Nehiyaw ēhtawin'wēhowin. Ooma Canada NWT wicewākanihtowin tawe'tomwin ohch wemistikōsiw mina Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek pichcāyihk ooma NWT awīyak kīkway kayat

nistum'ochi pumi'hew wemistikōsiw tansi ka isipīkiskwek pumēstā'kewin ka petamakehk kīkway mina Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek ōtitwestamākew mesk tusina'hikewin pumēstā'kewin, kisino'humākew yoospisēhiwew, mina kīkway ka osihcikakehk osihcikewin. Ooma tapwe'tomwin awīyak kīkway kayat mina nīsohkamātowin āyakus'kāw mēchet kēkwiya patoti māmawāyawin apascikewin tānsi ka isipīkiskwek kā māmawi osēntahk namoya kayās, ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek māmawāyāwina ayāw otina tahkōc kēchi nākute yichike win ohch tansi ka isipīkiskwek wask'wiwin ekota nantow ooma kituskēnāw mina māmawāyāwin tohtakwāw.

Ooma kiskino'humātowin Totumwin (1996) pukitinum Decs ekote'yisi nawuso'na ooma tansi ka isipīkiskwek patoti kiskinohamakewin patoti kisin'humāto'kamik mina kīkway ka nohti ayāhk wiyawāw ekote'yisi mēki nēso tānsi ka isipīkiskwek kiskinohamakewin. Tānsi wēkāch, kisinohamakewin na ka mamisek tahkōc Sohki ka natotumahk kīkway, ooma iht'kon patoti metoni kanisitohtamigh kisina'humākewāk, mina tepi'payiw osīchikakewin. Ohi isayā'win ayāw kēchi nāhow ekot'yisi kīkway ka kiskinamakehk patoti ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek. Ooma kiskinohmākewin Tōtamowin mina kwayaskwascikewin mina ka ohtinamakehk patoti wemistikōsiw tansi ka isipīkiskwek kiskin'humāto'kamik(wa) kīkway ka pimpayihtahk mwestas wemistikōsiw kiskino'humāto kamik kawihtamātohk, pichcāyihk miyoteh asici ooma ka kisenowatasinahmihk kīkway patoti mistahi kiteyehtakosihk mina ka peyak otipiymisiohk. Ooma GNWT acimomasinahkanihk kastahk mina kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek ka kiskinowatapihkinkehk ka mosciosehcikehk (1997a) mina tepeyemototamowin kēchihtwewin tānsi isipīkiskwek Pimatisēw musinahikan (1997b). Ekota nantow mwechi, ooma akayāsēw ayamiheweniw patoti kiskino'humātowin, tansi kesihtwahk mina Ātoskewin (ECE) etah kakeh ayāhk mikiwin nākute yichikewin ohch kīkway ka atoskakehk ooma pimatisēw musinahikan ka pahpeyakohk sipwehtewin ekosi kakehispayik kīkway ka nākatēyihtamihk ohch kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek pamestamakewin ka petamakehk kīkway. Mekwāc ooma 1990's, ooma masinahikew kamikos patoti oom Tānsi ka isipīkiskwek semakansihkan kīkway kakeh osehtahk mihcet miyo māmiskomiwewin ekote'yisi ooma oysiwewin ka ose'tahk māmawapowin ekote'yisi ayīwak kwayask kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek kīkway isihecikewin mina pamestamakewin ka petamehk kīkway , ayisk ātiht patoti miyo māmiskomiwewin ekwa ekosi katōtamihk waskic. Āspin ooma miyo picikewin patoti ooma OLA, aisto wemistikosiwin tānsi ka isipīkiskwek kanitawi kiskeyihtamihk kīkway ayaw ooma tahkonikewin. Peyako awiyak kīkway kayat ka kesihtahk kīkway nema wemistikosiwin tānsi ka isipīkiskwek pamestamakewin ka petamehk kīkway na namoya ikwayekok mina kiskeyimowewin ooma kīkway kanitaweyihtamihk ohch ayīwak kwayask ka tōtamihk. Mastaw, māmiskōtamakew ayaw kakeh otinamihk kīkway ōtah tahkōc māskōc ahpō takeh ispayow kīkway patoti wemistikosiw tansi ka isipīkiskwek pamestamakewin apihtāwāyihk. ECE ānkam etotamowin ekote'yisi metawe ooma nekān'ew ometawew kawekitamaht tānsi totōtahk pichcāyihk kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek kīkway isihecikewin mina pamestamakewin ka nakateyhtamihk kīkway, okiskinohtahiwew mwestas ooma kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek Pimatisēw musinahikan mina ka mosciosehcikehk. Ātā ooma OLA pakitinowewin ohch ooma miyo picikewin patoti nahw isihcikewin ekote'yisi okiskinohtahiwew kīkway isihecikewin mina pamestamakewin ka petamehk kīkway, namākīkway awīyak kayat keyapic ooma miyo picikewin. Pasci kaskinhowin, ooma nāspic wēhtum pimatisēw musinahikan yāhkus'ta pasci ooma ka miyaskamihk mitātaht askīy awīyak kīkway kayat ooma kwayask wesā'yawin patoti kēchihtwewin

tānsi isipīkiskwek kīkway isihecikewin pamestamakewin ka petamehk kīkway mina ooma ka mahkisehcikehk ometawew kawehtamaht ohch tānsi ka isipīkiskwek māmawāyawin.

Koyakihtamihk Kīkway ooma Tānsi Isāyāwin Patoti - Neya'nan Tānsi ka Isipīkiskweki Awīyak Weyah Otōtamowin ohch Pīkweyihtam

Ooma NWT na tāstapiwin ohci a mechet tānsi kīsiyawehk ka piskihtaskiwik ekoteýisi mina tahkiawīyak kapiskihtaskiwik, asici Ākayāsimowin peyakwan iyikohk ooma ka kostanakeyimohk tānsi ka isipīkiskwek. Ooma yāhkus'ta awīyak kīkway kayat ahkam etotamowin pichcayihk kisestākewin patoti ooma kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek ekosi katōtamihk mina tānsi isimāmitoneyihcikewin pimatisēw musinahikan mina ka mawatahiht sōnīyāw. Eyko na awīyak mistah isipihteyehtakosit ekote'yisi nistohtamowin ooma askehk kīkway ka ohcimakahk mina yahkascikewin patoti ooma yāhkus'ta pichcāyihk kanatocikehk ekote'yisi ka osihcikehk kīkway ka nahipayik kēchitowin kwayaskosehcikewna.

Nisitohtamowin Tānsi ka Isipīkiskwek Yāhkus'ta

Tānsi ka isipīkiskwek yāhkus'ta ka ispayik kīkway pahkaci owecehiwew patoti tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin wepinikewin ooma apachi'taw patoti peyak tansi ka isipīkiskwek ahpō pahpītos isikiswewin, sapō nawasōh ahpō makwahikewin, pichcāyihk ka pahpitos ispakwahk patoti kotak tansi ka isipīkiskwek ahpo pahpītos isikiswewin. Tānsi ka isipīkiskwek yāhkus'ta ewakomina, tānsi ka isipīkiskwek katitinikan tante owecehiwew patoti ooma tansi isipīkiskwek māmamāyāwin, wāswīs kīspin oskinīkiw-ekosi kakehispayik āstamihk metoni kanisitohtamihk. Tansi ka isipīkiskwek poniapatisowin, tante tānsi ka isipīkiskwek namoya āywak kīkway kakeh āpatahk pēchi wīkowin, kisin'humāto kamik, mina māmawāyāwin. Pichcāyihk ayīwak kihcinahowin, yāhkus'ta kaskihtāwin nekān'ew ekote'yisi "tānsi ka isipīkiskwek poni pīmācisiwin", tante namoya metoni kanisitohtamihk pekiskwewin ka paspīhk. Tānsi ka isipīkiskwek yāhkus'ta na pēchiyi isi kīkway ketahkamkahk sapō ooma na kahkiyipah tānsi ka isipikiskwek patoti pahkwenan mamawakimih'taw ayisiyinowak (ka ihtateymiht awīyak ekote'yisi ka misinōtintohk, nohtekatewin, ahpō āhksowin) mina tansi kisihtwahk awīyak kayeniht. Tānsi ka isipīkiskwek yahkus'ta awīyak kīkway hayat ooma ayiwākimeyāw pēchi ooma iskwayāc mitataht'omtanaw uske, ewuko ochi ka ihtateyimiht awīyak ekote'yisi ooma tipāhew patoti ākayāsimowin tahkōc ooma askiy ka peyakotipiyimisohk, wihtamātowin, mina nihtaw sehcekewin. Tānsi ka isipīkiskwek yāhkus'ta mēchet'wāw tipahi'kātew sapō ooma wāskiyikun tānsi ka isipīkiskwek ekote'yisi awīyak askehk etah ka ochi oh pikit tānsi ka isipīkiskwek tānima yeko. Ayisiyinowak awena kiskeyi'tum peyakwan iyikohk wiyawāw askehk etah ka ochi ohpikit ayisk sīmāk apachi'taw kotak tansi ka isipīkiskwek peyakwan iyikohk omma kēchi kīkway tānsi ka isipīkiskwek pichcāyihk ooma wāskiyikun ayaw kīkway kekeh tōtamihk tansi ka isipikiskwek yāhkus'ta. Kīspin ooma nēkē hikowaki'aksehk etah ka ochi ohpikit namoya numa'ayawin kīkway kakeh āpatahk ekota nantow wāski'yikun, mihchet awāsisak mina namoya numa machi kiskeyi'tum ekote'yisi pēkis'kwe eyko. Ooma musini'sāwān puki'tinaw kekway ohci tāstapiwin asipayihowin pichcāyihk tansi ka isipīkiskwek apachi'taw eyoko ohci ooma nāspic kisipayihcikewin otāh ohch mihcet awāsisak ekote'yisi ka kisinohumākosihk tānsi ka isipīkiskwek na pichcāyihk ooma wāskiy'yikun ohci wiyawāw nēkēhikowak. Papamākecikewin Canada ka māwaskonkehk wāskiyikun

tānsi ka isipīkiskwek mina askehk etah ka ochi ohpikit kihcimasinahikan nema ooma NWT apachitāw ekote'yisi' pihtokwepayiw tānsi ka isipīkiskwek yahkus'ta. Tānsi wēkāch ooma papamākecikewin kihcimasinahikan itōtāmowin namoya numa ka ohtinamakehk tāhtawa tancki kīkway ka ispayik ohch tānsi ka isipīkiskwek yahkus'taw. Kotuk nutoni'kewin, toowa peyakwan iyikohk nukiska'towin ayamēhtaw, puko mina tahkonikewin wayawītimihk ekote'yisi kinkāwihtākosiw kīskeyimowewin ooma awīyak weyah otōtamowin patoti tānsi ka isipīkiskwek yāhkus'taw. Nāspic ka ayāhk kīkway ka kesihtahk kīkway nema wiyawāw tansi ka isipīkiskwek na asipayihowin pichcāyihk apachitaw, ātiht ayiwāk kisiskāc ispīhci kotak. Ooma māmawapowin patoti Nikān Peyako sēht'wewin awīyak kīkway kayat kiseyimowewin niso kupe'iyi tanehki kikway ka ispayik patoti Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek asipayihowin:

Masinahikanihk Kastahk Ācimowin

- Nakinikewin pichcāyihk owīkiw kisin'humāto'kamik mina maskawisīwin ka āpacitahk pihtokwāhiwewin pēchi'yīsi ooma misitipahaskanihk ohci kisino'humāto'kamik tansi ka isiwepenikehk.
- A osāpoko kayās acimowin patoti kapimpātahk nakinikewin mina kwātakihiwewin nema awīyak kīkway kayat kanihtāwihtahk ekwā kakehcinahohk tānsi keteyihtamihk kīkway nānitāw ooma isephtaweyihtakwahk patoti Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kiyikawe Nehiyaw ayisiyinowak kitisk wiyawāw. Tansi ka isipīkiskwek yāhkus'ta na kwayaskascikewin nahascikewin tansi wēkāch, mina peyakwan sāyāw ewuko mēna māmāw'astā patoti muna'che'taw, tansi kesihtwahk, mina nuskiska'towin tāpwewin.
  Ooma pimitsa'hikewin pāhki mēyewakunakes māmuwusina'hikewin patoti ooma pasci ota'powin patoti nēya'nan kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek. Mistahi patoti ooma kwayaskomowewin awīyak kīkway kayat mina māwaso'kono ohci āstummis'pē tānsi ka isipīkiskwek ayamēhtāw eyoko ohci eyko, ōmah tahkōc ooma 1996 pa pamākecikewin mina kotak pemātisiwin GNWT kihcimasinahikan. Ka mayakopayihk, ooma 2001 pamākecikewin kihcimasinahikan etah kakeh awāhk namoya numa kakeki nehpemapowin pichcāyihk ekota nāntaw ohch ooma ācimowin. Ooma isayā'win mina ota'powin patoti wuni'newin, ooma tānsi ka isipīkiskwek apitowinkosan, nitawe'yihtum awasite ayamēhtāw.

Koyakihtamihk Kīkway Ooma Tānsi Isāyāwin Patoti Neya'nan Nehiyaw Tānsi ka Isipīkiskweka

- Ooma mamawiake'chkewin akēhtāsowin patoti ayisēni'wak pichcāyihk ooma NWT awena kiskeyimowewin kitisk wiyawāw peyakwan iyikohk ayawin owēchē'hiwew patoti peyak kīkway poko Nehiyaw māmawāyāwin.
- Ooma akēhtāsowin patoti ayisēni'wak ohci ooma Nehiyaw māmawāyāwin awena kiskeyi'tum wiyawāw āniskō totumo'win tansi ka isipīkiskwek peyakwan iyikohk wiyawāw nīkan tānsi ka isipīkiskwek ahpō awīyak askehk ka ochi ohpikit mina kēyām'isin nisi'tohta ehko.
- Ooma akēhtāsowin patoti ayisēni'wak awena mekwācoma apachi'taw ooma awiyak askehk ka ochi ohpikit peyakwan iyikohk wiyawāw wīkowin tānsi ka isipīkiskwek. Ooma mekwācoma kihcimasinahikan itōtam sōskwāc namoya

piskēch kēwetinohk mina Sāwun'ohk Ayāciyiniw. Ooma Inukitut kihcimasinahikan ewuko mēna ooma ohpikē'towin patoti Nunavut.

Ooma akihtāson wapahtihiwewin nema āstumi ispihci āpihtaw patoti aniki ayisēni'wak awena kiskeyimowewin peyakwan iyikohk owecehiwew patoti peyak kīkway poko Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin ayaw kīkway ka kiskeyihtamihk wiyawāw ānisk totumo'win tānsi ka isipīkiskwek peyakwan iyikohk ooma awīyak asech etah ka ochi ohpikit mina keyapic nistohtamowin eyko. Ātit keyāpic apatahk'wak wiyawāw ānisk totumo'win tānsi ka isipīkiskwek peyakwan iyikohk ooma kīkway ka macipayik tānsi ka isipīkiskwek ekota nantaw wīkowin. Ooma kamesak kīkway namoya pahpeyakwan tastawāyihk ooma ohpike'towin, awīyak asehk etah ka ochi oh pikit pēkis'kwe, mina wikowin tansi ka isipīkiskwek apachi'taw twahum nema wēhtum tansi ka isipīkiskwek yāhkus'ta nakaispaik kīkway. Peyakwan iyikohk mēyē nāntāw awīyak ka kīhwapamiht ohci ooma akihtāson, ooma oyakihcikewin patoti yāhkus'ta pahpitos kīsikesikak kiyikawe ooma tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwina. Acimospakasak wapahtihiwewin ooma āstamihk māwaci patoti yahkus'ta mina Gwich'ín pichi ooma kihci.

- Figure 1. Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek yahukus'ta mwestas māma wāyāwin (Itahkohcipayik Scol)
- Figure 2. kiskeyihtamohiwewin ooma pasci awīyak ka nihtā kaskihtat kīkway oyakihcikewin patoti tānsi ka isipīkiskwek yahkus'ta tastawāyihk osehcikewin mwestas wapahtihiwew ooma ka tipowakeyihtamihk kīkway patoti ayisiyinowak pichi peyako etahtopiponewin ka māmawyatihk awena puki'tinaw pekiskwewin ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek. Āta ooma oyakihcikewina pahpitos kīsikewsikak kīkway ooma pitosisāyāwin tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin, ooma ayīsihcikan ooma peyakwani koskayowihk ayisiyinowak na tāstapiwin ka wanihtahk wiyawāw āniskō kīkway, soskwacisimiyopayeki ekote'yisi ooma tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwina, aniki oskinīkewin nema itōtā pekiskwewin ooma tānsi ka isipikiskwek sōskwāc namoya peyakwan iyikohk metoni kanisitoh tamihk peyakwan iyikohk ooma kayāsāyi osehcikewin.
- Figure 2 pihtokwāhiwewin tānsi ka isipīkiskwek yāhkus'ta ohch ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek (Itahkohcipayik: ScoL)
- Figure 3. Kiskinowāpahtehiwew ooma ayisihcikan apachi'taw pehcāyihk nēya'nan māmawāyāwina. Eyko wapahtihiwewin nema miyo wahkohtowenihk ispāw ka tipowakeyihtamihk kīkway ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek pichi ooma apisāsin māmawāyāwina pekiskwewin wiyawāw tānsi ka isipīkiskwek ekota nāntāw wīkowin (85%). A apisāsin katipowakeyihtamihk kīkway patoti Nehiyaw ayisēniwak pichi ooma kamesak kīkway metoni apihtaw apachi'taw ekota nantow wīkowin (nāntāw 50%).
- Figure 3 katipowakeyihtamihk kīkway patoti Nehiyaw ayisēniwak awena pekiskwewin ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek ekota nantaw wīkowin, atoskewin, mina kisino'humato'wikamihk (Ohci ayamihcikewin oyakihcikewin patoti ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek mina kihcinhow capasis. Ātiht ayisēniwak kaskitāwak ka ayamihe ikehktaw ahpō ka masinahamākewin wiyawāw aniskō totumowin tānsi ka isipīkiskwek, metoni pahpeyakwan sapwayihk masinahikewin tānsi ka isiwepenikehk patoti ohi tānsi ka isipikiskwek ayaw pemātisiwin ohch mēchet askiy. Pasci kahkiyaw, ooma peyak tahkoskewin patoti yahkus'ta pichi ooma NWT tahki ayīwak, asici'wehtum Nehiyaw tānsi ka isipikiskwek waniyihcikewin kiyikawe

nēya'nan oskiyak ānsko tāpān. Ohch atiht patoi nēya'nan tānsi ka isipīkiskwek, ooma itapi'win ayamimoni'weskiw. Ooma NWT peyak patoti ooma ātiht kitaskenahk pichi ooma askiy ohch nāspic patoti ohi tānsi ka isipīkiskwek. Kīskpin kīyānaw itota sōskwāc namoya ekosi katōtamihk, ohi tānsi ka isipīkiskwek ahpō wanihtin. Sohkatoskewin ka tutamohiwehk kīkway ka tipahaskehk).

- Figure 3 Mina wapahtihihiwewin nema Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek mina apachi'taw osāmpoko ekota nantaw wīkowin. Tānsi ka isipīkiskwek apachi'taw ekota nantaw atoskewin mistahi nawāc capasis, metoni pahpeyakan pichi ooma apisāsin māmawāyāwina (33%) , kiskeyihtamohiwewin ooma ka kostanakeyimohk ooma Ākayāsimowin pichi ooma atoskewin. Peyakwan iyikohk, miyo āyāwin ayisēniwak apachi'tawak wiyawāw Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek pichi ooma kiskinohātowikamikwa (ohci 5-12%). Ooma kihcimasinahikan ahpō kiskeyihtamohiwewin nema apisāsin ka tipowakeyihtamihk kīkway patoti awīyak ka oskayowint pekiskwewin wiyawāw tānsi ka isipīkiskwek, māka ahpō mina nema kanahipayik ekote'yisi pekiskwewin ooma Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek ekota nantaw kiskinohamātowikamik nawāc capasis. Sēwe pitama'towin ayaw yahkus'ta ekote'yisi akayāsimowin pichi ooma wīkowin tanima na kihcīnahow ispāw oyakihcikewin patoti meskoc wepinekewin.

Nehiyaw ayisiyinowak mina wemistikōsie sēwepitamā'towin na meskoc wepinekewin etah ketohtehk ooma apachitaw patot ākayasimowin, tāpitawewin tahki awīyak eyok apachitaw pichi kahikiyew kisinwahikewin patoti pimātisiwin. Ākayāsimowin awīyak kākway kayat metoni miyonākosiwin ooma ka kostanakeyimohk tānsi ka isipīkiskwek pichi ooma NWT, asici 34 peyakwāw kichi mitātahitomitanow wayawītimihk patoti ka mamawakimihtaw ayisiyinowak patoti 40 peyakwāw kichi mitātahtomitanow apachi'tawak. Ākayāsimowin peyakwaniyikohk wiyāw wīkowin tānsi ka isipīkiskwek.

Kiskeyimowewin Peyakwayak'isi ekote'yisi kēchi towin Neya'nan Kēchihtwewin Tānsi ka Isipīkiskwekak

Asici kahikiyaw patoti nēyanan kēchihtwewin tānsi ka isipikiskwek (kotak ispihci ākayāsimowin) pichi asipayihowin, kīkway piki'tinaw kīyānaw itota nema kīyānaw ka ayāhk kīkway sōskwāe namoya sāsay awīyak kakeh kocet? Mina tānehki itōtāmowin tānsi ka isipīkiskwek apachi'taw āhkam etotamowin ekote'yisi asipayihowin pichi kisestākewin patoti ooma kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek. Ekosi katōtamihk mina tansi ka isipīkiskwek kīkway isihecikewin? Ekote'yisis naskwewasimowin ahi kakwecikemowin ooma kichi kīkway māmawi eayāhk ka ochi nawapahtamihk kīkay āyakus'taw ka misipaskwak patoti kwayaskomowewin awīyak ka miyomāmitoneyihtahk tānsi ka isipīskwek kēchitowin kakwi-tapeyihcikewin mina kēhkētwam itotumo'win.

Nisitohtamowin Tansi ka Isipīkiskwek Kēchi'towin

Ooma māmawāyāwin kīkway ka kiskeyihtamik nema nete namoya eka kayimahk kīkway naskwewasinowin ekote'yisi ooma ka āyimahk patoti tānsi ka isipīkiskwek meskoc wepinekewin. Tānsi wēkāch, peyak ooma nīkan mina ānspic awīyak mistahi ispihteyehtakosit tahkoskwein ekote'yisi kwesk isi tānsi ka isipīkiskwek meskoc wepinekewin tānsi ka isipīkiskwek oyeyihickewin kīkway ka nahipayik tānsi ka

isipīkiskwek oyeyihcikewin na opascikewin tahkōc nēyanan eyoko kihcina metawewanaskewini.

- Miyo picikewin nisohkamātowin pimatisēw musinahikan aspacikewin tahkōc awīyak kawahkew nistawnaht patoti'ka pahpeyakahk mina māwasakonam tansi ka isipīkiskwek kwayaskopayihew.
- Kēchi musina kikanis ooma tansi ka isipīkiskwek pāmayes metoni kanisitohtamihk pekiskwewak nawanihtin
- Osihcikwein tanta ka kisipipayik nikāniwin tanekohk isitotumihk ooma tānsi ka isipikiskwek pakitinaw nahiskamowin ekote'yisi meskocipayiwin pichi pimpayihcikew, nitaw sehcekewin mina ooma ka peyakotipiyimisohk
- Waskawīwin osihcikewin mina kīkway ka atoskakehk kīkway isihecikewin mina pamestamakewin nema ka maskawsehtahk ooma tahtokīsikaw apachi'taw patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek, wāswīs kīspin pichi ooma wīkowin
- Kīkway koyakihtamihk mina oyastowin ooma oyeyihcikewin ohch kīkway ka nahipayihk

Ooma tānsi isāyāwin patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek kakakwi kwayaskweyihtamihk ooma pītosisāyāwin patoti waskawiwīna nema kīkway kechina takehtōtamihk mina tahkonikewina. Ohch nāspitōtamowin, kīspin nete kihcimahow ātiht metoni'kanisitohtamihk pekiskwewak pimātisiwin, ekospi kihcimasinakikanis ooma tānsi ka isipīkiskwek ooma nāspic awīyak mistahi isphtehtakesit. Kīspin ooma tānsi ka isipīkiskwek na miyo wahkohtowenihk maskawōw, ekospi tahkoskewina kīkway kēchina takehtōtamihk ooma kakeh otinamihk kīkway ekote;yisi kehcinahiwewin āhkam etotamowin tānsi ka isipīkiskwek apachi'taw sapwayihkisko ooma māmāyāwin-ekote nantaw wīkowin, atoskewin, mina kisino'humāto'kamik Askīya mina tānsi ka isipīkiskiskwek māmawāyāwina ayaw apachi'taw pitos tānsi ka isitotamihk kīkway ekote'yisi kīkway ka manaciahk mina kēchi'towin asipayihowin tānsi ka isipīkiskwek. Ohch nāspitōtamowin:

- Ooma Maori pichi New Zealand mācihtawin' tānsi ka isipīkiskwek ācimowin-tānte macikiskinohamakewin mina wiyawāw minikihikwak kaskihtāwin ka kiskinohmākosihk ooma tānsi ka isipīkiskwek ochi onesohkamākew kihtehayahak ooma māmawāyāwina-opascikewin tānsi ka isipīkiskwek māwacihitowin.
- Ooma Hawaiians apachi'taw wiyawāw kihcitwāw kihcitwāw kīkway nīmihitow mina nikamona peyakwan iyikohka ayātaskisiw ohch tansi ka isipīkiskwek pimācihiwewin
- Ooma Navajo ka kehotinamihk paminkewin patoti wiyawāw kisino'humāto'kamik mina kīkway ka mekihk ayopayowin kīkway isihecikewin

Koyakihtamihk Kīkwaya ooma Tānsi Isāyāwin patot Wemistikōsiw mina Ākayēsimowin

Ochi ka mamawintohk mina mecetaskeya ka mamawipayekih tānsi ka isi'oyehtamihk kīkway, Wemistikōsiw ooma maskawāw tānsi ka isipīkiskwek, asici nawāc poko cīkāhtaw 6.6 peyakwaw kisispakihtasowin Canadians ācimowin wemistikōsiw peyakwan iyikok wiyawāw awīyak askehk etah ks ochi'ohpikit mina nawāc pok cīkāhtow 105 peyakwaw kisipakihtasowin pikiskwewina misiweskamik. Pichi ooma NWT, pasci 3000 owīkiwa otinaskew ekote'yisi pekiskwewin wemistikōsiw miyo āyāwin īkwayekohk ekote'yisi tahkonikewin tahkōc ācimostatowin. Tansi wēkāch, wemistikōsiw ooma awīyak askehk etah ka ochi ohpikit patoti nānitāw 900 NWT owīkiwa mina ooma kīkway kamacipayik wīkowin tānsi ka isipīkiskwek ohch poko

350 owīkiwa. Ooma kihcimasinahikan kiseyihtamohiwewin nema nawāc poko cīkāhtow 61% patoti awīyak askehk etah ka ochi ohpikit wemistikōsiw. Ooma sāmi pichi Scandinavia miyo picikewin tānsi ka isipīkiskwek kitaskenak tante kihci kīkway tānsi ka isipīkiskwek kwayas pemātisiwin

- Ooma Welsh pichi Great Britian miyo picikewin maskawāw tānsi ka isipīkiskwek eta ka oyastahk kiskinohamākewin mina waskawīwin yāhko'tahew ooma tānsi ka isipīkiskwek pichi'wīkowin, atoskewin, mina kisino'humato'kamik
- Quebec weyasowewin maskawāw tansi ka isipīkiskwek ekota nantow kahikiyew tāhta'kwāw māmawinitowin.

Canada's Nehiyaw ayisiyinowak ayaw nanitaw ka ayaāhk sohki'kociwin ohch mēchet askiy ekote'yisi ka miskamihk kīkway kisipayiheikewin peyakwayak etah ka pahpimohtehk ekote'yisi kēch'towin wiyawāw tānsi ka isipīkiskwek. Nīso kape'iyi ācimowina etah kesi otiskawasktek awīyak kanahet kwayaskwasowewin pohch nikan peyako sēht'wewin (1990) mina etah kesi otiskawastek akehtwam nihtāwkowin patoti nikan. Peyako sēht'wewin tānsi ka isipīkiskwek kēchitowin kīkway kechina takehtōtamihk ewakomīna.

- Awīyak kawahkew nistawnaht mina nīsohkamātowin ohch Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek sāpo oyusiwewin ka ose'tahk mina pimatisēw musinahikan
- Kakayawatesowin nisohkamātowin ochi nīkan peyako sēht'wewin kapimpātahk mina esecikewkamik
- Māmawāyāwin-opascikewin paminkewin patoti tānsi ka isipīkiskwek kīkway esecikewkamik
- Sipwepayihcikewin patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek kahkiyaw namoya kahkeyaw patoti ooma kīkīwin nahascikewin mina ekote'yisi ka sakohikohk kīkway ekā kakehcinahohk tānsi keteyihtamihk kīkway nema ayaw waniskāwin ochi kamiyaskamihk patakonkewin patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek
- Nehiyaw tansi ka isipīkiskwek kiskinohamakewin picihi ooma kinsin'humāto'kamik
- Tānsi ka isipīkiskwek oyeyikihcikewin
- Anahāpahcikewin tahkōc pihtokwāhiwewin ahciwepahikan pēchi ooma wīkowin mina māmawāyāwin

Kayakihtamihk Kīkwaya Tānsi ka Isipīkiskwek Oyasiwewin ka Osetahk

Kahkiya ochi askīy ahpō tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin nema awīyak kīkway kayat ayaw atiht kaskihowin asici tānsi ka isipīskwek kēchi towin awīyak kīkway kayat apachi'taw atiht tānsi kīsenakwahk kīkway patoti ka kanaweyicike makahk mina nīsohkamātowin oyusi'wewin kā ose'tahk. Pichi Canada, ooma wemistikōsiwin mina ākayāsimowin tānsi ka isipīkiskwek na kanaweyimowewin sapō ooma nikānapīhiwewin ekosi katōtamihk (1982) mina ooma kēchihtewin tansi ka isipīkiskwek ekosi katōtamihk (1985) patoti Canada. Āta ooma nikānapīhiwewin ekosi katōtamihk mina nistawinākewin awīyak ka astakimsot Nehiyaw mina Nehiyaw otinkewin miyowihowin ka ayāhk, tanima ewakomīna tānsi ka isipīkiskwek ototinkewin, ohi otinkewina ka ayāhk kīkway namoya nānitāw ka ayahk mitoni kwayaskohtowin. Awīyak Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek otinkewin awīyak maskoc ekote'yisi ooma kwayaskohtow sāpo tipi'yawe tapwe'tomwin.
Mechet patoti ooma misisitipahaskana mina kapiskihtaskiwik ayaw wiyawāw ka tipeyawehohk tānsi ka isipīkiskwek oyasi'wewin, nistum'ochi isihcikewin asici

wemistikōsiw mina āyayāsimowin. Ooma oyusi'wewin pahpitos āyakus'kawin. Peyakwan iyikohk mēyo'yaw, Quebec nistawinākewin ooma otinkewin patoti Nehiyaw ayisiyinowak ekote'yisi ka nānapācihtahk kīkway wiyawāw ka tipeyawehohk tānsi ka isipīkiskwek, mina ooma nisto kīwetinohk kapiskihtaskiwik ayaw oyusi'wewin kā ose'tahk ekote'yisi micowin ka nahastahk, ka osihcikehk, mina yahkakihcikewin Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek. Nunavut ne mekwācoma ka achi'ka nawapahtamihk kīkway eyok kēchihtwewin tānsi kas isipīkiskak mina kiskino'humātowin tōtamowin mina ka maskasehtahk nānapo. Ooma NWT's kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek totumowin ne mekwācoma peyak patoti ooma maskawisewin pahki patoti misitipahaskanihk ochi/ pahpickihtaskewin tānsi ka isipīkiskwek oyusiwewin kāose'yahk.

Ka Osihcikehk ooma NWT Tānsi ka Isipīkiskwek Kēchitowin Nīsohkamātowin

Sāpo eyko natonikewin mina pīkiskwāsowewin, ooma kihci kīkway māmawi eayāhk kiskeyimowewin ooma nāspic kekāc kehcinahowin tānsi ka isipīkiskwek kēchitowin sisawewin mina ka māmawyatihk ohi kīkway ka ooma nīsohkamātowin ascic kīkamitātaht ayiwāk iyikohk ka oyahowehki oyusiwewin kā ose'tahk mina pimatisew musinahikun, ka nakateytamihk kīkway, sōnīyāw isihcikewin, pamestamākewin ka petamakehk kīkwaya, ayisiyiniw isihcikewin osihcikewin, natonikewin mina osihcikewin, kiskinohamēkewin, sipwepayihcikewin mina ka nakinamihk kīkway mina-nihtaw sehcekewin. Ooma nīsohkamātowin kīkway kawihtamihk nema ooma askōkewin tōtamowin kīkway kehcina takehtōtamihk ooma kakeh otinamihk kīkway pichi peyako patoti ohi kītāmitātaht ayesawih eta ka tepapekinikatek.

A. Oyasiwewin kā ose'tahk mina pimatisēw musinahikan. Kisipayiheikewin tānsi ka isipīkiskwek kēchitowin kīkway kechina takehtōtamihk ewuko mena tānsi ka isipīkiskwek oyusiwewin kā ose'tahk nema nistawinākewin ooma miyowihowin ka ayōhk tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwina ekote'yisi pihkotew atiht awīyak kawahkew nistawnaht patoti tansi kesihtwahk peyako isihcikewin, wāswai kīspin pēchi wiyawāw wāski'yikan. Ooma oyusiwewin kā ose'tahk kīkway kechina takehtōtamihk ooma kamaskāwisehk īkwayekohk ekote'yisi kehcinahiwewin nema kapimpātahk mina kotak esecikewkamik ka ohtinamakehk tānsi ka isipīkiskwek pamestamākewin.
   Ooma oyusi'wewin kā ose'tahk kīkway kehcina takehtōtamihk wāsenakwan tānsi ka itamahcihohk otinkewin, ka ohtina makehk ohch wāsenakwan ometawew kawehtamaht tānsi tatōtahk mina nāketeyimoewin mina ayaw a mamihtitamihk mina nātawihowin tante otinkewin ayaw nāntāw kayāhk weyasowewipekanikewin. Awīyak mistahi isipīhteyehtakosit, oyusi'wewin kā ose'tahk kīkway kēchina takehtōtamihk ka ohtinamakehk ohch tānsi ka isipīkiskwek otinkwein pēchi ooma kiskinohamēkewin tānsi ka iswepenikehk piyiskātaweya, kisipayihcikewin oyasi'wewin kā ose'tahk miyo picikewin atiht tānsi kīsenakwahk kīkway patoti tānsi ka isipīkiskwek eta ka oyinamihk isecikewena ekotē'yisi ka sipwepayihcikehk mina kanaweyicikew tānsi ka isipīkiskwek kēchi towin sohki kociwin.

B. Ka nakateyhtamihk kīkway: kisipayihcikewin tānsi ka isipīkiskwek kēchi towin kīkway ka nohti'ayahk miwasin ka nakateyhtamihk kīkway, asici kese isihcikewin okiskinohtaiwew pimatisēw musinahikun. Miyomahcihcowin tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin kīkway kechina takehtōtamihk ooma

namoya kahkeyāw patoti ooma kese isihcikewin osihcikewin nahascikewin kwayaskweyihtamoyicikāsiw oyehicikewin kīkway kechina takehtōtamihk itōcikātew opascikewin tahkōc ka kwayaskwastek awīyak kanahet kwayaskomowewin. Kīkway ka atoskakehk kīkway kechina takehtōtamihk ewuko mena kanaweyicikewin mina oyakihikewin.

C. Sōnīyāw: Opascikewin ka mawatahiht sōnīyāw kikway kechina takehtōtamihk ooma masanak kamekihk ohch tānsi ka isipīkiskwek waskawīwin ekote'yisi kehcinahiwein nema kīkway isihecikewin mina pamestamakewin kīkway kanitaweyihtamihk kaskitāw awīyak kanaskiskaht mina āyāwin, kapimpataht kaskitāw wicewākan asici tansi kīkway tānsi ka isipīkiskwek ka mawatahiht sōnīyāw, peyakwan iyikohk. Ka mawatahiht sōnīyāw, peyakwan iyikohk. Ka mawatahiht sōnīyāw kīkay kechina takehtōtamihk ooma nanātohk ka-etakinamihk mina ekā kamamahcehikohk kīkway īkwayekohk ekote'yisis pakitinowewin ohch ooma kiyikawepayiwin patoti tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin mina kehcinahiwewin awīyak kāhkameyihtahk kīkway isihecikewin.

D. Pamestamakewin ka petamakehk kīkwas! Kayakaskāhk kīkway ka misipaskwak patoti pamestamakewin kīkway kechina takehtōtamihk kīkway ka mekihk mina kakeki nehpemapowin ekote'yisi Nehiyaw awīyakaskehk etah ka ochi ohpikit ahpō ka māwyatihk tānsi ka isipīkiskwek pekiskwewak, wāswīs kīspin pēchi wiyawāw tānsi ka isipīkiskwek kapiskihtask'wik. Ohi pamestamakewin takeh tōtamihk kīkway ooma kakeki nehpemapowin metoni pahpeyakwan tante awīyak owehyowin kamekit ahpōapachitāw niso tansi ka isipīkiskwek.

E. Ayisiyiniw Isihcikewin Osihickewin! Kisipayihcikewin tānsi ka isipīkiskwek kēchitowin kīkway ka nohti ayāhk awiyak kasesawet mina masinahikewapowin ōtitwestamākew mina tānsi ka isipīkiskwek okiskinohamakew. Awīyak kasesawet kīkway kechina takehtōtamihk ka ohtina makehk mina nakewin ekote'yisi kīkway ka sohkeyihtamihk atoskahiwewin kanahipayik. Mwechi nīso tānsi ka isipīkiskwek awīyak kasesawet takeh tōtamihk kīway ooma kakek! Nehpemapowin ekote'yisi opīkiskwestamākew awena ka ohtinamakehk pamestamakewin ekote'yisi tāthtawa tansi ka isipīkiskwek māmawāyawin.

F. Natonikewin mina osihcikewin! Taki ka wehispwehteh tānsi ka isipīkiskwek natonikewin mina osihcikewin kīkway kechina takehtōtamihk mina tahkonikewin. Ooma atoskewin āta kwayask kwesāyāwnihk ewakomina tānsi ka isipīkiskwek kihcimasinakianis, ewakomina oma apachitāw patoti namoya masinahikātek kayās acimowina, wawīyewin patoti otwestamākewasinahikan mina kotak isihcikewin kīkway ka osihcikakehk, mina tanta ka kisipipayik nikāniwin tanekohk osihcikewin. Eyko kaskitāw ewuko mēna ooma askewasinahikan mina apachitāw patoti anisko totamo'win otāh wihowina. Kihtehayahak mina tānsi ka isipīkiskwek kisinwahamākosiwin takeh tōtamihk kīkway ooma apachitawin ohch kahikiyaw ohi waskawīwina.

G. Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kisino'humātowin: awīyak ka asomiht ahpō ka māwyatihk tānsi ka isipikiskwek kīkway kechina takehtōtamihk ooma namoya kahkeyāw patoti ooma kisino'humātowin tānsi ka isiwepenikehk. Owecehiwew patoti mina Nehiyaw awīyak askehk etah ka ochi ohpikit ka māwyatihk tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin kīway kechina takehtōtamihk mina kaskitāw ekote'yisi oyakihcikewin tānsi ka isipīkiskwek kisino' humātowin ochi macikiskinonamakewin sapō ka ispak kiskenohmakewin asici

katawahk tahtapipimohtew mina nahiyikohk isihcikewin. Tānsi ka isipīkiskwek kisino; hunātowin takeh tōtamihk kīkway ka pīkiskwatitiht, ewakomīna nikan-tānsi ka isipīkiskwek, kihtam tānsi ka isipīkiskwek, ayopayowin mina ahpō apachi'taw niso tansi ka isispīkiskwek, kiniso'humātowin. Tānsi ka isipīkiskwek awīyak kaseswet takeh tōtamihk kīkway ohtinamakewin ekote'yisi onekihkomāwa, isi totumihk nema tānsi ka isipīkiskwek kiniso'humatowin na awiyākes ka maskawihtahk kīkway ōta wīkowin, mina macesehcikewin pisikitasinahikan. Tānsi ka isipīkiskwek okiskinohamakew mina okiskinwahamākew kīkway kechina takehtōtamihk ayāw katawahk awīyak kaseswet mina masinahikanihk kapihk.

H. Sipepayihcikewin: ooma isepehtaweyihtakwahk patoti ooma awīyak ka asomiht ahpō ka māwyatihk tānsi ka isipīkiskwek mina tānsi kesihtwahk kīkway kechina takehtōtamihk mina kihcināhiw yāhko'tahew sapwayihk isko māmawinitowin, wāswwis kispin kiyikawa oskinīkiw. Ooma tānsi ka isipīkiskwek kīkway kechina takehtōtamihk mina ahcisihtahk kīkway isi totumihk nema eyko apachitaw kaskitāw pichi kahikyewtānsi ketahkamahk mina kīkway kechina takehtōtamihk mina ka nōkwahk kīkway sapwayihk isko ooma māmawāyāwin. Pekiskwewak kīkway kechina takehtōtamihk ometawew kawehtamaht tānsi tatōtahk ka napisihtāhk ooma apachi'taw patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek mina oskāyi pekiskwewak takeh tōtamihk kīkway sihkimew kispin kotak ispīhei awīyak kahastemiht ahpō nanoyatisiwin.

I. Ka nakinamihk kīkway mina nihtawsehcekewin kīkway kechina takehtōtamihk ka ohtinamakehk mosis wapahtihiwewin patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek pichi uchiyaw tānsi ketahkamahk. Nīsohkamātowin ohch micim ochi etah kayahk- paminkewin kapikiskwimakahk, cikastepayihcikan, ācimowin masinahikan mina kotak ka nakinamihk kīkway, kīkway kechina takehtōtamihk ooma ka ohtina makehk. Sohki kociwin kīkway kechina takehtōtamihk ooma kīkway kakeh osehtahk ekote'yisis wāhki nakayāskamowin ooma tānsi ka isipīkiskwek ikote'yisi pīkiskwewinis nahascikewin, acimomasinahikanihk kastahk, mina askewasinahikanihk sākaskinahtomohewin, kiyikawa kotak'wak. Ka nakinamihk sesawewin patoti opīkiskwestamākewak takeh tōtamihk ooma nisohkamātowin.

Ooma tānsi ka isipīkiskwek kēchitowin nīsohkamātowin kīkway kawihtamakihk nema tante metoni kanakateyehtamihk nākateyihcikewin ka kīstepahikek ekote'yisi kahikiyew patoti ohi tōtumowina, mina tante tōtumowina na ka ochi osehtahk kīkway patoti kayakaskāhk kīkway ka kayesew iyinisiwin oyeyihcikewin, kēchitowin sohki kociwin mēke'win mina awīyak ka nihtā kaskihtat kīkway.

Koyakihtamihk kīkway kēchitwewin tānsi ka isipīkiskwek Oyusi'wewin kāose'tahk: Eyko ka mekwā atoskehk?

Ooma kihci kīkway māmawāyāwin etah kakeh ayāhk kakwechi kemowin ekoteýisi koyakih tamiht kīkwaya ooma pamihiwewin ka nehpemascikehk mina kīkway ka atoskakehk patoti ooma kēchitwewin tānsi ka isipīkiskwek ekosi katōtamihk mina kotak tānsi ka isipīkiskwek ekosi ka tōtamihk mina kotak tānsi ka isipīkiskwek oyusi'wewin kā ose'tahk mina pimatisēw musinahikan pichi ooma NWT. Omma māmawāywin apachitāw ooma tānsi ka isipīkiskwek kēchitwin nīsohkamātowin tahkoc peyakwan iyikohk okiskimohtahiwew ohch ooma oyakihcikewin. Ohch ooma masinahikanihk kastahk, ooma māmawi eayāhk eyoko kihcina nākatāpacikewin mina

kesihcikewin na nakayaskamohtahiwewin sepa nisto pahpiskihtasenahikewin: Oyasiwewin kāse'tahk, ka nakateyhtamihk kīkway, mina kīkway isihecikewin mina pamestamakewin mina ka petamehk kīkway.

Koyakihtamihk Kīkway NWT Tānsi ka Isipīkiskwek Oyusiwewin kā Ose'tahk

Ooma NWT kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek ekosi katōtamihk na kihcinahow āpatisiw mina awīyak mistahi isphtehakosīt eyoko ohci eyko nistawināKewin mina pakitinamākewan otinkewin ekote'yisi ooma Nehiyaw mina wemistikōsiw tānsi ka isipīkiskwek, nekanohtewin asici ākayāsimowin. Tānsi wēkach, ooma OLA isinakwan ekote'yisi ooma nesowewin pichi ooma askōkewin ayesawih eta ka tepapekinikatek:

- Kwayask māmiskocikewin patito tānsi ka isipīkiskwek otinkewin
- Mamihcitotamowin patoti ooma otinkewin mina nāketeyimowewin patoti māmawāyāwina, wāswīs kispin patoti ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek pechi wiyawāw wāski'yokin uskē
- Miyomasinahikasowin patoti ooma ekosi katātamihk
- Saskinahtamohewein patoti ooma ekosi katōtamihk

Ooma kīkway ka nahipayik patoti ooma masinahikew kamikos patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek semakansihkan na mina iskopayiwin. Ooma tānsi ketahkamkahk ahpo mina ka ihtateyimiht awīyak ekote'yisi mihcecis kīkway ka ispayihcikemahk, ewakomīna ooma nesowisowin kwayask māmiskocikewin patoti tānsi ka isipīkiskwek otinkewina mina ooma semakanisihkan iskopayiwin okimā wapiwin sepa ooma OLA. Mina miyo āyāwin, oyusiwewin ka ose'tahk māmawapowin awīyak kīkway kayat kahkiyipah namoya numa ka naskweyasimohk ekote'yisi ooma semakansihkanak miyo māmiskomiwewin. Awīyak mistahi ispihteyehtakosit, ooma mawineskatōwin tānsi ka isipīkiskwek kanāwapahcikiw atim'mina tānsi ka isipīkiskwek sipwepayihcikewin ome tawew kawehtamaht tānsi tatōtahk patoti ooma semakansikan ahpō mina waweyak kayakaskāhk kīkway ohch ooma masinahikew kamikos ekote'yisi omah kīkway ka nahipayik. Ooma ometawew kawehtamaht mina nākateyimowewin patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek semakaniskan kīkway kechina takehtōtamihk mina koyatihtamihk kīkway. Ooma miyo picikewin patoti tānsi ka isipīkiskwek etaka ayinamihk isecikewena ahpō atiht kotak sipewepayihcikewin esecikewkamik kīkway kēchina takehtōtamihk ooma manātisiwin. Ātā ooma kisino'humātowin ekosi katōtamihk (1995) ka ohtinamakehk patoti Nehiyaw nīkān-mina mweci nīso tānsi ka isipīkiskwek kiskinohamakewin, ooma ekosi katōtamihk ohpime tānsi isāyāwin tahkōc ooma ka petamehk kīkway patoti tānsi ka isipīkiskwek kīkway isihceikewin. Ohi tānsi isāyāwin ahpō ooma kecinahiwin ekote'yisi mina waweyak kīkway ka kiskinamakehk – kīkway isihecikewin ka petamehk kīkway ekote'yisi ekospi iskopaywin mina kahkiyipah namoya ikwayekok.
Nehiyaw tipi yawe tapwe'tomwin mēki'win kisipayihcikewin ka ohtina makehk nikānapihiwewin awīyak ka wahkew nistawnaht patoti Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek mina tānsi kesihtwahk otinkewin. Ooma OLA mēki'win namoya nama miyomahcihowin ohi otinkewina māka mamihcimowewin wiyawāw mwestas mamihcitotamowin ooma māwasakonam tānsi ka isipīkiskwek otinkewina patoti nēya'nan Nehiyaw ayisiyinowak.

Koyakihtamihk Kīkway Kēchitwewin Tānsi ka Isipīkiskwek ka Nakateyhtamihk Kīkway Sooniyāw Emāwa Chihiht

Ohch ooma kīkway kohtōtamihk patoti ooma ka achi ka nawapahtamihk kīkway, tānsi ka isipīkiskwek ka nakateyhtamihk kīkway – kīkway ka osehtahk, oyeyihcikewin mina miyomasinahikasowin, mina ka mawatahiht sōnīyāw.

Pimatisew Musinahikan mina ka Kisinowatapihkinkehk

Ooma GNWT's kīkwaya kēchitwewin tānsi ka isipīkiskwek. Pimatsew musinahikun tānsi ka itamahcihohk nema ooma ayisēnenāhk ayawak "kīkway ka kwayaskopayik pihtokwepayiw ekote'yisis eyko kīkway isihecikewin mina pamestamakewin pichi ooma kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek". Ooma pimatisew musinahikuan mina masinahikanishk kastahk ooma kapimātahk etaka oyinamihk isecikewena mina esecikewkamik nema kīkway kēchina takehtōtamihk askōkewin ooma pimatisēw musinahikan. Ooma ayamihewiyiniw of ECE nākateyimowewin ohch ka nīsohkamakehk ooma kīkway ka atoskakehk patoti ooma pimatisēw musinahikan, mina ka pahpeyakohk ayamihewiyiniw na nākateyimowewin ohch kīkway ka atoskakeht pēchi wiyawāw ka tipeyawehohk piskihtapowin isihcikewnihk. Ooma kīkwaya kēchitwewin tānsi ka isipīkiskwek ka kisinowatapihkinkehk ka mosci osehcikehk ka ohtinamakehk kiskinowahekiwin patoti pamestamakewin ka petamehk kīkway ka ihtateyicikehk. Eyko miyo picikewin oyahiwewin ayesawih eta ka tepapekinikatek mina masinahikew kamikosa patoti metoni kehcināhowin kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek, mina pēkiskwewin mesk tusina' hikewin, wapahtehiwewin, mina ka ihtateyicikehk. Ooma ka kiskinowatapihkinkehk tānsi ka itamahcihoht nema kapimpātahk sipwehtewina na kīkway ka nohti ayāhk ekote'yisi pakitinamākewin ooma ayisēnehahk kiskeyitamowin nema kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek pamestamakewin kakeki nehpemapowin. Wehtamakewin ooma ayisēnenāhk patoti ohi pamestamakewina na tepwāsiwin, kakayawatesowin kīkway ka mekihk?

Ooma kihci kīkway māmawi eayahk awīyak kīkway kayat kīkway ka kiskeyihtamihk nema mechet kapimpātahk sipwehtewin mina esecikewkamamik namoya numa askōkewin ooma pimatisēw musinahikan mina ka kiskinowatapihkinkehk awīyak kāhkameyihtahk. Ooma GNWT awīyak kīkway kayat namoya numa nīsohkamātowin ooma kaskihtāwin ekote'yisi ka petamehk kīkway kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek pamestamakewin pichi kahkiyaw ayahiwewin ayesawih eta ka tepapekinikatek. "ka kayawatesowin kīkway ka mekihk mātakamikisowin kahkiyipah patoti sipwetewin itōtā namoya numa kanaweyicikew ooma sākaskinahtamohewein patoti ooma ekoci katōtamihk, pimatisēw masinahikan, ahpōka kisinowatapihkinkehk. Ātiht sipwehtewin ayaw mina kīkway ka atoskakehk oyeyihcikewin awīyak ka miyomāmitoneyihtahk kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek pamestamakewin ka petamehk kīkway. Ooma kihci kīkway māmawi eayāhk awīyak kīkway kayat ka kesihtahk kīkway nema ooma pimatīsew masinahikan mina ka kisinowatapihkinkehk namoya ikwayekok ekote'yisi kehcinahiwewin katawahk kīkway ka atoskakehk patoti ooma OLA.

Ka Nakateyhtamihk Kīkway, Kīkway ka Osehtahk

Nākateyimowewin patoti ooma OLA iskonikewina kīkwaya ka iskonamihk asici ooma oyasiwewin ka ose'tahk māmawapowin tiyahkwac isīhci asici ayamihewiyiniw peyakwan iyikohk ooma peyak mistikowatis asici kotak oyusi'wewin. Ooma ayamihewiyiniw patoti ECE na poko miyomasinahikasowin ohch kīkway ka

atoskakehk kapimpātahk pimatisēw musinahikun, namoya ooma kīkway ka atoskakehk kapimātahk pimatisēw musinahikan, namoya ooma ekosi katōtamihk ka peyakwahk. Ooma tānsi ka isipīkiskwak semakanisihkan kaski'tāw kawihtamātohik kapimpātahk ooma tānsi ka isipkiskwek tānsi ka isiponpayik ata namoya kaskitāw schkesicikewin ka nitā sihkiskakehk. Kisikāw ekote' yisi kiskāw nākateyimowewin patoti kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek kīkway ka atoskawehk mācika taswekascikewin pasci mechet sipwehtwein mina execikewkamahihk. Mechet sipwehtewin mina eseckewamamikh ayāw "Kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek ka īsohkamakehkwak", ātā pichi nāspic kihcinahowin ohi kwayask ka tōtamihk ekā mistaki kīkway, akwamohcikewin ekote yisi kotak asīyak tānsi ka itāpit mina capasis kīkway ka nikaneyihtakwahk. Pēchi ECE, tnima ka nakateyehtamihk kikway ooma ayiwāk iyikahk patoti kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek ka mowatahiht sōnīyāw tānsi ka isipīkiskwek nākateyimowewin na taswkascikewin sapwayihk isko ooma sipwehtewinmina kahkiyipah kanokosihk ekote' yisi ka kihtwamascikehk. Ooma ka nakateyhtamihk kikway ka osehtahk ka ohtinamkehk iskopayiwin miyomasinahikaksaowin mina kīkway māmaowi eayāhk ekote yisi pihtokwepayiw kwayaskemowewin mina kihecimasinahikan awīyak ka miyomāmitoneyihtahk kēchihtwewin tānsi ka isipkiskwek pamestamākewin. Kisipayihcikewin tānsi ka isipīkiskwek kēchitwointepwāsiwewin patoti ooma kakayawatesowin wīcihiwewin paotoi tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin pichi kese isiheikewin. Kamekwāosihcikehk. Ooma mekwācoma ka nakateyhtamihk kikway ka osehtak ka ohtnamakehk patoti apisis kīkway āhtahew mina kiyikawepayiwin mwestas ooma tānsi ka isipīkiskwek māmasinahikatsowin.

Oyehihcikewin Mina Miyomasinahikasowin

A kwayeskweyihtamoyicikāsiw kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek kīkway ka atoskakehk oyeyiheikewin itōtāmowin namoya nima pemātisiwin metoni pahpeyakan kēyām kēspin ooma mweci oyehihcikewin awiyak kīkway kayat ayawin awiyak ka mamihcimiht pichi okistakewi kiskinwahamākosiwina āspin ooma mwestasipayowin late 1980s. Kapimpātahk whtamakewin responds ekote' yisi tānsi ka isipīkiskwek miyo māmiskomiwein ayāw osāmpoko ayawinka nisohkamakehk. Nāspic sipwehtwein mina esecikewkamamik itota namoya numa ewakomina kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek waska wīwin ahoō kīkway ka kocitōtamihk pichi wiyawāw tahtwaw peyakaski isiheikewin oyehihecikewin. Ooma ka nohtepayihk kIkway patoti ka nīsohkamkehk mina sōskwac tāpitawi oyehichikewin kiskeyihtamohiwewin nema kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek na capasis kīkway ka nīkāneyihtakwahk pēchi kapimpātahk. Pichi 1999 – 2000 ooma GNWT tōtam ka mowatahiht sōnīyān ooma osihcikewin patoti tānsi ka isipīkiskwek oyeyihcikewin ooma peyako patoti ooma Nehiyaw tānsi kaisipkiskwek māmayāwāwin mina ohi oyeyihcikewin oyāw ayawin kīkway kakeh āpatahk ekote' yisi wasakam eta askehk tānsi ka isipīkiskwek waskawīwin. Kisipayihcikewin oyehihcikewin ewakomina mina oyakihcikewin ahpō miyomasinahikasowin tānsi ka isiwepenikehk. Tānsi wēkāch, ooma kapimpātahk namoya numa sōskwāc kahkiyipa mamacimasinahikan mina kwayaskomowewin kīkway ka nohti ayāhk ohch katawahk oyakihcikewin. Ooma oyakihcikewin nema totamovin kaispayik kīkway opascikewin "taneyikohk ka kasehtahk kīkway" (ooma tōtamowin) nema ayāw ayawin kakeh otinamihk kīkway meskochisiphici "tānsi-kesipayik" (ooma tānsi ka isponpayik patotiohitōtamowina), isi totumik eyko na ka nayihtawahk ekote' yisi kakakwi kwayaskweyihtamihk tanima waskawiwin nāspic kisipayihcikewin.

Ka Mawatahiht Sōnīyāw

Āspin 1985, ooma Canada-NWT wicewākanihtowin tapwe' tomwin awīyak kīkway kayat kaohtinamakehk mina tipakicikewin patoti nawāc poko cīkaāhtaw $3.3 peyakwaw kisipakihtasowin ooma peyak askiy patoti ooma Nehiyaw tānsi kaisipīkiskwek mina $2.0 peyakwaw kisipakihtasowin ooma peyak askīy patoti wemistikōsiw. Wicewākanihtowin tapwe' tomwin awīyak kīkway kayat ka ohtinamkehk kīkway ka miyo āpatahk opascikewin patoti awIyak kāhkameyihtahk kēchihtwewin tānsi kaisipīkiskwek kīkway isihecikewin mna pamestamakewin mina takeh tōtamihk kīkway ayawin āhkam etotamowin. Weminstikōsiw ka mawatahiht sōnīyāw ohci ooma tapwe' tomwin awiyak kīkway kaayat ayawin nitumochi apacitaw ohch wemistikōsiw tānsi isipīkiskwek pamestamakewin ka petamehk kīkway ooma NWT sipwehtewin. Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek ka mawatahiht sōnīyāw awīyak ikway kayat ayawin ohch ōtitwestamākew sesawewin mina pamestamkewin, osihcikewinpatoti tānsi ka isipkiskwek kīkway ka osihcikaskehk, mina Nehiyaw tānsi kaisipikiskwek ka pekiskweh etowihk tānai ka isipikeiskwek ayowenis asowacewin ka wapamonowik, tanima ka ohtnamkehk ōtitwetamākew mina tanta ka kisipipayik nikkāniwin tanekohk osihcikewin pamestamakewin ekote' yisi osihcikewin, mesisōpahcikewin ayīwak iyikohk kanesotipeyihtamihk patoti ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkikwek ka mawatahiht sōnīyāw. Atiht ka mawatiht sōnīyāw awīyak kīkway kayat nayistow ayawin masanak kamekihk ecote' yisi māmawāywin-opascikewin tānsi ka isipīkiskwek oyesehcikewin. Mastaw, a kihci pahipok paotoi ooma ka mawatahiht sōnīyāw awīyak kīkway kayat ooma ahtascikewin ekote' yisi ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin sapo mekiwin tepeyimowin. Ooma ka mawatahiht sconcincaw na pachi'taw ekote' yisi tahkonikewin ooma ateskewin pichi tānsi kaisipikiskwek oyehichikewin tanima ewakomīna ayakaskaw pahpites kīkway patoti māmawāyāwin-opascikewin tānsi kaisipikisk waskawīwsin. Ooma GNWT awiyāk kīkway kayat ka ohtinamakehk nawāc peko cikāhtaw $6.5 peyakwaw kisipakihtasowin peyako peyak askīy patoti opascikewin ka mawatahihtsōnīyāw ohch ooma whiyaw tānsi kaisipīkiskwek. Ooma māmawai tokinewāpikonew ekote'yisi pasci $8.0 peyakinaw kisipkihtasowin pichi ooma mekaācoma peyak askīy. Nāspic patoti ooma GNWT ka mawatahiht sōnīyāw wīyak kīkway kayat epwehtew ekote'yisi ooma peakwayak ita askek kiskinohamēkewin opikiskwestamākewak (DECs) ohch wehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kiskinohamēkewin. Ooma GNWT ka ohtinamakehk payako-okiskinwahamākosiw ka mawathiht sōnīyāw ekote-isi womistikōsiw tānsi ka isipkiskwek kiskinchamātowikamik mina kīkway ka kahtinamihk nawāy poko nīkāhtaw $1.0 peyakwaw kisipakihtasowin peyako peyak skiy ohch ooma kapimpātahk ohch ka māmawyatihk tānsi ka isipīkiskwek ka, kiskinohmārowikamākesihk. Ooma kihci kīkway māmawi eayāhk na pikwehihtam nema atiht $2.5 peyakwaw kisipakihtasowin patoti ooma 2000 – 2001 kamawatahit sōnīyāw nīkānaphihiwewin ekote'yisi DECs ohch wehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kisinohymātowin etah kakey ayāhk ka nīkānaphihiwewin ohch ketak kiskinohamakosiwinihk ohci kīkway kohtētamihk. Ātā ooma DECs mekwācoma ayāw ooma okimāwapiwin ekote'yisi itota ooma ka masinatahikehk patoti nikānapīhiwewin, ooma māmawāyāwin tōpamowin namoya numa nisohkamātwoin ooma ka pīkiskwatitiht awiyak kīkway, wāwiskīspin pahkaci tānsi ka isipīkiskwek waniyihcikewin kiyikawe michet awāsisak na isitotumihk kichi. Ooma GNWT mina ka mawatahiht sōnīyāw ooma masinahikew kamikes patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek Semakansihkan. Ooma awīyak kīkway kayat tipakicikewin nawāc pokocīkaāhtaw $350 peyakwāw kihci mitātahtomitanaw peyako peyak askiy, māka okinewapikonew mekwā ooma ka miyaskamihk peyak askīy ekote'yisi $450 kihci

mitātahtomitanaw. Pasci kahkiyaw, ooma kihci kīkway māmawi eayāhk awīyak kīkway kayat ka kesihtahkkīkway nema pemātisiwin ka mawatahiht sōnīyāw kaskihtāwin ooma apachi'taw ayikwāk kikipayihcikewin, ātā aiwāh ka mawatahiht sōnīyāw ātā ooma kīkway takeh ohci. Ooma mawi eayāhk awīyak kīkway kayat mina ka kesihtahk kīkway nema ooma GNWT namoyanuma pichi miwasin awīyak tānsi ka itāpit miyopayihk ekote'yisi kakawkwi kwayaskweyihtamihk ooma tānsi ka etakihtek-kisipayihcikewin patoti eyko kīkway isihecikewin, ka ihtateyimiht awīyak ekote'yisi namoya kiwayekok oyeyihcikewinmina oyakihcikewin tānsi ka isiwepenikehk. Ooma mekwācoma ka mawatahiht sōnīyāw ahpo etikwe ayawin ahīyak ka astwaket kīkway ka sōnīyāw kakehk mwestas ka kiyakwaepayiihk tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin pichi kīkway isihecikewin mina manacicikewin sōnīyāw ohci oyeyichcikewin, kehicinahiwewin nema kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek ka mawatahiht sōnīyāw (wāswīs kispin kiskino'humātowin ka mawatahiht sōnīyāw). Na apachi'taw ohch ooma ka kicikatahamihk mistik kīkway ochi, mina miyo picikewin- "tānsi kesipayik" – opascikewin eyakihcikewin tānsi ka isi'totamihk kīkway. Ekote'yisi ayiwākimeyāw ooma ka mawatahiht sōnīyāw kakeki nehpemapowin ohch tānsi ka isipikiskwek kēchi twoin waskawīwin, kotak ka pīkiskwatitht awīyak kīkway, ekotowa peyakwaniyikohk wiciwākanihtowin mina nischkamātowin kwayasko sehcikewin ka mawatahiht sōniyāw, kaskihtāwin ayawin māmitoneyihecikewin.

Koyakihtamihk Kīkwaya Kēchihtwewin Tānsi Ka Isipīkiskwek

Kīkwey isihecikewinmina Pamestmakewin kapetamehk kīkway. Ooma GNWT namoya numa, tahkōc eyko ka tipeyawehohk, kanaweyimowewin ahpō kēchtowin ka māwyatinhk ahpe awīyak ka asomiht tānsi ka isipīkiskwek. Tānsi wēkāch, ooma kapimpātahk ekosi totamowin kahcinahiwewin nemaowecehiwew patoti tānsi ka isipkiskwek māmawāyāqin ayāw kīkway ka kwayaskopayik pihtokwepayiw ekote'yisi kīkway isihecikewin mina pamestamakewin pichi wiyawaw Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek. Ooma piskihc ka achikanawaphtamihk kīkway nehiyaw mina Wemistikosiw tānsi ka isiīkistwek kīkway isihecikewin nekanohtewin aasici kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek pamestamakewin kapetamehk kīkway peyakwaniykohkkīkway kamisiweyak.

Nehiyaw Tānsi Ka Isipīkiskwek Kīkway Isihecikewin

GNWT oyusi' wewin mina pinaisēwe musinahikan ka ispahākemohk ooma kīkway kanitaweyihtamik ohch manāchiheikewin mina osihcikewin patoti ooma Nehiyaw tānsi ka isipīiskwek. Pamestamaewin ka petamehk kīkway na māmitoneyihcikewin nawāc capasis kīkway ka niāneyihtakwahk. Ooma GNWT mina tānsi ka isipīkiskwek māmanwāyaqin ka ayāhk kīkway ka pihtokepayik pahpitos kīkway paotoi Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kīkway isihecikewin, ewakomina.

- Katawahk ahiwein patoti masinahikewin tānsi ka isiwepenikehk mina maciwepinikewin tanta ka kisipapayik nikāniwin tanekohk osihcikewin
- Nehiyaw otāh wihowin natonikewin mina askewinasinahikan
- Otitwestamākew (I/T) mina tānai ka isiīkiskwek okiskinohamākew sesawewin

Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kisino'humātowin

- Tānsi ka isipīkiskwek sipwepayihcihkewin
- Nisokamātowin ohch Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek ka nakinamihk kīkway

Ooma sohkahac kīkway patoti ooma kīkway isihecikewin ewakemina:

- Ooma osihcikewin patotiotwestamākewasinahikan mina tanta ka kisipayayik nikāniwin tanekok masinahikansihk ohch nāspic patoti ooma whiyaw tānsi ka isipīkiskwek
- Ooma tapasinam, masinahikewin, mina/ahpō kīkway ka pihtokepayihtahk patoti kihtehayahak' kayās acimowina mina ātā' yohkuna
- Ooma osihcikewin patoti ayakskaw pahpitos kīkway patoti tānsai ka isiīkiskwek isihcikewin, ewakomina masinahikewasinahikanis masinahikanis, mina kīkway ka pihtakepayihtahk
- Ooma masinahikanis kohei kīskemiktawiyak mina askewasinahikan patoti pasci 2002 Nehiyaw otah wihowin.
- Ooma seaswewin mina Masinahikanihk ka pihk pateti I/Ts, waās kispin pichi ooma ayesawih eta ka tepakekinakatek patoti

Miyonmahcihowin mina kwayaskwasowewin

- Ooma tāhkoc iypayik kīkay seswewin patoti tānsi ka isipīkiskwek ikiskinohamakewak
- Ooma osihcikewin patoti kwayask ka kiskinwahikehk pichi kakikiaw tānsi ka isipīkiskwek peyakwaniyikohk sipwepayihcikewin āpacihcikan
- Ooma maciwepinikewin ka mawatahiht sōniyatoti Nehiyaw tānsi ka isipīkskwek kanotchtmaihkmina cikastepayihcikan osihcikewin, ka nakateyhtamihk kīkway ooma Nehiyaw ka pekiskweh eowihk kwayaskascikewin (a)

Ātā mechet patoti ohi waskwīnin ayaw nānitāw ka ayāhk awīyak ka nihtā kaskihtat kīkway, ooma kihci kīkway māmawi eayāhk ka nihtā kaskihtat kīkwaykayat mina kiseyimowewin ekote'yisi kwayask kapihk wawh masinipayihk atiht nistohta tānsi ka isponpaiknema kīkway kanitawyihtamihk ekoe'yisi ayawin akwamohcikewin:

- Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek ayamihcikewin oyakihcikewin ka iskopayik kīkway capasis pichi ooma NWT mina pahpitōs isikiswewin namoya pahpeyakwan āhkam etotamowin ekote kwayask kapihk waweh masinipayihk ka āimahk pēchi tānsi ka isiīkiskwek māmawayāwin
- Namoya apihtaw ayihk "Wāsenakwanw wāskahikan" – ka wehciyak oheh Nehiyaw tānsi ka isipīkswkewk kīkway ka osihcikakehk pemātisiwin, isi totumihk ohi kīkway ka osihcikakenk nanitāw ka ayāhk kahkipah ayawin namoya ikwayekok ka papāmipicimohk ahpō kanesotipeyihtamihk. Pichi atiht tānsi isayāwin, nospisihcikewin ka ispayik kīkway, mina pichi kotak, kīkway ka miyo āpatahk kīkway ka osihcikakek ayaw mna wanisowin.
- Ooma sesawin paotoi ōtitwestamākew awīyak kīkway kayat mina ahaspihtaw. Apisis kīkway sesawwin kawīyak kīkway kayat kakey otinamihk kīkway otāh pasci ooma kaminyaskamihk ātiht payak askiy. Ooma patahomowin patoti katawhk I/T masinahikanihk kapihk āhkam etotamowina ekote'yisi kwayask kapihk kaweh masinipayihk ka ayimahk, wāswīs kīspin pēchi ooma kwayakswasowewin tānsi ka isiīkiskwek māmawāwine ekote'yisi ka osihcikehk mina I/T msinahikanihk kapihk nahascikewin, maciwepinkewin I/T sesawin kīkway kechina takehōtamihk tahkopisow ecote'yisi kīkway ka sohkeyihtamihk atoskahiwewin kamahipayik kispin eyko na ekote'yisi awīyak ka nihtā kaskihtat kīkway.
- Ooma akihtāson patoti Nehiyaw okiskinawahmākewak pēchi ooma kisinhamēkewin tānsi ka isipīkiskwek okiskinohamakew na

masinahikewapowin mina ayawīn iskopayiwin pihtokwepayiw ekote' yisa isihcikewin kīkway ka osihcikatek.

- Ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek iīkway isihecikewin pichi kisinchamātowikamik namoya numa ayawin metoni kwayask aphō ta māmitone' yihtamihk kīkway ka ateskahehk
- Pihtokwepayiw ekote'yisi mweci nīso tānsi ka isipīkiskwek sesawewinpichi ooma Nehiyaw ta ka isipīkiskwek na iskopayiwin ohch onekihikamāw, GNWT otatskewak, ohpō kotak kīschpikiwin awīna akāwatamowin ekote'yisi ka kiskinchamākosihk ooma tānsi ka isipīkiskwek ohpō awiyak kwayask wiyawāw nahiwin.

- Tānsi ka isipīkiskwek sipwepayihcikewin waska wīwin namoya numa ka nisochkamakehk ahpō kīkway koyakihtamihk ohch kaskihowin.
- Ooma GNWT namoya numa kīkway ka āpasitak kakeki nehpemapowin Nehiyaw ka mosci masinahikiek kīkway kayoskāk tahkōc eyko kawicikepayik tānsi ka isiwpenikehk. Peyako patoti ohi tānsi ka isponpayik na ka pakitinsakh pichi ooma kichi kīkway māmawi eayāk eyoko iskwāyac miyo māmiskomiwewin.

Wemistikōsiw Tānsi ka Isipīkiskwek Kīkway Isihecikewin

Kihci okimanahk mina GNWT oyusi'wewin mina pimatisēw musinahikan ka ispahākemohk Wemistikōsiw tānsi ka isipīkiskwek pamestamkewin ka petamehk kīkway. Tānsi wēkāch, apisāsin māmawi patoti sooiyaw emawa chihiht ka ohtimakehk ekote'yisi ooma Wemistikōsiw Sēwepitama'towin māmawayāwin asihcikewin.

Ooma sōnīyāw emāwa chihiht awīyak kīkway kayat ayawin apachitaw ohch oskinīkiw oyopayouwin kīkway isihecikewin. Tānsi ka isipīkiskwek sipewepayihcikewin, macikiskinchamakewin kīkwayisibhecikewin, nīsohkmātowin ohch wmistikīsiw tānsi ka isipīkiskwek ka nakinamihk kīkway, mina onihtasinahikew kīkway ketahkamekah.

Kechihtwewin Tānsi Ka Isipīkiskwek Pamestamkewin Ka Petamehk Kīkway

Ooma GNWT na kīkway tānsi ka nohtiay ahk ekote'yisi ka petamoakehk kīkway Pamestamkewin pichi kahikiyew patoti ooma kēchiktwewin tānsi ka isipīkiskwek, soskawicimiyopyeki ekote'yisi metoni kechināhowin pamihiwewin ka nehpemascikehk patoti ooma OLA mina kēchināhowin tānsi ka isipīkiskwek Pamestamkewin mina ka kiskinowatapihkinkehk. Ooma kichi kīkway māmayi eayahk apati'tawak nisto eyoko kihcina kīkway kohkiskeyihtamihk ekote'yisi koyakihtamihk kīkwaya ooma kikway ka nahipayik patoti GNWT kēchitwewin tānsi ka isipīkiskwek pamestamakewin kapetambehk kīkwayineswayak ka isipekiskwehk pēchi ooma ayisēnenāhk pamestamakewin, pamestamakewin ka petamehk kīkway kihcimasinahikan mina kwayaskomwewin ohci sepwehtewin, mina kisinowahekiwin patoti pamestamakewin ka petamcdhk kīkway waska'wīwin.

- Ātā ooma GNWT awīyak kīkway kayat "mihcetwayk ka isi pekiskwehk mamawikecikewin" tānsi ka isipīkiskwek xōnīymeyiht awīyak" pimatisīw musinahikan, namoya mechet atiht awīyak tānsai ka itāpit na

kikeykhtamchiwewin paeyakwan iyikok mihcetwayak ka isi pekiskwehk. Pichi 2001, nawiāc poko cikāh taw 4% patoti ayisēnenahk atoskewiyakan kīkway ka kahtinamihk pakotanima mihcetwayak ka isi pekistwehk mamawikechikewin ahoō tānsi ka isiīkiskwek sōnīyāwikameyiht.

Namoya oyakihcikewin awīyak kīkway kayat ayawin itōcikātaw patoti ohi pimatisēq musinahikan ahop ooma sohkitawahotaowin wiyawāw ayawin ayaw tahkōc pamestamakewin a petamehk kīkway. Ooma kichi kīkway māmawi eaāhk tapwehtamowin nema ooma kispayihcikewin apachi'taw patoti mihcetwayak ta isi pekiskwek otatoskewak kaskitāw wēhtum awīyak kwayak kēchitwewin pamestamakewin ka petamehk kīkway.

- Apsisi kīkway kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek kihcimasinahikan mina kwayaskomowewin na ayawin ka māwasakonkehk ahpō ka achi ka nawpahtamihk kīkway mwestas sipwehtewin, isi toumihk ooma kihci kīkway māmawieayāhk kakeh misamihk kīkway eyko ka nayihtawahk ekote'yisi metoni keyakihtamihk pamaestamākewin. Tānsi wēkāch, ooma natonikewin kiskeyihtamchiwewin nema ooma pamihiwewin ka nehpemascikehk patoti pamestamakewin pichi ooma kēchitwewin tānsi ka isipīkiskwek namoya numa kīkway ka nikāneyihtakwahk pēchi nāsic sipwhtwein.
- Ooma eyoko kihcina pamestamakewin ayawin ka ohtinamakewhk mwestas ooma NWT ewakemina:
    - Pamihwewin ka nephemacikehk patoti oyasowewin otitwestomakew pamestamekwin (19 peyakwāw kihcimitātahemitanaw etah kakeh ayāhk metoni kanohtesimsok pickhi (2001 – 2002)
    - Tanta ka kisipapaik nīkān tanekohk osihcikewin ohch kwayaskwasowewin mina miyo mahcihowin mina otōtemihtowin pamestamkewin ka petamehk kīkway.
    - Otitwestamkew pamestakew ohch nikān ooci tipāpekinikan miyomahcihowin mina otōtemihtowin pamestamakewin kapetamehk kīkway.
    - Pasci kahkiyaw, atiht sipwhtwein kanokosihk ecote'yisi ay mina ka mewā osihcikehk poko sohki kociwin ekote'isi.

Ka ohtimamakehk pamestamakewin pichi ooma kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek, kotak ispihci akayāsimowin.

Māmitoneyihtamowin Nawasonikewin Ohch Meskocipayiwin

Sapo eyko nationkewin mina pikiskwāsowewin, ooma kihci kīkway māmawi eahk ka kesihtahk kīkway nema ooma mekwācoma oyusiwewin ka ose'tahk, ka nakateyhtamihk kīkway, mina kīkway isihecikewin/pamestamakewin ka petamehk kīkway tānsi ka isi wepenikehk ohch kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek namoya ikwayekok mina kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek namoya ikwayekok mina kīkway knatiawyihtamihk ka maskawsehtalk. Pichi eyko 2002 ka nikānehk ācimowin, nistum kiskinwahikewin ohch meskocipaiwin ekwa kiskeyimowewin. Tānsi ka isipīkiskwek māmaw ayawina ka achi ka nawapahtamihk kīkway ohi kikinwahikewin ekota nantow ooma mweci īso pahpiskihtaskewin tānsi ka ispīkiskwek māmawapewin awīyak ka miviminiht pichi October 2002. Askōkewin ooma māmawapowin, ooma māmawi eayāhk kaosihcikewin nawasonkiewin ohch wāhyaw is nawāc ka achi ka nawapahtamihk kīkway awīyak tānsi ka itāpit ohci ka macipayik kīkway meskocipaayiwin ekote'yisi ichi kwayaskwascikewin tānsi ka isiikiskwek ka isi nakayāskamihk. Pichi ka ohihikehk eyko nawascaikewna, oma kichi

kīkway māmawi eayāhk ka kistepahikehk nākateyihcikewin ekote'yisi ooma kīkway kanitaweyihtamihk ohch "wāhyaw kesenokwahk" ahpō kanesctipeyihtamechk pimpayihcilcew iskewaw ka naspisihtahk mina ekoteyisi tānsi ka isponpqik patoti miyomasinahikasowin. Ooma māmawi eayāhk koyahihcikehk mina māmitoneyihcikewin nānapo ooma ka mekihk sōnōyāw mina tānsi ke etakihtek patoti ooma pitosāyāwin nawasonikewin kakeki nehpemapowin. Ooma kahkiyāw awīyak tānsi ka itāpit patoti nawasonikewin ka oyahiwehk pichi ooma eyko iskwāyac ācimowin. Ooma māmanwi eayāhk's eyko iskwāyac miyo māmiskomiwewin ka wīcihiwehk capasis.

Miyo Pickewin Itapchecikewin mina Awiyak ka Maihcimiht Meskocipayiwin

Pichi ka wīcihiwehk eyko iskwāyac miyo māmiskomiwewin, ooma kihci kīkway māmawi eayahk niawinākewin nema tānsi ka isipīkiskwek kēchitowin pichi ooma NWT na mawineskākewin atoskewin. Pemātisiwin ka mawatahiht sōnīyāw kīkway kechina takehtētamihk ayawia apachi'tawin ayiwāk kisipaihcikewin mina oskāyi ka mawatahiht sōnīyāw kīkway kechina takehtetamihk ayawin kakeh miskamihk kīkway. Kapimpātahk, atoskewin, mina esecikewkamamik kīkway kechina takehtōtamihk ka miskamihk kīkway nawāc payakwayak etah ka pahpimohtehk patoti ka mekwā atoskehk māmawi ekote'yisi nisohkamātowin tānsi ka isipikiskwek waska wīwina. Tānsi keteyitamihk kīkway nānitāw ooma apachi'tawin patoti nēya'nan Nehiyaw mina Wemistikōsiw tānsi kaisipīkiskwek kīkway kechina takehtōtamihk meskocipaiwin. Kīyānaw kīkwaykechina takehtōtamihk yāhko'tahew ooma isihcikewin ispehtaweyihtakwahk patoti neya'nan tānsi ka isiīkiskwek ohch kahikewyew kīwetinotahk owikiwak, mina atoskewin ekote'yisi kintwam oyahiwewin michet tānsi ka isipīkiskwek māmawinitowin, awīyak kāhkameyihtahk asici neya'nan kayās itōtumewin min tānsi kesihtwahk sohkekin. Kiyānoaw kīkway kechina takhtōtamihk nistawinākewin nema nyaa'nan nawac pimatisēw musihanikan tānsi ka isiponpayik pacihi misahi kitiykhtakwahk waniyihcikewin patoti tānsi ka isipīkiskwek mina tānsi kesihtwahk sīsawewina kiyikawe Nehiyaw ayisiyinowak, kanīkānihk ekoteyisi nukiska'towin patoti tānsi ka isipīkiskwek mina tānsi kesihtwahk sīsawewina kiyikawe Nehiyaw ayisiyinowak, kanīkānihk ekote'yisi nukiska'towin ka wanāhtahk kīkway. Kīyanāw kīkway kechina takehtōtamihk naskweyasihtam ohi waniyihcikewina mina atoskewin ekote'yisi kihtwam osichickewin miyo wicehtowin opascikewin tahkōx pahpeyakwan, manātcihiwewin, mina miotinikewin. Kīyanāw kīkway kechina takehtōtamihk kaw apahtamihk tānsi ka isipīkiskwek kēchitowin peyakwaniyikohk ka mana patahmihk kīkwa ka ohci osephtahk kīkway patoti kiwetinotahk māmaw ay awin osihcikewin. Pichi neya'nan sohki kociwin, kīyanāw kīkway kechina takehtōtamihk kiskisiwin nema ooma kwayask māmiskocikewin mina ka cawihk metawewnihk patoti tānsi ka isipīkiskwek kēchitwoin na kīkway ka nākateyihtamihk ekā taphkihtihk ahciwepahikan patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek tastawāyihk osehcikewin – kihtehayahak, onekihkomawak, mina ihcet awāsisak. Kīyanāw kīkway kechina takehtōtaminhk mācika naāpahcikewin tahkōcx itōtā aniki kīkwaya nema nāspic kisipayihcikewin ayiwaāimeyāw ooma pimpaihsickawin mina metoni kanistiehtamihk apaci'taw patoti neanan tānsi ka isipīkiskwek pechi neya'nan wikomwin, kiskinehemātoikamik, mina māmawāyāwin. Piyisk ātawya, kīyanāw kīkway kechina tokehtōtamihk miyo picikewin wāsenakwan, māwasakonam itapahcikewin. Ooma itapahcikewin miyo pickewin ayawin ooma kihci kīkway

māmawi eayahk eyko acimowin kaskitāw ayawin naspasinahikew peyakwan iyikohk askākewin.
Pasci ooma kīhtwam 25 peyak askiy, kahkiyaw patoti neya'nan ka kisci wetit owyak ākwaskitnitowin ooma mihcet tānsi kisiyawehk, michet tānsi kesihtwahk sohkeken patoti neyanan kapiskihtaskiwik mina kanawyihtamākewin wēyanwāw tipiyawe – tipiyaw keya, ka wihtamihk kīkway, mina māwasakonam – ekote'yisi ka nānapācihtahk kīkway mina kīkway ka ohpikihtāhk ney'nan pahpites kīkway mina tētamchinwewin isāywina peyakwan iyikohk kiwetinotahk māmawinitowin. Kiyanāw nisatinākewin ooma owiyak ka astakimeot miyouihowin patcti Nehiyaw ayisiyinowak ekote'yisi ka nahtahk kīkway mina ka sipwepayihcikehk wiyawāw tānsi ka isipīkiskwek mina tānsi kesihtwahk pēci wyowāw ka tipeyawehohk wāski'yikun uskē. Ā kayāsimowin mina wminstikōsiw popīkiskwestamak ka nānapācihtahk kīkway wyawāwe ānsi ismāmitoneyihcikewin nīkānapīhiwewin nākateyimiwehk sapwayihk isko ooma kapishihtaskwik mina ayaw ooma kanahipayikmina nīsohkamātowin ekote'yisi ka kiskinohmākosihk ooma tānsi ka isipīkiskwek mina tānsi keihtwahk patoti neya'nan awiyak askehk etah ka ochi ohpikit ayisiyinowak patoti sāpo ooma ka māhmeskwatascikehk kwayaskomowewin, kiskeyitamowin, ka tāpwewakeyihtamihk kīkway mina sīsawewin, kīyanāw māwasakonam kayakaskināmihk kīkway mina neya'nan awīyak kanistiohtahk patoti ooma ayisiyiniw tānsi is sawin. Kiyanāw na kaskitāw ekote'yisi kiskeyimowewin, ka osihcikehk, mina kīkway ka atoskakehk awīyak tānsi ka itapit patoti osihcikewina mina tānsi keishtwahk – wiyotisiwin ka pīkiskwatitiht awīyak kīkway ekote'yisi ka pakitinsohk nukiskātowin, oyasiwewinihkisi, mina manacicikewin tānsi ka isponpayik, mewāch kīkway ka ohpikihtahk aw iyak ka miyohtwat, hnishkamātowin, minaw iyak kamanātihewet miyo wicehtowin kiyikawe kahikiyew paoti neyan'nan pahpitos kīkway tānsi ka isipīkiskwek ka māmawyatihk.

Awīyaak ka Mamihcimiht ooma Mesoocipayiwin Kīkway ka Nohtiayāk

Pichi kanatocikehk ekote'yisi ka kesihtahk neya'nan oysehcikewin, kiyanāw ooma owecehiwew paoti ooma kihci kīkway māmawi eayāhk, ka wīcihiwehk ooma askōkewin miyo māmiskoiwewin. Ohi miyo māmiskomiwewin tapapistamawew neya'nan natonikewin neya'nanpītes kikway kantaweyihtamihk kaneswamotahk kīkwayh patoti ka mekihk sōnīyāw mina atāwewin, apascikewin tahkōc neya'nan natonikewin, kehcinahetowin, mina kesihcikewin. Kīyanāw tāpwehtamowin nema ohi miyo māmiskomiwewin nakatāmake wasinihkan ka maskawsehtahk kahikiyew kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek patoti ooma NWT mina ka ohtinamakehk kīkway kakistastek ayātaskisiw ohch pihkohte ooma kīkway ka kocitōtamihk patoti ooma kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek tōtumowin.

A. Ekot'yisi ka nisitohtamohewehk mina ka maskawsehtahk kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek oyusi'wewin mina pimatisēw musinahikan, kīyanāw miyo māmiskamiwewin nema.
    1. Ooma mekwācoma itatamowin patoti ooma OLA ayowin kwayask kesikaw ka astahk ekote'yisi ka āhtasktahk kīkway ka nākīnamakehk kīkway piskihc mina kwayask ka meskocestamkehk, tanta ke kisippayik niāniwin tanekohk, mina ōtitwetamākew patahamowin.
    2. Dene tanta ka kisipipayik nīkānīwin ayawin apachitawin pichi ooma OLA ohch kewetinohk ayāciyiniw, sāwan'ohk ayāxiyiniw Atimospikay, mina Ocepwayanew, asici ooma kakeskimiwewin mina

pakiteyimowin patoti ooma miyomahcihowin tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin.

3. Kewtinohk mina Sāwun'ohk Ayāciyiniw (peyakwaniyikohk ekotowa, ahoō apachi'taw Dene tanta ka kisipipayik nīkānīwin) mina Inuvialuktun mina Innuinnaqtun ayawin masinahihkanishk kastahk peykwan iyikohk piskis tānsi ka isipīkiskwek pichi Piskihe 4 paoti ooma OLA, mina kīkway kakehāhtastahk ohci ooma nistotamihiwewin piskihc, asici ooma pakityimowin patoti ooma miyomahcihowin tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin.
4. Wani'newin natonikewin ayawin ka mawatahiht sōnīyāw asici ooma sahki kociwin patoti kakawi kwayaskweyihtamihk mina manāhowin oyahiwewin ohch ooma tānsi ka isipīkiskwek.
5. Ooma nakayaskamohtahiwewin ayawin kakwestesāyahk ekote'yisi histawināKewin ooma awīyak mistahi ispihteyehtakosit ometawew kawehtamaht tānsi tatōtahk petoto tānsi kaisipīkiskwek māmawāyāwin pichi micowin ka nahastahk mina ka osihcikehk wiyawāw ka tipeyawehohk tānsi ka isipīkiskwek mina ekote'yisi naskweyasihtam kasesotipyihtamihk nākateyimowewin patoti tānsi ka isipīkiskwek yahkakihcikewin.
6. Piskihc 14 patoti ooma OLA ayaowin ka nisitahtamchewehk mina kwayaskohtowin sapō kaneswamotahk kīkwayh patoti nahaw isihcikewin mina pinatisēw musinahikan. Nahaw isicikewin ayawin miyo pcikwein ohch pamestamakewin ka petamehk kīkwy ka wihtamākchk ekote'isi ka nitā ispayik atoskewin miyomhcikowin mina miyonohk āyāwin miyomahcihowin, mina nukiskātowin pamestamakewin. Kotak pamestamakewin ayawin kwayaskohtowin sapō pimatisēw musinahikan meskoc ispīhci ka kiskinowtapihkinkehk.
7. Sipwehtewin mina esecikewkamik kīkway ka nohti ayāhk ekote'yisi kīyamketeyihtamihk asici ooma OLA ayawin masinahikansihk kastahk pichi hahawisihecikawin, nekanohtwein asici pamihiwewin ka nehpemascikehk ohch pakiteyimowin tante ohi pamestamkewin na ayawin ka htinamkehk ayawin kotak esecikewkamik.
8. Ooma OLA oyahiwewin Ayamihewiyiniw kīkway ka nākateyihtamihk, asici ooma okimāwapiwin ekote'yisi kīkway ka atoskawkehk ooma ekosi ka t ōtamahk mina ooma sihkiskakewin ekoteyisi pakiteyihcikewin mina nakāwew kēchitwewin tānsi ka isiīkiskwek ācimowin ekote'yisi ooma oyusiwewin ka ose'tahk māmawapowin.
9. Ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek eta ka oyinamihk isecikewena ayawin oyasiwewin ka osetahk sapō ooma OLA ekote'yisi kwaihtamātohk ooma Ayamihewiyiniw kīkway ka nākateyihtamihk awīyak ka miyomāmitoneyihtahk oyeyihcikewin, sipwepayihcikewin, nīsohkamakewin, mina isihcikewin masanak mikowin. Ooma eta ka oyinamihk isecikewena mēki'win ka ohtinamekehk a oyasiwewin ka osetahk miyomasinahiasowin askomohcikan tatsqāyihk ooma tānsi ka isipīkiskwek māmawāwinmina GNWT. Ooma tanta ka kisipipayik nīkānīwin patoti miskawasihiwewin ohch ooma-Eta ka oyinamihk isecikewena – nekanowhtewin asici eyko kīkway ka osehtahk, kiskimowin nahascikewin, pikiskwāsowewin ka pimpayik kīkway,

mina kotak ohtāw takehispayik kīkway kohcispayik – ayawin miyo pickewin sapo nahāw isihcikewin.

10. Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek Eta ka oyinamihk iseckewena owecehiwew ayawin awīyak ka pehtokahiht isihcikewinihk mwestas wiyawāw pahpiskhc ohci tānsi ka isiikwikwek māmawāyāwin, awīyak ka mamihcimiht mwestas ooma Oyasiwiwin ka ose'tahk Māmawapowin.
11. Niswesihcikewin asici ooma miopicikewin patoti ooma Nehyaw tānsi ka isipīkiskwek Eta ka oinamihk isecikewna, ooma kayakaskāhk kīkway sipwepayihcikewin oysehcikewin patoti ooma tānsi ka isipīwskwek Semakansihkan ayawin nīkinkewin sapō oom ka mākinamakehk kīkway patoti ooma iskawayāc pahpiskihtasinahikewin pichi, Piskihc 20 (1) mina Piskihe 20 (3) paotoi ooma LLA. Ooma Semakanishkan sipwepayihcikewin ometawew kawehtamaht tānsi tatōtahk ahtascikewin ekote'isi ooma Ayamihewiyiniw kīkway ka nākateyihtamihk mina ooma Nehiyaw tānsi ka isip ikiskwek eta ka oyinamihk isecikewena. Ooma Semakansikan āhkam etotamowin ekote'yisi kehcinahiwewin paiteyimowin asici ka maskawsehtahk OLA.
12. Piskihc 19 (2) min 19 (3) paotoi ooma OLA ayawin ka nākinamakehk kīkway, pakitinowewin ooma masinahikew kamikes patoti ooma tānsi ka isipīkiskwek semakansihkan ekot'yisi ayawin ka pakitinowewin paoti ooma ayisēnenahk pamestamakewin. Ooma māmawapowin ka achi ka nawapahtamihk kīkway ekote'yisi ka nisitahtamohawehk eyko ka mamowi paminamihk kīkway tānsi ka isi wepenikehk mna ka pampayeciket awīyak niīsohkamātowin miyo wicehtowin.
13. A pamihwewin ka nehpemascikehk ayawin mamawih atihcekawin ekote'yisi ooma OLA ekato'isi pakitnewewin ohch ooma kiskimowin patoti mina – "ekesi ka tōtamahk" – tānsi ka isipīkiskwek Semakansihkan tatawāyihk kiskimowin ahpō tante ooma Semankansihkan pitos ka eteyhtamihk ekā ka kāskihtahk eote'isi kīkway katōtamihk wiya ka pimpaik kīkway.
14. A pamihwewin ayawin ka nehpemascikehk ekote'yisi ooma OLA kīkway kanchtiayāhk ooma Oyusiwewin ka ose'tahk māmawapowin ekote'yisi ka naskweyasimohk keote'isi ooma Semakansihkank's nakāwew ācimewin pēchi 180 kīsikāwaw patoti ooma nakateyikewin patoti nema ācimowin
15. Ooma OLA ka ohtinamkehk ohch nistawinākewin patoti ooma māmasakonam tānsi ka isip ikiskwek otinkewin patoti Nehiyaw ayisiinowak pēchi wiyawāw wāski'yikunuskeē, aw iyak kāhkanmeyihtahk asici mekwācoma mina otinaskewmina pimpayihisowin tapwe'tomwin.
16. Ooma (Piskihc 29(1)) ayawin kakwekesāyahk ekote'yisi kīkway kanohtiayāhk apisāsin – tipāpeskocikan oyakihcikan kahkiyaw ohci niyanan peyak askīy, etah ka mācipayik kīkway pichi 2008) (niswesihcikewin asici ooma pakitināw patoti ooma 2006) papmākecikewin Canda tānsi ka isip isipīkiskwek kihcimasinahikan, ekote'yisi kehinahiwewin ooma pamihiwewin ka nehpemascikehk mina kīkway ka atoskatehk patoti ooma OLA mina kotak Kēhihtwewin

tānsi ka isipīkiskwek kīkway ka āhkameyihtamihk na kisipayihcikewin.

B. elote'yisi awīyak kwayask kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek ka nakateyhtamihk kīkway min miyomasinahikaswein, kīyānaw awiyak ka mamiemiht nema:

1. Ooma ayamihewiyinw kīkway ka nākateyihtamihk māmitoneyiheikewin miyo pickewin apisāsin Kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek masinahikesowin (OLS) miwestas kākweskasowek pemātisiwin isihcikewin. Ooma OLS āta ka ohtinamkehk askothk ketwahmaihk patoti pihtokwepaiw awāmitoneyihtah Kēchitwewin tānsi ka isipīkiskwek kīkway kohcispayik mina nahāpahcikewin ohch miyomasinahikasowin pēchi ooma GNWT. Ooma OLS āta ācimowin mweci ekotah ekote'yisi ooma ayamihewiyiniw mina āta tahkonikewin wayowītimihk ooma askōkewin ka mamawi paminamihk kīkway mina pimatisēw musinahikan ka pimpayik kīkway:
    i. kīmōc pesikwatsowin asici ooma wmistikesiw mina Wehiyaw tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwina
    ii. Wawīyewin, kanawyickkew, mina oyakihcikewin patoti ooma kēchitwewin tānsi ka isipīkiskwek kīkway ka atoskwkwhk oyeyihcikewin mina oyakihcikewin nisohkamātowin.
    iii. Kīmōc pesikwatsowin asici ooma ayowenis asowacekewin ka wapamonowik patoti masinahkanihk ka aink.
    iv. Kwayaskosehcikewin mina ka mamawi peminamihk kīkway patoti ooma Canada-NWT wiciewakanihtowin tape'tomwin.
    v. Ka mamawi paminamihk kīkway patoti mekwin tapwe'tamowin asici ooma kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin.
    vi. Kīkway ka pimipayihesomakahk nīsohkamātowin patoti ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek eta ka oyinamihk isecikewena.
    vii. Kīkway ka pimipayihesomakahk mina nīkāniīwin nīsohkamātowin ohch ooma miyo picikewin patoti peyak-wasenamawin pamestamekewin mentoni āpihtaw.
    viii. Nisohkamātowin ooma osicikewin patoti kechi'twewin tānsi ka isipīkiskwek nahaw isihcikewin mina pimatisēw musinahikan.
    ix. Opimpayechiwew wahkomākan awiyak ka miyomāmitoneyitah tānsi ka isipīkiskwek.
2. Awa Ayamihewiyiniw kIkway ka nākateyihtamihk ka osihcikehk GNWT – ayakaskaw kēchih'twewin tānsai ka isipīkiskwek kīkway ka atoskahehk oyehihcikewin mna oyakihcikewin/miyomasinahikasowin nIsohkamātowin, opascikewin tahkōc ooma eta ka kanaweyimiht sōnīyāw eta ka oyinamihk isecikewena (2002) ka naspisihtāhk, nema. Tepwāsiwewin patoti ooma masinahikanis kohci, māwacihitowin, mina maciwepinkcwin oyakihcikewin patoti tānteyikohk ka kesehtahk kīkway –mina tānsikesipayik – opasckewin kihcimasinahikan.
3. Awa Ayomihewiyiniw kīkway ka nākateyihtamihk kechinahiwewin nema tānsi ka isipīkiskwek āmawāyāwin na mitoni kakwecikemowin tape'tonwin tōtamowin oyehihcikewin mina oyakihcikewin nīshkamātowin.
4. Ooma Ayowenis asowacekwin ka wapamonowik patoti masinahikanihk ka apihk ayawi atoskewin ekote'yisi māwacihitowin

mina oyakihcikewin kihcimasinahikan ohci pamanākecikewin Canada, kīkway ka ahtsintahk sohkatoskewin maskawisīwin ka āpacitahk ka tipahaskehk, mina mekwācoma otōtemihteowin kiskinwahamākosiwin, mina miamawintowin ooma kihcimasinahikan kīkway ka phitokepayk tānsi ka isipīkiskwek ācimowin kahkiyaw ohci niynan peyakaskiy, etahka macipayik kīkway pichi 2003 asici ooma pakitanāw patoti 2001 pamākecikewin Canada tānsi ka isipīkiskwek kihcimasinahikan.

C. Ekote'yisi kehcinahiwewin kisipayichcikewin mina nahiyikohk sōnīyāw awhiwewin kīyānaw awīyak ka mamikcimiht nema:
   1. Awa Ayamihewiyiniw kīkway ka nākateyihtamihk ohch ooma OLA kehcinahiwewin nema kahikiyew ka mawatahit sōnīyāw nīkānapihiwewin ohch kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek ayawin apachitaw ohch nema kīkway kohtōtamihk.
   2. Ka mawatahit sōnīyāw ohch kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek kīkway ka āhkameyihtamihk ayawin ayiwākimeyāw peyakwan iyikohk kīkwy ka nohti ayāhk ekote'yisi kīkway ka atoskakehk ooma miyo māmiskomiwewin nahascikewin pichi ooma ācimowin.
   3. Awa ayamihewiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk tahkoskewin ecote'yisi kehcinahiwewin nema ota Canada-NWT wicewākanihtowin tape'tomwin nīsohkamātowin mina metoni kisipayihcikewin kihci okimanahk nīcihiwewin.
   4. Ooma GNWT pihtokewin kīkway ka phihtokepayik mikcet – peyakaskiy nantohk ka etakinamihk – ka mawatahiht sōnīyāw tapwe'tomwin asici ooma tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin ekote'isi ka ohtinamkehk ayiwāk meoni kehcināhowin mina kīkway isihecikewin sahkāyāwin, asici manāhowin miyomasinahikasowin sepwpayihicikan.
   5. Ooma GNWT nishokamātowin tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin kīkway ka ahkameyihtamihk ekote'yisi kīkway koshitāhk kotak itahcohcipayik patoti tānsi ka isipīkiskwek soniyāhkewin, ewakomina sōnīyāw mekiwin ka mawatahiht sōnīyāw mina isihcikewin nema nīsohkamātowin tānsi ka isipīkiskwek yahkakihcikewin.

D. Yahkakihcikewin kēchitwewin tānsi ka isipīkiskwek pamestamakewin ka petamehk kīkway, kīyānaw awiyak ka mamihcimiht nema:
   1. "Kakayawtesowin kīkway ka mekihk" asici manātcihiwewin ekote'yisi ka nihtā ispayik atoskewin miyomahcihowinmina miyonaohk āyāwin mina miyomahcihowin mina nukisk'towin pamestamkewin ayawin kwayaskohtowin sapō ahaw isihcikewin, mina sapō pimatisēw musinahikan ohch kahikiyew kotak pamestamakewin.
   2. Awa ayamihewiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk kehcinahiewewin nema kahikeyew piskihtapowin isihcikewinihk mina eseckewamihk ka sōnīyāhkepaihk kīkway ka atskakehk Kaykayawtesowin kīkay ka mekihk," asici mātakamikisowin mina tipāpekinikan ohch nakiskātowin sohki ka natotamahk mina pamestamkewin ka petamehk kīkway.
   3. Ooma GNWT oyakihcikewin ooma mihcetwayak ka isipīkiskwek ka māmawākimiht sōnīnaw mweci ekotah, asici ooma ka kicikatahmihk mistik patoti pāmayes mina ayiwākimewyāw ooma akihtasōna patoti mihcetwayak ka isipīkiskwek awīyak tānsi ka itāpit ohch nīkanohci pamestamakewin ka petamehk kīkway.

4. Awa Ayaminhewyiniw kīkway ka nakateyihtamihk atoskewin asici otihtimanahtick pāskisikanihk, miciminkewina ekote'yisi ka ohtinamakehk māmawāyāwin asici tānsi ka etakihtek – kisipayihcikewin pihtokwepayiw ekote'isi ka macipayik kīkway otitwetamākew āpachiciak ohch kapimpātahk, atoskewin, mina ayisēnenāhk kwayaskomowein mamawapowin mina māwacihitowin.
5. Awa ayamihwiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk atoskewin asici ooma kapimpātahk mina wemistikōsiw sēwepitama'towin māmawāyāqin ekote'yisi nīsohkamātowin ooma miyo pickewin patoti opimihāw wemistikōsiw tānsi ka isipīkiskwek pamestamkewin metoni āpihtaw ohch Yellowknife. Ooma metoni āpihtaw āta ka ohtinamkehk peyak - wasenameawin pihtokwepayiw ekote'yisi kapimpātahk pamestamakewin pichi wemistikōsiw mina āta – ewakomina 1-800 tipāpekinikan ohch wayawetimaihk ohci kīkway māmawāyāwin.
6. Awa ayamihewiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk kakewcikemowewin asici ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek eta ka oyinamihk isecikewena awīyak ka miyomamitoneyihahk ooma kīkway ka paoseyimhk miyo picikewin patoti opimihw Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek pamestamakewin metoni āpihtaw.
7. Awa ayamihewiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk kīkway koykihtamihk awa opimhāw pamestamkewin metoni āpihtaw mwestas niso askiya ekote'yisi kakawi kwayaskwyihtamhk wiyawāw ayawin mina kīkway ka kehosehtahk miyo māmiskomiwewin isimeyopayeyik.
8. Ooma kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek masinahikesesowewin acimonmasinahikanihk kastahk mina kwayask kesikaw ka astahk ayisninahk masinahihkanihk kapihk patoti wemistikosin mina Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek ōtitwestamākew.

E. Ekote'yisi osiheikewin isiheikewin ispihcipīsākwahk ichi ooma kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek, kiyānaw awiyak ka mamicimiht nema:
   1. Awa Ayamihewiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk atoskewin asici ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin ekote'is ka mahki sehcikehk ooma osihikewin patoti wasakam eta askehk mina pahpiskihtaskewin masinahikanihk kapihk kīkway ka nipawemakahk ohch ōtitwestamākew mina ka ohtinamkehk I/T sesawewin pichi wasakan etah askehk. Ooma wihyowin ka mātawek nahapahcikewin ayawin tahkōx miyomahcihowin, nukiskā'towin pamestamekewin, kwayaskwasowewin mina kotak ayesawik etah ka tepapekinikatek patoti kitaskenaw kīkway ka nīkaneyihtakwahk. Sesawewin tahkopisiak ekote'yisi kiskowehikewin atoskahiwewin mina isihcikewin kanahipayik waniskāwin ayiwākimeyāw kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek pamestomakewin ka petamehk kīkway.
   2. Awa Ayamihewiyiniw patoti ECE maskawāw isihcikewin mina ayiwākimeyāw patoti ECE msakawāw isiheickewin mina ayiwākimeyā ooma kitaskenaw ke petamehk kīkway patoti Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek okiskinohamakew sesawewin soskwaicimiyopaeki ekote'yisi kīkway ka nīpawemakahk koyascikehk ka wicewākanihtohk mwestas ooma tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin mina ECE. Sesawewin na tahkopisiwak ekote'yisi kiskowehikewin atoskahiwewin kanahipayik waniskaāwin ohci ka maskawsehtahk patoti Nehiyaw

tānsi ka isipīkiskwek pamihwewin ka nehpemascikehk pichi ooma kiskinohamēkewin ekosi katōtamihk (1995).

3. Awa Ayamihewiyiniw patoti ECE ka osihcikehk mina Nehiyaw mwecinīso tānsi ka isipīkiskwek tahtapipimohtew ohch kisohpikwiwin mina ka sipwepayihcikehk mina nīsohkamātowin tānsi ka isipīkiskwek sesawewin ohch NWT aoskewenow, niīkihikwak, mina kotakak awīyak ka miywanahk kisohpikiwin.
4. Awa Ayamihwiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk mina ooma ayamihewiyiniw patoti Ece awīyak kanakiskaht asici peyak kanimihitotwāw kiskinohamakosiwinihkochi, wehiaw tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin, mina tānsi kesihtwahk oysehcikewin ekote'yisi ka achi ka napahtamihk kīkway ooma osihcikewin mina ka petamehk kīkway patoti I/T, tānsi ka isipīkwiskwek okiskinahamakew, mina kisohpikiwin tānsi ka isipīkiskwek sesawewin, ekote'yisi awīyak kwayask tānsi ka etakihtek – kīkway ka nahipayik mina ooma pasci kahkiyaw kaskihowin oyakihcikewin.
5. peyak kanimihitotwāw kiskinohamkosiwinihk ochi mina ayisēnenāhk esecikewkamik ka ohtinamakehk tānsi ka isipīkiskwek sesawewin pakiteyihcikewin mina tahtaw peyak aski ācimowin patoti wiyawāw waskawin ekote'yisi awa ayamihewiniw kīkway ka nakateyihtamihk mina ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek eta ka oyimamihk isecikewena.

F. Ekote'yisi nīsohkamātowin natonikewin mina osihcikewin ohch kēchitwewin tānsi ka isipīkiskwek, kiānaw awīyak ka mamihcimiht mina:
    1. Awa ayamihwiyiniw kīkway ka nakteyhtamihk ātoskawin cīkāhtaw asici ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin, ooma pahpiskihc ohci tānsi kesihtwahk oyeshcikewin, mina kihtehayahak' Opikiskwetamākew ekote'yisi kiskeyimowewin tanta ka kisipayik nikāniwin tankeohk kīkway kamitaweyihtamihk, ka mawatahiht tanta ka kispayik nīkaāniwin tanekohk osihcikewin, mina mo picikewin waskan etah askehk – katapwehtamihk tanta ka kisipayik nītiniwih tanekohk ka mamihtitamihk nahascikewina.
    2. Awa Ayamihewiniw kīkway ka nakateyihtamihk ātoskewin cīkāhtaw asici ooma ehiyaw tānsi ka isipīkiskwek māmaw ay awin mina tānsi kesihtwahk oyeshcikewin ekote'yisi miyo pickkewin nīsohkam akewin kanahawāscikehk mina papāmimekwin nahascikewin ohch Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek isihcikewin kīkway ka osihcikakehk.
    3. Ooma namoya masinohikātek kayāsohci isitawawin (sīmāk tānsi kesihtwahk oyesehcikewin) mina askekiskeyitamowin ōtah wihowin kīkway isihecikewin ayawin kīkway koyathtamihk mina māmitoneyihcikewin ohch ayiwākimeyāw sōnīyāw ēmawa – chihiht.

G. Ekote'yisi ayiwākimeyaw mina awīyak kwayask Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kisino'humātowin, kīyānaw awīyak ka mamihcimiht nema.
    1. Awa Ayamihewiyiniw patoti ECE tānsi ka isponpayik ayamihewiyiniw mwci ekotah kīkway ka noht ayāhk kiskino'humātowin ikimāwapiwin ekote'yisi apachi'taw Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek sōnīyāw emāwachihiht ohch ooma kīkway kohōtamihk sāpwehihtamowin. Ooma mweci ekotah na ohtāw takehispaik kīkway nīkān awīyak kwayask ka tōtamihk wehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kīkway isihecikewin pichi ooma kiskinohamātowikamihk.

2. Awa Ayamihwiyiniw patoti ECE ka nisitohtamohewhk nisohtamohicwewin mina ka maskawsehtahk kīkway ka atoskakehk patoti piskihc 73.3 patoti ooma kiskinohamākewin ekoski ka tōtamahk (1995), tanima mweci ekotah kiskinohākewin okimāwapiwina ekote'yisi ka ohtinamakehk Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kiskinohamakewin.
3. Awa Ayamihewiyiniw patoti Ece tānsi ka isponpayik ka ayamihewiyiniihk mweci ekotah awīyak ka miyomāmitoneyihtahk ooma namoya mistahi akihtāson patoti kiskinohamokewinihk tipahikan ohch Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek. Ooma mweci ekotah ka maskawsehtahk ooma pamikiwewin ka nehpemascikehk patoti piskihc 73.3 patoti ooma kiskinohamākewin Ekosi ka tōtamahk (1995). Namoya mistahi tipahikan patoti kiskinohamkewin āta aksōkewinihk ohci ayawin pēkiskwewin sapō nahaw ishcikewin, awīyak kāhkameyihtahk asici kotak mamiskocikewin ayesawih eta ka tepapekimikate.
4. Awa Ayamihewiyiniw patoti ECE kakewskesāyahk ooma kiksinohmakewinihk Ekosi ka tōtamhk (1995) ekote'yisi kwayask kīkway ooma okimāwapiwin patoti ooma Ayamihewiyiniw mina kiskinohamakewin okimāwapiwin asici manātchiwewin ekote'yisi Nehiyaw tānsi ka isipīikiskwek kīkway isihecikewin ekote'yisi awīyak kwayask miyomaskinahikasowin.
5. Awa Ayamihewiinw paotio ECE ka nākateyihtamih kīkway ooma osihcikwin patoti kwayaskweyihtamoyicikāsiw Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek naspasinahikewina tahtopipimohtew pichi kēchinahetowin mina wicewākanihtowin asici ooma tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin mina kiskainohamakewinihk okimāwapiwin.
6. Awa Ayamihwiniw patoti ECE ka nākateyihtamihk kīkway ooma osihcikewin patoti kiyipa awāsiswiwin ayopayowin kīkway isihecikewin pichi kēchinahetowin mina wicewākanihtowin asici ooma tānsi ka isipīkikiskwek māmawāyāwin mina kiskinohamkewinihk okimāwapiwin.
7. Awa Ayamihwiyiniw patoti ECE atoskewin cīkāhtaw asici ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin, kiskinohamakosiwihk ohci, mina kotak esecikewkamihk ekote'yisi waska wīwin awīyak ka msahkiniht, sesawewin, mina metoni kechinahowin Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek okiskinohamakew mina kiskino'humakewak. Ooma atoskewin āta ewakomina ka achi ka nwapahtamihk kīkway patoti tipahikestamawew tipāpeskocikan mina sesawewin'awiyak ka mosahknht oyisehcikewin.
8. Awa Ayamihewiyiniw patoti ECE ka wawiyehk katawa ka isihcikehk oyeyihcikewin ohch Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek pichi kiskinchamakesiwinihk, kiyipa awāsisiwiwin sapō tantah kayahk masinahikanihk ewakemina ooma nakayaskamohtahiwewin patoti Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kiskinchamkewin pichi awiyak kawicikehkāhtomiht mamiskocikewin ayesawih eta ka tepapekinikatek. Ooma oyeyihcikewin āta eakomina wiciwakanihtowin asici tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin mina ooma kīkway kanitaweyihtamihk ekote'yisi askomohican tānsi ka

isipīkiskwek osihcikewin pichi ooma kiskinohamātowikamik mina ekota nantow wikowin.

9. Awa Ayamihewiyiniw patoti ECE kakwekesāyahk ooma kiskinohamekewin ekosikatotmihk (1995) ekote'yisi pakitinamākewin Nehiyaw ninikihikwak ooma otinkawin ekote'yisi masinahikan ka mamawi'osehtahk ohch Nehiyaw ayopayowin ka kiskonohamākosihk, eta ka macipaik kīkway ooma kīkway ka macipayik tahtakwāw, pēchi wiyaāw tānsi kaisipīkiskwek kitaskemahk (see A15), mina tante akihtāsona weyasoweinihk.
10. Awa Ayamihewiyiniw patoti ECE ātoskewin asici ooma kiskinohamēkewin akimāwapiwin ekote'isi ayiwākimeyāw ooma ometawew kawehtamaht tānsi tatōtahk mina ispīhcipīsākwahk patoti TLCs ekote'yisi ka osihcikehk isihcikewin kīkway ka osihcikakehk mina ekote'yisi yahkakihcikewin wiciwākanihtowin asici tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin.
11. Awa Ayamihewiiniw patoti ECE pakiteyihcikewin mina tahtaw peyakski ācimowin tahkōc ooma wahkohtowin patoti tahtapipimohtew osihcikewin mina Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek kiskinohamēkwewin ekote'yisi ooma oyusiwewin ka ose'tahk māmawapowin mina ooma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek eta ka oyinamihk isecikewena.

H. Ekote'yisi ka sipwepayihcikehk keēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek, kīyānaw awīyak ka mamihcimiht nema:

1. Awa Ayamihewiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk ka osihcikehk Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek nukiska'towin – ka atawakehk kīkway oyeyihcikewin pichi pikiskwāsowewin asici ooma tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin, ekote'yisi ayawin kīkway ka atoskakehk kawicewākanihtohk mwestas ooma ayamihewiyniw mina ooma tānsi ka isipīkiskwek eta ka oyinamhk isecikewena, peayakwāw miyo picikewin, āta kametawehk onikanew ometawew kawehtamaht tānsi tatōtahk pichi maciwepinikewin tānsi ka isipīkiskwek sipwepayihcikewin waskawīwin.
2. Awa Ayamihewiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk ka osihcikehk ka ohtnamkehk nīsohkamātowin ekote'yisi ka osihcikehk mina kīkway ka atoskawkehk nukiska'towin ka atawkehk kīkway oyeyihcikewin.
3. Māmawāyāwin kiskinahtahiwewak mina kotak awīyak kakihceyihtākosit ometawew kawehtamaht tānsi tatōtahk ka naspisihtāhk otinikewin nākateyimowewin ohch apachi'tawak wiyawāw āniskō totum'win tāsi ka isipīkiskwek sōskwāc pokwete kīkway ka pakoseyimohk.
4. Awa Ayamihewiyiniw kīkway ka natkateyihtamihk mina tānsi ka isipīkiskwek māmawāyāwin sihkinew ooma kapimpātahk, atoskewin, mina kotak esecikewkamihk ekote'yisi apachi'taw mina tānsi kesinakosit awīyak ooma wehiyaw mina wemistikōsiw tānsi ka isipīkiskwek, wāsiswīs kīspin pichi wasakam eta askehk mina ayesawik eta tepaekinikatek tante ooma tānsi ka isipīkiskwek nana namoya mwasi apachi'twin.
5. Awa Ayamihewiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk aiwākimeyāw ka mawatahiht sōnīyāw sipwepayihcikewin waskawīwinktahaskwācikan oskinīkiw.

6. Ooma GNWT ka sipwepayihcikehk mina kīkway ka mekihk pimiskanawehew – tānsi kesihtwahk mina tānsi ka isipīkiskwek mina onakacitaw asihcikewin waskawīwina.

I. Ekote'yisi ayiwākimeyāw ooma apachi'taw patoti kēchihtwewin tānsi ka isipīkiskwek pichi mina tānsi ka isinanehk kīyānaw awīyak ka mamihcimiht nema:

1. Ooma GNWT ka mahki sehcikikehk eyko nisohkamātowin ohch, mina kīkway ka sōnīyāw ka kehk patoti, Nehiyaw mina Wemistikōsiw tānsi ka isipīkiskwek nekanohtwein, asici nisohkamātwoin ohch kotak wihtamātowin kīkway ka āhkameyihtamihk, ewakomīna ooma apachi'taw patoti ooma misowetahkawan, tānsi ka isinawehk mina mōskīw media tānsi ka isinanehkaw
2. Awa Ayamiheiyiniw patoti ECE mina kotak esecikewkamihk nisohkamātowin media mina tānsi ka isinaehk sesawewin ohch Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek opīkiskwestamākewak sapō iyinisowin mina kotak oyisehcikewin.
3. Awa Ayamihewiyiniw kīkway ka nakateyihtamihk kehcinahiwewin mekwācoma Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek nanātohk piskihtaskcikewin kakeki nehpemapowin ekote'yisi GNWT otatoskewak mina sihkimew wiyawāw apachi'taw. Ooma ka apachitaw ptatoi ooma nanātohk piskihtaskcikewin metoni miyonākosiwin ayiwāk mistahi ispihteytakesit ooma Nehiyaw kwayaskascikewin mina māmawāyāwina awiyāiimeyāw awasis koteiht āniskō totumo'win ōtāh wihowin mamwintowin kichi kkway nānātohk piskihtaskcikewin.
4. Awa Ayamihewiniw kīkway ka nakaateyihtamihk kanishokamakehk Nehiyaw tānsi ka isipīkikswek nanātohk piskihtaskecikewin tahkōc kichi kīkway ka yoskāk atāwewina sākaskinahtamohewin (ekotwa GIS kīkwayisihecikewin) mina pēkiskwewin kotak nihtaw sehcekwein tānsi ka isponpayik, peyakwan iyikohk kīkway kanitaweyihtamihk, ekote'yisi nīsohkamātowin ooma apachit'taw patoti Nehiyaw tānsi ka isipīkiskwek pichi ayakaskaw awīyak tānsi kaitāpit patoti nihtaw sehcekewin sākaskinahtamohewin.

J. Ekote'yisi kechinahiwewin nema ooma miyo māmiskomiwewin mina kīkway ka atoskakehk / kīkway emistakihtek pimpayetawin kīkway kohtōtamihk pichi ooma ācimowin nīkān yahkohtewin nīkānohtew kiyanāw wāhyawīs nawāc awīyak ka mamihcimiht nema:

1. Awa kihci okimāw awīyak kameyeht Ayamihewiyiniw kikway Ka nakateyihtamihk ohch ooma OLA pēchi 60 kīskāwa patoti ooma Miyotinikewin patoti ooma ācimowin mwestas ooma Oyusiwewin ka ose'tahk Māmawapowin

2. Ooma kapimpātahk nakayaskamohtahiwewin ooma Awīyak ka nitomiskwewet Oyusi'wewin ekote'yisi Kakaweskesāyahk ooma kēchihtwewin Tānsi kaisipikiskwek Ekosi katōtamihk mekwāc ooma tanta ka kisipipayik nikāniwin patoti ooma mekwācoma Māmawapowin

3. Awa Ayamihewiyiniw kikway ka nakateyihtamihk ācimowin ekote'yisi ooma Oyusiwewin ka ose'tahk Māmawapowin pēchi peyak askiy patoti ooma

miyotinikewin patoti ooma ācimowin. Ooma ācimowin nakatāmakewasinahikan pēkiskwewin:

- Ooma wahkohtowin mina ka nīkānehk patoti ooma kīkway ka atoskakehk patoti ooma mīyo mamiskoiwewin
- Ooma wahkohtowin patoti ooma Canada-NWT wicewākanihtowin tapwe'towin
- Isiheikewin oyeyiheikewin mina manacicikewin sōnīyāw ohci pamihiwewin ka nehpemascikehk ohch 2004-2005 mina wāhyaw neyāk

Carrying out the recommendations

Kīkway ka nīkaniskamihk ooma Miyo mamiskomiwewin kīyānaw tāpwehtamamowin nema ohi miya mamiskomiwewin kaskitāw ayawin pihohtwe, maka namoya numa kahikiyew ekota nantow peyakwaw kīyānaw ayaw mācika ewakomina mina kiway ka atoskakehk mina kīkway ka atawehic pimpay etawin pichi nēyanan eyoko iskwayac ācimowin nema apachitaw ooma askōkewin ka pīkiskwatitiht awīyak kīkway:

- Atawewin pichi sohk kociwin nema mēkiwin ayaw kinwes kespayihtahk isihcikewin tānsi ka isiponpayik, ekotowa, peyakwan iyikohk kīyipa awāsisiwiwin mina mihcetwayak ka isipekiskwek kiskino'humātowin
- Osiheikewin ka sakaskinek apachi'taw pēmātisiwin sooniyāw emāwachihiht mwestas kēchinahiwewin nema tānsi kaisipikiskwek apachitawin peyakwan iyikohk sohki kociwin, wāswīs kīspin pēchi ooma kiskino' humātowin tānsi ka isiwepenikehk
- Kikway koyakihtamihk kīkway isehecikewin tānsi ka etakihtek – kīkway ka nahipayik
- Miyo picikewin kamaskāwisehk ka mekwā atoskehk miyo wicehtowin tastawāyihk kīkway isihecikewin, ekotowa peyakwan iyikohk ooma kiskinohamātowikamikaw mina tānsi kaisīpīskwek māmawāyāwina
- Nikinkewin ka pimpayeciket awīyak tānsi ka etakihtek sapō mihcet-peyak askiy sooniyāw emāwachihit nahawāscikewin, kīkway emistakihtek kanesotipayihtamihk mina wiciwākanihtowin
- osihcikewin apachitaw patoti kīkway ka osihcikakehk ka osiheikehk pichi kotak kapiskihtaskiwik āhpo misistipahaskan. Ooma pimpayetawin apachi"twain pēmātisiwin ka mawatahiht sōnīyāw ohch ooma nīkān peyakaskiy, kīkway ka wapahtehewehk pichi kīkway emistakihtek waskawīwin pasci nīyānan-askiy ekote'yisi nīkinkewin tahtwaw peyakaski tānsi ka etakihtek, mina kaskeyihtamāyāwina miwasin oyeyihcikewina ekote'yisi kēchinahiwewin kaskihowin mina miyomasinahikasowin.

Conclusion
(kesihcikewin)

Ooma owecehiwew patoti ooma kichi kīkway māmawi eayāhk naskweyasihtam mina na mistahi atamihitowin ohch ooma nisoh kamatowin kīyanaw kīkway ka kahtanamihk mekwāc ooma ka achi ka nawapahtamihk kīkway. Kīyānaw tapwehtamowin ka osihcikehk oyeyihcikewin nema kīkway ka sohkeyihtamihk mina ka nakacihtāhk kīkway. Ooma oyeyihcikewin tepwāsiwewin tahkōc kahkiyaw ohci owecehiwew patoti neya'nan kīwetinotak mamawinitowin ekote'yisi awīyak kanakateyimiht ohch mina mamātcihiwewin neya'nan tānsi ka isipīkiskwek mina

neyanan tānsi kesihtwahk. Kīyānaw nistawinākewin nema ooma NWT mihkwākanewin metoni mistahi kīkway mina peyakwayak isipoko peyakwan iyikohk kīyānaw kociwin ekote'yisi micowin ka nahastahk mina kēchitowin neya'nan kēchihtwewin tānsi ka isipikiskwek mina kēchinahiwewin nema ohi tānsi ka isipikiskwek āhkam etotamowin ekote'yisi pakitinikew ekote'yisi kamiyomahcihohk mina kīkway ka nākateyihtamihk ekā tapahkihtihk mamawinitowin. Kīyānaw mina peyak patoti poko mina ātiht wāski'yikun uskē ekote'yisi mihcet patoti ohi tānsi ka isipikiskwek. Kīyānaw takeh tōtamihk kīkway ayawin mamihtisowin patoti ooma kayās ispa'yiwin, mekwācoma, mina oteh nīkān ispehtaweyihtakwahk mina ka mekihk sōnīyāw ohi tānsi ka isipikiskwek petaw ekote'yis kīyānaw kahikiyew. Ooma itapahcikewin wāsenakan mina ooma mamineskewin michet. Kīyānaw kikway kechina takehtōtamihk wiyotinikewin wiyawāw asici īyehitowin.

Dogrib

Nı̨htł'è Neèk'o̧a T'à Hoòlı̨

Goyatı sìì wet'àʔa hǫt'è, wet'à amı ats'ı̨t'e sıı wek'èjǫ – edaanì dǫne xè eyıts'ǫ dıı neèk'e xè eyıts'ǫ ełexè nàts'ède wet'à amı ats'ı̨t'e wek'èts'èzhǫ. Canada k'èèzhı, Edzaneèk'e nàts'ede sıı, sìì ładı̨ goxè hòʔǫ, 11 yatı kàʔa gohłı̨ ts'ı̨ʔǫ. Goyatı wek'èhòdı, wet'àts'èt'ı̨ gha eyıts'ǫ nàtso ats'èle gha golah hǫt'è, eyıxè azhǫ ts'o̧ goyatı wet'àts'èt'ı̨ gha ts'ı̨wǫ. Gohxı̨ zǫ goyatı gha nàdàts'ehde nı̨le. Eyıleh neèk'e sıı deyatı wedę hohłè ch'à gı̨wǫ t'à wegha nàdàhohgehde hǫt'è. Dıı nı̨htł'è ts'ehts'ı̨ sıı, dıhdę edzaneèk'e goyatı gohłı̨ sıı, sìì wet'à ts'edı t'à, weghǫ hòlı̨ hǫt'è. Edaanì Ndets'o̧ K'aàwo naawo gıit'o̧, eyı ghà dǫne sǫłı̨ yatı naawo dıhdę Edzaneèk'e wet'àts'èt'ı̨.

Edaèk'o̧ 2001 hò, edzaneèk'e gots'ǫ ek'èteht̀sòdǫ, dǫne sǫłı̨ yatı weghàgeèda gha Specıal Commıttee gehts'ı̨. Dıı dǫne lah k'e nègìzha sıı, sìì weghǫ gıınà, dıı haanı naawo wek'àgehta ha gıınà. Haanıkò, lah dıı haı̨cho gıgha wehòedı-le hò, hòtł'ò eghàlagı̨da xè ası łǫ wek'àhògeezha. Ida dıı hagǫht'e nındè gedı xè, edaanì goyatı deèʔǫ̀ wet'àhòt'ı̨ ha gedı t'à naawo gehts'ı̨. Dıı nı̨htł'è hòlı̨ xè, dǫne azhǫ edzaneèk'e naàde sıı, gıts'o̧ dıı hagedı ha negı̨wǫ, dǫne gıdzè t'à, ginìì t'à, dıı naawo hohłè gha sıı, gogha wet'àʔa xè dǫne naawo xè sıı azhǫ ełexè hǫt'e nee.

1. Akweło̧ nı̨htł'è aàtł'è

Dıı nı̨htł'è nǫ̀o̧de hohłè sıı, dǫne sǫłı̨ yatı weghǫ̀ hòda gha hodı sıı, azhǫ t'à nı̨htł'è sı̨laı hòlı̨:

- Dǫne sǫłı̨ yatı azhǫ kàʔa t'à aàtł'è
- Kwet'ı̨ k'è nǫde nı̨htł'è hohłè ha
- Mòla yatı t'à nǫde nı̨htł'è hohłè ha
- Dǫne sǫłı̨ yatı naawo ładı̨ àdle ha awkełǫ̀ nı̨htł'è egeètł'è ha
- CD-ROM k'e dı̨ nı̨htł'è hohłè ha

Dıı nı̨htł'è sıı, nǫde nı̨htł'è hohłe ha sıı wexèt'eh dek'ètł'è. Dıı haanı ası azhǫ wek'èhàgehtı ha:

1. Nı̨htł'è ayı nee weghò hayàtı
2. Goyatı gogha wet'àʔa
3. Ìnee gots'ǫ dǫne sǫłı̨ yatı naawo weghàgeeda
4. Goyatı weghǫ edàgǫht'e wek'àhòtah
5. Edaanì goyatı hotì nezı̨ wet'ànàhòt'ı̨ ha wexàts'ètah

6. Edaanì dǫne sǫłı yatı t'à dǫne ts'àhòdı, edaanì wexòegıhdì, eyıts'ǫ edaanì dǫne sǫłı yatı naawo wet'àhòt'ı azhǫ weghàgeede
7. Ładı adle ha weghǫ nànègìde ha
8. Į̀da gogha edaanì ełexè eghàlagìde xè edaanì ładı agele ha

Dıı nıhtł'è yìì, ası mǫhdaà ładı laanì dek'ètł'è nındè, nıhtł'è nǫde aàtł'è sıı t'a ehkw'ı ha. Dıı nıhtł'è yìì dǫne sǫłı yatı ts'edı nındè weyatı taı kàʔa k'è ts'ìzìa.

Ayı ha edzaneèk'e dǫne sǫłı yatı naawo hòlı

Edzaneèk'e gots'ǫ Dǫne Sǫłı Yatı Naawo (1990) gohłı sıı, dıı yatı hatłǫ nàetà, Tets'ǫ̀t'ı, Tłıchǫ, Kwet'ı, Mòla, Deège, Hotènda (Hotènda nàke kàʔa sıı) eyıts'ǫ Denàt'ı nàke kàʔa (Chı̨k'è, Sazhı̨). Ayı ha dıı naawo hòlı sıı dek'ètł'è:

- Dǫne Sǫłı yatı wek'èhòdı ha, wek'e eghàlahòda ha eyıts'ǫ deèʔǫ̀ wet'àhòt'ı ha hǫı̨wo
- Edzaneèk'e dǫne sǫłı yatı wet'àhòt'ı ha hǫı̨wo t'à eyı gha naawo hòlı eyıts'ǫ dǫne t'ala sıı gıt'àt'ı ha dìle
- Kwet'ı yatı eyıts'ǫ Mòla yatı, dǫne sǫłı yatı laanì edzaneèk'e ası azhǫ ełexèt'eh adle ha

Edzaneèk'e Ek'ètehtsòdǫ eyıts'ǫ Edzaneèk'e gots'ǫ Ndèts'ǫ̀ K'aawo (GNWT) yagı̨lı̨ sıı wenìı t'sǫ̀, dıı naawo wet'à eghàlahòda gha ts'ìtǫ̀.

Edaanì dıı lah k'e eghàlagı̨da

Dǫne Sǫłı yatı naawo ghà eghàlagìde ha, dıı lah k'e eghàlagı̨ndadǫ, ası ładı łǫ weghàgı̨da, edaanì ghǫ dǫne sǫłı yatı wet'àʔa, yatı ładı àt'ı, yatı naawo, yatı weghǫ hoghàdets'ètǫ eyıts'ǫ edaanì yatı nàtso adle ha. Dǫne kǫ̀ta nàde goxè gogende ha, kǫ̀ta dǫne xè łegeàdı. Edzaneèk'e nąąkę dǫne sǫłı yatı ghǫ łegeàdı. 17 kǫ̀ta k'eagèade hò, chekoa nechàlea k'èhòdı kǫ̀ nàgèade, nıhtł'èkǫ̀ eyıts'ǫ dǫne naawokǫ̀ sıı nàgèade. Eyıxè sıı, amı dǫne sǫłı yatı ghǫ nànìwo sıı xè łegeàdì Dene Natıon Kw'ahtındee, Mòla yatı gha k'aade, ı̨da gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo eyıts'ǫ dıhdę edzaneèk'e.

June 2002 k'e ayı edàtłǫ k'e eghàlagı̨da weghǫ gondı gehts'ı̨. Dıı nıhtł'è hòlı̨ sıı, ek'ètehtsòdǫ azhǫ gıghaı̨da eyıts'ǫ azhǫ kǫ̀ta yagòla sıı gıts'ǫ̀ àdlà. Eyı nıhtł'è wegondı hòlı̨ hò, Hatł'òdee Ndè ìichı k'e October 2002 łegèadı hò edaanì dıı nıhtł'è ładı̨ àdlà nındè nezı̨a gedı t'à weghǫ gogınde.

Eyı łegèadı tł'àhǫ nıhtł'è nǫde ts'ǫ̀ egı̀tł'è, eyı xè sıı dǫne sǫłı yatı naawo ładı àdle gha nıhtł'è hòlı. Eyı dǫne lah k'e eghàlagı̀da sıı ası azhǫ wexògıhdı t'à wek'e eghàlagı̀da, dǫne ts'aedaıdǫ naawo ts'ǫhk'e dıı naawo gıghaıda, dǫne sǫłı yatı k'e eghàlagìdedǫ sıı gıghaıda eyıts'ǫ dǫne gha nàdadehdǫ sıı gıghaıda, ası azhǫ ehkw'ı ètł'è xè ası wet'àʔa wedę àdle sǫ gha wexòedı ha dǫne azhǫ gıghaıda. Dıı nıhtł'è hòlı sıı, dǫne azhǫ kǫ̀ta nagede sıı ası azhǫ hagedı ı̀le sıı gıgondı dıı nıhtł'è yìı àtł'è. Haanıkò, dǫne sǫłı yatı wexòedı nıle neet'à, dıı nıhtł'è wegondı mǫhdaà deghà dek'ètł'èa-le hǫnı. Amı dıı lah k'e eghàlaıda sıı, welah hǫt'è.

Yatı mǫhdaà ładı t'à geet'ı wenìets'èdì

Dıı nıhtł'è yìı yatı mǫhdaà ładı k'è ts'ìızı neet'à, naxıgha ayı awèts'èdı naxıgha dek'ènèts'ı̀tł'è.

Goyatı kǫ̀ta ts'edı nındè, amı see deyatı dì sıı awèts'èdı.

Goyatı wek'èts'èdı ts'edı nındè, ǫhdaà ı̀ła gendat'ì goyatı dek'ènets'ètł'è awèts'èdı. Akwełǫ̀ dek'ènèts'ètł'è nındè wek'èhòdı àt'ı. Goyatı wek'èts'èdı ts'èdı nındè sıı, yatı wegò ts'ehts'ı, ası wegò hohłè nındè wegha yatı ts'ehts'ı.

Goyatı wet'ànàhòt'ı ts'edı nındè, gokę̀ goyatı gıghàts'èʔa eyıts'ǫ edaanì àts'ehʔı. Achı goyatı wet'ànàhòts'et'ı nındè, gots'e gotsı gomǫ gotà dekę deyatı hoghàgogehtǫ nındè yatı gıghàts'èʔa hǫt'è, gıkǫ̀ yìı, nıhtł'èkǫ̀ yìı eyıts'ǫ kǫta ts'ǫhk'e sıı.

Goyatı nèè, goyatı nèè, goyatı nèè azhǫ yatı taı kàʔa sıı ts'ezì nındè, adı dǫne nàde weghǫ ats'edı nee. Haanıkò, edzaneèk'e dǫne sǫłı yatı ts'e dı nındè adı gınee sıı awèts'èdı, edaanì gıxè ndè ghǫ neyaìtı ghà.

Edaanì goyatı xè ts'eèda ts'edı nındè, edaanì goyatı, dǫne naawo xè eyıts'ǫ dıı neèk'e dǫne łexè nàde weghǫ ats'èdı.

2. Goyatı gogha wet'àʔa

Ìnee wha gots'ǫ Edzaneèk'e goyatı eyıts'ǫ dǫne naawo t'à ładı gohłı wek'èjǫ. Dıı haanì goxè ładı hòʔǫ sıı, kwet'ı yatı eyıxè kwet'ı naawo ts'ıʔǫ goyatı azhǫ nàts'o-le àdàdeh. Dıı dǫne dıı lah k'e eghàlagı̀da sıı, dıı haanì goxè hòʔǫ gık'èzhǫ neehò, ası ıła łǫ ładı ats'èle gha dìle gıwǫ. Dıı goyatı ghǫ gots'ende nındè, edaanì goyatı, dǫne naawo, edaanì dǫne ełexè nàde naawo, edaanì ndè k'e eghàlagìde naawo eyıts'ǫ edaanì sǫmba hohłè naawo azhǫ ełexè weghàlats'eda zǫ̀ t'à.

Edaanì goyatı, gonaawo eyıts'ǫ dǫne xè ts'èda sıı wet'àʔa

Dıı dǫne lah k'e eghàlagı̨da sıı, dıı hagedı, goyatı k'èts'èzhǫ nındè wet'à amı ats'ı̨t'e deghàà wek'èts'èzhǫ xè nezı̨ deghǫ nànèts'ìde eyıts'ǫ gowhaedǫ naawo sıı deghàà wek'èts'èzhǫ gedı. Canada k'èzhì naawo łǫ weghàgı̨da t'à, dıı hahòdı, dǫne deyatı ʔǫ̀gehde nındè wet'à amı dǫ agı̨t'eh sıı deghàà gık'èzhǫ-le gedı eyıts'ǫ hotı nezı̨ gıxè sıı hòʔǫ-le gedı. Edzaneèk'e dǫne sǫłı̨ yatı ghǫ łegeàdı hò, Edzaneèk'e dǫne gha naawo hòlı̨ ghǫ łegeàdı hò, eyı nıhtł'è weyìì dıı hagedı, edzaneèk'e gha dǫne naawo eyıts'ǫ dǫne sǫłı̨ yatı deèʔǫ̀ wet'àʔa xè nàtso àdle ha hǫwǫ hodı. Dǫne sǫłı̨ yatı wet'ànàhòt'ı̨ nındè wet'à amı ats'ı̨t'e sıı, sìì nezı̨ wek'èhòts'èzha xè dǫne naawo sıı t'à nàdèts'èzhì. Mǫhdaà kǫta yatı wet'ànàhòt'ı̨ naawo wet'à, ı̨nee gıts'ǫ edàgòja ı̨le sıı weghǫ nàhògele, wet'à sıı hotı nezı̨ dǫne geèda àt'ı̨, eyı xè sıı wet'à nezı̨ deghǫ nànègìde àt'ı̨, weghǫ sıı axògìdı. Mòla yatı gha, denee ts'ǫ gǫı̨wa gınee hòʔǫ neehò, dıhdę edzaneèk'e nàgede ha neè t'à, deyatı nàtso agele ha gı̨wǫ.

Dıhdę edzaneèk'e dǫne sǫłı̨ ı̨nee wha gots'ǫ dıhdę nàgı̨de neet'à, gıgha yatı wet'àʔa nee xè, gowhaedǫ naawo wek'èhòdı gha wet'àʔa. Goyatı, naawo łǫ wets'ǫ̀elı̨, ı̨nee edàgòja ı̨le sıı ghǫ, gonee edaanì ładı̨ adàdeh eyıts'ǫ edaanì gogha yaàtı sıı azhǫ naawo łı̨ wet'ǫ̀elı̨ hǫt'è, eyı wedę nındè amı ats'ı̨t'e sıı wek'èts'èzhǫ-le àt'ı̨.

Gonee k'e edaanì ası dehshe ts'edı sıı wet'àʔa hǫt'è, wet'à tıch'adı eyıts'ǫ ası yaeshe hǫt'è neet'à ı̨da wha gots'ǫ̀ ehshe gha ts'ı̨wǫ. Goyatı t'à dǫne ası łǫ k'èzhǫ hǫt'è. Eyıt'à goyatı wedę hòlı̨ dè, ası k'èts'èzhǫ-le àt'ı̨, wet'à ası azhǫ dıı neèk'e gohłı̨ naawo deghàà wek'èts'èzhǫ-le àt'ı̨. Dǫne sǫłı̨ yatı t'ah sıı, sìì ładı̨ hǫt'è, wet'à edaanì gogha yaàtı sıı deèʔǫ̀ ası azhǫ dıı neèk'e ładı̨ weghààts'èda àt'ı̨. Dıı haanì dıı neèk'e weghààts'èda sıı, dıı dzę k'e edaanì dǫne yagìnda eyıts'ǫ dǫne sı̨nı̨yaetı naawo k'e sıı, wek'ę̀ eghàlagìde àja. Goyatı wek'èts'èdı naawo wet'à dıı dzę k'e wet'àhòts'ehʔà.

Goyatı t'à goneèk'e eyıts'ǫ edaanì ası gohłı̨ wek'èhòjǫ

Dǫne sǫłı̨ yaàlı̨ sıı, dǫne naawo ats'ǫ gıgha wet'àʔa (TK). Dıhk'òa whàlea, dǫne naawo ładı̨ weghàgèda ajà, goneèk'e edàhòt'ı̨ ts'ǫhk'e t'ahsì. Weghà ts'èda gha dǫne lah k'e gehkw'e sıı, dǫne naawo ghà eghàlagìde ajà, Beverly-qamanırjuaq Carıbou Management Board, Mackenzıe Valley Envıronmental Impact Revıew Board eyıts'ǫ Canadıan Envıronmental Assessment Agency yagı̨lı̨ sıı, dıı haanı dǫne naawo yagohłı̨ sıı weghàà naawo gehts'ı̨ ajà. Dıı haanı naawo wet'à, dǫne edzaneèk'e dǫne naawo k'e eghàlagìde sıı, ı̨da gogha tı̨lı̨ gehts'ı̨ laanì. Dǫne naawo, dǫne yatı t'àhòhʔà, mǫhdaà kwet'ı̨ yatı ts'ǫ̀ etaàtı gha wı̨ı̨dı-le ts'ı̨ʔǫ̀, dǫne yatı

t'àhògıhʔà. Eyı xè sıı, edaanì ası gızı sıı, wet'àʔa, eyı haanı gondı wet'àʔa eyıts'ǫ dechıtah gondı sıı wet'àʔa, wegondı łǫ gohłı ts'ıʔǫ. Dǫne naawo wet'àhòts'ehʔa ha nındè, gonee edàhòt'ı, eyıts'ǫ gonee k'e sǫmba edàtłǫ gohłı wet'àhòts'ıhʔa ha dìle, eyı naawo deghàà etaàtı ha nındè goyatı deghàà wek'èts'èzhǫ t'à.

Goyatı wet'à sǫmba hohłè wet'àʔa

Edzaneèk'e gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo, dǫne naawo xàhtǫ̀ kǫ̀ta k'ède wet'à sǫmba hohłè ts'àdaèdı. Dıı haanı naawo gonee ts'ǫ̀elı, goyatı ts'ǫ̀elı eyıts'ǫ dǫne sǫłı sıı gıts'ǫ̀elı. Dıı haanı lah k'e eghàlaede ha nınè, edaanì dıı neèk'e xè gogha yaàtı wek'èjǫ zǫ̀ t'à, dǫne sǫłı yatı k'è ahòdı zǫ̀ t'à. Dıı haanı lah k'e eghàlahòda gha nındè deyatı k'è gedı zǫ̀ t'à.

Dǫne, dǫne naawo ghageèda gha xàhtǫ kǫ̀ta k'eede sıı wet'à sǫmba hohłè gha dìle. Haanıkò, dǫne naawo dǫne gıghàda ha nındè eyı haanı naawo goghǫ nàedı ha, sìì dets'ehdzà zǫ̀ t'à, dǫne ası k'e eghàlagìde ası hagehʔı dǫne gıghàda azhǫ hohłè zǫ̀ t'à. Goyatı eyıts'ǫ gonaawo wek'èts'ezǫ neet'à, ey haanı lah hots'ehts'ı gha dìle. Eyı xè sıı, Mòla yatı kǫ̀ta eghàlagìde sıı, dedı sıı Mòla xàhtǫ dıhdę edzaneèk'e ts'ǫ̀ ageet'ı adle gha dìle.

Edzaneèk'e ndèts'ǫ̀ k'aawo eyıts'ǫ dǫne gha eghàlagìdǫ yagıłı sıı, dǫne gıgha eghàlagìde nındè, Mòla yatı haanı dè dǫne sǫłı yatı yatı k'è goıde zǫ̀ t'à ha gedı-le laanì. Dıı haanı lah kǫ̀ta yàgohłı nee hò, sìì hòtł'ò weghǫ hayàtı-le. Dǫne łǫgǫ̀ Mòla yatı haanı-le dè dǫne sǫłı yatı t'à lah k'e gogende ha nee gets'èdı nındè, dǫne łǫgǫ̀ yatı k'è gogende ha hǫnì. Haanı nındè, kǫ̀ta yagòla sıı, dǫne deyatı k'è gogendedǫ netłǫ gǫ̀ lah gıǫt'à àde ha. Eyıts'ǫ lah azhǫ ts'ǫ̀ deyatı k'è gogende xè lah k'e gehkw'è àde ha, wet'à sıı dǫne łǫgǫ̀ lah gıts'ǫ̀ àde ha. Dǫne deyatı k'è eghàlahòda gedı t'à gıghǫ nàdàhogehde nındè radıo k'e, TV k'e, yatı wegondı wedànàhòtah sıı àde ha eyıts'ǫ goyatı t'à sıı, chekoa hoghàgeètǫ àde ha. Goyatı weghǫ nıhtł'è hohłè sıı, edzaneèk'e weèʔǫ̀ ts'ǫ̀ kǫ̀ta ats'ehʔı ats'èle ha dìle. Azhǫ t'à, ats'ǫ goyatı wet'àts'èt'ı nındè, wet'à goyatı wet'àʔà àde ha, eyıxè sıı, gonee ası azhǫ t'à nàts'ètso àde ha.

3. Edzaneèk'e Dǫne Sǫłı Yatı Naawo Weghǫts'èda

Goyatı gogha wet'àʔà t'à wegha naawo ts'ìitǫ̀, eyı wet'à goyatı gha nàdàts'ehdè. Dıı haanı naawo, dǫne sǫłı yagı̨łı eyıts'ǫ dǫne gıtłǫ-le dǫ t'àhsı gha wet'àʔa, eyìleh dǫ gı̨tłǫ xè gıyatı nàtso nındè eyı yatı k'è zǫ̀ gogende laanì. Dǫne gha dıı haanı naawo gohłı nındè, weghà eghàlagìde naawo, dıı haanı sıı dek'ètł'è xè wek'e eghàlahòda

eyıts'ǫ wek'èhòdı gha sıı naawo gohłı nındè nezıa. Canada k'èzhì eyıts'ǫ Edzaneèk'e Mòla yatı eyıts'ǫ Dǫne Sǫłı yatı gha edàtłǫ xo gots'ǫ eyı gha naawo gıìtǫ. Ţnee edaanì dıı naawo wet'à ageèt'ı ţle sıı, weghàà ıda gogha naawo wegò yàgıhtsıa.

1950's kwe edaanì Dǫne Sǫłı yatı t'à gìat'ı

Dǫne sǫłı yatı naawo: Akwełǫ tıcho nee ts'ǫ kwet'ı nţıde hò, Canada k'èzhì dǫne sǫłı naàde sıı xè ası dànàgele gha dǫne sǫłı yatı t'à geèt'ı ţle. Dıı haanì dǫne xè eghàlagìde hò, dǫne ładı gohłı ajà, Waàk'ǫa, gıyatı sıı weègò, Waàk'ǫa yatı. Haanıkò, 1700's gots'ǫ, Mòla eyıts'ǫ Kwet'ı Canada nàgède sıı dǫne sǫłı yatı wedę agèle gha gehdzà, dǫne azhǫ xèèt'e agèle gha gehdzà. Indıan Act Dǫne sǫłı ts'ıłı gha naawo ts'ìıtǫ, dǫne dǫxàkǫ naìde sıı, sǫmba nàhzha naawo eyıts'ǫ wet'à sǫmba hohłè t'à azhǫ dǫne sǫłı yatı eyıts'ǫ dǫne naawo nàgıhtà-le. Ndèts'ǫ k'aawo, dǫne sǫłı eyıts'ǫ hotenda kwet'ı k'è egeèda gha goòdzà. Dıı haanı naawo dǫne dǫxèkǫ nàıde t'à dǫne łǫ deyatı ʔǫdeh eyıxè sıı, gıxè sìì gots'èdı hòʔǫ ajà. Haanıkò 1950's ekìyeh, dǫne łǫgǫ ıła deyatı k'è gogende gedı.

Mòla yatı naawo: 1700's ekìyeh, Mòla eyıts'ǫ Kwet'ı łegeàgǫ t'à Mòla gıyǫnǫh xè tıchonǫ gots'ǫ dıı neèk'e ts'ǫ k'ageede ajà t'à, ası azhǫ ładı ajà. Tıchonǫ goòt'ı Mòla ładı agògeele gha wegehdzà hò, hagţla-le, ekìyeh Mòla yatı eyıts'ǫ Mòla naawo gha naawo hòlı. Canada eyıts'ǫ Quebec eyı neèk'e gha gıyatı eyıts'ǫ gınaawo wek'èhòdı gha naawodee hòlı. Edzaneèk'e gha 1875 naawo hòlı, ekò Mòla yatı eyıts'ǫ Kwet'ı yatı gha hòlı. Haanıkò, 1892 hò Mòla yatı zǫ wenaètàà hodı. 1900's ekìyeh, dǫne łǫgǫ Mòla yatı t'à geet'ı-le ajà, haanıkò ts'àwò gıghǫ naèdı t'à eyıts'ǫ Yahtı deyatı k'è gogende ts'ıʔǫ, dıhdę edzaneèk'e Mòla yatı ţła dıı dzę ts'ǫ wek'è gogende.

1950 – 1984 ts'ǫ Yatı Naawo t'àgeèt'ı

Dǫne sǫłı Naawo: 1950's ekìyeh, ndèts'ǫ k'aawo, dǫne sǫłı azhǫ kwet'ı k'è geeda gha gogehdzà t'à, chekoa azhǫ nıhtł'èkǫ at'ı ha dıı eyıxè sıı, dǫne azhǫ kǫta łą nagede agògţlah. Dǫxàkǫ łǫ ajà, eyıxè sıı chekoa nıhtł'èkǫ at'ı sıı łǫ ajà. Chekoa nıhtł'èkǫ ageàt'ı sıı, dǫne sǫłı yatı eyıts'ǫ dǫne sǫłı naawo hoghàgeetǫ-le. 1969 kò ndèts'ǫ k'aawo dǫne sǫłı yaàlı gha naawo gehts'ı, eyı nıhtł'è deegò gţhdì, eyı nıhtł'è sıı dǫne sǫłı Canada k'èzhì naàde azhǫ kwet'ı laanì geeda gha hòlı. Dǫne sǫłı yaàlı sıı eyı nıhtł'è ts'ǫ ţle gedı t'à, achı deyatı eyıts'ǫ dǫne naawo naèdà laajà. 1970's ekìyeh dǫsınìyaehtı naawo ghà gehnǫ t'à, mǫhdaà ndè ìich k'e nıhtł'èkǫ whela sıı, dǫne sǫłı gha eghàlagìde gınıhtł'èkǫ tł'a whela àdlà. Haanıkò, 1981 kò 30% zǫ dǫne deyatı k'è gogende gedı, haanıkò dǫne edzaneèk'e naàde azhǫ hǫt'I deghàà nàıtah-le.

1982 kò, Canada k'eèzhì, dǫne sǫłı̨ yats'ı̨lı̨ gha eyıts'ǫ sǫmba nahzhà naawo wenaèta gha Naawodee hòlı̨. 1984 kò, ı̨dan neèk'e gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo, Mòla yatı eyıts'ǫ Kwet'ı̨ yatı edzaneèk'e yatı elı̨ gha gedı t'à naawo hòlı̨. Edzaneèk'e ndèts'ǫ̀ k'aawo yagı̨lı̨ ı̨le gedı t'à, Edzaneèk'e gha yatı naawo gehts'ı̨ (1984). Dıı yatı naawo, Mòla yatı eyıts'ǫ Kwet'ı̨ yatı naawo nàgıhtaà xè, dǫne sǫłı̨ yatı sıı wek'èjǫ àdlà. Įda gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo eyıts'ǫ dıhdę edzaneèk'e gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo ełexè naawo gıìtǫ, dıı dzę ts'ǫ̀ dıı naawo gıìtǫ. Dıı naawo wet'à ı̨da gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo, Mòla yatı k'e eghàlagìde gha sǫmba t'à whela agı̨lah eyıts'ǫ dǫne sǫłı̨ yatı wet'ànàhòt'ı̨ gha sıı whela agı̨lah.

Mòla Yatı Naawo: 1950's ekìyeh, Quebec Mòla łǫ neehò, kwet'ı̨ yatı k'è zǫ yagogìde. 1960's ekìyeh Quebec eyıts'ǫ Canada k'èzhì Mòla yatı wet'ànàhòt'ı̨ gha wegehdzà wexèhòı̨wo. 1963 hò, dǫne azhǫ deyatı t'àgeèt'ı̨ ha eyıts'ǫ dǫne sǫłı̨ naawo t'àgeèt'ı̨ ha lah wexèhoı̨wò (Royal Commıssıon), Quebec whacho deyatı denaawo gohłı̨a xodì t'à wexèhoı̨wò, gıyatı k'è sıı gıts'àhodı gha, eyıts'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo gını̨htł'èkǫ̀ sıı deyatı k'è gogende ha gı̨wǫ eyıts'ǫ gızha deyatı k'è sıı hoghàgeetǫ ha gı̨wǫ. Dıı hagedı ghà, 1969 k'e Canada gha dǫne yatı naawodee hòlı̨ (Constıtutıon Act 1982), eyı gha edzaneèk'e chekoa deyatı k'è hoghàgetǫ gha sǫmba whela agı̨lah. Canada k'èzhì gha Mòla yatı eyıts'ǫ Kwet'ı̨ yatı wek'èzhǫ gha naawodee hòlı̨ eyıxè dǫne gı̨tłǫ-le dǫ gha sıı naawo hòlı̨.

Goyatı Naawo Weghǫ̀geèda

Goyatı gha naawodee hòlı̨ gots'ǫ, Edzaneèk'e gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo, dǫne sǫłı̨ yatı wet'ànàhòt'ı̨ gha wegehdzà, eyıxè sıı azhǫ yatı k'è dǫne ts'àdı gha wegehdzà. 1986 Task Force, dǫne sǫłı̨ yatı wedànàgètah gha eghàlagı̨da sıı t'à, dǫne sǫłı̨ yatı wek'èjǫ ajà eyıts'ǫ Language Commıssıoner wenı̨htł'èkǫ̀ hòlı̨, edaanì dǫ k'è ets'ètł'è sıı hòlı̨, etaahtı gı̨lı̨ gha sıı nezı̨ hoghàgeètǫ ajà eyıts'ǫ kǫ̀ta edàgòyeh sıı, dǫ k'è gìzì ajà. Canada-Edzaneèk'e ndèts'ǫ̀ ełèk'èagı̨wǫ naawo gıìtǫ, eyı naawo wet'à, Mòla yatı t'à dǫne ts'ààdı, etaàhtı sıı hoghàgeetǫ, chekoa hahtǫ hoghàgeetǫ eyıts'ǫ chekoa wet'à hoghàgeetǫ gha nı̨htł'è hohłè. Dıı naawo ghà sıı, kǫ̀ta yatı ts'ǫhk'e lah łǫ k'e eghàlagı̨da. Dıhk'o̧a whalèa hò, regıon tąt'ę eyıts'ǫ kǫ̀ta tąt'ę lah łǫgǫ̀ k'e eghàlageeda ajà.

Nı̨htł'èkǫ̀ gha Naawo (1996) hòlı̨ hò, nı̨htł'èkǫ̀ gha k'aade, dǫne gıyatı k'è chekoa hoghàgeetǫ gha dìle hodı, eyıts'ǫ chekoa gıyatı nàke k'è hoghàgeetǫ gha dìle gedı. Haanıkò, dǫne łǫgǫ̀ hagı̨wǫ dè zǫ, deyatı k'è hoghàgeetǫ, eyıxè sıı, dǫne deyatı deghàà k'egèzhǫ gohłı̨ nìì sıı naètà eyıxè sıı ahsı̨ wet'à hoghàgeetǫ gha nı̨htł'è deghàà whela nìì xodı. Dıı haanı naawo ts'ı̨ʔǫ dǫne sǫłı̨ yatı k'e eghàlagìde gha

wɻɻdı-le. Nɻhtł'èkǫ̀ gha Naawo ts'ɻ̀ʔǫ Mòla yatı k'è gızha hoghàgeetǫ gha dìle gedı t'à nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawo yagɻ̀lɻ eyı naawo k'è eghàlagìde, eyıxè sıı dǫne azhǫ naawo gìtǫ naawo eyıts'ǫ t'ànì goxè hòʔǫ gha naaow sıı gohłɻ.

Edzaneèk'e Ndèts'ǫ̀ k'aawo, Goyatı naawo weghàà eghàlats'ìde gha naawo gehtsɻ (1997a) eyıts'ǫ goyatı wek'èjǫ gha naawo hòlɻ (1997b). Ekò, Nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, dıı naawo ghà eghàlada gha wegɻ̀hʔà. Ndèts'ǫ̀ k'aawo gınɻhtł'èkǫ̀ tąt'è dǫne yatı k'è dǫne ts'àgeedı gha gıts'ǫ̀ hòelɻ ajà. 1990's ekìyeh Language Commıssıoner wenɻhtł'èkǫ̀ edlàtłǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo gıts'ǫ̀ dıı haanı eghàlats'èda nındè nezɻa dıı t'à naawo whehtsɻ, eyı naawo wet'à dǫne sǫłɻ yatı deèʔǫ̀ nezɻ wek'è eghàlahòda gha dıı t'à yehts'ɻ, haanıkò, dıı lah neètłǫ gǫ̀ wek'è eghàlagɻ̀da-le.

Goyatı naawo hòlɻ gots'ǫ, Mòla yatı taı ts'ǫ̀ wedànàgetǫ. Eyı nɻhtł'è wek'è eghàlagɻ̀da tąt'è, dıı hagedı, ɻła deghàà goyatı k'è eghàlahòda-le gedı t'à deèʔǫ̀ nezɻ àdle gha gɻwǫ. Dıhk'ǫa whalèa, Mòla yatı kǫ̀ haanı hohłè gha hǫnì xodı t'à weghǫ gogende. ECE nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aade, dedɻ t'a goyatı naawo k'e eghàlagìde, goyatı gha naawo ghàà eghàlagìde hǫt'è. Goyatı gha naawo gohłɻ neehò, edaanì dıı haanı lah k'e eghàlahòda gha xodı t'à haanı gha naawo gehts'ɻ-le. ɻdı honǫ xo gots'ǫ naawo ɻłè t'àhsìì ładɻ ajà, eyı t'a, kǫ̀ta yagòla, gıyatı k'e eghàlagìde gha gıts'ǫ̀ àdlà, eyı t'à, kǫ̀ta gılah łǫgǫ̀ ajà.

4. Goyatı weghǫ edàgǫht'e wek'àhòtah: Ayı weghǫ nànèts'ìdelìı

Edzaneèk'e gıyatı łǫ ɻ̀lè, haanıkò dıhk'ǫa whalèa gots'ǫ, yatı ɻ̀łè zǫ laàdàdeh, kwet'ɻ yatı t'a nàtso dààdeh. Goyatı naaow hòlɻ neehò eyıts'ǫ eyı gha sıı naawo weghàà eghàlahòda hòlɻ eyıxè sıı eyı gha sıı sǫmba nìızha neehò, ɻła ładɻ àdàdeh. Edaanì ghǫ at'ɻ nee sıı wek'èts'ezhǫ t'à, edaanì sets'èlea wek'èts'ezhǫ àde ha.

Edaanı ghǫ goyatı ładɻ àt'ɻ wek'èhòzhǫ

Dǫne gıkǫ̀ta gıyatı t'àgeet'ɻ-le nındè ładɻ àt'ɻ, haanı-le dè gıt'àt'ɻa-le gogedı nındè, yatı ładɻ t'àgeet'ɻ gogedı nındè ładɻ àt'ɻ, eyıts'ǫ chekoa neetłǫ deyatı t'à geet'ɻ-le nındè gıyatı wedę hohłè. Goyatı gokǫ̀, nɻhtł'èkǫ̀ eyıts'ǫ kǫ̀ta wet'àts'èt'ɻ-le nndè wedę hohłè àt'ɻ nee. Ǫhk'ea yatı mǫhdaà łaàde, dǫne eyı yatı k'è gogende gohłɻ-le àt'ɻ. Dıı neèk'e azhǫ ts'ǫ̀ hagǫht'è, (dǫne łegègǫ̀ ts'ɻ̀ʔǫ, deghàà shegeèzhe-le ts'ɻ̀ʔǫ haanı-le dè tada ts'ɻ̀ʔǫ yatı łaède) eyıts'ǫ dǫne naawo ładɻ àt'ɻ ts'ɻ̀ʔǫ. Dıı neèk'e gha edaanì dǫne naàde ghàà, edaanì łets'ǫ̀ gogende ghàà eyıts'ǫ edaanì ası wegò hohłè ghàà goyatı ładɻ àt'ɻ.

Dǫne edàtłǫ gıyatı k'è gogende gık'èzhǫ gha gıwǫ nındè, dǫne edàtłǫ deyatı k'è gogende ghà gìdzà eyıts'ǫ dǫne edàtłǫ dekǫ̀ deyatı k'è gogenda ghàà gìdzà. Dǫne akwełǫ̀ deyatı t'à gogende ıle sıı, dıı yatı ładı k'è gogende nındè, hot'à deyatı ładı ajà gha naètà. Dǫne gıyatı t'à dekǫ̀ eyı yatı t'à gogende-le nındè, gıkę eyı yatı k'ègogède haà-le. Ats'ǫ̀ dıı haanı dǫne gıxè hò?ǫ nındè, gıyatı ładı àde ha, chekoa gıot'ı t'à dekǫ̀ gehkw'e t'à deekę hoghàgeetǫ nındè t'ah hotì nexı yatı k'èhògìzha gedı.

Census Canada edzaneèk'e dǫne azhǫ edàtłǫ dekǫ̀ yatı edàwhìt'ı t'à gogende gedı t'à dàgǫgıhke hò eyıts'ǫ dǫne edàtłǫ deyatı k'è gogende gedı t'à, eyı wegondı t'à dıı haanı yatı ładı ajà gedı. Haanıkò edànıghǫ yatı ładı ajà deghàà weghǫ hayàgìhtı-le. Ası mǫhdaà wedànàgeeta ts'ǫhk'e ha dìle, edaanì goyatı ładı àt'ı nee sıı, eyı weghàà wek'èhòjǫ ha dìle. Dıı haanı lah k'e eghàlagìda sıı, dıı hageedı, gıyatı wet'àhòt'ı-le laanı, mǫhdaà yatı sìı deè?ǫ̀ ıwhą wedę hohłè adàde. Assembly of Fırst Natıon yagıłı sıı ası nàke ts'ı?ǫ, yatı ładı adaàde gedı:

- Dǫxàkǫ̀ gıyatı k'è gogende haà-le gogedı ts'ı?ǫ eyıts'ǫ chekoa łǫ nıhtł'èkǫ̀ at'ı ajà gots'ǫ
- Ihee ndèts'ǫ̀ k'aawo goyatı t'à ts'eèt'ıa-le gedı t'à, dǫne sǫłı xò, dǫne sǫłı yatı ch'à gogende ajà.

Yatı ładı àt'ı nındè wııdı nıle, haanıkò edaanì dǫne sǫmba gehtsı ghàà naètah, dǫne naawo ghàà naètah, eyıts'ǫ edaanì dǫne nàde sıı naètah hǫt'è.

Dıı nıhtł'è ıda ts'ǫ̀ azhǫ dek'ètł'è sıı, goyatı weghǫ edàgǫht'è ghǫ àtł'è. Idı goyatı ghǫ gondı nàgets'ı ts'ǫ nıhtł'è agìlah eyıts'ǫ1996 Census gondı nàgehtsı hò ts'ǫ àdlà, eyıts'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo yatı ts'ǫhk'e gondı gıts'ǫ ts'ǫ àdlà. Dıı nıhtł'è ets'eètł'è ekìyeh 2001 Census wegondı deghàà seèdle-le t'à wegondı ts'ıhchì ghàdì. Waàk'ǫa gıyatı ıła deè?ǫ wek'è eghàlagìde neet'à eyı yatı weghǫ gondı whìile.

Dǫne Sǫłı yatı weghǫ edàgǫht'e weghààts'ènda

Izhì nıhtł'è whehchì sıı, dıı haanı gondı ghǫ gogende ha:

- Dǫne azhǫ edzaneèk'e naàde, dıı dǫne kà?a ts'ǫ aht'è gedı
- Eyı dǫne, amı ıła deyatı ìikw'o xè deyatı k'è ıła gonde
- Amı ıła dekǫ̀ deyatı k'è gonde.

Chìk'èda eyıts'ǫ sazhı ts'ǫhk'e denàt'ı gıgondı azhǫ ełexèt'eh. Hotenda yatı taı kà?a wegondı azhǫ ełexè whelà, haanıkò Nunavut wegondı gohłı-le.

Dıı nı̨htł'è yìì, dǫne azhǫ dàgı̨ts'ı̨hk'e sıı, eyı taanı k'à?ı̨ dǫne degeeke sıı, dekǫ̀ta ayı yatı k'è gogende sıı, ı̨ła, deyatı k'è gogende xè, deyatı gìkw'o. Eyı dǫne dagı̨̀keh sıı, dekǫ̀ gehkw'e nındè deyatı k'è gogende-le gedı. Amı deyatı k'è gonde elı̨ sıı eyıts'ǫ amı dekǫ̀ deyatı k'è gogende gı̨ı̨lı̨ sıı eyıts'ǫ dǫne edàtłǫ ghàà azhǫ naètah nındè gıyatı ładı̨ àdàde gedı. Dıı nı̨htł'è weghàà, azhǫ kǫ̀ta yagòla azhǫ ładı̨ gıyatı ładı̨ àt'ı̨. Tłı̨chǫ yatı t'a sìì hòtł'ò gıyatı ładı̨ adàde-le, eyıts'ǫ Deège t'ah sìì, gıyatı ładı̨ àdàde gedı.

Nı̨htł'è ı̨łè. Kǫ̀ta ghàà, dǫne sǫłı̨ yatı ładı̨ àt'ı̨

Aborıgınal language shıft fıgures and graph

Nı̨htł'è nàke dıı haanı gondı dèk'ètł'è, dǫne azhǫ gıghò ghà eyıts'ǫ amı deyatı k'è gonde gıgondı dèk'ètł'è. Kǫ̀ta tą̀t'è azhǫ ładı̨ deyatı gıghǫ wedę̀ hohłè neehò, azhǫ ts'ǫ̀ dıı gondı ełexèteh, cheku neètłǫ gǫ̀ t'ah gıyatı gıghǫ wedę̀ hohłè. Eyıxè sıı, cheku mǫhdaà deyatı k'è gogende neehò, deghàà deyatı k'è gogende-le ajà.

Nı̨htł'è nàke. Dǫne sǫłı̨ yatı, gıghò ghà5 gıyatı ładı̨ àt'ı̨

---

fıgures and graph

Nı̨htł'è taı, gokǫ̀ta dǫne edàtłǫ deyatı t'à gogede. Kǫ̀ta nechàlea t'ah 85% dǫne deyatı k'è gogende gedı. Kǫ̀ta necha t'ah, dǫne netłǫ-lea t'ah dekǫ̀ deyatı k'è gogende-le gedı (50%).

Nı̨htł'è taı. Dǫne edàtłǫ dekǫ̀ deyatı k'è gogende, eghàlagìde k'è, nı̨htł'èkǫ̀. (Dǫne eghàlagìde dàgogı̨hke)

---

graph

Nıhtł'è taı, dǫne deyatı dekǫ zǫ gıt'àt'ı dek'ètł'è. Dǫne eghàlagìde k'è t'ah sìı deek'à?ı, kǫta nechàlea sıı dek'à?ı (33%), kwet'ı yatı t'ah nàtso dek'ètł'è. Eyıts'ǫ dǫne deyatı nıhtł'èkǫ wet'àgeet'ı-le dek'ètł'è (5-12%). Dıı nıhtł'è weghàà, cheku eyıts'ǫ t'eèkà deyatı k'è gogende-le laanì dek'ètł'è, haanıkò deyatı k'è gogende gha gıgha hòò?ǫ-le ts'ı?ǫ ąt'e tahkò.

Dǫne sǫłı yatı k'è egeètł'è sıı, sìı ǰǰzhı hǫt'è gedı. Dǫne netłǫ-lea zǫ deyatı k'è egeètł'è xè deyatı k'è hagehtı, ıdı edlàtłǫ xo egeètł'è, wek'èyagehtı neehò, ıła dǫne łǫ gık'èzhǫ-le.

Azhǫ t'à nındè, edzaneèk'e t'a sìı, cheku eyıts'ǫ t'eèkà t'ah sıı, deyatı k'è gogende-le gedı. Mǫhdaà gogha sìı weghǫ hòejı. Dıı neèk'e hǫt'ı gha nındè, Edzaneèk'e zǫ laanì, dıı haanı yatı gohłı neet'à, weghǫ ası hats'ele nındè, hot'àłǫ wedę hohłè gha hǫnì.

Mòla eyıts'ǫ Kwet'ı yatı weghǫ edàgǫht'e weghààts'ènda

Dıı neèk'e hǫt'ì eyıts'ǫ goneè ts'ǫhk'e, Mòla yatı t'ah nàtso, 6.6 lemìzhǫ deyatı k'è gogende gedı eyıts'ǫ 105 lemìzhǫ, dıı neèk'e hǫt'ì gha, dǫne hatłǫ deyat k'è gogende. Edzaneèk'e dǫne 3000 Mòla yatı k'è ełexè gogende gha dìle gedı t'à dek'ètł'è. Haanıkò, 900 dǫne edzaneèk'e naade gìkw'o gedı, eyıts'ǫ 350 dekǫ deyatı k'è gogende gedı. Dıı nıhtł'è weghàà, dǫne 61% haàtłǫ kwet'ı yatı k'è gogende ajà, eyı sıı sìı nètłǫ hǫt'è. Dǫne sǫłı eyıts'ǫ Mòla goot'ı, kwet'ı yatı k'è zǫ gogende ajà gedı, azhǫ genda nìits'ǫ kwet'ı yatı zǫ k'è gogende ajà. Edzaneèk'e gha sıı, kwet'ı yatı zǫ k'è gogende adàde gedı, 40,000 dǫne hàtłǫ edzaneèk'e naàde ts'ǫ 34,000 t'ah dekǫ kwet'ı yatı k'è gogende gedı.

5. Edaanì goyatı hotì nezı wet'ànàhòt'ı ha wexàts'ètah

Azhǫ goyatı ǰǰzhì adàde neèt'à, ayı wets'ǰdza t'à achı nàtso ade ha dìle hǫnì? Eyıts'ǫ edaanı ghǫ Dǫne Sǫłı yatı naawo gohłı neehò eyıt'sǫ dǫne sǫłı yatı k'e eghàlagìde neehò ıła dǫne sǫłı yatı ǰǰzhì at'ı? Dıı haanı wegondı k'è hayàtı ha, dıı dǫne lah k'e eghàlagìde sıı, edaanì yatı wet'ànàhòt'ı gha naawo wegondı mǫhdaà wegògǰh?ǫ.

Edaanı goyatı wet'ànàts'et'ɻ gha wek'èhòzhǫ

Edaanı ghǫ yatı ładɻ at'ɻ neè sıı gık'èzhǫ-le. Haanıkò, ası ɻłè wek'è eghàlageèda nındè yatı ładɻ adea-le hǫnı, yatı gha segòts'eh?ɻ. Ası sɻlaı k'e eghàlahòda nındè nezɻa gedı wet'à yatı k'èhòdı:

- Dǫne tąt'e eyıts'ǫ dǫne łą gha weghà eghàlahòda naawo hohłè dè nezɻa
- Amı deyatı k'è nezɻ gonde azhǫ gıile kwe gıyatı dek'ènèts'ìtł'è
- Yatı weègò hohłè, ndèts'ǫ̀ k'aawo ts'ǫhk'e, ası hohłè ts'ǫhk'e eyıts'ǫ wet'à sǫmba hohłè ts'ǫhk'e
- Ats'ǫ̀ gokǫ̀ ts'ehkw'e nındè goyatı t'àts'eet'ɻ xè lah k'e sıı, goyatı k'è dǫne ts'àts'èdı
- Edaanì wek'e eghàlats'èda gha, sɻyaɻwa nındè wexòts'ıhdı

Yatı edaanì wexèhò?ǫ ghàà, haanı t'ah wek'e eghàlahòda. Akıhò, dǫne łǫ deyatı k'è gogende gohłɻ-le dè, gıyatı dek'ènè?ètł'è t'ah sìì wet'à?a àt'ɻ. Yatı nàtso laanı nındè, edaanì kǫ̀ta, gıkǫ̀ eyıts'ǫ nɻhtł'èkǫ̀ yatı k'e eghàlahòda hǫnì xòdı t'à wek'è eghàlahòda ha.

Goyatı wek'èhòdı gha eyıts'ǫ wet'ànàhòt'ɻ gha eyıleh neèk'e eyıts'ǫ kǫ̀ta yatı edlàtłǫ ts'ǫ̀ ası azhǫ ładɻ wegɻ̨dzà. Akıhò:

- New Zealand Maorı goot'ɻ, goyatı chekoa nechàlèa eyıts'ǫ gıòt'ɻ gıyatı hoghàgeetǫ gha, ǫhdaà gıts'àıdı-le hò dǫne hoghàgogehtǫ
- Hawaııans goot'ɻ gıts'ǫ shɻ eyıt'sǫ dàgògehwho ghàà, deyatı nàedà agɻ̨la
- Navajo goot'ɻ deyatı k'è zǫ̀ chekoa hoghàgogehtǫa agɻ̨la
- Scandınavıa Sámı goot'ɻ sıı, kǫta yatı naawo gohłɻ agɻ̨la
- Great Brıtaın Welsh goot'ɻ gıyatı gha dǫne lah k'e dehkw'e gha gehts'ɻ eyı t'à dǫne dekǫ̀, eghàlagìde k'è eyıts'ǫ nɻhtł'èkǫ̀ deyatı k'è zǫ gogende
- Quebec neèk'e, azhǫ ts'ǫ̀ Mòla yatı t'à hot'ɻ gha naawo gehts'ɻ.

Canada k'èzhì, dǫne sǫłɻ naade sıı, ayı edàgɻ̨la t'à deyatı achɻ wet'ànàhòt'ɻ ade ha hǫnı xòdı t'à wek'è eghàlagìde. Nɻhtł'èdee nàke hòlɻ – Dǫne Sǫłɻ yatı gha nezɻ wesɻnìyaetıa (1990) eyıts'ǫ Dǫne Sǫłɻ yatı achɻ nàeda gha wets'ǫ̀ eghàlahòda (1991) – eyı nɻhtł'è hòlɻ t'à, dıı hats'ɻ̨la nındè yatı achɻ wet'ànàhòts'et'ɻa gedı:

- Dǫne sǫłɻ yatı wets'àdàts'edı xè wek'èjǫ à?ɻ, weghàà eghàlats'èda naawo ghà
- Kǫ̀ta dǫne sǫłɻ dıı naawo ts'àdàedı zǫ t'à, ndèts'ǫ̀ k'aawo sıı, eyıts'ǫ dǫne gha eghàlagìde dǫ sıı, dıı naawo ts'àdàgedı zǫ t'à
- Kǫ̀ta dıı haanı lah gıts'ǫ̀ k'aade zǫ t'à
- Yatı gha nàdàts'ehde xè eyı wet'à nàdets'èjì, eyıts'ǫ ɻdı dǫne sǫłɻ yatı wet'à?a-le geedı ɻ̨le sıı, eyı yatı ładɻ adle gha weghò yagògıdea
- Dǫne sǫłɻ yatı k'è chekoa hoghàgeetǫ ha

- Dǫne sǫłɻ yatı gha segòts'ehʔɻ
- Gokǫ̀ta eyıts'ǫ gokǫ̀, edaanì dǫne łǫgǫ̀ yatı k'è gogende àdle gha weghàgeeda

Goyatı naawo wets'àts'èdı

Eyıleh neèk'e eyıts'ǫ kǫ̀ta yatı wet'ànàhòt'ɻ ha gehdzà sıı, mǫhdaà naawo t'à gıts'àdı eyıts'ǫ gıts'ǫ̀ dàgeedı gohłɻ. Canada k'èzhı Mòla yatı eyıts'ǫ kwet'ɻ yatı wek'èhòdı gha naawodee gohłɻ (1982) eyıts'ǫ Canada gha Goyatı gha naawo hòlɻ (1985). Dıı naawo dǫne sǫłɻ ts'ɻlɻ naawo eyıts'ǫ sǫmba naàhzha naawo nàyɻhta hò, dǫne sǫłɻ yatı sıı ɻła deèghà wek'èjǫ-le. Whacho ndèts'ǫ̀ k'aawo ts'ɻlɻ ts'ǫhk'e, degha nàdàts'ehde wenìı ts'ǫ̀ dǫne sǫłɻ ts'ɻlɻ t'à goyatı k'è gots'ende gha xodı t'à weghǫ gegende.

Canada k'èzhì kǫ̀ta yagòlah eyıts'ǫ gokǫ̀ta Mòla yatı gha eyıts'ǫ kwet'ɻ yatı gha whacho yatı naawo gıts'ǫ̀ hǫt'è. Dıı naawo azhǫ ładɻ hǫt'è. Eyıxè sıı, dǫne sǫłɻ deyatı sıı k'èggedı gha sıı Quebec eyı haanı naawo ts'àdaedı. Eyıts'ǫ edzaneèk'e taı kǫ̀ta yagòla, dıı haanı naawo k'e eghàlagìde, yatı k'è geèdı gha, weghǫ nɻhtł'è hohłè gha, eyıts'ǫ deèʔǫ̀ wet'àhòt'ɻ gha naawo gohłɻ. Nunavut k'e deyatı eyıt'sǫ nɻhtł'èkǫ̀ ts'ǫhk'e dıı haanı naawo weghǫgeeda ha, haàdla nındè wet'à gınaawo nàtsǫ àde ha. Edzaneèk'e dıı dǫne sǫłɻ yatı naawo gohłɻ sıı, sìı nàtso gha naètaà.

Edzaneèk'e gha yatı wet'ànàhòt'ɻ gha nɻhtł'è hohłe

Dıı dǫne lah k'e eghàlagìda sıı ası azhǫ wedànàgetǫ eyıts'ǫ dǫne dıı haanı lah k'èzhǫdee yagɻlɻ sıı azhǫ dagogɻhke t'à ası łǫtǫ k'è eghàlahòda nındè wet'à yatı wet'ànàhòt'ɻa hǫnı gedı t'à azhǫ dek'ènègɻtł'è: naawo, weghà eghàlahòda naawo, edaanì wek'èhòdı, sǫmba naawo, edaanì dǫne gıts'àdı ha, edaanì dǫne eghàlaede àdle ha, ası wedànàhòta xè wek'è eghàlahòda, nɻhtł'èkǫ̀ ts'ǫhk'e, weghǫ nàdàts'ehde eyıts'ǫ weghǫ gondı ts'ehts'ɻ naawo eyıts'ǫ ası weègò wet'à eghàlats'ìde. Dıı lah łǫtǫ wek'e eghàlagìde ha nındè, dıı ası azhǫ hageèle zǫ t'à.

A. Naawo eyıts'ǫ weghà eghàlahòda naawo: Dǫne gıyatı achɻ wet'ànàhòt'ɻ ha nındè eyı gha naawo nàetaà zǫ t'à, kǫ̀ta tąt'e gınee agǫ̀t'e neet'à, edaanì deyatı eyıts'ǫ dǫne naawo t'à eghàlagìde gɻwǫ sıı gıts'ǫ̀ hoèlɻ. Dıı naawo hohłe gha sıı, sìı nàtso t'à hohłè zǫ t'à eyıts'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo eyıts'ǫ dǫne eyıleh gha eghàlagìde yagɻlɻ sıı, dǫne deyatı k'è gıgha etaàtı gha dǫne gha ts'àtaà gehkw'e zǫ t'à. Dıı naawo sıı ayı gha azhǫ naawo hòlɻ sıı deghàà dek'ètł'è zǫ t'à, amı ayı edàleh ha eyıts'ǫ ayı k'e eghàlada gha deghàà wek'èjǫ zǫ t'à, eyıts'ǫ deghàà wek'e eghàlahòda-le nındè, edaanì senàdle gha sıı dek'ètł'èa. Nǫǫde ts'ǫ̀, dıı naawo ghàà, edaanì yatı wet'ànòhòt'ɻ gha wexògıhdı gha dǫne łą ehkw'eh hohłè ha, yatı gha nàdàgehde xè wexògıhdı ha.

B. Edaanì wek'èhòdı ha: Yatı wet'ànàhòt'ɻ ha wek'e eghàlahòda gha nındè, nezɻ wek'èhòdı zǫ t'à, nezɻ naawo ts'ehtsɻ ghà xè weghà eghàlats'èda naawo ghàà eghàlahòda. Amı gıkǫ̀ta gıxìdı ha sıı, dedɻ sıı dàgeèke zǫ t'à. Dǫne yatı k'è eghàladadǫdee elɻ haanı yatı gondı azhǫ nàyehts'ɻ t'à weghǫ nɻhtł'è hohłè ha. Wek'èè eghàlahòda ha nındè wexòedı ha eyıts'ǫ wek'ànàhòtah zǫ t'à.

C. Sǫmba naawo: Sǫmba wet'à dıı lah deghàà k'e eghàlagìde gha sǫmba whela ageele zǫ t'à. Eyıxè sıı, ndèts'ǫ̀ k'aawo kǫ̀ta xè sıı, edaanì ełèts'àgɻdı lìì gedı t'à sıı eyı gha sǫmba whacho whela ageele ha. Sǫmba wet'à eghàlagìde ha whela àdle ha sıı, wet'à nàgeeda gha dìle xè ats'ǫ sǫmba gıts'ǫ̀ at'ɻ ha.

D. Edaanì dǫne gıts'àdı ha: Ası łǫ t'à dǫne ts'àdı gha gohłɻ zǫ t'à, dǫne deyatı k'è gonde yagɻ̀lɻ, gınee ts'ǫ agɻt'e nındè t'ahsı. Dǫne yatı k'è nàke gogende hò, ɻła gıgha etaàtı gha dǫne ts'àtaà wheda ha.

E. Edaanì dǫne eghàlaede àdle ha: Dǫne gıyatı achɻ wet'ànàgeèt'ɻa hoghàgeetǫ ha nındè, etaàtı hoghàweètǫdǫ eyıts'ǫ dǫne sǫłɻ yatı dǫne hoghàtǫdǫ elɻ haanı dǫ ts'ɻwǫ. Eyı haanı lah gha hoghàgeètǫ zǫ t'à eyıxè sıı, lah gıǫt'à gha hoghàgeètǫa. Dǫne deyatı k'è gonde-le dǫ, sıı deyatı hoghàweèt'ǫ ha.

F. Ası wedànàhòta xè wek'è eghàlahòda: Ats'ǫ yatı wedànàhòtaà eyıts'ǫ wek'è eghàlahòda ha hohłè zǫ t'à. Dıı haanı lah k'e eghàlagìde ha nındè yatı azhǫ dek'ènègetł'èa, eyıts'ǫ dǫne naawo sıı edaanı dǫne nàɻde wegondı dek'ènèts'ètł'èa, wet'à dǫne hoghàgeètǫa sıı nɻhtł'è hohłèa eyıts'ǫ yatı wegoò hohłe gha. Dıı haanı weghǫ ats'èdı sıı, ndè nɻhtł'è k'e adɻ eyıts'ǫ azhǫ edàgooyeh. Ǫhdaà eyıts'ǫ dǫne dıı haanı lah k'eèzhǫ t'a yık'è eghàlada nındè nezɻa.

G. Nɻhtł'èkǫ̀ goyatı k'èè hoghàgootǫ ts'ǫhk'e: Yatı mǫhdaà wedę hohłe gha sǫnı, t'ah nɻhtł'èkǫ̀ ts'ǫhk'e whela àdlà nınè nezɻa. Dǫne kǫ̀ta naàde sıı, gɻtłǫ-le hò, deyatı k'è chekoa nechàlèa ts'ǫ chekoa ǫhdaà nɻhtł'èkǫ̀ deyatı k'èè hoghàgìıtǫ gɻwǫ nındè gıts'ǫelɻ, deghàà wet'à hoghàgeetǫ nɻhtł'è whela zǫ t'à. Yatı ghǫ hoghàdegetǫ ha nǫ xò azhǫ ts'ǫ̀ ładɻ weèdza, amı deyatı k'èèzhǫ, amı deyatı k'èèzhǫ-le eyıts'ǫ deyatı k'èè zǫ t'à hoghàgeètǫa eyıts'ǫ dǫne yatı nàke k'èègezhǫ k'èè hoghàgeètǫa. Chekoa gìot'ɻ sıı deyatı hoghàgeètǫ nındè nezɻa, eyıxè dǫne gıkǫ̀ eyıts'ǫ nɻhtł'èkǫ̀ deeʔǫ̀ deyatı t'àgeet'ɻ nındè nezɻ. Dǫne hoghàgootǫdǫ elɻ sıı, dedɻ sıı deghàà chekoa hahtǫdǫ elɻ gha hoghàweetǫ zǫ t'à.

H. Weghǫ nàdàts'ehde: Yatı eyıts'ǫ dǫne naawo wedę hohł laanı weegàt'ɻ nındè, sìì wesìts'ìdıa xè edaanì azhǫ neèk'e ts'ǫ̀ eyıts'ǫ azhǫ wek'è eghàlahòda gha

wets'èdzàlìì, chekoa t'ah sıı gıgha. Goyatı dıı dzę goxè edàgǫht'e ghàà asi mǫhdaà ładɻ ats'elèa. Amı deyatı k'è gonde sıı, eyı dǫne wets'àdàts'èdıa eyıts'ǫ dǫne deyatı k'è gonde-le sıı, wek'àdàts'ìde-le.

I. Gondı ts'ehts'ɻ naawo eyıts'ǫ asi weègò wet'à eghàlats'ìde: Dıı dzę k'e wet'à gondı ts'ehtsɻ naawo eyıts'ǫ asi weègò wet'à eghàlats'ìde dǫne sǫłɻ yatı ts'àdı zǫ t'à. Kǫ̀ta radıo k'e eghàlagìdedǫ gıts'ààdı, TV k'e eghàlagìde eyıts'ǫ gondı gehts'ɻdǫ gıts'àts'edıa. Goyatı sıı, wet'à ets'ètł'è gha, wet'à sıı gondı nɻhtł'è hohłèa eyıts'ǫ ndè nɻhtł'è hohłè ts'ǫhk'e. Dǫne dıı haanı lah k'e eghàlada gha gɻwǫ nındè, gıts'àhòdıa.

Goyatı achɻ wet'ànàhòt'ɻa nɻhtł'è wek'èè eghàlahòda ha nındè, asi azhǫ deghàà wexòedı zǫ t'à, eyıxè sıı, ɻda gogha eyıts'ǫ asi azhǫ wexòedı t'à yatı wet'ànòhòt'ɻa ts'edı sıı, hohłè gha dìle.

6. Dǫne sǫłɻ yatı naawo weghà eghàlahòda: Ahsɻ deghàà wek'èè eghàlahòda nìì?

Dıı dǫne lah k'e eghàlagɻda sıı, ahsɻ edzaneèk'e dıı naawo weyìì asi azhǫ dek'ètł'è eyıts'ǫ naawo azhǫ weghàà eghàlagìda hǫnı nìì, gha wek'àgehtà. Dıı dǫne lah k'e eghàlagìde sıı, dıı naawo weghàà eghàlahòda ghàà dıı nɻhtł'è gehts'ɻ. Dıı nɻhtł'è neèk'ǫa ghàà àtł'è sıı gha, nɻhtł'è taı ghàà egɻtł'è: Naawo ghàà, wek'èhòdı naawo ghàà eyıts'ǫ dǫne ts'àhòdı naawo ghà.

Dǫne sǫłɻ yatı naawo weghà eghàlahòda wek'àhòtah

Edzaneèk'e gots'ǫ yatı naawo, sìì wet'à?a hǫt'è, wet'à dǫne sǫłɻ yatı, Mòla yatı eyıts'ǫ Kwet'ɻ yatı wek'èjǫ xè nàetaà, haanıkò dıı ts'ǫhk'e mòhdaà nàtso-le:

- Yatı naawo ts'eèdı dè deghàà wek'èjǫ-le
- Kǫ̀ta yagòla ayı gılah deghàà wek'èjǫ-le, dǫne sǫłɻ yatı gıkǫ̀tah t'ahsì
- Naawo deghàà ayı k'e eghàlada
- Naawo ayı ghàà eghàlada

Language Commıssıoner ayı edàtłǫ k'e eghàlada ha ɻle sıı deghàà wek'èjǫ-le. Dıı haanì ts'ɻ?ǫ tahkò, naawo deghàà wek'èjǫ-le ts'ɻ?ǫ eyıts'ǫ Language Commıssıoner ayı weèlah nee deghàà wek'èjǫ-le. Eyıxè sıı, Language Commıssıoner weyatı sıı, Ek'ètehtsòdǫ gıhchì-le laanì. Ahsı ɻłe sìì wet'à?a sıı, Commıssıoner weèlah nàke laanì, yatı xòedı xè sıı yatı gha nàdàwho elɻ ts'ɻ?ǫ, deèlah deghàà k'e eghàlada-le.

Language Commıssıoner edaanì deèlah k'e wheda sıı, weghǫgeeda ha. Yatı ghǫ nàdàhòde gha, dǫne lah k'e dekw'e gha hohłè dè nezıa.

Nıhtł'èkǫ gha naawo hòlı sıı, (1995) dǫne sǫlı yatı k'è gogende haanı-le dè yatı k'èèzhǫ-le hoghàwòtǫ gha naawo gohłı, eyı naawo edaanì dǫne yatı hoghàgeetǫ gha dek'ètł'è. Dıı haanı naawo sìì wet'à eghàlahòda haàdì – dǫne dıı haanı lah eghàlagìde sıı netłǫ-le.

Dǫne sǫlı whacho ndèts'ǫ k'aawo gıılı gha wek'e eghàlagìde naawo yìì whela àdlè gha nındè, yatı eyıts'ǫ dǫne naawo wek'èjǫ àdè ha hǫnì. Dıı weghàà, dǫne sǫlı yagılı sìì deʔǫ wets'àdı ha dìle.

Naawo eyıts'ǫ weghà eghàlahòda naawo

Edzaneèk'e ts'ǫ ndèts'ǫ k'aawo, dǫne ts'àgeedı nındè dǫne sǫlı yatı k'èè gıts'àdı gha dìle xodı t'à dek'ètł'è. Eyıts'ǫ Ndèts'ǫ k'aawo wıızì board eyıts'ǫ agency yàgìts'ǫ sıı, dıı naawo sıı ghàà eghàlagìde ha gedı. Nıhtł'èkǫ gha K'aawodee elı sıı, wesheèke dıı naawo ghàà eghàlagìde gha yıxòedıh wets'ǫ hòelı, eyıts'ǫ ndèts'ǫ k'aawodee yagılı sıı azhǫ, dıı naawo weghà eghàlagìde gha gıts'ǫ hòelı.

Dıı yatı naawo weghàà eghàlagìde naawo, edaanì dıı naawo k'e eghàlagìde haıle sıı dek'èhtł'è. Ndèts'ǫ k'aawo gınıhtł'èkǫ dǫne sǫlı yatı t'à dǫne ts'àdı gha sıı gohłı, eyıts'ǫ dǫne gha sıı etaàtı ha, gondı nıhtł'è k'e sıı dek'ètł'è ha eyıts'ǫ dǫne sǫlı yatı k'è sıı, nıhtł'è dàwhela sıı dǫne sǫlı yatı k'è sıı àtł'è ha. Dıı naawo weghàà eghàlahòda sıı, dıı hadı, dǫne gha etaàtı ts'àtà wheda gets'èdı t'à hagògedı gha gıts'ǫ hòelı. Dıı haanı dǫne lah k'e wheda gets'èdı nındè, gıts'àts'èdı ts'edı laanì hǫt'è.

Dıı dǫne lah k'e eghàlagìde sıı, ndèts'ǫ k'aawo gınıhtł'èkǫ łǫ dıı naawo ghàà eghàlagìde-le wek'èhògehzhà. Ndèts'ǫ k'aawo yagılı edaanì dǫne sǫlı yatı t'à dǫne ts'àgedı ha ıle sıı haget'ı-le xodı. Edaanì dǫne ts'àhòdı haıle sıı, hageet'ı-le. Ndèts'ǫ k'aawo gınıhtł'èkǫ łǫ dıı naawo k'è eghàlagìde-le. Mǫhdaà ndèts'ǫ k'aawo nıhtł'èkǫ dıı naawo k'è eghàlagìde. Eyıt'à dıı dǫne lah k'e eghàlagìde sıı, dıı hagedı. Dıı naawo deghàà wexòedı-le xè deghàà wek'è eghàlahòda-le gedı.

Edaanı wexòedı

Yatı gha naawo, Ek'ètehtsòdǫ gıts'ǫ hòelı nıle, Ndèts'ǫ k'aawodee yagılı tąt'e gıts'ǫ hòelı, eyı-le naawo laanì. Nıhtł'èkǫ gha k'aawodee elı sıı, dǫne azhǫ naawo weghàà eghàlagìde gha zǫ weèlah hǫt'è. Language Commıssıoner, yatı ts'ǫhk'e ayı edàtłǫ nezı-le dìì t'à yıghǫ gonde ha dìle, haanıkò dıı haanı wek'è eghàladah dìì hàdı.

Eyıt'à, dıı yatı naawo welah łǫ kà?a gohłı. Ndèts'ǫ̀ k'aawo gınıhtł'èkǫ̀ tąt'e, dǫne sǫłı yatı k'è eghàlada ha dǫne haanı gha lah k'e wheda, haanıkò eyı dǫne welah ładı łǫ k'e wheda, lah wet'à?a-le laanı. Nıhtł'èkǫ̀ t'ahsì, dǫne sǫłı yatı gha sǫmba łǫ gıts'ǫ̀elı, dǫne sǫłı yatı k'e eghàlagìde gha azhǫ łek'è àt'ı laanì. Dıı lah k'e eghàlagìde hò, yatı ghǫ gondı nàgehtsı gha wııdı-le ılè.

Yatı achı wet'ànòhòt'ı gha wek'è eghàlagìde ha gıwǫ nındè, dǫne kǫ̀ta nàgede, dàgogehke zǫ t'à. Dìì gha edaanì yatı k'è eghàlagìde sıı, dǫne kǫ̀t nààde dàgogehke-le.

Edaanì lah k'e eghàlagìde xè edaanì ası nàgıhtaà

Yatı edaanì deghàà wek'e eghàlahòda gha nıhtł'è gohłı-le, 1980's gots'ǫ edlàtłǫ t'ah, dıı haanı lah k'e eghàlagìda xòdı hò ıła wek'è eghàlahòda-le. Ndèts'ǫ̀ k'aawo edlàtłǫ, dıı haanı lah k'e eghàlahòda geedı hò, ıła dǫne azhǫ ełexè eghàlagèda-le. Ndèts'ǫ̀ k'aawo gınıhtł'èkǫ̀ eghàlagìde sıı, dǫne sǫłı yatı t'à eghàlageeda-le. Ndèts'ǫ̀ k'aawo ts'ǫhk'e gha nındè, dıı haanı dǫne sǫłı yatı lah gıgha wet'à?a-le. 1999-2000 k'e hò, azhǫ kǫ̀ta yagòla, dǫne sǫłı yatı edàwhìt'ı k'e eghàlagìde gha gedı t'à dekǫ̀ta gha nıhtł'è segògılah, eyı nıhtł'è weghàà kǫ̀ta ayı lah k'è eghàlageeda gha gık'èzhǫ.

Dıı dexè segògeh?ı naawo yìì, edaanì deghàà lah k'e eghàlagìde ha sıı xogıhdı ha. Haanıkò, ndèts'ǫ̀ k'aawo gondı azhǫ nàgehtsı sıı, weghàà sıı nıhtł'è gehtsı-le. Dıı naawo wek'àhòtah sıı, ayı edàtłǫ wek'è eghàlagıda weghàgeeda, haanıkò ayı edàtłǫ dàgıla weghàgeeda-le, eyı t'à ayı lah nezı nee sıı deghàà wek'èjǫ haadì.

Sǫmba

1985 gots'ǫ Ida gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo eyıts'ǫ dıhdę gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo, èłèk'èagıwǫ naawo gıitǫ̀, eyı naawo dıı gha hǫt'è, dǫne sǫłı yatı gha 3.3 lemìzhǫ̀ gıts'ǫ̀ àt'ı, Mòla yatı gha 2.0 lemìzhǫ gıts'ǫ̀ àt'ı xo tąt'è. Dıı weghàà, dǫne sǫłı yatı k'e eghàlahòda gha dǫne ts'àdı hǫt'è neet'à sìì wet'à?a, eyıt'à ıła edzaneèk'e gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo wets'ǫ̀ àt'ı nındè nezıa.

Mòla yatı sǫmba GNWT gıts'ǫ̀ àt'ı sıı, wet'à Mòla yatı k'è dǫne gıts'àdìa hǫt'è. Dǫne sǫłı yatı sǫmba whela sıı, etaàtıh hoghàgeetǫ gha gehła, dǫne sǫłı yatı wet'à hoghàgootǫ gha nıhtł'è gehts'ı eyıts'ǫ dǫne sǫłı yatı k'è radıo k'e gogende ha gıts'ǫ̀ àt'ı. Inee edlà wha gots'ǫ GNWT language Bureau, etaatıh eyıts'ǫ yatı wegòò hageetah k'e eghàlagìde gha sǫmba whela ìle, eyı t'ah sǫmba łǫ wets'ǫ̀ àt'ı ìle. Eyı sǫmba whele sıı, mǫhdaà kǫ̀ta dǫne sǫłı yatı k'e eghàlagìde gha whela àdlà.

Dıhk'ǫa whalèa gots'ǫ, kǫ̀ta gıts'ǫ̀ sǫmba łǫgǫ̀ yatı k'e eghàlagìde gha gıts'ǫ̀ àt'ıa ajà. Dıı sǫmba wet'à kǫ̀ta dǫne yatı k'e eghàlagìde ha agı̨la.

GNWT 6.5 lemìzhǫ dǫne sǫłı̨ yatı wek'è eghàlahòda gha negı̨lah. Dıı xo gha 8 lemìzhǫ ts'ǫ̀ ajà. Eyı sǫmba DEC's kǫ̀ta nıhtł'èkǫ̀ gha k'aade yagı̨lı̨, neetłǫ dǫne sǫłı̨ yatı k'e eghàlagìde gha neetłǫ gǫ̀ gıts'ǫ̀ ajà. GNWT Mòla yatı gha 1 lemìzhǫ nıhtł'èkǫ̀ gıts'ǫ̀ àà?ı̨.

Dıı lah k'e eghàlagìdedǫ yagı̨lı̨ sıı dıı hagedı, 2.5 lemìzhǫ 2000-2001 xo gha, dıı sǫmba dǫne sǫłı̨ yatı k'e eghàlagìde gha nıhtł'èkǫ̀ gıts'ǫ̀ ajà ı̨le sıı, eyı sǫmba, ası ładı̨ ts'ǫ̀ ajà gı̨wǫ. DEC's nıhtł'èkǫ̀ gha k'aade yagı̨lı̨ sıı, dıı sǫmba gıts'ǫ̀ àt'ı̨ sıı, t'àànì gıt'à àt'ı̨ gha gıts'ǫ̀ hòelı̨, dıı lah k'e eghàlagìde, eyı sǫmba gıts'ǫ̀ at'ı̨ gıgha nezı̨-le, dıı chekoa łǫ gıyatı k'è gogende-le ts'ı̨?ǫ̀.

Language Commıssıoner sıı gha sǫmba whela agehʔı̨. Eyı sǫmba sıı $350,000 xo tą̀t'e hǫt'è, haanıkò ı̨dı xo k'e $450,000 ı̨łè xo gha ts'ǫ̀ ajà.

Azhǫ weghàgeeda ha nındè, dıı sǫmba wet'à eghàlagìde sıı, ı̨ła deeʔǫ̀ sǫmba nezı̨ wet'à eghàlagìde ha dìle gedı, mǫhdaà sǫmba wet'à nezı̨ eghàlahòda gha dìle gedı. Dıı dǫne lah k'e gehkw'e sıı, dıı hageedı, GNWT yagı̨lı̨ sıı, dıı sǫmba wet'à edaanì eghàlahòda gıts'ǫ̀ hòelı̨-le nındè nezı̨a gedı, ı̨dı, dıı sǫmba t'à nezı̨ wexòegıhdı-le ı̨le ts'ı̨?ǫ̀. Dıı sǫmba gıts'ǫ̀ àt'ı̨ sıı, kǫ̀ta dǫne naade dàgògehke nındè nezı̨ hǫnì gedı, haanı nındè yatı gha sǫmba whela sıı, dǫne sǫłı̨ yatı k'e eghàlahòda wets'ǫ̀ k'èhòwhı àde ha, wet'à sıı, ası łǫgǫ̀ wek'e eghàlahòda haà hǫnì. Goyatı deeʔǫ̀ wet'ànàhòt'ı̨ gha wek'e eghàlahòda gha nındè, dǫne azhǫ ładı̨ gıxè eghàlagìde xè, deèʔǫ̀ deyatı gha nàdàhògehde gha sǫmba whela adlà nındè nezı̨a xodì.

GNWT dedı̨ whacho yatı wedę hohłè gha hǫnı gedı t'à wek'e eghàlagìde haàdì, haanıkò, dǫne t'ala sıı kǫ̀ naade sıı, deyatı k'è ndèts'ǫ̀ k'aawo ts'ǫ̀ gogende ha gı̨wǫ nındè gıgha ts'àtaa hòʔǫ ageele t'àà. Dıı lah ts'ǫhk'e, dǫne sǫłı̨ yatı ts'ǫhk'e eyıts'ǫ Mòla yatı ts'ǫhk'e dǫne ts'àhòdı gha naawo hǫt'è.

Dǫne sǫłı̨ yatı wek'e eghàlada

GNWT naawo weghàà, dǫne sǫłı̨ yatı wek'èhòdı gha gedı t'à naawo hòlı̨ sıı, wet'à dǫne sǫłı̨ yatı wek'èhòdı gha xodı. Edaanı dǫne ts'àdı sıı, sìì wet'àʔacho-le gedı. Eyıt'à GNWT eyıts'ǫ kǫ̀ta gots'ǫ dǫne yatı k'e eghàlagìde gha, lah łǫ nègı̨ʔǫ:

- Edaanì eèts'ètł'è azhǫ ełexèteh àdle ha eyıxè azhǫ ası łexèt'eh ts'ìızhìa
- Ndè k'e azhǫ edàgooyeh dek'ènèʔètł'è ha eyıxè ndè nıhtł'è sıı hohłè ha
- Etaatıh eyıts'ǫ dǫne, dǫne sǫłı̨ yatı hoghàgohtǫdǫo lah k'e hoghàgeetǫ ha

- Dǫne sǫłı̨ yatı ts'ǫhk'e hoghàgoot'ǫ
- Yatı ghǫ nàdàts'ehdè
- Dǫne sǫłı̨ k'è gondı hohłe gha ts'àdàts'èdì

Dıı haanì ası azhǫ wexè ha:

- Nı̨htł'è wet'à yatı yàts'èètah eyıts'ǫ dǫne sǫłı̨ yatı gha yatı wegoò hohłe
- Qhdaà gıyatı ìichì eyıts'ǫ gını̨htł'èchì sıı ìichìa, azhǫ dèk'ènègeetł'èa
- Nı̨htł'è azhǫ kàʔa wet'à dǫne hoghàgoot'ǫ gha nı̨htł'è łǫ hohłe ha
- 2000 ndè nı̨htł'è wı̨̀ı̨̀zì gohłı̨ sıı, dèk'ènègeetł'è ha
- Etaatıh naèdık'èzhǫ ts'ohk'e eyıts'ǫ dǫsìnìyaètıhdǫ ts'ǫhk'e gha hoghàgeetǫa
- Dǫne sǫłı̨ yatı dǫne hoghàgohtǫ elı̨ gha hoghàgeetǫ
- Nı̨htł'è azhǫ dàwhela sıı, dǫne sǫłı̨ yatı k'è ààtł'è ha
- Dǫne sǫłı̨ yatı k'è radıo eyıts'ǫ TV k'e eghàlagìde ha sıı sǫmba whela ha

Dıı haanı lah, wet'à ası łǫ k'e eghàlagı̨da eyıts'ǫ ası łǫ gehts'ı̨ neehò, ası mòhdaa wek'è eghàlahòda nındè nezı̨ gedı:

- Dǫne, dǫne k'è egeetł'è sìì ı̨̀zhı agǫ̀t'eh, eyıts'ǫ dǫne mǫhdaa sıı ładı̨ yagògı̨̀de ts'ı̨ʔǫ, dǫne gıgha nezı̨-le.
- Į̀łè kǫ̀ gots'ǫ yatı nı̨htł'è hohłè-le t'à, dǫne sǫłı̨ yatı nı̨htł'è łǫ gohłı̨-le, eyıxè sıı deghàà eyı haanı nı̨htł'è kǫ̀ta ts'ǫ̀ aʔı̨-le, mǫhdaa sıı nı̨htł'è łexèteh hohłè sıı t'àhòt'ı̨, mǫhdaa sıı, nı̨htł'è wedę hohłè
- Etaatıh gı̨lı̨ gha sıı, deghàà dǫne hoghàgeetǫ-le. Įdı edlàtłǫ xo gots'ǫ dǫne mòhdaa zǫ hoghàgeetǫ. Dǫne deghàà etaatıh gı̨lı̨ gha hoghàgeetǫ-le ts'ı̨ʔǫ, dǫsìnìyaètıdǫ gha etaatıh gohłı̨-le. Etaatıh deghàà hoghàgeetǫ gha nı̨htł'è hohłè gha, kǫ̀t xè eghàlagìde. Dǫne etaatıh gı̨lı̨ gha lah gıgha whеʔǫ zǫ t'à, wet'à dǫne nezı̨ lah k'egehkw'e ha.
- Chekoa hahtǫ̀, dǫne sǫłı̨ yatı k'è chekoa hoghàgootǫdǫ yaalı̨ sıı, gı̨̀ı̨̀tłǫ-le xòdı, dǫne dıı haanı lah k'e dehkw'e sıı, hoghàgohtǫdǫ elı̨ gha hoghàweetǫ-le xè nı̨htł'è wet'à chekoa hoghàgootǫ gha deghàà whela-le.
- Dǫne sǫłı̨ yatı chekoa hoghàgeetǫ gha, weghǫ hànègı̨ʔa-le.
- Chekoa gıot'ı̨ gha, yatı hoghàgeetǫ gha, gıgha gohłı̨-le laanì, GNWT gha eghàlaededǫ eyıts'ǫ ǫhdaa sıı mòhdaa deyatı wek'èhònàgìzhe gha gı̨wǫ, haanı-le dè mǫhdaa, deyatı deeʔǫ̀ wek'ègeezhǫ ha gı̨wǫ.
- Goyatı ghǫ nàdàts'ehde gha,deghàà wexòedı-le
- GNWT wet'à sàts'ǫ̀ egeetł'è sıı, dǫne yatı k'è ets'èètł'è satsǫ̀ t'à geet'ı̨-le laanì.

Dıı naawo weghò hayaı̨tı sıı, nǫ̀ǫ̀de ts'ǫ̀ nı̨htł'è egı̨̀ı̨tł'è sıı dek'ètł'è.

Mòla yatı wek'e eghàlada

Ida neek'è gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo eyıts'ǫ edzaneèk'e gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo ełexè, Mòla yatı wek'è eghàlahòda gha ghǫ nàdàgehde. Haanıkò, sǫmba mòhdaa, kǫ̀ta wet'à eghàlahòda, dǫne naawo ts'ǫhk'e eyıts'ǫ kǫ̀ta sıı gıts'ǫ̀ at'ı. Chekoa deyatı k'è zǫ hoghàgeetǫ gha ts'ǫ̀ at'ı, yatı gha nàdàgehde gha ts'ǫ̀ at'ı, chekoa nechàlèa hoghàgeetǫ gha ts'ǫ̀ at'ı, mòla yatı k'è gondı hohłè gha sıı ts'ǫ̀ at'ı eyıts'ǫ wet'à dǫne nıhtł'èchì gehts'ı gha ts'ǫ̀ at'ı.

Yatı wet'à dǫne ts'àgeedı gha

GNWT, yatı azhǫ t'à dǫne ts'àdıı gha wets'ǫ̀ hòelı, yatı wet'à eghàlats'èda naawo ghàà. Dıı dǫne lah k'e eghàlagı̀da sıı, ası taı t'à dıı lah wek'àgehtǫ̀, dıı haanı dǫne ts'àgeedı gha naawo gıitǫ̀: ndèts'ǫ̀ k'aawo dǫne ts'àgeedı nındè yatı nàke t'à geet'ı, edaanì dǫne ts'àgeedı, eyıts'ǫ edaanì gondı nàgehts'ı eyıts'ǫ edàtłǫ dǫne ts'àgı̀dı.

- GNWT, yatı nàke k'èts'èzhǫ gha gots'àedı neehò, dǫne łǫ haanì gıxè hòò?ǫ-le. Ë001 xo k'e hò 4% dǫne eghàlaede sıı yatı nàke k'èǥeezhǫ ts'ı̀?ǫ gıts'àedì. Eyı haanì dǫne eghàlaede neehò, deghàà wek'àetǫ-le eyıxè sıı naawo deghàà wek'è eghàlada sıı deghàà wek'èjǫ-le. Yatı nàke k'èts'èzhǫ gha naawo gohłı sıı, dee?ǫ̀ nezı àts'eele gha dìle.
- Yatı wegondı deghàà gohłı-le xè, ndèts'ǫ̀ k'aawo gınıhtł'èkǫ̀ eyı haanı gondı wet'àgeet'ı-le laanì, eyıt'à, dıı dǫne lah k'e eghàlagı̀da, eyı haanı gha gondı deghàà nàgehts'ı-le. Haanì ts'ı̀?ǫ, ndèts'ǫ̀ k'aawo gınıhtł'èkǫ̀ tąt'e, yatı naawo gıgha sìì hòtłò wet'à?a-le.
- Ndèts'ǫ̀ k'aawo dıı haanı t'à dǫne ts'àgeedı:

✓ Mòla yatı k'è naawodee etaatıh
✓ Goghǫ nèyaètıkǫ̀ etaatıh gha $19 lemì wets'ǫ̀ k'èhǫwo 2001-2002 xo k'e
✓ Dǫsìnìyaètıdǫ ts'ǫhk'e, Naèdık'èzhǫ ts'ǫhk'e eyıts'ǫ Ts'èko k'aawo ts'ǫhk'e gha yatı wegoò hohłè
✓ Naèdık'èzhǫ eyıts'ǫ ts'eko k'aawo ts'ǫhk'e gha etaatıh xè eghàlagìde

Azhǫ t'à, ndèts'ǫ̀ k'aawo gınıhtł'èkǫ̀ azhǫ, dǫne sǫłı yatı gha, nàdàgehde-le laanì, kwet'ı yatı zǫ k'è eghàlagìde.

7. Ası ładı̨ àdle gha weghò nànègìde

Ası azhǫ wedànàgeeta ghà eyıts'ǫ dǫne dıı haanı lah k'èǥeezhǫdee yagı̨lı̨ sıı dagògehke ghàà, dıı haanı naawo nǫde gets'ı. Dıı lah k'e eghàlagìdadǫ dıı hageedı, dıı gha yatı weghà eghàlahòda naawo ahǫ yàgohłı̨ sıı, wet'à yatı k'è deghàà

eghàlahòda-le gedı eyıt'à deè?ǫ nàtso àdle ha hǫwǫ. Ë00Ë xo k'e dıı lah wek'e nɻhtł'è hòlɻ hò, edaanì wek'e eghàlahòda nındè nezɻ hòdı t'à nɻhtł'è weghǫ hòlɻ ɟle. Azhǫ kǫta yagòla dıı nɻhtł'è weghǫ dàgǫgɟhke t'à dàgògɟhke ɟle, eyı nɻhtł'è nąąkę Ek'ètehtsǫdǫ łègèadì October Ë00Ë k'e ekò nɻhtł'è ghàgɟda. Eyı łegèadì tł'àhǫ, dıı dǫne lah k'e eghàlagɟda sıı, achɻ dıı lah k'e dee?ǫ wek'e eghàlahòda xòdı t'à naawo hòlɻ. Naawo łǫ hòlɻ, ası mòhdaa nechàlèa eyıts'ǫ ası mǫhdaa nechà ts'ǫ. Eyı nɻhtł'è azhǫ gıghàɻda hò, edaanì ndèts'ǫ k'aawo dıı lah dee?ǫ nezɻ agɟla nındè nezɻa gedı t'à weghǫ hayàgɻhtì. Dıı dǫne lah k'e eghàlagɟda sıı, ası azhǫ wedànègeetǫ, edàtłǫ wets'ǫ sǫmba k'èhòwı gha hǫnì xòdı t'à sıı, gık'àtǫh. Eyı azhǫ wegondı nǫde ts'ǫ nɻhtł'è hòlɻ sıı, dèk'ètł'è. Dıı dǫne lah k'e eghàlaɻda sıı, ası azhǫ dıı haanı wek'è eghàlada nındè nezɻ gedı t'à weghǫ nɻhtł'è ɻɻzhì azhǫ dèk'ètł'è.

8. ɟda gogha eyıts'ǫ ası azhǫ edàtłǫ ładɻ àdle ha

Dıı nǫǫde ts'ǫ nɻhtł'è eèts'èetł'è gha sıı, dıı dǫne lah k'e eghàlagɟda sıı dıı hagɻwǫ, yatı achɻ wet'ànàgeet'ɻ àdlè lah sìì dezhɻ ha hǫnì. Dıı gha, yatı gha sǫmba whela sıı dee?ǫ nezɻ wet'àhòt'ɻ zǫ t'à eyıxè, dee?ǫ yatı gha sǫmba gots'ì?a zą t'à. Ndèts'ǫ k'aawo, kǫta dǫne eghàlaèdedǫ yagɻlɻ azhǫ edaanì yatı gha weghà nàdàgehdì lìì geèdı t'à ełexè eghàlagìde zǫ t'à. Edaanì Mòla yatı eyıts'ǫdǫne sǫłɻ yatı weghàt'sèda ładɻ ats'èle zǫ t'à. Dǫne edzaneèk'e nàade gınaawo eyıts'ǫ gıyatı gıgha wet'à?a neet'à, eyı edaanì dǫne gıghaàda eyı naawo ładɻ ats'èle zǫ t'à, ɻnee edaanì dǫne naawo eyıts'ǫ edɻ ts'ǫ ats'ɻt'e gogha wet'à?a ɟle sıı eyı achɻ wet'à?à àdle ha. ɻndee yatı weghàà eghàlats'è naawo edaanì gogha ładɻ ajà ɟle sıı, eyı nezɻ weghàts'èda t'à, edaanì ghǫ wet'à sìì dǫne gıgha hòela ajà ɟle sıı nezɻ weghàts'ìda. Eyı naawo achɻ weghàà eghàlats'ìda-le ts'eedı t'à, dǫne azhǫ ehkw'ì, dǫne łèts'ìwǫ t'à, hę?ę łèts'èdı t'à ełexè eghàlats'ìda. Goyatı achɻ wet'ànàhòts'èt'ɻ gha, dıı lah wek'è eghàlats'èda nındè wet'à, dǫne kǫta naade sıı dee?ǫ hòtı nezɻ gıxè hò?ǫ gha.

Gohxɻ, dıı lah k'e eghàlats'èda neehò, dıı naawo, edaanì yatı achɻ wet'ànàts'èt'ɻ gha wek'è eghàlahòda sıı, dǫne azhǫ gıts'ǫ hòelɻ hǫt'è, ǫhdaa, chekoa gìot'ɻ eyıts'ǫ chekoa azhǫ gıts'ǫ hòelɻ. Eyıt'à, t'aànì goyatı wet'à dee?ǫ wet'ànàts'èt'ɻ gha azhǫ ts'ǫ wets'èhdzà zǫ t'à, gokǫ, nɻhtł'èkǫ eyıts'ǫ gokǫta azhǫ ts'ǫ wet'àts'èt'ɻ zǫ t'à. Nǫǫde ts'ǫ azhǫ ełexè ɻda gogha, edaanì ełexè eghàlats'ède nındè nezɻ xòdı xè wek'e eghàlats'ìde ha. Dıı dǫne lah k'e eghàlagɟda sıı, dıı haanı yatı gehtsɟ:

ɻda 25, dǫne azhǫ dǫne naawo eyıts'ǫ dǫne yatı ładɻ gohłɻ nee gık'èzhǫ t'à, azhǫ wek'è eghàlageeda ha gedı – dǫne tąt'è, dǫne eghàlaededǫ azhǫ ełexè dıhdę ładɻ goxè hòò?ǫ neet'à, dıı lah k'e ełexè wek'e eghàlats'ìde ha dìle. Dǫne sǫłɻ whacho, dǫne sǫłɻ gɻlɻ gha naawo gıìtǫ neet'à, gınee sı agǫht'è neet'à, yatı naawo t'àgeet'ɻ gha naawo gıɻtǫ, eyı sıı nàetaa. Kwet'ɻ eyıts'ǫ Mòla yatı sıı, dıhdę deyatı k'è

hoghàgeetǫ gha sıı gıgha hò?ǫ hǫt'è, eyıxè sıı, dǫne sǫłı yatı sıı hoghàgeetǫ ha gılı nındè sıı eyı yatı sıı hoghàgeetǫ.

Dıı haanı gondı azhǫ, ayı k'èts'èèzhǫ naawo eyıts'ǫ ayı gogha ehkw'e nee sıı azhǫ weghàts'èda ghàà, amı dǫ àgıt'e nàgìtah, eyı naawo wek'èjǫ ghàà, gonee edàgǫht'è, edaanì dǫne gokǫ̀ta hàgènda ghàà eyıts'ǫ edaanì gonee sǫmba hohłè azhǫ weghàts'èda ghàà, dıı edaanì goyatı achı wet'ànàts'èt'ı gha wek'è eghàlada lìì ts'èdı t'à azhǫ dıı naawo wets'àdàts'èdìa, dǫne azhǫ kà?a gha.

Dıı haanì naawo ładı àdle ts'ıwǫ

Golah deèghàà wek'è eghàlats'èda ha nındè, dıı lah azhǫ dek'ènèts'ıtł'è sıı, weghàà eghàlahòda zǫ t'à. Dıı lah azhǫ wek'è eghàlahòda ha xòdı sıı, dǫne azhǫ gıt'àhò?a gha àdle nee, naawo azhǫ wedànàts'ètǫ ghàà. Edzaneèk'e yatı azhaǫ wet'à nàtso àdle gha àdlà hǫt'è, dıı dǫne yatı naawo weghàà, naawo azhǫ edaanì wet'à goyatı achı wet'ànàts'èt'ı gha xòdı ıle sıı hohłè ha.

A1. Dıı yatı gha naawo gohłı sıı, naawo mǫhdaà ładı àdlea eyıxè yatı mòhdaa edaanì àtł'è sıı ehkw'ı-le t'à sıı ładı àdlea, eyıts'ǫ yatı etaatı sıı mòhdaa ehkw'ı nàdlea.

A2. Denàt'ı yatı nàke, Tłıchǫ yatı eyıts'ǫ Tètsǫ̀t'ı yatı k'èè dıı nıhtł'è yìì yatı azhǫ egeètł'èa, eyıts'ǫ kǫ̀ta gots'ǫ dǫne dàgògehke zǫ t'à.

A3. Denàt'ı yatı, Chık'èdà eyıts'ǫ Sazhı ts'ǫhk'e yatı gohłı sıı eyıts'ǫ Hotendà nàke gohłı sıı, weghǫ nıhtł'è 4 dèk'ètł'è sıı, edaanì weghǫ etaatı ha xòdı sıı, wedę àdle ha.

A4. Whaàk'ǫa yatı, deèghàà wegondı gògıh?a gha sıı wek'è eghàlada ha.

A5. Akwełǫ̀ dıı yatı yìì àtł'è sıı, dǫne deyatı k'ègeedı gha kǫ̀ta tąt'e gıts'ǫ̀ hòelı xòdı t'à gılah hǫt'è.

A6. Nıhtł'è 14 dèk'ètł'è sıı, deèghàà wegondı dèk'ètł'èa àdlea. Dǫne edàwòdech'à gha eghàlagìde, Nàedık'èzhǫ naawo ts'òhk'e eyıts'ǫ Ts'eeko k'aawo naawo ts'ǫhk'e naawo weghàà eghàlahòda, ładı àdlea eyıts'ǫ la eyìleh sıı ładı àdlea.

A7. Ndèts'ǫ̀ k'aawo gınıhtł'è, dıı naawo ghàà eghàlagìde ha, eyıts'ǫ dǫne eyıleh lah k'e eghàlagìde sıı, dedı sıı dıı naawo hogıhdı t'à eghàlageeda ha.

A8. Ndèts'ǫ̀ k'aawo ı̨łè, dıı yatı gha naawo k'e eghàlada gha wenègehtł'è gha, wheda àdle ha, eyıts'ǫ xo tą̀t'è ek'èteht̀sòdǫ łegehdì gıts'ǫ̀ dıı naawo ghǫ nı̨htł'è yehts'ı̨ ha.

A9. Dǫne sǫłı̨ yatı naawo k'e eghàlahòda gha board hohłè ha, Dǫne sǫłı̨ yatı gha ndèts'ǫ̀ k'aawodee gha yatı gehʔǫ gha gehkw'e ha, edaanì yatı k'e eghàlagìde gha, edaanì yatı ghǫ nàdàgehde gha, edaanì yatı ts'ǫhk'e ełexè segògehʔı̨ gha eyıts'ǫ edaanì ası azhǫ wek'è eghàlagìde nı̨htł'è whela wexògıhdı ha, gıxòedı gha gehkw'e ha. Kǫ̀ta gha sıı, edaanì yatı naawo k'e eghàlagìde eyı gondı kǫ̀ta ts'ǫ̀ agehʔı̨ gha gılah elı̨a.

A10. Dǫne sǫłı̨ yatı ts'ǫ̀ k'àgeede gha board hohłè gha, eyı dǫne dehkw'e gha sıı dekǫ̀ta gots'ǫ gìichı ha eyıts'ǫ ek'èteht̀sòdǫ t'ah dǫne dıı board k'e nàgògèwa ha.

A11. Dıı board hohłè ghàà, Language Commıssıoner weèlah, yàzèa dek'àʔı̨ àdle ha, nı̨htł'è 20(1) ghàà eyıts'ǫ nı̨htł'è 20(3) ghàà. Yatı gha k'aawo elı̨ weèlah sıı, nı̨htł'èkǫ̀ gha k'aawodee elı̨ sıı, edǫ ts'ǫ̀ k'aawo elı̨ àdea, haanıkò t'àànì yatı nàtso àdla lìì xòdı t'à, eyı naawo ı̨ła yık'e eghàlada ha.

A12. Nı̨htł'è 19(2) eyıts'ǫ nı̨htł'è 19(3) ładı̨ àdle ha, haanı àdla nındè edaanì Yatı gha k'aawo elı̨ sıı, weèlah ładı̨ àdle ha, dǫne eyìleh lah laanì haàle, eyıxè edaanì Yatı gha k'aawo elı̨ sıı, edaanì denı̨htł'èkǫ̀ eghàlada sıı, eyı sıı weghàgeeda ha.

A13. Yatı naawo weyìì dıı haanì naawo ładı̨ àdle ha, hǫts'à yatı gha k'aawo esàja nındè, dǫne yıtł'àhǫ àde ha naawo ładı̨ àdle ha.

A14. Yatı gha k'aawo, xo tą̀t'è nı̨htł'è ek'èteht̀sòdǫ gha yehtsı̨ nındè, gık'è nàgògede gha 180 dzę haı̨wà ts'ǫ̀ gıgha hòʔǫ gha, gìǫt'àà.

A15. Dıı yatı naawo, dǫne gıxè ndè ghǫ nèyatı, ı̨ła gıxè sègoʔı̨ sıı, dıı naawo nàgıhtàà xè, whacho ndèts'ǫ̀ k'aawo gı̨lı̨ gha sıı naawo hògıhdı ha.

A16. Nı̨htł'è 29(1) dèk'ètł'è sıı sı̨laı xo tą̀t'e ładı̨ ànàgehʔı̨ gha wexòedı ha, 2008 xo k'e wexèhòewì ha, 2006 Census ghàà nı̨htłł'è gehts'ı̨ ha, yatı ghǫ gondı nàgehtsı̨, eyı sıı wet'à nı̨htł'è hohłè ha. Yatı naawo eyìleh wet'à eghàlahòda wexòegıhdì ghàà, dıı yatı naawo wek'è eghàlageeda ha.

B. yatı naawo deèʔǫ̀ wexòedı ha eyıts'ǫ deèghàà wek'è eghàlahòda ha, dıı haanì wek'è eghàlahòda ha:

B1. Ndèts'ǫ̀ k'aawo Yatı gha k'aawo wenıhtł'èkǫ̀ nèchàlèa gǫ̀ hohłè xè, ayı edàtłǫ wets'ǫ xè eghàlada ha, eyıt'à edaanì ndèts'ǫ̀ k'aawo edaanì delah k'e eghàlagìde sıı, deèghàà wexòedıa.

Dıı dǫne yatı gha gehkw'e gha sıı, ndèts'ǫ̀ k'aawodee t'ah dıı dǫne łą̀ gehkw'e sıı k'aawo elıa, eyıt'à dıı haanì eghàlagìde ha:

- Mòla yatı eyıts'ǫ Dǫne Sǫłı yatı kǫ̀ta xè eghàlagìde ha
- Edaanì yatı naawo wek'è eghàlahòda gha nıhtł'è sègògeele ha, edaanì wexòedı ha, edaanì wek'ànàhònàta ha, eyıts'ǫ edaanì dıı naawo weghàà eghàlahòda haıle sıı, wek'àgehta ha.
- Ası azhǫnàetah gınıhtł'èkǫ̀ xè eghàlageeda ha
- Ida neèk'e ndèts'ǫ̀ k'aawo eyıts'ǫ dıhdę edzaneèk'e gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo yatı gha sǫmba weghǫ łek'èagıwǫ naawo weghǫ gogende ha
- Edaanì kǫ̀ta xè dıı haanı yatı k'e eghàlageeda ha nındè edaanì naawo gìtǫ ha
- Yatı naawo k'e gehkw'edǫ gıts'àdàdı gha
- Dǫne dıı haanı lah k'e eghàlagìde gha, ası azhǫ ɟłè kǫ̀ whela gha hohłèa
- Dıı haanı yatı naawo k'e eghàlahòda, weghàà eghàlahòda naawo sıı hohłè ha
- Ndèts'ǫ̀ k'aawo azhǫ ts'ǫ̀ gohłı sıı, yatı ts'ǫhk'e ełexè eghàlagìde ha

B2. Eyı ndèts'ǫ̀ k'aawodee dıı yatı naawo gha k'aawo elı sıı, ndèts'ǫ̀ k'aawo azhǫ ts'ǫ̀ dıı naawo ghàà eghàlagìde ha, nıhtł'è yehtsı ha. Treasury Board (2001) edaanì eghàlagɟda ghàà nıhtł'è hohłèa, eyı weghàà edaanì gondı nàtsı sıı, àdlea.

B3. Ndèts'ǫ̀ k'aawo dıı lah ts'ǫ̀ k'aawo elı gha sıı, dǫne azhǫ kǫ̀ta naade, dıı naawo, edaanì wek'e eghàlada hàıle sıı, eyı naawo kǫ̀ts ts'ǫ̀ hageedıa gıts'ǫ̀ hòelı.

B4. Census Canada gots'ǫ gondı nàgehtsı sıı, gondı nàgehtsı k'e eghàlagìde sıı, eyı gondı azhǫ nàgehtsı sıı, azhǫ ełexè whela ageele t'à eyı wegondı edàgoodı

agoodı sıı gedı t'à weghǫ gondı nıhtł'è gehtsıa, sılaı xo tąt'è weghǫ nıhtł'è gehtsıa, 2003 xo k'e wexèhòewìa, 2001 gondı hòòlı ekìyeh.

C. yatı gha sǫmba deèghàà whela gha, dıı haanì eghàlageeda ha:

C1. Ndèts'ǫ k'aawo, dıı yatı gha k'aawo elı dee, yatı gha sǫmba whela à?ì nındè eyı lah zǫ wets'ǫ k'èhòwı gha yıxòedıh ha.

C2. Dıı lah azhǫ wek'è eghàlahòda hòdı sıı wegha sǫmba deèghàà whela àdle ha.

C3. Ndèts'ǫ k'aawo dıı lah gha k'aawo elı sıı, ıda gogha ndèts'ǫ k'aawo eyıts'ǫ edzaneèk'e gha ndèts'ǫ k'aawo yatı gha naawo gìıtǫ sıı, gık'è eghàlahòda gha wexòedı ha.

C4. Ndèts'ǫ k'aawo edlàtłǫ xo ts'ǫ, yatı gha kǫ̀ta sǫmba t'à gıts'àdı ha sıı, eyı sǫmba deèghàà wexòedıa xè adı ts'ǫ sǫmba àt'ı sıı wexòedıa.

C5. Ndèts'ǫ k'aawo, kǫ̀ta yagòla, eyìleh gots'ǫ yatı k'è eghàlageeda gha sǫmba hàgeetah gha dìle, eyı naawo ndèts'ǫ k'aawo yagılı dıı naawo ts'àdàgeedıa.

D. Dǫne yatı t'à dǫne ts'ààdıa, dıı haanı eghàlagìde ha:

D1. Dǫne lah gıghàts'è?a ha nındè, ası azhǫ wexòets'ıhdı zǫ t'à, naawo weghàà eghàlahòda.

D2. Ndèts'ǫ k'aawo dıı lah ts'ǫ k'aawo elı sıı, dǫne lah gıghàgee? ha nındè, ndèts'ǫ k'aawo gınıhtł'èkǫ̀ tąt'è azhǫ naawo xòegıhdı zǫ t'à.

D3. Ndèts'ǫ k'aawo, dǫne yatı nàke t'à eghàlagìde sıı, edaanì dǫne ts'àgeedı gha eghàlagìde sıı wek'àhòtah ha.

D4. Ndèts'ǫ k'aawo, dǫne gha etaatı gha nındè, ts'àtaà gıgha ası azhǫ łegehdı gha, nıhtł'è k'è etaatı gha, eyıts'ǫ wet'à eghàlats'èda goht'ǫ ts'àtaà whela gha gıts'ǫ hòelı.

D5. Ndèts'ǫ k'aawo ıda ndèts'ǫ k'aawo xè eghàlagìde xè Mòla yatı gha, ıłè kǫ̀ etaahtı haanı, ası azhǫ gıgha Sǫmbak'è whela ageele ha, eyıts'ǫ 1-800 fǫ sıı gıgha seèdlea.

D6. Ndèts'ǫ̀ k'aawo, dǫne sǫłı yatı xè eghàlagìdedǫ yagıłı sıı, dıı haanı sıı, ıłè kǫ̀ ts'ǫ etaahtı dǫne gha eghàlagìde ha ts'àtaa gehkw'e ha weghǫ kǫ̀ta dǫne sǫłı yatı k'e eghàlagìdeǫ yagıłı sıı ts'ǫ̀ gogende ha.

D7. Ndèts'ǫ̀ k'aawo, dıı haanı lah hòlı nındè, nàke xo wek'è eghàlagıda tł'ahǫ nındè wek'àhòtah ha, ahsı wet'à?a hǫnì xòdı t'à wek'àhòta ha.

D8. Yatı gha k'aawo dehkw'e sıı, dǫne sǫłı yatı gha eyıts'ǫ Mòla yatı gha etaahtı edàtłǫ gohłı xòdı t'à gızì azhǫ dèk'ètł'è àgeele ha.

E. dıı lah k'e eghàlahòede gha, dıı haanı wek'è eghàlahòda nındè nezıa:

E1. Ndèts'ǫ̀ k'aawo, dǫne sǫłı yatı kǫ̀ta xè dǫne etaahtı elı gha nıı̨wǫ dè, eyı gha kǫ̀ta yagòla hoghàgeetǫ gha. Nàedık'èzhǫ naawo ts'ǫhk'e, Ts'eko k'aawo naawo ts'ǫhk'e, dǫsìnìyaetıdǫ naawo ts'ǫhk'e t'ah sıı wet'àhòdı t'à gha dǫne eyı naawo ghǫ hoghàgeetǫ ha. Dǫne deyatı deè?ǫ̀ wet'àgeet'ı t'à, eyı haanı gha lah łǫ àde ha.

E2. Nıhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elı sıı, edaanı dǫne sǫłı yatı dǫne hoghàgootǫdǫ yagıłı sıı gıgha hoghàgeetǫ gha seedle gha, kǫ̀ta dǫne gıxè, eyıt'à nıhtł'èkǫ̀ gha naawo deè?ǫ̀ nàtso àdea.

E3. Nıhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elı sıı, dǫne deyatı hoghàgeetǫ gha ası azhǫ ts'àtaà whela àgeelea, dǫne t'ala sıı gha, chekoa gìot'ı gha, ndèts'ǫ̀ k'aawo cheèke gha eyıts'ǫ dǫne t'ala sıı dıı haanı yatı hoghàgıitǫ negı̨wǫ dè gha.

E4. Dıı lah gha Ndèts'ǫ̀ k'aawo eyıts'ǫ Nıhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elı sıı, Aurora College eyıts'ǫ dǫne sǫłı kǫ̀ta nàgeede sıı azhǫ ełexè yatı dǫne hoghàgeetǫ gha gık'e eghàlagìde ha, etaahtı gıłı gha sıı dǫne hoghàgeetǫ ha, wet'à sǫmba k'ègeedı gha sıı wexòedı ha.

E5. Aurora College eyıts'ǫ dǫne gha eghàlagìde yagıłı sıı, dǫne yatı hoghàgeetǫ k'e eghàlagı̨da nındè eyı weghǫ xo tąt'è nıhłt'è gehtsıa.

F. dǫne sǫłı yatı wedànàhòtah gha, dıı haanı lah wets'àdàts'èdıa:

F1. Ndèts'ǫ̀ k'aawo dıı lah k'e eghàlada sıı, dǫne sǫłı kǫ̀ta xè, hotì eghàlagìde ha, Dǫne naawo k'e eghàlagìdeǫ sıı xè eyıts'ǫ ǫhdaa sıı xè yatı mǫhdaa deèzhì sıı yatı weegò gògìh?à gha ełexè eghàlagìde ha, eyı wet'à azhǫ łek'èa gı̨wǫ dè, weghǫ nıhtł'è hohłèa.

F2. Ndèts'ǫ̀ k'aawo dıı lah k'e eghàlada sıı, kǫ̀ta dǫne sǫłɻ yatı k'e eghàlagìdedǫ yagɻlɻ sıı xè, yatı ts'ǫhk'e nɻhtł'è azhǫ whela sıı, edàtłǫ whele weghǫ nɻhtł'è gehtsɻa.

F3. Dǫne naawo k'e eghàlagìde sıı eyıts'ǫ ndè nɻhtł'è wɻɻzì hohłè k'e eghàlagìde sıı gha sǫmba whela sıı, azhǫ weghǫgeeda ha.

G. dǫne sǫłɻ yatı deèʔǫ̀ wek'e eghàlada ha, dıı haanı àdle ha:

G1. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, kǫ̀ta nɻhtł'è gha k'aadee yagɻlɻ sıı, dǫne sǫłɻ yatı k'e dǫne hoghàgeetǫ gha sǫmba gıts'ǫ̀ àt'ɻ sıı, eyı lah zǫ sǫmba wets'ǫ̀ k'èhòwı gha goòhdıa. Eyı naaowo wet'à, dǫne sǫłɻ yatı deèʔǫ̀ nɻhtł'èkǫ̀ gıt'ààt'ɻa àde ha.

G2. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, dıı gondı deèghàà wegògìhʔą̀ t'à, nɻhtł'è 73.3 nɻhtł'èkǫ̀ gha naawo ghàà (1985), nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aadee gɻlɻ sıı, dǫne sǫłɻ yatı chekoa hoghàgogehtǫ gha gedı t'à naawo gehts'ɻa.

G3. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, edàtłǫ sàdzee ts'ǫ̀ dǫne sǫłɻ yatı chekoa hoghàgeetǫa gedı t'à weghǫ naawo hohłèa, eyı wet'à nɻhtł'è 73.3 nɻhtł'èkǫ̀ gha naawo ghàà (1985) nàtso àdea, edàtłǫ sàdzee hoghàgeetǫ gha dìle xòdı t'à weghǫ naawo hohłèa.

G4. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, nɻhtł'è gha naawo (1995) ładɻ àyeele ha eyı wet'à, yatı k'è eghàlagìde deèʔǫ̀ wexògıhdı àdea.

G5. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, edaanì chekoa nɻhtł'èkǫ̀ hoghàgeetǫ sıı wexòedı ha eyıxè sıı nɻhtłèkǫ̀ gha k'aawo sıı edaanı eghàlagìde wexòedı ha.

G6. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, Chekoa nèchàlea deyatı hoghàgeetǫ sıı, kǫ̀ta nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aadee yagɻlɻ sıı gohxè eghàlagìdea.

G7. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, kǫ̀ta goxè hòtì nezɻ eghàlada ha, nɻhtł'èkǫ̀dee sıı xè, dǫne lah k'e sıı hoghàgeetoǫ ha, chekoa hahtǫ gɻlɻ sıı xè, eyıxè sıı edaanı gıts'àedı sıı weghàgeeda ha.

G8. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, nɻhtł'èkǫ̀ ts'ǫhk'e, edaanı dǫne sǫłɻ yatı k'e eghàlagìde ha nɻhtł'è gehts'ɻ ha, chekoa nechàlea eyıts'ǫ

nɻhtł'è honǫdaòts'ǫ̀ nàkɛ ts'ǫ̀, dǫne sǫłɻ yatı azhǫ kàʔa hoghàgeetǫ ha, azhǫ kǫ̀ta yatı k'è eghàlagìdedǫ sıı gıxèa.

G9. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, nɻhtł'è gha naawo (1995) ładɻ àdle ha, chekoa gıòt'ɻ deyatı zǫ t'à dezha nɻhtł'èkǫ̀ hoghàgeetǫ ha gɻwǫ dè, chekoa nèchàlea ts'ǫ, chekoa edàtłǫ nɻhtł'èkǫ̀ ageet'ɻ ghàà.

G10. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aadee edaanı eghàlagìde sıı wek'àhòtah ha eyıts'ǫ TLC sıı edaanı delah k'e eghàlagìde sıı wek'àhòtah, kǫ̀ta hòtı nezɻ xè eghàlgeeda ha hageele ha.

G11. Ndèts'ǫ̀ k'aawo nɻhtł'èkǫ̀ gha k'aawodee elɻ sıı, xo tąt'e yatı weghǫ edàgǫht'e weghǫ nɻhtł'è gehtsɻa eyıxè sıı, ek'èteht̀sòdǫ ts'ǫ̀ ageele ha eyıts'ǫ yatı gha dehkw'e sıı ts'ǫ̀ nɻhtł'è ageele ha.

H. yatı deèʔǫ̀ wek'e eghàlahòda gha dıı haanı wek'e eghàlada ha:

H1. Ndèts'ǫ̀ k'aawo dıı lah ts'ǫ̀ k'aawo elɻ gha sıı, kǫ̀ta xè edaanı yatı t'à eghàlahòda dè nezɻa gedı t'à wek'e eghàlageda ha, dałegehke ghàà ełàk'à wek'e eghàlageeda ha. Dǫne sǫłɻ yatı k'e gehkw'e hòlɻ tł'àhǫ dè, dedɻ edaanı yatı k'e eghàlahòde gha gıts'ǫ̀ k'aawo gɻlɻ àde ha.

H2. Ndèts'ǫ̀ k'aawo dıı lah ts'ǫ̀ k'aawo elɻ sıı, Mòla yatı k'e eghàlagìdedǫ yagɻlɻ sıı, edaanı deèʔǫ̀ deyatı k'e eghàlagìde gha seèdla nındè nezɻ xodı t'à segeele ha.

H3. Kǫ̀ta gha k'aawo yagohłɻ sıı, dedɻ sıı, dıı yatı k'e eghàlagìdea wexògıhdı gha gıts'ǫ̀ hòelɻ, eyıts'ǫ dǫne naawo wetaa gohłɻa sıı wexòedı ha.

H4. Ndèts'ǫ̀ k'aawo dıı lah ts'ǫ̀ k'aawo elɻ sıı, eyıts'ǫ kǫ̀ta naade sıı ełexè ɻda gots'ǫ ndèts'ǫ̀ k'aawo, dǫne sǫłɻ yatı eyıts'ǫ Mòla yatı sìì wet'àʔa geedı t'à weghǫ nàdàgehde gogèdıa, adɻ kǫ̀ta t'ahsı deyatı t'àgeet'ɻ t'ah.

H5. Ndèts'ǫ̀ k'aawo dıı lah ts'ǫ̀ k'aawo elɻ sıı, dıı haanı yatı deèʔǫ̀ wek'e eghàlahòda dìì gha sǫmba deèʔǫ̀ whela àyeelea.

H6. Ndèts'ǫ̀ k'aawo, cheeke lah gòò k'e nìide nındè, dıhdę dǫne edàwhìt'ɻ naade ghǫ hoghàgohtǫ ha.

I. radıo k'e eıts'ǫ TV k'e deè?ǫ dǫne sǫłı wet'à hòt'ı gha, dıı haanı wek'e eghàlahòda ha:

I1. Ndèts'ǫ k'aawo, dǫne sǫłı yatı gha eyıts'ǫ Mòla yatı gha, ełets'ǫ gotss'ende naawo ts'ǫhk'e, wet'à gots'ende ts'ǫhk'e, wet'à sàtsǫ ets'èètł'è ts'ǫhk'e azhǫ wegha dǫne ts'àdàgeedı ha.

I2. Nıhtł'èkǫ gha k'aawodee elı sıı, eyıts'ǫ eyìleh dǫ, dǫne sǫłı yatı k'e eghàlagìdedǫ yagılı sıı ts'àgeedı gha, sǫmba t'à haanı-le dè weghǫ nàdàts'ehde naawo ts'ǫhk'e.

I3. Ndèts'ǫ k'aawo dıı lah ts'ǫ k'aawo elı sıı, gıcheeke, dǫne sǫłı yatı k'è ets'eetł'è gha sàtsǫ wet'à ets'eetł'è goht'ǫ sıı gıgh ts'àtaa whela ageele ha. Kǫta neetłǫ gǫ, deyatı k'è egeetł'è ageede nındè, ets'eetł'è goht'ǫ ts'ıwǫ àdea neet'à gıcheeke gha haanı ts'àtaa whela ha.

I4. Ndèts'ǫ k'aawo dıı lah ts'ǫ k'aawo elı sıı, dǫne sǫłı yatı kǫta, deyatı k'è egeetł'è gha, wet'à eghàlats'èda goht'ǫ ts'àtàà whela ha eyıxè sıı GIS sıı t'à eghàlgìde ha hǫnı ts'ì?ǫ, eyı sıı wenaawo łǫ ts'ı?ǫ, eyı haanı naawo wek'è eghàlada ha.

J. dıı lah haıcho gonàdą whe?ǫ sıı, deghàà weghàlada gha, dıı haanı wek'e eghàlada ts'edı:

J1. Edzaneèk'e gha k'aaawodee elı sıı, dıı lah gha, dǫne lah k'e nèyehteè ha, 60 dzę weghà hò?ǫ.

J2. Ndèts'ǫ k'aawo, dıı yatı gha naawo ładı ageele gha, dìı gehkw'e t'ìı, ładı ageele ha.

J3. Ndèts'ǫ k'aawo dıı lah gha k'aawo elı sıı, ıłè xo dıı lah wek'è eghàlada tł'ahǫ, dıı ası hàtłǫ weyìı dek'ètł'è ha:

- Dıı lah azhǫ ts'ìızì ıle sıı, ayı edàtłǫ wek'è eghàlagıda
- Ida gots'ǫ ndèts'ǫ k'aawo eyıts'ǫ dıhdę edzaneèk'e gots'ǫ ndèts'ǫ k'aawo naawo gìıtǫ sıı weghǫ edàgǫht'e
- 2004-2005 xo k'e weè?ǫ ts'ǫ dıı lah wek'e eghàlahòda gha eyıts'ǫ sǫmba wegha whela ıle sìı weghǫ edàgǫht'e.

Dıı lah azhǫ ìızhì sıı, edaanì wek'è eghàlahòda ha

Gohxɻ dıı hats'ɻwǫ, dıı lah hòts'ehts'ɻ ghàdìle, haanıkò azhǫ ełexè ghàà àdle ha dìì. Eyıt'à dıı naawo sıı weta whe?ǫ̀ ats'ɻla, deghàà wek'è eghàlahòda ha ts'ɻwǫ ts'ɻ?ǫ̀:

- ɻdaa whaà gots'ǫ̀ degha segòts'elea, wet'à chekoa eyıts'ǫ dǫne yatı nàke k'èzhǫ sıı gha seedlea
- Dıı haanı gha sǫmba whela sıı, azhǫ wedànàhòtah ha, dǫne sǫɬɻ yatı k'e eghàlagìde gha sǫmba whela sıı, eyı zǫ gha wek'è eghàlahòda ha
- Lah tąt'è, sǫmba edàtłǫ wets'ǫ̀ k'èhòwı sıı wexòedı ha
- Nɻhtł'èkǫ̀ eyıts'ǫ dǫne sǫɬɻ yatı k'è eghàlagìdedǫ yagɻlɻ sıı, deè?ǫ̀ nezɻ ełexè eghàlagìde gha geets'èle ha
- Wet'à eghàlagìde ha sǫmba sıı, edàtłǫ xo ts'ǫ̀ wet'à eghàlageeda gha sǫmba t'à gıts'àdıa eyıxè sıı, sǫmba k'ègeedı gha ełexè eghàlagìde ha
- Eyı neèk'e sıı, wet'à dǫne hoghàgeetǫ gha nɻhtł'è yàgehts'ɻ sıı wet'àgeet'ɻ xè weghàgeeda ha.

Dıı lah hanì àtł'è sıı, xo ekwełǫ̀ gha àdlà, sɻlaı xo ts'ǫ̀ dıı lah wek'e eghàlahòda neet'à, wet'à deghàà dıı lah k'e eghàlageeda ha, eyıxè sıı nezɻ sıı dıı lah wexògıhdı ha.

Nǫǫde yatı

Dıı dǫne lah k'e eghàlagìde sıı, sìì mahsı gɻwǫ, dǫne azhǫ gıts'àgɻdı sıı gha mahsı gɻwǫ. Dıı lah k'e eghàlagìda sıı, ɻda yatı ts'ǫhk'e lah haatł'ǫ k'e eghàlahòda xòdı t'à weghǫ nɻhtł'è gehtsɻ hǫt'è. Dǫne azhǫ edzaneèk'e naade sıı, goyatı eyıts'ǫ gonaawo nàgıhtàà hǫǫwǫ. Edzaneèk'e azhǫ ts'ǫ̀ ładɻ gıxè hòò?ǫ gık'eezhǫ xò, goyatı achɻ wet'ànàhòt'ɻ gha lah dee gonàda whe?ǫ neet'à, dǫne azhǫ dıı lah k'e eghàlada dè ts'ɻwǫ, dıı lah sıı dǫne azhǫ gıts'ǫ̀ hòelɻ. Gohxɻ goɻtłǫ nɻle hò, goyatı łǫ hǫt'è. Gonaawo ghǫ axòts'èdı nındè nezɻa, dıı gogha eyıts'ǫ ɻda gogha sıı, goyatı wet'à nàts'ètso hǫt'è. Azhǫ deghàà hotì weghàts'èèda nee xè golah łǫ wek'èts'èzhǫ. Goɻnà t'à dıı lah k'e eghàlats'ìdà.a

English

SUMMARY REPORT

Languages are important because they are about our identity — how we understand and interact with the world and with each other. The Northwest Territories (NWT) is unique in Canada and the world because we have 11 official languages. Our challenge is to maintain and strengthen these languages as working languages at all levels of our society. We are not unique in our efforts to value our languages. Many other countries and regions are struggling to preserve and revitalize the use of minority and indigenous languages. This report speaks to the importance of our NWT official languages. It provides a review of government policy with respect to the languages that we use in our northern society.

The Legislative Assembly of the Northwest Territories appointed the Special Committee on the Review of the *Official Languages Act* (SCOL) in the spring 2001. The Special Committee was honoured to carry out this important public policy review. But the Committee was also challenged by the scope and complexity of the work required. The Committee has worked hard and learned a great deal about languages. It has made a serious effort to establish a vision and recommend practical new methods of strengthening our northern languages. With the release of this report, the Special Committee urges all NWT citizens to open their hearts and their minds to reflect on the value of our languages and the cultures in which they are rooted. We must continue to invest in our languages as a means to building a healthy, sustainable society.

1. Introduction to the Review

The final report of the Special Committee on the Review of the *Official Languages Act* consists of five publications:

- A summary in all official languages
- A final report in English
- A translation of the final report in French
- A proposed draft Bill to amend the *Official Languages Act*
- A CD-ROM with the four publications.

This summary matches the chapters and the main sections of the final report. It addresses the following topics:

1. Introducing the review
2. Valuing our languages
3. Reviewing the history of language legislation and policy
4. Assessing the condition of our official languages
5. Identifying practical and effective ways to revitalize our languages
6. Assessing official language legislation, management, and service delivery
7. Considering options for change
8. Establishing a shared vision and recommending change.

Where differences exist between the information provided in this summary and the final report; the final report must be considered accurate. Throughout this summary, the *Official Languages Act* (1990) is sometimes referred to as the *Act* or the *OLA*.

The Spirit and Intent of the NWT *Official Languages Act*

The NWT *Official Languages Act* (1990) recognizes Cree, Chipewyan, Dogrib, English, French, Gwich'in, Inuktitut (including Inuvialuktun and Inuinnaqtun), and Slavey (including North and South Slavey) as official languages. The spirit and intent of the *OLA* is captured in a few key phrases from its preamble:

- Being committed to the preservation, development, and enhancement of the aboriginal languages
- Desiring to provide in law for the use of the aboriginal languages in the Territories including the use of the aboriginal languages for all or any of the official purposes of the Territories at the time and in the manner that is appropriate
- Desiring to establish English and French as the Official Languages of the Territories having equality of status and equal rights and privileges as Official Languages.

The *OLA* gives our official languages special rights and privileges within institutions of the Legislative Assembly and Government of the Northwest Territories (GNWT).

Carrying out the Review

To meet its terms of reference, the Special Committee studied a wide range of information on the value of language, language shift, language rights, language education, and language revitalization. It encouraged public dialogue and input by holding community and public hearings and hosting two territorial languages assemblies. During its visits to 17 communities, Committee members toured day-care centres, schools, and cultural centres. The Committee also met with special interest groups such as the Dene Nation leadership, representatives of the francophone community, and federal and territorial government officials.

In June 2002, the Committee published its Progress Report. This report was tabled in the Legislative Assembly and distributed to language communities and other interested organizations. The Progress Report and its preliminary directions for change were discussed in detail at the second territorial languages assembly, held on the Hay River (K'atł'odeeche) Dene Reserve in October 2002.

The Committee then prepared its final report, including a proposed draft bill to amend the *Official Languages Act*. The Special Committee sent draft chapters of the report to language, legal, and political specialists to make sure the report was accurate and had not overlooked any important information. The Committee is confident that many of the opinions and ideas put forward by the language communities are reflected in the report.

However, because language issues are sensitive and complex, the report may have some minor gaps or errors. These are the responsibility of the Committee.

Understanding Special Words and Phrases

A few words and phrases used in this summary report have special meaning with respect to language, so the following definitions are provided.

Language community refers to those people who identify themselves with and are historically connected to one of our official languages.

Language preservation refers to the steps taken to record and document a language while its fluent speakers are still alive. Preservation is the first step in language revitalization. Language preservation can also refer to terminology development, allowing a language to adapt to new situations.

Language revitalization refers to the goal of intergenerational communication and the steps taken to achieve this goal. A language is considered revitalized when grandparents and parents are once again passing their traditional language on to their children in the home, school, and community at large.

Language territory, language region, and language homeland all refer to the main geographic area in which a language community lives. However, language homeland refers specifically to the traditional land use areas of the NWT Aboriginal language communities, as determined through land claim and self-government agreements.

Sociolinguistics refers to the scientific study of the relation among language, culture and society.

2. Valuing Our Languages

The NWT has a long history of language and cultural diversity. This diversity is being undermined by the strong influence of Western culture and the English language. The Special Committee believes that this diversity, although challenging, provides us with many opportunities. We must view all our official languages as social, cultural, environmental, and economic resources that benefit our northern society as a whole.

The Social and Cultural Value of Our Languages

The Special Committee has learned that language contributes greatly to our personal and cultural identity, our history, and our collective knowledge. Many studies have concluded that language loss has contributed significantly to self-esteem and social problems within Aboriginal communities across Canada. NWT Aboriginal language communities and the recent NWT Social Agenda conference have stressed the social value of language and cultural renewal for the north. Language revitalization is seen as important to personal and cultural healing and survival. For Aboriginal communities, support for language revitalization is a way to overcome past injustices, restore social balance, and build social and cultural relationships from a place of self-worth, security, and pride. For the francophone community, strengthening the use of the French language will help to overcome cultural isolation and nourish the historic francophone identity in the NWT.

The Aboriginal languages are the source of much of our history as a northern people and are essential to the preservation of this history. These languages contain valuable information about historic events, environmental understandings, and spiritual teachings. Without this history, we become disconnected from the past and lose our collective identity.

Ecological diversity is a characteristic of the natural world and essential to the long-term survival of plant and animal species. Linguists are now exploring the important contribution that language makes to social diversity. Languages contribute to the sum total of human knowledge. Therefore, loss of language results in loss of knowledge, reducing our ability to fully understand the world. The Aboriginal languages in particular reflect a unique, spiritual worldview. This worldview has been effectively integrated into a variety of social and justice programs. Maintaining the Aboriginal languages allows us to continue incorporating Aboriginal ideas and practices into our contemporary society, for our mutual benefit.

The Environmental and Scientific Value of Our Languages

Aboriginal society has always valued traditional knowledge (TK). Recently, the scientific value of TK has been recognized at a broader social level, particularly in environmental research. Regulatory agencies such as the Beverly-Qamanirjuaq Caribou Management Board, the Mackenzie Valley Environmental Impact Review Board, and the Canadian Environmental Assessment Agency have begun adopting TK policies and supporting TK research. TK provides new environmental insights and can guide northern resource management planning activities. TK is dependent on language, because it is difficult to translate some Aboriginal teachings into English. As well, important knowledge about the land is contained in traditional place names or in the stories attached to those sites. If we are to benefit from traditional knowledge in environmental and resource planning, we must preserve and maintain the languages that hold and interpret that knowledge.

The Economic Value of our Languages

The GNWT supports the continued development and expansion of the traditional economy and cultural tourism. These economic activities are rooted in the land, the language, and in the traditions of our Aboriginal peoples. The traditional economy requires an understanding of our spiritual relationship with the land and this relationship is best expressed through the Aboriginal languages. Maintaining a traditional economy, therefore, requires ongoing use of the Aboriginal languages.

Cultural tourism is increasing and is compatible with the traditional economy. However, a competitive tourism marketplace requires the development and marketing of special cultural activities and experiences. Our Aboriginal language and cultural diversity provides a distinct and natural advantage for tourism. As well, the existence of a vibrant francophone community allows for the development and promotion of the NWT as a tourism destination for French speaking tourists.

Few jobs within the GNWT or other agencies currently require the use of the Aboriginal or French languages, even where services are being provided directly to these language communities. Establishing more positions requiring the Aboriginal or French languages would provide an incentive to learn and use these languages. More employment opportunities for bilingual residents, particularly Aboriginal people in the regions, would immediately be created. Increasing bilingual program and service delivery would also lead to an expansion of the 'language economy'. Demand would increase for language materials, radio and television programming, language research, and language instruction. Some of these goods and services may be exportable to language communities outside of the NWT. Overall, by increasing the economic value of our languages, we can contribute to the diversification and strengthening of our economy.

3. Reviewing NWT Language Policy

We express value for our languages through public policy that supports and promotes these languages. Language policy is particularly important for indigenous and minority languages, because these languages are often threatened by a dominant language. Public policy can include legislation, written policies, programs, services, and management systems. Canada and the NWT have had Aboriginal and French language policies for many years. Reviewing the results of our past and current policies can provide direction for future policy decisions.

Language Policy Before the 1950s

Aboriginal Language Policy: During early contact among European settlers and First Nations in Canada, the Aboriginal languages were commonly used for trade and other purposes. This contact even resulted in a new people, the Métis, with a new language, Michif. However, since the late 1700s, the French and English in Canada have

maintained policies to repress Aboriginal language and culture and assimilate Aboriginal people into mainstream society. The *Indian Act*, residential schools, treaties, and resource development undermined traditional languages and cultures. Governments tried to force Indian and Inuit peoples to adopt Euro-Canadian ways. These policies, particularly residential school, led to significant language loss and social disruption. Surprisingly perhaps, by the early 1950s a high percentage of Aboriginal people still claimed their traditional language as their mother tongue.

French Language Policy: The struggle between French and English language rights began in the 1700s with the defeat of French military forces and the establishment of British rule in North America. The British initially tried to assimilate the francophones, but eventually adopted a policy of linguistic duality and cultural tolerance. The *Constitution Act* (1867) guaranteed constitutional protection for French within the Parliament of Canada and the houses of the legislature of Quebec. The *North-West Territories Act* (1875) created a territorial legislature that published its laws in both French and English. However, in 1892, the legislature declared English to be its only official language. Use of the French language outside of Quebec generally declined throughout the 1900s. However, the influence of the fur trade and, especially, French-speaking Roman Catholic missionaries helped maintain French as a working language in the NWT.

Language Policy from 1950 through 1984

Aboriginal Language Policy: In the 1950s, the federal government increased its assimilation efforts in the NWT through mandatory schooling and the relocation of outlying families to permanent communities. The number of residential schools and hostels increased and the number of Aboriginal students attending school also increased significantly. School curricula did not reflect or respect Aboriginal language or culture. In 1969, the *Statement of the Government of Canada on Indian Policy* (1969) (referred to as the 'White Paper'), called for the full assimilation of Aboriginal peoples across Canada. Aboriginal people actively opposed the White Paper and their efforts resulted in a resurgence of native culture and language. The 1970s saw the transfer of some reserve-based schools to First Nations, Supreme Court rulings supporting Aboriginal rights, and greater sensitivity toward Aboriginal language and culture in northern schools. However, by 1981, only 30% of Aboriginal people in Canada claimed a traditional language as their mother tongue, although this percentage was higher in some areas, including the north.

In 1982, existing aboriginal and treaty rights were recognized in the *Constitution Act* of Canada. In 1984, the federal government proposed to make French and English the official languages of the NWT. The GNWT objected to this proposal but agreed to pass the *Official Languages Act* (1984). The *OLA* recognized French and English as official languages but also provided legal recognition of the Aboriginal languages. The negotiation process between Canada and the GNWT included a 'cooperation agreement' that has continued over the years. This agreement has provided federal funding for French language services and Aboriginal language revitalization activities.

French Language Policy: By the 1950s, much of the business of Quebec was conducted in English, even though French continued to be the majority language. Formal efforts to revitalize the French language in Quebec and across Canada began in the 1960s. The Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism, established in 1963, recommended minority language education rights, a bilingual federal public service, and recognition of the distinct character of Quebec. These recommendations resulted in the *Official Languages Act* of Canada (1969) and led to the funding of French language schooling in the NWT. The *Constitution Act* (1982) provided constitutional protection of French and English language rights and minority language education rights across Canada.

Reviewing Recent Language Policy

Since the establishment of the *OLA*, the GNWT has worked to revitalize the Aboriginal languages and provide a reasonable level of services in all official languages. The Report of the Task Force on Aboriginal Languages (1986) led to official language status for the Aboriginal languages, establishment of the Office of the Languages Commissioner, standardization of the Dene writing system, better training and certification for interpreter-translators, and greater use of Aboriginal place names. The *Canada-NWT Cooperation Agreement for French and Aboriginal Languages in the NWT* has primarily supported French language service delivery and Aboriginal language interpreter-translator services, teacher training, and materials development. The Agreement has also supported a wide variety of community-based language projects. Recently, the Aboriginal language communities have taken on greater responsibility for language activities at the regional and community levels.

The *Education Act* (1996) allows DECs to choose the language of instruction for schools and requires them to offer second language instruction. However, instruction is dependent on demand, the availability of fluent teachers, and sufficient materials. These conditions have proven to be restrictive for the Aboriginal languages. The *Education Act* and regulations also provide for French language schools operated by French school boards, in accordance with the *Charter of Rights and Freedoms*.

The GNWT published the *Official Languages Guidelines Manual* (1997a) and adopted the *Official Languages Policy* (1997b). At that time, the Minister of Education, Culture and Employment (ECE) was given responsibility for implementing the policy. Individual departments became responsible for official language service delivery. During the 1990s, the Office of the Languages Commissioner made numerous recommendations to the Legislative Assembly to improve official language program and service delivery, but few of these recommendations were acted upon.

Since the establishment of the *OLA,* three French language studies have been carried out. Each has concluded that French language service delivery is inadequate and identified the need for improvement. Recently, discussions have taken place on the possibility of a French language service center. ECE continues to play the lead role in official language

program and service management, guided by the Official Languages Policy and Manual. Although the *OLA* allows for the establishment of regulations to guide program and service delivery, none has yet been established. Overall, the most significant policy shift over the past decade has been the decentralization of official language program and service delivery and an expanded role for language communities.

4. Assessing the Condition of Our Official Languages: Cause for Concern

The NWT is rapidly shifting from a multilingual territory to an increasingly unilingual territory, with English as the dominant language. This shift has continued in spite of the *Official Languages Act* and current polices and funding. It is important to understand the nature and extent of this shift in order to develop effective revitalization strategies.

Understanding Language Shift

Language shift occurs when members of a language community abandon the use of one language or dialect, through choice or pressure, in favour of another language or dialect. Language shift includes 'language de-acquisition' where members of the language community, particularly youth, become less fluent. Language shift can also lead to 'language obsolescence', where a language is no longer used within home, school, and community. In extreme cases, shift can lead to 'language death', where no fluent speakers survive. Language shift is a common occurrence throughout the world, and is often a result of decreasing populations (due to war, famine, or disease) and cultural assimilation. Language shift has been increasing within the last century, mainly due to the influence of English on the world economy, communications, and technology.

Language shift is often measured through the home language to mother tongue language ratio. People who learned one language as their mother tongue but now use another language as the main language in the home have undergone language shift. If the parents' mother tongue is not being used at home, children are not learning to speak it. This pattern can cause a rapid decline in language use because the most effective place for children to learn a language is in the home from their parents.

Census Canada gathers home language and mother tongue data that the NWT uses to assess language shift. However, the Census data does not provide specific reasons for language shift. Other research, such as sociolinguistic studies, must be carried out to clearly identify the causes of language shift. Some Aboriginal language communities have carried out research on language shift. Most have concluded that their language is declining in use, some more quickly than others. The Assembly of First Nations has identified two major reasons for Aboriginal language decline:

- Suppression in residential schools and forced integration into the provincial school systems

- A general history of government suppression and oppression that has created negative attitudes about the value of Aboriginal languages among Aboriginal people themselves.

Language shift is a complex process, however, and normally includes a combination of economic, cultural, and social factors.

The following section provides a brief summary of the overall status of our official languages. Much of this information has been gathered from previous language studies because it is based on the 1996 Census and other existing GNWT data. Unfortunately, the 2001 Census data was not available in time for this report. The condition and status of Michif, the language of the Métis, requires further study.

Assessing the Condition of our Aboriginal Languages

Figure 1 below illustrates:

- The total number of people in the NWT who identified themselves as being members of a particular Aboriginal community
- The number of people from this Aboriginal community who learned their traditional language as their first language or mother tongue and still understand it
- The number of people who currently use the mother tongue as their home language.

The current data does not separate North and South Slavey. The Inuktitut data include Inuvialuktun and Inuinnaqtun but do not include the population of Nunavut.

This figure shows that less than half of those people who are identified as members of a particular Aboriginal language community have learned their traditional language as a mother tongue and still understand it. Fewer still use their traditional language as the primary language at home. The large differences between the population, mother tongue speakers, and home language users indicate that significant language shift is occurring. As can be seen from the figure, the rate of shift varies among the language communities. Dogrib shows the least amount of shift and Gwich'in the highest.

Figure 1. Aboriginal language shift by language community (Source: SCOL)

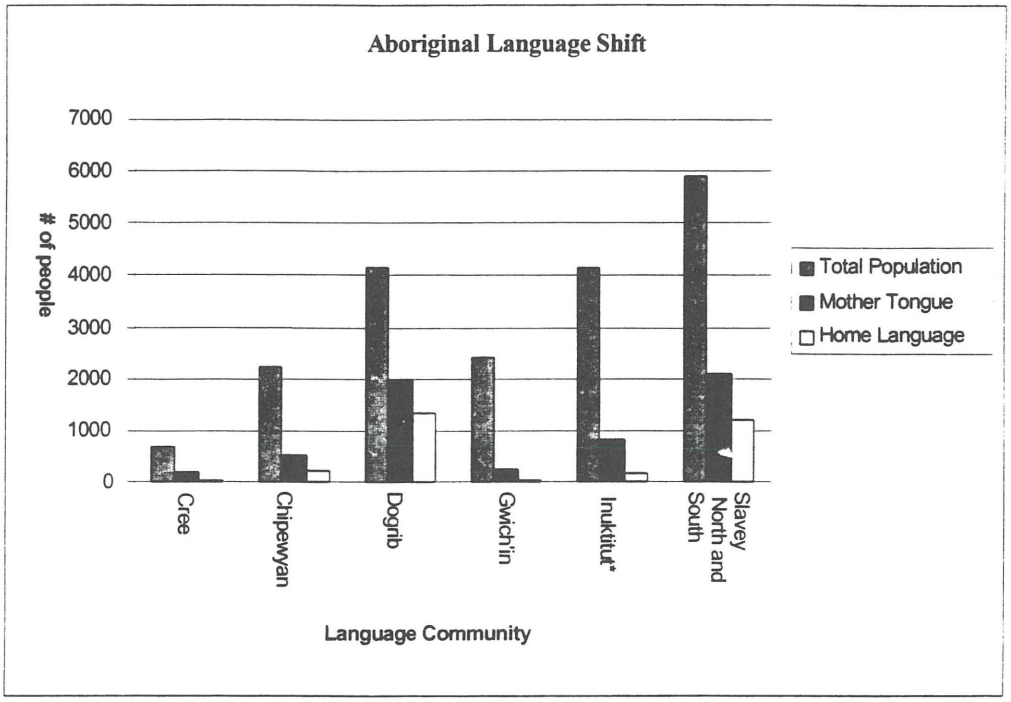

Figure 2 indicates the overall rate of language shift between generations by showing the percentage of people in each age group who can speak an Aboriginal language. Although the rates vary among the different language communities, the pattern is the same: young people are rapidly losing their traditional language. As well, according to the language communities, those youth that do speak the language are not as fluent as the older generations.

Figure 2. Intergenerational language shift for the Aboriginal languages (Source: SCOL)

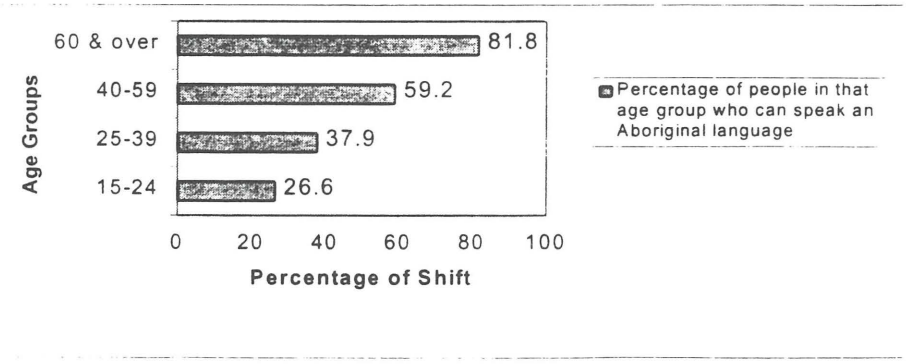

Figure 3 illustrates the pattern of language use within our communities. It shows that a relatively high percentage of Aboriginal people in the smaller communities speak their

language at home (85%). A smaller percentage of Aboriginal people in the larger centers use their language at home (approximately 50%).

Figure 3. Percentage of Aboriginal people who speak an Aboriginal language at home, work, and school (Source: Labour Force Survey)

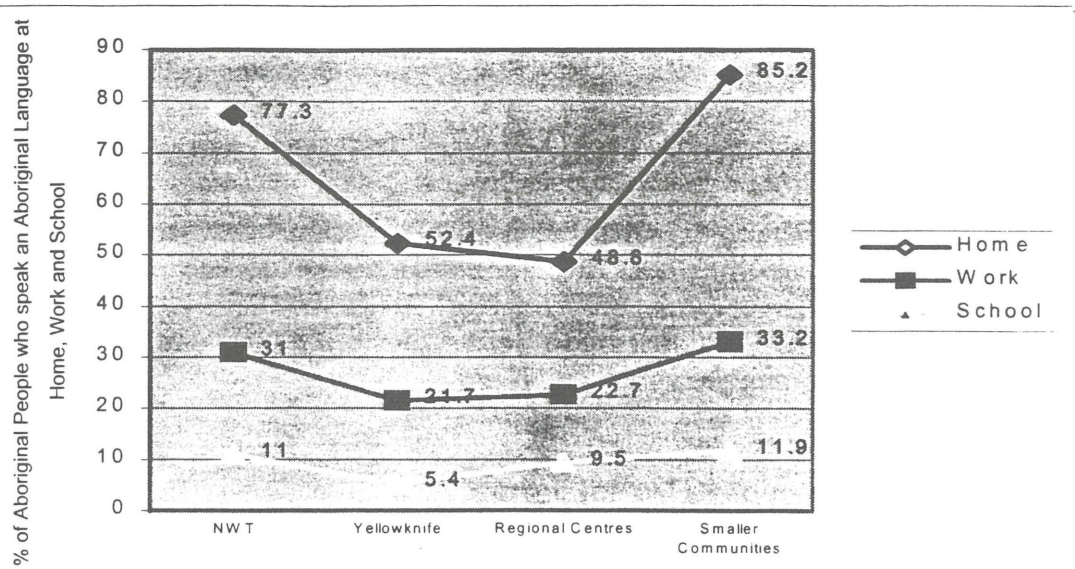

Figure 3 also shows that the Aboriginal languages are used mainly at home. Language use at work is much lower, even in the smaller communities (33%), indicating the dominance of English in the workplace. As well, a very small percentage of people use their Aboriginal language in the schools (from 5 to 12%). This data may indicate that a small percentage of teenagers speak their language, but may also mean that the opportunity to speak an Aboriginal language at school is low.

Literacy rates for the Aboriginal languages are also very low. Few people can read or write their traditional language, even though writing systems for these languages have existed for many years.

Overall, the pace of language shift in the NWT is increasing, with significant Aboriginal language loss among our younger generations. For some of our languages, the situation is critical. The NWT is one of the few homelands in the world for most of these languages. If we do not act, these languages may be lost.

Assessing the Condition of French and English

From a national and international perspective, French is a strong language, with approximately 6.6 million Canadians reporting French as their mother tongue and approximately 105 million speakers worldwide. In the NWT, over 3000 residents claim to speak French well enough to carry on a conversation. However, French is the mother

tongue of about 900 NWT residents and the primary home language for only 350 residents. This data indicates that approximately 61% of mother tongue francophones have shifted to English in the home, which is a very high rate of shift.
Aboriginal people and francophones are shifting toward the use of English, steadily increasing its use in all aspects of life. English has become the dominant language in the NWT, with 34 thousand out of a population of 40 thousand using English as their home language.

5. Identifying Ways to Revitalize Our Official Languages

With all of our official languages (other than English) in decline, what can we do that we have not already tried? And why does language use continue to decline in spite of the *Official Languages Act* and language programming? To answer these questions, the Special Committee reviewed a wide range of information regarding language revitalization theory and practice.

Understanding Language Revitalization

The Committee learned that there are no simple answers to the problem of language shift. However, one of the first and most important steps to reversing language shift is language planning. Effective language planning is based on five main stages:

- Establishing supportive policies based on recognition of individual and collective language rights
- Documenting the language before fluent speakers are lost
- Developing terminology so the language can adapt to changes in governance, technology, and the economy
- Actively developing and implementing programs and services that strengthen the everyday use of the language, particularly in the home
- Evaluating and adjusting the plan for effectiveness.

The condition of the language determines the types of activities that must be carried out. For example, if there are very few fluent speakers alive, then documenting the language is most important. If the language is relatively strong, then steps must be taken to ensure continued language use throughout the community — at home, work, and school.

Countries and language communities have used different methods to preserve and revitalize declining languages. For example:

- The Maori in New Zealand began 'language nests', where preschoolers and their parents could learn the language from volunteer elders at community-based language centres
- The Hawaiians used their sacred dances and songs as a basis for language revival
- The Navajo took control of their schools and offered immersion programming

- The Sámi in Scandinavia established language homelands where special language rights exist
- The Welsh in Great Britain established a strong language board and actively promoted the language in home, work, and school
- Quebec enacted strong language laws, promoting the French language at all levels of society.

Canada's Aboriginal peoples have been struggling for many years to find effective ways to revitalize their languages. Two major reports — *Toward Linguistic Justice for First Nations* (1990) and *Toward A Rebirth of First Nation Languages* (1991) – concluded that language revitalization must include:

- Recognition and support for Aboriginal languages through legislation and policy
- Active support from First Nations governments and agencies
- Community-based control of language programming
- Promotion of the languages as an integral part of the healing process and to overcome negative attitudes that have arisen from past repression of the languages
- Aboriginal language instruction in the schools
- Language planning
- A focus on intergenerational transmission within the home and community.

Assessing Languages Legislation

Every country or language community that has had some success with language revitalization has used some form of protective and supportive legislation. In Canada, the French and English languages are protected through the *Constitution Act* (1982) and the *Official Languages Act* (1985) of Canada. Although the *Constitution Act* also recognizes inherent Aboriginal and treaty rights, which may include language rights, these rights have not been fully defined. Inherent Aboriginal language rights are more likely to be defined through self-government agreements.

Many of the provinces and territories have their own language legislation, primarily dealing with French and English. This legislation varies widely. As well, Quebec recognizes the right of Aboriginal people to maintain their own language, and the three northern territories have legislation to preserve, develop, and enhance Aboriginal languages. Nunavut is currently reviewing its Official Languages and Education Acts and may strengthen both. The NWT's *Official Languages Act* is currently one of the stronger pieces of provincial/territorial language legislation.

Developing an NWT Language Revitalization Framework

Through its research and consultations, the Special Committee identified the most promising language revitalization practices and grouped these into a framework with nine major categories: legislation and policy, management, financing, service delivery, human resource development, research and development, education, promotion, and media and

technology. The framework suggests that the following actions must be taken in each of these nine areas.

A. Legislation and Policy: Effective language revitalization must include language legislation that recognizes the right of language communities to achieve some degree of cultural independence, particularly within their homelands. This legislation must be strong enough to ensure that governments and other agencies provide language services. The legislation must clearly state language rights, provide for clear roles and responsibilities, and have sanctions and remedies where rights have been violated. Importantly, legislation must provide for language rights within the education system. Finally, effective legislation establishes some form of language board to promote and monitor language revitalization efforts.

B. Management: Effective language revitalization requires good management, with decisions guided by policy. Affected language communities must be part of the decision-making process. Comprehensive planning must be done based on valid linguistic information. Implementation must include ongoing monitoring and evaluation.

C. Financing: Base funding must be allocated for language activities to ensure that program and service needs can be met. As well, governments can partner with language communities to establish special language funds, as needed. Funding must be flexible and stable enough to allow for the involvement of language communities and ensure consistent programming.

D. Service Delivery: A broad range of services must be offered and available to indigenous or minority language speakers, particularly within their language territories. These services should be available even where clients are bilingual.

E. Human Resource Development: Effective language revitalization requires trained and certified interpreter/translators and language instructors. Training must be provided and tied to meaningful employment opportunities. Second-language training should be available to non-speakers who provide services to a specific language community.

F. Research and Development: Ongoing language research and development must be carried out. This work would normally include language documentation, including the use of oral histories, preparation of dictionaries and other resource materials, and terminology development. It can also include the mapping and use of traditional place names. Elders and language specialists should be used for all these activities.

G. Education: Threatened or minority languages must be part of the education system. Members of an indigenous or minority language community must be able to access language education from preschool through high school, with proper curricula and adequate resources. Language education should incorporate different approaches, including first-language, second-language, immersion and bilingual education. Language training should be provided to parents, so that language education is reinforced at home,

and vice versa. Language instructors and teachers must have proper training and certification.

H. Promotion: The value of the threatened or minority language and culture must be positively promoted throughout society, particularly among youth. The language must be modernized so that it can be used in all situations and must be visible throughout the community. Speakers must role model the use of the language and new speakers should be encouraged rather than criticized or teased.

I. Media and Technology: Media and technology must provide exposure for the language in contemporary situations. Support for locally-controlled radio, television, newspaper, and other media must be provided. Efforts must be made to adapt the language to word processing, publishing, and mapping applications, among others. Media training for speakers should be supported.

The language revitalization framework suggests that where careful attention is paid to all of these actions, and where these actions are elements of a broader strategic plan, revitalization efforts will be more successful.

6. Assessing Official Languages Legislation: Is it Working?

The Special Committee was asked to assess the provisions and implementation of the *Official Languages Act* and other languages legislation and policy in the NWT. The Committee used the language revitalization framework above as a guide for this assessment. For this summary, the Committee's main observations and conclusions are presented under three headings: Legislation, Management, and Program and Service Delivery.

Assessing NWT Languages Legislation

The NWT *Official Languages Act* is very useful and important because it recognizes and grants rights to the Aboriginal and French languages, along with English. However, the *OLA* appears to be weak in the following areas:

- Definition of language rights
- Acknowledgement of the rights and responsibilities of language communities, particularly for the Aboriginal languages within their homelands
- Accountability for the *Act*
- Application of the *Act*

The effectiveness of the Office of the Languages Commissioner is also limited. This situation may be due to several factors, including the weak definition of language rights and the Commissioner's limited authority under the *OLA*. As well, the Legislative Assembly has often not responded to the Commissioners' recommendations. Importantly, the dual 'language watchdog' and 'language promotion' role of the

Commissioner may be too broad for the Office to be effective. The role and responsibilities of the Languages Commissioner must be reassessed. The establishment of a language board or some other promotional agency must be considered.

Although the *Education Act* (1995) provides for Aboriginal first- and second-language instruction, the *Act* places conditions on the delivery of language programming. These conditions may be proving to be too restrictive — program delivery to date is limited and often inadequate.

Aboriginal self-government agreements will effectively provide constitutional recognition of Aboriginal language and cultural rights. The *OLA* will not affect these rights but can complement them by acknowledging the collective language rights of our Aboriginal peoples.

Assessing Official Languages Management and Funding

For the purposes of this review, language management was assessed under four main categories: policy and guidelines, management structures, planning and accountability, and funding.

Policies and Guidelines

The GNWT's *Official Languages Policy* states that the public shall have "reasonable access to its programs and services in the official languages." The policy also lists the government boards and agencies that must follow the policy. The Minister of ECE is responsible for coordinating the implementation of this policy, and individual Ministers are responsible for implementation within their own departments.

The *Official Language Guidelines Manual* provides a description of service delivery expectations. It establishes designated areas and offices for certain official languages, and also addresses translation, advertising, and signage expectations. The Guidelines state that government departments are required to let the public know that official language services are available. Notifying the public of these services is called 'active offer'.

The Special Committee has learned that many government departments and agencies are not following the Policy and Guidelines consistently. The GNWT has not maintained the ability to delivery official language services in all designated areas. "Active offer" procedures are often not in place. Significantly, it appears that a majority of departments do not monitor the application of the *Act*, Policy, or Guidelines. Few departments have an implementation plan regarding official language service delivery. The Special Committee has concluded that the Policy and Guidelines are inadequate to ensure proper implementation of the *OLA*.

Management Structures

Responsibility for the *OLA* rests with the Legislative Assembly rather than with a Minister, as is the case with other legislation. The Minister of ECE is only accountable for implementing government policy, not the *Act* itself. The Languages Commissioner can advise government on language issues but cannot enforce compliance. Day-to-day responsibility for official language implementation is therefore spread out over many departments and agencies. Many departments and agencies have "official languages coordinators", but in most cases these duties are minor, attached to another position, and of low priority. Within ECE, which manages the majority of official languages funding, language responsibilities are spread throughout the department and often appear to overlap. This management structure provides limited accountability and made it difficult for the Special Committee to access information and data regarding official language services.

Effective language revitalization calls for the active participation of language communities in decision-making. The current management structure provides for minimal input and involvement by the language communities.

Planning and Accountability

A comprehensive official languages implementation plan does not exist, even though this type of plan has been recommended in numerous studies since the late 1980s. Government responses to language recommendations have generally been uncoordinated. Most departments and agencies do not include official language activities or objectives in their annual business plans. The lack of coordinated and regular planning indicates that official languages are a low priority within government. In 1999-2000 the GNWT did fund the development of language plans by each of the Aboriginal language communities and these plans have been used to guide regional language activities.

Effective planning includes an evaluation or accountability system. However, the government is not regularly gathering and reviewing the data and information required for proper evaluation. The evaluation that does occur is based on "outputs" (the actions that have been taken) rather than "outcomes" (the results of these actions), so it is difficult to determine which activities are most effective.

Funding

Since 1985, the Canada-NWT Cooperation Agreement has provided an average of approximately $3.3 million per year for the Aboriginal languages and $2.0 million per year for French. Cooperation Agreement funding has provided a valuable base for consistent official language programs and services and should be continued.

French funding from the Agreement has been primarily used for French language service delivery by GNWT departments. Aboriginal language funding has been used for interpreter/translator training and services, teacher training, development of language

materials, and Aboriginal language broadcasting. For many years, the GNWT's Language Bureau, which provided interpreter/translator and terminology development services to departments, absorbed a major share of the Aboriginal language funding. Some funding has always been allocated to community-based language projects. Recently, a higher percentage of the funding has been transferred to the Aboriginal language communities through contribution agreements. This funding is used to carry out the work in language plans which include a wide variety of community-based language activities.

The GNWT has provided approximately $6.5 million per year of base funding for the Aboriginal languages. This amount rose to over $8 million in the current year. Most of the GNWT funding has gone to the District Education Councils (DECs) for Aboriginal language education. The GNWT provides per-student funding to French language schools and receives approximately $1 million per year from the federal government for minority language schooling.

The Special Committee is concerned that some $2.5 million of the 2000-2001 funding allocated to DECs for Aboriginal language education was reallocated for other educational purposes. Although the DECs currently have the authority to do this type of reallocation, the Committee does not support this approach, especially when language loss among children is so high.

The GNWT also funds the Office of the Languages Commissioner. This has averaged approximately $350 thousand per year, but rose during the past year to $450 thousand.

Overall, the Special Committee has concluded that existing funding could be used more effectively, although more funding would be beneficial. The Committee has also concluded that the GNWT is not in a good position to determine the cost-effectiveness of its programs, due to inadequate planning and evaluation systems. The current funding might be better utilized by involving language communities in programming and budgetary planning, ensuring that official languages funding (particularly education funding) is used for the intended purposes, and establishing "outcome" based evaluation methods. To increase the funding available for language revitalization activities, other approaches, such as partnerships and support for language endowment funds, could be considered.

Assessing Official Language Program and Service Delivery

The GNWT cannot, on its own, protect or revitalize minority or threatened languages. However, the government can ensure that members of a language community have reasonable access to programs and services in their indigenous language. This section reviews Aboriginal and French language programming along with official language services delivery as a whole.

Aboriginal Language Programming

GNWT legislation and policy emphasizes the need for preservation and development of the Aboriginal languages. Service delivery is considered a lower priority. The GNWT and language communities have therefore put considerable effort into a variety of Aboriginal language programs, including:

- Standardization of writing systems and ongoing terminology development
- Aboriginal place name research and mapping
- Interpreter/translator (I/T) and language instructor training
- Aboriginal language education
- Language promotion
- Support for Aboriginal language media.

The highlights of this programming include:

- The development of dictionaries and terminology lists for most of the Aboriginal languages
- The recording, transcribing, and/or video-taping of elders' histories and stories
- The production of a wide variety of language resources, including texts, booklets, and videos
- The identification and mapping of over 2000 Aboriginal place names
- The training and certification of I/Ts, particularly in the areas of health and justice
- The ongoing training of language instructors
- The production of signage in all languages as a promotional tool
- The ongoing funding of Aboriginal language radio and television productions, managed by Aboriginal broadcasting organizations.

Although many of these activities have been successful, the Special Committee has also identified some key issues that need to be addressed:

- Aboriginal language literacy rates remain low in the NWT and dialect differences continue to pose problems within language communities.
- No central "clearinghouse" facility for Aboriginal language materials exists, so these materials have often been inadequately circulated or shared. In some cases, duplication occurs, and in others, valuable materials have been lost.
- The training of interpreter/translators has been irregular. Minimal training has taken place over the past few years. The absence of proper I/T certification continues to pose problems, particularly within the justice system. ECE is currently working with language communities to develop an I/T certification process. Ongoing I/T training must be tied to meaningful employment opportunities if it is to be successful.
- The number of Aboriginal teachers within the education system continues to be low. Many language instructors are uncertified and have limited access to resource materials.
- Aboriginal language programming in the schools is not being properly or seriously implemented.
- Access to second-language training in the Aboriginal languages is limited for parents, GNWT staff, or other adults who wish to learn the language or improve their skills.

- Language promotion activities are not coordinated or evaluated for success.
- The GNWT is not utilizing available Aboriginal font software on its computer systems.

Each of these issues is addressed in the Special Committee's final recommendations.

French Language Programming

Federal and GNWT legislation and policy emphasizes French language service delivery. However, a small amount of funding is provided to the francophone community to support cultural and community development. This funding has been used for youth immersion programming, language promotion, pre-school programming, support for French language media, and artistic events.

Official Language Service Delivery

The GNWT is required to deliver services in all of the official languages, according to certain provisions of the *OLA* and the Official Languages Policy and Guidelines. The Special Committee used three main indicators to assess the effectiveness of GNWT official language service delivery: bilingualism within the public service, service delivery data and information from departments, and descriptions of service delivery activities.

- Although the GNWT has "bilingual bonus" and "language allowance" policies, very few positions are designated as bilingual. In 2001, approximately 4% of public servants received either a bilingual bonus or language allowance. No assessment has been done of these policies or the impact they have had on service delivery. The Special Committee believes that the effective use of bilingual staff can significantly improve official language service delivery.

- Minimal official language data and information are being gathered or reviewed by departments, so the Special Committee found it difficult to accurately assess service delivery demand or use. However, the research indicates that the provision of services in the official languages is not a priority within most departments.

- The main services being provided by the GNWT include:
  - ✓ Translation of bills and other legal documents into French
  - ✓ Provision of court interpreter services ($19 thousand was spent in 2001-2002)
  - ✓ Interpreter services for front-line health and social services delivery
  - ✓ Translation of materials for the public.

Overall, few departments appear to have been making any serious effort to provide services in the official languages, other than English.

7. Considering Options for Change

Through its research and consultations, the Special Committee concluded that the current legislative, management, and program/service delivery system for official languages is inadequate and needs strengthening. In its 2002 Progress Report, preliminary directions for change were identified. Language communities reviewed these directions at the Second Territorial Language Assembly held in October 2002. Following this Assembly, the Committee developed options for further review, ranging from basic change to a highly regulated language environment. In developing its options, the Special Committee paid attention to the need for a 'horizontal' or shared governance model and to the issue of accountability. The Committee estimated and considered both the benefits and costs of the various options available. The complete range of options is detailed in the Final Report. The Committee's final recommendations are presented below.

8. Establishing a Vision and Recommending Change

In presenting its final recommendations, the Special Committee recognizes that language revitalization in the NWT is a challenging task. Existing funding must be used more effectively and new funding must be found. Governments, industry, and agencies must find better ways of working together to support language activities. Attitudes about the use of our Aboriginal and French languages must change. We must promote the resource value of our language for all northern residents, and work to reestablish a multilingual society, consistent with our historical and cultural fabric. We must recognize that our earlier policies resulted in significant loss of language and cultural practices among Aboriginal peoples, leading to social disruption. We must acknowledge these losses and work to rebuild relationships based on equality, respect, and acceptance. We must view language revitalization as an essential element of northern community development.

In our efforts, we must remember that the definition and goal of language revitalization is sustainable transmission of the language between generations — elders, parents, and children. We must therefore focus on doing those things that most effectively increase the functional and fluent use of our languages within our homes, schools, and communities. Finally, we must establish a clear, collective vision. The vision established by the Special Committee in its final report can be summarized as follows:

Over the next 25 years, all of our citizens embrace the multilingual, multicultural fabric of our territories and commit themselves — personally, professionally, and collectively — to maintaining and nurturing our diverse and dynamic characteristics as a northern society. We recognize the inherent right of Aboriginal peoples to maintain and promote their languages and cultures within their own homelands. English and French speakers maintain their current constitutional protection throughout the territories and also have the opportunity and support to learn the language and culture of our indigenous peoples.

Through the interchange of information, knowledge, beliefs, and practices, we collectively broaden and deepen our understanding of the human condition. We are able

to identify, develop, and implement a range of creative and culturally-rich approaches to address social, political, and economic issues, while nurturing tolerant, supportive, and respectful relationships among all of our diverse language groups.

Recommending the Changes Required

In order to fulfill our mandate, we, the members of the Special Committee, present the following recommendations. These recommendations represent our preferred combination of benefit and investment, based on our research, consultations, and conclusions. We believe that these recommendations will strengthen all official languages of the NWT and provide a solid basis for achieving the objectives of the *Official Languages Act*.

A. to clarify and strengthen official languages legislation and policy, we recommend that:

A1. The current version of the *OLA* be updated to remove repealed sections and correct spelling, terminology, and translation errors.

A2. Dene terms be used in the *OLA* for North Slavey, South Slavey, Dogrib, and Chipewyan, with the advice and consent of the affected language communities.

A3. North and South Slavey (as such, or using Dene terms) and Inuvialuktun and Inuinnaqtun be listed as separate languages in Section 4 of the *OLA*, and removed from the Interpretation section, with the consent of the affected language communities.

A4. Michif research be funded with the intent of determining an appropriate designation for this language.

A5. The Preamble be amended to recognize the important role of language communities in preserving and developing their own languages and to acknowledge shared responsibility for language enhancement.

A6. Section 14 of the OLA be clarified and defined through a combination of regulation and policy. Regulations be established for service delivery relating to occupational health and safety, health, and social services. Other services be defined through policy rather than guidelines.

A7. Departments and agencies required to comply with the *OLA* be listed in regulations, along with provisions for compliance where these services are being provided by other agencies.

A8. The *OLA* designate a Minister responsible, with the authority to implement the *Act* and the obligation to submit an annual official languages report to the Legislative Assembly.

A9. An Aboriginal Languages Board be legislated through the *OLA* to advise the Minister responsible regarding planning, promotion, coordination, and resource allocation. This Board will provide a legislated accountability link between the language communities and the GNWT.

The terms of reference for this Board -- along with its structure, appointment process, consultation functions, and other necessary matters -- be established through regulation.

A10. Aboriginal Languages Board members be nominated by their respective language communities, recommended by the Minister responsible, and appointed by the Legislative Assembly.

A11. Concurrent with the establishment of the Aboriginal Languages Board, the broad promotional mandate of the Languages Commissioner be reduced through the repeal of the last phrase in Section 20(1) and Section 20(3) of the *OLA*. The Commissioner's promotional role is transferred to the Minister responsible and the Aboriginal Languages Board. The Commissioner continues to ensure compliance with the strengthened *OLA*.

A12. Section 19(2) and 19(3) of the *OLA* be repealed, allowing the Office of the Languages Commissioner to be independent of the public service. The Assembly review the Office of the Languages Commissioner to clarify its management systems and administrative support relationships.

A13. A provision be added to the *OLA* to allow for the appointment of an "acting" Languages Commissioner between appointments or where the Commissioner is otherwise unable to perform his/her functions.

A14. A provision be added to the *OLA* requiring the Legislative Assembly to respond to the Commissioner's annual report within 180 days of the tabling of that report.

A15. The *OLA* provide for recognition of the collective language rights of Aboriginal peoples within their homelands, consistent with current and pending land claims and self-governance agreements.

A16. The *OLA* [Section 29(1)] be amended to require smaller-scale evaluations every five years, beginning in 2008 (concurrent with the release of the 2006 Census Canada language data), to ensure the provisions and implementation of the *OLA* and other official language initiatives are effective.

B. to improve official languages management and accountability, we recommend that:

B1. The Minister responsible consider establishing a small Official Languages Secretariat (OLS) by reprofiling existing resources. The OLS would provide a single point of access regarding official language matters and a focus for accountability within the GNWT .

The OLS would report directly to the Minister and would carry out the following management and policy functions:

- Liaison with the French and Aboriginal language communities
- Preparation, monitoring, and evaluation of the official languages implementation plan and evaluation framework
- Liaise with the Bureau of Statistics (see B4)
- Negotiation and management of the Canada-NWT Cooperation Agreement
- Management of contribution agreements with the official language communities
- Operational support for the Aboriginal Languages Board
- Operational and leadership support for the establishment of one-window service centres
- Support the development of official languages regulations and policies
- Intergovernmental relations regarding languages.

B2. The Minister responsible develop a GNWT-wide official languages implementation plan and evaluation/accountability framework, based on the Treasury Board (2001) model, that calls for the identification, gathering, and ongoing analysis of output-and outcome-based data.

B3. The Minister responsible ensure that language communities are fully consulted on the Canada-NWT Cooperation Agreement action plan and evaluation framework.

B4. The Bureau of Statistics be tasked to gather and analyze data from Census Canada, a modified Labour Force Survey, and current sociolinguistic studies, and incorporate this data into a language report every five years, beginning in 2003 with the release of the 2001 Census Canada language data.

C. to ensure effective and adequate financing, we recommend that:

C1. The Minister responsible for the *OLA* ensure that all funding allocated for official languages be used for that purpose.

C2. Funding for official languages initiatives be increased as required to implement the recommendations contained in this report.

C3. The Minister responsible take steps to ensure that the Canada-NWT Cooperation Agreement is maintained and maximizes federal participation.

C4. The GNWT enter into multi-year, flexible-funding agreements with the language communities to provide more certainty and program stability, with appropriate accountability mechanisms.

C5. The GNWT support language community initiatives to generate other sources of language revenue, including endowment funds and business activities that support language enhancement.

D. to enhance official language service delivery, we recommend that:

D1. 'Active offer' with respect to occupational health and safety and health and social services be defined through regulations, and through policy for all other services.

D2. The Minister responsible ensure that all departments and agencies properly implement 'active offer', with procedures and measures for tracking demand and service delivery.

D3. The GNWT evaluate the bilingual bonus directive, with the intent of prioritizing and increasing the number of bilingual positions for front-line service delivery.

D4. The Minister responsible work with stakeholders to provide communities with cost-effective access to basic translation equipment for government, industry, and public information meetings and gatherings.

D5. The Minister responsible work with the federal government and francophone community to support the establishment of a pilot French language service centre for Yellowknife. This centre would provide one-window access to government services in French and would include a 1-800 line for outlying communities.

D6. The Minister responsible consult with the Aboriginal language communities and the Aboriginal Languages Board regarding the possible establishment of a pilot Aboriginal language service centre.

D7. The Minister responsible evaluate the pilot service centres after two years to determine their viability and make recommendations accordingly.

D8. The Official Languages Secretariat publish an updated public registry of French and Aboriginal language interpreter/translators.

E. to build human resource capacity in the official languages, we recommend that:

E1. The Minister responsible work with the Aboriginal language communities to expand the development of regional and/or territorial certification standards for interpreter/translators and provide I/T training in regions. The initial focus be on health, social services, justice, and other areas of regional priority. Training is tied to forecasted employment and business opportunities arising from increased official language service delivery.

E2. The Minister of ECE consolidate and increase the regional delivery of Aboriginal language instructor training according to standards set jointly by the language communities and ECE. Training is tied to forecasted employment opportunities arising from a strengthening of Aboriginal language provisions in the *Education Act* (1995).

E3. The Minister of ECE develop an Aboriginal second-language curriculum for adults and promote and support language training for GNWT employees, parents, and other interested adults.

E4. The Minister responsible and the Minister of ECE meet with Aurora College, Aboriginal language communities, and cultural institutes to review the development and delivery of I/T, language instructor, and adult language training, to improve cost-effectiveness and the overall success rate.

E5. Aurora College and other public agencies providing language training submit an annual report of their activities to the Minister responsible and the Aboriginal Languages Board.

F. to support research and development for official languages, we recommend that:

F1. The Minister responsible work closely with the Aboriginal language communities, the respective cultural institutes, and Elders' Councils to identify terminology needs, fund terminology development, and establish regionally-endorsed terminology approval processes.

F2. The Minister responsible work closely with the Aboriginal language communities and cultural institutes to establish a coordinated cataloguing and distribution process for Aboriginal language resource materials.

F3. The Oral Traditions (now Cultural Projects) and Geographic Place Names programs be evaluated and considered for increased funding.

G. to increase and improve Aboriginal language education, we recommend that:

G1. The Minister of ECE issue a Ministerial Directive requiring education authorities to use Aboriginal language funding for the purposes intended. This Directive is a necessary first step in improving Aboriginal language programming in the schools.

G2. The Minister of ECE clarify interpretation and strengthen implementation of Section 73.3 of the *Education Act* (1995), which directs education authorities to provide Aboriginal language instruction.

G3. The Minister of ECE issue a Ministerial Directive regarding the minimum number of instructional hours for Aboriginal languages. This Directive strengthens the provision of Section 73.3 of the *Education Act* (1995). Minimum hours of instruction would subsequently be addressed through regulations, consistent with other subject areas.

G4. The Minister of ECE amend the *Education Act* (1995) to rebalance the authority of the Minister and education authorities with respect to Aboriginal language programming to improve accountability.

G5. The Minister of ECE oversee the development of a comprehensive Aboriginal language arts curriculum in consultation and cooperation with the language communities and education authorities.

G6. The Minister of ECE oversee the development of early childhood immersion programming in consultation and cooperation with language communities and education authorities.

G7. The Minister of ECE work closely with the Aboriginal language communities, College, and other agencies to actively recruit, train, and certify Aboriginal language instructors and teachers. This task would include a review of pay scales and training/recruitment incentives.

G8. The Minister of ECE prepare a strategic plan for Aboriginal languages in education, early childhood through grade 12, including the introduction of Aboriginal language instruction in core subject areas. This plan would include partnerships with language communities and the need to link language development in the school and at home.

G9. The Minister of ECE amend the *Education Act* (1995) to grant Aboriginal parents the right to petition for Aboriginal immersion schooling, beginning at the primary level, within their language homelands (see A15), and where numbers warrant.

G10. The Minister of ECE work with the education authorities to increase the role and capacity of TLCs to develop resource materials and to enhance partnerships with language communities.

G11. The Minister of ECE submit an annual report on the status of curriculum development and Aboriginal language education to the Legislative Assembly and the Aboriginal Languages Board.

H. to promote official languages, we recommend that:

H1. The Minister responsible develop an Aboriginal languages social-marketing plan in consultation with the language communities, to be implemented jointly by the Minister and the language communities. The Aboriginal Languages Board, once established, would play a lead role in ongoing language promotion activities.

H2. The Minister responsible provide support to the French language community to develop and implement a social-marketing plan.

H3. Community leaders and other prominent role models take responsibility for using their traditional languages wherever possible.

H4. The Minister responsible and language communities encourage the federal government, industry, and other agencies to use and profile the Aboriginal and French languages, particularly in regions and areas where the languages are commonly used.

H5. The Minister responsible increase funding for promotional activities targeting youth.

H6. The GNWT promote and offer cross-cultural and language training for staff as an orientation and professional development activity.

I. to increase the use of official languages in media and technology, we recommend that:

I1. The GNWT expand its support for, and utilization of, Aboriginal and French language media, along with support for other communication initiatives, including the use of the internet, digital technology, and emerging media technologies.

I2. The Minister of ECE and other agencies support media and technology training for Aboriginal language speakers through scholarships and other incentives.

I3. The Minister responsible ensure current Aboriginal languages fonts are available to GNWT staff and encourage their use. The use of these fonts becomes more

important as Aboriginal organizations and communities increasingly adopt traditional place names incorporating specialized fonts.

I4. The Minister responsible assist Aboriginal language communities to incorporate Aboriginal language fonts on specialized software applications (such as GIS programs) and address other technical issues, as needed, to support the use of Aboriginal languages in a wide range of technical applications.

J. to ensure that the recommendations and implementation/costing schedule proposed in this report are advanced, we further recommend that:

J1. The Premier appoint a Minister responsible for the *OLA* within 60 days of the acceptance of this report by the Legislative Assembly.

J2. The Government introduce the Proposed Bill to Amend the *Official Languages Act* during the term of the current Assembly.

J3. The Minister responsible report to the Legislative Assembly within one year of the acceptance of this report. This report will address:

- The status and progress of the implementation of the recommendations
- The status of the Canada-NWT Cooperation Agreement
- Business plans and budgetary provisions for 2004-2005 and beyond.

Carrying Out the Recommendations

We believe that these recommendations can be achieved, but not all at once. We have therefore included an implementation and investment schedule in our final report that uses the following approaches:

- Invest in efforts that will have long-term results, such as early childhood and bilingual education
- Make full use of existing funding by ensuring that language funding is used as intended, particularly within the education system
- Evaluate programs for cost-effectiveness
- Establish stronger working relationships between programs, such as the schools and language communities
- Reduce administrative costs through multi-year funding arrangements, cost sharing, and partnerships
- Make use of materials developed in other territories or provinces.

This schedule uses existing funds for the first year, phases in costly activities over five-years to reduce annual costs, and stresses good planning to ensure success and accountability.

Conclusion

The members of the Special Committee acknowledge and are grateful for the support we received during this review. We believe we have developed a plan that is meaningful and practical. The plan calls upon every member of our northern society to care for and respect our languages and our cultures. We recognize that the NWT faces enormous and unique challenges as we strive to preserve and revitalize our official languages and ensure that these languages continue to contribute to a healthy and sustainable society. We are one of only a few homelands to many of these languages. We should be proud of the historic, current, and future value and benefits these languages bring to us all. The vision is clear and the challenges are many. We must accept them with enthusiasm.

French

SOMMAIRE

Les langues sont importantes, car elles sont à la base même de notre identité; c'est grâce à elles que nous nous comprenons les uns les autres et interagissons les uns avec les autres et avec le monde qui nous entoure. Les Territoires du Nord-Ouest (T.N.-O.) constituent un endroit unique au Canada et au monde du seul fait d'avoir onze langues officielles. Notre défi est de préserver et de renforcer ces langues comme langues de travail à tous les niveaux de notre société. Nous ne sommes cependant pas les seuls au monde à faire des efforts pour valoriser nos langues. Bon nombre d'autres pays et régions s'efforcent également de préserver et de revitaliser leurs langues indigènes et minoritaires. Ce rapport expose l'importance de nos langues officielles. Il présente une révision de la politique du gouvernement en ce qui concerne les langues que nous utilisons dans notre société septentrionale.

Au printemps 2001, l'Assemblée législative des Territoires du Nord-Ouest a créé le Comité spécial sur la révision de la *Loi sur les langues officielles* (CSRLLO). Le Comité spécial s'est fait un honneur de mener à bien cette importante révision en dépit de la portée et de la complexité du travail requis. Les membres du Comité ont donc dû travailler dur et ont beaucoup appris sur la question des langues. Ils ont fait de sérieux efforts pour établir une vision et recommander de nouvelles méthodes pratiques pour renforcer nos langues septentrionales. Avec la publication de ce rapport, le Comité spécial encourage tous les citoyens des T.N.-O. à ouvrir leur coeur et leur esprit pour réfléchir à la valeur de nos langues et des cultures d'où elles proviennent. Nous devons continuer d'investir dans nos langues pour établir une société saine et stable.

1. Introduction à la révision

Le rapport final du Comité spécial sur la révision de la *Loi sur les langues officielles* comprend cinq documents :

- le sommaire dans toutes les langues officielles;
- le rapport final en anglais;
- la version française du rapport final;
- une proposition de projet de loi pour modifier la *Loi sur les langues officielles*;
- un CD-ROM contenant les quatre documents qui précèdent.

Ce sommaire présente les chapitres et les principales sections du rapport final. Il traite des sujets suivants :

1. présentation de la révision;
2. valorisation de nos langues;
3. étude de l'histoire de la législation et des politiques en matière de langues;
4. évaluation de la condition de nos langues officielles;
5. identification de moyens pratiques et efficaces pour revitaliser nos langues;

6. évaluation de la législation en matière de langues officielles, de la gestion et de la prestation des services;
7. étude d'options pour amorcer un changement;
8. établissement d'une vision collective et recommandations pour un changement.

Quand il existe des différences entre l'information contenue dans ce sommaire et le rapport final, c'est l'information contenue dans le rapport final qui doit être considérée exacte. Tout au long de ce sommaire, la *Loi sur les langues officielles* (1990) est à l'occasion appelée la Loi ou la LLO.

L'esprit et l'intention de la *Loi sur les langues officielles* des T.N.-O.

La *Loi sur les langues officielles* des T.N.-O. reconnaît comme langues officielles l'anglais, le chipewyan, le cri, l'esclave (incluant l'esclave du Nord et l'esclave du Sud), le dogrib, le français, le gwich'in et l'inuktitut (incluant l'inuvialuktun et l'inuinnaqtun). On rend bien compte de l'esprit et de l'intention de la Loi dans quelques phrases du préambule :

- « s'étant engagé à préserver, à développer et à accroître l'usage des langues autochtones »;
- « désirant prévoir en droit, notamment tout ce qui relève officiellement des territoires, l'usage de ces langues dans ces derniers au moment et de la façon appropriés »;
- « désirant établir le français et l'anglais langues officielles des territoires, et les doter d'un statut, de droits et de privilèges égaux ».

La LLO accorde à nos langues officielles des droits et privilèges spéciaux au sein des institutions de l'Assemblée législative et du gouvernement des Territoires du Nord-Ouest (GTNO).

Mise en oeuvre de la révision

Pour remplir son mandat, le Comité spécial a étudié un vaste éventail d'information sur la valeur des langues, le transfert linguistique, les droits linguistiques, l'enseignement des langues et la revitalisation des langues. Le Comité a encouragé le dialogue et l'apport du public en organisant des réunions communautaires, des audiences publiques et deux rencontres territoriales sur les langues. Au cours de leurs visites dans dix-sept communautés, les membres du Comité ont visité des garderies, des écoles et des centres culturels. Le Comité a également rencontré des intervenants spéciaux intéressés par la question des langues, comme le leadership de la Nation dénée, des représentants de la communauté francophone et des fonctionnaires des gouvernements fédéral et territorial.

En juin 2002, le Comité a publié son rapport d'étape. Le rapport a été déposé à l'Assemblée législative et distribué aux communautés linguistiques et autres organismes intéressés. Le rapport d'étape et ses orientations préliminaires pour amorcer le changement ont été discutés en détail lors de la deuxième rencontre territoriale sur les

langues qui s'est tenue dans la Réserve dénée de Hay River, (K'atł'odeeche), en octobre 2002.

Le Comité a ensuite préparé son rapport final, y compris une proposition de projet de loi pour modifier la *Loi sur les langues officielles*. Le Comité spécial a fait parvenir la version provisoire de certains chapitres du rapport à des spécialistes en matière de langues, de loi et de politique pour s'assurer que le rapport était exact et n'avait pas omis de l'information importante. Le Comité est certain que bon nombre d'opinions et d'idées avancées par les communautés linguistiques sont reflétées dans le rapport. Cependant, comme la question des langues est délicate et complexe, il peut s'être glissé des lacunes ou des erreurs mineures dans le rapport. Il s'agit là de la responsabilité du Comité

Comprendre certains mots et certaines expressions

Certains mots et expressions utilisés dans ce sommaire ont une signification spéciale concernant les langues; nous incluons donc les définitions suivantes :

Communauté linguistique fait référence aux personnes qui s'identifient à l'une de nos langues officielles et qui y sont historiquement rattachées.

Préservation des langues fait référence aux mesures prises pour enregistrer et documenter une langue pendant que plusieurs personnes la parlent encore couramment. La préservation est la première étape dans la revitalisation d'une langue. La préservation d'une langue peut également faire référence au développement de la terminologie qui permet à une langue de s'adapter à de nouvelles situations.

Revitalisation des langues fait référence à l'objectif de communication intergénérationnelle et aux mesures prises pour atteindre cet objectif. Une langue est considérée comme revitalisée quand les grands-parents et les parents transmettent à nouveau leur langue traditionnelle à leurs enfants à la maison, à l'école et dans la communauté dans son ensemble.

Territoire linguistique et région linguistique font référence à la principale région géographique où vit une communauté linguistique. Cependant, le territoire linguistique fait spécifiquement référence au territoire traditionnel des communautés linguistiques autochtones, ainsi que déterminé dans les ententes de revendication territoriale et d'autonomie gouvernementale.

Sociolinguistique fait référence à l'étude scientifique de la relation entre langue, culture et société.

2. Valorisation de nos langues

Les T.N.-O. ont une longue histoire de diversité linguistique et culturelle. Cette diversité est menacée par la grande influence de la culture occidentale et de la langue anglaise. Le

Comité spécial croit que cette diversité, même si elle présente un défi à relever, nous permet bien des possibilités. Nous devons considérer nos langues officielles comme des ressources sociales, culturelles, environnementales et économiques qui bénéficient à notre société septentrionale dans son ensemble.

La valeur sociale et culturelle de nos langues

Le Comité spécial a appris que les langues contribuent considérablement à notre identité personnelle et culturelle, à notre histoire et à notre savoir collectif. Bon nombre d'études concluent que la perte d'une langue contribue pour beaucoup aux problèmes d'estime de soi et sociaux au sein des communautés autochtones, partout au Canada. Les communautés linguistiques autochtones des T.N.-O. et les participants à la conférence sur l'agenda social des T.N.-O. ont souligné la valeur sociale des langues et du renouveau culturel pour le Nord. La revitalisation des langues est considérée importante pour la guérison personnelle et culturelle et la survie. Pour les communautés autochtones, l'appui à la revitalisation des langues est une façon de surmonter les injustices passées, de rétablir l'équilibre social et d'instaurer des relations sociales et culturelles à partir de sentiments comme la confiance en soi, la sécurité et la fierté. Pour la communauté francophone, le fait de renforcer l'usage du français lui permettra de se sentir culturellement moins isolée et de préserver son identité, laquelle tire ses origines dans l'histoire des T.N.-O.

Les langues autochtones sont la source d'une bonne partie de l'histoire des résidents du Nord et sont essentielles à la préservation de cette histoire. Ces langues contiennent de l'information précieuse sur des événements historiques, sur la compréhension de l'environnement et sur l'enseignement de la spiritualité. Sans cette histoire, nous devenons déconnectés du passé et perdons notre identité collective.

La diversité écologique est une caractéristique de la nature et est essentielle à la survie à long terme des espèces végétales et animales. Les linguistes explorent présentement l'importante contribution qu'apportent les langues à la diversité sociale. Les langues contribuent à l'ensemble de la connaissance humaine. Par conséquent, la perte d'une langue entraîne la perte de certaines connaissances, ce qui réduit notre capacité de bien comprendre le monde. Les langues autochtones en particulier reflètent une vision du monde unique et spirituelle. Cette vision du monde a été bien intégrée à toute une variété de programmes sociaux et de justice. Le fait de préserver nos langues autochtones nous permettra de continuer d'incorporer des idées et pratiques autochtones à notre société contemporaine, pour le plus grand avantage de tous.

La valeur environnementale et scientifique de nos langues

La société autochtone a toujours valorisé la connaissance traditionnelle (CT). Il n'y a pas très longtemps, la valeur scientifique de la CT a été reconnue à un niveau social plus vaste, particulièrement dans la recherche sur l'environnement. Des organismes de réglementation, comme le Beverly-Qamanirjuaq Caribou Management Board, le Conseil

d'examen des répercussions environnementales de la vallée du Mackenzie et l'Agence canadienne d'évaluation environnementale, ont commencé à adopter des politiques en matière de connaissance traditionnelle et à appuyer la recherche basée sur la CT. Cette connaissance nous fournit une nouvelle façon de percevoir l'environnement et peut guider les activités de planification des ressources du Nord. La connaissance traditionnelle dépend des langues, car il est difficile de traduire certaines doctrines autochtones en anglais. De même, une grande connaissance du territoire est contenue dans les noms traditionnels de lieux ou dans les histoires qui sont rattachées à de tels sites. Si nous voulons profiter de la connaissance traditionnelle dans la planification environnementale et des ressources, nous devons préserver et maintenir les langues qui détiennent et interprètent cette connaissance.

La valeur économique de nos langues

Le GTNO appuie le développement et l'expansion continus de l'économie traditionnelle et du tourisme culturel. De telles activités économique sont ancrées dans la nature, les langues et les traditions de nos peuples autochtones. L'économie traditionnelle nécessite une compréhension de notre relation spirituelle avec la nature et cette relation est plus facilement exprimée par le biais des langues autochtones. Le fait de maintenir une économie traditionnelle nécessite donc l'usage continu des langues autochtones.

Le tourisme culturel prend de plus en plus d'importance et est compatible avec l'économie traditionnelle. Cependant, un marché touristique concurrentiel nécessite le développement et la mise en marché d'activités et d'expériences culturelles particulières. Nos langues autochtones et notre diversité culturelle constituent un attrait spécifique et naturel pour le tourisme. De même, l'existence d'une communauté francophone bien vivante permet la promotion des T.N.-O. comme destination touristique auprès de touristes francophones.

Très peu d'emplois au sein du GTNO et autres organismes exigent présentement l'usage des langues autochtones ou du français, même là où des services sont offerts directement à ces communautés linguistiques. Le fait d'établir plus de postes exigeant une langue autochtone ou le français inciterait à apprendre et utiliser ces langues. Plus de possibilités d'emplois pour les résidents bilingues, particulièrement pour les Autochtones dans les régions, seraient immédiatement créées. Le fait d'augmenter la prestation de programmes et de services bilingues mènerait également à l'expansion de l'économie langagière. La demande augmenterait pour du matériel dans les différentes langues, les émissions radiophoniques et télévisées, la recherche langagière et l'enseignement des langues. Certains de ces produits et services pourraient être exportables aux communautés linguistiques à l'extérieur des T.N.-O. Dans l'ensemble, en augmentant la valeur économique de nos langues, nous pouvons contribuer à la diversification et à la vigueur de notre économie.

3. Révision des politiques sur les langues aux T.N.-O.

Nous exprimons la valeur de nos langues par le biais de politiques publiques qui appuient ces langues et en font la promotion. Les politiques sur les langues sont particulièrement importantes pour les langues indigènes et minoritaires, car souvent, ces langues sont menacées par une langue dominante. Les politiques publiques peuvent comprendre une législation, des politiques écrites, des programmes, des services et des systèmes de gestion. Le Canada et les T.N.-O. ont des politiques concernant les langues autochtones et le français depuis nombre d'années. Le fait de revoir les résultats de nos politiques passées et actuelles peut fournir une orientation pour nos futures décisions en matière de politiques.

Politiques sur les langues avant les années 1950

Politiques concernant les langues autochtones : À l'époque des premiers contacts entre les pionniers européens et les Premières Nations du Canada, les langues autochtones étaient couramment utilisées pour le commerce et à d'autres fins. Ce contact a même créé un nouveau peuple, les Métis, et une nouvelle langue, le michif. Cependant, depuis la fin des années 1700, les Français et les Anglais du Canada ont eu des politiques pour réprimer les langues et cultures autochtones et pour assimiler les Autochtones à la société dominante. La *Loi sur les Indiens*, les pensionnats, les traités et l'exploitation des ressources ont miné les langues et les cultures traditionnelles. Les gouvernements ont essayé de forcer les Indiens et les Inuits à adopter leurs coutumes euro-canadiennes. Ces politiques, et tout particulièrement les pensionnats, ont entraîné une perte importante des langues et une rupture sociale. Pourtant, curieusement, au début des années 1950, un pourcentage élevé d'Autochtones continuaient à déclarer leur langue traditionnelle comme langue première.

Politique concernant le français : La lutte entre les droits linguistiques des Français et ceux des Anglais ont débuté dans les années 1700, avec la défaite des forces militaires françaises et l'établissement de l'*Acte de l'Amérique du Nord britannique*. Les Britanniques ont tout d'abord tenté d'assimiler les francophones, pour ensuite adopter une politique de dualité linguistique et de tolérance culturelle. La *Loi constitutionnelle* (1867) garantissait la protection constitutionnelle du français dans les chambres du parlement du Canada et les chambres de la législature de Québec. La *Loi sur les Territoires du Nord-Ouest* (1875) a créé une législature territoriale qui publiait ses lois en anglais et en français. Cependant, en 1892, la législature a déclaré l'anglais seule langue officielle. L'usage du français hors Québec a décliné durant les années 1900. Cependant, l'influence du commerce des fourrures et surtout les missionnaires catholiques de langue française ont contribué à maintenir le français comme langue de travail aux T.N.-O.

Politiques sur les langues de 1950 à 1984

Politiques concernant les langues autochtones : Dans les années 1950, le gouvernement fédéral a accru ses efforts d'assimilation aux T.N.-O. par le biais de l'enseignement obligatoire et de la relocalisation dans des communautés permanentes de familles vivant dans des endroits isolés. Le nombre de pensionnats et de résidences a augmenté; le nombre d'élèves autochtones fréquentant l'école a également augmenté de façon importante. Les programmes d'études ne reflétaient ni ne respectaient les langues et les cultures autochtones. En 1969, la politique indienne du gouvernement du Canada (1969), par la suite appelé « Livre blanc », demandait l'assimilation totale des Autochtones à l'échelle du Canada. Les Autochtones se sont vivement opposés au Livre blanc et leurs efforts ont entraîné une résurgence des cultures et des langues autochtones. Les années 1970 ont vu certaines écoles sur les réserves transférées aux Premières Nations, les décisions de la Cour suprême appuyant les droits des Autochtones et une plus grande sensibilité face aux langues et aux cultures autochtones dans les écoles du Nord. Cependant, en 1981, il n'y avait que trente pour cent des Autochtones du Canada qui déclaraient une langue autochtone comme langue maternelle, même si ce pourcentage était plus élevé dans certains régions, dont le Nord.

En 1982, les droits des peuples autochtones et les droits issus de traités ont été reconnus dans la *Loi constitutionnelle* du Canada. En 1984, le gouvernement fédéral a proposé de faire du français et de l'anglais les langues officielles des T.N.-O. Le GTNO s'est objecté à cette proposition et a finalement accepté d'adopter *Loi sur les langues officielles* (1984). La LLO reconnaissait le français et l'anglais comme langues officielles, mais accordait également une reconnaissance juridique aux langues autochtones. Le processus de négociation entre le Canada et le GTNO comprenait un « accord de coopération » qui s'est poursuivi au fil des ans. Cet accord fournit le financement du fédéral pour les services en français et les activités de revitalisation des langues autochtones.

Politiques concernant le français : Vers les années 1950, une grande partie des affaires du Québec se faisaient en anglais, même si le français continuait à être la langue de la majorité. Des efforts formels de revitalisation du français au Québec et partout au Canada ont débuté dans les années 1960. La Commission royale sur le bilinguisme et le biculturalisme, créée en 1963, a recommandé les droits à l'éducation dans la langue de la minorité, une fonction publique fédérale bilingue et la reconnaissance du caractère distinct du Québec. Ces recommandations ont entraîné l'adoption de la *Loi sur les langues officielles* du Canada (1969), et ont mené au financement de l'éducation en français aux T.N.-O. La *Loi constitutionnelle* (1982) a accordé la protection constitutionnelle des droits de l'anglais et du français et des droits à l'éducation dans la langue de la minorité partout au Canada.

Étude des récentes politiques en matière de langues

Depuis l'adoption de la LLO, le GTNO a travaillé à revitaliser les langues autochtones et à fournir un niveau raisonnable de services dans toutes les langues officielles. Le rapport du groupe de travail sur les langues autochtones (1986) a mené au statut de langues officielles pour les langues autochtones, à l'établissement du Commissariat aux langues, à la normalisation du système d'écriture déné, à une meilleure formation et à une certification pour les interprètes et les traducteurs et à un plus grand usage des noms de lieux autochtones. L'*Accord de coopération Canada-T.N.-O. relatif au français et aux langues autochtones dans les T.N.-O.* a surtout appuyé la prestation des services en français, des services d'interprétation et de traduction dans les langues autochtones, la formation des enseignants et le développement de matériel didactique. L'Accord a également appuyé toute une variété de projets linguistiques provenant des communautés. Ce n'est que tout récemment que les communautés linguistiques autochtones prennent une plus grande responsabilité en ce qui concerne les activités linguistiques aux niveaux régional et communautaire.

La *Loi sur l'éducation* (1996) permet aux administrations scolaires de district (ASD) de choisir la langue d'enseignement pour les écoles et exige de ces dernières d'offrir l'enseignement d'une langue seconde. Cependant, l'enseignement dépend de la demande, de la disponibilité d'enseignants parlant couramment la langue et du matériel didactique nécessaire. Ces conditions s'avèrent restrictives pour les langues autochtones. La *Loi sur l'éducation* et ses règlements prévoient également des écoles de langue française, opérées par des commissions scolaires francophones, conformément à la *Charte canadienne des droits et libertés*.

Le GTNO a publié un *Manuel des lignes directrices en matière de langues officielles* (1997a), et a adopté la *Politique sur les langues officielles* (1997b). C'est alors qu'on a donné au ministre de l'Éducation, de la Culture et de la Formation (ÉCF), la responsabilité de mettre en oeuvre la politique. Chaque ministère est devenu responsable de la prestation de ses propres services dans les langues officielles. Au cours des années 1990, le Commissariat aux langues a fait plusieurs recommandations à l'Assemblée législative pour améliorer la prestation des programmes et services dans les langues officielles, mais très peu de ces recommandations ont été suivies.

Depuis l'entrée en vigueur de la LLO, trois études sur le français ont été faites. Chacune d'elles a conclu que la prestation des services en français était inadéquate et qu'il y avait place pour l'amélioration. Il n'y a pas très longtemps, des discussions ont eu lieu sur la possibilité d'un centre à guichet unique pour les services en français. Le ministère de l'ÉCF continue de jouer un rôle prépondérant dans la gestion des programmes et services dans les langues officielles, en se basant sur la *Politique sur les langues officielles* et sur la *Manuel des lignes directrices*. Même si la LLO prévoit l'établissement de règlements pour orienter la prestation en matière de programmes et de services, il n'existe présentement aucun règlement. Dans l'ensemble, le changement de politique le plus important qui s'est produit au cours de la dernière décennie a été la décentralisation de la

prestation des programmes et services dans les langues officielles et le rôle accru des communautés linguistiques.

4. Évaluation de la condition de nos langues officielles : cause de préoccupation

Les T.N.-O. changent rapidement et deviennent de plus en plus unilingues anglophones, alors qu'ils étaient multilingues. Ce transfert linguistique se poursuit, malgré la *Loi sur les langues officielles*, la politique et le financement actuels. Il faut comprendre la nature et la portée de ce transfert, pour élaborer des stratégies efficaces en matière de revitalisation des langues.

Comprendre le transfert linguistique

Le transfert linguistique se produit quand des membres d'une communauté linguistique abandonnent l'usage d'une langue ou d'un dialecte, par choix ou suite à des pressions, en faveur d'une autre langue ou d'un autre dialecte. Le transfert linguistique comprend la « perte d'une langue acquise », quand des membres de la communauté linguistique, particulièrement les jeunes, parlent de moins en moins la langue. Le transfert linguistique peut également mener à la « désuétude d'une langue », quand une langue n'est plus utilisée à la maison, à l'école ou dans la communauté. Dans les cas extrêmes, le transfert peut mener à la « disparition d'une langue », alors qu'il n'y a plus de locuteurs vivants. Le transfert linguistique est un phénomène qui se produit couramment un peu partout dans le monde; il est souvent attribuable à une démographie décroissante (en raison de la guerre, de la famine ou de maladies) et à l'assimilation culturelle. Le transfert linguistique augmente sans cesse depuis le siècle dernier, principalement en raison de la prédominance de l'anglais dans l'économie mondiale, les communications et la technologie.

Le transfert linguistique est souvent mesuré par le ratio langue maternelle et langue parlée à la maison. Les gens qui ont appris une langue comme langue maternelle, mais qui parlent maintenant une autre langue à la maison ont connu un transfert linguistique. Si la langue maternelle des parents n'est pas utilisée à la maison, les enfants ne l'apprennent pas. Cet état de fait peut rapidement causer un déclin dans l'usage d'une langue, car l'endroit le plus efficace pour des enfants pour apprendre une langue est à la maison, de leurs parents.

Le recensement du Canada recueille des données sur la langue parlée à la maison et la langue maternelle, données que les T.N.-O. utilisent pour évaluer le transfert linguistique. Cependant, les données du recensement du Canada ne fournissent pas de raisons spécifiques au transfert linguistique. D'autres recherches, comme des études sociolinguistiques, doivent être effectuées pour identifier les causes du transfert linguistique. Certaines communautés linguistiques autochtones ont effectué une recherche sur ce sujet. La plupart d'entre elles ont conclu que l'usage de leur langue est en déclin;

certaines déclinent plus rapidement que d'autres. L'Assemblée des Premières Nations a identifié deux raisons majeures au déclin des langues autochtones :

- la suppression de la langue dans les pensionnats et l'intégration forcée dans les systèmes scolaires provinciaux;
- une histoire générale de suppression par le gouvernement et d'oppression par ce dernier, ce qui a créé des attitudes négatives face à la valeur des langues autochtones chez les Autochtones eux-mêmes.

Malgré tout, le transfert linguistique est un processus complexe et comprend normalement un ensemble de facteurs économiques, culturels et sociaux.

La section suivante fournit un sommaire sur la condition globale de nos langues officielles. Une grande partie de l'information a été recueillie d'études précédentes sur les langues, car elle provient du recensement du Canada de 1996 et d'autres données actuelles du GTNO. Malheureusement, les données du recensement du Canada de 2001 n'étaient pas disponibles pour ce rapport. La condition et le statut du michif, la langue des Métis, nécessite une étude plus approfondie.

Évaluation de la condition de nos langues autochtones

La figure 1 qui suit illustre :

- le nombre total de personnes des T.N.-O. qui s'identifient à une communauté autochtone particulière;
- le nombre de personnes de cette communauté autochtone ayant appris leur langue traditionnelle comme langue première, ou langue maternelle, et qui la comprennent toujours;
- le nombre de personnes qui utilisent présentement leur langue maternelle à la maison.

Les données actuelles ne distinguent pas l'esclave du Nord de l'esclave du Sud. Les données sur l'inuktitut comprennent l'inuvialuktun et l'innuinnaqtun, mais ne comprennent pas la population du Nunavut.

Cette figure illustre que moins de la moitié des personnes qui ont dit appartenir à une communauté linguistique autochtone particulière ont appris leur langue traditionnelle comme langue maternelle et la comprennent toujours. Très peu de ces personnes parlent toujours cette langue à la maison. Les grandes différences dans la population entre les locuteurs de langue maternelle et les locuteurs d'une autre langue à la maison indiquent qu'un important transfert linguistique est en train de se produire. Comme on peut le voir dans la figure, le taux de transfert varie entre les communautés linguistiques. Le dogrib démontre le transfert le moins élevé et le gwich'in, celui le plus élevé.

Figure 1. Transfert linguistique par communauté linguistique autochtone (Source : CSRLLO)

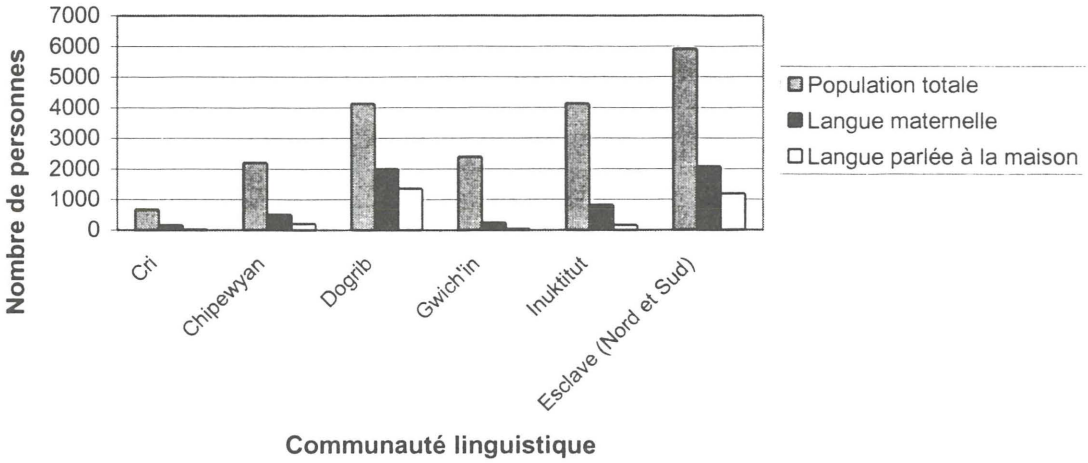

La figure 2 illustre le taux global du transfert linguistique entre les générations, en présentant le pourcentage des personnes de chaque groupe d'âges qui peuvent parler une langue autochtone. Même si les taux varient d'une communauté linguistique à l'autre, le schéma est le même : les jeunes perdent rapidement leur langue traditionnelle. De même, selon les communautés linguistiques, les jeunes qui parlent la langue ne la maîtrisent pas aussi bien que les personnes plus âgées.

Figure 2. Transfert linguistique intergénérationnel pour les langues autochtones (Source : CSRLLO)

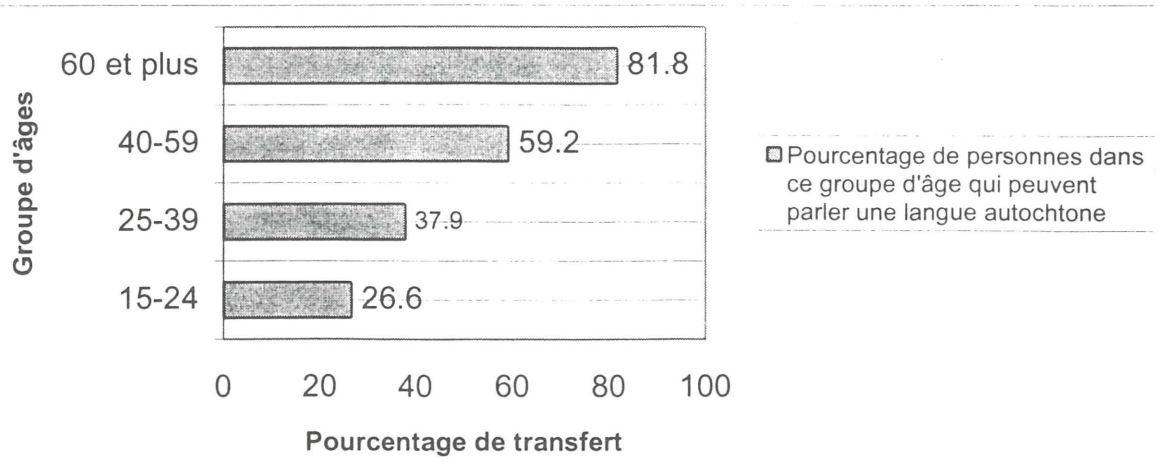

La figure 3 illustre le pattern de l'usage des langues au sein de nos communautés. Elle illustre qu'un taux relativement élevé d'Autochtones des localités plus petites parlent leur langue à la maison (85 %). Un pourcentage moins élevé d'Autochtones dans les centres plus gros parlent leur langue à la maison (environ 50 %).

Figure 3. Pourcentage d'Autochtones qui parlent une langue autochtone à la maison, au travail, à l'école (Source : Enquête sur la population active)

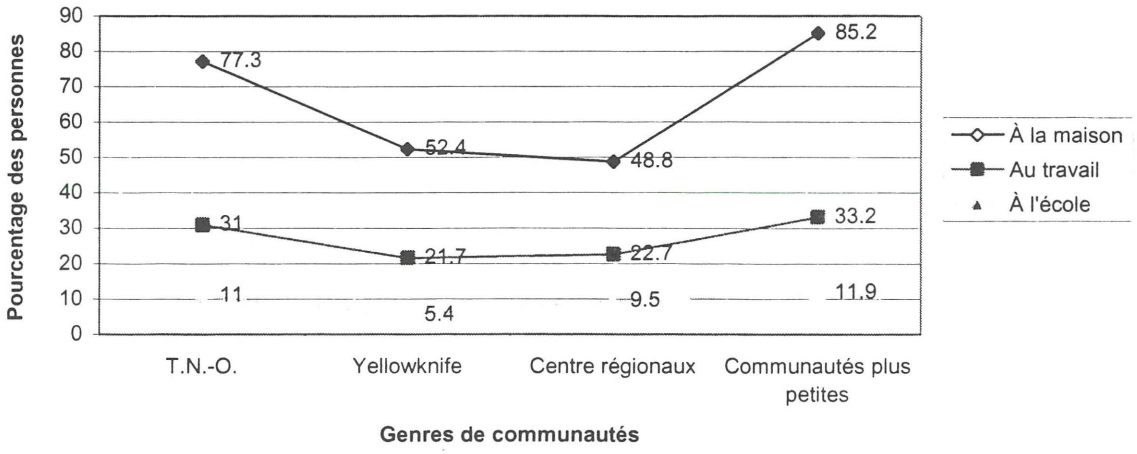

La figure 3 illustre que les langues autochtones sont principalement utilisées à la maison. Le pourcentage d'utilisation de la langue au travail est beaucoup plus bas, même dans les localités plus petites (33 %), ce qui indique la dominance de l'anglais au travail. De même un très petit pourcentage de personnes utilisent leur langue autochtone à l'école (de 5 à 12 %). Ces données peuvent indiquer qu'un petit pourcentage d'adolescents parlent leur langue, mais cela peut également signifier qu'on a peu l'occasion de parler une langue autochtone à l'école.

Les taux d'alphabétisation pour les langues autochtones sont également très bas. Peu de personnes peuvent lire et écrire leur langue traditionnelle, même si des systèmes d'écriture pour ces langues existent depuis plusieurs années.

Dans l'ensemble, le rythme du transfert linguistique aux T.N.-O. s'accroît : le déclin des langues autochtones est de plus en plus important chez les jeunes générations. Pour certaines de nos langues, la situation est critique. Notre territoire est l'un des rares endroits au monde où se parlent la plupart de ces langues. Si nous n'agissons pas, ces langues peuvent disparaître.

Évaluation de la condition du français et de l'anglais

D'un point de vue national et international, le français est une langue forte, avec environ 6,6 millions de Canadiens qui disent avoir le français comme langue maternelle; environ 105 millions de personnes dans le monde parlent français. Aux T.N.-O., plus de 3000

résidents disent parler suffisamment le français pour pouvoir converser. Cependant, le français est la langue maternelle d'environ 900 résidents des T.N.-O. et la langue principalement parlée à la maison de seulement 350 personnes. Ces données indiquent qu'environ 61 % de francophones parlent maintenant l'anglais à la maison, ce qui constitue un très haut taux de transfert linguistique.

Les Autochtones et les francophones délaissent leur langue maternelle pour l'anglais, accroissant ainsi l'usage de cette langue dans tous les aspects de la vie quotidienne. L'anglais est devenu la langue dominante aux T.N.-O. : elle est parlée par plus de 34 000 personnes, sur une population de 40 000 habitants.

5. Trouver des façons de revitaliser nos langues officielles

Avec toutes nos langues officielles (autres que l'anglais) en déclin, que pouvons-nous faire que nous n'avons pas déjà essayé? Et pourquoi nos langues continuent-elles de décliner malgré la *Loi sur les langues officielles* et les programmes en matière de langues? Pour répondre à ces questions, le Comité spécial a étudié tout un éventail d'informations concernant la théorie et la pratique en matière de revitalisation des langues.

Comprendre la revitalisation des langues

Le Comité a appris qu'il n'y a pas de réponses simples au problème de transfert linguistique. Cependant, l'une des premières étapes, et l'une des plus importantes pour inverser le transfert linguistique, est l'aménagement linguistique. Un aménagement linguistique efficace est basé sur cinq étapes principales :

- établir des politiques favorables basées sur la reconnaissance des droits linguistiques individuels et collectifs;
- recueillir des informations sur la langue avant qu'il n'y ait plus personne qui la parle;
- développer la terminologie pour que la langue puisse s'adapter aux changements en matière de gouvernance, de technologie et d'économie;
- élaborer activement et mettre en oeuvre des programmes et services qui renforcent l'usage quotidien de la langue, particulièrement à la maison;
- évaluer et ajuster l'aménagement linguistique pour qu'il soit efficace.

La condition de la langue détermine le genre d'activités qu'il faut mener. Par exemple, s'il reste très peu de personnes vivantes qui parlent cette langue, il est alors très important de recueillir de l'information sur la langue. Si la langue est relativement forte, il faut alors prendre des mesures pour s'assurer qu'elle continue d'être utilisée partout dans la communauté, soit à la maison, au travail et à l'école.

Des pays et des communautés linguistiques ont utilisé différentes méthodes pour préserver et revitaliser des langues en déclin. Par exemple :

- Les Maoris de Nouvelle-Zélande ont commencé des « foyers linguistiques », où les enfants d'âge préscolaire et leurs parents peuvent apprendre la langue avec l'aide de personnes âgées bénévoles dans des centres linguistiques basés dans la communauté.
- Les Hawaïens utilisent des danses et des chants sacrés comme base à la revitalisation de leur langue.
- Les Navajos ont pris le contrôle de leurs écoles et offrent des programmes d'immersion.
- En Scandinavie, les Lapons ont établi des territoires linguistiques où des droits linguistiques spéciaux existent.
- Au pays de Galles, on a établi un conseil des langues solide et on fait la promotion de l'utilisation de la langue à la maison, au travail et à l'école.
- Le Québec a adopté des lois fermes en matière de langues; on fait la promotion de l'utilisation du français à tous les niveaux de la société.

Les Autochtones du Canada se battent depuis de nombreuses années pour trouver des façons efficaces de revitaliser leurs langues. Deux rapports importants (*Towards Linguistic Justice for First Nations* (1990) et *Toward A Rebirth of First Nations Languages* (1994)) concluent que la revitalisation des langues doit comprendre :

- la reconnaissance des langues autochtones et l'appui à ces dernières par le biais d'une législation et de politiques;
- un appui actif de la part des gouvernements et des organismes des Premières Nations;
- le contrôle par la communauté de programmes en matière de langues;
- la promotion des langues comme partie intégrante du processus de guérison et pour surmonter les attitudes négatives qui se sont manifestées en raison de la répression des langues dans le passé;
- l'enseignement des langues autochtones dans les écoles;
- l'aménagement linguistique;
- l'accent mis sur la transmission intergénérationnelle à la maison et dans la communauté.

Évaluation de la législation en matière de langues

Les pays ou les communautés linguistiques qui ont réussi à revitaliser leur langue ont utilisé une forme ou une autre de législation pour protéger ou appuyer les langues. Au Canada, le français et l'anglais sont protégés par la *Loi constitutionnelle* (1982) et la *Loi sur les langues officielles du Canada* (1985). Même si la *Loi constitutionnelle* reconnaît également le droit inhérent des Autochtones et les droits relevant des traités, ce qui peut comprendre les droits linguistiques, ces droits ne sont pas bien définis. Les droits inhérents aux langues autochtones ont plus de chance d'être définis dans le cadre des ententes d'autonomie gouvernementale.

Plusieurs provinces et territoires ont leur propre législation, principalement en ce qui concerne le français et l'anglais. Ces législations sont très variées. De même, le Québec reconnaît le droit des Autochtones de maintenir leur propre langue; les trois territoires du Nord ont une législation pour préserver, développer et accroître l'usage des langues

autochtones. Le Nunavut est présentement à revoir ses lois en matière de langues officielles et d'éducation pour éventuellement les renforcer. Parmi les lois provinciales et territoriales relatives à l'usage des langues, la LLO est présentement l'une des plus fermes.

Développement d'un cadre de travail pour la revitalisation des langues aux T.N.-O.

Par le biais de sa recherche et de la consultation, le Comité spécial a identifié les pratiques les plus prometteuses en matière de revitalisation des langues et les a regroupées dans un cadre de travail, sous neuf catégories principales : législation et politiques, gestion, financement, prestation des services, perfectionnement des ressources humaines, recherche et développement, éducation, promotion, médias et technologies. Le cadre de travail suggère que les activités suivantes doivent être entreprises dans chacune de ces neuf catégories.

A. Législation et politiques : Une revitalisation efficace des langues doit comprendre une législation qui reconnaît le droit des communautés linguistiques d'atteindre un certain degré d'indépendance culturelle, particulièrement sur leur propre territoire. Cette législation doit être suffisamment ferme pour s'assurer que les gouvernements et autres organismes fournissent des services en matière de langues. La législation doit clairement préciser les droits linguistiques, définir clairement les rôles et responsabilités, prévoir des sanctions et des solutions quand les droits ont été violés. De toute première importance, la législation doit établir des droits linguistiques au sein du système scolaire. Enfin, une législation efficace met sur pied une sorte d'organisme sur les langues pour promouvoir et surveiller les efforts en matière de revitalisation des langues.

B. Gestion : Une revitalisation efficace des langues nécessite une bonne gestion comportant des décisions relevant d'une politique. Les communautés linguistiques concernées doivent faire partie du processus de prise de décisions. Un aménagement linguistique complet doit être fondé sur une information linguistique valable. La mise en oeuvre doit comprendre un contrôle et une évaluation constants.

C. Financement : Le financement de base doit être alloué pour les activités en matière de langues pour répondre aux besoins en matière de programmes et de services. De même, les gouvernements peuvent créer des partenariats avec les communautés linguistiques pour établir des fonds spéciaux pour les langues, au besoin. Le financement doit être suffisamment flexible et stable pour permettre la participation des communautés linguistiques et assurer une continuité dans les programmes.

D. Prestation des services : Divers services doivent être offerts et disponibles pour les locuteurs autochtones ou de langues de la minorité, particulièrement au sein de leur territoire linguistique. Ces services devraient être disponibles même si les clients sont bilingues.

E. Perfectionnement des ressources humaines : Une revitalisation efficace des langues nécessite des interprètes, traducteurs et moniteurs de langues qualifiés et certifiés. La formation doit être offerte et reliée à des possibilités d'emplois intéressantes. La formation dans une langue seconde devrait être offerte aux personnes qui ne parlent pas la langue d'une communauté linguistique à qui elles fournissent des services

F. Recherche et développement : Il doit y avoir une recherche et un développement continus. Ce travail comprend normalement le recueil de l'information sur une langue, ce qui comprend les histoires orales, la préparation des dictionnaires et autres sources de documentation, de même que le développement de la terminologie. Il peut également comprendre la cartographie et l'utilisation des noms traditionnels de lieux. On devrait utiliser les services des aînés et des spécialistes des langues pour toutes ces activités.

G. Enseignement dans les langues autochtones : Les langues menacées ou des minorités doivent être incluses dans le système scolaire. Les membres d'une communauté linguistique autochtone ou minoritaire devraient avoir accès à l'éducation dans leur langue, du niveau préscolaire au secondaire de deuxième cycle, par le biais d'un programme d'études et des ressources nécessaires. L'enseignement des langues devrait incorporer différentes approches, dont l'enseignement de la langue première, d'une langue seconde, de l'immersion et l'éducation bilingue. La formation dans les langues devrait être offerte aux parents, pour qu'ils puissent renforcer l'enseignement de la langue à la maison. Les moniteurs et les enseignants des langues doivent avoir la formation et la certification adéquates.

H. Promotion : La valeur des langues et cultures menacées ou de la minorité doit faire l'objet d'une promotion positive à l'échelle de toute la société, particulièrement auprès des jeunes. Les langues doivent être modernisées pour pouvoir être utilisées en toutes occasions; elles doivent être visibles partout dans la communauté. Les locuteurs doivent donner l'exemple et utiliser leur langue; il faut encourager les nouveaux locuteurs et non les critiquer ou se moquer d'eux.

I. Médias et technologies : Les médias et les technologies doivent fournir une visibilité aux langues dans des situations contemporaines. Il faut accorder de l'aide aux médias contrôlés localement, que ce soit la radio, la télévision, les journaux et autres. Il faut s'efforcer d'adapter les langues aux logiciels de traitement de texte, à la publication et aux applications de la cartographie, entre autres. Il faut appuyer la formation dans le domaine des médias des locuteurs des différentes langues.

Le cadre de travail de revitalisation des langues suggère que si nous accordons une attention toute particulière à toutes ces activités, lesquelles constituent des éléments d'un plan stratégique plus vaste, les efforts en matière de revitalisation connaîtront un plus grand succès.

6. Évaluation de la législation en matière de langues officielles : est-ce que ça marche?

On a demandé au Comité spécial d'évaluer les dispositions et la mise en oeuvre de la *Loi sur les langues officielles*, d'autres législations et de la politique sur les langues aux T.N.-O. Le Comité a utilisé le cadre de travail décrit ci-dessus pour orienter son évaluation. Pour ce sommaire, les principales observations et conclusions sont présentées sous trois titres : législation, gestion et prestation des programmes et services.

Évaluation de la législation territoriale en matière de langues

La *Loi sur les langues officielles des T.N.-O.* est très utile et importante, car elle reconnaît et accorde des droits aux langues autochtones, au français et à l'anglais. Cependant, la LLO comporte certaines faiblesses :

- définition des droits linguistiques;
- reconnaissance des droits et responsabilités des communautés linguistiques, particulièrement celles de langues autochtones au sein de leur territoire;
- obligation de rendre des comptes en ce qui concerne la Loi;
- mise en application de la Loi.

L'efficacité du Commissariat aux langues est également limitée. Cela est attribuable à plusieurs facteurs, dont la pauvre définition de droits linguistiques et le pouvoir limité du commissaire en vertu de la LLO. De même, l'Assemblée législative n'a pas souvent répondu aux recommandations du commissaire. Fait important, le double rôle de « chien de garde » en ce qui concerne les langues et de « promotion des langues » du commissaire est peut-être trop vaste pour que le Commissariat soit efficace. Le rôle et les responsabilités du commissaire aux langues doivent être réévalués. Il faut prendre en considération l'établissement d'un conseil des langues ou une autre forme d'organisme de promotion des langues.

Même si la *Loi sur l'éducation* (1995) prévoit l'enseignement des langues autochtones, langue première et langue seconde, la Loi comporte des conditions sur la prestation des programmes en matière de langues. Ces conditions peuvent s'avérer trop restrictives : à ce jour, la prestation des programmes est limitée et souvent inadéquate.

Les ententes d'autonomie gouvernementale fourniront en fait une reconnaissance constitutionnelle des droits des Autochtones en matière de langues et de cultures. La LLO n'affectera pas ces droits, mais peut les compléter en reconnaissant les droits linguistiques collectifs de nos peuples autochtones.

Évaluation de la gestion et du financement des langues officielles

Aux fins de cette révision, la gestion a été évaluée en vertu de quatre catégories principales : la politique et les lignes directrices, les structures de gestion, la planification et l'obligation de rendre des comptes.

Politique et lignes directrices

La *Politique sur les langues officielles* du GTNO dit que le public doit avoir « un accès raisonnable aux programmes et services dans les langues officielles ». La politique énumère également les conseils, commissions et agences du gouvernement qui doivent se conformer à la politique. Le ministre de l'ÉCF est responsable de la coordination de la mise en application de cette politique; les différents ministres sont responsables de la mise en oeuvre de la politique au sein de leurs ministères respectifs.

Le *Manuel sur les lignes directrices en matière de langues officielles* fournit une description des attentes en matière de prestation des services. On établit les régions et les bureaux désignés pour certaines langues officielles; on y traite également de la question des attentes concernant la traduction, les annonces et l'affichage. Les lignes directrices précisent que les ministères du GTNO doivent faire savoir au public que des services en langues officielles sont disponibles. Le fait de faire connaître au public l'existence de ces services s'appelle « l'offre active ».

Le Comité spécial a appris que plusieurs ministères et agences ne suivent pas la politique et les lignes directrices de façon uniforme. Le GTNO n'a pas conservé sa capacité d'offrir des services dans les langues officielles dans toutes les régions désignées. Des procédures en matière d' « offre active » ne sont souvent pas établies. Fait important, il semble qu'une majorité de ministères n'appliquent pas la Loi, la politique ou les lignes directrices. Quelques ministères ont un plan de mise en oeuvre concernant la prestation des services dans les langues officielles. Le Comité spécial conclut que la politique et les lignes directrices sont inefficaces pour assurer une application adéquate de la LLO.

Structures de gestion

La responsabilité de la LLO revient à l'Assemblée législative, plutôt qu'à un ministre, comme c'est le cas pour les autres lois. Le ministre de l'ÉCF est seulement responsable de la mise en application de la politique, et non pas de celle de la Loi. Le commissaire aux langues peut conseiller le gouvernement sur des questions concernant les langues, mais ne peut pas faire observer la Loi. La responsabilité au jour le jour de la mise en oeuvre des langues officielles est par conséquent répartie entre plusieurs ministères et agences. Plusieurs de ces ministères et agences ont un coordonnateur des langues, mais dans la plupart des cas, les fonctions sont mineures, rattachées à un autre poste, et ont peu de priorité. Au sein du ministère de l'ÉCF, qui gère une grande partie du financement pour les langues officielles, les responsabilités sont réparties au sein du ministère et semblent souvent se chevaucher. La structure de gestion fournit une obligation limitée de rendre

des comptes, ce qui a rendu la tâche difficile au Comité spécial pour avoir accès à l'information et aux données concernant les services dans les langues officielles.

Une revitalisation efficace en matière de langues demande la participation active des communautés linguistiques dans les prises de décisions. La structure de gestion actuelle fournit une participation et un apport minimes des communautés linguistiques.

Planification et obligation de rendre des comptes

Un plan exhaustif de mise en oeuvre des langues officielles n'existe pas, même si un tel plan a été recommandé par diverses études depuis la fin des années 1980. Les réponses du gouvernement aux recommandations en matière de langues sont généralement non coordonnées. La plupart des ministères et agences n'ont ni activités ni objectifs concernant les langues officielles dans leur plan ministériel annuel. Le manque de planification coordonnée et régulière indique que les langues officielles ne constituent pas une priorité pour le gouvernement. En 1999-2000, le GTNO a financé l'élaboration de l'aménagement linguistique de chaque communauté linguistique autochtone; ces aménagements ont été utilisés pour guider les activités régionales en matière de langues.

Une planification efficace comprend un système d'évaluation et l'obligation de rendre des comptes. Cependant, le gouvernement ne recueille pas et n'étudie pas régulièrement les données et l'information requises pour effectuer une évaluation adéquate. L'évaluation qui se fait est fondée sur les « ressources » (activités entreprises) plutôt que sur les résultats de telles activités; il est donc difficile de déterminer quelles sont les activités les plus efficaces.

Financement

Depuis 1985, l'*Accord de coopération Canada-T.N.-O.* a fourni en moyenne environ 3,3 millions de dollars par année pour les langues autochtones et 2 millions de dollars pour le français. Le financement de l'Accord s'est avéré une base précieuse pour offrir des programmes et services constants et devrait se poursuivre.

Le financement pour le français provenant de l'Accord est principalement utilisé pour la prestation de services en français par les ministères du GTNO. Le financement pour les langues autochtones est utilisé pour la formation des interprètes et traducteurs et pour leurs services, pour la formation d'enseignants, pour le développement de matériel linguistique et pour la diffusion en langues autochtones. Pendant plusieurs années, le Bureau des langues du GTNO absorbait une partie importante du financement pour les langues autochtones, pour des services d'interprétation et de traduction et pour le développement de la terminologie. Une partie du financement a toujours été allouée aux projets en matière de langues présentés par les communautés. Récemment, une plus grande partie du financement a été transférée aux communautés linguistiques autochtones, par le biais d'ententes de contribution. Ce financement est utilisé pour effectuer des aménagements linguistiques, ce qui comprend toute une variété de projets en matière de langues provenant des communautés.

Le GTNO fournit annuellement environ 6,5 millions de dollars de financement de base pour les langues autochtones. Ce montant s'élève à plus de 8 millions de dollars pour l'exercice actuel. Une grande partie du financement va aux conseils scolaires de division (CSD) pour l'enseignement des langues autochtones. Le GTNO accorde du financement par élève aux écoles francophones et reçoit environ 1 million de dollars par année du fédéral pour l'enseignement dans la langue de la minorité.

Le Comité spécial est préoccupé du fait qu'environ 2,5 millions de dollars du financement pour 2000-2001 accordé aux CSD pour l'enseignement des langues autochtones ont été réalloués à d'autres fins éducatives. Même si les CSD ont présentement le pouvoir de faire ce genre de réallocation, le Comité n'appuie pas cette approche, particulièrement alors que la perte des langues est si élevée chez les enfants.

Le GTNO finance également le Commissariat aux langues. Cela représentait environ 350 000 $ par année, mais ce montant a grimpé à 450 000 $ l'an dernier.

Dans l'ensemble, le Comité spécial a conclu que le financement actuel pourrait être utilisé de façon plus efficace, quoique un montant plus élevé serait utile. Le Comité a également conclu que le GTNO n'est pas dans une bonne situation pour déterminer l'efficacité de ses programmes par rapport au coût, en raison de systèmes inadéquats en matière de planification et d'évaluation. Le financement actuel pourrait être mieux utilisé en faisant participer les communautés linguistiques à l'élaboration des programmes et à la planification budgétaire, s'assurant ainsi que le financement pour les langues officielles (particulièrement le financement pour l'enseignement) soit utilisé à cette fin et en établissant des méthodes d'évaluation basées sur les « résultats ». Afin d'accroître le financement disponible pour les projets de revitalisation des langues, d'autres approches, comme des partenariats et l'appui à un fonds de dotation pour les langues pourraient être prises en considération.

Évaluation de la prestation des programmes et services en matière de langues officielles

Le GTNO ne peut pas, tout seul, protéger ou revitaliser les langues des minorités ou menacées. Cependant, le gouvernement peut s'assurer que les membres d'une communauté linguistique ont un accès raisonnable aux programmes et services dans leur langue. Cette section étudie la prestation dans l'ensemble des programmes et services dans les langues autochtones

Programmes concernant les langues autochtones

La législation et la politique du GTNO insistent sur la préservation et la mise en valeur des langues autochtones. La prestation des services est considérée comme étant de moindre importance. Le GTNO et les communautés linguistiques ont donc mis leurs efforts dans toute une variété de programmes en matière de langues autochtones :

- la normalisation des systèmes d'écriture et le développement continu de la terminologie;
- la recherche et la cartographie des noms autochtones de lieux;
- la formation des interprètes, traducteurs et moniteurs de langues;
- l'enseignement des langues autochtones;
- la promotion des langues;
- l'aide aux médias de langues autochtones.

Les principaux points de ces programmes sont les suivants :

- le développement de dictionnaires et de listes terminologiques pour la plupart des langues autochtones;
- l'enregistrement, la transcription et/ou le tournage de vidéos d'histoires et récits d'aînés;
- la production d'une grande variété de ressources langagières, y compris des textes, des brochures et des vidéos;
- l'identification et la cartographie de plus de 2000 noms autochtones de lieux;
- la formation et la certification d'interprètes et de traducteurs, particulièrement dans les domaines de la santé et de la justice;
- la formation continue de moniteurs de langues;
- la production d'affiches dans toutes les langues comme outil promotionnel;
- le financement permanent pour des émissions radiophoniques et télévisées en langues autochtones par des organismes de diffusion autochtones.

Même si plusieurs de ces activités ont connu un succès, le Comité spécial a également indiqué certaines questions importantes qui doivent être traitées :

- Le taux d'alphabétisation dans les langues autochtones demeure bas aux T.N.-O. et les différences de dialectes continuent de poser des problèmes au sein des communautés linguistiques.
- Aucun organisme central pour les ressources en langues autochtones n'existe, ce qui fait que souvent, ces ressources sont mal distribuées ou partagées. Dans certains cas, il y a duplication; dans d'autres, des ressources précieuses sont perdues.
- La formation d'interprètes et de traducteurs est irrégulière. Une formation minimale a eu lieu il y a quelques années. L'absence d'une certification adéquate en matière d'interprétation et de traduction continue de causer des problèmes, particulièrement dans le système juridique. La formation continue des interprètes et des traducteurs doit être reliée à des possibilités d'emplois valables pour qu'elle puisse connaître un succès.
- Le nombre d'enseignants autochtones au sein du système scolaire continue d'être peu élevé. Bon nombre de moniteurs de langues ne possèdent pas de diplôme et ont accès à un matériel didactique limité.
- Les programmes d'études de langues autochtones dans les écoles ne sont pas adéquatement ou sérieusement mis en place.
- L'accès à une formation en langue seconde dans les langues autochtones est limité pour les parents, les employés du GTNO ou autres adultes qui désirent apprendre une langue ou améliorer leurs connaissances dans cette langue.

- Les activités de promotion des langues ne sont pas coordonnées ou évaluées pour constater leur réussite.
- Le GTNO n'utilise pas les polices de caractères disponibles en langues autochtones dans ses systèmes informatiques.

Toutes ces questions sont traitées dans les recommandations finales du Comité spécial.

Programmes concernant le français

Les législations et les politiques du fédéral et du GTNO insistent sur la prestation des services en français. Cependant, une petite partie du financement est fournie à la communauté francophone pour les projets de développement communautaires et culturels. Ce financement est utilisé pour les programmes d'immersion des jeunes, la promotion des langues, les programmes préscolaires, l'appui aux médias de langue française et des activités artistiques.

Prestation des services dans les langues officielles

Selon certaines dispositions de la LLO, de la *Politique sur les langues officielles* et du *Manuel des lignes directrices en matière de langues officielles*, le GTNO est tenu de donner des services dans toutes les langues officielles. Le Comité spécial s'est servi de trois principaux indicateurs pour évaluer l'efficacité de la prestation des services du GTNO : le bilinguisme au sein de la fonction publique, les données sur la prestation des services, l'information provenant des ministères et la description des programmes de prestation des services.

- Même si le GTNO a des politiques concernant la « prime au bilinguisme » et sur la « prestation pour compétences linguistiques », très peu de postes sont désignés bilingues. En 2001, environ 4 % des fonctionnaires recevaient une prime au bilinguisme ou une prestation pour compétences linguistiques. Aucune évaluation n'a été effectuée sur ces politiques ou sur la répercussion qu'elles peuvent avoir sur la prestation des services. Le Comité spécial croit qu'une utilisation efficace des employés bilingues pourrait améliorer la prestation des services dans les langues officielles.

- Très peu de données et d'information sur les langues officielles sont présentement recueillies ou étudiées par les ministères; le Comité spécial a donc trouvé difficile d'évaluer avec justesse la demande ou l'utilisation de la prestation des services. Cependant, la recherche indique que la fourniture des services dans les langues officielles n'est pas une priorité au sein de la plupart des ministères.

- Les principaux services fournis par le GTNO comprennent ce qui suit :
  - ✓ la traduction en français de projets de loi et d'autres documents juridiques;
  - ✓ la fourniture de services d'interprétation devant les tribunaux (19 000 $ ont été dépensés à cette fin en 2001-2002);
  - ✓ des services d'interprétation pour la prestation des services de première ligne en santé et services sociaux;

- ✓ la traduction de matériel pour le public.

Dans l'ensemble, peu de ministères semblent avoir fait de sérieux efforts pour fournir des services dans les langues officielles autres que l'anglais.

7. Étudier les options pour amorcer un changement

Par le biais de sa recherche et des consultations, le Comité spécial a conclu que la législation actuelle, la gestion et la prestation des programmes et services en matière de langues officielles sont inadéquates et doivent être renforcées. Dans le rapport d'étape de 2002, des orientations préliminaires au changement ont été identifiées. Les communautés linguistiques ont étudié ces orientations, lors de la deuxième rencontre territoriale sur les langues qui s'est tenue en octobre 2002. Suite à cette rencontre, le Comité a développé des options devant être étudiées plus à fond, allant d'un changement de base, à un environnement linguistique très réglementé. En préparant ces options, le Comité spécial a accordé une attention particulière au besoin d'un modèle de gouvernance « horizontal » ou partagé et à la question d'obligation de rendre des comptes. Le Comité a estimé et étudié aussi bien les avantages que les coûts des différentes options proposées. L'éventail complet des options est détaillé dans le rapport final. Les recommandations finales du Comité sont présentées plus loin.

8. Établir une vision et recommander des changements

En présentant ses recommandations finales, le Comité spécial reconnaît que la revitalisation des langues aux T.N.-O. est une tâche exigeante. Le financement actuel doit être utilisé de façon plus efficace et il faut trouver du nouveau financement. Les gouvernements, l'industrie et les organismes doivent trouver de meilleurs moyens de travailler ensemble pour appuyer les activités en matière de langues. Les attitudes à propos de l'utilisation des langues autochtones et du français doivent changer. Nous devons promouvoir la valeur de nos langues comme ressources pour tous les résidents septentrionaux; nous devons travailler à rétablir une société multilingue, allant de pair avec notre tissu historique et culturel. Nous devons reconnaître que nos politiques antérieures ont entraîné une perte importante des pratiques en matière de langues et de cultures chez les Autochtones, ce qui a mené à un bouleversement social. Nous devons reconnaître ces pertes et travailler à reconstruire des relations fondées sur l'égalité, le respect et l'acceptation. Nous devons considérer la revitalisation des langues comme un élément essentiel au développement communautaire du Nord.

Dans nos efforts, nous devons nous souvenir que la définition et le but de la revitalisation des langues sont la transmission durable des langues d'une génération à l'autre : des aînés, aux parents et aux enfants. Nous devons donc nous concentrer à faire des activités qui permettent le plus possible l'utilisation fonctionnelle de nos langues à la maison, à l'école

et dans nos communautés. Enfin, nous devons établir une vision claire et collective. La vision établie par le Comité spécial, dans son rapport final, peut se résumer comme suit :

Au cours des vingt-cinq prochaines années, tous nos citoyens constituent la trame multilingue et multiculturelle de nos territoires et s'engagent personnellement, professionnellement et collectivement à préserver et à cultiver les caractéristiques diverses et dynamiques qui sont nôtres, en tant que société du Nord. Nous reconnaissons le droit inhérent des Autochtones de préserver et de promouvoir leurs langues et cultures sur leurs propres territoires. Les anglophones et les francophones conservent leur protection constitutionnelle actuelle aux territoires; ils ont aussi la possibilité d'apprendre les langues et cultures de nos peuples indigènes et aient le soutien pour ce faire.

Par le biais d'échange d'information, de connaissances, de croyances et de pratiques, nous approfondissons ensemble notre compréhension du monde. Nous pouvons repérer, élaborer et mettre en oeuvre toute une variété d'approches créatives et riches culturellement pour affronter les questions sociales, politiques et économiques, tout en cultivant des relations de tolérance, d'appui et de respect entre les divers groupes linguistiques.

Recommander les changements requis

Pour remplir notre mandat, nous, membres du Comité spécial, faisons les recommandations qui suivent. Ces recommandations représentent notre combinaison préférée d'avantages et d'investissement, et sont fondées sur notre recherche, nos consultations et nos conclusions. Nous croyons que ces recommandations renforceront toutes les langues officielles des T.N.-O. et constitueront une base solide pour atteindre les objectifs de la *Loi sur les langues officielles*.

A. Pour clarifier et renforcer la législation et les politiques en matière de langues officielles, nous recommandons :

A1. Que la version actuelle de la LLO soit mise à jour pour enlever les articles abrogés et corriger les erreurs d'orthographe, de terminologie et de traduction.

A2. Que des mots dénés soient utilisés dans la LLO pour l'esclave du Nord, l'esclave du Sud, le dogrib et le chipewyan, sur l'avis et avec le consentement des communautés linguistiques concernées.

A3. Que l'esclave du Nord et du Sud (comme tels, ou avec l'utilisation de mots dénés), l'inuvialuktun et l'innuinnaqtun soient listés comme langues séparées, dans l'article 4 de la LLO, et retranchés de l'article de définition, avec le consentement des communautés linguistiques concernées.

A4. Qu'une recherche sur le michif soit financée dans le but de déterminer une désignation appropriée pour cette langue.

A5. Que le préambule soit modifié pour reconnaître le rôle important des communautés linguistiques dans la préservation et le développement de leurs langues et pour reconnaître la responsabilité collective face à la mise en valeur des langues.

A6. Que l'article 14 de la LLO soit clarifié et défini par le biais d'un règlement et d'une politique. Que des règlements soient établis pour la prestation des services en matière de santé et sécurité au travail, de santé et de services sociaux. Que d'autres services soient définis par le biais de politiques plutôt que par des lignes directrices.

A7. Que les ministères et les organismes devant se conformer à la LLO soient listés dans des règlements, avec des dispositions de conformité à la Loi quand ces services sont fournis par d'autres organismes.

A8. Que la LLO désigne un ministre responsable, avec le pouvoir de faire appliquer la Loi, et l'obligation de soumettre à l'Assemblée législative un rapport annuel sur les langues officielles.

A9. Qu'un conseil des langues autochtones soit inclus dans la LLO pour conseiller le ministre responsable en matière de planification, de promotion, de coordination et d'allocation des ressources. Ce conseil fournira un lien législatif en matière d'imputabilité entre les communautés linguistiques et le GTNO.

Que les paramètres de ce conseil, de même que sa structure, le processus de nomination, les fonctions consultatives et autres questions nécessaires soient établis par règlement.

A10. Que les membres du conseil des langues autochtones soient nommés par leurs communautés linguistiques respectives, recommandés par le ministre responsable et nommés par l'Assemblée législative.

A11. Qu'avec l'établissement du conseil des langues autochtones, le vaste mandat de promotion du Commissariat aux langues soit réduit par l'abrogation de la dernière phrase du paragraphe 20(1) et du paragraphe 20(3) de la LLO. Que le rôle de promotion du commissaire soit transféré au ministre responsable et au conseil des langues autochtones. La commissaire continue d'assurer la conformité à une LLO renforcée.

A12. Que les paragraphes 19(2) et 19(3) de la Loi soient abrogés, ce qui permettra au Commissariat aux langues d'être indépendant de la fonction publique. Que l'Assemblée procède à un examen du Commissariat aux langues pour préciser les liens entre son système de gestion et son soutien administratif.

A13. Qu'une disposition soit ajoutée à la LLO pour permettre la nomination d'un commissaire aux langues « intérimaire » entre deux nominations ou quand la commissaire est dans l'impossibilité de s'acquitter de ses fonctions.

A14. Qu'une disposition soit ajoutée à la LLO obligeant l'Assemblée législative à répondre au rapport annuel du commissaire dans un délai de 180 jours suivant le dépôt de ce rapport.

A15. Que la LLO reconnaisse les droits langagiers collectifs des peuples autochtones au sein de leur propre territoire, de concert avec les actuelles revendications territoriales et ententes d'autonomie gouvernementale présentement en cours.

A16. Que le paragraphe 29(1) de la LLO soit modifié pour exiger des évaluations à plus petite échelle, tous les cinq ans, en commençant en 2008 (suite à la diffusion des données de recensement du Canada sur les langues de 2006), pour s'assurer que les dispositions et la mise en application de la LLO et autres programmes concernant les langues officielles sont efficaces.

B. Pour améliorer la gestion et l'imputabilité en matière de langues officielles, nous recommandons :

B1. Que le ministre responsable envisage d'établir un petit secrétariat aux langues officielles (SLO) en redistribuant les ressources actuelles. Le SLO offrirait un seul point d'accès en ce qui touche les questions concernant les langues et constituerait un point central en matière d'imputabilité au sein du GTNO.

Le SLO se rapporterait directement au ministre et s'acquitterait des fonctions de gestion et politiques suivantes :

- liaison avec les communautés linguistiques autochtones et francophone;
- préparation, contrôle et évaluation du plan de mise en oeuvre en matière de langues officielles et du cadre d'évaluation;
- liaison avec le Bureau de la statistique (voir B4);
- négociations et gestion de l'*Accord de coopération Canada-T.N.-O. relatif au français et aux langues autochtones dans les T.N.-O.*;
- gestion des ententes de contribution avec les communautés linguistiques officielles;
- soutien opérationnel au conseil des langues autochtones;
- soutien opérationnel et de leadership pour l'établissement de centres de services à guichet unique;
- aide au développement de règlements et de politiques en matière de langues officielles;
- relations intergouvernementales concernant les langues.

B2. Que le ministre responsable élabore pour tout le gouvernement des T.N.-O. un plan de mise en oeuvre, une évaluation et un cadre en matière d'imputabilité concernant les langues officielles, basés sur le modèle du Conseil du Trésor (2001), qui exige l'identification, la cueillette et l'analyse constante de données basées sur les retombées et les résultats.

B3. Que le ministre responsable veille à ce que les communautés linguistiques soient pleinement consultées sur le plan d'action et le cadre d'évaluation concernant l'Accord de coopération Canada-T.N.-O.

B4. Que le Bureau de la statistique ait la tâche de recueillir et d'analyser les données du recensement du Canada, d'une enquête modifiée sur la population active et des études sociolinguistiques actuelles et d'incorporer ces données dans un rapport sur les langues, effectué tous les cinq ans, en commençant en 2003, avec la diffusion des données sur les langues du recensement du Canada de 2001.

C. Pour assurer un financement efficace et adéquat, nous recommandons :

C1. Que le ministre responsable de la LLO veille à ce que tout le financement alloué pour les langues officielles le soit à cette fin.

C2. Que le financement pour les projets en matière de langues officielles soit augmenté au besoin pour mettre en oeuvre les recommandations de ce rapport.

C3. Que le ministre responsable prenne des mesures pour veiller à ce que l'Accord de coopération Canada-T.N.-O. soit maintenu et maximise la participation du fédéral.

C4. Que le GTNO conclue des accords de financement pluriannuel, flexibles, avec les communautés linguistiques, pour assurer plus de confiance et de stabilité aux programmes, avec les mécanismes appropriés en matière d'imputabilité.

C5. Que le GTNO appuie les projets des communautés linguistiques de générer d'autres sources de revenus pour les langues, y compris des fonds de dotation et des activités économiques qui appuient la mise en valeur des langues.

D. Pour améliorer la prestation des services dans les langues officielles, nous recommandons :

D1. Que 'l'offre active' en ce qui concerne les services en matière de santé et de sécurité au travail, la santé et les services sociaux soit définie dans des règlements, et par le biais de politiques dans tous les autres services.

D2. Que le ministre responsable veille à ce que tous les ministères et organismes mettent adéquatement en oeuvre « l'offre active », avec des procédures et des mesures pour tenir compte de la demande et de la prestation des services.

D3. Que le GTNO évalue la directive concernant la prime au bilinguisme, avec l'intention d'accorder une priorité au nombre de postes bilingues pour la prestation des services de première ligne et d'augmenter le nombre de ces postes.

D4. Que le ministre responsable travaille avec les parties intéressées pour donner aux communautés un accès peu coûteux au matériel de traduction et d'interprétation de base lors de rencontres et de réunions du gouvernement, de l'industrie et d'information publique.

D5. Que le ministre responsable travaille avec le gouvernement fédéral et la communauté francophone pour appuyer un projet-pilote concernant l'établissement d'un centre de services à guichet unique à Yellowknife. Ce centre fournirait l'accès en français à des services gouvernementaux et comprendrait une ligne 800 pour les communautés à l'extérieur de Yellowknife.

D6. Que le ministre responsable consulte les communautés linguistiques autochtones et le conseil des langues autochtones concernant un projet-pilote possible concernant l'établissement d'un centre de services à guichet unique dans les langues autochtones.

D7. Que le ministre responsable évalue les projets-pilotes de centres de services après deux ans, pour déterminer leur viabilité et faire des recommandations en conséquence.

D8. Que le secrétariat aux langues officielles publie et mette à jour un registre public d'interprètes et de traducteurs pour le français et les langues autochtones.

E. Pour établir une qualité en matière de ressources humaines, nous recommandons:

E1. Que le ministre responsable travaille avec les communautés linguistiques autochtones afin de développer des normes de certification régionales ou territoriales pour les interprètes et traducteurs et afin de fournir une formation en interprétation et traduction dans les régions. Que l'accent soit principalement mis sur la santé, les services sociaux, la justice et autres priorités régionales. Que la formation soit liée à des possibilités d'emplois et d'affaires découlant d'une prestation accrue des services dans les langues officielles.

E2. Que le ministre de l'ÉCF consolide et accroisse la prestation en région de formation de moniteurs de langues autochtones, conformément aux normes établies conjointement par les communautés linguistiques et le ministère de l'ÉCF. Que la formation soit liée à des possibilités d'emploi découlant du renforcement des dispositions de la *Loi sur l'éducation* concernant les langues autochtones (1995).

E3. Que le ministre de l'ÉCF développe un programme d'études de langues autochtones, langue seconde, pour les adultes, fasse la promotion et appuie la formation langagière des employés du GTNO, des parents, et d'autres adultes intéressés.

E4. Que le ministre responsable et le ministre de l'ÉCF rencontrent le Collège Aurora, les communautés linguistiques autochtones et les instituts culturels pour étudier le développement et la formation d'interprètes et de traducteurs, de moniteurs de langues et la formation en langues des adultes pour améliorer le rapport coût-efficacité et le taux de succès dans l'ensemble.

E5. Que le Collège Aurora et autres organismes publics fournissant une formation en langues soumettent un rapport annuel de leurs activités au ministre responsable et au conseil des langues autochtones.

F. Pour appuyer la recherche et le développement en matière de langues officielles, nous recommandons :

F1. Que le ministre responsable travaille en étroite collaboration avec les communautés linguistiques autochtones, les instituts culturels respectifs et les conseils des aînés pour identifier les besoins en matière de terminologie, le développement d'un fonds pour la terminologie et l'établissement d'un processus pour l'approbation d'une terminologie avalisée à une échelle régionale.

F2. Que le ministre responsable travaille en étroite collaboration avec les communautés linguistiques autochtones et les instituts culturels pour établir un processus coordonné de catalogage et de distribution de matériel documentaire en langues autochtones.

F3. Que les programmes de traditions orales (maintenant appelés projets culturels) et de noms géographiques de lieux soient évalués et considérés pour un financement accru.

G. Pour accroître et améliorer l'enseignement dans les langues autochtones, nous recommandons :

G1. Que le ministre de l'ÉCF émette une directive obligeant les administrations scolaires à utiliser le financement dédié aux langues autochtones à cette fin. Cette directive est une première mesure nécessaire pour améliorer les programmes de langues autochtones dans les écoles.

G2. Que le ministre de l'ÉCF précise l'interprétation et renforce la mise en application du paragraphe 73(3) de la *Loi sur l'éducation* (1995), lequel exige que les administrations scolaires fournissent l'enseignement dans les langues autochtones.

G3. Que le ministre de l'ÉCF émette une directive concernant le nombre minimal d'heures d'enseignement dans les langues autochtones. Cette directive vise à renforcer la disposition du paragraphe 73(3) de la *Loi sur l'éducation* (1995). La question des heures minimales d'enseignement devraient ensuite être traitée par des règlements, conséquents à d'autres domaines.

G4. Que le ministre de l'ÉCF modifie la *Loi sur l'éducation* (1995) pour rééquilibrer le pouvoir du ministre et des administrations scolaires en ce qui concerne les programmes de langues autochtones pour améliorer la responsabilité.

G5. Que le ministre de l'ÉCF revoie le développement d'un programme complet d'études sur les langues, en consultation et en coopération avec les communautés linguistiques et les administrations scolaires.

G6. Que le ministre de l'ÉCF revoie le développement des programmes d'immersion pour la petite enfance, en consultation et en coopération avec les communautés linguistiques et les administrations scolaires.

G7. Que le ministre de l'ÉCF travaille en étroite collaboration avec les communautés linguistiques, le Collège et autres organismes pour recruter activement, former et certifier des moniteurs et des enseignants de langues autochtones. Que ce travail comprenne une révision des échelles salariales et des programmes de formation et de recrutement.

G8. Que le ministre de l'ÉCF prépare un plan stratégique pour les langues autochtones en éducation, de la petite enfance à la douzième année, comprenant l'introduction de l'enseignement des matières obligatoires en langues autochtones. Que ce plan comprenne des partenariats avec les communautés linguistiques et la nécessité de relier le développement des langues à l'école et à la maison.

G9. Que le ministre de l'ÉCF modifie la *Loi sur l'éducation* (1995) pour accorder aux parents autochtones le droit de pétitionner pour avoir l'immersion en langues autochtones au niveau primaire, sur leur propre territoire linguistique (voir A15), et quand le nombre le justifie.

G10. Que le ministre de l'ÉCF travaille avec les administrations scolaires pour accroître le rôle et la capacité des centres d'enseignement et d'apprentissage dans le développement de matériel didactique et pour améliorer les partenariats avec les communautés linguistiques.

G11. Que le ministre de l'ÉCF soumette un rapport annuel à l'Assemblée législative et au conseil des langues autochtones sur la situation du développement du programme d'études et sur l'enseignement en langues autochtones.

H. Pour promouvoir les langues officielles, nous recommandons :

H1. Que le ministre responsable prépare un plan de marketing social pour les langues autochtones, en consultation avec les communautés linguistiques, et que ce plan soit mis en oeuvre conjointement par le ministre et les communautés linguistiques. Le conseil des langues autochtones, une fois établi, jouerait un rôle de leadership dans les activités courantes de promotion des langues.

H2. Que le ministre responsable accorde un appui à la communauté francophone pour élaborer et mettre un oeuvre un plan de marketing social.

H3. Que les leaders communautaires et autres modèles de comportement importants prennent la responsabilité d'utiliser leur langue traditionnelle dans la mesure du possible.

H4. Que le ministre responsable et les communautés linguistiques encouragent le gouvernement fédéral, l'industrie et autres organismes à utiliser et à donner une bonne image des langues autochtones et du français, particulièrement dans les régions où les langues sont couramment utilisées.

H5. Que le ministre responsable augmente le financement pour des activités promotionnelles visant les jeunes.

H6. Que le GTNO promeuve et offre une formation multiculturelle et langagière aux employés, comme activité d'orientation et de perfectionnement professionnel.

I. Pour accroître l'usage des langues officielles dans les médias et la technologie, nous recommandons :

I1. Que le GTNO accroisse son aide en appuyant et en utilisant les médias en langues autochtones et en français, de même qu'en appuyant d'autres projets de communications, y compris l'usage de l'Internet, de la technologie numérique et des nouvelles technologies médiatiques.

I2. Que le ministre de l'ÉCF et autres organismes appuient la formation dans le domaine des médias et de la technologie pour les locuteurs de langues autochtones, par le biais de bourses d'études et d'autres incitatifs.

I3. Que le ministre responsable veille à ce que les polices de caractères autochtones soient disponibles pour les employés du GTNO et incite ces derniers à les utiliser. L'usage de ces polices de caractères devient de plus en plus important, à mesure que les organismes et communautés autochtones adoptent de plus en plus les noms de lieux traditionnels qui comprennent des polices de caractères spécialisées.

I4. Que le ministre responsable aide les communautés linguistiques autochtones à incorporer les polices de caractères autochtones aux applications de logiciels spécialisés (comme le système d'information géographique) et règle d'autres problèmes techniques, au besoin, pour appuyer l'usage des langues autochtones dans toute une variété d'applications techniques.

J. Pour s'assurer que les recommandations et l'échéancier proposés dans ce rapport en matière de mise en oeuvre et de coûts soient appuyés, nous recommandons donc :

J1. Que le premier ministre nomme un ministre responsable pour la LLO dans les 60 jours suivant l'adoption de ce rapport par l'Assemblée législative.

J2. Que le gouvernement dépose le projet de loi pour modifier la *Loi sur les langues officielles* pendant le mandat de l'Assemblée législative actuelle.

J3. Que le ministre responsable fasse rapport à l'Assemblée législative dans un délai d'un an suivant l'acceptation du présent rapport. Le rapport du ministre devrait traiter de ce qui suit :

- de la situation et du progrès effectué quant à la mise en oeuvre des recommandations;
- de la situation de l'Accord de coopération Canada-T.N.-O.
- des plans ministériels et des dispositions budgétaires pour l'exercice 2004-2005 et au-delà.

Mise en oeuvre des recommandations

Nous croyons que ces recommandations sont toutes réalisables, mais qu'elles ne peuvent pas être mises en oeuvre tout de suite. Nous avons donc préparé un échéancier en matière de mise en oeuvre préliminaire et d'investissement, avec des estimations de coûts, pour guider l'Assemblée législative dans ses délibérations sur ce rapport et pour orienter les organismes ayant pour tâche de mettre en oeuvre ces recommandations. De plus, nous recommandons que l'Assemblée législative propose l'établissement d'un comité de mise en oeuvre par le Cabinet, possiblement composé de hauts fonctionnaires des principaux ministères touchés, pour guider les étapes préliminaires de la mise en oeuvre. Le secrétariat aux langues officielles pourrait jouer ce rôle une fois sur pied. Même si nous ne voulons pas et ne proposons pas de nous ingérer dans la micro-gestion des prochaines étapes, nous avons vu du bon travail de planification préparé par l'Assemblée ne pas être mis en oeuvre comme il se doit. Cette section est composée de deux parties : une brève discussion sur des approches stratégiques en matière de financement et un échéancier détaillé en matière de mise en oeuvre et d'investissement (Figure 8.1).

Donner suite aux recommandations

Nous croyons que ces recommandations peuvent se réaliser, mais pas toutes en même temps. Nous avons donc inclus un échéancier en matière de mise en oeuvre et d'investissement dans notre rapport final, avec les approches suivantes :

- investir dans des initiatives qui auront des résultats à long terme, comme la petite enfance et l'enseignement bilingue;
- utiliser en entier le financement actuel, en s'assurant que celui pour les langues est utilisé à cette fin, particulièrement dans le système scolaire;
- évaluer l'efficacité des programmes par rapport à leur coût;
- établir de solides relations de travail entre les différents programmes, comme ceux des écoles et des communautés linguistiques;
- réduire les coûts administratifs par le biais d'arrangements pluriannuels en matière de financement, de partage des coûts et de partenariats;
- se servir du matériel préparé dans d'autres provinces ou territoires.

L'échéancier utilise les fonds actuels pour la première année, échelonne les activités plus coûteuses sur une période de cinq ans pour réduire les coûts annuels et insiste sur une bonne planification pour assurer le succès et l'obligation de rendre des comptes.

Conclusion

Les membres du Comité spécial sont reconnaissants pour l'appui reçu tout au long de cette révision. Ils croient avoir développé un plan efficace et pratique. Ce plan demande que chaque citoyen de notre société septentrionale accorde importance et respect à nos langues et cultures. On reconnaît que les T.N.-O. ont à affronter des défis énormes et uniques, dans les efforts de préservation et de revitalisation de nos langues officielles et afin de s'assurer que ces langues continuent de contribuer à la santé et à la durabilité de notre société. Les T.N.-O. sont le seul endroit où se parlent certaines de ces langues. Il faut être fiers de la valeur et des avantages historiques, actuels et futurs que ces langues nous apportent à tous. La vision est claire; les défis sont nombreux. Nous devons les accepter avec enthousiasme.

Gwich'in

GWANDAK NAGWAN

Gınjıh tthak zrıt dıiyeenjıt gwıjıınchıı zhàn nılıı aıı juudın t'atr'ıınch'uu k'ıighe' gahgıdandaıı – nıts'oots'àt nankak hàh gwıidandaıı ts'àt nihts'àt k'atr'ınaatıı hàh tthak geenjıt. Zhık NWT danh Canada gwızhıt ıhłok nılıı zhık gwızhıt zrıt gınjıh ıhłok juutın an ıhłok zhàn gwıdılıı gwıidı'ın. Nıjın gwà'àn tthak gwıtr'ıt t'agwaa'ıı gwızhıt gwehneet'aıı gwaatsıı ts'àt ınıhłık gwà'àn guk'anaatıı geenjıt dıinjıtr'ıdıjıı. Gwat dıiginjık vat'agwıjaach'uu thok zhàn ıdalih kwaa. Leıı kat guunankat gwà'àn gwık'ıt akòo t'agıdı'ın dagoonch'uu guuvah gugoontrıı gogınjık t'at geenjıt yendoo jı' geenjıt k'atr'ınahtıı. Geetak juudın kat guuvah t'agıinch'uu gogınjık gigiinkhıı kwah, aıı geenjıt. Jıı gwandak zrıt zhık NWT gwızhıt gınjıh vat'atr'ıjąhch'uu gwıyee'oo zhàn nılıı geenjıt agwaandak. K'adagwıdaadhat gwızhıt jıdıı polıcıes akòo dıinch'ıı geenjıt gwaandak zhık gweedı' nihkhan vıt'agwıjaach'uu geenjıt zhàn dılih.

Jıı Legıslatıve Assembly dıinankak geenjıt aıı gwızhìt Specıal Commıttee gwılàıı gwıindhat. Aıı kat chan adaı' gwànoo dagwıdıį'e' nıchıı gòginıı'ee Act giiyàhnuu gugwàłtsaih. Jıı dınjıı kat gwızhıt srınatr'ıgwıhee'aa geenjıt gwızhıt t'agıheech'yaa gootr'àhnuu 2001 Sreendıt daı' gwànoo gınuh. Jıı tthak gwıtr'ıt goots'an gugwàłtsaıı geenjıt shòh giinlı'. Gwàt gwıinchıı zhàn nılıı ts'àt nıts'oots'àt akòo t'agıheedı'yaa geenjıt nıchıı chan giik'àgaanjık. Dıiginjık geenjıt dagıheedı'yaa ts'àt ejıich'ıı geenjıt agugwahah'yaa ts'àt nıts'oots'àt gwehneet'aıı gugwahtsıı geenjıt giiyàłtsaıı. Jıı gwandak goots'an tr'ałtsaıı hàh, aıı Commıttee kat chan nakhwanh tthak ganıinjı'ohthat ts'àt nıjın gwats'àt tr'ıinlıı geenjıt ganıinjı'ohthat nakhwıtr'àhnuh. Aıı hàh yıinjıgwıchıdhoh'ee dıitr'ahnuu. Shık dıiginjık zhıt gwıtr'ıt t'agwahàa'yaa gwınıint'aıı ts'àt duuyeh vagwıheekwaa dagoonch'uu chan gànginıidhan.

1. NATR'IGWINAH'II DAGOONCH'UU GEENJIT

Aıı Specıal Commıttee gugwıtr'ıt geenjıt gwandak khaınkoo gwızhıt t'at edınehtł'eh ıhłogwınlì' gıdılıı dagòonch'uh:

- Gınjıh vat'atr'ıjąhch'uu tthak geenjıt gwandak nagwan
- Uunjıt k'yuu zhıt Gwandak Khaınkoo
- French k'yuu zhıt Gwandak Khaınkoo geenjıt łehte'tr'ehdeelyaa
- Gògwınıı'ee tr'oochıt tr'ahahtsaa nıts'oots'àt aıı Gògwınıı'ee *Official Languages Act* giiyàhnuu ejùk gugwahtsıı geenjıt
- CD-ROM kak jıı edìnehtł'eh daankat gıdılıı kak gwıhèelyaa.

Jıı gwandak nagwan zrıt aıı gwandak khaınkoo zhìt edìnehtł'eh tthak ts'àt ısrıts'àt vatr'agwaandak tthak nıhk'ıt t'agıdıch'uu. Jıı tthak geenjıt gagwahaandak:

1. Natr'ıgwınah'ıı Dagòonch'uu geenjıt gwandak;
4. Dıgınjìk dàk tr'ınınlıı t'agwıdı'ıı;
5. Adài' gwànoo nıts'òo dıgınjìk tàgòodhat dagwıdıı'e' hàh gwàłtsaıı ts'àt jıdìı gwızhìt nàtr'ınınlıı natr'ıgwınah'ıı;
6. Dıgınjık vat'atr'ıjąhch'uu tthak dagoonch'uu gatr'agwaandak,
7. Nıts'oots'àt dıgınjık gwijınch'ı natr'ıgwahtsıı geenjıt gwıtr'ıt t'agwaa'ıı gwıts'àt jıdıı gı'gwıdhan ts'àt gwıt'agwahdahch'yaa geenjıt;
8. Gınjıh vat'atr'ıjąhch'uu geenjıt dagwıdıı'e', vak'atr'ınahtıı, ts'àt dınjıı nat hàh gwıtr'ıt t'agwatah'yaa geenjıt nıhk'yùu tr'ıgwınah'ıı
9. Ejùk gwaatsıı jì' geenjıt dagwıheedı'yaa; ts'àt
10. Datthak ıhłak ts'àt tr'agwahnah'yaa ts'àt ejùk gwàatsıı geenjıt goovàh gwatàandak.

Jıı gwandak nagwan ts'àt aıı gwandak khaınkoo gwızhìt ejùk gòonlıh jì' aıı gwandak khaınkoo zrıt gwijìınchıı gwıhèelyaa. Jıı gwandak gwızhìt tthak nıjìn *Official Languages Act* (1990) atr'agwaandak jì' geetàk zrıt *Act* gııyàhnuu gòo *OLA* gootàazhaa.

Jıı NWT *Official Languages Act* gwınuu dài' jıdìı eenjıt nılıı ts'àt yeendoo jì' gàh dagòonch'uu geenjıt nılıı

Jıı NWT *Official Languages Act* (1990) gııyàhnuu jıı gınjıh tthak gateedandaıı gwık'ıt gwaatsıı, Cree, Daht'ın, Łaıı chık, Oonjıt, French, Gwıch'ın, Eneekaıı (Înuvıaluktun ts'àt Înnuınaqtun hàh) Aachın (Yı'èedıı ts'àt Yı'eenjì' Aachın Nat hàh) gınjıh vat'àtr'ıjąhch'uu nılıı. Tr'oochìt dàgwìdıınu' gwızhìt dàgoonch'uu geenjıt gınjıh ısrıts'àt srıı t'ınyàanch'uu gwızhìt gòonlıı:

- Dınjıı zhuh k'yuu tthak guk'atr'ınahtıı, nıts'òo ejùk gwaatsıı, gwıınchıı gwaatsıı gwınjık tthak goovàh gwıtr'ıt t'agwaa'ıı
- NWT gwızhìt dagwıdıı'e' zhìt dıgınjık guk'atr'ınahtıı ts'àt vat'àtr'adahch'yaa geenjıt akòo ts'àt nıjın gwà'àn nıhkhàh łıgıljıl tthak gwızhìt gwıt'àgwahdahch'yaa gadıınjı'gıdıjıı
- Jùk gweendoo Uunjıt ts'àt French k'yuu nıhkhàh t'atr'ıjąhch'uu gwık'ıt dıgınjık leıı kat gwızhıt gwıteelyaa gwıınıındhan, ınıhłık gwà'àn tr'ıgıınkhıı łıgıljıl tthak gwızhıt gwà'àn gadıınjı'gıdıjıı.

Aıı *OLA* dıgınjık tthak t'aıh gwats'an tahtsaa ınıhɬık gwà'àn gwızhıt danh tthak ıısrıts'àt Legıslatıve Assembly akòo ts'àt Government of the Northwest Territories (GNWT) gwızhıt danh gınuh.

Natr'ıgwınah'ıı Geenjıt T'atr'agwah'ıı

Jıdıı vatr'ıgıı̨khıı geenjıt ts'àt, aıı Specıal Commıttee kat chan jıdıı tthak gınjıh hàh dıiyeenjıt t'agòonch'uu, gınjıh ejùk gwaatsıı geenjıt, gınjıh eenjıt dagwıdı̨'e', gınjıh geenjıt gatr'oonahtan, akòo ts'àt gınjıh èjee natr'agwaatsık geenjıt tthak gık'àgaanjık. Înıhɬık kaık'ıt gwızhıt ɬgıljıl, ɬıtr'ıljıl nıchıı neekaıı geedı'ın' ts'àt at'aonyàanch'uu goovàh gwataandak gınıındhan geenjıt gogoodahkat gwık'ıt tagwıjùudhat. Kaık'ıt 17 gıdılıı ts'àt gıchùujıl guuzhık aıı dınjıı juudın gwakak gıjılch'eıı kat day-care centres, ge'tr'oonahtan zheh tthak ts'àt cultural centres kat gooveenıdhızhıı. Aıı gehkhee ts'àt Dene Natıon gwıchıt nılıı kat ts'àt, French khehłok nılıı kat ts'àt, ants'àt chan aıı adachoo ts'àt adachoo ts'anuu kat ts'àt goovah gınjıh tr'adaaghoo.

Yeenoo Sreendıt hee June nanh 2002 daı', aıı Commıttee kat chan jıdıı gwıtoh gwıchuudhat geenjıt gwandak gugwałtsaıı. Aıı tł'ee t'at Legıslatıve Assembly gwızhıt vakak natr'ınyą̀hchuh ts'àt kaık'ıt gwıtak gwınyaanch'uu aıı gehkhee ts'àt ızhuu kat juudın jıı edınehtł'eh geenjıt goodahkat goontł'atr'ą̀hchuh. Akòo ts'àt chan yaa'at Hay Rıver Dınjıı Zhuh Nankak gwızhıt danh chan nıhkhàh ɬıtr'ıljıl gwızhıt geenjıt gatr'agwaandak, yeenoo khaınts'an' hee October nanh 2002 daı'.

Aıı t'at hee gwandak khaınkoo srınatr'ıgwıınlık, gehkhee ts'àt gogwınıı'ee gugwahtsıı geenjıt ts'àt *Official Languages Act* vızhıt ejuk gugwatahtsaa geenjıt zhàn nılıı. Aıı edınehtł'eh gwıınzıı vıgwıdeech'ın geenjıt dagwıdıın'e' ahdandaıı nılıı kat, gınjıh hàh gwıtr'ıt t'agugwah'ıı kat, akòo ts'àt adachoo kat ts'àt vık'ıt goontł'atr'ą̀hchuh srınatr'ıgwahàhtsaa geenjıt. Aıı Commıttee kat chan dınjıı tthak dagwıdıınu' nakhwakaık'ıt tthak gwats'àt aıı edınehtł'eh gwızhıt gwıdınıthatł'oh. Guugaa zrıt dıgınjık geenjıt gwıınzıı vanıınjı'tr'adhat geh'an tthak jıdıı gwızhıt gwıdınuutł'oo t'at gwıınzıı vagwıdeech'ın kwaa gatr'oolıı. Aıı Commıttee kat chan goodraıı akòo t'agoonch'uu.

Gınjıh Îısrıts'àt Nılıı Kat ts'àt Gınjıh Tàk Tàgugwee'aa Gwık'ıt Tàdzıihoh'ee Geenjıt

Gınjıh làt jıı edìnehtł'eh gwızhıt zrıt dagwınuu ıısrıts'àt nılıı gınjıh geenjıt, aıı geenjıt dagwınuu jıı gwızhıt gwıhèelyaa.

Language community gwınuh jı' t'at juudın kat gınjıh vat'atr'ıjahch'uu hah goo oonoo daı' gwats'àt gah t'angınch'uh jı' geenjıt akòo dagoonch'uu.

Language preservatıon gwınuh jı' t'at juudın kat tth'aıh dıgıgınjık zhıt łoo hah gıgınkhu jı' ts'àt tth'aıh gugwandaı. Gınjıh k'anaatu zrıt jıdu tr'oochıt hah t'okhwe'ı gınjıh vat'atr'ıjąhch'uu geenjıt nılu. Gınjıh k'anaatu zrıt nıjın gınjıh gwaatsu geenjıt łıtr'ıljıl zhàn nılu nıjın k'eejıt gwık'ıt goovah goo'aıh gwà'àn akòo t'agıdı'ı.

Language Revıtalızatıon gwınuh jı' t'at dınjı nıhtat goonlu gwà'àn nıhts'àt gıgınkhu ants'àt jıdu gwınjık t'agıdı'ı geenjıt nılu. Gınjıh vat'atr'ıjąhch'uu zrıt nekhwetsu ts'àt nekhwetsuu dıgıcheu kat ts'àt dınjı zhuh k'yuu goots'àt gıgınkhu dıgızheh danh, ge'tr'oonahtan zheh danh ts'àt kauk'ıt tthak gwızhıt danh gwınuh.

Language territory, language regıon, and language homeland gwınuh zrıt nıjın nan gwındu gwà'àn au gınjıh t'agıjahch'uu dagoonch'uu, gwat gınjıh gwanan gwındu gwınuh jı' t'at nıjın goonankak au nan srıdatr'ıgwıjınlık k'ıghe' ju nan gwats'an nılu geenjıt gınuh. Gehkhee ts'àt nan vatr'ıgınkhu jıdu dınjı adats'àt k'agwaadhat gwınuh geenjıt zrıt t'agwahnuu.

Socıolınguıstıcs gwınuh t'at gınjıh, ndoo tagwıheeda'au, ts'àt dınjı tat jıdu gık'atr'aanjı geenjıt t'agıdı'ı geenjıt t'agwahnuu.

2. DIIGINJÌK DÀK NÀTR'ÌNIINLII

Zhık NWT gwızhıt nınzhuk dıgınjık ts'àt nekhwek'yuu gah nıhk'ıt t'ıdıch'uu kwaa gatr'agwaandak. Nıhk'ıt t'ıdıch'uu kwaa guugaa zrıt uunjıt guuk'ıt tr'agwandaı ts'àt uunjıt k'yuu tr'ıgınkhu geenjıt gwıyaa'an gwınınt'au dıtat zhàn goonlu. Au Specıal Commıttee kat chan ju gwık'ıt t'agoonch'uh kwaa j' guugaa duyeenjıt gwıheezaa gwık'ıt t'agınınındhan. Yeendoo gwats'àt dıgınjık gwıheezaa geenjıt dınjı tat gwıt'agwıdahch'yaa, nekhwek'yuu, dınagoo'ee gwık'ıt zhàn nılu ts'àt duyeenjıt gwıtr'ıt gwıheelyaa chan gwatahtsaa gwık'yınj'gıdıju.

Dıgınjık Dınjı Tat ts'àt Nekhwek'yuu zhıt Dàk Nàtr'ınınlu Geenjıt

Au Specıal Commıttee kat chan nıts'oo gwıdandaı ts'àt juudın udalu gwatat goonlu, nıjın gwats'àt tr'ınlu ants'àt jıdu gaatr'ıdandaı tthak zhıt natr'ınlu gık'atr'aanjık. Canada gwızhıt tthak nıts'oots'àt dınju zhuh kat kheenjıt nınj'gadhat gwık'ıghe' leu

kat juudın googınjık gıgunkhu kwaa geh'an dıgıgınjık zhak nagugwulu ts'àt dınjıı zhuh gınjık gwı'ıt nagwıjaazhu guk'atr'aanjık. Gweedı' tthak akòo t'agoonch'uu ts'àt NWT dınjıı zhuh gınjık tthak ts'àt NWT Socıal Agenda Conference goovàazhu gwızhıt akòo t'agıdıınu' ts'àt k'eejıt nagugwaatsık geenjıt dıınjıgıdıjıı. Gınjıh vat'atr'ıjąhch'uu danh nıts'oots'àt dıyeenjıt gwıteezaa dıyınjı' hah ts'àt nekhwek'yuu hah tthak gwıheezaa gwık'ınjı'gıdıjıı. Dıkaaık'ıt gwızhıt tthak geenjıt, dugınjık k'eejıt natr'agwahtsıı jı' adaı' gwanoo jıdu dıts'àt gwuzuu tagwıjuudhat jı' aıı hah dıts'àt tr'ıgıheendal gwık'ıt gwaatsıı, jıdu ejuk t'ıdıch'uu kwaa srınatr'agwahtsıı, nıts'oots'àt kheenjıt nınjı'tr'adhat ejee natr'agwahahtsaa geenjıt nılu gehkhee ts'àt dıdavee gwıteezaa gwık'ıt gwıteelyaa geenjıt dıınjıgıdıjıı. Juhts'ants'àt t'at, zhıt NWT gwızhıt juudın French gınjık guınkhu kat agadanthan' gwınuınt'aıı gugwahtsıh jı' chan guudavee gwıheezaa nıts'oots'àt adaı' gwanoo kheenjıt nınjı'gadhat gwık'ıt gwıtahtsaa geenjıt.

Yı'eenoo gwınuındhat nıts'oots'àt duginjık tthak ts'àt kheenjıt nınjı'tr'adhat yeendoo jı' geenjıt gwijuınchu zhàn gwık'ıt gwataatsaa. Jıı gınjıh tthak jıdu dıyah gwıtoh gwıchuudhat, dıınagoo'ee dagoonch'uu gaa'ıdandaı', ts'àt ch'anuh akòo ts'àt jıdu Vıt'egwijàhch'uu geenjıt nılu tthak guk'atr'ahaandal. Vehdanh jı' adaı' gwanoo gwats'àt dıchıh nınjıl tthak goovah t'ıdıch'uu ehłıt gwılu gwık'ıt gwaatsıı ts'àt juudın tr'ınlu duuyeh gaatr'ıdandaıı.

Jıı t'at nan hah gwıidandaıı gehkhee ts'àt gwanzhıh ts'àt nın hah tr'ıdaazhu guuk'ıt gwıhıidandaıı geenjıt zhàn nılu. Juudın gınjıh hah dha'aıı kat dugınjık ts'àt dınjıı nat hah nıhtat t'agoonch'uu geenjıt guk'agaanjıı. Jıdu gaa'ıdandaıı t'at dugınjık vatat srıı t'ınyàanch'uu gwızhıt goonlu. Aıı geh'an akòo t'agınuu zrıt dugınjık vatr'agwahndak jı' dugwızhı' lat ehłıt gwılu, aıı geenjıt dıınagoo'ee tthak guk'atr'aanjıı kwah. Dugınjık t'at jıı nan gwınagoo'ee ch'ınk'yuu ts'aıı zhıt tr'ınah'ıı gwık'ıt t'ıdı'ıı. Jıdu tthak gaa'ıdandaıı dıkaaık'ıt gwızhıt jıdu dınjıı tat ts'àt gogwınu'ee gwıtr'ıt zhıt datthak natr'ınuınlu. Dugınjık k'atr'ınaatıh jı' t'at dıkaaık'ıt gwızhıt gwıtr'ıt nıhtat goonlu gwıteezaa gwaatsıı ts'àt shık jıdu ganuınjı'tr'adhat k'eejıt nılu tthak goots'an gwaatsıı ts'àt srınatr'ıgwıheelyaa gwık'ıt goonlu zhàn nılu.

Dugınjık Dàk Nàtr'ınuınlıh Jı' Jıdu Srıts'àt Dıınagoo'ee ts'àt Dıidavee Dagwıheech'yaa Geenjıt

Dınjıı zhuh kat chan shık jıdu oonoo daı' gwats'àt gaa'ıdandaıı gwıyaa'an gwijuınchu zhàn gwaatsıı. Nyahgwan gwanoo gwats'àt uunjıt kat aıı hah gwıtr'ıt t'agugwah'ın' geh'an gwıntł'oo yınjı'gugwıchıł'ee gwık'ıt gwaatsıı. Juudın kat jıı gwızhıt t'agunch'uu kat aıı Beverly-Qamanırjuaq Carıbou Management Board, Mackenzıe Valley

Environment Împact Review Board, chan ts'àt aıı Canadıan Envıronmental Assessment Agency kat chan nyahgwan gwanoo gwats'àt jıdıı oonoo daı' gwats'àt gaa'ıdandaıı t'at gıık'agaanjıı ts'àt aıı gwakak gwıtr'ıt t'agugwah'ıı. Yeh'ok nıts'oo nagwɻ'ee ts'àt nan dagoonch'uu gaa'ıdandaıı tthak juudın nan hah dha'aıı kat guuvah gwaandak k'ıghe' gıık'agaanjıı ts'àt yeendoo jı' gwıt'agwadahch'yaa dagoonch'uu. Aıı Tradıtıonal Knowledge zrıt dıgınjık gwıt'agwıjąhch'uu, aıı geetak jıdıı gaa'ıdandaıı duuyeh gwık'ıt te' gıgıkhıı dagoonch'uu gıık'agaanjık. Aıı gehkhee ts'àt, nan geenjıt nıts'oots'àt tr'oozrıı aıı gwızhıt gwandak goonlıı goo aıı geenjıt gwandak dhıtsıı aıı tthak gat'agıınıındhan. Aıı jıdıı tthak hah dıdavee gwıınzıı gwahtsıh jı' t'at aıı gınjıh vızhıt dhıdlıı tthak vak'atr'ınaatıı geenjıt dıınjı'tr'ıdıjıı gwazraıh.

Dıgınjık Vah Dàk Nàtr'ınıınlıı Jı' Gwıheelyaa

Jùk gweendòo ejıch'ıı ookat tr'ahtsıı jı' K'adagwıdaadhat dıts'àt tr'ınjıı gwık'ıt nagwıjaanaıı. Yeenoo daı' nıts'oots'àt dılak kat gugwıındaı' gwık'ıt nan ts'àt dıgınjık zhıt ants'àt nakhwındoo tagwıteeda'aıı gwızhıt gwıınlıı. Nıts'oots'àt nan hah gwıidandaıı zrıt ch'ınk'yuu hah dagoonch'uu gwık'ıt tadzıgahee'aa dıgınjık gwıyaa'an ts'àt gwıheezaa gwık'ıt goonlıı. Aıı geenjıt, tth'aıh oonoo daı' nıts'oots'àt ejıch'ıı ookat tr'ahtsıı eenjıt yeendoo jı' shık dıgınjık hah tr'ıheedılyaa gadıınjıgıdıjıı.

Nıts'oots'àt dachantat gwıidandaı' ts'àt ndoo tagwıheeda'aıı gwık'ıt tth'aıh juk gweendoo akòo dagwıheedı'yaa. Guugaa zrıt, anıhłık gwà'àn gwıtr'ıt gwıheelyaa jı' chan dıiyeenjıt gwıheezaa dagoonch'uu ts'àt anıhłık gwà'àn geenjıt tr'ooheekat jı' chan gwıınzıı. Dıgınjık ts'àt nıts'oo gwıidandaıı dınjıı zhuh k'yuu zhıt k'ıghe' dıdavee gwıheezaa gwık'ıt tr'ıgwıheendaıı. Gehkhee ts'àt, French kat chan ıgıdınt'eh gwınıınt'aıh jı' chan NWT gwızhıt gwıheelyaa jı' chan goodavee gwıteezaa gatr'oolıı.

Zhık NWT gwızhıt zrıt nıjın gwà'àn dıgınjık t'agıjąhch'uu t'at gınleıh kwaa gwat nıjın gwıts'àt dıgınjık t'atr'ıjąhch'uu ants'àt dıkaık'ıt gwıts'àt. Duuleh nıjın gwızhıt dıgınjık t'atr'ıjąhch'uu gwıtr'ıt gwıdeek'ıt danh k'ıghe' leıı kat gınjıh ıhłak goo neekaıı hah gıık'agahaandal jı' ts'àt gwızhıt gwıtr'ıt t'agugwahah'yaa jı' chan gwıheezaa. Juudın dınankak gwà'àn juudın kat dıgıgınjık zhıt gıgıınkhıh jı' geenjıt gwıtr'ıt goots'an gwıtahtsaa gwık'ıt t'agıınıındhan, ısrıts'àt dınjıı zhuh kat, ınch'ıts'àt akòo t'agwıheedı'yaa. Juudın dınjıı zhuh gınjık gıınkhıı kat gwıtr'ıt goots'an gwahtsıı jı' chan gwıtr'ıt leıı dıtat gwıheelyaa jı' chan dıiyeenjıt gwıheezaa chan gınuh. Jıdıı gınjıh zhıt ejıch'ıı chan leıı gogoohadahkat, radıo ts'àt televısıon kak geenjıt, gınjıh geenjıt gwıtr'ıt, ts'àt gınjıh hah gagootr'oohanahchyaa. Duuleh yı'eendok gwats'àt NWT

geh'at danh gwà'àn gwıts'àt dıgınjık hah jıdı t'atr'agwah'ın goontł'ah tr'ahahchyaa gwık'ıt zhàn gınındhan. Tthak ts'àt gwınoh'ı jı' dıdavee gwıheezaa gwık'ıt gugwıdeech'ın ants'àt gwıtr'ıt dıtat gwıheelyaa dagoonch'uu chan gınuh.

11. NWT GWIZHÌT GINJIH EENJIT VINJIK K'ATR'AGWAADHAT NATR'IGWINAH'II

Dıgınjık geenjıt vınjık k'agwaadhat gwaatsı dak natr'ınınlı ants'àt vıts'àt tr'ıheendal k'ıghe' vak'atr'ınahtı. Juu dagoonch'uu t'at gınjıh tsal juudın aı vagınkhı kat chan gınleih kwaa aı t'at vınjık k'agwaadhat gwaatsı k'ıghe' vıdavee gwıheezaa gadınjıtr'ıdıjı. Geetak gınjıh ıhłak vak'oo nılı aı t'at leı kat vat'atr'ıjąhch'uu ants'àt aı dınjı zhuh gınjık t'agıjąhch'uu kwah. Dınjı kat geenjıt vınjık k'agwaadhat nılı t'at dagwıdın'e' gwaatsı, vınjık k'agwaadhat jıdı gwıdınıthatł'oo, gwatat gwıtr'ıt, jıdı dınjı kat hah t'atr'agwah'ı, akòo ts'àt vık'atr'agwaadhat geenjıt nılı. Canada ts'àt NWT gwızhıt tthak nagwıdadhat leı juhts'ants'àt vınjık k'agwaadhat geedı'ın'. Juk gweendoo jıdı gwıdı'ın' ants'àt jıdı dıyeenjıt gwınzı gwaatsı ants'àt akwah jı' tthak gwıtanaa'yaa gwazraih aı tł'ee chan duuleh ejuk gwataatsaa geenjıt tr'ıgwıheedılyaa.

1950 Gwıchıh Gınjıh Eenjıt Vınjık K'atr'agwaadhat Geenjıt

Dınjı Zhuh Gınjık Vınjık K'atr'agwaadhat Geenjıt: Tr'oochıt hee vàh nan goodlıt kat dıtat nıdhızhı daı' Canada gwızhıt, dınjı zhuh gınjık nıhłatr'ookat ants'àt geenjıt t'agıjąhch'uu. Aı k'ıghe' zrıt gınjıh ıhłak vagoodlıt, Teenjır nılı kat, juudın zrıt gınjıh hah nıhts'àtr'akhak Mıchıf gıyahnuu. Guugaa zrıt, 1700 hee gwanoo gwats'àt, aı French ts'àt Vah Nan Goodlıt kat hah guk'ıghe' vınjık k'atr'agwaadhat gugwałtsaı, dıgınjık ts'àt nekhwek'yùu tthak zhak natr'agwınlık, ants'àt nakhwanh tthak nıhkhah gwıhıdandaı nekhwetr'ahnuu. Aı *Îndıan Act* gıyahnuu, resıdentıal school, łagwınaadhan, ts'àt gwıtr'ıt gugwahtsı ısrıts'àt goovah gwınlı' gwehkhe' dıgınjık ts'àt nekhwek'yuu tthak ganınjı'tr'adhat kwaa. Aı adachoo kat dınjı zhuh ts'àt Eneekaı kat chan nıts'oots'àt gugwandaı guuk'ıt t'agıheech'yaa guk'agugwınndaı'. Juhts'ants'àt zrıt leı kat dıtat gugınjık vah gwılı ts'àt nıts'oots'àt kheenjıt nınjı'gadhat chan ızuu nagwıjaazhıh, ısrıts'àt juudın resıdentıal school gwıts'àt tr'ıchılchıh. Aı guugaa zrıt, leı kat 1950 gwanoo daı' tth'aıh hee dınjı zhuh k'yuu goovah tr'oochıt gwınlı' chan gootr'ahnuh.

French Gınjîk Vınjık K'atr'agwaadhat Geenjıt: Yı'eenoo daı' aı French ts'àt Vah Nan Goodlıt Gınjık goodagwıdın'e' 1700 daı' gwılaı gwınndhat zrıt gwınuu, nıjın gwızhıt

nıveh t'ah'ı kat Englısh gwats'àt gınlı aı French kat goots'àt gwałaı gınlı' ts'àt gaayı gugwałtsaıh. Tr'oochıt aı Uunjıt Kat chan French googınjık tr'ooheendal googahnuu gwehkhe' gooveenjıt goodhaı gwınlı' aı geh'an French kat gaayı gugwałtsaı googınjık vak'atr'ınıłtı'. Aı dınehtł'eh choo *Constıtutıon Act* (1867) gıtr'ahnuu gwızhıt zrıt French vak'atr'ınahtı geenjıt goo'aı Parlıament gwızhıt Canada danh ants'àt uundok Quebec gwızhıt danh. Aı tł'ee, jı ızhı gogwını'ee *North-West Terrıtorıes Act* (1875) dagwıdın'e' gugwałtsaı aı hah jıdı edınehtł'eh tahtsaa geenjıt tthak French chan ts'àt Vah Nan Goodlıt k'yuu zhıt gwık'ıt te' gıgıteekhyah geenjıt dınjıgıdızhıt. Guugaa zrıt, 1892 gwanoo daı', aı dınjı kat Parlıament akòo t'agınuu uunjıt k'yuu zrıt googınjık zraıh vat'atr'ıjąhch'uu gıheedı'yaa. 1900 daı' gwanoo gwats'àt Quebec gwızhıt French gınjık t'agıjąhch'uu kat zhak nagwıjaanaı. Gwat tth'aıh, aı nın dhoh tr'ookat geenjıt daı' an ısrıts'àt, yahtı ts'àt dıyeejı kat hah tthak NWT gwızhıt danh gugwıtr'ıt zhıt French gınjıh k'atr'ınıltı' ts'àt t'agıjąhch'uu.

1950 ts'àt 1984 gwıts'àt Gınjıh Eenjıt Vınjık K'atr'agwaadhat

Dınjı Zhuh Gınjık Vınjık K'atr'agwaadhat Geenjıt: 1950 daı' gwanoo zrıt, k'adagwıdaadhat dıgıgwıtr'ıt gwızhıt t'at juudın kat dachan tat gwà'àn t'angınch'uu kat zheh gwıts'àt tohjaa gootr'ahnuu ts'àt dıgıtr'ının kat school gwızhıt nahohchyaa googahnuu. Aı k'ıghe' tthak uunjıt k'yuu gwık'ıt gugwıheendaı geenjıt gınıındhan. Enıhłık gwà'àn dıkaaık'ıt gwızhıt zrıt resıdentıal school kat ts'àt hostel kat gwılaı gwıındhat. Aı hah tr'ının dąhłeı gwızhıt natr'ınyąhchıh chan łǫǫ hàh gınleıh. School gwızhıt jıdı gagootr'oonahtan chan dınjı zhuh k'yuu gwızhıt goonlıh kwaa. 1969 daı' zrah, aı *Statement of the Government of Canada on Indıan Polıcy* (1969) gıyàhnuu, goolat kat chan 'Edınehtł'eh Dagaı' goovaazhı gwızhıt, Canada gwızhıt tthak Dınjı zhuh kat hah nıhtat ts'àt gugwıheech'yaa gadınjıtr'ıdızhıt. Leı kat dıtat chan gwınehch'ı' ts'àt gınlı' aı geenjıt nıhkhah gwıtr'ıt t'atr'agwah'ın' ts'àt dıgınjık ts'àt nekhwek'yuu tthak t'aıh gwats'an gugwałtsaı k'ıt t'ageedı'ın'. 1970 daı' gwanoo gwats'àt chan, Dınjı zhuh kat ts'àt jıdı reserve-based school kat chan goots'an goontł'agwıdınlı', Atr'oodahkat Nıchı gwızhıt dınjı zhuh dagwıdın'e' kat ts'àt tr'ınjı geenjıt, ts'àt gwe'eedı ge'tr'oonahtan zheh tthak geenjıt goovanınjı'adhat k'ıt nagwıjaazhı. Guugaa zrıt, 1981 daı' gwats'àt chan, dąhłeı chan Canada gwızhıt googınjık tr'oochıt nılı zrıt zhak nagwıjaanaı 30% gwıts'àt, gwat zhık gweedı' tthak dınjı zhuh gıgıınkhı kat goovah gwıyaa'an ejee nagwıjaanaıh kwaa.

1982 daı' t'at, jı Canada gwızhıt danh jıdı *Constıtutıon Act* gwızhıt dınjı zhuh ts'àt łagwınaadhan geenjıt dagwıdın'e' goonlı tthak gogwını'ee k'ıghe' gahtr'ıdandaı. Aı tł'ee 1984, NWT gwızhıt federal government k'ıghe' French chan ts'àt Vah Nan

Goodlıt gınjık gwee'an gınjıh vat'atr'ıjąhch'uu geenjıt gıınındhan gwat aıı k'adagwıdaadhat NWT eenjıt gwıch'ıı' ınlı' gehkhee ts'àt aıı *Official Languages Act* (1984) eenjıt gwık'ıt goodlıt gwałtsaıı geenjıt gıınındhan. Aıı gogwınıı'ee gwızhıt zrıt French chan ts'àt Vah Nan Goodlıt k'yuu vat'a'tr'ıjąhch'uu gıheedı'yaa nuh ts'àt nıts'oots'àt dınjıı zhuh gınjık tthak dagwıdıın'e' zhıt gwık'ıt gugwıheelyaa gootr'ahnuu. Gehkhee ts'àt Canada chan ts'àt nakhwak'agwaadhat nılıı nıhts'àt gıgıınhe' srınatr'ıgwıhee'aa geenjıt aıı t'at 'cooperatıon agreement' goovaazhıı juk gwats'àt nagwıdadhat gwıınlıt nagwıjaazhıı. Jıı łagwıınaadhan k'ıghe' French gınjık geenjıt dıgıgwıtr'ıt geenjıt tsèedhòh goots'an gugwałtsaıı gehkhee ts'àt dınjıı zhuh gınjık geenjıt datr'ıheedı'yaa eenjıt ıgıdınt'eh tsèedhòh goontł'agatr'ąhchuh.

French Gınjık Vınjık K'atr'agwaadhat Eenjıt Natr'ıgwınah'ıı: 1950 daı' gwats'àt Quebec gwızhıt gwıtr'ıt leıı kat uunjıt k'yuu gwızraıh gwıtr'ıt t'agugwah'ın' guugaa zrıt leıı kat tr'oochıt gugınjık zrıt French t'agıjąhch'uu dagoonch'uu. Akòo ts'àt chan Quebec ts'àt Canada gwızhıt tthak t'at French gınjık 1960 daı' gagootr'oonahtan gugwınıındhat. Aıı Royal Commıssıon on Bılıngualısm ts'àt Bıculturalısm, 1963 daı' gwılaıı gwıındhat, ge'tr'oonahtan gwızhıt dagwıdıın'e' natsal gahgıheedandaıı, gınjıh neekaıı gwıt'agwahdahch'yaa, ants'àt Quebec khehłok gıınlıh zrıt ıhłak gıdılıı geenjıt. Tthak vınjık dagwıheedı'yaa gıınındhan Canada gwızhıt *Official Languages Act* (1969) gıtr'agwałtsaıı ts'àt NWT gwızhıt French gınjık zhıt gagootr'oonahtan geenjıt gagadhan gıınlı'. Aıı tł'ee zrıt 1982 daı', Canada gwızhıt tthak French chan ts'àt Uunjıt k'yuu ge'tr'oonahtan gwızhıt gahgıheedandaıı ts'àt jıı *Constıtutıon Act* gwızhıt nagınıınlı'.

Nyahgwan Gwanoo Gwats'àt Gınjıh Vınjık K'atr'agwaadhat Geenjı Natr'ıgwınah'ıı

Jıı *Official Languages Act* gıtr'ahnuu gugwałtsaıh daı' GNWT kat chan dınjıı zhuh gınjık srınatr'agwahtsıı geenjıt gwıntł'oo gwıtr'ıt gwıınchıı gugwałtsaıı tthak ts'àt dıgınjık tthak geenjıt gwıınzrıı hah dıiyah gwıheelyaa jı' geenjıt. 1986 daı' gwats'àt jıı Task Force on Aborıgınal Languages gugahnuu gwılaıı gwıındhat nakhwatat dıgınjık gahgıheedandaıı geenjıt tr'ıt'agwah'ın' Gınjıh Eenjıt Commıssıoner gıiyahnuu gwıtr'ıt gıits'an ałtsaıh. Aıı gehkhee ts'àt kaıık'ıt gwıtak gwınyaanch'uu gwızhıt nıts'oo dınjıı zhuh k'yuu atr'adantł'oo aıı hah tthak nıhk'ıt t'agwıheech'yaa geenjıt dıınjıgıdızhıt. Aıı gehkhee ts'àt gagootr'oohanahchyaa ants'àt juudın łehte'deelyaa heelyaa dınehtł'eh goontl'agatahchyaa juudın guugınjık gwıınzıı gahdandaıı ts'àt gehkhee ınıhłık gwà'àn hee dıikaıık'ıt gwızhıt nıts'oo gootr'oozrıı dınjıı zhuh k'yuu zhıt goots'an gugwahtsıı geenjıt gagadhan gıınlı'. Canada-NWT Cooperatıon Agreement French ts'àt Dınjıı

Zhuh Gınjık Geenjıt Zhık NWT gwızhıt aıı tthak zrıt French gınjık goots'àt tr'ıgıheendal gınuu. Ants'àt dınjıı zhuh gınjık tthak łehte'deelyaa kat hah gwıtr'ıt t'agugwahah'yaa geenjıt gwıtr'ıt t'agugwah'ın', ga'oonahtan gagootr'oonahtan, ts'àt ınıhłık gwà'àn dınjıı zhuh gınjık zheh gwızhıt dınehtl'eh tr'ahtsıı jı' geenjıt t'aıh goots'an gugwahtsıı geenjıt gugwałtsaıh. Jıı łagwınaadhan kaık'ıt gwızhıt jıdıı gwıtr'ıt nıhtat goonlıı goots'àt tr'ınjıı eenjıt nılıı. Nahgwan gwanoo zrıt, dıkaık'ıt gwızhıt dıgınjık geenjıt tsèedhòh natr'oonjık kheenjıt t'aheedı'yaa geenjıt akòo datr'ıheedı'yaa geenjıt.

Aıı tl'ee 1996 daı' jıı *Education Act* DEA kat chan googe'tr'oonahtan zheh gwızhıt jıdıı gınjıh gatr'oohanahchyaa geenjıt t'atr'agwąhjıı geenjıt gadhan gınlıı ts'àt juhts'ants'àt akòo gınjıh tr'oochıt nıgehndoo gwıheelyaa geenjıt dıınjıgıdızhıt. Guugaa zrıt ek'ıdhınjıı kat dąhłeıı gwızhıt t'agınch'uu, ga'oonahtan dınjıı zhuh k'yuu gwınzıı gıınkhıı jı' gıdı'ın, ts'àt dınehtl'eh hah dha'aıı gıdı'ıı jı' tl'ee akòo t'agıheedı'yaa geenjıt gagadhan gınuh. Jıı tthak dıgınjık geenjıt gwınzıı kwaa dagoonch'uu gık'atr'aanjık. French kat guuk'ıt akòo t'agıdı'ın gwat dıdraıı akòo t'agoonch'uu kwaa gatookhwındaıı.

Aıı tł'ee 1997a daı' gwanoo k'agwıdaadhat NWT eenjıt Gınjıh Vat'atr'ıjąhch'uu Guıdelınes Manual gugwałtsaıı ts'àt 1997b daı' Offıcıal Languages Polıcy gootr'oonjık. Ezhık daı' zrıt aıı Mınıster of ECE geenjıt nılıı jıı vak'anahtyaa geenjıt dıınjıgıdıjıı chan vıtr'ahnuu. Aıı k'agwıdaadhat gwızhıt jıı tthak guk'agahnahtyaa chan gootr'ahnuu. 1990 hee gwanoo zrıt, geetak aıı Gınjıh eenjıt Commıssıoner nılıı zrıt Legıslatıve Assembly gwızhıt ejıch'ıı eenjıt guudalkat nıts'oots'àt dıgınjık hah gwıtr'ıt t'agugwah'ıı geenjıt gwat leıı gah gwıtr'ıt t'agugwah'ın kwaa nagwıjaanaıh.

Aıı OLA gugwałtsaıı daı' gwats'àt, French gınjık geenjıt gık'agwaanjıı tık gıdılıı nagugwałtsaıı. Tthak ts'àt guuveenjıt gwınzıı dagoonch'uu gınuh. Nahgwan gwànoo tth'aıh zheh ıhłak natr'ıgwıheetthaıı geenjıt dıınjıgıdızhıt nıjın gwızhıt gwıtr'ıt t'agugwahah'yaa geenjıt gwıheedılyaa. ECE zrıt ısrıts'àt hah gwıtr'ıt t'agugwah'ıı geenjıt goo'aıı gınuh, ts'àt aıı Gınjıh Vat'atr'ıjąhch'uu geenjıt dagwıdıın'e' hah gıınee'aa geenjıt nılıı. Gwıtr'ıt gwızhıt gwıheelyaa gwınuu gwehkhe' tth'aıh gwınaa'ıh kwaa. Juk gwats'àt dageedı'ın zrıt dııyeenjıt nızıı zrıt aıı tsèedhòh dıgınjık geenjıt nılıı kaık'ıt nıchıı kaık'ıt natsal ts'àt goots'an gugwałtsaıı.

4. DIIGINJÌK VAT'ÀTR'ÌJĄHCH'UU GEENJIT DÀGOONCH'UU: GANÌINJI'OHTHAT GEENJIT

NWT kat chan dıgınjık nıhłınehch'ı' dagıdıch'uu ınlı' ts'àt dıgınjık ıhłak gwazraıh gwıdı'ın k'ıt akòo tagòodhat, uunjıt k'yùu gwızraıh nıhts'àt gınıdıkhu nagwıjaanaı. Nakhwındı tthak ejùk gòonlu dagwıdı'e' hàh tthak guugàa zrah akòo tagwıjùudhat. Nıts'oots'àt chùk gwats'àt akòo nagwıjàanaı gıık'àtr'aanjıh jı' geenjıt dıyeenjıt gwıheezaa.

Gınjıh Ejùk Gòonlu Gıık'àtr'aanjı

Gınjıh ejùk gwahtsu nagwıjàanaı nıjın gwızhıt dınjı kat gınjıh ıhłak ekhè' gugoonuu ts'àt gınjıh ızhu tr'oonjı. Aı gwızhıt zrıt dık'eejıt kat gooyùughwan gınjık natr'ıgı̨ıkhu gwızu kwaa geenjıt jùu gwık'ıt tagòodhat. Geetàk dıgızheh, gè'tr'oonahtan zheh danh, dagakaık'ıt gwızhıt duuyeh aı gınjıh t'agıjąhch'uu. Geetàk zrıt aı gınjıh tthak vakwaa gwıheelyaa nıjın gwà'àn dınjı kat juudın kat gwızu gıukhu kat tthak nagınuınjık. Nan dıınagòo'ee gwà'àn tthak akòo tagwıjùudhat gıık'àtr'aanjık. Nıhkhan aghan dhıtsu, datsan gòonlu gòo ts'ık gootat gòonlıh jı' geenjıt jùu gwık'ıt tagwıjùudhat. Nagwıdàdhat ıhłok juutın an dıınılı' k'ıt juutın gwànoo gwats'àt gwınlıt gwızhıt akòo tagòodhat, uunjıt k'yùu nıhtat shìk vat'àtr'ıjąhch'uu geenjıt.

Dıızheh gwızhıt jıdı gınjıh nıhts'àt gınıdıkhıh jı', aı k'ıghe' gınjıh ejùk goonlıh jı' geenjıt gahgıdandaı gınuh. Juudın kat dıgızheh gwızhıt gugoonlu daı' gınjıh ıhłak gıgıchuhe' gwehkhe' juk ejùk goodlıt geenjıt juhts'ants'àt akòo tagwıjuudhat chan gıık'atr'aanjık. Dıihanh vıgınjık duuyeh gınıdıkhu kwah jı' tł'ee chan dıyeenjıt ejùk nagwıtahtsaa gwızraıh gwatanaa'yaa. Nıjın gwızhıt tr'ının kat dınjı zhuh gınjık gıık'agahaandal jı' dahanh ts'àt dıtı' dınjı zhuh k'yùu gıts'àt gıgıjuukhya' jı' geenjıt gwıheezaa.

Zhık nankak gwızhıt Census Canada dıitat nıdhızhu nat jıı gwandaı dıızheh ts'àt nagoojıl ts'àt dıts'àt gıgınhe' aı gwık'ıghe' jıı tthak gahgıdandaı. Jaaghat dee akòo tagwıjuudhat chan geenjıt gwandak gugwahtsu kwaa. Goolat kat chan jıı tthak kheenjıt akòo t'ageedı'ın'. Leı kat akòo t'agınuu guugınjık zhak nagwıdılı gatr'agwaandak. Aı Assembly of Fırst Natıons gugahnuu kat jıı tthak akòo t'ageedı'ın jaaghat dee juk gwıts'àt akòo t'agwıjuudhat:

- Ge'tr'oonahtan gwıts'àt tohjaa nekhwetr'ahnuu goo nekhweyuughwan kat ts'àt guuvah gugwaandak.

- Nıts'oots'àt adaı' gwanoo k'adagwıdaadhat dıyah t'ageedı'ın' ts'àt dıgınjık geenjıt dıts'àt dagwıdıinu' geenjıt dıyeenjıt gwızuu gwınlı'.

Jıı gınjıh ejùk goonlıı nıts'oo tagwadhat geenjıt gwıyaa'an gwık'ıt tadzıidhoh'ee kwaa jı' chan gugoontrıı gwık'ıt goonlıı nılıı.

Jıı gwandak tɬ'ee aıı tthak dagoonch'uu geenjıt gwataandak. Înıhɬık gwa'an gwats'àt gwandak gatr'oonjık aıı tthak khehɬat gwızhıt nagugwınıınlı' ts'àt aıı hàh gwandak gugwałtsaıı ts'àt dıits'àt ałtsaıı. 1996 daı' aıı gwandak gwızhıt dha'aıı gwınuu. Aıı 2001 gwandak tthak ts'àt jıı edınehtɬ'eh tr'agwahtsıı daı' chan tr'ılee nılıı kwaa. Mıchıf gınjık chan Teenjır kat guugınjık tth'aıh hee hàh gwıtr'ıt t'agugwahàh'yaa gwızraıh dagoonch'uu gwık'ıt t'agıınıındhan.

Nekhwıgınjık Tthak Dagoonch'uu Geenjıt Zhan Nılıı

Fıgure 1 ıızhak dha'aıı jıı geenjıt gwınoh'ıı:

- Juudın NWT gwızhıt dınjıı zhuh gıınlıı geenjıt akòo t'agıdıınu' geenjıt.
- Juudın kat aıı kaıık'ıt gwats'àt dagınch'uu googınjık tr'oochıt zrıt dınjıı zhuh k'yùu nılıı ts'àt tth'aıh gugwıjıtth'ak geenjıt gınuh.
- Juudın kat dıgızheh gwızhıt tth'aıh dınjıı zhuh k'yùu gıgıınkhıı.

Jıı gwandak North ts'àt South Slavey nıhk'yaa'an tr'ahtsıı kwaa. Eneekaıı gwandak zrıt aıı Înuvıaluktun ts'àt Înnuınaqtun geenjıt zhan nılıı gwat Nunavut geenjıt gwaandak kwah.

Jıı tthak dagwıdıınu' teenjır ants'àt nılıı kat guugınjık tr'oochıt zrıt dınjıı zhuh goo eneekaıı zhan nılıı. Ants'àt zhak gıınlıı zrıt dıgızheh gwızhıt tth'aıh dınjıı zhuh gınjık t'agıjąhch'uu gınuh. Nıts'oots'àt vıgwıdeech'ın aıı t'at gınjıh ejùk goonlıı gwık'ıt nahgwan gwanoo gwıheelyaa chan gık'atr'aanjık. Nıhtat gwa'an tthak zrıt tthak chan ejùk goonlıı nılıı. Łaıichık gwıch'ın kat gwıyee'oo gwık'ıt nagwıjaanaıı kwaa ants'àt Gwıch'ın chan ıısrıts'àt dıiyah ejùk goonlıı akòo tagoodhat chan gınuh.

Fıgure 1. Dınjıı Zhuh Gınjık geenjıt nıts'oo ejùk nagwıjaanaıı. (Source: SCOL)

[chart]

Figure 2 gwizhit zrit nihzhuunadiju tat ts'àt googhau tat dagwiinch'u' geenjit hanoh'yaa juudin kat dinju zhuh ginjik gatr'igiinkhu. Tthak khauinju nihk'it t'igidich'uu; k'eejit kat guuginjik ejùk goonlu guuginjik khanhts'àt zhak nagwidilu dagoonch'uu. Gehkhee ts'àt anjoo kat nits'oots'àt googinjik gigiinkhu chan k'eejit guuk'it gigiinkhu kwaa.

Figure 2. Dinju Zhuh Ginjik geenjit nihtat dagoonch'uu geenjit. (Source: SCOL)

[chart]

Figure 3 gwizhit zrit diikaiik'it gwizhit nits'oots'àt diginjik t'atr'ijahch'uu geenjit vigwideech'in. Kaiik'it gwiintsin gwizhit digiginjik digizheh danh gwizhit nihts'àt gigiinkhu (85%). Kaiik'it gwiinchu gwizhit goolat kat digiginjik digizheh danh gwizhit nihts'àt gigiinkhu (50%).

Figure 3. Dąhłeu dinju kat digizheh, digigwitr'it gwizhit, ts'àt ge'tr'oonahtan zheh gwizhit nits'àt gigiinkhu geenjit. (Source: SCOL)

[chart]

Figure 3 gwizhit t'at iisrits'àt digizheh gwizhit digiginjik zraih nihts'àt gigiinkhu. Gwitr'it danh duuyeh giinleu dagiinch'uh kwaa, kaiik'it gwiintsin srihee (33%), gwitr'it gwatat Uunjit k'yùu iisrits'àt goo'aii. Gehkhee ts'àt, ge'tr'oonahtan gwizhit digiginjik t'agijąch'uu gwizraih (5 – 12%). Chyaa ts'àt nich'it njoo kat gwatat leii kwaa dinju zhuh k'yùu gigiinkhu ants'àt ge'tr'oonahtan gwizhit duuyeh dinju zhuh k'yùu nihts'àt gigiinkhu giik'atr'aanjik.

Ginjih hàh tr'akhàh chan gwiizuu vigwideech'in. Leii kat chan duuyeh guuginjik zhit atr'adantł'oo chan ginuh.

Tthak ts'àt geenjit gwinoh'ii ji', ginjih ejùk gwaatsii gwik'it akòo tagoodhat. Goolat kat chan guuveenjit gwiizuu. NWT gwizhit gwizraih goolat kat guuginjik gwizhit t'agoonch'uu. Juk gwits'àt gwitr'it t'atr'agwah'ii kwaa ji' yeendoo ji' duuyeh guuginjik gwihiiditth'ak kwaa dagoonch'uu.

French ts'àt Uunjit K'yùu Dagoonch'uu Geenjit Gwinyaa'ii

Aıı adachoo gugwınah'ın jı' akòo t'agınuu zrıt French gınjık gwıyee'oo gwınıınt'aıı nılıı. Leıı kat nan gwındıı gwa'an gwats'àt aıı gınjıh t'agıjąhch'uu. NWT gwızhıt zrıt khaıı 3,000 dınjıı kat French gınjık gıgıınkhıı gıtr'agwąh'aıı. Guugaa zrıt leıı kat 900 t'ınaanch'uu zrıt vagıgıınkhıı dagoonch'uu gınuh. Jukwaat'at gıınleıı chan agugwah'aıı ts'àt gık'agaanjık.

Igıdınt'eh uunjıt k'yùu ts'àt nıhts'àt gıgıkhık. NWT gwızhıt leıı kat uunjıt k'yùu gwızraıh t'agıjahch'uu geenjıt goo'aıı ts'àt ınıhłık gwa'an akòo t'agıdı'ıı dagoonch'uu.

12. NITS'OOTS'ÀT DIIGINJÌK VAT'ATR'IJĄHCH'UU SRINATR'AGWAHTSII GEENJIT

Dıgınjık zhak natr'ıgwılıı geenjıt, dahııdı'yaa jùk adaı' akòo gwıjııdıt'aıh kwaa? Aıı dagwıdıį'e' gòonlıı guugaa dıgınjık zhàk nagwıthılıt dınohthan? Jıı geenjıt, aıı Specıal Commıttee kat uu'òk nagahdadal ts'àt nakhwıneh'ok kat dagıdı'ın geenjıt tr'agwınah'ın'.

Gınjıh Srınatr'agwahtsıı Gwık'ıt Tadzıihoh'ee

Aıı Commıttee kat chan jıı gınjıh ejùk gòonlıı geenjıt chan gògòontrıı. Gòo geenjıt gwıtr'ıt t'agwıtah'yaa geenjıt gısrıınatr'agwahtsıı jı' chan gwınzıı gık'àtr'aanjık. Jıı geenjıt ıhłogwınlı' gàh gwıtr'ıt t'agugwah'ıı jı' chan gwıheezaa:

- Gınjıh eenjıt dagwıdıį'e' gòonlıh jı' gwakak goots'àt tr'ıgıheendal geenjıt vınjık k'agugwahaadhat gıınıındhan.
- Dınjıı kat guukwaa gwıchıh googınjık tr'ooheendal jı' chan gwıheezaa.
- Gınjıh tatr'agwahnjıı nıts'oo tr'agwandaıı ejùk goonlıı gwıyaa'an gwıchıh akòo t'aheedı'yaa geenjıt gıınıındhan
- Drın gwıtak gwınyàanch'uu gwıtr'ıt nıhtat gwıhèelyaa jı' tthak gwınıınt'aıı gugwahàhtsaa geenjıt dıınjıgıdıjıı
- Jıdıı gwınzıı gwıtr'ıt t'agwah'ın jı' aıı hàh tth'aıh gwıįzrıı gugwahtsık gadıınjıgıdıjıı

Gınjıh dagoonch'uu k'ıghe' jıdıı hàh gwıtr'ıt t'agugwahàh'yaa chan gahgıheedandaıı. Jıı gwık'ıt, leıı dınjıı zhuh k'yùu gıgıi̧khıı kwaa jı', googınjık natr'agoonjık chan gwıınzıı. Gwınıınt'aıı jı' aıı tɬ'ee ınıhɬık gwa'an tthak gwıtr'ıt t'agugwahàh'yaa geenjıt duuyeh ts'àt ejùk gugwahtsıı geenjıt guunkagehneetyaa.

Yeh'ok nan gwındıı gwà'àn dınjıı kat dàgeedı'ın' geenjıt nıhtat gwıtr'ıt gugwałtsaıı. Jıı gwık'ıt:

- Maorı kat New Zealand gwızhıt danh, 'gınjıh t'òo' gıyàhnuu nagugwınıındhat. Aıı gwızhıt chan tr'ıının tsal kat ts'àt gooyuughwan kat hàh gık'àgahaandal nıhk'ıt gòo'aıı geenjıt.

- Hawaıı gwızhıt danh aıı dınjıı kat nıts'oots'àt atr'aadzoo dhıts'àa k'ıghe' ts'àt goo'ılık hàh gınjıh natr'akhak

- Navajo kat chan googe'tr'oonahtan tthak k'atr'ınahtıı ts'àt dınjıı tat googınjık gwızraıh nıhts'àt gıgi̧khıı

- Yeenın Scandınavıa gwızhıt aıı dınjıı kat tat dagwıdi̧i̧'e' gugwałtsaıı ts'àt aıı zraıh t'agıjąhch'uu

- Yeenın Great Brıtıan gwızhıt danh Welsh gootr'àhnuu kat language board gwılaıı gwıındhat aıı hàh googınjık guk'andeetr'ınahtıı

- Canada gwızhıt Quebec danh dınjıı tat tthak dagwıdi̧i̧'e' nıınt'aıı gugwàłtsaıı googınjık vat'àtr'ıjąhch'uu geenjıt nılıı

Canada gwızhıt danh dınjıı zhuh kat nıınzhuk googınjık srınatr'agwahtsıı geenjıt nıhts'àt gıgi̧i̧he' dàgıheedı'yaa geenjıt. Gwandak nıchıı neekaıı – *Towards Lınguıstıc Justıce for Fırst Natıons* (1990) ants'àt *Toward A Rebırth of Fırst Natıons Languages* (19941) – akòo t'agınuu zrıt gınjıh srınatr'agwahtsıı gwıheedılyaa jı' chan gwıınıındhan jıı gwık'ıt hàh:

- Dagwıdi̧i̧'e' k'ıghe' dınjıı zhuh gınjık geenjıt gàhtr'ıheedandaıı ts'àt tr'ıheendal
- Tr'oochıt nılıı kat gook'àgwaadhat gwats'àt dıts'àt tr'ıgıheendal
- Adaı' gwànoo tagwijùudhat ekhè' gugoonuu ants'àt srınatr'agwıheendaıı gwınjık tthak ts'àt gagootr'oohanahchyaa

- Ge'tr'oonahtan Zheh gwızhıt dınjıı zhuh k'yùu tth'aih gwıızıı gagootr'oohanahchyaa gwıınıındhan
- Gwıtr'ıt t'agwahàh'yaa gwıchıh ganıınjı'gıheedhat
- Nıts'oots'àt dıızheh gwızhıt gagootr'oonahtan geenjıt gwatanah'yaa

Gınjıh Eenjıt Dagwıdıın'e' Gwınyaa'ıı

Inıhłık gwà'àn juudın jıı gınjıh hàh gògòontrıı guuveenjıt gwıızıı gwıtoh gwıchùudhat gınuh jı' t'at geenjıt gık'atr'ahaandal. Canada gwızhıt danh, French chan ts'àt Uunjıt K'yùu dàgwıdı̨ı'e' k'ıghe' vak'àtr'ınahtıı dagòonch'uu, *Constıtutıon Act* (1982) ts'àt aıı 1985 daı' geenjıt *Offıcıal Languages Act* guuk'ıghe'. Jıdıı gwızhıt gwıdınıthàtł'oo tthak duuyeh hàh gwıtr'ıt t'agugwah'ın dagoonch'uu gınuu. Dınjıı Adats'àt K'agwaadhat k'ıghe' jıı tthak geenjıt gatr'agwahaandak jı' gwık'yınjı'gıdıjıı.

Leıı kat French chan ts'àt Uunjıt K'yùu geenjıt dagwıdıın'e' gıdı'ın zhık Canada gwızhıt danh gakhwındaıı. Jıı tthak gwıınzıı gwızhıt gwıdınuutł'oo kwaa gwınuu. Aıı hàh, Quebec gwızhıt tthak zrıt dınjıı zhuh kat googınjık k'atr'ınahtıı geenjıt gwıınzıı goo'aıı, terrıtorıes tık gıdılıı kat chan googınjık geenjıt dagwıdıın'e' chan gıdı'ın. Nunavut kat ıgıdınt'eh dagwıdıın'e' nahgwan jı' akòo t'agıheedı'yaa chan gwıtr'ıt t'agugwah'ıı. NWT gwızhıt ıhłak gwıyaa'an gwınıınt'aıı nılıı aıı *Offıcıal Languages Act* gwızhıt gwıdınıthatł'oo geenjıt nılıı.

NWT Eenjıt Gınjıh Natr'agwahtsıı Gwıtr'ıt T'atr'agwah'ıı

Aıı Specıal Commıttee kat chan jıdıı gwıtr'ıt nıhtat gugwałtsaıı zrıt jıdıı ıısrıts'àt gooveenjıt gwıjıınchıı agugwàh'aıı khehłat nagınıınlı' ts'àt vanchoh nak'oh zhak dhıtın gwızhıt nagugwınıınlı': dàgwıdı̨ı'e' ants'àt vınjık k'atr'agwaadhat hàh, guk'agwahthat, tsèedhòh gwıntł'atr'ahchuh, gwıtr'ıt gwats'an tr'ahtsıı, dınjıı ts'àt gwıtr'ıt goontł'agwıtaa'aıı akòo dagoonch'uu geenjıt. Dàgıheedı'yaa tthak geenjıt gısrıınagugwıhee'aa natr'ıgıınjıı.

5. Dagwıdı̨ı'e' ts'àt Vınjık K'atr'agwaadhat hàh: Jùu dagoonch'uu gwıtr'ıt gwıheelyah jı' aıı dınjıı kat khehłok akòo t'agıheedı'yaa geenjıt agadanthan' k'ıghe' jı' chan gwıheezaa. Jıı dagwıdı̨ı'e' nıınt'aıı geenjıt gıınıındhan ts'àt dınjıı kat hàh gwıınzıı goovah gwıheelyaa geenjıt gwıınıındhan. Dagwıdı̨ı'e' k'ıghe' tthak gwıtr'ıt gwıheelyah jı' gadıınjıtr'ıdıjıı. Gwıjıınchıı hàh, ge'tr'oonahtan tat dıgınjık eenjıt dagwıdı̨ı'e' nıınt'aıı gıheedı'yaa jı' chan gwıheezaa. Ndoo nyàa'aıı ts'àt, language board gwatat gwıhèelyah jı' chan gwıınzıı ts'àt vatr'ıgıheekhyah geenjıt gıheedılyaa.

6. K'atr'agwahthat: Gwınzrı akòo t'agıheedı'yaa geenjıt gınıındhan. Kaık'ıt gwızhıt dınjıı kat goovah akòo t'agıdı'ıı jıdıı dagıheedı'yaa hàh. Shık vık'andeh-tr'ınahtıı jı' geenjıt gınıındhan.

7. Tsèedhòh Goontł'àgwıdaa'aıı: Tsèedhòh geenjıt gınıındhan gınjıh hàh t'agıheedı'yaa. Ants'àt chan, gınjıh tthak hàh k'adagwıdaadhat gwıjaa gıheedılyaa gınıındhan. Shık tsèedhòh gwızhıt gwıteelyaa ànts'àt ızhıı gwıtr'ıt geenjıt heelyah jı' geenjıt gınıındhan chan gınuh.

8. Gwıtr'ıt Goontł'àgwıhee'aa: Dınjıı tthak geenjıt gınleıh kwaa jı' aıı gooveenjıt gwıtr'ıt goontł'àgwıhee'aa geenjıt gınıındhan.

9. Dınjıı Leıı Gıık'àgahaandal Geenjıt: Gınjıh Srınatr'agwahtsıı gwızhıt t'at łehte'deelyaa ts'àt edınehtł'eh gıdı'ın jı' gehkhee ts'àt dınjıı zhuh gınjık gà'oonahtan leıı chan gagootr'oohanahchyah jı' chan gwınıındhan. Jùu dàgoonch'uu ànts'àt gwıtr'ıt gıheedı'yaa geenjıt akòo t'agıdı'ıı geenjıt gınıındhan.

F. Gıık'àtr'aanjıı ts'àt Srınatr'ıgwılıı: Shìk gınjıh hàh gwıtr'ıt gwıheedılyaa gwınıındhan chan gınuh. Jùu dàgoonch'uu aıı gınjıh edınehtł'ee', dıgınjık tr'oonjıı ts'àt atr'adantł'oo ts'àt ızhıı srınatr'ıgwılıı geenjıt. Map kak nıjın teetshık goo han goovoozrı atr'adantł'oo gwınıındhan. Anjoo kat ts'àt juudın gınjıh hàh t'agıınch'uu tthak jıı geenjıt goot'agwıdahch'yaa gınıındhan.

G. Dınjıı Zhuh K'yùu Gatr'oonahtan: Nıjın gwızhıt gınjıh nehsrıjàhch'uu nılıı jı' aıı goovàh gwıheedılyaa geenjıt. Tr'ının tsal ts'àt Grade 12 gwıts'àt aıı dınjıı kat goovah t'agıheech'yaa chan gınıındhan. Dınjıı Zhuh k'yùu gàtr'oonahtan jı' aıı t'at nıhłınehch'ı' gwatat gwıheedılyaa geenjıt gwınıındhan. Chan yùughwan kat goovah t'agıınch'uh jı' gadıınjıgıdızhıt. Gà'oonahtan tthak gwınzıı akòo t'àgıheedı'yaa geenjıt gwıızıı gagootr'oonahtan geenjıt gınıındhan.

H. Gatr'ıgıheekhyah Geenjıt: Aıı gınjıh tthak geetak nehsrıjahch'uh jı' chan nıhkhan gatr'agwahaandak jı' chan gwıheezaa, ısrıts'àt k'eejıt tat akòo t'agoonch'uh geenjıt gınıındhan. Juk gweendoo gwıt'agwadahch'yaa geenjıt dınjıtr'ıdıjıı ts'àt oozhıı kwaa hàh akòo t'agıheedı'yaa. Goonehch'ı' akòo t'agıheedı'yaa kwaa geenjıt gatr'ıgıukhıı gwınıındhan ts'àt tthak srıts'àt akòo t'agıheedı'yaa chan gwıheezaa.

I. Iıtsıı Gu̧ukhıı Kak Gatr'ıgıukhıı ts'àt Iıtsıı Adantł'oo Ganadhındaıı Hàh: Jıı tthak goovah gwıheedılyaa jı' chan gwınzıı. Jùk gweendòo jıdıı hàh nıhts'àt gınııdıkhıı, aıı tthak

chan gwıt'agwahdahch'yaa ants'àt jıdıı gınjıh tthak geenjıt chan. TV gòo radıo kak geenjıt gagootr'oohanahchyaa geenjıt gwıınıındhan.

Aıı tthak łòo gwıtr'ıt gwıınchıı geh'àn gwįzrıı akòo t'agıheedı'yaa geenjıt nıidadhan tthak ts'àt dıiyeenjıt gwıteezaa dagoonch'uu gatr'oolıı.

6. DIIGINJÌK VAT'ATR'IJĄHCH'UU DAGOONCH'UU GEENJIT GWINYÀA'II: T'ALÈE GWITR'IT T'AGWAH'IN?

Aıı Specıal Commıttee kat chan jıı *Offıcıal Languages Act* t'at dagòonch'uu geenjıt gwızhıt gugwınoh'ıı ts'àt t'alèe gwıtr'ıt t'agwah'ın geenjıt gụụkànohtıı gootr'ahnuu. Jıdıı geenjıt gıidıhe' aıı gwınjık gwıtr'ıt t'agugwah'ın'. Jıı gwandak nagwan geenjıt, gınjıh tık gwıt'eh zrıt jıdıı gwıdınùutł'oo zrıt gwıheelyaa: Legıslatıon, Management, Program ànts'àt aıı Gwıtr'ıt Srınatr'ıgwılıı geenjıt gwıheelyaa.

NWT Gınjık Tthak Dagwıdįį'e' Gwınyàa'ıı

Jıı NWT *Offıcıal Langauges Act* leıı kat vat'àgıjąhch'uu ts'àt gwıjıınchıı nılıı aıı geenjıt dıigınjık tthak geenjıt dagwıdįį'e' goots'an ahtsıı. Guugàa zrıt, jıı gwızhıt geenjıt gwınıınt'aıı vàh gwılıı:

- Gınjıh eenjıt dagwıdįį'e' geenjıt dàgwınuu t'agwahnuu
- Kaıık'ıt gwızhıt gınjıh k'atr'ınahtıı kat goovaadàndaıı geenjıt ts'àt dagwıdįį'e', ıısrıts'àt dıikaıık'ıt gwızhıt danh
- *Gògwınıı'ee* eenjıt gatr'agwaandak
- *Gògwınıı'ee* eenjıt gwakak natr'agwıheedılyaa

Aıı Gınjıh eenjıt Commıssıoner nılıı vat'aıı chan nıchıı kwah. Leıı geenjıt akòo t'agoonch'uh gatr'oolıı, aıı *OLA* gwızhıt jıdıı gwıdınuutł'oo goo akwah jı' geenjıt. Gehkhee ts'àt Legıslatıve Assembly hàh gwaandak tł'ee vıdıı gıgįįhe' kwaa. Iısrıts'àt zrıt, aıı 'gınjıh k'andehnahtıı' ts'àt 'gınjıh vatr'ıgįįkhıı' gwıtr'ıt chan gwınzıı gatr'agwaandak kwaa dagoonch'uu. Duuleh Language Board gwıteelyaa jı' chan gòo ızhıı geenjıt gwıjıınchıı chan gwıheezaa.

Gwat akòo t'agıınıındhan zrıt, *Educatıon Act* (1995) dınjıı zhuh gınjık geenjıt tr'oochıt googınjık nılıı gòo tr'oochıt nıgehndoo geenjıt gàgootr'oonahtan, aıı *gogwınıı'ee* zrıt gınjıh gwıntł'agwıtee'aa geenjıt. Jıı geenjıt akòo t'agınuu zrıt gwıınzıı akòo vak'atr'ınıltı' dagoonch'uu gwızraıh – juk gwats'àt nıts'oots'àt gwıtr'ıt t'agugwah'ıı geenjıt goo'aıı nılıı.

Juk at'at chan dınjıı adats'àt k'agwaadhat gwızhıt tthak aıı łoo hàh gwızhıt gwıteelyaa gagoolıı ants'àt dııyeenjıt gwıteezaa. Aıı *OLA* zrıt jıı dagwıdıın'e' gugwahtsıh jı' duuyeh gwıch'ı' gwıheelyaa dagoonch'uu nakhwah gwıch'ın kat gooveenjıt goo'aıh.

Gınjıh Vat'atr'ıjąhch'uu Eenjıt K'atr'agwahthat ts'àt Tsèedhòh Srınatr'ıgwılıı Nagwınyaa'ıı

Jıı natr'ıgwınah'ı geenjıt, daankat gıdılıı gwıt'eh geenjıt gwıtèelyaa geenjıt gatr'ıgı̨ı̨khıı: dagwıdı̨ı'e' ts'àt vınjık gwıtr'ıt gugwahtsıı geenjıt, k'atr'agwahthat nıts'òo tàdhı'ee geenjıt, gatr'agı̨ı̨khıı ts'àt gatr'agwaandak, gehkhee ts'àt tsèedhòh gwıntł'agadahchuh.

Dàgwıdı̨ı'e' ts'àt Vınjık Gwıtr'ıt Gugwahtsıı Geenjıt

Aıı GNWT kat chan *Official Languages Policy* gogahnuu gwızhıt zrıt aıı dınjıı kat chan "dagıdı'ın geenjıt goovàh akòo t'agıdı'ı geenjıt dıınjıgıdızhıt" gıheedı'yaa. Jıı dagwıdı̨ı'e' zrıt government gwızhıt boards ts'àt agencies kat chan jıı vınjık gugwıhee'aa. Aıı Mınıster ECE eenjıt nılıı jıdıı tthak gwızhıt geenjıt vak'àhnahtyaa geenjıt heelyaa, akòo ts'àt ızhuu kat dıgıgwıtr'ıt gwızhıt gwık'ıt akòo t'agıheedı'yaa geenjıt gıınıındhan.

Jıı edınehtł'eh *Official Languages Guidelines Manual* gııyàhnuu zrıt, jıdıı gıınıındhan gwızhıt gwıdınùutł'oo. Gwıınlıt eenjıt gwaandak ts'àt nıhłınehch'ı' eenjıt ts'àt nıjın gwà'àn akòo t'agıheedı'yaa geenjıt nılıı. Akòo ts'àt dınjıı kat jıı gwızhıt gàh gıheedandaıı geenjıt gwık'ıt goo'aıı nılıı. Jùu t'agıdı'ın jı' t'at 'actıve offer' oonjıt k'yùu zhıt akòo t'atr'agwahnuu.

Aıı Specıal Commıttee kat chan k'eejıt dagwıdıınu' gwık'ıt te' gıgı̨ı̨he'. Inıhłık gwà'àn gwıtr'ıt gwıhèelyaa gwınuu goozhık akòo tàgòodhat kwah. Aıı gınjıh zrıt "actıve offer" chan gwıınzıı gwızhıt dhıdlıı kwaa geenjıt. Iısrıts'àt zrıt, leıı kat aıı gwızhıt vık'andeh-tr'ınahtıı kwaa. Leıı kat chan dagıheedı'yaa chan gahgıdandaıh kwaa. Jıdıı gwızhıt tthak aıı gwıınzıı vıgwıdeech'ın kwaa gık'àtr'aanjık chan gınuh.

Vak'atr'agwaadhat Nıts'òo Dıınch'uu Geenjıt

Jıı gwızhıt aıı *OLA* zrıt Legıslatıve Assembly vık'àtr'ınahtıı guuzhık aıı Mınıster veenjıt nılıı vadraıı dıınch'uu kwaa k'ıt dagoonch'uu. Aıı Mınıster geenjıt nılıı jıdıı polıcy gwızhıt natr'ınıınlıı geenjıt vıgwıtr'ıt nılıı gwızraıh. Aıı Gınjıh eenjıt Commıssıoner zrıt dàtr'ıheedı'yaa geenjıt goovàh gwaandak gwızraıh gwàt geenjıt gwıtr'ıt t'agwah'ıı

kwaa geenjıt nılıı. Drın gwıtak gwınyàanch'uu t'at gwınlıt gwızhıt gwıtr'ıt gwıhèelyaa dagòonch'uu ànts'àt tthak geenjıt goovàh dha'aıı nılıı. Leıı kat gwınzıı gwıtr'ıt t'agwah'ın gwınuu gwàt gwınchıı kwaa dagoonch'uu. ECE gwızhıt zrıt gwınzıı geenjıt gòo'aıı kwaa k'ıt nılıı. Łąhch'ıı hàh tthak łòo duuyeh gwıtr'ıt t'agugwah'ıı jıı geenjıt gık'atr'aanjık chan gınuh.

K'eejıt dàgwınuu tth'aıh vatr'ıgıįkhıı gwàt zhùu ch'ıı'àn gwızraıh tr'ıgıįkhıı k'ıt akòo t'àgwınuu aıı geenjıt gwık'ıt te' natr'ıgıınjıı kwaa gatookhwındaıı.

Gwıtr'ıt Gwıhèelyaa ànts'àt Gatr'agwaandak Geenjıt

Jıı geenjıt łòo jıdıı geenjıt gınıındhan tthak gwızhıt gòo'aıı kwaa aıı geh'àn zhùu ıı'àn gwızhıt akòo t'agıheedı'yaa geenjıt dıınjıgıdızhıt. Government kat chan aıı gwızhıt gwıızıı vak'àtr'ınahtıı kwaa. Khaıı gwıtak gwınyàanch'uu tsèedhòh eenjıt gogoodahkat aıı gwızhıt duuyeh jıı geenjıt gogoodahkat kwaa. Iısrıts'àt guuveenjıt gòo'aıh kwaa nıhkhan akòo t'àgınuu. Khaıı 1999 ts'àt 2000 daı' dıigwıtr'ıt geenjıt tsèedhòh làı' dııts'an gugwàłtsaıı gwàt gwınchıı kwaa. Aıı guuzhık jùk gwats'àt vatr'ıgıįkhıı geenjıt gàchıishındak.

Shık zrıt gwandak dagwıdı'ıı geenjıt nahoodahkat guuzhık łòo natr'ıgwınah'ıı geenjıt gwık'ıt gòo'aıh kwaa. Jıdıı gwıntł'atr'ahchuh geenjıt vık'àndehtr'ınıłtı', duuyeh jıdıı gwıtoh gwıchùudhat geenjıt. Aıı geh'àn łòo gwıyaa'an gwıızuu gwınlı' k'ıt gwıtr'ıt gugwahtsık.

Tsèedhòh Gwıntł'àtr'ahchùh

1985 dàı' gwats'at zrıt aıı Canada-NWT Cooperatıon Agreement gwızhıt zrıt tsèedhòh nıchıı goots'an gugwàłtsaıı khaıı gwıtak gwınyàanch'uu geenjıt. Aıı vakak zrıt gwıtr'ıt gwınchıı gogwàłtsaıı ts'àt tth'aıh akòo t'àgıheedı'yaa geenjıt dıınjıgıdıjıı.

French gınjık geenjıt dàgwınuu k'eejıt zrıt aıı tthak googınjık gwızraıh t'àgıjąhch'uu chan gwınuh government gwızhıt. Dınjıı Zhuh Gınjık Tsèedhòh zrıt gwıtr'ıt leıı nıhtat chan t'àgıjąhch'uu. Nagwıdàdhat leıı gwızhıt, GNWT Language Bureau gwızhıt danh, nıjın gwızhıt gwıtr'ıt nıhłınehch'ı' dàgwìdìch'uu hàh goo'aıı ezhık danh tsèedhòh gwınchıı use gahtsıı. Aıı tsèedhòh lat chan kaık'ıt gwızhìt t'agıjąhch'uu chan gık'atr'aanjık. Nyahgwan gwànoo zrıt aıı contrıbutıon agreement kat k'ıghe' tsèedhòh goots'an gugwałtsaıı chan gınuh dıgıgwıtr'ıt eenjıt zhan gwıhèelyaa geenjıt.

Aıı GNWT kat zrıt dınjıı zhuh gınjık nıhtat goonlıı geenjıt tsèedhòh leıı goots'an ahtsıı khaıı gwıtak gwınyàanch'uu geenjıt. K'eejıt khaıı gwànoo dàk nagwıjaanaıı. Tsèedhòh leıı aıı DEC kat chan goots'àt akòo ts'àt dınjıı zhuh gınjık ge'tr'oonahtan ts'àt akòo t'agıdı'ın. Ek'ıdhınjıı at'aonyàanch'uu geenjıt tsèedhòh ge'tr'oonahtan tthak goots'an ahtsıı every year akòo t'agıdı'ın.

Aıı Specıal Commıttee kat zrıt tsèedhòh gwınchıı ganınjı'tr'adhat chan gınuh. Vàh tagwıjùudhat geenjıt gàhgıdandaıı kwaa gık'àgaanjık. Guuzhık jùk at'at tr'ının tthak gòotsıı ts'àt gòotsuu gınjık atr'agweedındak geenjıt gòonlıı aıı tthak gat'àgınınındhan kwàh.

GNWT chan Gınjıh Eenjıt Commıssıoner nılıı tsèedhòh gıts'an ahtsıı. Khaıı ıhłak $350 thousand dollars t'agıjąhch'uu ànts'àt khaıı k'eejıt gwànoo dàk natr'agwàłtsaıı t'at $450 thousand gwıts'àt.

Akòo ts'àt zrıt aıı Specıal Commıttee t'at aıı tsèedhòh dıyeenjıt gwınzıı gwàt tth'aıh leıı geenjıt gogoodahkat. Aıı Commıttee dagwınuu zrıt aıı vatr'ıgıınkhıı geenjıt gugoontrıı, nıhtat dagwıdı'ıı geenjıt gwınzıı gàhgıdandaıı kwaa geenjıt. Juudın gınjıh hàh gwıtr'ıt t'agwah'ıı kat chan gatr'agwaandak jı' chan gwınzıı gwıheelyaa dagòonch'uu. Tsèedhòh vatr'ıgıınkhıı ts'àt vàh gwıtr'ıt t'agwahah'yaa jı' chan gwıızıı. K'eejıt chan dagwınuu tth'aıh vatr'ıgııkhıı ts'àt duuyeh gwık'ıt tè' gıtıhkhyah guk'agwıhndaıı.

Gınjıh Vat'atr'ıjahch'uu Gugwıtr'ıt ts'àt Gwıtr'ıt Nıhtat Goonlıı Nagwınyaa'ıı

Dıigınjık leıı kat vatr'ıgıįkhıı kwah jı' aıı GNWT khe' duuyeh vak'àtr'ahnahtyaa dagoonch'uu. Guugàa zrıt, dınjıı kat googınjık zhıt nıts'oots'àt gàh gwınzıı gwıtr'ıt t'agugwahah'yaa geenjıt tsèedhòh akòo dıinch'ıı gıheedı'yaa geenjıt vak'ànahtıı.

Dıigınjık Tthak ts'àt Gwıtr'ıt Nıhtat Gwaatsıı Geenjıt

Dıigınjık tthak ts'àt guk'atr'ınahtıı geenjıt aıı GNWT nıhłınehch'ı' gugwahtsıı geenjıt gadhan nılıı. Leıı kat nıts'oots'àt vàh gwıtr'ıt t'agwah'ıı chan gıınleıh kwaa. Aıı geenjıt ınıhłık gwà'àn gwıtr'ıt t'agugwah'ıı geenjıt gòonlıı gakhwındaıı, jıı gwık'ıt:

- Nıts'oots'àt atr'adantł'oo chan nıhk'ıt akòo t'ıdı'ıı geenjıt ts'àt gınjıh gwaatsıı geenjıt gwınınındhan

- nan dıınagòo'ee nıts'òo tr'oozrıı geenjıt gwıtr'ıt
- łehte'dehdeelyaa ts'àt dınjıı zhuh k'yùu geenjıt gà'oonahtan geenjıt gàgootr'oohanahchyaa
- ge'tr'oonahtan dınjıı zhuh k'yùu zhıt
- Gınjıh eenjıt gatr'ıgıheekhyah guk'àtr'ıgwıheendaıı
- gwandak ahtsıı akòo dàgòonch'uu gwats'àt tr'ıgıheendal geenjıt

Jıdıı ıısrıts'àt gwıhèelyaa jıı geenjıt jùu gwık'ıt nılıı:

- Dınjıı Zhuh Gınjık leıı geenjıt gınjıh edıneht'ee' ts'àt gınjıh ahtsıı geenjıt gwıtr'ıt t'atr'agwahah'yaa
- anjoo kat gugwandak akòo dagòonch'uu ts'àt googınjık tape goo vıdeo kak tr'oonjıı chan gwıınıındhan
- Edıneht'eh vakak tr'ıgıkhıı, vıdeo ts'àt jıdıı gınjıh gatr'oonahtan geenjıt gwatahtsaa gwıınıındhan
- Nan dıınagòo'ee nıts'òo tr'oozrıı geenjıt gwıtr'ıt t'agwahah'yaa
- Łehte'dèhdeelyaa ıısrıts'àt srıigwandaıı ànts'àt atr'oodahkat gugwıtr'ıt gwızhıt
- Dınjıı Zhuh K'yùu geenjıt gà'oonahtan gàgootr'oohanahchyaa
- Dınjıı Zhuh K'yùu gùgwìdee'ın gwaatsıı jı' chan gwıheezaa
- Radıo ts'àt Televısıon geenjıt dınjıı zhuh khehłok k'ıighe' vak'agwahaadhat ts'àt tsèedhòh goots'an tr'ahtsıı gwıınıındhan

Gwàt leıı kat gwıınzıı gooveenjıt gwıtoh gwıchùudhat guugàa zrıt jıı ızhıı kat gatr'ıgıheekhyah gwıınıındhan:

- NWT gwızhıt nıts'òo atr'adantł'oo chan gıınleıh kwaa aıı geh'àn goots'àt tr'ıtr'ıheendal gwıınıındhan

- Geetàk ejıch'ıı tr'ahtsıı school geenjıt gwàt gwıntł'atr'ahchuh geenjıt gwıınzıı akòo tagwadhat kwaa. Geetàk nıhk'ıt gwahtsıı geenjıt gat'agıınıındhan kwah. Jıdıı tr'ahtsıı gwıtł'at gwızhıt k'atr'ınahtıı gwıntł'atr'ahchuh geenjıt gıınıındhan.

- Jıdıı łehte'dèhdeelyaa gàgootr'oohanahchyaa geenjıt gwıınıındhan, Jùk gweendòo jùu dàgòonch'uu gwııdı'ın kwaa ts'àt justıce, srıigwandaıı, akòo dagıınch'uu gwııdı'ın kwaa geenjıt gàgootr'oonahtan geenjıt gwıınıındhan.

- Dınjıı zhuh gınjık gà'oonahtan gıınleıh kwaa geenjıt gwızhıt gàgootr'oonahtan jı' chan dıiyeenjıt gwıheezaa. Goolàt kat chan gà'oonahtan nıhtat gòonlıı guuzhık nekhwek'yùu gıgıjkhıı kwaa.

- Gè'tr'oonahtan Zheh gwızhıt tthak nıts'oots'àt dıitr'ıının kat hàh gwıtr'ıt t'agugwah'ıı chan gwıyeendoo gwıizıı t'agòonch'uh kwàa. Dıitr'ıının kat duuyeh nekhwek'yùu gıgıjkhıı.

- Juudın kat dınjıı zhuh gınjık gàgootr'oonahtan chan gwıyaa'an gwìızuu vìgwıdeech'ın. Aıı gwızhıt geenjıt gwıtr'ıt gwıhèelyaa jı' chan gwıınzıı.

- Gınjıh eenjıt gatr'ıgıjkhıı ts'àt dıgıgwıtr'ıt gwıınzıı gwızhıt gwıtr'ıt gwahtsıı chan guk'àndehtr'ınahtıı kwah.

- GNWT gwızhıt zrıt aıı jıdıı ıtsıı atr'adantł'oo hàh tr'oo'aıı aıı Dınjıı zhuh dıı'adaa t'atr'ıjàhch'uu kwah.

Jıı tthak zrıt Specıal Commıttee gugwandak khaınkoo gwızhıt gatr'agwaandak.

French Gınjık Geenjıt Gwıtr'ıt

Adachoo ts'àt GNWT kat hah French gınjık geenjıt gwıtr'ıt t'agugwatah'yaa gwınuh. Aıı guuzhık łòo French kat chan tsèedhòh gwııntsınh kaık'ıt gwızhıt gwıtr'ıt ts'àt tsıı'ın akòo dıınch'ıı geenjıt nagugwınıınlıı. Jıı tsèedhòh zrıt k'eejıt kat French gınjık gàgootr'oonahtan geenjıt, googınjık atr'ıgıjkhıı, tr'ıının tsal gàgootr'oonahtan, French gınjık gwandak ahtsıı gwık'ıt geenjıt, ts'àt dınjıı kat ejıich'ıı tr'ahtsıı aıı hàh tthak gwızhıt gwıt'àgwıjąhch'uu.

Gınjıh Vat'àtr'ıjąhch'uu Geenjıt Gwıntł'àgwıdaa'aıı

Aıı *OLA* ts'àt Offıcıal Languages Polıcy ts'àt Guıdelınes gwızhıt gòo'aıı gwık'ıt aıı GNWT kat dınjıı zhuh gınjık nıhtat gòonlıı gwızhıt gwıtr'ıt gugwahtsıı geenjıt dıınjıgıdızhıt. Aıı Specıal Commıttee kat chan jıdıı GNWT gwızhıt gınjıh vat'àtr'ıjąhch'uu geenjıt gwıtr'ıt gugwahtsıı dagòonch'uu gık'àgaanjık t'at tık gıdılıı: dınjıı kat gınjıh neekaıı gıgıikhıı jı' geenjıt, departments tthak gwats'àt edınehtł'eh zhıt dagıdı'ıı gòo edınehtł'eh gıdı'ın ànts'àt dąhłeıı, ts'àt nıts'oo vàh akòo t'agıdı'ıı geenjıt.

- GNWT gwızhıt dınjıı kat juudın gınjıh neekaıı gıgıikhıı gooveenjıt tsèedhòh

gıdı'ın gınuu. 2001 dài' dınjı lat zraıh aı tsèedhòh gogoovıınkat. Aı chan dagòonch'uu gwızhıt gugwınah'ın kwaa. Aı gwızhıt chan gwıtr'ıt t'agugwahah'yaa geenjıt dınjı'tr'ıdıjı.

- Gınjıh gwıt'àgwıjąhch'uu geenjıt natr'ıgınjı, guuzhık łòo aı gwandak łachan gwijùudlı tthak ts'àt natr'ıgwahnah'yaa geenjıt gugòontrı aı Specıal Commıttee gıtr'àhnuu. Gwàt guugàa zrıt ınihłık gwà'àn gwats'àt dınjı kat gooveenjıt gwıjınchı zhàn gınlıh kwaa gıyàhnuh.

- Jıdı tthak hàh gwıntł'àtr'ah'aı geenjıt jùu gwık'ıt:
  - French gınjık zhıt ɻ'ee ts'àt dagwıdɻ'e' gwı'dınehtł'ee łehte'tr'èhdeelyaa
  - Atr'oodahkat gwızhıt łehte'deelyaa gwats'an tr'ahtsı (khaı 2001-2002 dài' $19 thousand gogoovıınkat)
  - Gwìnıı'ee, Srıgwandaı ts'àt Nehsrıjàhch'uu K'àtr'ınahtı geenjıt gınjıh gugwahtsı geenjıt
  - Srıgwandaı ts'àt Nehsrıjàhch'uu K'àtr'ınahtı geenjıt łehte'deelyaa geenjıt tsèedhòh t'agıjąhch'uu

Tthak ts'àt gwınoh'ı jı', dınjı zhuh k'yùu zhıt łehte'tr'ıdeelyaa geenjıt gwıtr'ıt t'atr'agwah'ı kwaa dagòonch'uu gınuh.

13. JIDII EJÙK TR'AGWAHTSII GEENJIT GANIINJÌ'TR'ADHAT

Aı Specıal Commıttee dıgıgwıtr'ıt gwızhıt ınihłık gwà'àn tthak zrıt duuyeh aı gwızhıt gwıınzı gwıtr'ıt t'agugwah'ın kwaa geenjıt gık'àgaanjık ts'àt łoo hàh akòo t'agıdı'ın jı' duuyeh ejùk gugwahtsı gwık'ıt nagwijàazhı dagòonch'uu gınuh. Aı edınehtł'eh 2002 Progress Report gıyàhnuu gwızhıt zrıt, jıdı ejùk gugwahtsı geenjıt gugwıhèelyaa geenjıt natr'ıgınjı. October 2002 dài', łıtr'ıljıl gwızhıt danh jı tthak gugwınah'ın'. Aı tł'ee chan gwızhıt gugwınah'ın geenjıt khehłòk nagwijılzhı nıhkhàh łachan gwijùudlıh nagugwahtsık. Tthak ts'àt jıdı khehłòk gòonlı gwızhıt gatr'ıgɻhe' ts'àt k'atr'agwaadhat gwızhıt natr'ıgınjık. Tthak ts'àt jıdı gatr'ıgɻhe' at'aonyàanch'uu gwızhıt gugwınah'ın dagınch'uh ts'àt gwandak khaınkoo gwızhıt natr'ıgınjı dagınch'uu. Jıdı gatr'ıgɻhe' ızhàk gwızhıt gwıtanoh'yaa.

14. DÀTR'ÌHEEDI'YAA TS'ÀT JIDÌI EJÙK GUGWATAHTSAA GEENJIT TR'AGWAHTSII

Gwandak gwats'an tr'ahtsı dài', gınjıh natr'agwahtsık geenjıt khehłòk geenjıt nılı kat chan guuveenjıt gugwıheetrı gık'àgaanjık. Jıdı tsèedhòh gıdı'ı nıts'oots'àt gwıheezaa

geenjıt gwıt'àgwahdahch'yaa ts'àt k'eejıt nılıı tthak zrıt atr'agwahah'yaa dagòonch'uu. Yeh'òk khehłòk nılıı kat nıhkhàh gwıtr'ıt t'agugwahah'yaa geenjıt dıınjıgıdızhıt. Nıts'oots'àt dıgınjık nıınjı'tr'adhat aıı tthak zrıt ejùk gugwıtahtsaa geenjıt gınıındhan. Nıhłı'ejùk zhàn tr'ıınlıı geenjıt nıhkhàh gwıtr'ıt t'agwahàa'yaa geenjıt gwıınıındhan ts'àt dàgwıdı'e' gugwahtsıı dıgınjık k'àtr'ınahtıı geenjıt tr'ıınıındhan.

Zhıt gwızhıt zrıt jıdıı eenjıt akòo t'agwıdı'ıı geenjıt gatr'agwaandak ts'àt anjòo kat, yùughwan kat ts'àt dıtr'ıının kat gooveenjıt jùhts'ants'àt gwıtr'ıt t'agwàa'ıı. Akòots'ants'àt chan gınjıh geenjıt gwıtr'ıt t'agwàa'ıı ts'àt jıdıı goodavee gwıheezaa hàh tthak goovàh gwıtaandak ts'àt dıızheh gwızhıt, dıikaıık'ıt gwızhıt ts'àt ınıhłık gwà'àn tthak geenjıt gwıt'àgwıdaach'yaa geenjıt gwıınıındhan. Gwıteezaa akòo t'àgwıdı'ıı ts'àt jıdıı eenjıt gwıtaandak aıı tthak jıı gwızhıt gwıtèelyaa:

Nagwıdàdhat neekok jùutın gwìndoo gwınjık zrıt, nıhłe'ejùk t'àgwıdıch'uu geenjıt gatııdandaıı geenjıt łòo gwıt'àgwıdaach'uu geenjıt gwıınıındhan. Gınjıh geenjıt dagwıdı'e' ts'àt dınjıı zhuh tr'ıınlıı geenjıt ts'àt ejùk t'ııdıch'uu geenjıt zhàn gwızhıt gòonlıı. Uunjıt ts'àt French kat chan ıgıdınt'eh nıhk'yaa'àn gwızhıt t'agıınch'uu geenjıt łòo gwınjık gugwıheendaıı t'agıınch'uu gatııdandaıı ts'àt dıtat t'agıınch'uu ts'àt goovanıınjı'tr'adhat gwızraıh t'agòonch'uu nuh.

Gwandak leıı gwııdı'ın, jıdıı gàhgwıdandaıı, gwık'ynjı'tr'ıdıjıı, jıdıı dàgwıdı'ıı tthak ts'àt nıhłe'ejùk gòonlıı geenjıt gatr'ıgı̨ıkhıı k'ıghe' gıık'àtr'aanjık. Nıhtat chan nıhk'ànaatıı ts'àt nıjın gwats'àt tr'ıınlıı tthak łòo gàhgwıdandaıı ts'àt yınjı'tr'ıgwıchıl'ee ts'àt tthak gwıınzıı tr'agwandaıı geenjıt k'àtr'ınahtıı geenjıt gòo'aıı.

Jıdıı Ejùk Gwıhèelyaa Gatr'agwahaandak

Jaaghat dèe gwızhıt t'ııdıch'uu geenjıt nakhwanh, Specıal Commıttee ııdalıı, jıdıı tthak gwıdhàatsaıı ts'àt vınjık gwıtr'ıt t'agugwahah'yaa geenjıt dıınjııdızhıt gııyàhnuu, aıı geenjıt jıı tthak gwık'ıt gwıtr'ıt t'agugwah'ıı geenjıt ts'àt aıı dagwıdı̨'e' gwınıınt'aıı gwahtsıı geenjıt gwıhèelyaa.

10. Aıı gınjıh vat'àtr'ıjąhch'uu geenjıt gwınıınt'aıı gwahtsıı geenjıt, jıı tthak gwıınıındhan:

A1. Nıts'oots'àt aıı *OLA* gwıdınıthàtł'oo gwılàt ejùk gwahaatsaa jùk gweendòo gwık'ıt gwıhèelyaa ts'àt ànts'àt aıı gınjıh gwızhıt gwılàt srıts'àt gwık'ıt gwahaatsaa gwıınıındhan ts'àt jıdıı łehte'tr'ıdıınlı' ejùk gwahaatsaa.

A2. Dınjıı zhuh gınjık aıı *OLA* gwızhıt ejùk gwahaatsaa North Slavey, South Slavey, Dogrıb ts'àt Chıpewyan kat hàh tthak geenjıt.

A3. North ts'àt South Slavey guugàhnuu zrıt (dınjıı zhuh k'yùu zhìt atr'adantł'oo gòo akwaa') ts'àt Inuvıaluktun ts'àt Innuınaqtun gıiyàhnuu kat, nıhk'yùu nagugwınıı'aıı *OLA* gwızhıt Sectıon 4 danh, ts'àt nıts'oots'àt łehte'tr'ıdıınlıı gwı'dınehtł'ee gwızhıt vakwaa tr'agwahtsıı geenjıt dıınjıgıdıjıı.

A4. Aıı gınjıh Mıchıf gıiyàhnuu gık'àgaanjık tł'ee duuleh tsèedhòh gwats'an tr'ahahtsaa.

A5. Tr'oochıt dàgwıdıınu' Preamble gıiyàhnuu gwızhıt ejùk gwatahtsaa geenjıt ts'àt aıı kaık'ıt gwıtak gwınyàanch'uu gwızhıt gatr'agwahaandak gıınıındhan ts'àt adaganh googwıtr'ıt gwıhèelyaa geenjıt gàhtr'ıheedandaıı eenjıt gwınuu t'agwınuu.

A6. Sectıon 14 OLA gwızhıt gwınzrıı gwıtahtsaa gadıınjıgıdıjıı dagwıdıį'e' gwık'ıghe' akòo t'àheedı'yaa gıınıındhan. Gwıtr'ıt gwıheedılyaa jı' gwıchıh k'atr'agwaadhat gıınıındhan Srıgwandaıı geenjıt, Gaotr'oonuu gwıch'ı' geenjıt, ts'àt Nehsrıjàhch'uu K'àtr'ınahtıı geenjıt gwınıındhan. Polıcy k'ıghe' gatr'agwahaandak gıınıındhan duuyeh gwınjık gatr'ıgıįkhıı k'ıghe' nuh t'agınuh.

A7. Departments ts'àt agencıes kat chan nıts'oots'àt *OLA* gwızhıt goovàh akòo t'agıheedı'yaa gwıınıındhan ts'àt akòots'ants'àt dıgıgwıtr'ıt gwızhıt gwıheedılyaa gıınıındhan.

A8. Aıı *OLA* juudın adachoo veenjıt gwıhee'aa geenjıt akòo dagwıtaanjaa geenjıt gwıınıındhan, gehkhee ts'àt nanagwıdadhat gwızhıt gwandak aıı Legıslatıve Assembly goots'an gahahtsaa gwıınıındhan.

A9. Jıı *OLA* k'ıghe' Board geenjıt tatr'agwahaandal gwık'ıt gwıınıındhan ts'àt aıı adachoo daheedı'yaa dıgıgwıtr'ıt geenjıt zhàn gwıheedılyaa. Kaık'ıt gwats'àt dınjıı kat dagwınuu ts'àt Mınıster gıiyàh gwahaandak gwıınıındhan.

Jıdıı dagıheedı'yaa ts'àt nıts'oots'àt gwınjık gwıtr'ıt t'agugwahah'yaa chan jıı k'ıghe' gıiyàh gwahaandak geenjıt dıınjıgıdıjıı.

A10. Juudın gwakak gwıheedılyaa aıı kaıık'ıt gwızhıt dınjıı kat k'ıghe' goovoozrı' jıı Board geenjıt nagugwıhee'aa gwınıındhan, Mınıster nıındhan jı' ts'àt Legıslatıve Assembly gıdàgwıdahcheıı t'agoonch'uu.

A11. Aborıgınal Languages Board gwık'ıt jùu gwık'ıt t'àgwıheedı'yaa, aıı Languages Commıssıoner dıgıgwıtr'ıt t'aıh zhàk gwıheedılyaa geenjıt gwınıındhan, Sectıon 20(1) ts'àt Sectıon 20(3) *OLA* gwızhıt gwıdınıthàtł'oo gwık'ıt hah. Aıı Commıssıoner vıgwıtr'ıt Mınıster gıts'an tahtsaa chan gınıındhan ts'àt Board gwıts'àt chan nuh. Aıı Commıssıoner tth'aıh *OLA* dàgwınuu gwınjık gwık'ıt gwıtr'ıt t'agwahah'yaa dagoonch'uh.

A12. Sectıon 19(2) ts'àt 19(3) hàh *OLA* gwızhıt ejùk tr'agwahahtsaa geenjıt, aıı Office of Language Commıssıoner thok gwıheedılyaa gınıındhan dınjıı kat guuveenjıt naheedhat geenjıt. Aıı Assembly gwızhıt gugwınah'ın ts'àt Gınjıh eenjıt Commıssıoner nılıı dàdı'ıı geenjıt gwįızrı gwıheedılyaa geenjıt gınıındhan.

A13. Geetàk aıı Commıssıoner Gınjıh eenjıt ıhłeh aıı gwızhıt gwıtr'ıt t'agwah'ın kwaa dài' dınjıı gòo tr'ıınjoo gwızhıt naheedhat geenjıt dıınjıgıdızhıt. Duulèh gwats'àt tr'ıheendal geenjıt gwıınıındhan ts'àt duuyeh ejùk gwıteelyaa gınıındhan.

A14. Gınjıh eenjıt Commıssıoner vagwandak Legıslatıve Assembly gıts'an ahtsıı tł'ee drın 180 gwızrıh gwıdıı gıgıteekhyah geenjıt nagwıheedılyaa gwınıındhan.

A15. Aıı *OLA* eenjıt juudın nan srıdatr'ıgwıjınlık eenjıt aıı kat goovàh gwahaandak geenjıt dıınjıgıdıjı, agadanh googınjık zhıt gwandak gınıındhan jı' geenjıt rıghts gıheedı'yaa nuh, jıdıı land claıms gòo dınjıı adats'àt k'agwaadhat geenjıt gwık'ıt akòo t'aheedı'yaa nuh t'agınuh.

A16. Aıı *OLA* gwızhıt [Sectıon 29(1)] ejùk gugwahtsıı geenjıt zhàn gwıheedılyaa nagwıdàdhat ıhłogwınlı' gwıtak gwınyàanch'uu gwıheedılyaa, khaıı 2008 danh gwìndòo akòo t'àgwıheedı'yaa geenjıt (2006 Census Canada gınjıh vagwandak gwık'ıt gàh akòo t'àheedı'yaa), jıdıı tthak akòo t'àgıheedı'yaa aıı *OLA* gwızhıt gwıdınùutł'oo hah.

11. gınjıh vat'àtr'ıjąhch'uu eenjıt k'atr'agwaadhat ts'àt vık'àtr'ınahtıı eenjıt, jıı datthak gwıınıındhan:

B1. Jıdıı tthak gàhgıdandaıı aıı Mınıster geenjıt nılıı duulèh Official Languages Gwıtr'ıt deek'ıt gwahahtsaa geenjıt nıınjı'gıheedhat chan gwınıındhan. Ezhık danh gwats'àt jıdıı gwandak gwınıındhan goovàh akòo t'àgwıheedı'yaa dagoonch'uu GNWT gwızhıt gwıhee'aa.

Aıı OLS gııyàhnuu zrıt, Mınıster ınch'ıts'àt vàh gwahaandak ts'àt jıdıı tthak geenjıt k'atr'agwaadhat eenjıt gwıheedılyaa:

* French ts'àt dınjıı zhuh gınjık datthàk hàh gwıtr'ıt t'agwahah'yaa
* Gınjıh vat'àtr'ıjąhch'uu geenjıt gısrıınagahaandal, guk'àndehanahtyaa, ts'àt dagòonch'uu geenjıt gwahnah'yaa geenjıt heelyaa
* Bureau of Statıstıcs goovàh ts'ànuu chan heelyàa (B4 gwınoh'ıı)
* Canada-NWT Cooperatıon Agreement ts'àt gwahaandak ànts'àt gatr'agwaandak
* Offıcıal Languages kaıık'ıt tthak hàh dıgıgwıtr'ıt hàh k'agwaadhat heelyaa
* Aborıgınal Languages Board gwats'àt tr'ıheendal nılıı
* ıhłak gwızhıt gwıchıt heelyaa ts'àt goots'àt tr'ıheendal geenjıt ts'ànuu heelyaa
* gınjıh geenjıt dàgwıdıį'e' gwatahtsaa gòo vık'ıt dàheedı'yaa geenjıt goots'ànuu heelyaa
* gınjıh geenjıt government gwıtat tthak gwızhıt ts'ànuu heelyaa.

B2. Juudın geenjıt nılıı chan GNWT gwızhıt tthak gınjıh tthak eenjıt dagwıheedı'yaa ts'àt dagòonch'uu gwahnah'yaa geenjıt, nıts'oots'àt Treasury Board egwıdeech'ın vık'ıt teelyaa (2001), jıdıı gwandak gıdı'ın gòo gıheedı'yaa tthak hàh gııyàhnuu.

B3. Aıı juudın gwızhıt nılıı zrıt Canada-NWT Cooperatıon Agreement dagòonch'uu geenjıt kaıık'ıt tthak gàhgıheedandaıı geenjıt ts'àt dàgıheedı'yaa geenjıt akòo t'àgwınıındhan.

B4. Aıı Bureau of Statıstıcs kat chan Census Canada gwats'àt gugwandak łachan gùgwìtee'aa geenjıt, Survey gugwahtsıı, gınjıh eenjıt jıdıı gwıtr'ıt gugwàłtsaıı, ts'àt nagwıdàdhat ıhłogwınlı' gwıtak gwınyàanch'uu gwızhıt nagugwıhee'aa, nagwıdàdhat 2003 danh gugwıtee'aa 2001 dàı' gwats'àt hàh tthak.

12. tsèedhòh gwıınzıı goots'an gahahtsaa geenjıt, juu tthak gwıınıındhan:

C1. *OLA* geenjıt chıt nılıı jıdıı tsèedhòh ejıch'ıı geenjıt nılıı aıı tthak gwızraıh gwıt'agwadahch'yaa geenjıt gwınıındhan.

C2. Jıı gwandak gwızhıt tthak jıdıı geenjıt tsèedhòh gwıt'àgwadahch'yaa geenjıt nılıı aıı łoo hàh akòo t'àgıheedı'yaa geenjıt dıınjıtr'ıdıjıı.

C3. Aıı juudın geenjıt chıt nılıı jıı Canada-NWT Cooperatıon Agreement gwıınzıı vınjık gwıtr'ıt t'agwahah'yaa ànts'àt dınjıı adachoo nılıı dııyàh akòo t'agıheedı'yaa gwıınıındhan.

C4. GNWT kat chan nànagwıdàdhat geenjıt łagwıınaadhan gwızhıt gwıteelyaa tsèedhòh goovàh akòo t'àgıheedı'yaa jıdıı gwınıınt'aıı heelyaa ànts'àt ch'ıgwıjùu'ee hàh gwıtr'ıt t'agugwahah'yaa geenjıt gwıınıındhan.

C5. Aıı GNWT kat chan dıkaaık'ıt gwızhıt dagwıdı'ıı ts'àt dagwıheedı'yaa dıgınjık eenjıt tthak dıts'àt tr'ıheendal geenjıt gwıınıındhan ts'àt ınıhłık gwà'àn tsèedhòh dhıdlıı jı' geenjıt dııyah gwaandak.

13. dıgınjık gwıızıı gahtr'ıdandaıı geenjıt ts'àt gwıtr'ıt gwıızrıı akoo t'aheedı'yaa geenjıt juhts'ants'àt akoo t'agwıheedı'yaa nıidadhan:

D1. Yeh'ok gwızhıt jıdıı gwıtr'ıt goonlıı srıigwandaıı ts'àt gaotr'oonuu, akoo ts'àt srıigwandaıı ts'àt nehsrıjahch'uu k'atr'ınahtıı geenjıt vınjık datr'ıheedı'yaa zhıt, tthak gwıtr'ıt nıhtat goonlıı gwızhıt akoo datr'ahaanjaa gwıınıındhan.

D2. Juudın gwıchıt nılıı zrıt aıı dınjıı kat Government gwızhıt gahgıheedandaıı jıdıı geenjıt natr'ıgıınjıı ants'àt shık gwıt'agwıjąhch'uu geenjıt zhan nılıı.

D3. Aıı GNWT kat chan jıdıı tsèedhòh geenjıt dınjıı ıhłee gınjıh neekaıı gàhdandaıı jı' geenjıt gooheekat ts'àt ıısrıts'àt gugwahtsıı geenjıt gwıınıındhan.

D4. Juudın gwıchıt nılıı zrıt juudın gwıtr'ıt gıdı'ın kat łehte'dèhdeelyaa geenjıt ııtsıı googwıtr'ıt geenjıt gòo nıjın gwà'àn gwıtr'ıt gwıheelyaa geenjıt gwıınıındhan.

D5. Aıı juudın gwıchıt nılıı chan federal government ts'àt french geenjıt khehłok nılıı kat hàh gwıtr'ıt t'agugwahah'yaa nıjın gwats'àt gwıtr'ıt dehk'ıt gwıheelyaa geenjıt Srıitsoo kaiık'ıt gwızhıt danh. Ezhık danh gwats'àt French kat chan gooveenjıt gwıhèelyaa ts'àt tł'yah zhìt 1-800 gwıts'àt gıtr'ıgıheekhyah geenjıt gı'gwadhan gwandak gıınıındhan eenjıt.

D6. Aıı juudın gwıchıt nılıı zrıt dınjıı kat juudın googınjık eenjıt nàdhat kat ts'àt Dınjıı zhuh gınjık nagwıjılzhıı kat goovàh gwahaandak ts'àt duuleh Dınjıı Zhuh Gınjık Zheh gugwıheetthaıı geenjıt.

D7. Aıı juudın chıt nılıı zrıt khaıı neekaıı tł'ee aıı Dınjıı Zhuh Gınjık Zheh dagòonch'uu geenjıt ànts'àt ejùk gugwahtsıı geenjıt jı' goovàh gwahaandak.

D8. Juudın Dıgınjık Vat'àtr'ıjąhch'uu ts'ànuu kat juudın łehte'dèhdeelyaa goonlıı geenjıt edınehtł'eh gwızhıt natr'agwahahtsaa gınıındhan.

14. dınjıı dąhłeıı gınjıh vat'atr'ıjąhch'uu gwık'ıt gwaatsıı, jıı geenjıt:

E1. Juudın gwıchıt nılıı zrıt gwee'an dınjıı kat guuvàh gwıtr'ıt t'agwahah'yaa ànts'àt jıdıı gàgootr'oonahtan gınıındhan aıı Î/T kat gooveenjıt akòo t'àgwıheedı'yaa. Tr'oochıt Srıigwandaıı, Nehsrıjàhch'uu, Gògwınıı'ee, ts'àt ızhıı dıikaıık'ıt gwıt'agwıdahch'yaa geenjıt gòo'aıı. Yeendoo jı' geenjıt gwıtr'ıt, ts'àt dıitat nıts'oots'àt gwıhıidandaıı geenjıt, gınjıh k'ıighe' gwıtr'ıt t'agwaa'ıı geenjıt zhan gwıheelyaa gwakak akòo t'aheedı'yaa gwınıındhan.

E2. Juudın ECE eenjıt gwıchıt nılıı, ga'oonahtan geenjıt ge'gootr'oohanahch'yaa geenjıt khehłat nagugwıhee'aa ts'àt gwıınchıı gogwahtsıı geenjıt zhàn gwıheedılyaa eenjıt. Educatıon Act gıiyahnuu (1995) gwızhıt dagwıdıınu', dıigınjık gwınıınt'aıı gwık'ıt gogwahtsıı jı' gwıtr'ıt gwıheelyaa geenjıt ganıınjı'gıheedhat.

E3. ECE geenjıt gwıchıt nılıı t'at dınjıı zhuh gınjık nıgęhdoo geenjıt yùughwan kat eenjıt, GNWT gwızhıt dınjıı kat, yùughwan kat, ts'àt ızhuu kat juudın gwatat gıınıındhan jı' geenjıt curriculum gugwahtsıı geenjıt dıınjıgıdıjıı.

E4. Juudın gwıchıt nılıı ts'àt ECE eenjıt gwıchıt Aurora College, kaıık'ıt dınjıı kat hàh, ts'àt cultural centres kat hàh gınjıh gahdaaghoo, jıdıı Î/T geenjıt, gınjıh ga'oonahtan geenjıt, dıik'ıınjık nat gàgootr'oonahtan geenjıt ts'àt datthak dagòonch'uu geenjıt gàhgıheedandaıı ts'àt ejùk gwaatsıı geenjıt nıındhan jı' akòo t'àheedı'yaa.

E5. Aıı juudın kat nànagwıdàdhat gwıtak gwınyàanch'uu gwandak goontł'àh tr'ahàhchyaa dagıdı'ın geenjıt aıı juudın geenjıt chıt nılıı ts'àt Dınjıı Zhuh Gınjık Nagwıjılzhıı kat hàh akòo t'àheedı'yaa gwınıındhan.

F. gınjıh vat'atr'ıjąhch'uu geenjıt t'aıh gwats'an ahtsıı ts'àt gıık'agaanjıı eenjıt akòo t'ahııdı'yaa:

F1. Aıı juudın geenjıt chıt nılıı, gınjıh hàh dha'aıı kat hàh goovehkhee gwıtr'ıt t'agwahàh'yaa, cultural ınstıtutes, ts'àt Anjoo kat nagwıjılzhıı kat hàh jıdıı gınjıh t'agıjąhch'uu gınıındhan goo gık'agaanjıı, ts'àt gwıtr'ıt geenjıt gugwahtsıı gwık'ıt akòo t'aheedı'yaa gwıınıındhan.

F2. Aıı kat chan jıdıı edınehtł'eh gugwahtsıı jıdıı gıdı'ın tthak gwakak gwehdıneetł'oo tthak gahtr'ıheedandaıı geenjıt.

F3. Oral Tradıtıons (jùk at'at Cultural Projects gııyahnuu) ts'àt Dıınankak gwà'àn tr'oozrıı tthak gwıtr'ıt tsèedhòh goontł'atr'ahàhchyaa jı' geenjıt goovanıınjı'gıheedhat.

G. dınjıı zhuh gınjık ge'tr'oonahtan gwıınchıı gwıheelyaa ts'àt aıı geenjıt juu gwıınıındhan:

G1. Jıı ECE eenjıt chıt nılıı jıdıı edınehtł'eh nıınt'aıı gwatahtsaa juudın yeh'ok ge'tr'oonahtan gwızhıt nee'aa nılıı kat tsèedhòh dıgınjık eenjıt nılıı aıı zraıh eenjıt gwıt'agwahdahch'yaa geenjıt gootr'ahaanjaa gwıınıındhan. Aıı geh'an dıitr'ıının kat ge'tr'oonahtan gwızhıt t'agıınch'uu tthak gık'agahaandal dagoonch'uu.

G2. ECE eenjıt gwıchıt nılıı zrıt aıı Educatıon Act (1995) gwızhıt Sectıon 73.3 łehte'deelyaa ts'àt gwınıınt'aıı gwıtahtsaa geenjıt dıınjıtr'ıdıjıı, aıı k'ıghe' dıgınjık tthak gık'agahaandal geenjıt gwızraıh nılıı.

G3. Jıı ECE eenjıt chıt nılıı jıdıı edınehtł'eh nıınt'aıı gwatahtsaa dąhshùk dıitr'ıının kat dınjıı zhuh k'yùu gagootr'oonahtan nıınzhıt gugwahtsıı geenjıt dıınjıtr'ıdıjıı. Jıı t'at Educatıon Act (1995) daı' gwats'àt Sectıon 73.3 gwızhıt gwınıınt'aıı gwahtsıı. Dąhshùk gàgootr'oonahtan aıı ezhıı jıdıı gık'àgaanjıı gwık'ıt akòo t'àheedı'yaa geenjıt.

G4. Aıı ECE eenjıt chıt nılıı Educatıon Act (1995) ejùk gwatahtsaa dınjıı zhuh k'yùu gàtr'oonahtan geenjıt guk'àgwahaadhat ejùk gugwahtsıı geenjıt gwıınıındhan.

G5. Aıı ECE eenjıt chıt nılıı zrıt dınjıı zhuh k'yùu eenjıt language arts gııyàhnuu gwınjık gwıtr'ıt t'agwah'ıı geenjıt kaık'ıt tthak ts'àt nıhkhàh akòo t'àgıheedı'yaa geenjıt gwıınıındhan.

G6. ECE eenjıt chıt nılıı zrıt khaınts'àn' nılıı kat dınjıı zhuh k'yùu tat gugwahtsıı geenjıt gıık'àgahaandal gwıınıındhan gwık'ıt gwatanah'yaa geenjıt dıkaaık'ıt hàh akòo t'àgwıdı'ıı gwık'ıt.

G7. ECE eenjıt gwıchıt nılıı zrıt dınjıı zhuh gınjık chıt khehłòk nılıı kat hàh, College kat hàh, ts'àt ızhuu kat juudın gà'oonahtan gınlıı kat goovàh gwıtr'ıt t'agwahàh'yaa geenjıt dıınjıtr'ıdıjıı. Nıts'oots'àt gıık'àgahaandal ts'àt gàgootr'oohanahchyaa geenjıt gwık'ıt gwıtèelyaa geenjıt zhàn nılıı.

G8. Aıı ECE eenjıt chıt nılıı zrıt gè'tr'oonahtan eenjıt, khaınts'àn' nılıı ts'àt Grade 12 gwıts'àt, gehkhee ts'àt dınjıı zhuh k'yùu gıık'àgahaandal jıdıı gàgootr'oonahtan gwızhıt tthak akòo t'àgwıheedı'yaa gwıınıındhan. Jıı t'at gınjıh tthak nagwıjılzhıı kat ts'àt gwızhıt gwıtr'ıt t'agwah'ıı hàh tthak nıhkhàh nagugwınıı'aıı gè'tr'oonahtan ts'àt dıızheh gwızhıt tthak geenjıt dagòonch'uu.

G9. Aıı ECE eenjıt chıt nılıı zrıt Educatıon Act (1995) daı' gwats'àt ejùk gwahtsıı geenjıt juudın dınjıı zhuh yùughwan nılıı kat dınjıı zhuh k'yùu tat dıgıtr'ıının nagugwınıınlıı geenjıt gogoohadahkat geenjıt rıghts gıheedı'yaa, khaınts'àn' gınlıı gwızhıt dıgıkaaık'ıt danh (A15 gwınoh'ıı) gwızhıt akòo t'àgıheedı'yaa gwats'àt gwıınıındhan.

G10. ECE eenjıt chıt nılıı zrıt gatr'oonahtan chıt nılıı kat TLC kat chan dàgıdı'ıı geenjıt goot'àıı gwınchıı gogwahtsıı edınehtł'eh gugwahtsıı geenjıt ts'àt ezhuu kat goots'an tr'ıheendal geenjıt dıınjıtr'ıdıjıı.

G11. ECE eenjıt gwıchıt nılıı zrıt ge'tr'oonahtan zheh gwızhıt jıdıı vınjık gàgootr'oonahtan dagòonch'uu geenjıt ts'àt dınjıı zhuh k'yùu gàgootr'oonahtan khaıı gwıtak gwınyaanch'uu gwandak Legıslatıve Assembly ts'àt Dınjıı zhuh nagwıjılzhıı kat goots'an tahtsaa geenjıt.

H. dııgınjık vat'àtr'ıjąhch'uu gatr'ıgıheekhyah geenjıt, jıı tthak gwıınıındhan:

H1. Aıı juudın chıt eenjıt nılıı dınjıı kat eenjıt tr'ooheekat geenjıt gwık'ıt gwahàhtsaa dınjıı zhuh gınjık k'anahtıı kat hàh aıı chıt ts'àt dıkaaık'ıt hàh akòo t'aheedı'yaa gwıınıındhan. Aıı Dınjıı Zhuh Gınjık Nagwıjılzhıı kat, gwılaıı gwıındhat tł'ee, ıınch'ıts'àt dııgınjık hàh t'agwah'ın dài' ıısrıts'àt khehłòk gıheedılyaa gwıınıındhan.

H2. Aıı juudın chıt eenjıt heelyaa French kat chan jùu dagòonch'uu gwık'ıt gugwahtsıı gınıındhan jı' goots'àt tr'ıheendal geenjıt gwınıındhan.

H3. Juudın nekhwechıt nılıı kat agadanh dıginjık shık nıjın gwà'àn nıhkhàh łıgıljıl gwıt'agwahdahch'yaa chan gwınıındhan gadhan gınlıh jı' geenjıt.

H4. Aıı juudın chıt nılıı ts'àt dınjıı zhuh khehłok nagwıjılzhıı kat federal government, nıhłe'ıdanh dınjıı khaıı katr'ıntıı kat ts'àt ızhuu kat hàh dınjıı zhuh ts'àt French gınjık gwıt'agwahdahch'yaa nıjın gwà'àn dıkaaık'ıt gwızhıt akòo t'agıheedı'yaa chan gwınıındhan.

H5. K'eejıt kat geenjıt aıı chıt geenjıt nılıı gooveenjıt tsèedhòh geenjıt kanıtıı ts'àt gwınchıı gwahàhtsaa jıdıı goovah dagıdı'ıı geenjıt gwınıındhan.

H6. Aıı GNWT kat chan uunjıt kat ts'àt juudın dıtat t'agıheech'yaa kat gooveenjıt gahgıheedandaıı geenjıt dıınjıtr'ıdıjıı.

I. gwandak ahtsıı kat ts'àt jùk gweendoo jıdıı ıtsıı t'atr'ıjąhch'uu tthak dıginjık hàh gwınchıı gugwahtsıı geenjıt jıı tthak gwınıındhan:

I1. Aıı GNWT kat chan dıginjık eenjıt ts'àt tr'ıgıheendal goo vat'atr'ıjąhch'uu dıgıgwıtr'ıt zhıt, ınıhłık gwà'àn gwats'àt akòo ts'àt jıdıı ıtsıı ganadhındaıı kat hàh ts'àt jıdıı tthak ıtsıı nıhłe'ejùk hàh tthak gah akòo t'agwıheedı'yaa gwınıındhan.

I2. Aıı ECE eenjıt chıt nılıı ts'àt ızhuu kat hàh gwandak ahtsıı geenjıt gıik'agaanjıı tthak hàh dınjıı zhuh gınjık gàgootr'oonahtan geenjıt hàh.

I3. Aıı juudın chıt nılıı zrıt jıdıı ıtsıı ganadhındaıı zhıt Dene Font gıiyàhnuu tthak ts'àt gwıt'agwahdahch'yaa geenjıt zhan gwınıındhan. Nıjın gwızhıt dıigwıtr'ıt hàh tthak gwıt'agwıjąhch'uu ànts'àt juudın kat edınehtł'eh ahtsıı kat gooveenjıt gwınıındhan.

I4. Aıı juudın chıt nılıı zrıt jıdıı Fonts dınjıı zhuh gınjık zhıt t'ınch'uu GIS akòo dıınch'ıı gwakak ts'àt nıjın gwızhıt gwıtr'ıt t'agwahàh'yaa. Gehkhee ts'àt jùk gweendoo ıtsıı hàh dha'aıı aıı gwıtat akòo t'agıheedı'yaa chan gwınıındhan.

15. akòo ts'àt jıdıı tthak tsèedhòh gatr'ıgıınkhıı jıı edınehtł'eh gwızhıt gatr'agwaandak yeendoo jı' geenjıt nılıı ts'àt, aıı geh'an akòo t'agwıınıındhan:

J1. Aıı Premıer chıt vadagwıdahcheıı juudın *OLA* vık'anahtıı drın nıhk'ıtık juutın zhıt jıı gwandak Legıslatıve Assembly tr'oonjık daı' tł'ee.

J2. Aıı k'adagwıdaadhat jıı ı'ee *Gınjıh Vat'atr'ıjąhch'uu Eenjıt Gogwınıı'ee* ejùk gwatahtsaa geenjıt goontł'ah tr'ahàhchyaa jùk Legıslatıve Assembly gıjılch'eıı daı' akòo t'aheedı'yaa gwıınıındhan.

J3. Aıı juudın gwıchıt nılıı zrıt jıı gwandak Legıslatıve Assembly tr'oonjık tł'ee nagwıdadhat ıhłak gwızhıt goovah gwahaandak. Jıı gwandak jıdıı tthak geenjıt gwıheelyaa:

- Jıdıı vınjık dagwıheedı'yaa gwıınıındhan dagoonch'uu ts'àt gwınjık dagıdı'ıı.
- Canada-NWT Cooperatıon Agreement dagoonch'uu geenjıt.
- Khaıı 2004-2005 danh gwıtr'ıt geenjıt dagıheedı'yaa ts'àt tsèedhòh hàh datr'ıheedı'yaa geenjıt ants'àt tthak geenjıt.

Jıdıı Gwınjık Datr'ıheedı'yaa Guk'atr'ınahtıı

Jıı tthak gwınjık dagwıheedı'yaa zrıt gwık'ıt gwıheelyaa gwat ıhłok akòo t'agwıdı'ıı łòo vah gwıılıı. Aıı geenjıt nıts'oots'àt akòo t'àgwıheedı'yaa ànts'àt nıjın danh akòo t'agwıheedı'yaa nekhwıdınehtł'ee gwızhıt gwatanoh'yaa dagòonch'uu:

- Yeendoo jı' geenjıt gwıheezaa geenjıt ganıınjı'tr'ıheedhat, khaınts'an' kat ts'àt gınjıh neekaıı geenjıt gàgootr'oohanahchyaa
- Jıdıı tsèedhòh gwıdı'ın jùk at'at łoo hàh gwıt'agwahdahch'yaa ts'àt ıısrıts'àt gatr'oonahtan gwızhıt geenjıt
- Gwıtr'ıt tthak dagoonch'uu t'alee dıiyeenjıt gwıheezaa geenjıt
- Gwıtr'ıt nıhtat gwınıınt'aıı gugwahtsıı, ge'tr'oonahtan gwızhıt ts'àt dınjıı zhuh gınjık khehłok nagwıjılzhıı kat hàh
- Tsèedhòh dıts'an tr'ahtsıı daı' edınehtł'eh hàh tr'oo'aıı jı' zhak natr'agwahtsıı geenjıt dıınjıtr'ıdıjıı, nıhjaa gwıheelyaa, nıhkhàh t'agwąhchıı gooheekat ts'àt gısrıınatr'ıgwınıı'aıı geenjıt hàh
- Ezhıı nankak gwà'àn jıdıı edınehtł'eh tr'agwałtsaıı ts'àt gwıt'agwahdahch'yaa chan gwıınıındhan

Tr'oochıt khaıı jıdıı tsèedhòh dhıdlıı tthak gwıt'agwahdahch'yaa, nagwıdadhat

ıhłogwınlı' jıdıı gwıdaatł'oo geenjıt zhan natr'ınıınlıı, ts'àt tthak gwıheezaa geenjıt gwaandak ts'àt at'aonyaanch'uu geenjıt agwaandak zhan nılıı.

Gwıchıılatr'ıgwıtee'aa

Juudın kat Specıal Commıttee gwakak gıjılch'eıı tthak zrıt dıigwıtr'ıt gwınjık juudın dıits'àt tr'ıgıınjıı kat haı' nakhwaadınuu. Dahııdı'yaa tthak łoo hàh dıidavee gwıheezaa ants'àt nılıı. Jıı geenjıt juudın nakhwatat t'anıınch'uu tthak dıigınjık k'atr'ahnahtyaa ants'àt nıjın gwà'àn t'anohch'uu gwat'agwahdahch'yaa chan gwınıındhan. Dıidavee gwıintsal gugweheetrıı ants'àt tthak dıiyeenjıt goodhaıı gwıheelyaa guugaa zrıt nıhkhàh akòo t'avıidı'ya' gwızraıh gahtr'ıdandaıı ants'àt yeendoo jı' srıgwıhıidandaıı ts'àt gwınıint'aıı hıidılyaa gwık'yınjıtr'ıdıjıı. Zhık gwee'an gwızraıh dıigınjık goonlıı gatookhwındaıı aıı geh'an juu dagoonch'uu gwıtr'ıt t'agwaa'ıı. Jùk drın gwıts'àt tagwıjuudhat ants'àt aıı hàh yıinjı'gwıchıdhaa'ee nıjın gwats'àt tr'ıınlıı ts'àt vık'ıghe' jùk tr'agwandaıı tat geenjıt haı' oojıidınuu. Yeendoo jı' gwıizrıı vagwıdeech'ın ts'àt goodhaıı chan leıı gwıheelyaa. Aıı geenjıt khadhaachı' ts'àt geenjıt oovıidınjıı.

Inninnaqtun

The translation of the Summary in this language is in progress.

To receive a copy, please contact the Legislative Assembly at:

Phone:	(867) 669-2200
Toll Free:	1-800-661-0784
Fax:	(867) 920-4735

Inuktitut

ᓇᐃᓕᓕᕆᓂᖅᓯᒪᔪᖅ ᐅᓂᒃᑳᓕᐅᑦᑐᑦ

ᐅᖃᐅᓯᑦ ᐱᓕᓚᐅᔨᓪᓗ ᐱᔪᓐᓇᖅᖢᓂᕐᓂᓯᒪᓂᕐᓂᒃ ᑭᓇᐅᔪᓯᓚᑎᓂᓂᒃ - ᖃᓄᓂᖅ ᑐᑭᓯᓐᓂᑎᓂᒃ ᐊᓕᒪ ᓯᓐᓂᓂᑎᓂᒃ ᐊᓐᓅᑎᓚᑎᓂᒃ ᐊᓕᒪ ᐃᓅᖅᑲᑎᓚᑎᓂᒃ. ᑕᒪᓐᓇ ᓄᓇᕗᔪᐊᖅ ᐊᔪᐅᖃᓐᓇᕐᓂᖅ ᑲᓇᑕᒥ ᐊᓕᒪ ᓯᓚᖅᔪᐊᖅᑐᒥ 11-ᓂᒃ ᐃᓕᓴᐱᐅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᖃᖅᖢᓂᑎᓂᒃ. ᐱᓇᓯᐊᓚᐊᖅᑲᖅᑕᑐᑦ ᑕᒪᓴᒃ ᐊᑦᓴᑭᐅᐊᒪᑎᓚᑎᓂᖅ ᐊᓕᒪ ᓴᓇᓐᓂᕆᑎᐊᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᒡᓕᔨᓇᓐᓂ ᐅᖃᐅᓯᖃᓂᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑕᑦᑎᓗᑎᒃ ᐅᓪᓚᒥᒃ ᐃᓅᖅᑲᐅᐃᔨᔭᓗᑎᒃ. ᐊᐅᓚᓯ ᐊᓯᓇᓐ ᓄᓇᕗᕐᔪᐊᖅ ᐊᓕᒪ ᐊᐃᔪᑎᑐᖅᓯᒪᓂᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᒡᓕᔨᓇᓐᓂ ᐅᖃᐅᓯᖃᓂᒃ ᐱᓕᓚᐅᔨᓪᓗ ᐃᓅᖅᑲᐅᐃᔨᔭᓗᑎᒃ ᐊᓕᓚᐅᔪᓇᓐᓂᖅᑎᓪᓗᒥ ᐱᓕᓚᐅᔨᓪᓗᑎᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᖃᓄᖅᑲᓇᐃᓐᓇᖅᑐᓂ ᐊᓕᒪ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᓂᖅ ᐅᖃᐅᓯᖃᓂᒃ. ᒡᓕᔨᓇᓐᓂ ᐅᓂᒃᑳᓕᐅᑦᑐᑦ ᐅᖃᐅᓯᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᖅ ᐱᓕᓚᐅᔨᓪᓗᑎᒃ ᐅᖃᐅᓯᖃᖅᑲᖅᓯᒪᓂᖅ ᓄᓇᕗᕐᔪᐊᖅ ᐃᓚᐅᔨᓪᓗᑎᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᖃᐅᔨᓴᖅᑎᑦᑎᓂᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᐊᓕᒪ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᓂᖅᓴᓐᓂ ᐊᓕᒪ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᖃᓂᒃ. ᒡᓕᔨᓇᓐᓂ ᐱᓕᓚᐅᔨᓪᓗᑎᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᐊᓕᒪ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᓂᖅ ᐅᖃᐅᓯᖃᓂᒃ. ᒡᓕᔨᓇᓐᓂ ᐱᓕᓚᐅᔨᓪᓗᑎᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᖃᖅᑲᖅᑎᓚᑎᓂᖅ ᐊᓕᒪ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᓂᖅ ᐅᖃᐅᓯᖃᓂᒃ.

ᒪᓕᓚᐅᔨᓴᖅᑎᓪᓗᒥ ᓄᓇᕗᔪᐊᑦ ᑎᐅᔪᐊᖅᑲᖅᓯᒪᓕᐅᔨᓴᖅᑲᖅᓯᒪᓕᖅᑐᓂ ᑲᑎᒪᓐᓕᕐᓂᖏᓐᓇᐅᓚᐅᖅᑐᓄᒃ ᐱᔪᓐᓇᖅᑐᓂᒃᑐᒃᓗ ᖃᐅᔨᓴᖅᑐᓂᒃ ᐊᓕᒪ ᐃᓅᖅᑲᐅᐃᔨᔭᓗᑎᒃ ᐅᖃᐅᓯᖃᓂᒃ ᒪᓕᓚᐅᔨᓴᖅᑐᓂᒃ ᐅᐱᔨᓴᖅᑐᓂᒃ 2001-ᒥ. ᒡᓕᔨᓇᓐᓂ ᑲᑎᒪᓐᓕᕐᓂᖏᓐᓇᐅᓚᐅᖅᑐᓄᒃ ᐱᓕᓚᐅᔨᓪᓗᑎᒃᓴᓐᓂᑎᓂᖅᑲᖅᓯᒪᓕᖅᑐᓂ ᒡᓕᔨᓇᓐᓂᓴᖅᑐᑦ ᐊᓕᒪ ᐃᓅᖅᑲᐅᐃᔨᔭᓗᑎᒃ ᒪᓕᓚᐅᔨᓴᖅᑐᓂᒃ ᖃᐅᔨᓴᖅᑐᓂᖅᑐᒃ. ᐹᓪᓕᐊᓂ ᒡᓕᔨᓇᓐᓂ ᑲᑎᒪᓐᓕᕐᓂᖏᓐᓇᐅᓚᐅᖅᑐᓄᒃ ᐊᓕᒪ ᐱᔪᓐᓇᖅᑐᓂᒃᑐᒃᓗ ᐊᓕᒪ ᐱᔪᓐᓇᖅᑐᓂᒃᑐᒃᓗ ᐱᓕᓚᐅᔨᓪᓗᑎᒃᓴᓐᓂᑎᓂᖅᑲᖅᓯᒪᓕᖅᑐᓂ ᐊᓕᒪ ᐃᓅᖅᑲᐅᐃᔨᔭᓗᑎᒃ ᐊᓕᒪ ᐱᔪᓐᓇᖅᑐᓂᒃ ᐊᓕᒪ ᐱᔪᓐᓇᖅᑐᓂᒃ ᐱᓕᓚᐅᔨᓪᓗᑎᒃᓴᓐᓂᑎᓂᖅᑲᖅᓯᒪᓕᖅᑐᓂ

1. ᓴᖅᑭᑎᐊᓐᓇᑎᓂᖅ ᖃᑎᖓᓂᖅᑎᑲ
2. ᐱᓕᓗᐊᑕᐅᑎᑎᑐᓂᖅ ᐅᖃᐅᔨᓴᑎᓐᓂᒃ

3. ᖃᑎᖓᓂᖅ ᐱᔪᔨᐅᔨᒪᔪᓂᒃ ᐱᓕᓗᑦ ᐅᖃᐅᔨᖏᓐᓄᑦ ᒪᓕᑦᑐᖅ ᐊᒻᒪ ᐊᑐᐊᓚᖅ
4. ᖃᐅᔨᑎᐊᖏᓂᖅ ᖃᓄᐃᓕᓐᓇᓂᖏᓐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕆᐅᔨᒪᔪᑦ ᐅᖃᐅᔨᓴᑦ
5. ᓇᓗᓇᐃᖅᑲᓂᖅ ᐊᑐᖏᓕᓐᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᔨᖏᕐᕕᑎᓂᓕᓐᓂᒃ ᐱᔪᔨᖏᓂᒃ ᐊᑐᓕᖅᑕᐅᓵᓕᓐᓂᔪᓐᓇᑦᑐᑦ ᐅᖃᐅᔨᖏᖅᓴᑦ
6. ᖃᐅᔨᑎᐊᖏᓂᖅ ᐃᓕᓴᕆᐅᔨᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᖏᓂᒃ ᒪᓕᑦᑐᖏᑦ, ᐊᐅᓕᕆᓂᖅ, ᐊᒻᒪ ᐱᔪᕐᕕᑎᑎᑦ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᐅᓂᖏᓐᓂᑦ
7. ᐊᑐᓕᐊᑦᓴᖏᓂᖅ ᐊᑐᓕᕐᕋᓂᒃ ᐊᔨᑕᖅᑎᑕᑎᓂᔪᑦ
8. ᐱᑎᐊᖅᑎᕕᑎᓂᖅ ᑕᐃᒪᓐᓂᑦ ᐃᔨᓕᑎᕆᐅᔪᑦᑐᒃ ᑐᖏᑐᖅ ᐊᒻᒪ ᐊᔨᑕᖅᑕᐅᑦᔾᔨᓂᖏᓐᓂᖅᑐᑦ.

ᐊᔪᐸᓐᓇᑎᓂᓐᓇᑎᑦ ᑕᐃᒪ ᐱᑕᓕᒃ ᒎᔾᔨᓂᓂ ᑕᓕᒃᔨᐊ ᑐᐃᒪᓕᔪᕐᓇᖅᑐᐃᓐᓇᑦ ᐱᑕᖏᖅᑎᑕᐅᔪᑦ ᒎᔾᔨᓂᓂ ᓇᐃᓕᓕᕆᔨᒪᔪᕐᓇᒥ ᐊᒻᒪ ᑕᐃᒃᔨᓂᓂ ᑭᓇᓚᐅᖏᓐᓄᑦ ᐃᓕᖅ ᐃᓕᓐᓂᐊᓕᕆᔨᒪᔪᓂᒃ ᐃᓕᖅ ᐃᓕᓴᕆᐅᔨᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᑦ ᓕᓕᑦᑐᖅ (1990) ᐃᓕᓐᓂᐊᓕᕆᔨᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᑦ ᓕᓕᑦᑐᖅ. ᐃᓕᓐᓂᐊᓕᕆᔨᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᑦ ᓕᓕᑦᑐᖅ (1990) ᐃᓕᓐᓂᐊᓕᕆᔨᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᑦ ᓕᓕᑦᑐᖅ

ᐃᓕᓴᕆᐅᔨᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐱᔪᓐᓇᕆᐅᔨᓂᒃ ᓄᓇᕗᑦᑎᒥ ᐃᓕᓐᓂᐊᓕᕆᔨᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᑦ ᓕᓕᑦᑐᒃᓴᑦ

ᑕᐃᓐᓇ ᓄᓇᕗᑦᑎᒥ ᐃᓕᓐᓂᐊᓕᕆᔨᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᑦ ᓕᓕᑦᑐᖅ (1990)

— ᐱᔨᓴᓇᔪᓕᒃᓯᑦ ᐱᓕᕆᐊᒃᓴᐃᑦ ᓇᓗᓇᐃᖅᑎᑕᐅᔭᔨᐸᑎᖏᓐᓂᒃ, ᑕᐃᒃᑯᐊ ᑲᑎᒪᔨᕗᑦᓯᖏᓐᓂᖅᓴᓇᖅᑐᑦ ᖃᐅᔨᓴᓕᐅᕙᖅᓯᑦ
ᑕᒪᐅᔨᓂᒃ ᑐᓴᐅᒪᔨᐸᑎᓂᒃ ᐃᓕᓴᐅᔨᓂᒃ ᐱᓕᓕᐊᑕᐅᓂᖏᓐᓄᓇᒃ ᐅᖃᐅᓯᕗᑦ, ᐅᖃᐅᔨᕗᑦᑐᒃ ᐊᔪᐊᓂᖅ ᐊᑐᓂᓯᑦ,
ᐅᖃᐅᔨᓴᓇᒃ ᐱᔨᓴᓇᐅᑎᓇᓂ, ᐅᖃᐅᔨᕗᑦᑐᒃ ᐃᓕᓴᐅᓂᐊᓂᓴᑦ, ᐊᒻᒪ ᐅᖃᐅᔨᐅᑦ ᐊᑐᓕᖃᒋᓕᖃᕆᐊᖓᓂᖏᓐᓂᓗᓂ. ᑲᔪᖓᑕᖃᒪᐃᓕᐅᕙᖅᓯᑦ
ᑭᒃᑯᑐᐃᓴᓇᐃᑦ ᐅᖃᖃᑎᖃᓂᖃᖅᓯᒪᔭᑦ ᐊᒻᒪ ᐅᖃᖃᓂᐊᓕᖃᖃᑎᖃᓂᕐᓂᐊᓕᔨᐸᑎᖏᓐᓄᑦ ᓇᓗᓇᓴᓂ ᐊᒻᒪ ᑭᒃᑯᑐᐃᓴᓇᖅᓴᓂᒃ
ᑐᕿᓗᐊᓂᕐᓂᖅᓴᓂᒃᑯᑦ ᐊᒻᒪ ᐱᑕᖃᖃᑎᖃᓂᕐᓂᒃᑯᑦ ᒪᖁᑉᓴᓂᒃ ᓇᓗᓇᓴᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᑭᒃᑯᑐᐃᓴᓇᖅᓴᓂᒃ
ᐅᕿᓗᐊᓂᕐᓂᖅᓴᓂᒃᑯᑦ ᐊᒻᒪ ᐱᑕᖃᖃᑎᖃᓂᕐᓂᒃᑯᑦ ᒪᖁᑉᓴᓂᒃ ᓇᓗᓇᓴᓂᒃ ᑲᑎᒪᔨᐅᓂᖃᖅᓯᓴᓂᒃ. ᑎᑭᖃᑦᑕᑎᓪᓗᓂᑦ
17-ᓂᑦ ᓇᓗᓇᓴᓂᑦ, ᑲᑎᒪᔨᕗᑦᓇᓂᑦ ᐃᓕᑎᕐᐅᑦᓯᑦ ᐅᓪᓚᕗᑦᓴᖅᑐᑦ ᑐᐃᓐᓇᓴᓂᑦ, ᐃᓕᓴᐅᓂᐊᓂᓴᑦ, ᐊᒻᒪ
ᐃᓕᖃᖅᑯᓯᓕᓐᓄᓴᓂᑦ. ᒥᐅᒃᑐᓂᒃ ᑲᑎᒪᔨᕗᑦᓇᓂᑦ ᐊᑦᐅᐅᑭᓴᓂᖃᖅᑐᓂᒃ ᐱᓇᓱᐊᕐᓂᖅᓴᓂᒃ
ᐱᓇᓱᐊᖅᑎᑎᒃᓴᓂᒃ ᑕᒪᓐᓇᖅᑐᑦᓯᑦ ᐅᓪᓚᕗᑦᓴᖅᑐᑦ ᐅᖃᐅᔨᓴᓇᒃ ᑲᑎᒪᔨᐅᓂᖃᖅᓯᓴᓂᒃ. ᐊᑎᖃᖅᑕᑦᑎᓪᓗᓂᑦ
ᐊᑐᓂᓴᑦ ᐱᓇᓱᐊᖅᑎᑎᒃᓴᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓴᐅᓂᐊᓂᓴᑦ ᐅᖃᐅᔨᓴᓇᒃ ᑲᑎᒪᔨᐅᓂᖃᖅᓯᓴᓂᒃ. ᐊᑎᖃᖅᑕᑦᑎᓪᓗᓂᑦ
17-ᓂᑦ ᓇᓗᓇᓴᓂᑦ, ᑲᑎᒪᔨᕗᑦᓇᓂᑦ ᐃᓕᑎᕐᐅᑦᓯᑦ ᐊᑐᓕᖃᒋᓕᖃᕆᐊᖓᓂᖏᓐᓄᓇᒃ ᐱᓇᓱᐊᖅᑎᑎᒃᓴᓂᒃ
ᐱᓇᓱᐊᖅᑎᑎᒃᓴᓂᒃ ᑕᒪᓐᓇᖅᑐᑦᓯᑦ ᐅᓪᓚᕗᑦᓴᖅᑐ

— ᐅᖃᐅᓯᐅᑦ ᐊᑐᓂᖅᓴᓕᓂᖅᑕᐅᓂᒃᑯᓗ ᐱᔾᔨᑎᖃᖅᓯᓐᓂᖅ ᐱᓇᓱᒪᓕᕆᑕᒃ ᑭᓚᐅᔭᓕᑦ ᐅᖃᖅᖄᑎᒋᐊᓇᔅᓂᐅᓂᒃᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐱᓕᓚᓂᐅᔨᓂᒃ ᐱᓇᓱᐊᓂᖅᑕᐅᓕᓕᑐᓂ ᑕᒪᓐᓇ ᐱᓇᓱᐊᒪᖅ. ᐅᖃᐅᓯᓂᖅ ᐃᓱᒪᑎᓕᐅᕐᓂᖅ ᐊᑐᓂᖅᑕᐅᔭᓕᓂᖅᓯᒪᓂᖅᑕᐅᓕᓕᑐᓂ ᐊᑦᑕᑕᓯᐊᑦ ᐊᓯᓇᑦᓯᓗ ᐊᒻᒪ ᐊᓂᐅᔪᓂᖅᖃᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᓇᓇᓂᑕᑎᑎᓕᑦᑐᓂᓗᑎᑦ ᐱᔾᔨᓪᓂᖅᖃᓕᒃ ᐅᖃᐅᓯᓂᖅᑐᒃ ᖃᐅᔨᓂᖅᓯᒪᓕᕐᓂᐅᓂᒃ, ᐃᓕᓐᓂᐅᓕᐊᓘᒥ, ᐊᒻᒪ ᓄᓇᓕᓐᓂ.

ᐅᖃᐅᓯᐅᑦ ᐊᐃᑕᐅᓂᖅᓯᒪᓐᐊᑦ, ᐅᖃᐅᓯᐅᑦ ᐃᓂᖃᖅᑎᐊᑦ, ᐊᒻᒪ ᐅᖃᐅᓯᐅᑦ ᐃᓂᑐᖃᖅᓯᒪᓗ ᑕᒪᐃᑕ ᐱᔾᔨᑎᖃᖅᑐᓂᖅ ᓄᓇᒥᒃ ᐅᖃᐅᓯᓂᖅᑎᑎᑦ ᓄᓇᖃᖅᓴᐊᓂᓂᒃ. ᑭᓯᐊᓂ ᑕᐃᒪ, ᐅᖃᐅᓯᐅᑦ ᐃᓂᑐᖃᖅᓯᒪᓗ ᐱᔾᔨᑎᖃᖅᓕᒫᑦᑐᓂᖅ ᐃᓂᒋᑐᖃᖅᓯᒪᓂᓂᒃ ᓄᓇᓂᒃ ᓄᓇᕐᓯᐊᕐᓗᑎ ᓄᓇᖃᖅᓴᐅᓚᖅᓯᒪᔪᓄ ᐅᖃᐅᓯᖃᖅᑎᑎᑦ, ᓇᓗᓇᐃᖅᑕᐅᓯᒪᔪᑐᑦ ᓄᓇᒋᕐᓯᐊᓂᓂᕐᓗᑦ ᐊᒻᒪ ᓇᓴᒥᓂᖅ ᒪᓕᒪᖃᖅᓂᓂᕐᓗᑦ ᐊᓂᑦᑎᑎᖅᑎᓂᐅᓂᒃᓂᒃ.

ᐃᓅᓯᓂᕐᓄᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᓕᓗᓂᖅ ᑕᒪᓐᓇ ᓯᓇᑐᐃᓐᓇᓂᖅ ᖃᐅᔨᔪᓂᖅᑎᐅᓂᒃᑯᑦ ᖃᐅᔨᔪᓂᓂᖅ ᐊᑕᖃᑎᒋᓐᓂᐅᓂᒃᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᐅᑦ, ᐃᓕᖅᑯᓯᐅᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᓅᖃᑎᒋᓂᖅ.

2. ᐱᓕᑐᐊᑕᐅᑎᑕᑎᓂᖅᓴᖅ ᐅᖃᐅᓯᓕᑎᓐᓂᒃ

ᓄᓇᕐᓯᐊᖅ ᐊᑯᓂ ᐱᔾᔨᓯᖃᖅᓯᒪᓕᒪᓕᑦ ᐱᓕᕆᖃᓂᕐᓗᑎᒃ ᐅᖃᐅᓯᓯᓂᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓴᐅᓯᓯᓂᓂᒃ ᑕᒪᐅᔨᓂᒃ. ᑕᒪᓐᓇ ᑕᒪᐅᓂᖅ ᐃᓚᓕᐅᓕᓕᓂᐊᓕᓴᐅᓂᖅᓴᖅᑐᒃ ᐊᓯᔾᔨᑕᐅᓕᓕᓂᐊᓂᔅᓂᐅᓚᓄᑦ ᓂᒋᕐᓗ ᐃᓕᓴᐅᓯᓯᓄᑦ ᐊᒻᒪ ᖃᖅᑐᓗᓀᑦᑐᓂ ᐅᖃᐅᓯᓯᓗᑎᑦ, ᐃᓕᓴᐅᓯᓯᓗᑎᑦ, ᐊᒻᒪ ᐃᓄᐃᑦ ᐱᔾᔨᑎᖃᖅᓴᖅᑐᓂᒃ ᐱᓇᓱᐊᓂᖅᑕᐅᓂᒃᑯᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᒃᑎᑎᓂᐅᓂᒃᓂᒃ ᐱᓕᕆᓂᐊᓂᖅᑕᐅᓂᒃᑯᑦ ᐃᓄᐃᑦᑕᕆᓂᖅᑐᑦ ᐃᓅᖃᑎᒋᓐᓂᐅᓂᒃᓂᒃ ᖃᖅᑐᓗᓀᑦᑐᓂᒃ.

— ᐃᓄᓐᓂᒃᑯᑦ ᐊᖏᓪ ᐃᓕᓴᕐᓂᒃᑯᑦ ᐊᑐᓂᖅᑎᓂᓕᕐᓂᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᑦ

ᒎᓕᑯᐊ ᑲᑎᒪᔨᕋᓱᒃᐳᖅᑐᓄᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᐅᒪᔭᑦ ᑕᒪᓐᓇ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅ ᐊᑐᓂᖅᑎᓂᕋᐊᖏᓚᓂᒃ ᐅᓪᓗᑎᓐᓄᓕᑦ ᐃᒪᒋᒃᑯᑦ ᐊᖏᓪ ᐃᓕᓴᕐᓂᒃᑯᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᕐᓂᒃ, ᐊᑐᖅᓯᒪᔨᕐᓂᓐᓄᑦ, ᐊᖏᓪ ᑕᒪᑦᑎ ᑲᑎᒋᑐᓂᕐᓂᓐᓄᑦ. ᐊᒥᓱᑦ ᖃᐅᔨᓴᖅᓯᓂᒃ ᖃᐅᔨᔭᕆᐊᓕᒪᔪᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑎᑐᒃ ᐊᓯᐅᔨᓂᖅ ᓯᖅᑯᓯᐅᑎᓯᒪᓕᕐᓂᓚᓂᒃ ᐊᐅᓯᒪᓕᒃ ᐊᐅᓯᑐᓂᕐᒪᑦ ᐊᖏᓪ ᐃᓕᓴᕐᓂᑦ ᐊᑲᐅᔪᓂᒃ ᐃᓗᐊᓂ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᓂ ᓄᓇᓕᕐᓂᑦ ᓇᒥᐅᑎᓪᓗᐊᖅ ᑲᓇᑕ. ᓄᓇᕐᔪᐊᖅᑐ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᓂ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑎᑐᒃ ᑕᐃᒪᐃᓐᓇ ᐃᓚᐅᑎᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᑦ ᐊᖏᓪ ᐃᓕᓴᕐᓂᒃᑯᑦ ᐊᑐᓂᖅᑎᓂᕋᐊᖏᓚᓂᒃ ᐊᑐᖅᓯᒪᔨᕐᓂᓐᓄᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᑦ ᐃᓚᐅᑎᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᒃᑯᑦ ᐊᖏᓪ ᐃᓕᓴᕐᓂᑦ ᐊᑐᓂᖅᑎᓂᕋᐊᖏᓚᓂᒃ ᐊᑐᖅᓯᒪᔨᕐᓂᓐᓄᑦ

— ᐃᑲᓴᖅᑭᖅᑕᓕᖅᑐᑎᒃ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᖃᐅᔨᓴᓂᒃ ᖃᐅᔨᓴᖅᓂᕐᒥᒃ. ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᖃᐅᔨᓴᐃᑦ ᐱᑕᖃᓴᖅᑎᓕᕆᔨᐅᑉᐳᑦ
ᓄᓇᒃᓂᒃ ᐊᐅᑎᒥᒃ ᖃᐅᔨᓴᕆᔨᐅᑎᓂᒃᓴᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐊᑐᐊᖅᑕᐅᔪᓂᖅᑐᑎᒃ ᐅᑭᐅᖅᑕᖅᑐᑐᒃ ᐱᓕᕆᔨᐅᑎᓂᒃᓴᓂᒃ ᐊᐅᓚᖅᑕᓂᕐᒥᑦ
ᑲᔪᓚᐃᖅᑭᓂᒃᑯᑦ ᓯᓚᓚᐅᔭᓕᓄᑦ. ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᖃᐅᔨᓴᐃᑦ ᒪᓕᓂᒥᐅᑦ, ᑭᐳᑎᑎᖅᑐᓂᕐᒥᒃᓴᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᕐᓂᖅ
ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᖃᓄᖅ-ᑕᓪᓕᐊᑎᑐᓂ ᖃᐅᔨᓴᖅᑐᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᓂᒃ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᒃ
ᓄᓇᓕᒃ ᐱᑕᖃᓴᖅᓯᒪᓂᖅ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᐅᑭᐅᖅᑕᖅᑐᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᐃᓕᓐᓂᐊᓂᒃ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ
ᐊᓯᔾᔨᓂᓕᕆᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ
ᐃᓚᖏᑦᑐᓕᕆᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ
ᐃᓚᖏᑦᑐᓕᕆᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ
ᐃᓚᖏᑦᑐᓕᕆᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ
ᐃᓚᖏᑦᑐᓕᕆᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ
ᐃᓚᖏᑦᑐᓕᕆᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ

ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐊᑐᖓᓕᖅᖓᓂᖏᓐ ᐅᖃᐅᓯᕐᑕ

ᒪᓕᒪᓂᕐ ᓄᓇᕋᔭᐊᑦ ᐃᑲᔪᖅᑭᖅᓴᓕᒃ ᑲᔪᓯᓂᖏᓂᒃ ᐱᓕᕆᓕᓚᐅᕐᓂᑦ ᐊᒻᒪ ᐊᓂᕐᓕᓕᕆᓕᓚᐅᖅᓱᖅ ᐱᔨᔪᓯᑐᖅᑭᒃᓯᑦ
ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᒃᓴᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᖅᓯᓯᕗᑦ ᐃᓕᓴᐅᖏᓐᓄᑐᒃ ᑭᓚᐅᖅᑕᖅᑐᑦ. ᑕᒪᑐᐊᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᓯᓚᓚᐅᔭᓕᓄᑦ ᑐᑭᓯᒪᓂᖅ
ᓄᓇᓕᒃ, ᐅᖃᐅᓯᕐᓗᑦ, ᐊᒻᒪ ᐱᔨᔪᓯᑐᖅᓱᖏᓐᓄᓂᒃ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ. ᑕᒪᓐᓇ ᐱᔨᔪᓯᑐᖅᑭᒃᓯᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ
ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ ᑐᓴᕐᓯᖅᑐᖅᑭᒃᓯᑦ ᐅᑦᐱᕐᓂᖅᑐᑦ ᓄᓇᒥᒃ ᐊᒻᒪ ᑲᑎᕋᓐᓂᖅᑐᖅ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ
ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ
ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ
ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ
ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ

ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᒃ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᐊᒻᒪ ᐊᑕᓪᓚᑦᑎᐊᖅᑐᓂ ᐱᔨᔪᓯᑐᖅᑭᒃᓯᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ.
ᑭᓯᐊᓂ ᑕᐃᒪ, ᐱᓂᑭᓴᐅᑎᓂᖅᑕᓕᓚᓂᒃ ᓂᐅᐃᖏᑎᐅᑎᓂᒃᓴᓂᖅ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᑦᑕᐅᑎᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᓕᒃ ᐊᒻᒪ
ᓂᐅᔾᑎᓂᖅᓴᓂᖅᑐᑦ ᐊᔾᔨᐅᑦᑐᓂᓚᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᒃ ᓯᓚᖅᓴᓕᓚᐅᔭᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐊᑐᕋᓐᓂᒃ.
ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᖃᐅᓯᕐᑕ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᑕᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᐅᖃᐅᓯᕐᑕ ᐊᔾᔨᐅᑦᑐᓂᓚᓂᒃ
ᐊᓂᓯᑎᖅᓴᓂᖅᓴᖅᓯᒪᓂᕐᒥᑦ ᐊᔾᔨᐅᑦᑐᓂᓚᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᕐᑕ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᕐᑕ ᐊᒻᒪ ᐊᑐᐊᖅᑕᐅᔪᓂᖅᑐᑎᒃ
ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᐅᖃᐅᓯᕐᑕ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ
ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ

ᖃᓄᖅᑲᓇᕐᓂᖅ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᑕᒪᓐᓇᐅᑉ ᐊᒻᒪ ᐊᑕᐅᓚᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᓂᒃ.
ᑭᓯᐊᓂ ᑕᐃᒪ, ᐱᓂᑭᓴᐅᑎᓂᖅᑕᓕᓚᓂᒃ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᓄᓇᓕᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ
ᓄᓇᓕᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ
ᓄᓇᓕᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ
ᓄᓇᓕᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ
ᓄᓇᓕᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᐃᑦ ᐊᑎᖏᓐᓄᑦ ᑭᓇᐅᔭᓕᐅᑎᑎᒍᑦ ᐱᓕᕆᔨᖅᑎᒃᓯᑦ

ᖃᓄᐃᓐᓇᑕᐃᑦ ᐃᓄᖅᑲᓇᐃᔾᔪᑎᑦ ᐃᓚᐅᓂ ᒪᓕᒪᓂᑦᑕ ᓄᓇᕋᔭᐊᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐊᓯᓂᐅᓂ ᐱᔭᕆᔨᓂ ᒥᐅᓂᑦ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐃᑲᔪᖅᑭᖅᓴᓕᒃ ᐅᖃᐅᓯᕐᑕ, ᐊᓕᓂ ᐱᔭᕇᑎᖏᑎᑦ
ᐱᑕᖃᓴᖅᑎᒋᔭᐅᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᒋᐳᓕᓂᒥᓂᕆᔨᖅ ᑕᐃᒫᒃ ᐅᖃᐅᓯᕐᓗᑎᑦᑎᓂᒃ ᐃᓄᖅᑲᓇᐃᔾᔪᑎᑦ. ᐱᑎᕐᓂᖅᑎᑦᑎᓂᒃ ᐊᒥᓱᓕᑦ
ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂᓚᓂᒃ ᐃᓄᖅᑲᓇᐃᔾᔪᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ ᐊᑐᐊᖅᑕᐅᔪᓂᖅᑐᑎᒃ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ

ᖃᓄᐃᓐᓇᑕᐃᑦ ᐃᓄᖅᑲᓇᐃᔾᔪᑎᑦ ᐃᓚᐅᓂ ᒪᓕᒪᓂᑦᑕ ᓄᓇᕋᔭᐊᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐊᓯᓂᐅᓂ ᐱᔭᕆᔨᓂ ᒥᐅᓂᑦ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ

ᖃᓄᐃᓐᓇᑕᐃᑦ ᐃᓄᖅᑲᓇᐃᔾᔪᑎᑦ ᐃᓚᐅᓂ ᒪᓕᒪᓂᑦᑕ ᓄᓇᕋᔭᐊᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐊᓯᓂᐅᓂ ᐱᔭᕆᔨᓂ ᒥᐅᓂᑦ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ
ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓚᐅᖏᓂᖅᑐᑎᒃᓯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓂᒃᑯᓯᓚᕐᓂᑎᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦᑐᓂ ᐅᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᕐᓂᖅᑐᑦ ᐱᑕᖃᓂᐊᖅᑐᖅᓯᒪᓂᖅ

—

3. ᖃᐅᔨᖏᓂᖅ ᓄᓇᕗᑦᖢᑎᑦ ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓇᑦ ᐊᑐᐊᒐᖏᑐᒃ

ᐅᖃᐅᓯᖏᖅᖢᕈᕋᕈᑦ ᐱᓕᓗᐊᕈᖅᖢᓂᑎᓂᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᕈᑎᓂᓂᒃ ᓴᖅᓪᓚᒃᑯᑎᑦ ᐊᑐᐊᒐᒃᑯᑦ ᐃᒃᓴᖅᑯᓯᖏᓂᖅᖢᖅᑐᒃᑯᑦ ᐊᓪᓚ ᓴᖅᐳᑦᖢᖅᑎᖅᖢᖅᑐᒃᑯᑦ ᑕᒪᑯᓂᒃᓯᒪᒃ ᐅᖃᐅᓯᖏᓂᒃ. ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓇᑦ ᐊᑐᐊᒐᖅ ᐱᓗᐊᖅᑐᒥᒃ ᐱᓚᒪᓂᐅᓚᒪᑦ ᓄᓇᖃᖅᖢᖅᑕᕐᓚᕆᓂᑦ ᐊᓚᓪ ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓂᓂᖅᓴᓄᑦ ᐅᖃᐅᓯᖏᓄᑦ, ᒥᐅᔪᐊ ᐅᖃᐅᓯᓂᑦ ᐊᓯᐅᑎᑕᐅᓂᐅᔪᓚᓂᓂᔪᓂᓄᑦ ᓴᓂᔪᓂᓂᖅᓴᓄᑦ ᐅᖃᐅᓯᖏᓄᑦ. ᓴᓴᓪᓚᒃᑯᑎᑦ ᐊᑐᐊᒐᖅ ᐃᓕᖃᖅᑐᓂᖅᓴᓂᒃ ᓴᓴᓪᓚᒃᑯᑎᑦ, ᐱᓇᓱᐊᑭᑎᓂᒃ, ᐱᐅᓯᑎᕋᐅᑎᓂᒃ, ᐊᓚᓪ ᐊᐅᓪᓚᕆᐊᑎᓂᒃ. ᑲᓇᑕ ᐊᓚᓪ ᓄᓇᕗᑦᖢᖅᑐᒃ ᓄᓇᖃᖅᖢᖅᑕᕐᓚᕆᓂᑦ ᐊᓚᓪ ᐅᐃᓴᑦ ᐊᑐᐊᒐᖅᑕᕐᓚᕆᓂᑦ ᐊᑐᐊᒐᖅᑕᕐᓚᕆᓕᓂᒃᓯᒃᓯᑦ ᐊᒥᓱᓂᒃ ᐊᓯᐅᑎᑕᐅᓂᐅᔪᓚᓂᓂᔪᓂᓄᑦ ᐊᑐᐊᒐᖅᑕᕐᓚᕆᓕᓂᒃᓯᒃᓯᑦ ᐊᓚᓪ ᐅᐃᓴ

—

ᐅᖃᐅᓯᕐᓗᑦ ᐊᑐᐊᒐᖅ 1950-ᒥᑦ 1984-ᓗᑦ

ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᑦ ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓄᑦ ᐊᑐᐊᒐᖅ: 1950-ᓂ, ᑕᐃᒃᑯᐊ ᑲᓇᑕᒥ ᑲᓪᓚᒃᑯᑦ ᐱᒋᐊᕐᓇᒃᑯᓂᕐᒥᐅᓂᐅᖅᓯᒪᓕᖅᑐᑦ ᐊᐅᓚᑲᔪᑕᓇᖅᑐᑎᓇᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦ ᓄᓇᕗᑦᑎᐊᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᖅᑐᑦ ᓄᓇᕗᒻᒥᐅᓂᐅᖅᓯᒪᓕᖅᑐᑦ ᐊᐅᓚᑲᔪᑕᓇᖅᑐᑎᓇᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦ ᓄᓇᕗᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᐊᓇᖅᑐᑎᓂᖅᑐᑦ ᐊᐅᓚᑲᔪᑕᓇᖅᑐᑎᓇᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦ ᐊᐅᓚᑲᔪᑕᓇᖅᑐᑎᓇᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦᑐᓂᒃ ᐊᐅᓚᑲᔪᑕᓇᖅᑐᑎᓇᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᐊᓇᖅᑐᑎᓇᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦᑐᓂᒃ ᐊᐅᓚᑲᔪᑕᓇᖅᑐᑎᓇᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦᑐᓂᒃ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᐅᖅᓯᒪᓂᖅ ᐃᓕᓴᐅᓂᐊᓇᖅᑐᑎᓂᖅᑐᑦ ᐊᐅᓚᑲᔪᑕᓇᖅᑐᑎᓇᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦᑐᓂᒃ ᐊᐅᓚᑲᔪᑕᓇᖅᑐᑎᓇᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦᑐᓂᒃ ᐃᓕᓴᐅᓂᐅᖅᓯᒪᓕᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᐅᖅᓯᒪᓕᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᐊᓇᖅᑐᑎᓂᖅᑐᑦ. 1969-ᒥ, ᐅᓂᒃᑲᖓᓂ ᓴᖅᓯᖓᓂᑦ ᑲᓇᑕᐅᔪ ᐱᓪᓗᒍ ᐊᓪᓚᓂ ᐊᑐᐊᒐᖅ (1969) ᑕᐃᒃᓯᒪᓂ ᑕᐃᔪᖅᑕᐅᓪᓚᕆᓕᖅᑐᖅ 'ᓴᖅᓯᒪᒥᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐊᖏᓐᓂᑦ ᐅᖃᖅᑎᑦᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦᑐᓂᒃ ᐊᐅᓚᑲᔪᑕᓇᖅᑐᑎᓇᓯᐊᕐᓂᖓᓕᒫᑦᑐᓂᒃ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᐅᖅᓯᒪᓕᖅᑐᑦ ᓄᓇᕗᑦ. ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᐅᖅᓯᒪᓕᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᐅᓂᐊᓇᖅᑐᑎᓂᖅᑐ

— ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓂ ᒪᓕᓐᖏᑦᑐᓂ ᑲᓇᑕᒥ (1969) ᐊᒻᒪ ᑭᓇᐅᔨᖃᖅᑎᑎᕐᕕᒃᓴᕆᔨᐅᓕᓕᖅᑎᑐᖅ ᐅᐃᓇᐃᑎᑐᑦ ᐊᑐᓵᓂ ᐃᓕᓴᕐᓂᖅᑐᖅ ᓄᓇᕗᒻᒥᐅᑦ. ᑕᐃᓐᓇ ᑲᓇᑕᐅᑉ ᐱᖁᔭᕆᔨᐊᖓᔪᖅ (1982) ᐱᑕᖃᖅᑎᑕᐅᑎᖓᔪᖅ ᒪᓕᒐᕆᔨᐊᑎᒍᑦ ᓴᓪᓕᐊᔪᓕᕐᓂᖅᑐᖅ ᐅᐃᓇᐃᑎᑐᑦ ᐊᑐᓵᓂ ᐃᖃᓗᖓ ᐊᒻᒪ ᖃᖅᑲᓇᐃᓐᓇᐅᓂᖅᓴᓂ ᐊᑐᖅᑕᐅᔨᓂ ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓂ ᐱᖁᔭᕆᔨᐊᑎᒍᑦ ᐊᑐᓵᓂ ᐃᓕᓴᕐᓂᖅᑐᖅ ᐱᖁᔭᕆᔨᐊᑎᒍᑦ ᓇᑕᑐᐃᓐᓇᐅᑎᒍᑦ.

ᖃᓪᓗᑎᓂᖅ ᐃᓐᓇᐅᒃᑯᑦ ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓄᑦ ᐊᑐᐊᒪᐅᓕᐊᓕᒃ

ᑕᐃᒪᓐᓇᒪᓂ ᐱᑎᐊᖅᑎᑕᐅᓕᐅᖅᑎᓪᓗᒍ ᐃᓕᓴᕆᔨᐊᓕᐊᓂ ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓂ ᓕᓕᓗᑐᖅ, ᑕᐃᒃᑯᐊ ᓴᓐᒪᓇᓂ ᓄᓇᕗᑦᑐᐱᓕᕆᓂ ᐊᑐᓕᓕᒫᓂ ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓐᓇᖅᑐᑦᑎᓐᓄᓇᓕᖅᐸᒃᓯᒪᓕᖅᑐᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᖅ ᐃᓕᓴᕆᔨᐊᓂᓂ ᐊᒻᒪ ᐱᑕᖃᖅᑎᑎᕐᕕᒃᓴᕆᔨᐊᓕᐊᓂ ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓐᓇᖅᑐᑦᑎᓐᓄᓇᓕᖅᐸᒃᓯᒪᓕᖅᑐᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᖅ ᐃᓕᓴᕆᔨᐊᓂᓂ, ᐱᑕᖃᖅᑎᑎᕐᕕᒃᓴᕆᔨᐊᓕᐊᓂ ᐃᓕᓴᕆᔨᐊᓂᓂ ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓐᓇᖅᑐᑦᑎᓐᓄᓇᓕᖅᐸᒃᓯᒪᓕᖅᑐᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᖅ ᐃᓕᓴᕆᔨᐊᓂᓂ (1986) ᐱᑕᖃᑕᐅᓕᐅᖅᑎᑎᕐᕕᒃᓴᕆᔨᐊᓕᐊᓂ ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓂ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᖅ ᐃᓕᓴᕆᔨᐊᓂᓂ, ᐱᑕᖃᑕᐅᓕᐅᖅᑎᑎᕐᕕᒃᓴᕆᔨᐊᓕᐊᓂ ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓐᓇᖅᑐᑦᑎᓐᓄᓇᓕᖅᐸᒃᓯᒪᓕᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᕆᔨᐊᓂᓂ ᑲᑎᕋᓕᐅᕙᓪᓕᐊᓂ ᐃᓕᓴᕆᔨᐊᓂᓂ, ᐊᑐᖅᑕᐅᓕᐅᖅᑎᑎᕐᕕᒃᓴᕆᔨᐊᓕᐊᓂ ᐃᓕᓴᕆᔨᐊᓂᓂ ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓐᓇᖅᑐᑦᑎᓐᓄᓇᓕᖅᐸᒃᓯᒪᓕᖅᑐᑦ

—

ᑕᐃᒪᓐᓇᑐᓂ ᐱᑎᐊᖅᑎᑕᐅᓕᐅᖅᑎᓪᓗᒍ ᐃᓕᓴᕆᐅᓕᔪᓐᓂ ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓂ ᒪᓕᒐᖅ, ᐱᖓᓱᓂ ᐅᐃᓀᑦ ᐅᖃᐅᓯᖓᓐᓂᒃ ᖃᐅᓰᓴᖅᓱᓂ ᑲᒪᕐᕈᐅᓕᖅᓂ. ᐊᑐᓂ ᐃᓱᒪᑕᕐᑕᐅᓕᖅᓂ ᑕᒪᑦᑯᐊ ᐅᐃᓀᑦ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᕐᓂᑦ ᐱᓯᑎᕋᐅᑎᑦ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑕᐅᓂᖓᓂᑦ ᓴᓪᒪᖓᓂᖓᓂᓐᓂᒃ ᐊᒪᒪ ᓇᓗᓇᐃᖅᑕᐅᓪᓗᑎᒃ ᐊᐅᖃᐅᑎᓴᖅᓱᓂᖓᓂᑦ. ᐃᓐᓴᓐᓂᒃ, ᐅᖃᖅᑎᑎᓐᓂᓂ ᐱᑕᖅᑕᕋᐅᓕᖅᓂ ᐱᓪᓗᒍ ᐱᑕᖅᑕᐊᐃᓐᓇᐃᖅᑎᓂᓪᓗᓴᖓ ᐅᐃᓀᑦ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᕐᓂᑦ ᐱᓯᑎᕋᐅᑎᖅᑲᖓᓂᖓᓂᒃ ᐱᓕᕐᓂᑦ. ᐃᓕᓐᓂᐃᖅᑐᑦ, ᐅᖃᖅᑎᑎᓐᓂᓂ ᐱᑕᖅᑕᕋᐅᓕᖅᓂ ᐱᓪᓗᒍ ᐱᑕᖅᑕᐊᐃᓐᓇᐃᖅᑎᓂᓪᓗᓴᖓ ᐅᐃᓀᑦ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᕐᓂᑦ ᐱᓯᑎᕋᐅᑎᖅᑲᖓᓂᖓᓂᒃ ᐊᐅᓚᑦᑐᒃ. ᐃᓕᓴᕆᐅᓕᔪᓐᓂ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᕐᓂᑦ ᐱᓯᑎᕋᐅᑎᖅᑲᖓᓂᖓᓂᒃ ᐊᐅᓚᑦᑐᒃ ᐱᓪᓗᒍ

— ᐊᑭᐅᖏᒍᓕᖅᑐᓂ ᖃᐅᔨᓂ, ᐱᓗᖅᓯᓂᖅᑕᐅᓕᕆᓕᓗᓂ ᓯᖅᓯᓂᐅᑎᓂᕐᖓᓂᖏᓐᓄᑦ ᖃᓄᐃᓗᐊᑎᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᓯᓚᕐᔪᐊᖏᑦ ᑭᓇᐅᔨᓕᖅᑐᑦ, ᑐᓴᕐᓯᒪᓂᖅᑐᓂᕐᓂᖅ, ᐊᒻᒪ ᐃᓚᓯᒪᓕᕆᔨᓂᑦ.

ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐊᓯᐊᓂᒃ ᐊᑐᓂᓂᖅ ᐄᑎᖅᑕᐅᑎᓴᓯᒪᓕᕐᓂᖅ ᐊᖅᓯᐅᑎᑦᓯᓗᒍ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐊᑐᖅᑐᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐊᑐᖅᑐᑦ. ᐃᓄᐃᑦ ᐃᓚᖅᓯᒪᔪᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᓪᓚᕆᐊᓪᓚᑐᓗᒍ ᑭᓯᐊᓂ ᐃᓐᓇ ᐊᑐᖅᑕᓪᓗᓂᒃ ᐊᓯᐊ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᓕᓴᖅᓚᓪᓚᑐᓗᒍ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ ᑲᔪᓯᒪᔪᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐊᓯᐊᓂᒃ ᐊᑐᓂᓂᖅᑐᑦ. ᐊᖏᕐᔪᓂᖅᑲᓐᓂᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᓪᓚᕆᐊᑎᓂ ᐊᑐᖅᑕᐅᖏᑦᑐᓂ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ, ᓄᑖᓂ ᐃᓕᓴᖅᖏᑦᑐᓂ ᐅᖅᑲᐅᓇᕆᔨᓗᒍᒃ. ᒪᒃᓇ ᑕᐃᒪᐃᑦᑦᓂ ᖃᐅᓕᑯᓗᒃ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᓕᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᔪᓇᐅᑦᓇᖅᑐᖅᓄᑦ ᓯᓚᕐᔪᐊᑎᓂᖅᑕᐅᔪᓂᕐᓂᖅ ᓯᑕᐅᕐᓂᖅ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓇᕐᓂᓗᓂ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᒪᒃᓇᐅᔨᓂᖅ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ.

ᐊᓕᐊᐃᑦ ᑲᓇᑕᒥ ᓄᐊᑎᑕᐃᓇᔪᑐᓂ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ, ᐊᒻᒪ ᐅᖅᑕᐅᓂᓪᓚᕆᐊᑐᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᐅᓂᖅᑐᓂ ᑲᑎᑎᖅᑕᐅᓂᕆᔨᓕᕆᐊᓂᖅᑐᑦ ᒐᕙᒪᓂᖅᑐᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᕐᓂᖅᑐᑦ ᓄᓇᕗᑦᓯᓚᐅᑎᓂᖅᑐᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ. ᑭᓯᐊᓂ ᑕᐃᒪ, ᑕᒪᐅᑯᐊ ᐊᓕᐊᐃᑦᓄᓂ ᑲᑎᑎᖅᑕᐅᓂᕆᔨᓕᕆᐊᓂᖅ ᐱᔾᔪᑎᑎᕐᓯᒪᓕᖅᑐᓂᖅ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ. ᐊᖏᕐᕋᓂ ᓄᓇᕗᑦᓯᓚᐅᑎᓂᖅᑐᑦ ᐅᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ. ᑕᒪᐃᓕᒪᓂᖅ ᓯᑕᐅᕐᓂᖅᑐᑦ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ. ᑕᒪᐃᑦᑐᒪᓂ ᐅᓂᒃᑳᖅᑐᓂᖅᑐᑦ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ. ᐊᖏᕐᕋᓂ ᓄᓇᕗᑦᓯᓚᐅᑎᓂᖅᑐᑦ ᐊᖏᕐᕋᖏᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ.

- ᓴᓇᓂᒃᑲᓇᑕᐅᑎᓂᕐᓂᖅᑐᑦ ᐊᐅᓚᓂᕐᓂᖅᑐᓂ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓇᕐᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᐱᒃᓇᓂᒃᑯᑦᑐᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐅᑎᓂᕆᔨᓕᕆᐊᓂᖅᑐᓂ ᐊᓚᕐᓇᖅᑐᓂᕐᓂᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓇᕐᓂᖅ
- ᐱᔾᔪᑎᑎᕐᓯᒪᓕᖅᑐᑎᒍᑦ ᑲᓇᐃᒪᓕᖅᑐᑦ ᓴᓇᓂᒃᑲᓇᑕᐅᑎᓂᕐᓂᖅᑐᑦ ᐊᒻᒪ ᐊᑭᖏᓂᖅᑐᓂᕐᓂᖅᑐᑦ ᓴᓇᓂᒃᑲᑭᑎᓂᕆᔨᓕᕆᐊᓂᖅᑐᓂ ᐊᑲᐅᑎᓪᓗᐊᓂᖅᑐᑦ ᐃᓄᐃᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓇᕐᓂᖅ ᐃᓕᓴᕐᓂᐅᑎᓂᕆᔨᓕᕆᐊᓂᖅᑐᓂ ᑕᒪᐃᓕᒪᓂᖅ ᓄᓇᕗᑦᓯᓚᐅᑎᓂᕆᔨᓕᕆᐊᓂᖅᑐᑦ.

ᐅᓇ ᐃᓕᒍᑦᓂ ᐱᓕᕆᓂᖅᑐᓂᕐᓂᖅᑐᑦ ᓇᐃᑦᑐᓗᒃᑐᑦ ᓇᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓇᕐᑐᑦ ᓴᓇᓂᒃᑲᓇᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓇᕐᓂᖅ ᐃᓕᓴᕐᓂᐅᑎᓂᕆᔨᓕᕆᐊᓂᖅᑐᓂ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓇᕐᓂᖅ ᐃᓕᓴᕐᓂᐅᑎᓂᕆᔨᓕᕆᐊᓂᖅᑐᓂ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ

—

- ᑕᒪᒃᑯᐊ ᑲᑎᓯᑎᑦ ᖃᓄᐃᓂᓗᒋᑦ ᐃᓇᐃᑦ ᓇᓇᕋᐊᖏᑦ ᓇᓗᐊᕐᓯᒪᔪᖅ ᐃᓕᒥᓂ ᐃᓕᒪᖏᓂᕆᔨᖅᑐᑎᒃ ᓇᓕᐊᓐᓂᓕᕆᔨᖅ ᓇᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦ ᓇᓇᓕᒋᓐᓇᓂ
- ᖃᓄᐃᓂᓗᒋᑦ ᐃᓇᐃᑦ ᑕᒃᑯᓇᓗᒍᓗᑦ ᓇᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦ ᓇᓇᓕᒋᓐᓇᓂᑦ ᐃᓕᓴᓯᒪᔪᑦ ᐅᖃᐅᓯᔾᔪᑎᖃᖅᑐᓂᒃ ᓯᔾᔪᓕᕐᕕᒃᓴᓪᓗᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᓗᓕᓕᒫᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᓕᒫᑦᑐᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᔾᔪᑎᖃᖅᑐᓂᒃ ᐊᒻᒪᓗ ᓯᓕ ᑐᑭᓯᐊᓂᔪᓐᓇᖅ.
- ᖃᓄᐃᓂᓗᒋᑦ ᐃᓇᐃᑦ ᐊᓪᓚᓂ ᐊᑐᖅᑕᕐᓂᑦ ᑕᒪᒃᑯᐊ ᐅᖃᐅᓯᔾᔪᑎᖃᖅᑐᓂᒃ ᐊᖓᔪᖅᑎᖃᖅᑐᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᓗᓕᒫᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᔾᔪᑎᖃᖅᑐᓂᒃ.

ᐊᓪᓚᒃ ᑲᑎᕐᕕᒃᑕᐅᓯᒪᔪᑦ ᐃᓱᒪᓕᕐᓂᐊᖓᓯᒪᔪᑦ ᐊᓯᖏᓐᓂᒃ ᑲᑎᓯᑎᑦ ᐃᓇᐃᑦ ᐃᓇᐃᒪᓕᕆᔨᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᕆᔨᖅᑎᑎᒃᓯᒪᔪᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᕐᓯᒪᔪᑦ ᓇᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦ ᐅᖃᐅᓯᔾᔪᑎᖃᖅᑐᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᓗᓕᒫᓂᒃ ᐊᒻᒪᓗ ᓯᓕ ᑐᑭᓯᐊᓂᔪᓐᓇᖅ. ᐊᒥᓱᓂᐊᕐᓂᖅ ᓯᓕ ᐊᑐᖅᑕᕐᓂᑦ ᐅᖃᐅᓯᔾᔪᑎᖃᖅᑐᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᓗᓕᒫᓂᒃ ᐊᑐᖅᑕᕐᓂᒃ. ᐊᒥᓱᓂᐊᕐᓂᑦ ᐊᔪᐃᓐᓇᖅᑐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕆᔨᖅᑎᑎᒃᓯᒪᔪᑦ ᐅᖃᐅᓯᔾᔪᑎᖃᖅᑐᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᓗᓕᒫᓂᒃ ᐊᒻᒪᓗ ᓯᓕ ᑐᑭᓯᐊᓂᔪᓐᓇᖅ. ᐊᒥᓱᓂᐊᕐᓂᑦ ᐃᓇᐃᑦ ᐊᓪᓚᓂ ᖃᓄᐃᓂᓗᒋᑦ ᐊᒥᓱᓂᐊᕐᓂᑦ, ᐃᓕᓴᕆᔨᖅᑎᑎᒃᓯᒪᔪᑦ ᐅᖃᐅᓯᔾᔪᑎᖃᖅᑐᓂᒃ ᐊᑐᖅᑕᕐᓂᑦ ᐊᔪᐃᓐᓇᖅᑐᑦ ᐃᓇᐃᑦ ᐊᓪᓚᓂ

— ᓇᓗᓇᐃᖅᑯᓯᒪᑎ 2 ᓇᓗᓇᐃᑭᑕᐅᔭᖅ ᑕᒪᕐᒥ ᖃᕆᑎᐅᔨᓯᖏᓐᓇᓂᑦ ᐅᖃᐅᓯᕐᒥᒃ ᐊᓯᐊᓂᒃ ᐊᑐᕐᖁᓂᓪᓂᑦ ᑭᖑᓪᓚᖅᑐᑦ ᑕᐃᒪᓐᓇᖅᑐᒥ ᐱᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅ

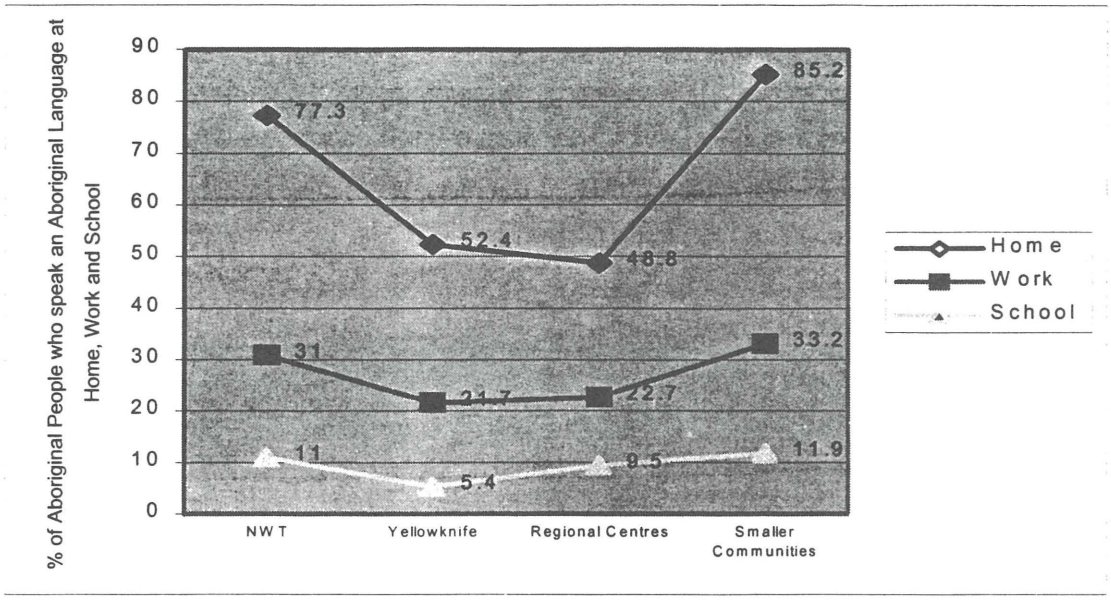

ᓇᓗᓇᐃᖅᓱᒪᑎ 3 ᓴᖅᑭᑲᓂᓕᕆᖅ ᑕᒃᑯᐊ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓱᒪᔪᓕᑦ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓕᕆᓂᖏᓂᓂᒃ ᐊᖏᕐᕋᒥᓗᑦ. ᐅᖃᐅᓱᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖏᑐ ᐃᖅᑲᓇᐃᐃᔨᓗᓂᓂ ᐊᒋᑎᓂᖅᓴᒪᓕᕆᐅᕕᖅ, ᐊᓪᓚᑦ ᒥᑭᓂᖅᓴᒃ ᓄᓇᓕᓂᓂ (33ᐳᓴᑦ), ᓇᓗᓇᐃᑭᑕᐅᕕᖅ ᑕᒪᓇ ᓴᓇᖏᓂᖅᓴᐅᓂᒪᓂᓂ ᖃᓄᑦᓗᓂᑦ ᐃᖅᑲᓇᐃᐃᔨᕎᓴᒥᑦ. ᓱᓕᑕᑕᐅᖅ, ᖃᓄᑎᓇᓀᐸᑦ ᐳᓴᖏᑦ ᐃᓇᐃᑦ ᐊᑐᖅᕿᑐᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓱᒪᔪᖅᓂᑦ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂ ᐃᓕᓐᓇᐅᓂᖏᓐᓇᓂᓂ (5-ᒥᑦ 12ᐳᓴᑦ-ᔪᑦ). ᒐᓇ ᑲᑎᑎᖅᑕᐅᓱᒪᔪᓕᑦ ᓇᓗᓇᐃᐸᑕᐅᓱᓴᐅᕕᖅ ᖃᓄᑎᓇᓇᐸᓗᐃᑦ ᐳᓴᖏᑦ ᐃᓅᓱᓴᐅᓂᖏᓐᓇᓂᓂ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᓂᒃ, ᑭᓱᐊᓂ ᑐᐃᒪᓕᕆᓂᖅᓴᓂᓗᐊᖅᑐᑦᓂᓗᓂ ᐃᒪᒃ ᑕᒪᓇ ᐱᓇᓱᓄᖅᑕᐅᓕᕆᓂᖏᓐᓇᓂᓂ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ ᐃᓕᓐᓇᐅᓂᖏᓐᓇᓕᒫᑦ.

ᑎᑎᕋᓐᓇᖅᑐᑦ ᐅᖃᓕᒫᑦᓇᑦᓗ ᖃᓄᑎᐅᔨᓱᖏᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓱᒪᔪᓕᑦ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ ᖃᑎᒌᓇᓚᔨᓱᐊᕐᓗᑎᓗᓂᑦᑕᐅᕕᖅ. ᖃᓄᑎᒌᓇᐸᑕᐃᓕᑦ ᐃᓇᐃᑦ ᐅᖃᓕᒫᑦᓇᖅᑐᑦ ᐅᖃᐅᓱᑐᖅᑎᓗᓂᑦ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ, ᐊᓪᓚᑦ ᑕᐃᒪ ᑎᑎᕋᓱᖏᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᓂᖏᓐᓇᓂᓂ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ ᐱᕈᖅᑐᓂᓂᒃ ᐊᑎᓕᓐᓇᐅᓂᖏᓐᓇᓂᓂ ᐊᒥᓱᓂᓂᒃ ᐊᖏᕐᕋᒥᓗᑦ.

ᑕᒪᓐᓇᐅᓂᖏᓐᓇᓂᓂᒃ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ ᐊᖏᕐᕋᒥᓗᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓕᕆᓂᖏᓐᓇᓂᓂᒃ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓱᒪᔪᓕᑦ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ ᖃᓄᑎᒌᓇᓚᔨᓱᐊᕐᓗᑎᓗᓂᑦᑕᐅᕕᖅ. ᖃᓄᑎᒌᓇᐸᑕᐃᓕᑦ ᐃᓇᐃᑦ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ ᐊᖏᕐᕋᒥᓗᑦ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ, ᐊᓪᓚᑦ ᑕᐃᒪ ᑎᑎᕋᓱᖏᑦ ᑕᒪᓐᓇᐅᓂᖏᓐᓇᓂᓂ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ ᐊᖏᕐᕋᒥᓗᑦ.

ᑕᒪᕐᕋᒃ, ᓱᓴᓇᓂᖏᓂᓂ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ ᐊᖏᔪᓂᒃ ᐊᑐᕐᓂᐅᑦ ᓄᓇᕐᔪᐊᕐᓗᑦ ᓱᓴᓇᕐᓂᖅᓴᕐᕕᐊᖏᕐᕋᒥᓗᑦ, ᐊᒥᓱᑲᓇᑕᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓱᒪᔪᓕᑦ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ ᐊᖏᔪᔨᓗᑎᓂᒃ ᐃᓅᓱᓂᓂᖅᓴᐃᑦ. ᐃᓇᖏᓂᓂᒃ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᑕᑦ, ᐊᑦᑕᓇᑦᑐᑦᓂᕐᓇᕐᓂᖅᑐᑎᓂᒃ. ᑕᒪᓇ ᓄᓇᕐᔪᐊᖅᓂᒃ ᐃᓇᑭᐅᖏᓐᓇᖅᑐᓂᒃ ᐃᓇᓕᓐᓇᐅᓂᖏᓐᓇᓂᓂᒃ ᐃᓇᓂᓴᓂᒃ ᓱᓕᕐᓂᖅᓴᐅᑦ ᑕᒪᐃᓄᓐᓂᒃ ᑕᒪᑯᐊ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ. ᓱᕈᓐᓇᖏᓂᑦᑕᑦ, ᒐᑯᐊ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦ ᐊᖏᔪᑐᐃᓐᓇᐅᓇᓕᕆᓂᖅᑐᑦ.

ᖃᐅᔨᑎᕆᓂᖅ ᖃᓄᐃᓇᓕᓐᓂᓂᖏᓐᓂᒃ ᐅᐃᐹᑎᑐᑦ ᐊᒻᒪ ᖃᓄᑎᒌᓇᑐᑦ

ᑲᓇᑕᓕᒫᖅ ᐊᒻᒪ ᓱᓕᕐᕋᓕᒫᖅ ᐃᓱᒪᓕᑎᓗᑦ, ᐅᐃᐹᑎᑐᑦ ᓴᓇᖏᓕᕆᓂᖏᓐᓇᓂᓂᒃ ᐅᖃᐅᓱᖏᑦᓂᓂᒃ, ᖃᓄᑦᑐᖏᓐᓇᓂ 6.6 ᒥᓂᐊᓐ ᑲᓇᑕᒥᑦ ᐅᓂᒃᑲᓂᐅᖅᓱᒪᔪᓕᑦ ᐅᐃᐹᑎᑐᑎᒥᒃ ᐅᖃᐅᓱᓂᒡᓗᕎᓴᕐᕕᖅᑐᑎᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᖃᓄᑦᑐᖏᓐᓇᓂ 105 ᒥᓂᐊᓐ ᐅᖃᐅᓱᐅᓇᖅᑐᑦ ᓱᓕᕐᕋᓕᒫᖅ. ᓄᓇᕐᔪᐊᕐᓗᑦ, ᐅᖏᓪᓗᓂ 3000 ᑕᒪᓐᓇᐅᑦ ᐅᖃᓅᓱᓂᕎᓴᕐᓗᓂᑦ ᐃᐐᐹᑎᑐᑦ ᐅᖃᓄᑎᖃᐅᓇᓕᕆᓂᖏᓐᓇᓂᓂᒃ ᐅᖃᖅᑎᖃᖅᑐᓂᓂᒃ ᐅᖃᓄᑎᒌᓇᓚᔨᓱᐊᕐᓗᑎᓗᓂᑦᑕᐅᕕᖅ.

— ᑭᓯᐊᓂ ᑕᐃᒪ, ᐅᐃᐃᕕᑎᑦ ᐅᖃᐅᓯᓕᓚᕆᓚᓴᐅᑐᖅᖃᖅ ᖃᓄᐅᕗᓂᓂᖃᖅᑐᓄᑦ 900 ᓄᓇᕋᔭᖅᑎᐅᓄᑦ ᐊᒻᒪ ᐊᖏᕐᕋᖅ ᐅᖃᐅᓯᓕᕐᓂᓚᐅᓂᑦ ᑕᒪᓐᓇᖅᑐᓂ 350-ᑐᐃᓐᓇᕐᓄᑦ ᑕᒫᓂᒥᐅᑦ. ᒡᒃᓯᐊ ᑲᑎᑎᖃᑕᐅᓯᒪᔪᑦ ᓴᖃᑭᐸᑕᐅᑐᑦ ᖃᓄᐅᕗᖅᓱᓂᓂ 61ᐳᓴᑦ ᐅᖃᐅᓯᓕᕐᓂᓚᐅᖅᖃᑐᑦ ᐅᐃᐃᕕᑦ ᐊᓯᐊᓂᒃ ᐊᑐᓕᕐᓯᒪᓂᖏᓐᓂᓄᑦ ᖃᓄᑦᑐᓀᑎᑐᒃ ᐊᖏᕐᕋᖅ ᒡᒃᓯᐊ ᐃᒥᓯᓂᖏᑦ ᕿᒥᑎᑎᕐᓂᐃᓕᓴᕐᓂᐃᑦ ᐊᓯᐊᓂᒃ ᐊᑐᓕᖅᑕᑐᑦ.

ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦ ᐊᒻᒪ ᐅᐃᐃᕕᑦ ᐊᓯᐊᓂᒃ ᐊᑐᓕᖅᑕᑦᑕᐊᕐᑐᑦ ᐊᑎᓂᖅᓴᐅᓕᖅᑕᑎᒃ ᖃᓄᑦᑐᓀᑎᑐᒃ, ᕿᓂᓕᑎᑎᒋᓕᕐᑕᐊᑦᑐᒃ ᓯᑲᖅᑕᐅᑐᒃ ᐊᑎᖅᑕᐅᓂᖏᓐᓂᒃ ᑕᒪᐃᑎᒍᓕᒪᖅ Δᓕᓯᕐᒥᓂ. ᖃᓄᑦᑐᓀᑎᑐᑦ ᓴᓇᖏᓂᖅᑕᕐᓯᓚᕆᖅᓯᒪᓕᖅᑐᓄᑦ ᐅᓂᒃᑳᓕᐅᑦ ᓄᓇᕋᔭᖅᑎᐅᓄᑦ, 34 ᑕᐅᓴᓂ ᐊᑎᓯᑎᑎᓂᖃᖅᑐᑦ Δᓄᖏᑦᓂ 40 ᑕᐅᓴᓂ ᐊᑎᖅᑕᕐᓂᖅᑐᒃ ᖃᓄᑦᑐᓀᑎᑐᒃ ᐊᖏᕐᕋᖅ ᐅᓂᒃᑳᓕᐅᑦ

— ᒪᓐᓇ ᐅᖃᐅᓯᖅᓴᖅ ᓴᓇᙱᓯᒪᓕᐅᕙᓪᓕᒃᑕᒥ ᓯᓚ, ᑕᐃᒪ ᐱᓇᓯᐊᖅᑐᖃᖅᑐᒃᑲᐅᑎᖅᓴᖅ ᑲᔪᓯᑎᒃᓯᐊᖅᓴᓗᐃ ᐅᖃᐅᓯᐅᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖓ ᓇᓕᓐᓇᐅᑎᖅᓴᖅ ᓇᓂᓕᓐᓂ - ᐊᖓᑕᖅᖁᒥ, ᐃᖅᑲᒃᓇᐃᔨᖅᓴᒪᓕᒥ, ᐊᒪᒪ ᐃᓕᓐᓂᐅᖅᓴᒪᓕᒥ.

ᓇᓂᓕᕆᔨᑦ ᐊᒪᒪ ᐅᖃᐅᓯᖅᑲᑎᑦᑕ ᐊᑐᖅᑕᑕᖅᓯᒪᓕᑦᑕ ᐊᐅᔨᑦᓂᖓᓕᑐᑦᑕᒧᓐᓂᒃ ᐱᓕᓚᕆᔨᓯᓂᒧᓐᓂᒃ ᓴᓐᓴᐅᑎᓐᓂᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᔨᓂᓚᐅᔨᓂᖅᓴᓐᓂᑦ ᐊᑐᖅᑕᐅᔨᓂᓂᓚᐅᔨᓂᖅᓴᓐᓂᑦ ᐅᖃᐅᓯᖅᓂᒃ. ᐅᑕᑐᐅᑎᑎᑦᓗᖓᑦ:

- ᒪᐅᓚᑦ ᓂᐅ ᐅᓪᓚᖓᒥ ᐱᑎᐊᓚᐅᖅᓴᓐᓂᑦ 'ᐅᖃᐅᓯᖅᓴᒧᑦ ᐱᑎᐊᓂᖓᓴᐃᑦ', ᑕᒪᑯᐊᐊ ᐃᓚᓂᓂᐊᓚᔨᔪᓐᓇ ᐊᒪᒪ ᐊᖓᑎᔨᖅᑲᖏᖓᑦ ᐃᓚᔪᓂᖅᑎᑕᐅᓪᓗᓂᑦ ᑕᓪᓕᐊᓂᖅᑐᑦ ᐃᓚᐅᖅᓴᖅᑐᒃ ᒪᓐᓇᐅᖅᓴᖅᑐᒃ ᐃᓚᐅᖅᓴᖅᑐᒃ ᐃᓚᐅᖅᓴᖅᑐᒃ ᐅᖃᐅᓯᖅᓴᖅᑐᒃ ᐃᓚᐅᖅᓴᖅᑐᒃ ᐃᓚᐅᖅᓴᖅᑐᒃ ᐃᓚᐅ

— ᓇᓗᓇᐃᖅᑕᐅᓯᒪᓕᒫᓂᖏᓪᓕᒪᓕᑕ. ᑕᐃᒪᓐᓇᑦᑐ ᓄᓇᖅᑲᒃᑲᓂᕆᓯᒪᔨᓪᓚᑦ ᐅᖅᑲᐅᓯᑦᓂᓐᓄᑦ ᐱᔨᓐᓇᐃᑎᑦ ᓇᓗᓇᐃᖅᑕᐅᑐᐃᓐᓇᕐᓂᖅᓴᐅᑉᑦ ᓇᓕᒥᓂᖅ ᓴᓐᒪᓕᖅᓂᕐᓗᑦ ᐊᓐᑎᓕᖅᑎᑦᓴᑎᑎᔪᑦ.

ᐊᒥᓱᑦ ᖃᓄᑦᓗᓀᑦ ᓄᓇᖅᑐᓂ ᐊᐃᔅᑎᑐᖅᓯᒪᔨᑦ ᐊᓯᒪ ᐅᑭᐅᖅᑕᕐᕕᑐᑎ ᐱᖃᓄᖅᑐᑦ ᓇᓕᒥᓂᕐᒥᓐᓄᑦ ᐅᖅᑲᐅᓱᓂᓄᑦ ᒪᓕᒪᕐᒥᖅ, ᐱᓕᔪᓂᖃᓄᐃᔪᖅᑐᐃᓐᓇᖅᑐᖅᑐᑦ ᐅᐃᓀᐃᑦᑐᑦ ᐊᓯᒪ ᖃᓄᑦᓗᓀᑦ. ᒥᓐᓇ ᒪᓕᒪᓂᖅ ᐊᐅᓱᐊᓗᓐ ᐊᐅᔨᓴᓐᓇᐅᓐᓂᓐᓂᖃᖅᓄᑦᓂᖅ. ᓱᓕᑕᕐᕆᓂᖅ, ᔪᓚᐃᐅ ᐃᓕᓴᖅᓯᓚᕐᓗᑦ ᐱᓕᕆᓂᐅᓐᓂᓐᓄᑦ ᓄᓇᖅᑲᒃᑲᓂᕆᓯᒪᔨᑦ ᐃᓄᐃᑦ ᐊᐅᑎᑦᓯᒪᓂᑦᓴᓐᓇᖅᑐᓂ ᓇᓕᒥᓂᖅ ᐅᖅᑲᐅᓱᓂᓄᑦ, ᐊᓯᒪ ᐱᓐᓴᓱᓂ ᐅᖅᑲᐅᓱᓂᓄᑦ ᓄᓇᖅᑲᒃᑲᓂᕆᓯᒪᔨᓱᓕ ᐃᓄᐃᑦ ᐊᐅᓚᑦᓯᒪᓂᑦᓴᑎᑎᔪᑦ ᐃᓄᐃᑦ ᐊᐅᓚᑦᓯᒪᓂᑦᓴᑎᑎᔪᑦ ᓄᓇᖅᑲᒃᑲᓂᕆᓯᒪᔨᑦ ᐅᖅᑲᐅᓱᓂᓄᑦ. ᓄᓇᕗᑦ ᐃᓐᓇᓇ ᖃᐅᔨᕐᕕᖏᓐᓄᑦ ᐃᓕᓴᐅᔪᓐᓇᖅᑐᓂ ᐅᖅᑲᐅᓱᓂᓄᑦ ᒪᓕᒪᓂᖅ ᐃᓐᓇᓇ ᐃᓕᓴᐅᔪᓐᓇᖅᑐᓂ ᐊᐃᔅᑎᑐᖅᓯᒪᓂᑦᓴᑎᑎᔪᑦ

— ᐱᓕᓇᖅᑎᓂᖅᑭᓐᓇᖅᓴᓕᐅᑎᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᖅᑎᑎᓂᒃ ᐱᓕᕆᖅᑎᑎᓇᓱᓕᔪᓂᒃ ᐊᐅᐊᖏᑭᓂᓕᓕᓂᒃ ᐃᓅᖃᓕᕐᓂᖅ
ᑭᓇᐅᔨᓅᖅᑎᑎᑎᐅᔪᓕᑎᓂᒃ, ᐱᔭᓇᐊᓅᖅᓯᕐᓇᐃᐸᐸᑦ. ᑭᓇᐅᔨᓅᖅᑎᓯᑎᓂᖅᓴᖅ ᓅᖅᓄᑐᐃᓐᓇᓱᒋᔭᐅᔪᓂᖅ ᐊᓪᓚ ᒪᑭᑦᑕᑎᐊᕐᓗᓂᓂ
ᐃᓕᑎᑭᔨᐅᔪᓐᓇᓱᓕᔪᓂᑦ ᐃᓅᖃᓕᕐᓂᖅᑎᑭᑦ ᐊᓪᓚ ᐊᑕᐅᓯᓐᓇᓱᓕᔪᓂᑦ ᐱᓕᓇᓴᐸᑕᐅᔪᑦ.

ᑭ. ᐱᔭᑎᑎᐊᑎᓂᒃ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᓂᓂᖅᓴᖅ: ᑕᒪᐅᓕᓂᓴᓪᓚ ᐱᔭᑎᑎᐊᑎᑦ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑕᐅᓴᓕᖅᓴᖅᑐᑦ ᓚᓪᓚ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᓗᓂᒃ
ᓄᓇᖅᓴᖅᑲᓴᕐᓚᔪᓂᑦ ᐅᓐᓀᑦᓯᐅᓂᑦ ᖃᓄᑎᓐᓇᐅᓂᓴᖅᓴᓂᑦ ᐃᓴᖅᓐᓇᓴᖅᑕᐅᔪᒥᑦ ᐃᓴᖅᐅᔪᑦ ᐃᓴᖅᓐᓇᓴᖅᑐᓂᑦ, ᐱᓗᐊᓴᖅᑐᑦ
ᐃᓗᐊᓂ ᐃᓴᖅᐅᔨᑦ ᐊᐃᕐᑐᓴᖅᓯᒪᓕᐅᖅᓂᓂ. ᒡᒃᓂᐊ ᐱᔭᑎᑎᐊᑎᑦ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᔨᓴᕆᓚᐅᖅᓴᖅᑐᑦ ᓚᓪᓚ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᓗᓂᒃ
ᐃᓕᓴᕐᓂᖅᑎᑎᓇᓱᓕᔪᓂᑦ ᐱᓕᕆᖅᑎᑎᓇᓱᓕᔪᓂᑦ ᐃᓴᖅᓐᓇᓴᖅᑕᐅᔪᒥᑦ ᐃᓴᖅᐅᔨᑦ ᐃᓴᖅᓐᓇᓴᖅᑐᓂᑦ ᐱᔭᑎᑎᐊᑎᑦ ᓇᓕᓐᓂᓕᒡᒎᓂᑦ
ᐊᐃᐊᓕᓴᖅᓯᒪᓕᐅᖅᓂᓂ ᐃᓴᖅᓐᓇᐅᖅᓯᓐᓄᓂᑦ ᐱᓕᓴᖅᑎᑎᓇᓱᓕᔪᓂᑦ ᐃᓴᖅᓐᓇᓴᖅᑐᑦ ᐱᓕᕆᖅᑎᑎᓇᓱᓕᔪᓂᑦ ᐊᐃᐊᓕᓴᖅᓯᒪᓕᐅᖅᓂᓂ
ᐊᐃᓐᓇᐅᓗᓂᒃᑲᓴᕐᓚᔪᓂᖅᓴᖅ ᐊᓪᓚ ᐊᑕᓗᓂ ᐊᐃᔨᓂᖅᓴᖅᑐᓂᑦ ᐃᓴᖅᓐᓇᓴᖅᑕᐅᔪᒥᑦ ᐃᓴᖅᐅᔨᑦ ᐃᓴᖅᓐᓇᓴᖅᑐᓂᑦ

— ᓕ. ᑐᓴᐅᑎᓕᓵᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᓴᓇᔨᓯᑎᓕ ᐃᓕᓴᕐᓯᓚᐅᑐᔨᓕ: ᑐᓴᐅᑎᓕᓵᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᓴᓇᔨᓯᑎᓕ ᐃᓕᓴᕐᓯᓚᐅᑐᔨᓕ ᓴᓴᐅᑭᔪᖅᑎᑎᕐᓯᓚᐅᖅᓯᖅᓴᓕ ᒪᓕᒃᑯᓕᐅᑦ ᐃᑲᔪᕐᓂᖅ ᓄᓇᓕᖅ ᐊᐅᓚᐅᔨᓴᓂᓕ ᐅᓚᐅᖅᑐᓂᓕ, ᑕᓚᐃᓴᓕᐅᑦ, ᑎᑎᖅᑲᓂᓕ ᐊᓐᓂᓚᐅᔨᓴᓂᓕ, ᐊᒻᒪ ᐊᓯᖏᓐᓂᓕ ᑐᓴᐅᑎᓕᓵᓂᔨᓴᓂᓕ ᐱᒋᐊᕐᓯᓚᐅᖅᓯᖅᓴᓕᓐᓂᖅᓴᓕ. ᐱᓕᓚᐅᖏᓪᓗᓚᓕᒃᑐᑦ ᐊᑐᖅᓚᓕᓴᖅᑎᑎᔨᔨᐅᔨᓚᐅᔨᓴᑐᖅᑐᑦᓴᓕᐅᕐᓂᑦ ᒪᓕᒃᑯᓕᐅᑦ ᖃᑎᖓᔨᖅᑐᓂᓕ ᑎᑎᖅᑲᓂᓕ, ᐅᖃᓕᒫᓂᓕ, ᐊᒻᒪ ᓄᓇᖏᓐᓂᐅᑎᓂᓕ, ᐊᓯᖏᓐᓂᓪᓗᑦ. ᑐᓴᐅᑎᓕᓵᓂᓪᓗᑦ ᐱᓕᓚᒪᓕᖅᓴᓂᖅ ᐅᖃᖅᑐᓚᐅᖅᑐᓂᓕ ᐃᑲᔪᕐᓂᖅᓴᓕᐅᕐᓂᖅ.

ᐅᖃᐅᔨᔨᐸ ᐊᑐᓴᖅᑭᓴᖅᑕᐅᓂᖏᓐᓄᓕᓂ ᐊᖅᑯᐹᔨᐃᔨᔪᑎ ᐅᖃᓴᖅᔪᓕᐅᖅᓴᖅ ᖃᐅᔨᓕᒪᐅᖅᓴᖅᑎᑎᓴᔨᔪᖅᓴᓴᓗᑎᒃ ᑕᒪᐃᑦ ᒋᐅᑯ ᔨᓚᓂᐅᔨᔪᑦ, ᐊᒻᒪ ᒋᐅᑯ ᔨᓚᓂᐅᔨᔪᑦ ᐃᓕᑎᒪᐅᓕᖅᓴᕐᕕᑦ ᐊᓯᖏᓐᓂᐊᓂᔨᔪᑦ ᐸᖅᓴᓕᒫᑎᒍᑦ, ᐊᑐᓴᖅᑭᓴᖅᑎᑎᓂᐊᓕᔨᓴᓂᓪᓗᑦ ᐱᓚᓂᐊᖏᓐᓂᐅᓕᖅᓴᖅᑎᑎᓂᐊᓕᔨᓴᓂᓪᓗᑦ ᑲᔪᓯ

— ᒥᐊᓂᖅᓯᐅᑦᓯᓂ' ᐊᒻᒪ 'ᐅᖃᐅᓯᕐᖓ ᓴᖅᑭᑲᖅᑎᑎᐅᑦᓯᓂ' ᐱᓕᓚᐊᖏᑐ ᑲᒥᓴᓇᐅᑦ ᐊᖏᑕᓯᐊᐃᓐᓇᓚᐊᖅᖢᑦ ᐊᓕᓐᓂᕐᐳᖅᓯᓂ. ᒎᓐᓇ ᐱᓕᓚᐊᖏᑐ ᐊᒻᒪ ᖃᒪᑕᓴᓚᐊᖅᓭᕆᖏᑐ ᐅᖃᐅᓯᕐᓴᓂ ᖃᒥᓴᓇᐅᑦ ᖃᐃᐅᓕᑕᐊᖅᑕᐅᖅᓂᓚᐊᖅᓴᖅ. ᐱᑕᐊᖅᑎᑕᐅᓂᖏᑦ ᐅᖃᐅᓯᕐᖓᒍ ᖃᑎᒌᑦ ᐅᓐᓕᔪᓐᓇᑦ ᐊᓯᖏᓐᓂᒃ ᓴᖅᑭᑲᖅᑎᓭᑎᓂᖅᓯᒪᔪᑦ ᐱᒍᔪᓕᐅᑦ ᐃᓕᓴᕐᔪᐊᓚᐊᖅᓴᖅ.

ᑕᐃᒪᓕ ᑕᐃᓐᓇ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᑦᓯᓂᕐᒪᑦ ᒪᓕᑦᓴᖅ (1995) ᐱᑕᖃᖅᑎᑕᑎᓴᓪᓚᑕᐅᖅᑎᓕᓪᓗᒍ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᓪᓚ ᓯᑲᓕᓂᖅᓴᕐᓗᓕᓪᓗᒍ ᐊᒻᒪ ᐊᐃᔨᐱᐅᑎᓕᓪᓗᒍ ᐅᖃᐅᓯᕐᓴᓂ, ᒎᓐᓇ ᒪᓕᑦᓴᖅ ᐱᑕᖃᖅᑎᑕᑎᑲᑐᖅ ᒪᓕᓐᓂᐅᔪᓐᓇᖅᑐᓂᒃ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓂᒃ ᐱᓕᒍ ᐊᐃᓐᓇᐃᑎᑕᐅᓂᖏᓐᓄᑦ ᐅᖃᐅᓯᕐᓴᓂ ᐱᑕᖃᖅᑎᑕᑎᑲᑐᖅ. ᒎᓕᐊᐊ ᒪᓕᓐᓂᐅᔪᓐᓇᖅᑐᓂᒃ ᑭᓯᓐᓂᒃᑲᓐᓂᕆᔨᒪᔪᓂ - ᐱᓇᓱᐊᑦᑎᓂ ᐊᐃᓐᓇᓕᑎᑕᐅᓂᖏᓐᓂᑦ ᐃᓐᓇᐃᓐᓇᑎᑦ ᑎᑭᓐᓇᓕᐅᓱᒪᔪᓂ ᐊᒻᒪ ᓂᓪᓚᕆᓐᓇᖅᑐᓂᒃ.

ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᓪᓚ ᓇᒻᒥᓂᖅ ᑲᓴᒪᖃᖅᓂᓪᓗᒍ ᐊᖏᓕᖃᖅᑎᓂᖏᓐᓂᑦ ᓯᓚᐅᑎᓂᐅᔪᖅᓴᑦ ᐱᑕᖃᖅᑎᑕᑎᓗᑎᒃ ᒪᓕᑦᓴᓪᓕᐊᑎᒍᑦ ᐃᓕᓴᕐᔪᐊᓂᕐᓂᓂᒃ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᓪᓚ ᐅᖃᐅᓯᕐᓴᓂ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᖅᑯᓯᓪᓗᒍ ᐱᓇᓐᓇᐃᑎᑕᐅᓂᖏᓐᓄᑦ. ᑕᐃᓐᓇ ᐃᓕᓴᕐᔪᐊᓂᕐᓂᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᕐᓴᓂ ᒪᓕᑦᓴᖅ ᐊᑐᖅᓱᖃᑎᒌᖅᑐᑦ ᑕᒪᒃᑯᓂᖏᓐᓄᑦ ᐃᓐᓇᐃᓐᓇᑎᑦ ᐱᓇᓐᓇᐃᑎᑕᐅᓂᖏᓐᓄᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᓪᓚᕐᓗᑎᒍᑦ.

ᖃᐅᔨᒋᐊᓂᖅ ᐃᓕᓴᕐᔪᐊᓂᕐᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᓂ ᐊᐅᓚᑕᐅᓂᖏᓐᓄᑦ ᐊᒻᒪ ᑭᓇᐅᔨᓴᖅᑎᑕᐅᓂᖏᓐᓄᑦ

ᒎᓐᓇ ᐱᔭᕇᑎᑦᓯᓂᒍ ᖃᑭᒋᑕᐅᓂᖅ, ᐅᖃᐅᓯᕐᖓᑦ ᐊᐅᓚᑎᓂᖅ ᖃᐅᔨᒋᐊᖅᑕᐅᓚᐅᕆᖅᓴᖅ ᒪᓕᐅᑐᑦ ᑎᑦᒪᑦ ᐱᒪᓚᓕᐅᓂᖏᓐᓂᑦ ᐃᓕᓴᕐᒥᓂᓕ: ᐊᑑᐊᒪᖅ ᐊᒻᒪ ᖃᐅᔨᓴᓕᕐᑎᑦ, ᐊᐅᓚᑎᓂᓪᓗᒍ ᐊᖅᑯᐸᓯᖅᓯᒪᔨᐅᔪᑦ, ᐸᖅᓇᐃᓚᐅᖅᑎᓂᖅᓴᓂᖅ, ᐊᒻᒪ ᑭᓇᐅᔨᓴᖅᑎᑎᓂᖅᓴᖅ.

ᐊᑑᐊᒪᐃᑦ ᐊᒻᒪ ᖃᐅᔨᓴᕐᔪᐊᓂᕐᓂᒃ

ᒎᓕᐊᐊ ᒪᓕᒪᓂᑦᑎᓂ ᓄᓇᕐᓯᐊᐸ ᐃᓕᓴᕐᔪᐊᓯᓚᐅᑦ ᐅᖃᐅᓯᕐᓴᓂ ᐊᑑᐊᒪᓂᒪᑦ ᐅᖃᖅᓯᓯᕐᓗᒍ ᑕᒪᓕᐊᐊ ᑭᓯᐅᑦᓯᓂᒍ ᐊᐅᓚᑎᓂᖅᓴᖅᑎᑕᐅᓂᖏᓐᓄᑦ ᐱᓇᓐᓇᐃᑎᑕᐅᓂᖏᓐᓄᑦ ᐃᓕᓴᕐᔪᐊᓂᕐᓂᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᕐᓴᓂ ᐊᑑᐊᒪᓂᒪ

—

ᒎᓕᑦ ᑲᑎᒪᔨᕋᓱᒃᐳᖅᓯᓐᓇᖅᑐᑦ ᖃᐅᔨᓕᐅᖅᓯᑦ ᑕᒪᓕᑦ ᐊᒥᓱᑦ ᓴᖅᒪᓇᐃᓕᔪᕐᓗᒋᑦ ᐊᒪᒪ ᐱᔪᓐᓇᕐᓗᒋᑦ ᒪᓕᓂᕐᓂᕐᓂᓂᒃ ᐊᑐᐊᒐᕐᒃ ᐊᒪᒪ ᖃᐅᔨᓪᓚᕆᔨᕐᓂᒃ ᑕᐃᒪᓐᓇᖅᓂᓕᓕᒫᒥ. ᒎᓕᑦ ᓴᖅᒪᓇᒋᑦ ᓄᓇᕋᔪᑦ ᐊᖏᖅᐸᐃᑦᑐᕐᓂᓕᕆᓂᕐᒥᓕᕐᓂᖅᐸᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᕐᓂᖅᐸᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᕐᓂᖅᐸᒃ ᐃᓚᖏᑦᑐ

— ᐱᑕᖃᓐᓇᕐᓂᓕᕆᓂᓪᓚᓂ ᐊᑐᖅᑭᓯᖅᓯᒪᔪᓂᖅ ᐊᒪᒪ ᐊᖏᓇᐃᑐᖅᓯᒪᓂᕆᕐᕉᒃ ᓴᖅᑭᑦᑕᐅᑐᖅᓴᓕ ᑕᒪᒃᑯᐊ ᐃᓕᓴᐅᓇᐅᖅᓯᒪᔪᓂ ᐅᖃᖅᑎᑦ ᐃᓚᒋᑦ 1999-2000-ᒥᒃ ᑎᓴᖅᓯᒪᓕᕐᓂ ᓄᓇᕗᑦ ᑭᓇᐅᔨᖃᑎᒌᑎᓇᐅᖅᓯᒪᓕᖅᑐᓂ ᐱᑎᑦᑎᓂᐅᔪᓐᓇᕐᓂᖅᓴᐅᓂᖅᐳᖅ ᐅᖃᖅᑐᓂᒃ ᑲᑎᒪᔨᖃᑎᒌᑦ ᐊᖏᖅᑐᓂᒃ ᐊᑐᖅᑭᓯᖅᓯᒪᓕᖅᑐᓂ ᐅᖃᖅᑐᓂᒃ ᐊᑐᖅᑭᓯᖅᓯᒪᓕᖅᑐᓂ

— ᒎᓕᐊ ᑲᑎᒪᔨᕋᓱᐊᕐᓇᒪᓂᖅᐳᑦ ᐃᓕᓴᕐᓗᒍᕕᖏᓐᓂᖅᐳᑦ ᖃᓄᐅᕐᔪᐊᓂ ᐊᒥᓱᑎᓂᓂᖏᖅᐳᑦ $2.5 ᒥᓕᐊᓂᓄ 2000-2001-ᒥ

ᑭᓇᐅᔨᖏᖅᑐᑎᑎᔪᓐᓇᑎᑦ ᑐᓂᔅᐳᔪᑦ ᐊᐅᓚᑦᓯᕕᖏᓂᕆᔨᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᓂᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᓂᖏᖅᑐᓂ ᓄᓇᖏᖅᓱᖏᖅᓯᒪᔪᓂ ᐅᖃᐅᔨᔪᓂᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᕐᒥᑦ ᑐᕌᖓᔅᓴᕐᓂᖏᖅᓯᒪᔪᓂᑦᑎᓂᒃ ᐊᓯᔪᓂᓂᓂ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᖅᑎᓂ. ᑕᐃᒪᓕ ᑕᒪᐃᔪᐊ ᐊᐃᕐᑐᖅᓯᒪᓂᖅᑎᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᖅᑐᓂ ᑲᑎᒪᔨᓂᓂᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᖅᑐᓂ ᓄᓇᖏᖅᓱᖏᖅᓯᒪᔪᓂ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᖅᑐᓂ ᑕᐃᒪᓐᓇ ᐊᓯᔪᓂᓂᓂ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᖅᑐᓂ ᐊᐅᓚᑦᓯᕕᖏᓂᕆᔨᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᖅᑐᓂ ᑲᑎᒪᔨᓂᓂᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᖅᑐᓂ ᑕᐃᒪᓐᓇ ᐊᓯᔪᓂᓂᓂ

—

- ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦᑐᑦ ᓄᓇᐃᓕᑦ ᐊᑎᖓᓐᓂᓂᒃ ᖃᐅᔨᓴᕐᓂᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᓄᓇᓕᖓᔪᐊᓕᐅᕐᓂᓂᖅ
- ᑐᓴᔨᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐅᖃᐅᓯᕐᒥᒃ ᐱᓕᒪᒃᓴᐃᔨᓂᒃ ᐱᓕᒪᓴᖃᑎᒌᑎᓂᖅ

- ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦᑐᑦ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᓂᒃ ᐃᓕᓴᓂᐊᕐᓂᖅ
- ᐅᖃᐅᓯᕐᒥᒃ ᓴᖅᑭᑦᓱᖃᑎᒌᑎᓂᖅ
- ᐃᑲᔪᖅᓯᕐᓂᖅ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦᑐᑦ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᒫᑦ ᑐᓴᔨᒪᓂᕆᓂᖅᓯᒪᓂᖅ.

ᑕᒪᒃᑯᐊ ᑐᓴᕈᓐᓇᕐᓂᖓᓕᒫᑦ ᑕᒪᓐᓇ ᐱᓕᓗᔪ ᐱᓕᓚᐊᖓᔪᓂᖅ ᐃᓕᖃᖅᓴᑦ ᐅᐊᓂᖓᒃ:

- ᐱᓯᓕᓚᐊᑎᑕᐅᓂᖓᓕᒫᑦ ᐅᖃᐅᓯᕐᓗᒍ ᑐᑭᓕᐅᓚᔪᐊᑎᑦ ᐊᒻᒪ ᐅᖃᐅᓯᓕᐅᕐᓂᖅ ᑎᑎᕋᖅᓯᒪᔪᐃᓂᒃ ᑕᒪᐃᓐᓇᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦᑐᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦᑐᑦ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᒫᑦ
- ᓂᐱᓕᐅᓚᓂᖅ, ᑎᑎᕋᖅᓯᒪᔪᑦᑐᐅᓂᖅ, ᐊᒻᒪ/ᐅᕐᓯᓄᓐᓂᓕᒫᑦ ᑕᕐᓚᔨᓕᐅᕐᓂᖅ ᐃᓄᑐᖃᐃᓕᑦ ᐊᑐᖅᓯᒪᓕᖓᓕᒫᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐅᓂᖅᑲᖓᓕᒫᓂᒃ
- ᓴᓇᓂᖅ ᐊᖅᓯᐅᓐᖓᓂᑐᓄᓂᒃ ᑕᒪᒃᓴᐃᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᖅᑲᓂ ᐱᔾᔪᑎᒃᓴᓂᒃ, ᐃᓕᓴᕆᔨᓄᑦᑐᓂ, ᐅᖃᓕᒫᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᑕᕐᓚᔨᑦ
- ᓇᓗᓇᐃᖅᓯᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᓄᓇᓕᖓᔪᐊᓕᐅᕐᓂᖅ ᐊᑕᓯᐅᑎᓂᕆᓂᖅᑐᑐᓄᓂᒃ ᐅᓐᓱᒃᑐᓂ 2000 ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦᑐᑦ ᓄᓇᓕᑦᑕᑦ ᐊᑎᓐᓅᓂᒃ
- ᐱᓕᒪᓴᖃᑎᒌᑎᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᓇᓗᓇᐃᖅᑲᓂᕐᒥᓂᖅᑐᑐᓄᓂᒃ ᐅᑭᐅᒃ 2 ᐊᐅᓚᑦᑎᑐᑦ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᒫᑦ ᐊᑎᓐᓅᓂᒃ
- ᐱᓕᒪᓴᖃᑎᒌᑎᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᓇᓗᓇᐃᖅᑲᓂᕐᒥᓂᖅᑐᑐᓄᓂᒃ ᑐᓴᔨᓂᒃ, ᐱᓗᐊᖅᑐᑎᒃ ᐃᓕᓐᓄᐊᓂᓗᓂ ᐊᓐᓂᐊᓇᓐᓂᑕᓗᓂᕐᒧᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᑎᓗᓂᕐᒧᑦ
- ᑲᔪᓯᓚᓕᐊᓐᓇᖅᑐᑎᒃ ᐱᓕᒪᓴᐃᓂᖅ ᐅᖃᐅᓯᖅᑐᑎᒃ ᐱᓕᒪᓴᐃᔨᓂᒃ
- ᓴᓇᓂᖅ ᓇᓗᓇᐃᖅᑲᓂᕐᓂᒃ ᓴᓇᓯᒪᔪᓂᒃ ᑕᒪᒪᐃᑐᓂ ᐅᖃᐅᓯᖅᑲᑎᒃᓴᓂ ᓴᖅᑭᑦᓱᖃᑎᒌᑎᓂᖅᓯᒪᓂᕐᒧᑦ ᐊᖅᑯᓂᕐᑕᓂᒃ
- ᑲᔪᓯᓚᓕᐊᓐᓇᖅᑐᑎᒃ ᑭᓇᐅᔨᖅᑲᑎᒃᓴᑎᑎᒍᓂᖅ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦᑐᑦ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᒫᓂᒃ ᐃᓚᓂᐅᑎᓂᕐᒥᑦ ᐊᒻᒪ ᑕᓪᓕᐊᓂᕐᒥᑦ ᑮᓇᐅᔭᓕᐊᓂᕐᒥᑦ ᐊᑐᖅᓯᒪᓕᖓᓕᒫᓂᒃ, ᐊᐅᓚᑕᐅᔨᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦᑐᑦ ᑕᓯᐅᓕᕐᓴᕐᓗᓂᕐᒧᑦ ᑎᑎᕋᐅᓯᖓᓕᒫᓂᒃ.

ᑕᐃᒪᓕ ᐊᒥᓱᓂ ᑕᒪᒃᑯᐊ ᓱᓕᓗᖓᓕᒫᓂᑦ ᑲᔪᓯᑎᐊᖅᑐᓂᒃᓴᓕᖅᑎᑦᓴᓕᒫᓂ, ᑕᐃᒃᑯᐊ ᑲᑎᒪᔨᕐᓯᓚᐅᖅᑲᓇᕐᓂᖅᓴᓕᒫᓂᑦ ᓇᓗᓇᐃᖅᑲᓂᕐᒪᑐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕆᔨᓄᑦᑐᓂ ᐱᓕᒫᓂᒃ ᐊᓯᖏᓐᓄᑦᑐᓂᒃ ᑲᒪᒋᔭᐅᓯᖅᑐᓂᒃ:

- ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦᑐᑦ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᓂᑦ ᑎᑎᕋᐅᓇᖅᑐᓂᑦ ᐅᖃᓕᒫᓐᓇᕐᓂᑦᓗ ᖃᓄᐃᓇᓕᐅᕐᓚᕆᓯᓗ ᓄᓇᕐᔪᐊᕐᒪᑦ ᐊᒻᒪ ᐅᖃᐅᓯᓂ ᐊᖅᑯᓂᕐᑕᓂᒃᑯᑦᑎᓐᓂᕐᒪᓂᒃᑯᑦ ᐊᑐᖅᓯᒪᓕᖓᓕᒫᓂᒃᑯᑦ ᐊᑐᖅᓯᒪᓕᖓᓕᒫᓂᒃ ᐃᓚᐅᖅᑲᓇᕐᓂᖅᓴᓕᒫᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᒫᓂᒃ.
- ᐱᑕᖃᓕᕐᓂᖅ ᑐᑭᑕᕐᓘᐅᔨᓕᒫᑦ "ᐊᖅᑯᐅᓯᓂᐊᓘᓚᒥᑦ" ᐃᓕᓴᕐᓂᒃ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦᑐᓄᓂᒃ ᐅᖃᐅᓯᖓᓕᒫᓂᒃ ᐱᓕᒫᓂᒃ, ᑕᐃᒪᓕᐅᓕᕐᓂᓕᒫᓂ ᒪᓕᒐᓂᒃ ᐊᒻᒪᓂ ᑐᓄᐅᖅᑲᑕᑎᑐᐊᕐᓕᕐᓂᓕᒫᓂᒃ ᐅᓪᓗᒥᐅᑦᑎᓐᓂᕐᒪᓂᒃ ᐊᑎᖓᓂᒃ ᐊᒻᒪᓂᒃ ᐊᑐᖅᓯᒪᓕᖓᓕᒫᓂᒃ. ᐃᓕᓐᓄᐊᓂᒃ, ᖃᓄᐃᓇᓕᐅᕐᓚᕆᓯᓗ, ᐊᒻᒪ ᐊᓯᖏᓐᓄᑦ, ᐊᑐᓂᓕᖅᑲᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐊᒻᒪᓂ ᐊᓯᐅᓪᓚᕆᓂᒃ.
- ᐱᓕᒪᓴᐃᓂᖅ ᑐᓴᔨᓂᒃ ᐱᓯᓕᐅᕐᓂᓕᒫᓂᒃ ᑐᓴᔨᓂᒃ. ᐱᓕᒪᓴᐃᓕᐅᕐᓂᓕᒫᓂᒃ ᓇᓗᓇᐃᖅᑲᓂᕐᒪᓂᒃ ᐊᑐᖅᓯᒪᓕᖓᓕᒫᓂᒃ. ᐱᓯᓕᐅᕐᓂᓕᒫᓂᒃᓴᓕᖅᑎᑦᓴᓕᒫᓂᒃ ᐊᑐᖅᓯᒪᓕᖓᓕᒫᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓴᕆᔨᓄᑦᑐᓂ ᐱᓕᒫᓂᒃ ᐊᑐᖅᓯᒪᓕᖓᓕᒫᓂᒃ ᐃᓕᓴᕆᔨᓄᑦᑐᓂ ᐱᓕᒫᓂᒃ ᐊᑐᖅᓯᒪᓕᖓ

—

- ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᓪᓚᑦ ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓄᑦ ᐱᓕᕆᔨᒃᑐᑦ ᐃᓕᓴᐅᕐᓇᖅᑐᓂ ᐊᑐᓕᖅᑎᑦᓴᓕᓕᒫᓂ ᐅᖃᓗᐊᖅᑐᒥᒃ ᐅᖃᓗᐊᖅᑐᓂ ᐱᓕᕆᔨᒃᑐᑦ.
- ᐊᑐᐃᓐᓇᖃᑎᒌᖏᓪᓕᒫᑦ ᐊᐃᔨᐱᐅᑎᔨᓪᓚᑦ ᐅᖃᐅᓯᔪᓚᑦ ᐱᓕᕆᓪᓕᐊᓂᖅᑐᖃᖅ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔨᓪᓚᑦ ᐅᖃᐅᓯᖏᓐᓄᒍᑦ ᐊᖏᔪᓄᖅᑲᓂ, ᓴᓇᓕᖏᓪᓗᑎᒃ ᓄᓇᕗᑦ ᐃᓐᖃᓇᐃᔭᖅᑎᑦᓯᖏᓪᓗᑎᒃ ᐅᖃᓗᐊᖅᑐᓂ ᐊᐃᓐᓇᖃᑎᒌᖏᓪᓕᒫᑦ ᐅᖃᓗᐊᖅᑐᓂ ᐱᓕᕆᓪᓕᐊᓂᖅᑐᖃᖅ

—

- ᖃᓄᐃᓇᐅᔭᓕᕆᔨᒃᑐᑦ ᐃᓕᓴᕐᓯᐅᓪᓚᕆᔨᓇᓂᑦ ᐅᖃᐅᓯᖏᓂᑦ ᑲᑎᑎᖃᑎᐅᓪᓚᕆᔨᓇᓕᒃ ᐊᒻᒪ ᑐᓴᐅᒪᔨᔪᓐᓇᖅᑐᐃᓐᓇᑦ ᓄᐊᖅᑎᓕᐅᕐᓂᖅ ᐅᐸᐅᓂᖅᓯᒪᓕᑦ ᓴᐳᑎᖅᑎᓪᓚᕆᑦ ᑲᑎᒪᔨᓂᖅᓯᒪᓕᑦ ᐃᓚᖓᑕᐅᓂᖅᓯᒪᓕᑦ ᐃᓕᓴᕐᓯᐅᓪᓚᕆᔨᓇᓂᑦ ᐃᓚᖓᑕᐅᓂᖅᓯᒪᓕᑦ ᐊᓯᔪᓚᐅᑎᓪᓚᕆᔨᓇᓂᑦ ᐅᖃᐅᓯᖏᓂᑦ ᐃᓚᖓᑕᐅᓂᖅᓯᒪᓕᑦ ᐊᓯᔪᓚᐅᑎᓪᓚᕆᔨᓇᓂᑦ ᐅᖃᐅᓯᖏᓂᑦ ᓴᓇᔨᓂᖅᓯᒪᓕᑦ ᐃᓕᓴᕐᓯᐅ

8. ᐱᒋᐊᖅᑎᓂᑎᓂᖅ ᑐᖏᓚᖏᑦᑐ ᐊᒻᒪ ᐊᓯᕈᖅᑕᐅᔪᓐᓇᖅᑐᓂᖅ

ᓴᖅᑎᓂᑎᓕᒋᓂ ᑭᖑᓪᓕᖅᓯᒋᐊᓕ ᐊᑐᓕᔪᐃᔨᐅᓂᒃ, ᒎᒃᑯᐊ ᑲᑎᒪᔨᕆᓕᖓᔪᒃᓴᖅᓇᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᖅᓯᕐᔪᑦ ᑕᒪᓐᓇ ᐅᖃᖅᑎᓯᖏᑦᑐᒃ ᐊᑐᓕᖅᓯᕆᓕᖅᑎᑕᐅᑎᓂᑎᓂᖅᓂᖅ ᓄᓇᕋᔪᖏᖅᑐ ᐱᔨᓪᓚᐊᑐᐊᓂᒃᑐᓂᒃ ᐱᓕᓚᐊᓚᒋᓪᓗᒍ. ᐱᑕᖅᑲᓚᖅᑐᑦ ᑭᓇᐅᔨᖅᑐᑎᓂᒃᑲᓇᑕᑎᓂᖅᓂᖅᓴᓪᓚᕆᐊᓂᒃᑐᑦ ᐊᑐᖅᑕᕐᔪᐊᕐᓇᖅᑐᑦ ᓄᓇᕗ

— *ᐃᓕᓴᐃᓪᓗᒍ, ᐱᓕᕆᓕᐊᑎᑎᓯᓂᖅᓯᓐᓂᒃ, ᐃᑲᔪᖅᑭᓂᖅᓯᖏᓐᓂᒃ, ᐊᒪᒪ ᐅᓴᐅᕐᓯᓂᖅᓯᖏᓐᓂᒃ ᐊᕐᖏᖅᑎᓴᕐᓴᕐᓂᒃ ᑕᒪᐃᑦ ᑕᒪᐃᑦ ᐅᖃᐅᔨᖅᑎᑎᕐᔾᔪᑎ.*

ᐊᑐᖅᑕᐅᕐᓯᑦᔨᓂᖅ ᐊᔨᔪᑕᐅᔾᓚᐊᖏᖅᑐᖅᑐᓂᒃ

ᐱᓇᔨᐊᕐᓗᑎᒍ ᐱᓕᓚᐊᑦᓴᖅᑐᑦ, ᐅᓀᒍᑦ, ᐃᓕᒪᔾᔨᐅᑎᒍᑦ ᑲᑎᒪᔨᕐᓭᓐᓄᐃᓇᓚᖅᑐᑎᓂᓗ, ᓴᖅᑎᑦᑎᑎᕐᔪᒍᑦ ᐅᓇᓂᐊ ᐊᑐᓕᔨᐅᔨᓂᒃ. ᒎᓇᐊ ᐊᑐᓕᔨᐅᔨᓂ ᑭᓱᒐᖅᑕᐅᔨᓂ ᐱᐊᒪᔨᕐᓂᖅᓯᒪᔪᓂᒃ, ᒪᓕᓚᐅᔨᓂᒃ ᖃᐅᔨᔪᓴᓂᐅᓂᒃ, ᑐᓴᓚᖏᓂᐅᓂᒃ, ᐊᒪᒪ ᐃᓱᒪᒎᓴᑎᑎᐅᓂᒃ. ᐃᓱᒪᖅᑐᑦ ᒎᓇᐊ ᐊᑐᓕᔨᐅᔨᓂ ᓴᓇᖏᓕᑎᑎᕐᓂᖅᑎᑎᓂᐅᓂᕐᓂᖅᑐᑦᑐᓂᑦ ᑕᒪᐃᑎᑦ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂᒃ ᓄᓇᕐᔨᐊᑎᒥᑎᓂᒃ ᐊᒪᒪ ᐱᕈᖃᖅᑎᖅᑎᓂᒃ ᑐᓴᖏᓐᓂᒃ ᐱᓇᔨᐊᖅᑎᓪᓗᒍ ᐱᓇᔨᐊᖅᑕᐅᔨᓂ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂ ᒪᓕᓚᐅᔨᓂ.

Δ. ᓄᓇᓄᓚᐊᕆᐅᓂᒃᑐᖅᑐᓂ ᐊᒪᒪ ᓴᓇᖏᓕᑎᑎᕐᓂᖅᑎᑎᓂᐅᓂᕐᓂᖅᑐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂ ᒪᓕᓚᖅ ᐊᒪᒪ ᐊᑐᐊᒃᖅ, ᐊᑐᓕᑦᑕᐅᕐᓯᑦᔨᓄᑦ ᐃᒪᒃ:

Δ1. ᑕᐃᓐᓇ ᐃᓐᓇ ᖃᓄᐃᓕᖏᓂᓚᖏᖅ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂ ᒪᓕᓚᐅᔨᐸ ᐊᖅᑕᐅᑭᓚᖅᑕᐅᔾᓄᓂ ᐋᖅᑕᐅᔨᓂᒃ ᖃᐅᔨᔪᓴᓂᐅᑎᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓂᒃ ᐃᓕᓐᓂ ᐊᒪᒪ ᑎᑎᕋᖅᑭᓚᖏᓂᐅᓂᒃ ᐊᖅᑕᐅᑭᓚᖅᑕᐅᔾᓄᓂ, ᐅᖃᐅᔨᓕᐅᕐᓯᓂᒃᑯᓂ, ᐊᒪᒪ ᑭᐱᑎᖅᑕᐅᓂᒃᑯᓂ ᑲᑎᒪᔨᕐᓭᓐᓄᐃᓇᓚᖅᑐᑎᓂᒃ.

Δ2. ᐊᑦᓯᑎᑐᑦ ᐅᖃᐅᔨᓂ ᐊᑐᖅᑕᐅᔾᓄᓂ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂ ᒪᓕᓚᕐᓗᒍ ᐅᑯᓂᖏᓐ ᓄᐊᑦ ᓯᓚᐃᐃᓐ, ᓴᐅᑦ ᓯᓚᐃᐃᓐ, ᒎᓪᓗᓯ, ᐊᒪᒪ ᓯᕐᔪᐊᖅ, ᒪᓕᓐᓄᑦ ᐅᖃᐅᓴᐅᑎᓴᓂᕐᓂᑦ ᐊᒪᒪ ᐊᖏᓚᐅᔨᖅᑎᓐᓄᑦ ᒎᓇᐊ ᐊᑐᑐᖅᑕᐅᔨᓂ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂ.

Δ3. ᓄᐊᑦ ᐊᒪᒪ ᓴᓇᖏᓕᑎᑎᕐᓂᖅᑎᑎᓂᐅᓂᕐᓂᖅᑐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂ ᒪᓕᓚᕐᓗᒍ ᐅᑯᓂᖏᓐ ᓄᐊᑦ ᓯᓚᐃᐃᓐ (ᑕᐃᒪ, ᐅᓀᓀᓗᓐᓂ ᐊᑐᖅᑐᖅᑎᖅᑕᐅᓂ ᐊᑦᓯᑎᑐᑦ ᐅᖃᐅᔨᓂ) ᐊᒪᒪ ᐃᓄᐃᐊᓗᑦᑐᖅᑐᑦ ᐊᒪᒪ ᐃᓄᐃᓐᓇᖅᑐᑦ ᑎᑎᕋᖅᑭᓚᖅᑕᐅᔾᓄᓂ ᐃᓕᓐᓂᑲᓚᖅᑕᐅᔾᓄᓂ ᐅᖃᐅᔨᓂᒃ ᐃᓕᒪᔾᔨᐅᑎᒍᑦ 4-ᒥ ᐃᓕᓴᕐᓂᓂ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓴᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓂ ᒪᓕᓚᐅᔨᐸ, ᐊᒪᒪ ᐊᖅᑕᐅᑭᓚᖅᑕᐅᔾᓄᓂ ᓄᓇᓄᓚᐊᖅᑐᖅᑐᑎᒥᑦᑐᓂ ᐃᓕᒪᔾᔨᐅᑎᒍᑦ, ᐊᕐᓯᓕᐅᔨᓴᓂᕐᓂᑦ ᒎᓇᐊ ᐊᑐᑐᖅᑕᐅᔨᓂ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂ.

Δ4. ᒥᑦᓯᔪᑐᑦ ᖃᐅᔨᓴᓂᓂᖅ ᑭᓇᐅᔨᖃᖅᑎᑎᕐᓂᖅᑕᐅᔾᓄᓂ ᖃᐅᔨᓇᓯᐊᖅᑐᑦᔨᖃᖅᑎᓄᑦ ᖃᓄᐃᓐᓂᑦ ᓄᓇᒪᓂᑦᑐᓂᒃ ᐱᑎᒪᑦᑐᓂᒃ ᐱᑎᑎᓂᐅᓂᕐᓂᖅᑐᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂ.

Δ5. ᐅᓂᒃᑲᓚᐊᕐᓗᒍᑦ ᐋᖅᑕᐅᑭᓚᖅᑕᐅᔾᓄᓂ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓴᑦᓯᒪᔪ ᐱᒪᒪᓚᐅᓂᕐᓂᑦ ᑐᑐᓂᖃᖅᑎᓂᕐᓂᑦ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂᒃ ᓴᓗᐳᓂᕐᓂᖅᑐᑦ ᐊᒪᒪ ᐊᑦᓯᑎᑐᑦ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓴᓂ ᐊᑐᓕᔨᐅᔨᓂᒃ ᐃᓕᒪᔾᔨᐅᑎᒍᑦ ᐊᒪᒪ ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓴᓂ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂ ᒪᓕᓚᐅᔨᐸ, ᐊᒪᒪ ᐊᖅᑕᐅᑭᓚᖅᑕᐅᔾᓄᓂ ᓄᓇᓄᓚᐊᖅᑐᖅᑐᑎᒥᑦᑐᓂ ᐃᓕᒪᔾᔨᐅᑎᒍᑦ.

Δ6. ᐃᓕᒪᔾᔨᐅᑎᒍᑦ 14 ᐃᓕᓴᕐᓚᐅᔨᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂ ᒪᓕᓚᕐᓗᒍ ᓄᓇᓄᓚᐊᖅᑐᖅᑐᑎᒥᑦᑐᓂᒃᑯᓂᖅᓴᓂᒃᑯᓂᖅᓴᓂᖅᑐᑦ ᐊᒪᒪ ᑐᓴᐅᑕᐅᔾᓄᓂ ᐅᖃᐅᔨᓴᓂᒃ ᐊᖅᑕᐅᑭᓚᖅᑕᐅᔾᓄᓂ ᐊᑐᖅᑕᐅᔨᓂᒃ ᐊᖅᑕᐅᑭᓚᖅᑕᐅᔾᓄᓂ ᐊᑐᓕᔨᐅᔨᓂᒃ

— ᐊᒻᒪ ᐃᓄᐹᓴᒧᑦ ᐱᔨᑎᑎᕐᐅᑎᓄᑦ. ᐊᓯᖏᑦ ᐱᔨᑎᑎᕐᐅᑎᑦ ᓇᓗᓇᐃᓚᐊᓂᖅᑕᐅᔪᓗᑎᒃ ᐊᑐᐊᒃᑲᓇᑦ ᖃᐅᔨᓴᕆᔨᕐᑎᓂᒃᑯᓯᖏᓐᓂᖅᓱᖅᑐᓂᖅ.

Δ7. ᑲᓇᒪᒃᑯᑦ Δᖅᑲᒃᓇᐃᔨᖏᓐᖏᑦᑐᓂ ᐊᒻᒪ ᐱᔪᓐᓇᖏᑦᑐᓂ ᒪᓕᒧᐊᖅᑐᑎᑕᐅᔪᑦ Δᓕᕆᓚᓕᐅᔨᓚᔪᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᕐᓂᑦ ᒪᓕᑎᕐᒥᐅ ᑎᑎᖅᔨᒪᓕᒃᑎᒃ ᐱᖓᓱᖏᑦ, ᐱᖃᑕᐅᓪᓗᓂᓗ ᐊᖅᑲᐹᑕᐅᔨᒪᔪᓂᒃ ᑎᑎᕐᑲᖅᔨᒪᓂᖏᑎᒍᑦ ᒪᓕᒧᐊᖅᑲᓂᕐᓂᑦ ᑭᓴᐃᐊ ᐱᔨᑎᑎᕐᐅᑎᑦ ᐱᑕᖃᖅᑐᑎᑕᐅᓚᖏᓐᓂᒃᓂ ᐊᔨᖏᑦ ᐱᔨᑦᓴᓄᑦ.

Δ8. Δᓕᕆᓚᓕᐅᔨᓚᔪᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᕐᓂᑦ ᒪᓕᒪᖅ ᑕᐃᔨᓗᓂᒃ ᒥᓂᕐᒥᒃ ᑲᒪᕐᓕᒪᕐᒥᒃ, ᐱᔭᐅᓇᕐᓂᖅᑲᖅᑐᒃ ᐊᑐᓕᖅᑎᑕᐅᑎᑦᑎᓂᓂᕐᒥᒃ ᑭᓴᐃᓐᓇᖅᑐᒥᒃ ᐊᒻᒪ ᑐᓂᔨᕐᓚᐊᖅᓂᕐᒥᒃ ᐊᑦᕿᔪᑎᒋᓪᓕ Δᓕᕆᓚᓕᐅᔨᓚᔪᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᓂᑦ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᑦ ᒪᓕᒪᖅᑐᒥᒃ ᒪᓕᓕᒫᓂᖅ.

Δ9. ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᑐᓂ ᑲᑎᒪᔨᓂᒃ ᒪᓕᓚᐅᑐᐃᔨᔪᖃᖅᑎᑐᓂ ᐊᖅᑯᑎᑎᓕᔪ Δᓕᕆᓚᓕᐅᔨᓚᔪᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᓂᑦ ᒪᓕᒪᖅ ᐅᖃᐅᔨᔨᐸᑎᐊᖅᑐᑦᓴᕐᓂᒃᑐᓂᒃ ᒥᓂᕐᒥᒃ ᑲᒪᕐᓕᒪᕐᒥᒃ ᐱᔪᒥᑎᖃᖅᑐᓂᒃ ᒪᓕᒃᑯᓂᖅ, ᐊᖏᕐᕈᓐᓇᖅᑐᓂᒃ, ᐊᖅᑲᐹᑕᓗᐊᓂᖅ, ᐊᒻᒪ ᐱᔪᒥᑦᑕᓂ ᑐᓂᐅᖅᑲᖅᑕᐅᓂᖏᓐᓂ. ᑭᓴᐃᐊ ᑲᑎᒪᔨᓂ ᐱᑕᖃᖅᑎᑎᕐᑎᓂᓕᓕᒫᑲᖅᑐᓂ ᒪᓕᓚᐅᑐᕈᑕᐅᔨᓚᔪᖅᑕ ᑐᓂᔨᕐᓚᐊᖅᑐᒃ ᑲᒪᕐᓕᒪᕐᒥᒃᓴᖅᑎᓂᕐᒥᒃ ᐊᑕᖃᖅᑎᑎᕐᐅᑎᑦ ᑲᑎᒪᔨᖏᑦᑐᓂᓕᕆᓂᖅᑐᒃ ᑕᒪᓐᓇᐅᑦ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᑐᓂᒃ ᑲᒪᕐᓕᒪᖅ ᑭᓴᐃᐊ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᑐᓂᒃ ᒪᓕᒃᑯᓂᖅ ᐊᑕᖃᖅᑎᑎᕐᐅᑎᑦ ᐱᔪᒥᑦᑕᓂ ᐊᒻᒪ ᑲᒪᕐᓕᒪᕐᒥᒃ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦ.

ᑕᒪᒃᑯᐊ ᐱᓕᕆᔨᒃᑯᐅᓂᒃ ᓇᓗᓇᐃᖅᑕᐅᔨᔪᑎᑦ ᑭᓴᐃᐊ ᑲᑎᒪᔨᓂ -- Δᓕᒧᑦᓴᐅᓗᓂ ᐊᖅᑲᐹᑕᐅᔨᓚᔪᓄᑦ, ᑎᒃᑯᓯᖅᑐᓂᕐᒥᒃ ᐱᔨᔪᖅᑐᖅ, ᑐᓴᕆᔨᓂᕐᒥᒃ ᐱᔨᔪᖅᑐᓂ, ᐊᒻᒪ ᐊᖏᕐᕈᓐᓇ ᐱᑕᖃᓕᕆᔨᖃᖅᑐᑐᓂ -- ᐱᒋᐊᖅᑎᑕᐅᓗᓂᒃ ᐱᖓᓱᖅᑯᑦ.

Δ10. ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᑐᓂ ᑲᑎᒪᔨᓂᒃ Δᓕᒧᑦᓴᐅᔪᑦ ᓂᕈᐊᓚᖅᑭᖅᑎᑕᐅᔭᓕᓕᒫᓂᒃ ᑭᓱᓕᑐᖅᓕᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᔨᖃᖅᑎᓂᒃᑯᓂᖅ, ᐱᖓᓱᐅᔨᓚᔪᓂᒃ ᒥᓂᕐᒥᒃ ᒪᓕᒃᑯᓕᒪᔪᑦ, ᐊᒻᒪ ᑎᑎᖅᔨᒪᓕᒃᑎᒃ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦ.

Δ11. ᐊᑕᐅᓯᑎᒃᑯᓇᖃᖅᑎᑦᑐᓂ ᐱᒋᐊᖅᑎᑕᐅᓂᖏᓚᓂᒃ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᑐᓂ ᑲᑎᒪᔨᓂ, ᐊᖏᕐᑎᑎᓂᖏᓚ ᓴᖅᑭᒧᐊᖅᑐᑦᓴᕐᓂᒃᑐᓂᒃ ᐱᖓᓱᐅᔨᖃᖅᑎᓂᒃᑯᓂᖅ, ᐱᖓᓱᐅᔨᓚᔪᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᓂᑦ ᑲᒥᓴᓂᒃ Δᓕᐳᖏᓚᓕᐅᔨᓚᔪᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᓂᑦ ᒪᓕᒪᖅ. ᑲᒥᓴᓂᒃ ᓴᓇᔨᓂᒃ ᑲᒥᓴᓂᒃ ᐱᖓᓱᐅᔨᓚᔪᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᓂᑦ ᒪᓕᒪᖅ. ᐅᓪᓗᒥ ᑲᒥᓴᓂᒃ ᑲᒥᓴᓂᒃᓴᖅᑎᓂᕐᒥᒃ ᐊᑕᖃᖅᑎᑎᕐᐅᑎᑦ ᐱᔨᔪᖅᑐᖅ ᒥᓂᕐᒥᒃ ᐊᖏᕐᕈᓐᓇ ᐱᔨᔪᖅᑐᖅ ᐱᖓᓱᐅᔨᓚᔪᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᓂᑦ ᒪᓕᒪᖅ.

Δ12. Δᓕᒧᑦᓴᒃ 19(2) ᐊᒻᒪ 19(3) Δᓕᕆᓚᓕᐅᔨᓚᔪᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᑐᓂ ᒪᓕᒪᖅ ᑎᑎᖅᔨᒪᓕᒃᑎᒃ ᐊᑐᐊᒃᑲᓇᑦ, ᐊᑦᓕᓐᓂᐊᖅ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᑐᓂ ᑲᑎᒪᔨᓂ ᑲᒥᓴᓂᒃ Δᓕᓐᓄᑦᓯᒪᔪᓄᑦ ᑲᑎᒪᔨᓂᒃ ᑲᒥᓴᓂᒃ ᓄᓇᖃᖅᑲᖅᓯᒪᔪᑦ ᑲᑎᒪᔨᓂᒃ ᑲᒥᓴᓂᒃ ᐊᑕᖃᖅᑎᑎᕐᐅᑎᑦ ᐊᑐᐊᒃᑲᓇᑦ ᐊᑕᐅᓯᒪᔪᓂᖏᓐᓂ ᐊᒻᒪ ᐊᑦᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓂᒃᑯᓂᖅ ᐃᓅᓯᖅᑐᓂᕐᒥᒃ ᐊᑕᐅᓯᒪᔪᓂᖏᓐᓂᒃᑯᓂᖅ ᐊᑕᐅᓯᒪᔪᓂᖏᓐᓂᒃ ᑲᒥᓴᓂ

— Δ14. ᐊᖏᖅᑭᑕᐅᓕᒫᑦ ᑎᑎᕋᖅᓯᓚᐅᕐᓂᐅᔪᑦ ᐃᓕᓴᕆᔨᐅᑕᓂᓗ ᐃᓕᓴᕆᔨᐅᓯᓚᐅᒪᓂ ᐅᖃᐅᔨᕋᓂ ᓯᓚᑦᔪᑦ ᑭᐅᔾᔨᔪᑎᑦ ᐅᓂᒃᑳᓕᐅᑭᐅᓂᖅᓂᓗ ᐃᒥᕐᓇᐅᑦ ᐊᖏᖅᑭᑕᐅᓕᒫᑦ ᐅᓂᒃᑳᓕᐅᑭᐅᓂᖅᓂᓗ ᐃᓕᓴᕆᔨᐅᓯᓚᐅᒪᓂ ᓯᓚᑦᔪ

— Λ2. ᒥᓂᔨᑦ ᑲᒪᒋᔭᓕᒃ ᐱᓕᕆᓕᑎᑎᑕᓂᓂ ᓴᓕᒪᖓᓂᓂᒋᒪᖅ ᓄᓇᕋᔪᑦ ᐃᓕᓴᐅᑎᐅᓕᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔾᔪᑎ ᐊᑐᖅᑎᑎᓂᕐᒧᑦ ᕿᓐᓇᐃᖅᓯᔪᖅᑎᒥᒃ ᐊᒪᓕ ᖃᐅᔨᔨᐱᐅᓂᕐᒧᑦ/ᑲᒪᒋᔭᖅᑲᓇᐊᖅᑐᓂᕐᒧᑦ ᐊᑦᖢᑭᓯᐃᔨᔪᑎᒥᒃ, ᒪᓂᓕᓯᒪᔪᒥᒃ ᑭᓇᐅᔭᓕᕆᔨᒃ ᑲᑎᒪᔨᒃ (2001) ᐱᔨᔪᓂᖓᓐᓂᒃ, ᓇᓗᓇᐃᖅᑕᐅᖅᓯᐅᒪᔪᒥᒃ, ᓄᐊᑎᑕᓗᓂᓗ, ᐊᒪᓕ ᑲᔪᓯᓚᓕᐊᓂᓐᓇᖅᑐᒃ ᖃᑎᖃᑉᓂᓚᐅᖅᑐᒃ ᐱᑎᐊᑕᑕᐅᔪᓂᒃ ᐊᒪᓕ ᓴᖅᑭᖅᓯᑐᖅ ᑲᑎᑎᖅᑕᐅᔪᒥᒃ.

Λ3. ᒥᓂᔨᑦ ᑲᒪᒋᔭᓕᒃ ᖃᐅᔨᔨᓕᓯᐊᖅᑎᓗᓂ ᐅᖃᐅᔪᖃᑎᒋᑦ ᑐᕼᐅᒪᑎᑕᐅᑎᐊᖅᑎᓗᓂᐊᖅᓯᒪᖓᓕᑦ ᐱᔨᔪᑎᑎᓚᓗ ᐊᒪᓕ ᖃᐅᔨᔨᐱᐅᓂᕐᒧᑦ ᐃᓕᓴᐅᑎᐅᓕᔪᓂᒃ ᐊᑦᖢᑭᓯᐃᔨᔪᑎᒥᒃ.

Λ4. ᑕᐃᒃᑯᐊ ᐊᑦᓚᓀᐊᖓᓕᑦ ᓱᓕᐱᓐᓂᑦ ᐱᓚᓓᐊᖅᑲᖅᑎᑕᐅᔭᓗᑎᒃ ᓄᐊᖅᑎᓂᕐᒧᑦᑲ ᐊᒪᓕ ᖃᑎᒋᔭᓂᕐᒧᑦᑲ ᑲᑎᑎᖅᑕᐅᔪᒥᒃ ᓱᓕᐱᓐᓂᑦ ᑲᓇᐃᔾᔨᒃᑲᓂᕐᒧᑦ, ᐊᒪᓕ ᐃᓚᐅᑦ ᐃᓐᓇᓕᓂᕐᒧᑦ ᐅᓂᖓᓕᔪᓂᒃ ᐃᓕᓴᐅᑎᐅᓕᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔾᔪᑎ ᐃᓕᓴᐅᑎᐅᓕᔪᓂᒃ ᐅᓂᒃᑳᓕᕆᔨᒃᑲᓂᕐᒧᑦ ᐊᒪᓕ ᐅᓂᒃᑳᓕᕆᔨᒃᑲᓂᕐᒧᑦ ᐅᖃᐅᔾᔪᑎ ᐃᓕᓴᐅᑎᐅᓕᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔾᔪᑎ ᐊᑐᖅᑎᑎᓂᕐᒧᑦ ᐊᑐᖅᑎᑎᓂᕐᒧᑦ ᐊᒪᓕ ᐊᑐᖅᑎᑎᓂᕐᒧᑦ ᐊᑐᖅᑎᑎᓂᕐᒧᑦ ᐊᑐᖅᑎᑎᓂᕐᒧᑦ

—

P2. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᑦ ᑲᒪᕈᓕᒃ ᖃᐅᔨᒪᓇᓱᑎᓪᓗᓂ ᑕᒪᐃᑦ ᓴᖅᑭᑐᓇᓱᑎᓪᓗᓂ ᐃᖅᑲᓇᐃᔨᖏᑦ ᐊᒻᒪ ᐱᔪᓐᓇᖅᑐᑦ ᐊᑐᓂᖅᑎᑦᑕᐅᓴᑎᓪᓗᓂ 'ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᓇᓕᒫᓂᑦ', ᐱᑦᖃᖅᓂᓪᓗᓂ ᐱᓕᕆᔨᒃᑯᓂᖅᑐᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᐅᓪᓗᕆᔨᒃᑯᓂᖅᑐᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᐱᓕᕆᑎᑎᑦᑎᓂ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᖏᓐᓂᒃ.

P3. ᒥᒃᓄᐊ ᓴᖅᓯᖏᑦ ᓄᓇᕗᑦᓂ ᖃᐅᔨᖅᓯᓗᑎᒃ ᑕᐃᒃᓱᒋᖏᓐᓄᒃ ᐅᖃᖅᑎᖅᓯᓪᓗᓂ ᐃᓕᒋᐊᕐᑎᓄᑦ ᑐᐱᕈᓐᓇᒃᑯᑦ, ᓱᕐᓂᕈᐅᔪᓄᑦᑎᓇᓱᐊᕈᓐᓇᖅᑐᓂᓪᓗᓂ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᒋᐊᖅᓱᓇᓱᓂᓪᓗᓂ ᐊᒥᓱᑎᒋᓐᖏᓐᓂᒃᑐᒃ ᓴᖅᑭᑐᓄᒃ ᐅᖃᖅᑎᖅᓇᓕᐊᓂᑦ ᐃᓐᓇᐅᒃᓴᓂᑦ ᐃᓇᓐᓄᐃᑦ ᐃᓇᓐᓄᐃᖅᑐᓄᒃ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ.

P4. ᒥᓂᑦ ᑲᒪᕈᓕᒃ ᐱᓕᓇᖅᑎᖅᓯᓪᓗᓂ ᐱᓇᓱᐊᒪᓂᖅᑎᖅᑕᐅᓂᒃ ᐱᑦᖃᖅᑎᑎᑦᑎᓇᓱᓪᓗᒃ ᓄᓇᕗᓐᓄᑦ ᐊᑭᑭᑦᑐᓂᒃ ᐊᑐᐃᓐᓇᖅᑎᖅᓯᒪᓪᓗᑦ ᐱᒋᐊᕐᓯᒪᓂᒃᑐᒃ ᑐᑭᓯᐅᓂᓪᓗᑦ ᓱᓇᒃᑯᒋᓐᓄᒃ, ᓴᓇᕗᓐᓄᒃ ᐃᓐᓇᐅᒃᓴᓂᒃ, ᐊᒻᒪ ᐃᓐᓇᐅᒃᑯᓇᓱᒋᓐᓄᒃ ᓴᖅᑭᑐᓄᒃ ᐅᖃᖅᑎᖅᓇᓕᐊᓂᑦ ᐃᓄᐅᕐᓄᑦ ᐃᓄᐅᖅᑐᓄᒃ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ.

P5. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᑦ ᑲᒪᕈᓕᒃ ᐱᓕᓇᖅᑎᖅᓯᓪᓗᓂ ᑕᐃᒃᑯᓂᖏᓐᓄᒃ ᑲᓇᑕᒥ ᑲᓕᒪᒃᑯᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐅᐃᓴᖏᓐᖏᖅᑎᖅᑎᓂᒃ ᐃᓕᓴᕆᔨᒃᑯᓯᓇᓱᑎᓪᓗᓕᒫ ᐱᒋᐊᕐᓯᖅᑎᑦᑕᐅᓂᖏᓐᓄᒃ ᓱᕐᓂᕈᓐᓇᕐᓂᖅ ᐅᐃᓴᖏᓐᓄᑦᑎᓂᖅᓴᖅ ᐃᓕᓴᕆᔨᒃᑯᓂᖅᑐᓂᒃ ᐱᒋᐊᕐᓯᖅᑎᑦᑕᐅᓂᖏᓐᓄᒃ ᐱᑦᖃᖅᑎᑎᑦᑎᓇᓱᐊᕈᓐᓇᖅᑐᓂᒃ ᐱᒋᐊᕐᓯᖅᑎᑦᑕᐅᓂᖏᓐᓄᒃ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ. ᒥᓐᓄᐊ ᐱᒋᐊᕐᓯᖅᑎᑦᑕᐅᓂᖏᓐᓄᒃ ᐱᑦᖃᖅᑎᑎᑦᑎᓇᓱᐊᕈᓐᓇᖅᑐᓂᒃ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ. ᐃᓐᓇᐅᒃᓴᓂᒃ ᐱᒋᐊᕐᓯᖅᑎᑦᑕᐅᓂᖏᓐᓄᒃ ᐱᑦᖃᖅᑎᑎᑦᑎᓇᓱᐊᕈᓐᓇᖅᑐᓂᒃ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ.

P6. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᑦ ᑲᒪᕈᓕᒃ ᐅᖃᖅᑎᖅᓯᒪᔨᑦᓯᓗ ᓄᓇᖅᑐᒃᑯᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᖅᑎᖅᓯᒪᓂᒃᑐᒃ ᐊᒻᒪ ᓄᓇᖅᑐᒃᑯᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᖏᓐᓄᑦ ᑲᒪᒪᓂᒃ ᐱᔪᓐᓇᒥ ᐱᒋᐊᕐᓯᖅᑎᑦᑕᐅᓂᖅᓱᖅᑕᐅᓇᐃᓐᓇᐊᖅᓯᖏᓐᓄᒃ ᓱᕐᓂᕈᓐᓇᕐᓂᖅ ᓄᓇᖅᑐᒃᑯᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᖏᓐᓄᑦ ᐱᔪᓐᓇᖅᑐᓂᖅᓴᖅᑕᐅᓂᒃᑯᑦ.

P7. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᑦ ᑲᒪᕈᓕᒃ ᖃᐅᔨᖅᓯᓪᓗᓂ ᓱᕐᓂᕈᓐᓇᕐᓂᖅ ᐱᔪᓐᓇᖅᑐᓂᖅᓴᖅᑕᐅᓇᓱᐊᕈᓐᓇᖅᑐᒃ ᐊᓂᔪᖅᑎᓕᓂᒃ ᓴᖅᑭᑐᒃ ᐊᖅᑭᒧᒃ ᖃᐅᔨᒪᓇᓱᑎᓪᓗᓂ ᒪᑭᑕᐃᓐᓇᐅᓕᖅᓂᖏᓐᓄᒃ ᐊᓂᔪᖅᑎᓕᓂᒃ ᑕᒪᓐᓇ ᒪᓕᓕᓪᓗᔪ.

P8. ᐃᓕᓴᕆᔨᒃᑯᓯᒪᔨᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᓄᑦ ᐊᓕᓐᓂᒃᑲ ᑎᑎᖅᑲᓕᐅᖅᑎᖅᑕᕐᓗᓂ ᐋᖅᑭᑎᐊᖅᑎᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᑭᓇᐅᔭᓂᒃ ᐃᓕᓴᕆᔨᒃᑯᓯᒪᔨᓄᑦ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ ᐊᑎᖓᓂᒃ ᐅᐃᓕᐊᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᓄᓇᖅᑐᒃᑯᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᖏᓐᓄᑦ ᐱᔪᓐᓇᖅᑐᓂᒃ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ.

ᑎ. ᓴᓇᓂᖅ ᐃᓐᓇᐅᒃᓴᓂᑎᑦᓴᓐᓂᒧᑦ ᐱᓯᓇᓕᓂᐅᔨᓂᑦ ᐃᓕᓴᕆᔨᒃᑯᓯᒪᔨᓄᑦ ᐅᖃᐅᔨᓄᑦ, ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ ᐅᐱᒋᐊᕐᓂᖅᑕᐅᓂᒃᑯᑦ:

ᑎ1. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᑦ ᑲᒪᕈᓕᒃ ᐱᓕᓇᖅᑎᖅᓯᓪᓗᓂ ᓄᓇᖅᑐᒃᑯᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐅᖃᐅᔨᖏᓐᓄᒃ ᐊᖏᑦᓯᓕᒻᒥᓕᕆᔨᒃᑯᓯᓇᓱᑎᓪᓗᓕᒫ ᐱᓕᕆᔨᖏᓐᓄᒃ ᐊᑲᑎᕐᓂᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐊᒻᒪ/ᐅᕐᓕᔭᐅᓂᑦ ᓄᓇᕗᑦᓂ ᓇᓪᓕᐊᑲᓴᕐᓂᓪᓗᑦ ᒪᓕᒃᑕᐃᓐᓇᐅᒃᑲᓇᐃᑦ ᑐᐱᕈᓐᓇᖅᑐᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᐱᓕᕆᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ ᐊᑲᑎᕐᓂᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ. ᑐᓴᖏᓪᓕᐊᓂᓪᓗᓂᒃ ᐋᖅᑭᒧᐊᓇᖅᖏᓪᓕᐅᓂᓪᓗᑦ, ᐃᓇᓂᓪᓗᑦ ᐱᓯᓂᖅᓴᖅᑕᐅᓂᓪᓗᑦ, ᐊᒻᒪ ᐊᓂᖅᑭᑐᓄᑦ ᐊᑲᑎᕐᓂᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᓱᕐᓂᕈᓐᓇᕐᓂᖅᓴᖅᑕᐅᓂᒃᑯᑦ. ᐱᓕᕆᓪᓗᓂᖅ ᐊᒥᓱᑎᒋᓐᓄᒃ ᓂᓪᓕᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ ᐊᑲᑎᕐᓂᖅᓯᒪᔪᓂᒃ ᐱᓕᕆᑎᑎᑦᑕᐅᓂᒃᑯᑦ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᑦᑕᐅᓂᖏᓐᓂᒃ.

— Ր2. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᔅᓴᓕᒃ ᐃᓕᓐᓂᐊᕐᓗᑎᒃᑯᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ, ᐃᓕᖅᑯᓯᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᐃᔪᒃᖽᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ ᑲᑎᑎᕋᓗᒃᑐᓂ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᒪᓐᓂᐊᕐᓂᖅᓯᓂ ᐊᐃᔅᓯᖅᑲᓇᐃᖅᓯᓂᖅᓴᓐᓂ ᓄᓇᖃᖅᑲᓇᐃᖅᓯᓂᖅ ᐅᖃᐅᓯᖅᓴᓐᓂ ᐱᓕᒪᓂᓴᓐᓂᕐᒥᖅ ᓚᓕᓪᓕᐊᑦᑐᖅ ᓚᓕᓪᓕᐊᑦᑐᓂ ᓴᖅᑭᐅᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ ᑲᑎᑎᕋᓗᒃᑐᓂ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᕐᓂᖅᓯᓂ, ᐃᓕᖅᑯᓯᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᐃᔪᒃᖽᓕᓪᓚᕆᔨᒍᓐᓄᑦ. ᐱᓕᒪᓂᓴᓐᖅᑐᖅ ᐊᑕᐅᔾᔨᖅ ᓂᓚᐅᑎᓴᐅᔨᓄᑦ ᐃᖅᑲᓇᐃᔪᒃᖽᓕᓴᐅᔨᓄᑦ ᓴᓇᖅᓯᒪᓕᐅᖅᑎᑦᑎᓂᓂᓂᒃᑯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓇᐃᖅᓯᓂᖅᓴᓐᓂ ᑲᑎᑎᕋᓗᒃᑐᓂ ᐅᖃᐅᓯᖅᓴᓐᓂ ᐊᑐᐊᖅᑐᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᕐᓂᖅᓯᓂ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᐃᔪᒃᖽᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ ᐱᓕᕆᓂᖅᓯᒪᓂᖅ (1995).

Ր3. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᔅᓴᓕᒃ ᐃᓕᓐᓂᐊᕐᓗᑎᒃᑯᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ, ᐃᓕᖅᑯᓯᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᐃᔪᒃᖽᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ ᐱᑎᐊᖅᑎᑦᑎᓂᓂᓂᒃᑯᑦ ᓄᓇᖃᖅᑲᓇᐃᖅᓯᓂᖅᓴᓐᓂ ᐊᐃᑦᐱᐅᒃᓯᒪᔨᖅᑐᑦ ᐅᐃᓕᖅᑯᓯᖅᑐᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᕐᓂᑎᒃᓯᒪᔨᖅᑐᓂ ᐃᓐᓇᕐᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᓴᖅᑭᐸᖅᑲᓇᐃᖅᑎᑦᑎᓂᓂᓂᒃᑯᑦ ᐃᓚᖅᑲᓇᐃᖅᑐᖅᑐᓂ ᐅᐃᓕᖅᑯᓯᖅᑐᑦ ᐱᓕᒪᓂᓴᓐᓂᕐᒥᓂᒃᑯᑦ ᐃᓐᓇᕐᓂᖅᓯᒪᓂ ᑲᒪᒋᐊᖅᓯᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᐊᑐᕐᓯᓂᖅ ᐃᖅᑲᓇᐃᔪᒃᖽᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ ᐱᓕᒪᓂᓴᓐᓂᕐᒥᖅ ᓚᖓᔪᖅᓯᒪᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᐊᑐᕐᓯᓂᖅ ᐃᖅᑲᓇᐃᔪᒃᖽᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ, ᐃᓕᖅᑯᓯᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᐃᔪᒃᖽᓕᓪᓚᕆᔨᒍᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᕐᓂᖅᓯᓂ

— ᓂ. ᐱᓕᕆᓕᐊᑎᓂᕐᓗᑐ ᐊᒻᒪ ᐋᖅᑭᑎᕈᐊᖅᑎᓂᕐᓗᑐ ᓚᓪᓴᖅᓯᖅᓱᖅᓯᒪᔪᓕᕆᓂ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᓂᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ, ᐊᑐᕐᖁᑕᐅᔪᓐᓇᖅᑐᑦ ᐃᓚᒋᑦ:

ᓂ1. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᔅᖢᓂᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᔨᒃᑯᑦ, ᐃᓕᖅᑯᓯᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᐃᔾᔨᖅᓴᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᓴᖅᑭᑎᑎᑦᓯᐅᔪᓂᖅ ᒥᓂᔅᖢᑦ ᑎᓪᓗᒍᓴᐅᑎᑦᓯᐊᕐᕕᒃ ᓚᓪᓴᖅᓯᖅᓱᖅᓯᒪᔪᓕᕆᓂ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᓂᓐᓂᒃ ᑭᓇᐅᔭᓂᒃ ᐊᑐᑎᑎᓯᒪᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓂᐅᓂᓐᓂᒃ. ᒎᓐᓇ ᑎᓪᓗᒍᓴᐅᑎᒃ ᐱᒋᐊᖅᑐᓂᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐃᓚᒋᑦ ᐃᖅᑲᓇᐃᔾᔨᖅᓴᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᓂᓐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ. ᒎᓐᓇ ᑎᓪᓗᒍᓴᐅᑎᒃ ᐱᒋᐊᖅᑐᓂᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐃᓚᒋᑦ ᐃᖅᑲᓇᐃᔾᔨᖅᓴᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᓂᓐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ.

ᓂ2. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᔅᖢᓂᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᔨᒃᑯᑦ, ᐃᓕᖅᑯᓯᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᐃᔾᔨᖅᓴᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᓇᓗᓇᐃᖅᑯᓗᒃ ᑐᑭᓯᐅᖅᑕᐅᓯᒪᓂᖅᓱᒃ ᐊᒻᒪ ᓴᓇᓕᑎᑎᑦᓯᐊᖅᑎᑎᑦᓂᓗᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᑎᑦᓯᐊᕐᕕᒃ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ 73.3 ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓂᐅᓕᖅᑐᑦ ᒪᓕᒐᕐᒥ (1995), ᒎᓐᓇ ᑎᓪᓗᒍᓭᒪᔪᖅ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓯᐅᓂᒃ ᐱᒋᐊᖅᑐᑎᑎᓯᒪᔪᓂᒃ ᓚᓪᓴᖅᓯᖅᓱᖅᓯᒪᔪᓕᕆᓂ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐃᓕᓐᓂᐊᑎᑎᓂᖅᑐᑦ.

ᓂ3. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᔅᖢᓂᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᔨᒃᑯᑦ, ᐃᓕᖅᑯᓯᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᐃᔾᔨᖅᓴᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐱᓕᕆᓂᐊᓕᕆᓂᖅ ᒥᓂᔅᖢᑦ ᑎᓪᓗᒍᓴᐅᑎᒃ ᓴᓇᓕᑎᑎᑦᓯᐊᖅᑎᑎᑦᓂᓗᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᑎᑦᓯᐊᕐᕕᒃ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐃᓚᖓᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓯᐅᓂᒃ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓂᐅᓕᖅᑐᑦ ᒪᓕᒐᕐᒥ (1995). ᓴᓇᕆᐊᓂᐅᑎᑦᓯᐊᕐᕕᒃ ᐃᓚᖓᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᑦ ᑕᐃᒪ ᐊᓯᐃᓕᓴᕐᔪᒃ ᑲᒪᒋᔭᑎᓕᔭᖅᑎᓂᒃ ᐱᔾᔪᑎᒍᓂ, ᑕᐃᒪᓕᕆᔨᐊᓕᓴᖅᑕᐅᔪᓐᓇᖅᑐᑦ ᐊᓯᐅᓂᖅᑐᓂᒃ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓂᕆᓂᒃ.

ᓂ4. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᔅᖢᓂᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᔨᒃᑯᑦ, ᐃᓕᖅᑯᓯᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᐃᔾᔨᖅᓴᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐋᖅᑭᑎᕈᐊᖅᑎᓯᓕᕆᓂ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓂᓕᕆᓂᖅ ᒪᓕᒐᕐᑐᒃ (1995) ᑕᐃᒪᐃᓐᓗᐊᓂᖅᑎᑦᓯᐊᖅᑲᓐᓂᖅᑐᓂᒃ ᐱᔾᓇᓐᓂᓚᐅᑦ ᒥᓂᔅᖢᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐱᔾᔪᑎᒍᓂᖅᑐᑦ ᓚᓪᓴᖅᓯᖅᓱᖅᓯᒪᔪᓕᕆᓂ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐋᖅᑭᑎᕈᐊᖅᑎᑦᓯᐊᕐᕕᒃᓴᓂᓗ ᐊᑐᖅᑕᐅᑎᑦᓯᐊᕐᕕᒃ ᐅᖃᐅᔨᖏᑦᓂᓐᓂᒃ ᑲᒪᒋᔭᑎᓕᔭᖅᑎᓂᒃ.

ᓂ5. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓂᔅᖢᓂᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᔨᒃᑯᑦ, ᐃᓕᖅᑯᓯᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᖅᑲᓇᐃᔾᔨᖅᓴᓕᕆᔨᒃᑯᑦ ᖃᐅᔨᓪᓚᓂᕆᔨᒃᑯᑦ ᐱᔾᔪᑎᒍᓂᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓯᐅᓂᒃ ᐊᑕᐅᓯᐊᓂᖅᑐᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓂᐅᓕᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓂᐅᓂᓐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᑎᑦᓯᐊᕐᕕᒃ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓂᐅᓕᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓂᐅᓕᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓂᐅᓂᓐᓂᒃ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᖅᑐᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᖅᑐᓕᕆᓂᐅᓕᖅᑐᑦ ᐃᓕᓴᕐᓂᐊᓂᖅ ᐊᒻᒪ

— ᓂ8. ᑕᐃᓐᓇ ᒥᓴᕐᓚᑦ ᐃᓕᓐᓂᐊᕐᓗᒃᑐᖅᓯᒪᑦ, ᐃᓕᖅᓯᓕᓗᒃᑐᖅᓯᒪᑦ ᐊᒻᒪᐃᖅ ᐃᖅᑲᓇᐃᔨᖅᑕᐅᓯᒪᑦ ᐊᑐᐃᓐᓇᕈᑎᐊᕐᓂᖅᓴᖅ ᐊᑐᖅᑐᕐᓂᖅᓴᖅ ᐃᓕᓐᓂᐊᕐᓗᒃᑐᓕᕐᓂᖅᓴᖅ ᐊᑐᐃᓐᓇᕈᑎᒋᔭᐅ

— ᓴ3. ᓄᓇᕗᓂ ᓴᖅᓯᕗᑎᑦ ᐊᒻᒪ ᐊᓴᖅᑎᑦ ᐱᓕᕆᐊᒃᑕᐅᔪᑦ ᐱᓕᕆᓂᐅᓚᐅᑎᐅᔪᑦ ᑲᒪᕐᖃᓕᓂᐅᔪᑦ ᑲᒪᕐᖃᓂᐅᓚᐅᑎᐅᔪᑦ ᑲᒪᕐᖃᓂᐅᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᐊᓂᖅ ᑲᑎᕐᓂᖅᓯᓕᕆᔨᒃᑲᓐᓂᖅ ᐅᖃᓕᒫᓂᖅ ᐅᖃᓕᓴᐅᒪᔭᐅᓂᖅ ᐊᔪᓐᓇᖅᑐᒃᑲᐊᕐᕕᐊᓚᐅᖅᑐᑦ.

ᓴ4. ᑕᐃᒃᓗ ᒥᓂᔅᑕ ᑲᒪᕐᓚᓂᒃ ᐊᒻᒪ ᐅᖃᓕᓴᕐᓂᖅᑎᑦᑕ ᑲᔪᖓᑕᖅᑲᐃᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᓂᓚᐅᑦ ᑲᓇᑕᒥ ᓴᓇᒪᓕᕆᓂᖅ, ᓴᓇᔨᓚᓗᓂᖅ, ᐊᒻᒪ ᐊᓴᖅᑐᓂᖅ ᐱᔪᓐᓇᖅᓂᖅ ᐊᑐᓂᒍᓚᐅᖅ ᓄᓇᕗᖅᑲᖅᓯᒪᔪᓂ ᐊᒻᒪ ᐅᐃᓇᑦ ᐅᖃᓕᓴᕐᓂᖅᑐᓂᖅ, ᐱᓚᐊᖅᑐᒥᒃ ᐊᓇᑦᑐᖅᓯᒪᓂᕐᓂᓂ ᐊᒻᒪ ᓇᒥᑐᐃᓐᓇᖅ ᐅᖃᓕᓴᐅᔨ ᐊᑐᖅᑕᐅᓇᒪᔨᖅᑐᓂᖅ.

ᓴ5. ᑕᐃᒃᓗ ᒥᓂᔅᑕ ᑲᒪᕐᓚᓂᒃ ᐃᓕᓴᐅᔪᖅᑎᑦᑎᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᓂ ᑭᓇᐅᔨᓴᖅᑲᖅᑎᑦᑎᐅᓂᖅᓴᐅᓗᓂᒃ ᓴᓇᖅᑭᓴᖅᑲᖅᑎᑦᑎᐅᓂᖅᓴᓕᒫᓂ ᓯᓚᓕᐊᓘᔪᓂᒃ ᑐᖁᖓᓚᓂᒃ ᐃᓅᓯᒪᓂᒃ.

ᓴ6. ᒡᒃᑯᐊ ᓚᐊᒪᓈᑦ ᓄᓇᕗᑦᓴᐊᑦ ᓴᓇᖅᑭᓴᖅᑲᖅᑎᑦᑎᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᓂ ᐊᒻᒪ ᐊᑐᐃᓐᓇᐅᑎᑎᓚᐅᑎᓂᒃ ᐃᓕᓴᖅᑯᓯᓚᓈᓐᓈᖅᑕᒃ ᐊᒻᒪ ᐅᖃᓕᓴᕐᓂᖅᑕᒃ ᐃᓕᓴᖅᑯᓯᓚᓈᓐᓈᖅᑕᒃ ᐃᓕᓴᖅᑲᓕᕐᓂᖅᑎᑦᑎᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᓂᓚᐅᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓴᖅᑲᓇᐃᔭᖅᑯᓯ ᐱᓕᕆᔨᓴᖅᑲᖅᑎᑦᑎᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᓂᓚᐅᑦ ᓴᓇᔨᓚᓗᓂᖅᑐᓂᖅᓴᐅᓗᓂᒃ.

ᓭ. ᐊᑐᖅᑕᐅᓭᖅᑰᓭᖅᑎᑎᓯᐊᖅᓴᓂᑦ ᐃᓭᓴᓚᐅᔨᓯᒪᔪᑦ ᐅᖃᓕᓴᕐᓂᑦ ᑐᓴᐅᑎᓭᓚᐅᖅᑐᓯᒪᓂᖅ ᐊᒻᒪ ᓴᓇᔭᔪᑎᖅᑯᓯᓂ ᐃᓭᓯᒪᓚᐊᐅᔪᖅᑯᓯᓂ, ᐊᑐᓴᖅᑕᐅᓭᖅᑰᓭᖅᑎᑎᓯᐊᖅᓴᓂᑦ ᐃᓭᓴᓚᐅᖅᑐᓯᒪᓂᖅ:

ᓭ1. ᒡᒃᑯᐊ ᓚᐊᒪᓈᑦ ᓄᓇᕗᑦᓴᐊᑦ ᐃᑲᔪᖅᑯᓯᓚᓈᓐᓈᖅᑕᒃ ᒪᓕᓂᓈᒃ, ᐊᒻᒪ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᓈᑎᓂᖅ, ᓄᓇᖅᑲᖅᑰᖅᑯᓯᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᓂ ᐊᒻᒪ ᐅᐃᓇᑦ ᐅᖃᓕᓴᕐᓂᖅᑎᑦᑎᓂᑦ ᑐᓴᐅᑎᓭᓚᐅᖅᑐᓯᒪᓂᖅ, ᐱᓕᕆᐊᒃᑕᐅᓂᖅᑎᑦᑎᓂᑦ ᐃᓭᓴᓚᐅᖅᑐᓯᒪᓂᖅ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᓈᑎᓂᖅ ᐱᓕᕆᓂᐅᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᓂᓚᐅᑦ ᐊᒻᒪ ᐃᓕᓴᖅᑲᓇᐃᔭᖅᑯᓯ ᐱᓕᕆᓂᐅᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᓂᓚᐅᑦ ᐊᒻᒪ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᓈᑎᓂᖅ ᐱᓕᕆᓂᐅᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᓂᓚᐅᑦ ᐊᒻᒪ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᓈᑎᓂᖅ ᐃᓕᓴᖅᑲᓕᕐᓂᖅᑎᑦᑎᓚᐅᑎᐅᕙᓪᓕᓂᓚᐅᑦ ᐊᒻᒪ ᐊᑐᖅᑕᐅᓂᓈᑎᓂᖅ ᐃᓕᓴᖅᑲᓇᐃᔭᖅᑯᓯ

—

၁. ᑲᔪᓯᓕᓕᐊᑎᑕᐅᔭᕐᔪᓕᒃ ᑕᒪᑦᐊᐊ ᐊᑐᓕᖏᑦᐅᔪᓂ ᐊᒪᒪ ᐊᑐᓕᖅᑎᑎᓂᕐᔪᒍᑦ/ᐊᐸᓕᐅᑎᓇᑦ ᐊᑐᐊᖅᓴᖅ ᐱᑎᐊᖅᑎᑕᐅᓇᓱᐊᖅᑐᖅ ᒐᒃᓱᒪᓂ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᕗᑦ, ᐊᑐᓕᖅᑕᐅᔭᕐᔪᖏᓕᐅᑦᑐᖅᓴᒃᑐᖅ ᐃᒪᒃ:

၁1. ᑕᐃᔅᓇ ᓴᓐᒪᒃᔪᓂ ᓱᕐᔪᓕᖅᑎᖑᓂ ᑎᒃᔪᐊᖅᓱᔪᓕᕐᓗᒍ ᒥᓴᕐᕕᑦ ᒪᒪᑉᓴᖏᖅᑐᒃᓴᕕᑦ ᐃᓕᓴᓇᓕᐅᓱᒪᔪᓂ ᐅᖏᒃᐅᓱᖅᓂ ᒪᓕᓴᕐᕕᖅ ᐃᓗᐊᓂ 60 ᐅᑦᓗᑦ ᐊᖑᑉᖏᖅᑕᐅᓕᖅᑎᑦᓗᒍ ᒐᔅᓇ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᕗᑦ ᒪᓕᓂᕐᐅᖏᖅᑎᓂᓕᑦ.

၁2. ᒐᒃᔪᐊ ᓴᓇᒪᒃᔪᓂ ᓴᖅᐸᓚᐊᖑᓓᑎᑎᓂᑐᖅ ᐱᖁᔭᒃᓴᓕᐊᕕᑦ ᐁᖅᐸᑭᐊᖅᑕᐅᔭᔾᔪᑎᒃᓴᕕᑦ ᐃᓕᓴᓇᓕᐅᓱᒪᔪᓂ ᐅᖏᒃᐅᓱᖅᓂ ᒪᓕᓂᕐᔪᑦ ᒐᒃᔪᐊ ᐊᑎᑎᓕᓗᑎ ᒥᔅᓇ ᒪᓕᓂᐅᖏᖅᑎᑦ.

၁3. ᑕᐃᔅᓇ ᒥᓴᑎ ᒪᒪᑉᓴᓕᒃ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᕐᓂᔭᓂ ᒪᓕᓂᓕᐅᖏᖅᑎᓂᑦ ᐃᓗᔭᐊᓂ ᐊᑕᐅᓱᖅᓄ ᐊᖏᕐᕌᒍ ᐊᑕᐅᑉᑕᐅᓕᖅᑎᑦᓗᒍ ᒐᔅᓇ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᕗᑦ. ᒐᔅᓇ ᐅᓂᒃᑲᓕᐅᕗᑦ ᒪᒪᑉᓴᖅᑭᑕᐅᒪᔪᖅᓴᖅ ᐅᑯᓂᖓ:

- ᖃᓄᐃᓕᓂᒪᓂᖓᓂᑦ ᐊᒪᒪ ᐱᔨᑦᓕᐊᓂᖓᓂᑦ ᐊᑐᓕᖅᑎᑕᐅᓂᖓᓂᑦᑕ ᐊᑐᓕᓱᒪᔪᓕᕐᔪᑦ
- ᖃᓄᐃᓕᓂᒪᓂᖓ ᑲᓇᑕᐅᔨᓴ-ᓄᓇᕗᑦᐊᔨ ᐱᓇᓱᐊᖅᑎᑉᓵᓂᖓᓂᓵᓄᑦ ᐊᖏᕐᕌᖅᑎᑉᔪᑎᑎ
- ᐱᑕᖃᓚᐅᒃ ᐸᖅᓇᒪᓂ ᐊᒪᒪ ᑭᓇᐅᔭᖅᑭᑎᑦ ᐱᑕᖅᑲᖅᑎᑕᐅᓗᒍ 2004-2005-ᒧᑦ ᐊᒪᒪ ᐅᖏᓕᒋᓄᑦ.

ᐱᓇᓱᐊᖅᓂᖅ ᐊᑐᓕᓱᒪᔪᓕᓂᒃ

ᐃᓱᒪᖓᒧᑦ ᒐᒃᔪᐊ ᐊᑐᓕᓱᒪᔪᓕᕐᔪᑦ ᐱᒪᔪᔪᓇᖅᑐᑎᓕᑎᑦ, ᑭᓱᐊᓂ ᐊᑕᐅᑎᑎᑲᔪᓇᖏᖅᑐᑎᓂᑦ. ᑕᐃᒪᐃᓇᓂᖅᓴᓕᓂ ᐃᓕᓴᐅᔪᓐᓇᒪᒪᖓᒧᑦ ᐊᑐᓕᖅᑎᑎᓂᕐᔪᒍᑦ ᐊᒪᒪ ᑐᖅᔪᓂᖅᑎᓂᕐᔪᒍᑦ ᐊᑐᐊᖅᑭᑦᑐᒃ ᑭᓇᐅᔭᖅᑎᑎᓂᑦᑕ ᐊᑐᓕᖅᑎᖏᓐᓂᒃᑑᓂᓂᓇᖅᑐᒃ ᐅᔪᓂᒃᑲᓕᐅᕗᑦ ᐊᑐᓕᖅᑎᖏᓐᓂᒃᑑᓂᓂᓇᖅᑐᒃ ᐃᓕᓴᐅᔪᓐᓇᒪᒪᖓᒧᑦ ᐱᓇᓱᐊᖅᑎᑉᓵᓂᖓᓂᓵᓄᑦ:

- ᑐᖅᔪᓂᖅᑭᑐᒪᓕᑎᑦ ᐱᓕᓇᒪᔪᓇᓱᐊᖅᑐᑦ ᑕᒪᑦᐊᐊ ᐊᑎᓂᐅᔾᔨᒃᑐᑦ, ᑕᒪᑦᐊᐊᓗ ᐃᓕᓴᐅᔪᓐᓇᒪᒪᖓᒧᑦ ᓴᓇᕐᑐᑎᓂᕐᔪᖅᑐᒃᓴᕕᑦ ᑭᓇᐅᔭᖅᑎᑎᓂᑦ ᐊᑐᓕᖅᑎᖏᓐᓂᒃᑑᓂᓂᓇᖅᑐᒃ ᐃᓕᓴᐅᔪᓐᓇᒪᒪᖓᒧᑦ ᐊᑐᓕᖅᑎᖏᓐᓂᒃᑑᓂᓂᓇᖅᑐᒃ
- ᐊᑕᖏᓐᓇᑦᓗᑦ ᐊᑐᓂᖓᓂ ᐱᑕᖃᓚᐅᒃᑐᒃᓴᕕᑦ ᑭᓇᐅᔭᖅᑎᑎᓂᑦᑕ ᐊᑐᓕᖅᑎᖏᓐᓂᒃᑑᓂᓂᓇᖅᑐᒃ ᐃᓕᓴᐅᔪᓐᓇᒪᒪᖓᒧᑦ ᑕᒪᑦᐊᐊ ᐃᓕᓴᐅᔪᓐᓇᒪᒪᖓᒧᑦ ᐊᑐᓕᖅᑎᖏᓐᓂᒃᑑᓂᓂᓇᖅᑐᒃ

—

ᐃᓱᒪᒋᖏᓚᐅᖅ

ᒎᓕᔪᐊ ᐃᓕᒥᔨᐅᔪᓕ ᑲᑎᒪᔨᕐᓂᓱᐊᖏᓐᓄᑦᑎᓐᓂᒃ ᐃᓕᓴᖅᑭᑦᑐᓕ ᐊᒻᒪᒃ ᖃᓄᖅᓯᓕᕐᓂᑎᒃ ᐃᑲᔪᖅᑭᖅᑕᐅᓕᕆᔨᓂᑎᓐᓄᑦᓂᓕᒃ ᑕᒪᑐᒪᑦ ᖃᑎᖅᑐᓂᖅ. ᐃᓱᒪᓕᕐᒧᑦ ᐱᒋᐊᕐᓇᖅᑐᒥᐅᑦ ᐊᒻᒪᒃ ᑐᑭᓯᓕᕐᓂᖅᑐᑦ ᑕᒪᑐᒪᑦ ᐃᓕᓴᖅᑭᑦᑐᓕ ᐊᑐᓂᖅᑐᑦ ᐊᒻᒪᒃ ᐊᑐᓂᖅᑐᑦ. ᒎᓕᒃ ᐸᖃᓄᖅᑭᑦᑐᓕ ᐅᖃᐅᔾᔨᓱᓕᕐᓂᖅ ᑕᒪᐃᓐᓇᖅ ᐃᓕᒥᔨᐅᔪᓂᒃ ᐅᑭᐅᖃᖅᑕᖅᑐᑦ ᐃᓅᓂᖃᑎᒌᓐᓂᓐᓄᑦᓂᓕᒃ ᑲᒪᒋᐊᖏᔪᓂᑦᓂᒋᑦ ᐊᒻᒪᒃ ᐅᑎᓂᖃᖅᑐᑦ ᐅᓂᒃᑳᖅᑭᑦᑐ

Inuvialuktun

The translation of the Summary in this language is in progress.

To receive a copy, please contact the Legislative Assembly at:

Phone:	(867) 669-2200
Toll Free:	1-800-661-0784
Fax:	(867) 920-4735

North Slavey

Gogá ʔedɨhtl'é K'éts'ene ʔadə́hdə

Xədə begháré menɪ ʔats'ɨt'e kots'enɪhshǫ hé bet'ódéʔa — Begháré derɪ néné w'ɪlá, gots'ę ʔelehta dágǫ́ht'e kots'enɪhshǫ hé gota dene ts'ɨlɨ. Júhdá ʔə́luenéné derɪ Canada hé derɪ néné hogháré súré goyedą́ ʔagǫ́ht'e, Júhdá zǫ ʔeʔá dagháré xədə horénǫ ʔǫ́ lié ʔelehch'ą́ kádeʔa hé ʔeghálats'eyeda. Yerɪ raxerado weʔǫ la ʔeyɪ xədə horéno ʔǫ́ lié júhdá ráts'ədə dagháré ʔareyǫ́né kehé bek'éts'údɪ hé gots'éhʔǫ́né ráwose gha bálats'eyeda gha. Raxəxədé dádéhshó raxegha bet'ódéʔa kegówíʔa gha ʔahít'ɨ raxenɪ zǫ yíle. Gózə ne kágodénɪla gǫ́łǫ w'ɪla ʔeyɪ xáré goxədə́ kehúlé ʔawodə́le gha kek'ékúdɪ gha goshó rakugodéle. Hederɪ ʔedɨhtl'é begháré júhda ʔeʔa k'e xədə kádeʔá déhtl'e dádéhshó ʔareyǫ́né bet'ódéʔa ghǫ yáʔahęt'e. Begháré júhdá ʔehta ráts'ədə, gogha government ʔeyɪ xədə hé ʔedɨhtl'é dagháré ʔeghálakeyúda yɨ́le, sú kɪk'éhta ʔat'ɨ gárats'eyɨda.

ʔuyálele 2001 gú júhdá néné gogha ʔeʔá yáhíhsɨ ke ʔeyɪ xədə gha ʔeʔá weʔǫ ghárakeyúda gha ʔedeta gots'e dene sóʔaréht'e kákeyɨla. ʔeyɪ dene got'ódéʔa gogha kurɪáʔedętl'eɪ ke ʔeyɪ ʔeʔá dagháré xədə́ ga dá ʔeghálats'uyéda gárakeyúda ghǫ súré kunɪyé. Kólí lą́hk'ewe w'ɪla dágodéhsha ʔagódədɪ hé dádéhshó kédagǫ́fa ʔagódədɪ w'ɪla kokedeyɨhsha. ʔeyɪ gogha dáw'ɪ ke ká goshó gálakeyɨda hé w'ɪla xədə gá dágǫ́ht'e súré kokedéhsha. Gogháré súré hɨdó dágǫ́ht'e nídé kedeyɨdɪ hé w'ɪla dádúle gogha k'ɨnagots'eʔa ghǫ w'ɪla xədə kəhsɨ. Hederɪ ʔedɨhtl'e báts'eyúda gha ríkénɪʔa dagháré júhdá dene rádə yerɪ xədə́ ts'ę káde dagháré dədzə́ t'áré hé degoyá hé kuxədə́ dádéhshó kugha bet'ódéʔa ghǫ ráʔedɪʔekuwe gókədɪ. Júhdá gonezǫ́ fɨts'ehya gú ʔedahxáré dene ts'ulé nídé wáyɪ raxexədə́ hé gonezǫ́ gówóʔa gha w'ɪla k'ɨnagúʔa gha.

1. Gárats'eyɨda Gá ʔala Godə

Júhdá xədə hé ʔeghálats'uyéda gha ʔeʔá ghárats'eyɨda gháré ʔeyɪ menɪ gogha kurɪʔedętl'eɪ ke ʔedɨhtl'é lak'e yá ríákela:

- Gogá ʔedɨhtl'é k'éts'ene ʔadə́hdə, ʔeʔá k'e xədə kádeʔá ʔareyǫ́né k'éhta dátl'eɪ
- Gogá ʔedɨhtl'é hɨ́də Mǫ́la xədə́ k'ę́ dátl'eɪ
- Gogá ʔedɨhtl'é hɨ́də Mǫ́lawá xədə́ k'ę́ lahtadátl'eɪ
- Júhdá néné gogha ʔeʔá ʔedę́ ʔarawodlə gha ʔeʔá ʔedɨhtl'é beghǫ gots'udəɪ
- Hederɪ ʔedɨhtl'é dɨ rɪts'ulə ʔeyɪ CD-ROM k'e rɪts'ulə.

Hederɪ gogá ʔedɨhtl'é k'éts'ene ʔadə́hdə ʔeyɪ gogá ʔedɨhtl'é hɨ́də hé lę́ht'e. Hederɪ t'áhsɨ kádeʔá ghǫ ʔedátl'e:

1. Gárats'eyɨda gá ʔala godə

2. Raxexədé dádéhshó raxegha bet'ódéʔa
3. Yahnıta gots'ę xədə gha ʔeʔá həhsı hé ʔedıhtl'é k'éhtá dá kıhé ʔeghálayeda gárats'eyeda
4. ʔeʔa k'e xədə kádeʔá déhtl'e ʔehk'é béhé dáyagǫht'e gárats'eyída
5. Raxexədə́ bét'áragodéwóʔa gha dádúle bálats'eyeda
6. Xədə gha ʔeʔá dádátl'e, dábek'égódı hé dá behé dene gha ʔeghálats'eyeda ghárats'eyeda
7. Yerı dúle ʔedę ʔaragots'ələ gok'ǫné radıts'edegwe
8. Hıdó xədə hé dágǫht'e nídé kenıwe gháré yerı ʔedę ʔarawodlə gha xədə ríkénıla.

ʔeyı gogá ʔedıhtl'é hıdə hé gogá ʔedıhtl'é k'éts'ene ʔadáhdə k'e godə ʔeleyedádet'e nídé ʔeyı godə hıdə hıyá begháré ʔagot'ı gha. Hederı ʔedıhtl'é ta ʔeyı Júhdá gogha xədə gha ʔeʔá ghǫ kokədə nídé Mǫla k'ę ʔeyı Act dódí nídé OLA dədı gu déhtl'e wolé góʔǫ.

Júhdá Xədə gha ʔeʔá Yerı Gogha ʔahęt'e gú Bálayáda

Júhdá Xədə gha ʔeʔá 1990 kıyáhsı gú begháré ʔedá xədə́, K'áseleht'ıne xədə́, Lıshǫ́ xədə́, Mǫla hé Mǫlawá xədə́, Dáguwı xədə́, ʔerákə xədə́ kádeʔá w'ıla, gots'ę Dehcho gota hé hıdá Sahtú gowına Denewá xədə́ w'ıla ʔeyı ʔeʔá k'e gólá ʔagokíla. Hagú begá ʔala godə bek'e déhtl'e gháré yerı gogha ʔeʔá ts'əhsı bots'enıhshǫ:

- Dene xədə́ kádeʔá bek'égúdı, béhé ʔeghálats'eyeda wóle hé, wáyı bet'á ʔagút'ı gha k'ínagots'uʔa
- Hugú judáhyá dene xədə́ hé t'áhsı dene ʔareyǫné gha gálats'eyúda gha nídé ʔeyı ʔeʔá dagháré ʔagút'ı gha ʔagots'ulə hagoreyíwę
- ʔeyı Mǫla hé Mǫlawá xədə́ w'ıla ʔeyı xədə kádeʔá gha ʔeʔá ta xədə gok'e yágodéhtl'é hé légǫht'e wóle w'ıla ts'ereyíwę

Júhdá Xədə gha ʔeʔá gogháré júhdá ʔeʔá yáhíhsı keta w'ılá gots'ę ʔeyı júhdá k'áhowe shelekúwé keta w'ıla bek'égodı hé gok'éhtá kíhé ʔeghálayeda gha.

Gárats'eyúda Gálats'eyída

Hederı gálakeyúda gha gok'erikuyéya gú féré xədə gá godə hıłǫ gok'ǫné gárakeyáda, ʔeyı xədə yerı gháré bet'óts'edéhʔa, xədə hé ʔedę k'ínagow'e, xədə hé dene hek'égódı, xədə gá dene gáhuretę, hé xədə bet'á ʔaragot'ı. Kǫ́ta kágodénıla gota rakedáde hé ʔéhná gots'ę xədə gá gots'udə gha ʔǫhkú gots'ədə déwé ʔakíla dagháré kǫ́ta gots'ę dene gogá dáyenıwę ghǫ gots'ę́ gokeyıdə. ʔeyı kǫ́ta horénǫ ʔǫ́ lą́hdı gok'ǫné rakedadé gú ts'ǫ́dane hek'égodı k'é, ʔedıhtl'é kǫ́, hé dene xədə ghálats'eyeda k'é daı gákeyída. ʔeyı xədə gha ʔeʔá gharakeyúda ke ʔeyı t'áhsı gogha dáhw'ı ke w'ıla ts'ę́ gokeyıdə, ʔeyı Dene Natıon gha ʔefedáhw'ı ke, gots'ę

ʔeyı Mǫ́lawá got'ı́né gha godə ke w'ılá, gots'ę ʔeyı júhdá hé hı́dé gots'ę government shələk'úwé ke w'ıla.

June 2002 ʔək'ú gots'ę yerı dák'ı́la gá ʔedɨhtl'é kedeyı́tl'e. Hederı ʔedɨhtl'é ʔeyı júhdá ʔeʔá yáhíhsɨ ke kədə́hw'ı gú kugháyúda gha gotayák'ıyéla, gú xədə gok'ǫ́ta hé menı ʔeká?agǫ́ht'e gots'ę́ ʔanıwę w'ıla tayák'ıyéla. Hı́dı October 2002 gú ʔeyı Tl'odáshə Denewá rádə nodə gots'ədə déwé ʔarak'ı́lá gú hederı ʔedɨhtl'é hé, yerı ʔedę́ ʔaragots'ulə ts'edeyı́dı ghǫ lǫ́ gots'eyɨdə.

ʔeyí tl'ą́ gúyá ʔeyı gogha kurí?edę́tl'eı ke nodə gogá ʔedɨhtl'é rakedétl'e ghálakúnída hé w'ıla ʔeyı ʔeʔá ʔedɨhtl'é béhé ʔeyı xədə ʔeʔá ʔedę́ ʔarats'ulə rakedeyı́tl'e. ʔeyı ʔedɨhtl'é kedeyı́tl'e yítl'ą menı xədə́ gá lǫ́ konıshǫ, dene k'edadədı, hé government góhé dák'ı́nagúw'e konıhshǫ ke sú begodé ʔəhw'ı ʔáya hé sú gode duhots'enıhshǫ hɨka kıgháyúda gha gots'ę́ rı́ák'ıyéwa. Hederı Xədə gha ʔeʔá ghárayúda gha kurí?edę́tl'eı ke ʔeyı ʔareyǫ́né xədə gá dágódádı ká ʔareyǫ́né ʔeyı nodə gogá ʔedɨhtl'é kedeyı́tl'e k'e ká ʔəhw'ı gú gok'e godéhtl'é kenıwę.

ʔeką́ht'e kólí ʔeyı xədə ghǫ gots'ede nídé kesédats'enıht'e hé w'ıla kédagǫ́fa ʔagǫ́ht'e hé ʔedahxǫ begodə́ héhlá duhots'enıhshǫ hé du w'ıla ʔəhw'ı ʔayále sǫ́nı. ʔeká ʔagǫ́ht'e nídé ʔeyı xədə ʔeʔá gárayeda keyá kuts'ę́ godé?a gha.

Hederı ʔedɨhtl'é k'e Dágodéhtl'e Xədə Héhlá Yerı ʔagódədı Kodúya Gogha

Hederı ʔedɨhtl'é k'e xədə dáhęt'e hé godéhtl'e héhlá yerı ʔagódədı kodúya gha kots'edúhsha gha begodé só?aréht'e déhtl'e.

Language Communıty dədı nídé ʔeyı la ʔeyı Xədə ʔeʔá ta xədə kádeʔá gok'e godéhtl'é lígı dene ʔareyǫ́né ʔeyı xədə hé yágúdə ʔelehé kuudéta yá ʔagódədı.

Language preservatıon dədı nídé ʔeyı xədə lahot'e húlé ʔawodə goch'á bek'égúdı gha dene k'ála yéhé yágúdə gokədí hı́t'ú kuxədə́ ts'ı́hshu hé gok'éráts'edútl'e gha k'ı́nagots'eʔa. ʔeyı xəda bet'á ʔaragút'ı were bek'éts'udı hıyá féré gálats'eyeda gha. ʔeyı xədə hek'égodí dədı ghárę ʔeyı júhdó gǫłǫnı kéhé káhxǫ́né ʔala dene hé k'ı́nagúw'é ʔagodadə hé dene k'ę́ goghǫ gots'udə nídé dene k'ę́ gogha xədə behúyǫ heots'ı́hʔa gha, ʔeká ʔagǫ́ht'e w'ıla ʔagódədı.

Language revıtalızatıon dədı nídé ʔeyı la dene hı́shaı ke, ʔek'ǫ́ne ke ʔelehts'ę́ godə gha dúle gú rı́ragots'énıʔǫ nídé w'ılá gots'ę gogha dá k'ı́nagots'eyɨʔa w'ılayá ʔagódədı. Xədə bet'á ʔaragot'ı dədı nídé ʔeyı denésə, hé deneyɨghǫ́né kuts'ę kuyake dəxədá kíhshu hé kíhé kedékǫę, ʔedɨhtl'é kǫ́ góyə, hé hóyí kǫ́ta gota kíhé godə́ ʔaragújá nídé ʔeyıyá ʔagódədı.

Language territory, language region, hé language homeland ts'ədı nídé ʔeyı la judə́hyá néné yerı xədə́ hé yágots'ídə ráts'ádə ʔeyıyá ʔagódədı. Kólí ʔeyı language homeland dədı haı júhdá yáhnı ta gots'ę judə́hyá neh k'e yerı gǫdenewá ráyɨ́də dagháré yerı xədə́ hé gots'ədə júhdó ʔeyı ʔedegha neh hé ʔedegha k'áots'ewe kesórídaots'enéhʔa dagháré dá begodé weʔǫ dagháréyá ʔadədı.

Socıolınguıstıcs dədı nídé ʔeyı la xədə, hé dene hék'ęgúʔá, hé dene ʔehta rádə ʔelehgháré gohé dágǫ́ht'e kokedúhsha gha gárakeyeda ʔeyıyá ʔagódədı.

2. Raxexədə́ Yerı Gháré Bet'ódéwíʔa

Júhdá NWT lą́ yahnıta gots'ę xədə hé dene hék'ęgúʔá ʔeleyedádet'e gǫ́hlı gú gogodə́ weʔǫ. Dúʔagǫ́ht'e hé ʔeleyedą́godet'e yɨ́le Mǫ́la deneta nıdə gots'ę kuk'ę́ rıts'enıdə hé Mǫ́la xədə ts'ę́ dene gha rágosé ʔagúja ʔeyı hé Dene xədə yɨ́le kádı kehúlé ʔagodadə. Hederı xədə goʔeʔá ghárayedaı ke hederı ʔeleyedáts'edet'e lą́hk'ewe ʔareyǫ́né gálats'eyúda gha godəyí kólí lą́hk'ewe w'ıla gogháré t'áhsı gǫ́łǫ dene gha godákádéla gha kenıwę. ʔeyı ʔeʔá k'e xədə ʔareyǫ́né gok'e godéhtl'e béhé ʔehta dene ts'ı́lı gha bet'ódéʔa, dene hék'ęgúʔá gha bet'ódéʔa, dene wına dágǫ́ht'e gha bet'ódéʔa, hé júhdá sǫ́ba k'égháré dene hé dágǫ́ht'e gogha daı dúle súré got'óts'edéhʔa k'ę́ gáts'eyeda gha.

ʔehta Dene Ts'ı́lı hé Dene Hek'ęgúʔá Dagháré Dádéhshó Raxexədə́ Het'ódéwíʔa

ʔeyı xədə goʔeʔá gha dáw'ı ke hədeı kokedéhsha, xədə la begháré menı ʔats'ıt'e kots'enıhshǫ, menı gǫdéné ts'ę ts'áde, dene hek'ęgúʔá hé begháré w'ıla t'áhsı kots'enıhshǫ. Hederı néné Canada ʔéhná gok'e k'ı́nakerehta gháré judə́hyá Denewá kádeʔá kədəxədə́ hokenıhshǫ́le gú ʔakət'ı nídé táʔədıʔekewe hé gonezǫ́ deneta dene kúle kugha godə́yı gú keokɨ́hʔǫ. Júhdá néné xədə gha də́hw'ı got'ı́né hé júhnı nıwále gú júhdá dá ʔehta dene ts'ı́lı gogá gots'udə gha shɨts'əyádə gú ʔeyı dene xədə́ hé dene hek'ęgúʔá gá wáyı goshó ʔeghálats'eyɨdá nídé kedeyɨ́dı. Dene xədə́ raxots'edúhsha gha ʔagot'ı nídé begháré ʔedexáré w'ılá gots'ę dene hek'ęgúʔá dagháré gonezǫ́ fɨts'ehyá ʔarats'ət'ı́ dədı. Yáhnı ta gots'ę Denewá ke súré gǫ́łǫ kehé du ʔəhw'ı gú kúhé k'ı́nagaw'éle hé dəxədə́ darakeyushu gha kuts'éragoyɨdə nídé gogháré dá ʔehta dene kɨlı kehé gots'éhʔǫ́né gonezǫ́ fɨkehyá ʔakədə hé gogháré ká raxéní w'ıla raxet'ódéʔa kenıwę hé goghǫ shó kɨlı gha. Hagú ʔeyı Mǫ́lawá kuxədə́ hé gots'éhʔǫ́né ráguse gha kuts'éráts'eyɨdə́ nídé gogháré júhdá hotí wanı kugóhdı kehúlé ʔagodə gha haı hé w'ıla gogháré yáhnı ta gots'ę Mǫ́lawá júhdá deneta ʔat'ı kehúlé ʔagodə́le gha.

Júhdá néné gots'ę dene ts'ıl̨ı gháré yáhnı gots'ę raxegodé ghǫ Dene xədə k'ę ʔahęt'e, ʔeyı hé raxegodé hek'éts'udí nídé Dene xədá hek'éts'ədı gha got'ódéʔa. Hederı xədə bedagháré yáhnı gots'ę dá rágóhw'e konıyǫ hé w'ıla neh k'e dágǫht'e kots'enıhshǫ hé w'ıla Dene ʔeʔá dagháré dá t'áhsı ts'ę kádıts'eyı́ʔa w'ıla kots'enıhshǫ. Yáhnı gots'ę raxegodé húlé ʔajá nídé judenı gots'ę ts'áde goch'ą ts'ı́də hé w'ıla ʔelehé dene kádeʔá hídlı kehúlé ʔagót'ı.

Derı néné hogháré neh kágodénıla k'e ʔıt'ǫ́ dáhęt'e yárıyə hé gódı dáhęt'e yek'e gódı ʔeyı neh behúyǫ dagháré ʔahęt'e. ʔeyı xədə gá ʔeghálayeda ke w'ıla hıdú xədə dáhęt'e dagháré ʔehta dene ts'ıl̨ı w'ıla gok'ek'ı́nakerehta. Dene ts'ıl̨ı gháré yerı hots'enıhshǫ gháré begha xədə ts'ət'ı. ʔeyı hénı xədə dene hé húlé ʔát'ı́ nídé yerı hots'enıhshǫ k'éts'ene ʔát'ı gok'égháré derı néné dágǫht'e ghǫ k'éts'ene zǫ kots'enıhshǫ́ ʔagót'ı. Denewá ts'ıl̨ı w'ıla derı néné gogá ʔedahxáré kádıts'eyı́ʔayá ʔats'ıt'e. Hederı dá t'áhsı gáts'uyéda gháré ʔeyı begháré gonezǫ́ ʔehta dene ts'úle hé w'ılá gots'ę dene heséréyaʔətı gogha daı got'ókedéhʔa. Júhdó yáhnı goyedą́ dene hídlı ʔagújá kólí k'ála raxexədá hek'éhídı dagháré dúle dene hé gonewózǫ gha beta káʔílə gháré k'ála bet'ódéwíʔa.

Raxewına hé T'áhsı k'e K'ínats'erehta Gháré Dádéhshó Raxexədá Het'ódéwíʔa

Denewá ts'ıl̨ı gháré yáhnı gots'ę yerı hots'enıhshǫ súré got'óts'edéhʔa. Hıdú níwą́le gots'ę ʔeyı t'áhsı gá keyágúhʔa got'ı́né ke ʔeyı yáhnı gots'ę yerı kots'enıhshǫ hé ʔeghálakúnída, ʔeyı neh yáht'a hé tu gá nıyá lǫ́. ʔeyı t'áhsı k'e k'ı́nadıʔəwe got'ı́né keyá lǫ́, ʔeyı Beverly-Qamanırjuaq ʔədá hek'édı gha dəhw'ı ke w'ılá, Mackenzıe Valley Envıronment Impact Revıew Board ke w'ılá, gots'ę ʔeyı Canadıan Envıronmental Assessment Agency ke hıdú nıwále gots'ę ʔeyı yáhnı gots'ę yerı hots'enıhshǫ hé ʔeghálakeyeda hé wáyı gogá kegots'úhʔa gha gots'é rádakədədı gú ʔakéja. Yáhnı ta gots'ę yerı kots'enıhshǫ begháré gowere goyedą́ t'áhsı hek'ı́nadıʔets'ehwe gha dúle, gú begháré radą́ t'áhsı hek'égúdı gha w'ıla dúle k'ı́nagots'eʔa. Yáhnı ta gots'ę yerı kots'enıhshǫ hé ʔeghálats'eyudá nídé ʔeyı Dene xədá súré bet'áts'enıtǫ, dúʔagǫ́ht'e kexǫ́ht'é, yáhnı gogá dene gáts'uruhtę nídé láhtare Mǫ́la k'ę́ goghǫ goghǫ gots'ədə gha godáyı. Yá neh k'e kegohızí w'ılá, gots'ę gogodá ghá koduyá nídé Dene xədá hots'enıhshǫ gha. ʔeyı hé ʔaká ʔagǫ́ht'e gogha Dene xədə ráts'ǫ́tǫ hé kek'éts'ədı gha got'ódéʔa.

Sǫ́ba Hé Dágǫ́ht'e Gogha Dádéhshó Raxexədá Het'ódéwíʔa

ʔeyı GNWT ʔeyı yáhnı gok'ę́ t'áhsı ghálats'eyeda ts'ę sǫ́ba ts'əhsı hé ʔeyı xáhta k'ı́nadeı dene hék'ęgúʔá dagháré gohé ʔaghálats'eyeda nídé gots'é rádakədədı. dúʔagǫ́ht'e ts'ę sǫ́ba ts'edusı gha ʔagot'ı nídé gogháré neh k'e ʔagot'ı, hé Dene xádá t'áʔagot'ı hé, Denewá góhé

ʔedek'ę́ ʔeghálakeyedá w'ıla. Yáhnı gok'ę́ dene ts'ɨlɨ ts'ę sǫ́ba ts'uhsɨ ts'enıwę nídé ʔeyı neh gá dá kádıts'eyɨ́ʔa kots'enıhshǫ gha gú hederı neh hé dene ts'ɨlɨ Dene k'ę́ nıyá xáhwere gonezǫ́ goghǫ gots'ədə gha dúle. ʔeyı hé dúʔagǫ́ht'e gálats'uyéda gogha Dene xədə́ het'ódéʔa.

ʔeyı xáhta k'ɨ́nadeı dene hék'ęgúʔá dagháré gohé ʔaghálats'eyeda k'áʔǫne ʔeká ʔagǫ́ht'e góle. Kólí dúʔagǫ́ht'e kehé gonezǫ́ goduw'ı nídé wáyı dá dúle gonezǫ́ gálats'eyeda gokats'enıwę gha. Júhdá néné Denewá kádeʔá hé dene hék'ęgúʔá kádeʔá gǫ́hlɨ gháré júhdá xáhta k'ɨ́nats'éde gogha súré raxehé gonezǫ́ góʔǫ. Hagú ʔeyı xáhta k'ɨ́nádeı Mǫ́lawá k'ę́ yágúdə ke gha w'ıla júhdá Mǫ́lawá rádəı kehé dúle kughame gogá sórígots'éwóʔa gha gálats'eyeda.

ʔeyı GNWT hé gózə ʔeghálayída k'é yágóla gota hɨdú gaw'e gú lą́ du Dene xədə́ hé Mǫ́lawá xədə́ het'ókedéhʔa, judə́hyə́ derı xədə́ hé yágúdə gha ʔeghálakeyeda kólí dódı. ʔeyı Dene hé Mǫ́lawá xədə́ hé yágúdə gha ʔeghálayída ghayáts'ese nídé gots'éhʔǫ́né derı xədə hots'edúhsha hé gots'éhʔǫ́né béhé yágots'ídə gha ʔats'ət'ɨ gha. Hanídé wáyı gots'éhʔǫ́né ʔeghálayída hé kuts'érágodə gha ʔeyı menı yə́ neh kágodénıla gota Dene xədə́ hé yágúdə ke ghayá lǫ́. Xədə kádeʔá hé ʔeghálakeyedá ʔagújá nídé gogháré xədə ts'ę gots'éhʔǫ́né sǫ́ba həsɨ gú ʔagodə gha. Gogháré xədə kádeʔá gha ʔedɨhtl'é, béyəots'ədə hé tv k'e shó ʔat'ɨ daı gots'éhʔǫ́né hét'ódéʔa wolé góʔǫ. Gózə w'ıla gots'éhʔǫ́né xədə gá ʔeghálats'eyeda hé xədə gá w'ıla dene gáhuretę gha. Hederı t'áhsɨ ghálats'eyída héhlá júhdá godudzıne xədə gha yádə́hw'ı ts'ę́ ʔakıyəhʔɨ gha dúle. ʔeyı hé sǫ́ba k'égháré raxexədə́ het'ódéwíʔá nídé gogháré góts'éhʔǫ́né gǫłǫ gots'ę dúle sǫ́ba ts'əhsɨ hé gots'éhʔǫ́né kehé ráhíse.

3. Júhdá ʔedɨhtl'é Dagháré Xədə Gá ʔeghálats'eyeda Gháratsʼeyeda

ʔeyı ʔedɨhtl'é dagháré dá xədə gá ʔeghálayída dagháré dádéhshó raxexədə́ het'ódéwíʔa keyagowę. ʔeyı Denewá xədə́ hé xədə dene sóʔaréht'e zǫ yéhé yágúdə gha ʔedɨhtl'é begháré ghálats'eyeda gha got'ódéʔa, dódí nídé xədə bets'ę́ dene gha rágose Mǫ́la xədə́ ʔekáʔahęt'e kexǫ́ht'é gózə xədə kehúlé ʔagodə gha rágudı. Hederı ʔedɨhtl'é begháré ʔagút'ɨ láhtare ʔəʔa hɨlɨ gha ʔakıyəhʔɨ, láhtare dátl'e, dá dene hé, dene gha ʔeghálakeyeda hé t'ahsı dá dene gha kek'ékədı hé w'ıla. Canada hé júhdá néné ká níwąnı gots'ę Denewá xədə́ hé Mǫ́lawá xədə gha ʔedɨhtl'é kık'égháré gálayeda. Hɨdó ʔedɨhtl'é dagháré gonezǫ́ xədə gá ʔeghálats'eyúda gha nídé yáhnı hé hɨdú ʔedɨhtl'é dagháré dá xədə gá ʔeghálats'eyɨ́da gárats'eyeda gha.

1950s Rawere ʔedɬhtl'é Dagháré Dá Xədə Gá ʔeghálats'eyɬda

Dene xədə́ ghárénı: Hejǫ Canada ʔala Fot'ɬné deneta nıdə gú ʔeyı sáwé ʔeht'ą́ dəyə hé gózə gogha Dene xədə hé gokədə yɬle. Deneta kenıdə gogháré dene ʔek'ǫ́ne w'ıla góle, ʔeyı Tadə Mǫ́la, ʔeyı ke w'ıla xədə ʔek'ǫ́ne Mıchıf hədədı kákeyɬʔǫ. Kólí 1700s belǫ gots'ę ʔeyı Mǫ́la hé Mǫ́lawá ke ʔeyı Denewá goxədə́ kehúlé ʔəgots'ulə hé Mǫ́la k'ę́ ríkúdə gha gálakúnída. ʔeyı Indıan Act dagháré, ʔeyı dene xare kǫ́, sǫ́ba ráhya hé, ʔeyı neh k'e yerı dúle bets'ę sǫ́ba həsə

ghálakúnída gots'ę ʔeyı Dene xədə́ hé Dene hék'ęgúʔa daı kehúlé ʔagodə́ ʔagúja. Hagú ʔeyı Denewá hé ʔeráke ke Mǫ́la k'ę́ ríkúdə gots'ę́ gokuhʔa gha ʔakát'ɬ. Hederı ts'ǫ́dane ke w'ıla denexaré kǫ́ rígokéwa kexǫ́ht'é hɬłǫ dəxədə́ duhokedéhsha hé dégot'ɬneta dene kɬlɬ gota kenıwa héní ʔakéja. ʔekąht'é kólí 1950s gú k'ále Dene hɬłǫ Dene xədə́ xáré raxəxədə́ yá ʔahęt'e kedeyɬdı.

Mǫ́lawá xədə́ ghárénı: ʔeyı Mǫ́la hé Mǫ́lawá 1700s gota lekagǫ gú Mǫ́lawá ke kughǫ horénǫ yítl'ą ʔeyı Brıtan derı néné gogha k'áokewé ʔagúja gots'ę Mǫ́lawá xədə́ ch'á ʔeghálakúnída. ʔeyı fot'ɬné ke ʔeyı ʔala gú ʔeyı Mǫ́lawá ʔedek'ę́ ʔakuwílə kereyɬwɬ, kólí nodə ts'ę́ ʔekola xədə rakə́ kádeʔá héyágots'ídə kólí gonezǫ́ ʔehta dene ts'ulə rakedeyɬdı. 1867 gú derı néné gogha ʔeʔá sho kəhsɬ dagháré derı Canada hé Quebec judenı k'áhowe rashɬyéde ʔeyı Mǫ́lawá xədə́ bek'égódı gha ʔakıyɬla. ʔeyı Júhdá néné gogha ʔeʔá (1875) begháré júhdá néné rígǫ́t'ǫ gú gogha ʔeʔá yákɬhsɬ ʔǫ́hla Mǫ́la hé Mǫ́lawá xədə́ hé datl'é ʔakeyɬla. Kólí 1892 gú ʔeyı ʔeʔá yáhíhsɬ gogha dáw'ı ke ʔeʔá dagháré Mǫ́la xədə́ hé zǫ ʔeghálayída kedeyɬdı. Hagú 1900s gota Quebec godudzıne lą́ du Mǫ́lawá xədə́ hé yágots'ídə́ ʔagúja. Kólí júhdá nı ʔeyı sáwé ráyə́hdı godéné hé ʔeyı Yahtɬwá ke lǫ́ júhdá ʔakát'ɬ gháré ʔeyı Mǫ́lawá xədə́ lǫ́ béhé yágots'ídə yɬle.

1950 Gots'ę 1984 Gok'énahta ʔedɬhtl'é Dagháré Dá Xədə Gá ʔeghálats'eyɬda

Dene xədə́ ghárénı: 1950s gú ʔeyı hɬdé gots'ę government ke wáyı gots'éhʔǫ́né Mǫ́la k'ę́ rıts'údə gha deneya ke ʔareyǫ́né ʔedɬhtl'é kǫ́ ʔat'ɬ gha kedeyɬdı hé deshɬta gots'ę ʔareyǫ́né kǫ́ę́ gots'ę́ láhta ts'edúdə gha ʔakát'ɬ. ʔeyı dene xare kǫ́ gots'éhʔǫ́né gǫłǫ́ ʔagúja hé Deneya ke gots'éhʔǫ́né ʔakeréht'e ʔedɬhtl'é kǫ́ ʔat'ɬ ʔagúja. ʔeyı ʔedɬhtl'é kǫ́ góyə lą́ du Dene xədə́ hé Dene hék'ęgúʔá gá ts'ǫ́dane ke gákurehtę yɬle. 1969 gú hederı Canada gogha Government ʔeyı ʔedɬhtl'é kıdagháré dá Denewá ke gha ʔeghálakeyeda gha ʔedɬhtl'é dek'ale kıyə́hdı ríkénıʔa k'enı ʔeyı Canada gota Denewá ʔareyǫ́né Mǫ́la k'ę́ dene kúle gha ʔaguts'ulə dədı gú gok'e godéhtl'e. Denewá ke lą́ wólets'ę́ goch'á rádaokéhwe gúnıyá ʔeyı gots'ę Dene xədə́ hé Dene hék'ęgúʔá ts'ę́nı rágosé gú ʔaragúja. 1970s gota gú hɬdé Denewá kunéné k'e ʔedɬhtl'é

kǫ́ yágóla kıgha k'áhuwe gha gots'é láhtadéht'ǫ gú derı néné gogha xáhwere dene séréyaʔəhtɨ déwé ke ʔeyı ʔəhw'ı gogha ʔeyı Denewá ke dákuk'égódı gha ʔeyı goghǫ kesórídagokedénıhʔǫ dagháré júhdá ʔedɨhtl'é kǫ́ góyə ts'ǫ́dane ke Dene xədə́ hé gohék'ęgúʔá gá gákuretę́ ʔagúja. ʔekáht'e kólí 1981 ríonıwe gú Canada lahot'e Denewá, 30% zǫ Dene xədə́ xáré raxəxədə́ yá ʔahęt'e kedeyídı, ʔekáht'e kólí júhdá k'ála lą́ dene hɨłǫ k'ála dəxədə hokenıhshǫ kedeyídı.

1982 gú Denewá ts'ɨlɨ, hé kuhé sǫ́ba ráhya gú k'áhowe kehé xədə kəhsɨ gha yerı hé kuk'égódı ʔeyı Canada gogha ʔeʔá sho k'e weʔǫ́ ʔakeyíla. 1984 gú hídé Government haı ʔeyı Mǫ́la hé Mǫ́lawá xədə́ ʔeʔá dagháré béhé ʔeghálats'eyeda gha júhdá néné gogha ʔeʔá wólé kedeyídı. ʔeyı GNWT goch'á ʔakút'ɨ́ kólí 1984 gú júhdá xədə hé ʔeghálats'eyeda go ʔeʔá ts'ę́ heʔę dewídí kedeyídı. ʔeyı ʔeʔá dagháré ʔeyı Mǫ́la hé Mǫ́lawá xədə́ hé ʔeghálayída kólí ʔeyı Dene xədə́ w'ıla júhdá begǫ́hlɨ ʔeʔá dagháré koduyá kedeyídı. ʔeyı Canada gha ʔefe dəhw'ı hé GNWT ʔelehé dá gok'e ʔeghálakeyúda kek'ɨnadaokedeyɨhʔa ká dáréht'e xaı kık'éhtá ʔeghálakeyeda. Hederı gogá ʔelehé xədə kəhsɨ dagháré ʔeyı Mǫ́lawá xədə́ gá ʔeghálats'eyúda hé ʔeyı Dene xədə́ gots'éhʔǫ́né bet'á ʔagút'ı gha ʔeghálats'eyúda gha sǫ́ba hé gots'é rákədə.

Mǫ́lawá xədə́ ghárénı: 1950s ríonıwe gú Quebec k'áhjıne ʔareyǫ́né Mǫ́la xədə́ hé zǫ ʔeghálats'eyeda yíle, Mǫ́lawá ke Mǫ́la ʔǫ́ ʔaréht'é kólí. 1960s ʔegúhyə́ gots'ę nıyá ʔeyı Quebec hé góze Canada gota wáyı Mǫ́lawá xədə́ hé ʔeghálats'eyúda kədı kédagokenídhwe. 1963 gú ʔeyı xədə rakə dagháré ʔehta dene ts'úle gogha xədə shɨkeyulə gha Royal Commıssıon gokəhsɨ gú ʔeyı Mǫ́lawá k'éts'ıne ʔakeréht'é kólí dúle goxədə́ k'ę́ gákurete kehé kuk'égúdí, ʔeyı hídé k'áhowe shələkúé ke xədə rákə hé dene gha ʔeghálakeyúdá, hé Quebec dene dáhęt'e rádə kek'éyədıts'udı w'ıla kedeyídı. ʔeyı ʔeká goghǫ rídaokedénıʔǫ dagháré 1969 gú Canada xədə hé ʔeghálakeyeda gha ʔeʔá kəhsɨ ʔeyı gháré júhdá ʔedɨhtl'é kǫ́ góyə Mǫ́lawá xədə́ gá ts'ǫ́dane ghákeruhtę gha sǫ́ba hé gots'é rákədə́ ʔagúja. 1982 gú ʔeyı Canada gha súré ʔeʔá sho kəhsɨ gú ʔeyı Mǫ́la hé Mǫ́lawa xədə kek'égúdı wóle hé ʔeyı ʔehná Canada gota gozə xədə dene k'éts'ene ʔaréht'e yéhé yágúdə ʔedɨhtl'é kǫ́ góyə kıghǫ ts'ǫ́dane gáhurehte wóle gha ʔakeyíla.

Hɨdú Nıwále Gots'ę ʔedɨhtl'é Dagháré Xədə Gá ʔeghálakeyeda Ghárats'eyeda

Juhdá Xədə gha ʔeʔá kəhsɨ gots'ę ʔeyı GNWT ʔeyı Dene xədə́ wáyı bet'á ʔagút'ɨ gha ʔeghálakeyída hé ʔeyı ʔeʔá k'e xədə káde?á gok'e godéhtl'é hé ʔeghálakeyúda gha ʔakát'ɨ. 1986 gú ʔeyı Dene xədə ghárakeyúda gha dene sóʔaréht'e dáw'ı gú gogá ʔedɨhtl'é ríkénıʔa

dagháré ʔeyı Dene xədá ʔeʔá k'e godéhtl'é ʔagúja hé, ʔeyı xədə kádeʔá k'ek'ɨnarehta gha denáhlę heríkenétl'e, gú Dene k'ę́ ʔets'edétl'e lę́ht'e ʔats'ulə gha ʔagot'ɨ hé, ʔeyı lahtayahtɨ hé lahtaʔedétl'eı ke w'ıla gots'éhʔǫ́né gákurutę hé gogha ʔedɨhtl'é kugháyə wolé kedeyɨ́dı gú, ke gohɨzí w'ıla gots'éhʔǫ́né bet'óts'edéwóhʔa w'ıla kedeyɨ́dı. ʔeyı Canada hé júhdá gogha Government ʔelehé xədə hé dá ʔeghálats'eyúda hé gogha sǫ́ba ghanı ʔelehé xədə kəhsɨ ghárę Mǫ́lawá xədə gá ʔeghálats'eyeda, Denewá xədə gha lahtayahtɨ ke ʔeghálayeda, gáʔuréhtę ke gáhuretę, behé ts'ǫ́dane gáts'urehtę yáts'íhsɨ. Hederı xədə kəhsɨ dagháré kǫ́ta xədə gá t'áhsɨ gołǫ gálats'eyedá ʔagúja. Hɨdú nıwále gots'ę ʔeyı kǫ́ta gots'ę ʔeyı xədə kádeʔá gha dəhw'ı ke gots'éhʔǫ́né ʔedahxáré xədə gá ʔedegha ʔeghálakeyeda ʔagúja.

1996 gots'ę ʔeyı gáʔuretę gha ʔeʔá dagháré ʔeyı DEC judáhyá gots'ę ʔakɨt'e ghárę yerı xədə hé ʔeghálats'eyúdá kədı hé ʔeyı Mǫ́la xədə háyízə xədə lígı gá w'ıla ts'ǫ́dane gáhuretę gha dədı. Kóli gok'ę́ ts'ǫ́dane gáhurutę nídé gogha ʔats'ədı hé, gogha gáʔuréhtę dáhw'ı hé, behé ts'ǫ́dane gáts'uréhtę gha t'áhsɨ gǫ́hlɨ nídé zǫ. ʔeyı dukáʔagǫ́ht'e kexǫ́ht'é ʔeyı Dene xədə gha godáyı. ʔeyı hɨ́dé gots'ę ʔeʔá shǫ k'e godéhtl'e k'éhta júhdá ʔeyı gáʔuretę gha ʔeʔá dagháré ʔeyı Mǫ́lawá hɨ́tɨ gogha yádəhw'ı dagháré Mǫ́lawá goʔedɨhtl'é kǫ́ w'ıla yágóla gha dədı.

ʔeyı GNWT ʔeyı xədə gha ʔedɨhtl'é begháré ʔagút'ɨ kedeyɨ́tl'e (1997a) hé ʔeyı ʔedɨhtl'é kık'éhtá ʔeghálakeyúda ts'ę́ hęʔę kedeyɨ́dı (1997b). ʔəkú ʔeyı ECE gogha K'áhowe ʔeyı gok'éhtá ʔeghálats'uyéda k'e k'ɨ́naruhta gha berɨʔedętl'e. K'áhowe ta ʔeghálayída k'é kágodéla ʔedahxáré xədə gá ʔeghálakeyeda gú ʔagúja. 1990s gota ʔeyı xədə gha bedéhtl'eı haı gots'éhʔǫ́né xədə gá ʔeghálats'eyúda gha ʔehtl'áí goghǫ rídadénıʔǫ du gok'éhtá gokedéʔǫ́le.

ʔeyı Xədə gha ʔeʔá həhsɨ gots'ę ká ta gú ʔeyı Mǫ́lawá xədə́ hé dá k'ɨ́nagow'e taodet'é gú gárats'eyúda gha ʔagát'ɨ gú ʔehtl'áı du k'éodéhshá yíle hé gáralats'eyeda gha kedeyɨ́dı. Hɨdú nıwále gots'ę ʔeyı Mǫ́lawá ke ʔedahxǫ lánı hę́t'ı gots'ę ʔeghálakeyedá ʔagodə ghǫ gokeyɨ́də. ʔeyı ECE ʔəkədədını yá ʔeyı xədə gha ʔəʔá gha ʔedɨhtl'é bek'éhtá ʔeghálats'eyúda kehé lǫ́ dene rahfe gokaʔa. ʔeyı Xədə gha ʔeʔá dagháré wáyı gots'éhʔǫ́né bek'éhta ʔagút'ɨ gálats'eyúda

dədədı kóli k'ála dódı. Júhnı horéno xaı gok'énahta ʔeyı ʔedɨhtl'é bek'éhtá ʔagút'ɨ́ dagháré yerı kehé lǫ́ ʔedę́ ʔagúja la ʔeyı ʔeʔá k'e xədə yágodéhtl'e ʔeyı kǫ́ta kágodénıla ʔəkədədını hɨ́t'ɨ kıghálayúda gha gots'ę láhta gokedénıla.

4. ʔeyı Xədə ʔeʔá K'e Godéhtl'e Hé Dágǫ́ht'e Gárats'uyéda: Gogháré Rá?ədıʔəts'ewe

Júhdá néné gowere lǫ́ xədə ʔehch'á kádeʔa hé yágots'ídə yɬé hɬdu xədə lát'e zǫ hé gots'ədə gú ʔagodadə, ʔeyı Mǫ́la xədə ts'ę́ rágóse. ʔeyı Xədə gha ʔəʔá dagháré gózə xədə hé ʔeghálats'eyúda gha xədə yákɬhsɬ hé gogha sǫ́ba ríákela kólíá ʔagǫ́ht'e. Gogá gáralats'eyúdá nídé dádéhshó ʔagǫ́ht'é hé yerı ts'ıʔǫ́né ʔagot'e kots'enıhshǫ gha.

Xədə Hech'ąts'ɬdə Yerı Ts'ıʔǫ́né ʔagot'ɬ Kots'edúhsha Gha ʔagot'ɬ

Xədə hech'ąts'eyɬdə dədı nídé ʔeyı la lánı xədə líe k'ę́ yágúdə ke, gots'ę́ kuts'ehʔa dódí gots'ę́ kuts'áht'ə ts'ıʔǫ́né xáré dəxədə́ yíle dúgháke yɬídí gú xədə lígı radlɬnı hé gots'ədə ʔagót'ɬ, dódí nídé ʔedenı k'ę́ rídxədə ts'ədələ. Xədə hech'ąts'eyɬdə dədı nídé ʔeyı xədə héyágúdə ke dəxədə́ hɬłǫ duhokenıhshǫ́ ʔakət'ɬ nídé, ʔeyı ts'ǫ́dane keyá lǫ́. Xədə hech'ąts'eyɬdə dədı nídé ʔeyı dené kǫę, ʔedɬhtl'é kǫ́ góyə hé kǫ́ta du behé gots'ədə́ ʔagújá nídé. Xədə hech'ąts'eyɬdə dədı hé lą́ goshó ʔagót'ɬ ʔeyı la ʔeyı xədə hé yágúdə ʔareyǫ́né xədə́we nídé lahot'e ʔeyı goxədə́ dubodílə gohwę. Hederı xəde hech'ąts'ídə dədı derı néné hogháré ʔeká k'ínagúw'e, gú gǫłǫ́ judenı lets'agǫ, ʔəch'ı ráse ʔayət'ɬ dódí nídé ʔéyaı ráse deneta nıya nídé, gots'ę ʔəyuwı déné k'ę́ ríkúdə ts'ę́ kuts'ehʔa nídé w'ıla. Júhnı líe laʔógorenǫ xaı gots'ę derı néné gota sǫ́ba hé dágǫ́ht'e ts'ıʔǫ́né hé, ʔehts'ę́ yágots'ídə hé, t'áhsɬ dóo ʔahęt'e həsɬ gots'ę k'áʔǫne Mǫ́la xədə́ ts'ę́ rágosé ʔagúja.

Xədə hehch'ąts'ídə yerı gháré kots'enıhshǫ la xədə dáhęt'e ʔala dene gáhurétǫ hé dené kǫę góyə yerı xədə́ hé yágots'ídə. Menı kísele gú ʔala yerı xədə́ k'ę́ gákurétǫ godudzɬné w'ılá xədə lígı hé kedékǫe gokede nídé ʔeyı dəxədə́ hehch'ąkeyɬdə kúdədı. Kedekǫe góyə deyɬghǫ́né xədə́ hé yágokídále nídé kuya ke w'ıla ʔeyı xədə gá gákuretę́le. ʔeyı ts'ǫ́dane ke kedékǫe deyɬghǫ́né ke ts'eyá lǫ́ xədə kíhshu ʔeyı hé kudá kúkǫę gots'ədále nídé gogháré xədə hé lǫ́ k'ét'á ʔagot'ɬ.

ʔeyı Census Canada ʔeyı júhdá xədə hé dágǫ́ht'e kokedúhsha gha dené kǫe góyə yerı xədə́ hé yágots'ídə, hé ʔala yerı xədə́ dene gáhurétǫ ghǫ dene dakudehke. Kólí ʔeyı xədə shɬkeyéla begháré yerı kexǫ́ht'é xədə hehch'ąts'eyɬdə kots'enıhshǫ́le. Gots'éhʔǫ́né kodúya gha ʔehta ráts'ə́də yerı xədə́ hé yágots'ídə gá wáyı kegokúhʔa gha gok'e k'ínakerehta gha, hanídé zǫ yerı kexǫ́ht'é xədə hehch'ąts'ídə konıyǫ gha. ʔeyı Dene xədə́ gha yádə́hw'ı héhlá ʔedahxaré yerı kexǫ́ht'é Dene xədə́ hehch'ą ts'eyɬdə kokedúhsha gha gálakeyída. Hɬłǫ ke kuxədə́, gózə ke ts'éhʔǫ́né forı behúlé ʔadadə kegokɬhʔǫ. ʔeyı Canada ʔareyǫ́né Denewá gha dáhw'ı Got'íné ʔeyı Denexədə t'áhsɬ rákə kexǫ́ht'éyá kehúlé ʔagodadə kədı:

- ʔeyı denexare kǫ́ę́ góyə Denexədə́ ch'ágokereʔę hé ʔéhná néné Denewá yake ʔareyǫ́né ʔedɨhtl'é kǫ́ ʔat'ɨ gha kədı
- Yáhnı ta gots'ę ʔeyı Government ʔeyı Denewá hé dá goyúwékəhdı gú gots'ę́ k'ɨ́nagokeyɨʔa ʔeyı ts'ıʔǫ́né ʔeyı Denewá ke hę́t'ɨ dəxədə́ ghǫ húya kɨlɨ hé du súré nezǫ kereyɨ́wɨ

ʔeyı xədə hé gots'ədə hehchą́ts'ədə nídé t'áhsɨ sóʔagoréht'e hé dágǫ́ht'e dagháré ʔagot'ɨ, sǫ́ba hé dágǫ́ht'e w'ılá, dene hék'ęgúʔá hé dágǫ́ht'e w'ılá, gots'ę ʔehta ráts'ədə hé dágǫ́ht'e dagháré w'ıla ʔagot'ɨ.

Hederı gok'é godə sughá?adə́hdə k'e júhda néné gogha xədə gǫ ʔeʔá k'e xədə kádeʔá gok'e godéhtl'e hé dáyágǫ́ht'e gá godə yá ʔahęt'e. 1996 ʔəkú dene dahukedeyɨhke hé gózə GNWT ts'ę godə shɨts'eyéla ts'ę godə yáʔahęt'e. ʔeyı hɨdú nıwą́le 2001 w'ıladá dene darahukedeyɨhke gogodə k'ála ríkɨlə́le hé dú bet'ódéwíʔa gok'ere hídlɨ. ʔeyı Tadə Mǫ́la xədə Mıchıf súré béhé dágǫ́ht'e koduyá nídé gots'éhʔǫ́né gálats'eyeda gha.

Raxe Dene Xədə hé Dágǫ́ht'e Gáts'eyeda

ʔala ʔedɨhtl'é híshuı gok'e déhtl'e begháré derı keyagǫwę:

- Júhdá hɨnéné dene ʔareyǫ́né gogha dáréht'e ʔeyı Denewá kádeʔá lígı ta gots'ę yá ʔahít'e kedeyɨ́dı

- Dene dáréht'e yerı gǫdéné ts'ę ʔakɨt'e ghárę ʔala xárę dəxədə́ k'ę́ gákurétǫ gots'ę k'ála dəxədə́ kuwéhʔǫ

- Dene dáréht'e xarę dəxədə́ k'ę́ kedékǫę kədə́hw'ı gúnı kíhé godə hɨdúnı.

Hederı godə k'e ʔeyı hɨdá Sahtú gowına kǫ́ta rádə hé hɨdé Dehcho gota rádə ke ʔareyǫ́né ʔelehé kudétá ʔakeyɨ́la. Hederı godə k'e ʔeyı hɨdá gots'ę ʔerákə Inuvıaluktun hé góʔǫne gǫ ʔerákə́ Inuınnaqtun gohé dágǫ́ht'e gá w'ıla godə gok'e godéhtl'é, hɨfé Nunavut rádə ke dódı.

Hederı ʔedítl'eı begháré ʔeyı menı Denewá ʔahít'e deyɨ́dı ke ta tadə k'éts'ıne kɨ́sele gú xarę goxədə́ k'ę́ gákurétǫ gú k'ála raxexədə húwíʔǫ kedeyɨ́dı. Hagu w'ıladá gok'éts'ene ʔaréht'e ke raxékǫę déwíw'ı nídé raxexədə́ k'ę́ gúdə kedeyɨ́dı. ʔeyı dene dáréht'e gogha dahudake hé, menı Dene xədə́ gáraxurétǫ kədı hé menı kedékǫę kədə́hw'ı gú raxexədə́ hé gúdə kədə gok'óné gáts'eyeda nídé súré ʔeleyedágodet'e ʔeyı ghárę dene dəxədə́ hehch'ą́ts'ədə

keyagǫwę. Hederı ʔedítl'e ghárę ʔeyı xədə ʔehch'á kádeʔata dágǫht'e gáts'eyeda nídé w'ıla ʔeyı Dene xədə hehchąts'ídə kehé ʔeyı Lıshǫ xədá hıyá xáhwere dəxədá ts'ę rákese gú ʔeyı Dáguwı ke yá xáhwere kuxədá kuhé kehúlé ʔagodadə.

ʔedítl'eı 1. Dene xədá kádeʔá ghárę xədə hehch'ątsʼídə hé dagǫht'e (SCOL ts'ę)

Dene Xədá Hehch'ątsʼídə

dene dárę́ht'e

lahot'e dene dárę́ht'e
Dene k'ę́ yágúdə
Dékǫę Dene k'ę́ godə

ʔedá K'áseleht'ıne Lıshǫ́ Dáguwe ʔerákə Sahtú/Dəhsho

Xədə ʔehch'á kádeʔa

ʔedítl'eı 2 ʔeyı menı Dene k'ę́ yágúdə hıl ı dárę́ht'e kughái ghárę dárę́ht'e dəxədá k'ę́ yágúdə ʔareyǫ́né keyagowę. ʔeyı xədə ʔehch'á kádeʔá ta dúʔagǫht'e hé du ʔareyǫ́né dene dárę́ht'e hudétá nídé du ʔareyǫ́né légǫht'é yíle. kólí ʔareyǫ́né ʔehk'ę́ godaw'e: ʔeyı ʔek'ǫ́ne ke goshó forı kuhé kuxədá húlé ʔagodadə. Hagú ʔeyı xədə kádeʔá k'ę́ yágúdəı ke w'ıla ta ʔeyı ʔek'ǫ́ne ke menı k'ála Dene k'ę́ yágúdə ke du dene hısha k'ę́ kuwá góshene gú yágokídá gókədə.

ʔedítl'eı 2. Dene ghái dárę́ht'e dagháré Dene xədá hé dayágǫht'e (SCOL ts'ę)

Dene ghái

Dárę́ht'e dene ghái ghárę dárę́ht'e
% dúle Dene k'ę́ godə

ʔedítl'eı 3 begháré kǫ́ta kágodénıla gota dá xədə het'aots'edéhʔa keyagohwę. Kǫ́ta gǫ́sele gota nı gots'éhʔǫ́né ʔaréht'eı ke kedékǫę Dene k'ę́ yágokídə (85%). Hagú ʔeyı Denewá kǫ́ta gǫ́shaı rádəı gok'éts'ene ʔaréht'eı ke zǫ kedékǫę Dene k'ę́ gokədə (50%).

ʔedítl'eı 3 begháré dene dáréht'e kedékǫę, ʔeghálayída k'e, hé ʔedɨhtl'é kǫ́ góyə Dene k'ę́ yágokídə. (ʔeghálayída got'ı̨né dene daokedeyɨhke ts'ę)

Dene dáréht'e % kedékǫę, ʔeghálayída k'e, hé ʔedɨhtl'é k'e
kǫ́ góyə Dene k'ę́ yágokídə.

-Dene kǫę
-ʔeghálayída
-ʔedɨhtl'é kǫ́

Hederı ʔedítl'eı 3 begháré ʔeyı Dene xədə́ haı dené kǫę nıyá lǫ́ béhé yágots'ídə keyagowę. ʔeyı ʔeghálayída k'é Dene k'ę́ gots'ədə́ dene kǫę béhé gots'ədə lą́ gok'éts'ene ʔagǫ́ht'e, ʔeyı kǫ́ta gǫ́sele kólí. ʔeyı ghárę́ ʔeyı judenı ʔeghálats'eyeda Mǫ́la xədə́ ts'ę́ nı rágose keyagowę. Hagú ʔedɨhtl'é kǫ́ę́ góyə w'ıla lą́ du Dene xədə́ hé gots'ədə (5 gots'ę 12% zǫ). Hederı godə ghárę́ ʔeyı ts'ǫ́dane hı̨shaı ke lą́ kı̨ts'íne dəxədə́ honıhshǫ́ ʔagúja hé ʔagǫ́ht'e sǫ́nı, dódí nídé ʔedɨhtl'é kǫ́ę́ góyə dəxədə́ hé gokudə gha góʔǫ́le gú ʔagúja hé ʔakı̨t'e sǫ́nı.

ʔeyı Dene xədə́ lą́ dene hı̨ts'íne zǫ yéhé ʔedétl'e w'ıla. Ká lą́ níwanı ta gots'ę hederı Dene xədə́ beʔedítl'é gǫ́hlı̨ kólí lą́ dene hı̨ts'íne zǫ dúle yedétl'e gú lą́ hı̨ts'íne zǫ dúle yek'e godə.

Hederı júhdá néné gota dá xədə hé ʔedę́ ʔagodadə gáts'eyeda nídé ʔeyı ʔek'ǫ́ne ke lą́ Dene xədə́ hokenıhshǫ́le gú ʔagodadə keyagowę. Raxexədə́ héhlá gha goshó dúyé rígónıwe. Hederı xədə k'áhjıne ʔareyǫ́né júhdá néné zǫ béhé yágots'ídə. ʔeyı hé gok'e godéwíʔǫ́le nídé hederı xədə lahot'e dubodílə gha rágudı.

Mǫ́la hé Mǫ́lawá Xədə hé Dágǫ́ht'e Gáts'eyeda

Hederı néné hé ʔareyǫ́né néné gota Mǫ́lawá xədə́ hé dágǫ́ht'e gáts'eyeda nídé, k'ála lą́ béhé rágose góʔǫ. Jǫ Canada nı dene 6.6 mıllıon haı Mǫ́lawá xədə́ xáré raxəxədə́ yáʔahęt'e kədı,

gú derı nénę hogharénı dene 105 mıllıon yá Mǫ́lawá xədə́ hé yágúdə. Júhdá nénę gota dene 3000 léots'ədə gha dúle Mǫ́lawá k'ę́ gúdə kədı. ʔekąht'e kólí dene 900 júhdá rádəı ʔeyı Mǫ́lawá xədə́ xáré raxəxədə́ yá ʔahęt'e kədı sǫ́nı kólí dene 350 zǫ raxékǫę nı Mǫ́lawá k'ę́ gúdə kədı. Hederı godə shı̨ts'eyéla ghárę́ Mǫ́lawá k'ę́ yágúdə tadə ts'éhʔǫ́né 61% ʔaréht'e kedékǫę Mǫ́la k'ę́ gokədə́ ʔagúja keyagowę begháré Mǫ́lawá xədə́ hé lą́ goshó ʔedagonéwe.

Denewá ke hé Mǫ́lawá ke k'áʔǫne Mǫ́la xədə́ ts'ę́ kugha rágosé gú ʔareyǫ́né gogha kıt'óodéhʔá ʔagodadə. Júhdá nénę dene dı̨ horénǫ lemílí rádə ta dene taı horénǫ ʔǫ́ dı̨ lemílí Mǫ́la k'ę́ kedékǫę yágokídə ʔagúja ts'ədı gháré dádéhshó Mǫ́la xədə ts'ę́ rágose keyagowę.

5. ʔeyı ʔeʔá K'e Xədə Gok'egodéhtl'e Dá Bet'áʔaragút'ı̨ Gots'uzı

ʔeyı Mǫ́la xədə́ yíle kólí gózə ʔeʔá k'e xədə kádeʔá gok'e godéhtl'e ʔareyǫ́né góhé k'éts'ene gú ʔagodadə hé bet'á ʔaragút'ı̨ gha hı̨dú gots'ę́ yerı hek'áts'əhdı ts'éhʔǫ́né dágots'ələ gha? hederı xədə gha ʔeʔá ts'əhsı̨ hé xədə gá daı ʔeghálats'eyeda kólí yerı kexǫ́ht'é k'ála hı̨t'ı̨ xədə hé k'éts'ene ʔagodadə? Hederı daʔudíke ghǫ dene ts'ę́ ragots'udə gha ʔeyı xədə gharáyúda gha dáw'ı ke ʔeyı begodé hé dá dúle gálats'eyeda k'e gokeyı̨də.

ʔeyı Xədə Bet'áʔaragút'ı̨ Yerı ʔagódədı Kots'enıhshǫ

ʔeyı xədə gha dáw'ı ke ʔeyı xədə hé ʔehdagonə́wı gá ʔeghálats'eyúdá nídé goshó kégǫ́fa yá ʔagódədı kokedéhsha. Kólí ʔeyı xədə hehch'áts'edádə rahsǫgots'edushu nídé féré gogha radą́ dá gogá k'ı̨nagots'uʔa kek'ı̨nadıʔets'ehwe gháré ʔats'ət'ı̨. Gonezǫ́ radą́ dá gálats'eyúda gha k'ı̨nagots'eʔa nídé t'áhsı̨ lak'e daghárę́á ʔats'ət'ı̨:

- ʔedahxáré hé ʔelehé dá xədə hé yágots'ídə hé dá dene hek'égódı kek'éyədıts'ádı gú gots'éradats'ədədı gú ʔeyı ʔedı̨htl'é kıdagháré gok'e ʔeghálakeyúda kugha yáts'íhsı̨

- ʔeyı menı lǫ́ gonezǫ́ xədə honıhshǫ ke dene hé godí hı̨t'ú goxədə́ ts'íhshu ghálats'eyeda

- ʔeyı k'áhowe ke dá ʔeghálakuyéda, júhdó dá k'ı̨nagow'e hé sǫ́ba gá dágǫ́ht'e gogha xədə behúyǫ heyágúts'íhʔa w'ıla gálats'eyeda gha hanídé Dene k'ę́ dúle goghǫ gots'ədə

- Dzıne tóréht'é wáyı Dene xədə́ hé yágots'ídə wóle, ʔeyı dené kǫę hę́t'ı gogha gots'éragúdı gha t'áhsı̨ kıt'aodéwóhʔa gha gálats'eyı̨dá nídé

- Derı ʔuwanı gárats'uyéda gú wáyı newózǫ gha gálats'eyeda.

Xədə kádeʔá béhé dágǫ́ht'e ghárééa dá bálats'eyúda kots'enıhshǫ. Yerı ʔagódədı la, lą́ dene hɨts'íne zǫ ʔeyı xədə honıhshǫ́ ʔagújá nídé ʔeyı xədə ts'íhshu gálats'eyeda xáhwere got'ódéʔa. Hagú xədə hé k'ála rágose héní ʔagǫ́ht'e nídé kǫ́ta hogháré gots'éhʔǫ́né béhé gots'ədə wóle gogha gálats'eyeda gha — ʔeyı dené kǫę, ʔeghálayída k'é, hé ʔedɨhtl'é kǫ́ ʔekáʔagǫ́ht'enı.

Derı néné gota neh kágodénıla gota xədə kádeʔá hé yágúdə got'ɨné dəxədə hé rahsǫgokedushu hé kek'ékúdı gha ʔedegha duká k'ɨnagokeyɨʔa:

- ʔeyı New Zealand gots'ę ʔeyı Maorı got'ɨné ke kedekǫ́tá judenı xədə k'é yágokéhla góyə nı ʔeyı kǫ́ta gots'ę dene hɨshaı ke ʔákurı kadı dəxədə hé gots'érákədə gú ʔeyı ts'ǫ́dane ke deyíghǫ́né hé gákurutę gha ʔeyı ʔakət'ɨ. Xədə gha ʔet'o gókədı.

- Hagú ʔeyı Hawaıı gǫdéné ke deʔílį hé deyéné gháré dəxədə t'áʔaragút'ɨ gha gálakeyeda.

- ʔeyı Navajo gǫdéné ke deʔedɨhtl'é kǫ́ ʔedahxáré góyə ʔeghálakeyúda gha ʔakéja gú lahot'e ts'ǫ́dane goxədə k'ę́ gákuretę́ ʔagokɨ́la.

- ʔeyı Scandınavıa gots'ę ʔeyı Samı gǫdéné ke denéné kuxədə hé kuk'égúdı gha ʔagokɨ́la.

- Great Brıtaın ʔekǫ́ gots'ę ʔeyı Welsh gǫdéné ke súré rágosé gú xədə gha ts'edéwów'ı gha ʔagokɨ́la gú súré kedékǫę, ʔeghálayída k'é hé ʔedɨhtl'é kǫ́ dəxədə hé gokudə gha rádaokéhwe.

- Quebec ʔekǫ́ w'ıla Mǫ́lawá ke dəxədə hé rágosé gówóʔa gha ʔeʔá kəhsɨ gú ʔareyǫ́né gogha Mǫ́lawá xədə t'á ʔagút'ɨ gha lǫ́ rádaokéhwe.

Canada gota Denewá kákeʔá ke w'ıla ká nıwanı ta gots'ę kuxədə hé k'éts'ene ʔagodadə gháré súré sɨ́kakədədə gú dəxədə hé rahsǫ gokedushu gǫkakenıwę. Gogháré ʔedɨhtl'é rákə hɨ́sha ghálats'eyída — Denewá ke gha Xədə hé ʔəhw'ı Gówóʔa Ts'ę́ (1990) gots'ę Denewá Xədə Beragúwóhle Ts'ę́ (1994) — k'e Dene xədə t'á ʔaragút'ɨ́ nídé derı gota wela gha kedeyídı:

- ʔeʔá hé ʔedɨhtl'é k'éhtá ʔeghálakeyeda dagháré dene xədə ts'é rádakədədı hé gota weʔǫ
- ʔeyı Denewá gha ʔefe dəhw'ı hé gogha ʔeghálayeda ke w'ıla gots'é rádadədı gha
- Dene xədə gá ʔeghálats'eyeda ʔeyı kǫ́ta hę́t'ı kıgha k'áhowe wóle

- Hɨ́nı dá Dene xədə́ ch'á dene keraʔę ts'ıʔǫ́né goghǫ húya ts'ɨlɨ hénı́ dene ts'eyɨ́le kehé gonezǫ́ fęts'úhyá nídé súré Dene xədə́ ghǫ rádaots'ehwe gha got'ódéʔa
- ʔedɨhtl'é kǫ́ góyə Dene xədə́ goghágokerehtę gha
- Radą́ xədə hé dá ʔeghálats'eyúda kesǫ́rídagots'edę́hʔa gha
- Dené kǫę hé kǫ́ta ts'ǫ́dane hé dene hɨ́sha ʔelehts'ę ragokudə gha lǫ́ gáratseyeda gha

Xədə gha ʔeʔá hé Dágǫ́ht'e Gharats'eyeda

Derı néné gota neh kágodénıla hé xədə kádeʔá gha dəhw'ı ke ʔeyı menı ke ʔeʔá ta kek'égúdı gha ʔegǫ́laı ke yá kúhé gonezǫ́ godéhw'e. Canada nı ʔeyı Mǫ́la hé Mǫ́lawá xədə́ ʔeyı ʔeʔá sho (1982) hé ʔeyı Canada gha Xədə Goʔeʔá (1985) gháré bek'égódı. ʔeyı Canada gha ʔeʔá sho ta ʔeyı níyé gadáwé ta gots'ę derı néné ts'e xáré denewá ts'ɨ lɨ hé sǫ́ba ráhya gú k'áhowe gohé xədə ts'əhsɨ dagháré w'ıla dúle Dene xədə́ kek'égódı dədı kólí du súré yerı kehé ʔagódədɨ́ kədíle. Yá ʔedahxáré ʔedegha k'áots'uwe ts'ədə gú góhé k'ek'ɨ́nadaots'edehʔa gálats'eyeda gháré sɨ́yá káhxǫ́né Dene xədə́ hé súré dágówót'é kots'enıhshǫ gha.

Derı Canada gota neh kágodénıla gota ʔedahxáré ʔedegha xədə goʔeʔá yákɨ́hsɨ, k'áhjıne ʔareyǫ́né Mǫ́la hé Mǫ́lawá xədə́ gha ʔayáhęt'e. Hədeרı ʔeʔá kádeʔá ta gáts'eyeda nídé súré ʔeleyedą́det'e. ʔeyı gots'ę Quebec w'ıla ʔeyı Denewá ke xáré dəxədə́ hek'ékədı gha got'ódéʔá kədı gú júhdá neh taı kágodénıla gota Dene xədə́ bek'égúdı, béhé ʔeghálats'eyúda hé gots'éhʔǫ́né newózǫ gha dúle kıghálayeda dədı gú ʔeʔá ta godéhtl'é ʔagokɨ́la. Hɨfé Nunavut ʔeyı ʔeʔá dagháré xədə hé ʔeghálakeyeda hé ʔeyı gáʔuts'erehtę goʔeʔá hɨdú kıgháraveda hé gots'éhʔǫ́né ráwose gha ʔarakıyələ gha sǫ́nı. ʔeyı Canada ta neh kágodénıla ta júhdá xədə goʔeʔá hıyá ʔeyı xáhwere ráse ta weʔo.

Júhdá Néné Gogha ʔedɨhtl'é Begháré Xədə T'á ʔaragút'ɨ K'e ʔeghálats'eyeda

ʔeyı xədə goʔeʔá gharayúda gha kurí?edętl'eı ke ʔeyı xədə t'á ʔaragút'ɨ gogá ʔedɨhtl'é kughádénıwe hé gogá dene dahukedehke gháré ʔeyı ʔedɨhtl'é begháré ʔagút'ı k'e godə xáhwere nezǫ ʔareyǫ́né lefótǫ godet'enı gǫ́shaı ʔehk'á gok'e góla gú gok'eríákıdétl'e: ʔeʔá hé ʔedɨhtl'é begháré ʔeghálats'eyeda, bek'égúdı, gogha sǫ́ba, behé dene gha ʔeghálats'eyeda, yéhé ʔeghálayúda gha dene gáhuretę, begá godə shɨts'əyələ hé béhé t'áhsɨ yáts'ihsɨ, goghǫ dene kodúhsha gha ʔats'ədı, godə déné hé júhdó t'áhsɨ súré dó ʔagǫ́ht'e gháré béhé ʔeghálats'eyeda. Hədərı ʔedɨhtl'é kıdagháré gok'e ʔeghálats'eyúdá gháré hederı lefótǫ godet'e dagháré wólé.

A. ʔeʔá hé ʔedɨhtl'é ghárę ʔeghálats'eyeda: Xədə bet'áʔaragút'ɨ gha gonezǫ́ goduw'ı nídé ʔeyı benéné ʔɨlɨ ke gha dehék'ęgúʔá hé ʔedahxárę dene kúle gha xədə ʔeʔá ta kugha kek'égódı gha. ʔeyı government hé menı dene gha ʔeghálayeda hɨlɨ ʔeyı yerı xədə́ hé yágokídə k'ę́ gogha ʔeghálayeda gú ʔaguts'ulə nídé ʔeʔá ta súré rágosé gú godéhtl'e gha. Gogha ʔeʔá k'e dá xədə hé kuk'égódı, súré menı yerı gálayeda, menı bets'ę́ godéʔa, gots'ę judə́hyə du ʔəhw'ı gú k'ɨnagaw'e nídé dá gáralats'eyúda, dá ʔederákeyúdı gha daı gok'e godéhtl'e gha. ʔeyı dene gáhuretę dagháré xədə hé dá dene hek'égódı gha w'ıla ʔeyı ʔeʔá k'e godéhtl'e gha súré got'ódéʔa. Nodə ʔeyı xədə ʔeʔá súré nezǫ́ ʔayá nídé gots'é dene ts'ehʔa hé ʔeyı xədə bet'á ʔaragút'ɨ gálats'eyeda gok'e k'ɨnakerehta wóle gha dene sóʔaréht'e gogha herits'enétl'e gha.

B. Dáwót'é ts'enıwę gha beghálats'eyeda: ʔeyı xədə bet'á ʔaragút'ɨ gha gálats'eyeda nídé súré gonezǫ́ gok'éts'ədı gháré wolé góʔǫ, gú t'áhsɨ gok'e xədə yáts'íhsɨ nídé begháré ʔagút'ɨ gha ʔedɨhtl'é k'e godéhtl'e ʔats'əhʔɨ gha. T'áhsɨ gok'e xədə yáts'úhsɨ nídé ʔeyı menı gha ʔadədı ke w'ıla denázə ʔat'ɨ gha. Dá gálats'eyúda gha radą́ gálats'eyeda nídé gogá súré kots'enıhshǫ gháré ʔats'ət'ɨ gha. Hagú gok'éhtá ʔeghálats'eyeda nídé gok'e k'ɨnats'erehta hé sú béhé gonezǫ́ gaw'e gha gárats'eyída gha.

C. Gogha Sǫ́ba: Xədə gá gonezǫ́ ʔeghálakeyudá nídé gogha sǫ́ba k'édéhsha rík̨ələ gha. Hagú judə́hyə ʔeká ʔagots'ulə gha got'ódéʔá nídé ʔeyı government ʔeyı xədə gá ʔeghálayeda sǫ́ba hé ʔəlehé kedét'a gha. ʔeyı xədə kádeʔá hé ʔeghálayeda denázə ʔawǫ́t'ɨ hé gonezǫ́ ʔeghálakeyúdá nídé gogha sǫ́ba k'éréht'e wela gha.

D. Dene gha ʔeghálats'eyeda: Dáhyá lánı neh xárę goxədə́ hé yágots'ídə nídé yerı ʔareyǫ́né hé kugha ʔeghálats'eyeda nídé goxədə́ k'ę́nı ʔats'ət'ı gha. Judə́hyə́ Mǫ́la w'ıla kuwéhʔǫ sǫ́nı kólí.

E. ʔeghálayída gha Dene Gáhuretę: Xədə bet'áʔaragút'ɨ gha rígots'éwóʔá nídé ʔeyı gálayúdaı ke gogha gákuretę gha. ʔeyı lahtayahtɨ hé xədə gáhuréhtęı ke daı. Gogha dene gáhurutę nídé
ʔarakɨt'e nídé gogha ʔeghálayída w'ıla gǫ́hlɨ gha. Hagú ʔeyı menı lánı dene gha ʔeghálayudá nídé goxədə́ k'ę́ gáserutę yenıwę nídé gogha góʔǫ gha.

F. Begá Godə Shɨts'əyələ, Gálats'eyeda: ʔeyı xədə gá godə shɨts'əyələ golǫ gots'ę́ gálats'eyeda gha. Dúʔagǫ́ht'e gálats'eyeda nídé ʔeyı xədə gok'eríáts'éle hénı yáhnı gogodə ts'íhshu, xədə ʔedɨhtl'é yáts'íhsɨ, hé gózə béhé ʔeghálats'eyeda yáts'íhsɨ, hé ʔeyı t'áhsɨ gohɨzí yáts'íhsɨ. Gózə w'ıla ʔeyı neh ʔedɨhtl'é hé keh gohɨzí w'ıla dúle gálats'eyeda. Dúʔagǫ́ht'e gálats'eyúdá nídé ʔeyı dene hɨshaı ke hé ʔeyı lǫ́ xədə gá ʔeghálayedaı ke yá ʔat'ɨ gha.

G. Dene Xədə Gá Gáʔuretę: Xədə húlé ʔadə gohwę nídé ʔedıhtl'é kǫ́ góyə kıgá gáʔurehtę gha. ʔeyı ʔedıhtl'é kǫ́ kéʔegokeríhwı, ʔarats'ıt'e gots'ę́ béhé dene gáhuretę nezǫ hé gogha sǫ́ba k'éréht'e hé k'éxáré dene xədə gá dene gáhuretę gha góʔǫ. ʔeleyedá godet'e dagháré w'ıla dene xədé gá dene gákurehtę gha, menı ʔala Dene xədə hé godə, menı yewere xədə lí hé gadə, lahot'e Dene k'ę́ zǫ, xədə rákə ʔehta hé dene gáhuretę w'ıla. Kuyıghǫ́né ke w'ıla xədə gá gákuretę gha, hanídé kedékǫę nı deyake hé gots'éhʔǫ́né gálekuretę gha dúle. ʔeyı xədə gá gáʔurehtęı ke w'ıla gonezǫ́ gogha gákuretę hé gogha ʔedıhtl'é k'ínakələ gha.

H. Begá Kots'edúhsha Gha ʔats'ət'ı: ʔeyı xədə behúlé ʔadadə gohwę hé dene hék'ęgúʔá dádéhshǫ bet'ódéʔa ghǫ dene ʔareyǫ́né, ʔek'ǫ́ne ke hę́t'ı ts'ę́ gots'ədə gha. ʔeyı xədə w'ıla júhdó dágǫ́ht'e gohúyǫ wóle hé kǫ́ta ʔareyǫ́né beyagowę wóle gha béhé ʔeghálats'eyeda gha. ʔeyı menı xədə hé yágúdəı keyá dene rahfe gokaʔa wólé góʔǫ hagú, ʔeyı menı káhxǫ́né yéhé yágúdə, wáyı kúts'ədı gha. ʔəhdíní dzą́ ʔanıdı kúts'ədı hé ʔəhdíní kughǫ ráʔets'édlo.

I. Godə déné hé t'áhsı dó ʔahęt'e: Godə déné hé júhdó t'áhsı súré dó ʔagǫ́ht'e gháré xədá hé w'ıla gálats'eyeda gha. ʔeyı kǫ́ta nı ʔedahxáré béyǫts'ədə k'é, tv gha shó yáhísı hé godə ʔedıhtl'é k'e ʔeghálats'eyúda gha dene ts'ę́ rágodə gha. ʔeyı Dene xədá béhé ʔeyı sosǫ́né hé ʔets'edétl'e, ʔedıhtl'é yáts'íhsı hé neh ʔedıhtl'é ʔeká ʔagǫ́ht'e gálats'eyeda gha. ʔeyı Dene k'ę́ yágúdə ke w'ıla godə déné kúle gha gákuretę gha kuts'érágodə gha.

ʔeyı xədə gá ʔedıhtl'é begháré ʔagút'ı ríkénıʔa k'e hederı dúʔagóht'e ʔareyǫ́né súré gok'éhtá ʔeghálakeyeda gú gots'éhʔǫ́né gózə gogha got'ókedéwóhʔa gha ʔakət'ı nídé dúle ʔeyı xədə hé rahsǫgots'edushu dədə hé gonezǫ́ godəw'ı.

6. ʔeyı Xədə ʔeʔá Gháráts'eyeda: Sú Bek'éhtá Gonezǫ́ Gaw'e

ʔeyı dúʔagǫ́ht'e gárayúda gha dáw'ı ke ʔeyı Júhda gots'ę xədə gha ʔeʔá hé gózə ʔeʔá xədə ghǫ ʔadədı hé ʔedıhtl'é bek'éhtá xədə gá ʔeghálats'eyeda ʔareyǫ́né bek'ǫ́né gárawahdá gókedeyídı.
ʔeyı kuríʔedętl'eı ke ʔeyı xədə t'á ʔaragút'ı gháré ʔeyı ʔedıhtl'é begháré ʔagút'ı k'e godə xáhwere nezǫ ʔareyǫ́né lefótǫ godet'enı gǫshaı ʔehk'á gok'e góla gú gok'eríákıdétl'e yíle ʔeyı dagháré nıyá hədeı gálakeyída. Hederı ʔedıhtl'é k'éts'ene ʔadádə kedútl'e gú ʔeyı yerı gákeyída hé nodə dá kırídadénıhʔǫ haı t'áhsı taı dagháré nı kıdeyítl'e: ʔeyı la ʔeʔá, Bek'égódı, hé begá w'ılá gots'ę dene gha gálats'eyeda.

Júhdá Xədə ʔeʔá Gháraкeyɨda

ʔeyı Júhdá néné gogha Xədə ʔeʔá súré kıt'ódéyɨhʔa ʔeyı bek'e ʔeyı Mǫ́la xədə hayízə Mǫ́lawá xədə hé Denewá xədə kádeʔá gok'e godéhtl'é hé dá behé dene hek'égódı daı gok'e godéhtl'é. Kólí ʔeyı xədə gha ʔeʔá dúʔagǫ́ht'e kehé nı du goʔǫ́ rágose:

- Dene xədə súré yerı kehé kek'égódı
- ʔeyı xədə kádeʔá hé yágúdə got'ɨné ke dá kuk'égódı hé yerı gots'ę́ godéʔa du súre kədı ʔeyı júhdá Dene xədə hıyá lǫ́
- ʔeyı ʔeʔá dagháré ʔagút'ɨ gha menı ts'ę́ godéʔa
- ʔeyı ʔeʔá k'éhtá bek'éhta ʔeghálats'eyeda nı

ʔeyı júhdá néné xədə gha bedéhtl'e w'ıla sóʔagoréht'e kehé zǫ bek'ę́ ʔagot'ɨ. Hederı sóʔagoréht'e kexǫ́ht'e sɨ́ ʔagǫ́ht'e, ʔeyı Dene xədə du súré dá béhé dene hek'égódı ʔeʔá k'e godéhtl'e w'ılá, gots'ę ʔeyı ʔeyı ʔeʔá dagháré ʔeyı xədə gha bedéhtl'eı t'áhsɨ sóʔagoréht'e gogha zǫ bedagháré ʔagot'ɨ gha dədı hénı. Hagú ʔeyı júhdá néné gogha ʔeʔá yáhíhsɨ ke w'ıla ʔeyı xədə gha bedéhtl'é goghǫ rídanéʔá nídé du golǫ gots'ę́ kık'ę́ ʔahęt'é. ʔeyı xədə gha bedéhtl'éı ʔeyı xədə kádeʔá hé dá k'ɨnagúw'e gok'e k'ɨnaruhta hayízə xədə gá kodúya gálayúda hádədı goʔǫ́ beʔǫ́ʔagoréht'e hé gonezǫ́ gálayúda gha godəyí sǫ́nı. ʔeyı gogha weda beʔeghálayídá hé yerı gogha bedéhtl'e ʔareyǫ́né gárats'eyeda gha. ʔeyı xədə gha dene dəhw'ı ʔagots'ulə hé ʔeyı ʔedenı gots'ę xədə gá kodúya gha gálats'eyúda gha ʔagots'ulə w'ıla kek'ɨnadıʔets'ehwe gha.

ʔeyı Gáʔuretę gha ʔeʔá (1995) ʔeyı menı Dene xədá xáré kuxədá hɨlɨ hé menı xədə lié k'é Dene k'ę́ gákurutę ʔeyı ʔeʔá k'e godéhtl'é kólí kıgháré gálayúda gha xədə gok'e weʔo. ʔeyı gogá gok'e xədə gok'e godéhtl'e kexǫ́ht'é hotí dene ts'ene góla ʔeyı hé gonezǫ́ gáʔuts'eruhtę gha godəyí.

ʔeyı Denewá Got'ɨné ke ʔedegha ʔedets'ę́ k'áokuwe gha xədə yákíhsɨ dagháréyá ʔeyı ʔeʔá ta ʔeyı Dene xədá hé ʔeyı Dene hék'ęgúʔá kehé kuk'égódı kesórídaonét'a gha. ʔeyı dúʔagǫ́ht'e gogha xədə yákíhsɨ ʔeyı xədə gha ʔeʔá dagháré ʔawot'éle kólí gogháré dúle gots'éhʔǫ́né júhdá gǫdéné ke dá xədə hé kuk'égódı gha gota xədə weʔǫ.

Xədə ʔeʔá Hek'éts'ádı hé Gogha Sǫ́ba Ghárats'eyeda

Dúʔagǫ́ht'e gárats'eyɨda gú t'áhsɨ dɨgodet'e dagháré ʔats'át'ı: ʔeyı ʔedɨhtl'é bedagháré ʔeghálats'eyeda, ʔeyı yek'édı ke dá gogha yákədáhw'ı, radą́ gogha rídats'enéʔa hé menı ts'ę́ godéʔa hé gogha sǫ́ba.

ʔeyı ʔedɨhtl'é Bedagháré ʔeghálats'eyeda

Júhdá GNWT ʔeyı xədə gha ʔeʔá k'éhtá dá ʔedɨhtl'é dagháré gálakeyeda la ʔeyı kǫ́ta dene rádə k'edéhshá gú Dene xədə́ hé kugha ʔeghálayída gha kədı. ʔeyı ʔedɨhtl'é bedagháré ʔagot'ı ghárę ʔeyı K'áhowe ke ghamę t'áhsı kádeʔá gha yádə́hw'ı hɨlɨ ke w'ıla gok'éhtá ʔakɨt'e gha dədı. ʔeyı ECE gogha K'áhowe bedéhtl'eı ʔedədını yá hederı ʔedɨhtl'é bedagháré gálats'eyeda bek'étá ʔagút'ı gha ʔeghálayeda, gú ʔeyı government gota k'áhowe yádə́hw'ı gogha ʔeghálayeda ke hederı xədə k'éhta ʔakút'ı gok'e k'ínadıʔekewe gha.

ʔeyı Xədə gha ʔeʔá gha ʔedɨhtl'é bedagháré ʔagot'ı k'e dá xədə dagháré dene gha ʔeghálats'eyeda wólé dədı. Hagú bek'e w'ıla júdə́hyá xədə kádeʔá hé ʔeghálats'eyeda hé t'áhsı lahtats'edútl'é, godə ghǫ kodúya ts'edétl'e, hé kǫ́ta godə dawela gá daı gok'e godéhtl'e. ʔeyı ʔedɨhtl'é begháré ʔagút'ı k'e w'ıla ʔeyı government dá Dene xədə hé dene gha ʔeghálakeyeda ghǫ dene ts'ę́ ʔeká ʔakədı gha. ʔeyı dúká dene gha ʔeghálakeyeda gha dúle gókədı dagháré kǫ́ta rádəı yerı hé dúle kuts'éráts'ədə kokenıhshǫ gha.

ʔeyı xədə ʔeʔá ghárayúda gha dáhw'ı ke ʔeyı government gota ʔeghálayedaı ke hɨłǫ hederı ʔeʔá dú súré kık'éhtá ʔeghálakeyeda kokedéhsha. ʔeyı GNWT ʔedeta sóʔagoréht'e nı Dene xədə́ hé ʔeghálayeda gogha dáhw'ı wóle yíłé dódı lǫ́ hé w'ıla ʔeyı Dene k'ę́ dúle dene gha ʔeghálayída dene hékedúdı yíle w'ıla łą́ dódí héní ʔagǫ́ht'e. ʔeyı government ku ʔeghálayída k'é yágóla gǫłǫ nı du súré ʔeyı ʔeʔá k'éhtá ʔeghálats'eyeda gok'e k'ínakerehta. GoʔeghálayídaI k'é gota łą́ hɨts'íne ke zǫ Dene xədə́ hé dene gha ʔeghálakeyúda gha xədə kugha weʔǫ. ʔeyı xədə ʔeʔá gha dáw'ı ke ʔeyı ʔeʔá k'éhtá ʔagút'ı gha ʔedɨhtl'é bedagháré ʔeghálats'eyeda wela yíle łą́ dú bek'ę́ ʔagot'ı lǫ́ kədı gú kıghǫ rídaonáshu.

ʔeyı Yek'édı ke dá Gogha Yákədə́hw'ı

ʔeyı Xədə ʔeʔá haı gózə ʔeʔá k'ę́ ʔagǫ́ht'e ʔeyı júhdá ʔeʔá yáhíhsı béhé t'áhsą́ ʔagǫ́ht'e nídé kuts'ę́ godéʔa. ʔeyı ECE gogha k'áhowe bedéhtl'é ʔeyı xədə gha ʔeʔá dagháré ʔeyı ʔedɨhtl'é bedagháré gálats'eyúda gánı zǫ gogha weda, ʔeyı ʔeʔá dódı. Júhdá néné gogha xədə gha bedéhtl'éı ʔeyı júhdá xədə hé dá k'ínagúw'e dagháré ʔeyı government dúle goghǫ rídanéʔá kólí kık'éhtá ʔahęt'éle nídé dúyé t'áhsą́ ʔagolə. ʔeyı hé dzıne gowá ʔeyı government ʔeghálayída k'e yágóla gota ʔeyı xədə́ ʔeʔá k'éhtá dá ʔeghálakeyúda gha ʔagókedeyídı. ʔeyı ʔeghálayída k'é yágóla ta ʔeyı xədə ʔeʔá k'éhtá ʔagút'ı gá ʔeghálayúda gogha yádə́hw'ı kólí gogá łą́ gǫ́sele zǫ gálakeyeda hé láhtare ʔeghálayída lígı hayízə gálakeyeda hé du súré kugha got'ódéʔa. ʔeyı ECE ʔeyı keyá ʔeyı xədə goʔeʔá k'éhtá xədə gá ʔeghálats'eyúda gha sǫ́ba k'áhjıne ʔareyǫné kuts'ę́ ʔat'ı gú kuta gǫłǫ nı xədə gá ʔeghálakeyúda gha ʔagokíla, kólí gǫłǫ́

ʔelehk'éta ʔakə̀t'ɨ. Dá kíhé ʔeghálahuyéda kexǫ́ht'é menı ʔeyı gogha weda kots'enıhshǫ gha godə́yı hé w'ıla ʔeyı xədə ʔeʔá ghárahuyédaı ke, gots'ę godə kúhshų gha godəyɨ́yı.

ʔeyı Xədə bet'áʔaragút'ɨ gha rıragots'éwoshu nídé ʔeyı kǫ́ta xədə kádəʔá gha yádə́hw'ı ke w'ıla gogha denézə xədə yáhíhsɨ gha dədı. Hɨdú dá ʔeghálakuyéda gháré lą́ ʔeyı xədə gha də́hw'ı kut'óts'edéhʔále.

Radą́ Gogha Rídats'enéʔa hé Menı ts'ę́ Godéʔa

1980's gota gots'ę ʔeyı ʔeʔá k'e xədə kádeʔá dá begá ʔeghálats'eyúda gha radą́ xədə wosɨ dədı kólí k'ála dódı. ʔeyı xədə gá ʔeyı government ke w'ıla kughǫ rídats'enéʔá kólí du gogá légokede gháré gok'e ʔelehé ʔeghálakeyedále. ʔeyı kuta ʔeghálayída k'é kágodénıla líe ghá́ı tóréht'é yerı gok'e ʔeghálakeyúda ghǫ gokede nídé ʔeyı xədə gánı du t'áhsą́ ʔakədíle. ʔeyı radą́ du gogha ʔakədíle gháré ʔeyı Dene xə́də́ lą́ du kugha bet'ódéʔa keyagowę. 1999-2000 gǘ ʔeyı GNWT, yə́ kǫ́ta xədə kádeʔá gha də́hw'ı kíhé radą́ dá xədə gá dá ʔeghálats'eyúda kesórídaokedéwóhʔa gha sǫ́ba gotáyá kela, gú ʔeyı gálakeyída ʔeyıyá yə́ neh kágodénıla kık'éhtá xədə gá ʔeghálayeda.

Gonezǫ́ radą́ gogha rígots'éwóʔá nídé t'áhsɨ gháré gárats'eyeda gha ʔagots'ələ gha hé, beghǫ ragots'ədə gha w'ıla ʔagots'ələ gha góʔǫ. Hakúlí ʔeyı government du ʔɨhlá gogodá rahshɨ keyawe hé kıgháraveda ʔeyı kexǫ́ht'é sú kehé gonezǫ́ gaw'e kokenıhshǫ gha godə́yı. ʔeyı gárakuyédá nídé yerı dákɨla zǫ ghákeyeda gú yerı gálakeyída ts'ıʔǫ́né dá rıonéwe du gárakeyeda ʔeyı hé yerı gálakeyída dú súré gota yerı lǫ́ got'óts'edéyɨhʔa kokenıhshǫ.

Gogha Sǫ́ba

1985 gú ʔeyı hɨdé gots'ę hé júhdá gogha government ʔelehé xədə gá ʔeghálakeyúda gha xədə kəhsɨ dagháré líe ghá́ı tóréht'é Denewá xədə́ gha sǫ́ba $3.3 mıllıon gú ʔeyı Mǫ́lawá xədə́ gha sǫ́ba $2.0 mıllıon hé kuts'érágodə. ʔeyı ʔelehé ʔeghálayewídá kədı ts'ę sǫ́ba júhdá ʔat'ɨ béhé xədə gá ʔeghálats'eyeda gha bet'óts'edéhʔa hé wáyı kehé ʔeká ʔagǫ́ht'e nídé.

ʔeyı ʔelehé xədə kəhsɨ gháré ʔeyı Mǫ́lawá ts'ę́ sǫ́ba ʔat'ɨ kíhé júhdá GNWT go ʔeghálayída k'é kágodénıla gha Mǫ́lawá xədə́ hé ʔeghálakeyeda. ʔeyı Denewá xədə́ gha sǫ́ba kíhé ʔeyı lahtayahtɨ/lahtaʔedétl'e gha dene gáhuretę hayízə ʔeghálakeyedanı w'ılą́, gáʔurehtę ke gáhurutę, ʔedɨhtl'é Dene xədə́ k'ę́ dátl'e yahísɨ, hé ʔeyı Dene xədə́ hé béyəgots'ədə k'e ʔats'ədı. ʔeyı Dene xədə́ gha sǫ́ba haı ʔeyı GNWT gota ká xaı gǫłǫ gok'e ʔeyı lahta yahtɨ k'é góyɨ́ʔanı ʔeyı sǫ́ba k'áhjıne ʔareyǫ́né hé xədə gá ʔeghálakeyeda hé ʔeyı government ʔeghálayída k'é yágóla gogha xədə gá ʔeghálakeyída. ʔeyı sǫ́ba héʔegonıwe gots'ę ʔeyı kǫ́ta

kágodénıla kíhé xədə gá ʔeghálayúda gha béhlá kuts'ę ʔat'ı zǫ. Hıdú níwále gots'ę gots'éhʔǫné ʔaréht'e ʔeyı xədə kádeʔá gha dáhw'ı kıgá xədə həhsı dagháré kuts'ę ʔat'ı. Hederı sǫ́ba kíhé xədə́ gá radą́ dá ʔeghálakeyúda kedeyídı yíle gá ʔeghálakeyeda.

ʔeyı GNWT xaı tóréht'é sǫ́ba $6.5 mıllıon kıhé Dene xədə́ gá ʔeghálayúda gha ʔala ríkələ. Derı ghái k'e derı sǫ́ba $8 mıllıon ts'ehʔǫné dé ʔája. ʔeyı GNWT ts'ę sǫ́ba haı k'áhjıne ʔareyǫné ʔeyı kǫ́ta ʔedıhtl'é kǫ́ gogha yádə́hw'ı kudagháré kíhé Dene xədə́ gáhuruhtę gha kuts'ę ʔat'ı. ʔeyı GNWT ʔeyı Mǫ́lawá goʔedıhtl'é kǫ́ dáhw'ı ʔehk'á gogha sǫ́ba sóʔaréht'e ríkələ gú hıdú gots'ę hídé government ts'ę lie ghái tóréht'é $1 mıllıon, ʔeyı k'éts'ene xədə hé yágúdə gha sǫ́ba kuts'ę ʔat'ı.

ʔeyı xədə ʔeʔá ghárayúda gha dəhw'ı ke ʔeyı 2000-2001 sǫ́ba ghái ʔeyı kǫ́ta gots'ę DEC ke kíhé Dene xədə́ ghálayúda gha sǫ́ba gots'ę ʔáya ta $2.5 mıllıon ʔedenı gá gáʔurutę gha radlını ríakínıwa ghǫ ráʔədıʔekewe. ʔeyı DEC dúle ʔeká k'ínagokúʔa kólí ʔeyı gárayúda gha dáhw'ı ke ʔeyı dukáʔakéja du gots'érádakədədı, ʔeyı ts'ǫ́dane ke lą́ kúhé kuxədə́ húlé ʔadadə kexǫ́ht'énı.

ʔeyı GNWT ʔeyı xədə kádeʔá gha bedéhtl'e beʔeghálayída k'é gogha w'ıla sǫ́ba ríkələ. Xaı tóréht'é $350 lemílí ʔegúhyá ʔahęt'e, yılé derı ghái $450 lımílí ts'ę dé ʔája.

ʔeyı xədə ʔeʔá gha dáhw'ı ʔareyǫné gárakeyída gháré hıdú sǫ́ba gogha wela dúle gots'éhʔǫné gonezǫ́ bet'óts'edéhʔá kedeyídı, hagú gots'éhʔǫné gogha sǫ́ba ríakénıla nídéá súré nezo gha kedeyídı. ʔeyı gogha dáw'ı ke dukáw'ıla kedeyídı, ʔeyı GNWT haı dádúle gots'éhʔǫné gonezǫ́ sǫ́ba hé ʔeghálats'eyeda kədı gha godáyı, ʔeyı radą́ dádúle gonezǫ́ behé ʔagot'ı hé gálats'eyeda hé sú súré gonezǫ́ ʔagot'ı gárakeyúda gha du súré gonezǫ́ rígokénıʔǫ́le kexǫ́ht'énı. ʔeyı xədə kádeʔá gá ʔeghálayeda got'íné ke gú kudagháré sǫ́ba hé dá ʔeghálats'eyúdá ts'ədı nídé gots'éhʔǫné dúle got'óts'edéhʔa gha dúle, hé ʔeyı ʔeʔá k'e xədə godéhtl'é gha sǫ́ba kíhé xədə gá nı zǫ ʔeghálakeyeda wóle gú ʔeyı yerı gálats'eyeda sú béhé gonezǫ́ gaw'e sú dehsé xáhwere gonezǫ́ got'óts'edéhʔa hıka derı ʔuwanı kıgháraveda wóle gha rígokénıʔǫ nídé. ʔeyı xədə bet'á ʔaragút'ı gha ʔeghálats'eyeda gogha gots'éhʔǫné sǫ́ba gówolé nídé ʔedahxǫ dúle ʔəláhzə t'áhsı gálats'eyeda, hé gogha sǫ́ba hé gots'érágúdı goghǫ wáyı dúle kek'ínadıʔəts'ehwe.

Xədə gá T'áhsı hé Dene gha Xədə gá ʔeghálats'eyeda Gharats'eyeda

ʔeyı GNWT dúyé ʔedahxáré xədə behúlé ʔadadə goch'á kek'édı hé bet'áʔaragút'ı gha ʔagokələ gha dúyé. Kólí ʔeyı menı kuxədə́ ʔahęt'e ke goxədə́ k'ę́ government kudagháré dúle

k'éhdéhshá gogha ʔeghálakeyeda yá ʔagǫ́ht'e. Hederı gogá gárats'eyída haı ʔeyı Denewá xədə́ hé Mǫ́lawá xədə́ hé dá ʔeghálats'eyeda hé ʔeyı xədə ʔeʔá dagháré dá dene gha ʔeghálats'eyeda gárats'eyída.

Denewá Xədə́ Gá Yerı Gálats'eyeda

ʔeyı GNWT goʔeʔá hé ʔedɻhtl'é kıdagháré ʔeghálayeda ghárę ʔeyı Denewá xədə bek'égódı hé béhé ʔeghálats'eyeda gha goshó got'ódéʔa. Kíhé dene gha ʔeghálayeda du goʔǫ́sho kugha got'ódéʔa. ʔeyı GNWT hé ʔeyı xədə kádeʔá gha də́hw'ı ke ʔeyı Denewá xədə́ hé súré t'áhsɻ sóʔagoréht'enı gá ʔeghálakeyeda, dúʔagǫ́ht'enı:

- ʔelehk'ę́ ʔets'edétl'e hé wáyı t'áhsɻ ts'uzı gha xədə ghálats'eyeda
- Keh gohɻzí shɻts'əyələ hé neh ʔedɻhtl'é ghálats'eyeda
- Lahtayahtɻ/lahtaʔedétl'e hé xədə gáhurehtę ts'úle gha dene gáhuretę
- Denewá xədə́ gá gáʔuts'erehtę
- Xədə gá wáyı kots'edúhsha gha ʔeghálats'eyeda
- Godə déné hɻlɻ Denewá xədə́ hé ʔeghálayeda ts'érádats'ədədı.

Dúʔagǫ́ht'e gálakeyeda ghárę dúʔagǫ́ht'e nıyá súré gálakeyeda:

- ʔeyı Denewá xədə́ kádeʔá k'áhjıne ʔareyǫ́né gogha xədə ʔedɻhtl'é hé t'áhsɻ ts'uzı goʔedɻhtl'é
- ʔeyı dene hɻshaı ke godé ts'íhshu, gok'eríáts'edétl'e hé goshó yáts'íhsɻ ghálats'eyeda
- Denewá xədə́ k'ę́ ʔedɻhtl'é hɻsha, hɻsele hé shó daı yákíhsɻ
- ʔeyı neh ʔedɻhtl'é k'e keh gohɻzí rákə lemílí ts'éhʔǫ́né shɻts'eyéla
- ʔeyı dene ʔéyaı hɻlɻ kǫ́ hé dene heséréyaʔətɻ ʔeghálakeyúda gha yahtɻ k'áhtɻ gáhuretę hé gogha ʔedɻhtl'é kugháyə
- ʔeyı Denewá xədə́ k'ę́ gáʔurehtę wáyı gákuretę
- Wáyı xədə hodúya gha yá kǫ́ta xədə dátl'e dayáwela yáhísɻ
- ʔeyı Denewá xədə́ gha godə shɻyələ got'ɻné ke Dene k'ę́ béyəgots'ədə hé tv k'e ʔeghálats'eyeda gha wáyı sǫ́ba kugha rıts'ələ.

Dúʔagǫ́ht'e gálats'eyeda gǫłǫ góhé gonezǫ́ godéhw'e kólí ʔeyı xədə ʔeʔá gha də́hw'ı ke sóʔagoréht'enı gárats'eyeda gha kedeyídı:

- Júhdá néné gota k'ala lą́ dene hɻts'ɻne zǫ Dene k'ę́ ʔedetl'é hé ʔeyı dene xədə́ yáze ʔeleyedádet'e kehé ʔeyı xədə kádeʔá gá ʔeghálayeda ke gha kégǫfa góʔǫ.

- ʔeyı Denewá xədə k'ę t'áhsı yáhísı du lóodet'e gots'ę bıka ts'enıwę k'é kegǫhlį, ʔeyı hé gołǫ du k'édéhshá dene táhyále. Lárahta yerı k'ǫne bálayádə w'ıladá ʔəkurıkadı kıgháralayeda hé láhtare w'ıla béhé dúʔagǫht'e gálats'eyúda gha lǫ bet'ódéʔa ts'íléhede.

- ʔeyı lahtayahtı/lahtaʔedétl'e du golǫ gots'ę gogha dene gáhuretę. Júhnı sóʔaréht'e xaı gots'ę lą dúhʔagǫht'e gha dene gáhuretęle gú ʔagúja. ʔeyı lahtayahtı ts'ıļı gogha lą du ʔedıhtl'é k'įnats'əhshu gú ʔagúja kexǫht'é súré ts'ónét'e, ʔeyı dene heséréyaʔətı ʔeká ʔagǫht'e kehéyá lǫ. ʔeyı ECE haı ʔeyı xədə kádeʔá gha dəhw'ı got'įné góhé ʔeyı lahtayahtı ts'ıļı gogha ʔedıhtl'é k'įnats'əhshu wóle gha gálakeyeda. Hederı lahtayats'əhtı ts'úle gogha dene gáhurutę kehé gonezǫ goduw'ı nídé ʔarakıt'e yítl'a w'ıla kugha ʔeghálayída w'ıla gǫhlı gha.

- ʔeyı Denewá gáʔurehtę hıļı k'ála lą kıts'įne. ʔeyı Dene xədə gáhurehtę hıłǫ dugogha gákuréto hé du goʔedıhtl'é k'įnakəhshu hé w'ıla t'áhsı béhé gáʔuts'erehtę hıka kenıwę hé kugha godáyı.

- ʔeyı ʔedıhtl'é kǫ góyə ʔeyı Dene xədə gá gáʔuts'erehtę dusúré kugha bet'ódéʔa hé dusúré gonezǫ gálakeyeda.

- ʔeyı ts'ǫdane yıghǫné hé GNWT shələkúwé hayízə gózə dene hįsha Dene k'é gáserutę yenıwę ke gha lą du t'áhsı gogha gǫhlı héní ʔagǫht'e.

- ʔeyı Xədə gá kodúya gha ʔeghálats'eyeda hotí ʔeledudzıne ʔagot'ı hé sú béhé gonezǫ hıka gárats'eyúda gha ʔagot'íle.

- ʔeyı GNWT kede computer hé Dene xədə ghálakeyúda gha bəyúwé gǫhlı het'ókedéhʔále.

ʔeyı xədə ʔeʔá ghárayúda gha dáw'ı ke derı ʔareyǫné nodə goʔedıhtl'é k'e goghǫ rídakedénıʔǫ.

Mǫlawá Xədə Gá Yerı Gálats'eyeda

Hídé hé GNWT goʔeʔá hé gogá ʔedıhtl'é dagháré ʔeghálakeyeda k'e súré Mǫlawá xədə hé dene gha ʔeghálats'eyudá dədı gú godéhtl'e. Hakólí ʔeyı Mǫlawá got'įné ke kede hék'ęgúʔá hé dekǫtá gogha t'áhsı gálakeyúda gha lą ʔagowene sǫba hé kuts'érágodə. Derı sǫba gots'ę ʔat'ı kíhé ts'ǫdane ke lahot'e Mǫlawá k'ę gákuretę, xədə gá kodúya, ts'ǫdane hįselea gha

t'áhsı gálakeyeda, Mǫlawá xədə hé báyəots'ədə ʔeká ʔagǫht'e kíhé ʔeghálayeda, hé t'áhsı begonáhlı həsı gha t'ahsá ʔagot'ı nídé gogha w'ıla.

Xədə ʔeʔá Dagháré Dene gha ʔeghálats'eyeda

ʔeyı xədə ʔeʔá hé ʔedıhtl'é kıdagháré t'áhsı gálayeda dagháré ʔeyı GNWT ʔeyı xədə ʔareyǫné gok'e godéhtl'e hé dene ʔareyǫné gha ʔeghálakeyeda gha dədı gú gok'e godéhtl'e. ʔeyı xədə ʔeʔá gharayúda gha dáw'ı t'áhsı taodet'e gharéá dá GNWT dene gha ʔeghálakeyeda gárakeyída: ʔeyı k'áhowe shələkúé keta dáréht'eı ke xədə rákə hé yágúdə, yerı xədá hé dene gha ʔeghálakeyeda gogodə, hé dá dene gha t'áhsı gálakeyeda ghǫ gots'eyıde.

- ʔeyı GNWT kushələkúé ke menı xədə rákə honıhshǫ hé xədə gha sǫ́ba kehla kólí kughálayídá lą́ hıts'íne zǫ xədə rákə hé gálats'eyúda gha ʔagǫht'e. 2001 gú ʔeyı k'áhowe shələkúwé ke ta dene 4% zǫ xədə rákə kádeʔá hé ʔeghálakeyída gha kuts'éráʔəyádı. ʔeyı ʔedıhtl'é bek'éhtá ʔeghálats'eyeda gogha wela hé gok'éhtá yerı gálats'eyeda du súré gárats'eyedále. ʔeyı xədə ʔeʔá gha dáhw'ı ke ʔeyı GNWT goshələkúé xədə rákə honıhshǫ ke wáyı gots'éhʔǫ́ne gonezǫ́ got'ókedéhʔá nídé gots'éhʔǫ́né xədá kádeʔá hé dene gha ʔeghálakeyeda gha dúle kenıwę.

- ʔeyı GNWT ku ʔeghálayída k'é kágodénıla gota lą́ du dá xədə hé ʔeghálakeyeda gogodá kíhshu hé lą́ gárakeyedále ʔeyı hé ʔeyı xədə ʔeʔá gha dáw'ı ʔeyı xədə hé dá dene gha ʔeghálakeyeda, sú gogha kuts'udákə, hé dádéhshó got'óts'edéhʔa gogá godə kughádéwowı gha godích'ı. Hakólí gogá godə kughá dénıwe gháré ʔeyı GNWT goʔeghálayída k'é gota xədə hé dene gha ʔeghálakeyeda lą́ du kugha gót'ódéʔa keyagowę.

- ʔeyı GNWT hederı gánıyá lǫ́ dene gha ʔeghálakeyeda:
  - Dene gha ʔedétl'e hé ʔeʔá goʔedıhtl'é Mǫlawá xədə k'ę́ lahtakıdéhtl'e
  - Dene heséréyaʔətı lahtaʔəts'əhtı (2001-2002 gok'énahta $19 lımílí gogha ʔǫné kedéla)
  - Dene séréyaʔətı, ʔéyaı ts'ılı kǫ́, gots'ę dene ts'érágodə gha xədə káts'éle ghálats'eyeda
  - ʔeyaı hılı hé ʔeyı dene ts'érágodı gha lahtayats'ətı

ʔareyǫné gogha ʔeyı GNWT goʔeghálayída k'é kágodénıla gota Mǫla xədá hayízə lą́ du xədə hé ʔeghálakeyúda gha ʔakát'ı.

7. ʔedę́ ʔaragots'ulə Gok'ǫné Radıts'edegwe

Gogá godə shıkeyéla hé goghǫ dene dahukedeyıhke gháré ʔeyı xədə ʔeʔá gha dáhw'ı ke ʔeyı goʔeʔá hé w'ılá, xədə k'égódı w'ıla, gots'ę dá béhé dene gha ʔeghálakeyeda lą́ ʔagoxále hé

wáyı ráwose gha ʔaragots'ələ gha. 2002 ʔedɨhtl'é kedeyɨtl'é gú dá ʔedę́ ʔaragudlə gha ké?egoríwı kedeyɨ́dı. Júhdá néné xədə́ gá gots'udə gha October 2002 rahshɨts'əyə́də gú kık'ǫ́né gáyɨ́da. ʔəkú ʔaragǫ́t'e yɨ́tl'ą gogha də́hw'ı ke wáyı gots'éhʔǫ́né gárakeyúda gha ʔakát'ɨ, lą́ gǫsele kehé ʔədę́ ʔagots'ulə gots'ę súré xədə k'éhtá ʔeghálats'eyúdá gunıwę gháré w'ıla. Hədeɾı dágots'ɨ́lá nídé gonezǫ gok'ǫ́né radıkedagwe gú ʔeyı ʔehná gogha k'áots'ewe hé menı ts'ę́ godéʔa wóle daı ghǫ ʔakedeyɨ́dı. ʔeyı dágots'ɨ́lá nídé ʔehk'á dágodədə́htɨ hé dá got'óts'edéhʔa daı gákeyɨ́da. ʔeyı nodə gogá ʔedɨhtl'é kedeyɨ́tl'e ʔareyǫ́né gok'e góla. ʔeyı gogha dáw'ı dá nodə goghǫ rídakedénıʔǫ gogodə́ hejǫ gok'e godéhtl'e.

8. ʔeká ʔagǫ́ht'e Nídé Ts'eríwɨ Gots'ę Gogha Goghǫ Rídats'enídʔa

ʔeyı nodə goghǫ rídakedénıʔǫ gú ʔeyı xədə ʔeʔá gha dáw'ı ke ʔeyı júhdá xədə́ hé dágóʔǫ hé rahsǫ gots'edushu nídé súré gálats'eyeda gha kedeyɨ́dı. Hɨdú gogha sǫ́ba wela wáyı gots'éhʔǫ́né béhé gonezǫ́ ʔeghálats'eyúda gha ʔagot'ɨ gha gots'ę w'ıladá gózə sǫ́ba ʔek'ǫ́né gogha hɨka ts'enıwę gha. ʔeyı government kádeʔá, t'áhsɨ gǫsha gálayeda got'ɨ́né hé gózə gálayeda got'íné, xədə gá ʔeghálats'eyeda ʔələ́hzə gots'érádakədədı gha gǫ́ʔǫ. ʔeyı raxe Denewá xə́dé hé Mǫ́lawá xədə́ ts'ę́ dá káʔedıts'eyɨ́ʔa ʔedę́ ʔaragots'ələ gha. Júhdá rádə ʔareyǫ́né dádéhshó raxəxədə́ bet'ódéʔa kokenıhshǫ wóle gha, gots'ę yáhnı dágóyɨt'e dagháré xədə kádeʔá hé yágots'ídə gú ʔehta dene ts'úle gha ʔeghálats'eyeda gha. Gowere ʔedɨhtl'é dáhęt'e k'éht'á ʔeghálats'eyída kexǫ́ht'é súré Dene xədə́ hé Dene hek'ęgúʔa kehúlé ʔagúja kexǫ́ht'é kúhé dúkáhsé góʔǫ́ ʔagúja kots'enıhshǫ gha. Hederı kehúlé ʔagúja kots'enıhshǫ gú léts'ɨht'e ts'enıwę, lets'edésha, hayízə ʔeləhzə ʔats'ut'ɨ ts'enıwę gú ʔelehé ʔegháralats'eyúda gha ʔats'ət'ɨ gha. Júhda kǫ́ta gogha t'áhsɨ gálats'eyeda nídé ʔeyı xədə bet'áʔaragút'ɨ gha ʔeghálats'eyeda w'ıla gota weʔǫ gha.

Dúʔagǫ́ht'e gálayída gháré ʔeyı xədə bet'áʔaragút'ɨ ts'ę́ goyíʔa nídé ʔeyı yerı ʔagódədı kerats'ədı gha, ʔeyı Dene hɨ́shaı, dene yɨghǫ́né hé ts'ǫ́dane ʔareyǫ́né ʔelets'ę́ godə́ ʔaragújá nídé ʔeyı yá ʔagódədı. ʔeyı hé yerı begháré gots'éhʔǫ́né denékǫę, ʔedɨhtl'é kǫ́ góyə, hé kǫ́ta dene xədə́ hé ragots'ədə ʔeyı yá súré gǫkats'enıwę gha. Nodə ʔelehé hɨdó dágǫ́ht'é nídé ts'enıwę ghǫ ʔekáʔats'ədı gha. ʔeyı xədə ʔeʔá gha dáw'ı nodə ʔedɨhtl'é kedeyɨ́tl'e k'e hɨdó dúká dene hé góʔǫ nídé kedeyɨ́dı gogodə́ k'éts'ene ʔadə́hdə́ ʔáya la:

Júhdó rákə horénǫ ʔǫ́ lak'e xaı gok'énahta júhdá dene rádəı ʔareyǫ́né, ʔedahxáré w'ılá, deʔeghálayídá hé w'ılá, gots'ę ʔələ́hzə w'ıla, júhdá xədə kádeʔá hé dene hék'ęgúʔa kádeʔá gǫ́hlɨ hé gonezǫ́ gówóʔa gogha dene róodúle. Júhdá Denewá ke xáré júhdá kedenéné k'e dəxədə́ hé dehék'ęgúʔá kehúlé ʔawodə goch'á begá kodúya gha ʔakət'ɨ ʔəhw'ıyá ʔeyı dene kɨlɨ kugha kek'égódı kots'enıhshǫ gha. ʔeyı Mǫ́la hé Mǫ́lawá ʔeyı júhdá ʔeʔá dagháré wáyı dəxədə́ hék'ékúdı ts'éhʔǫ́né w'ıla raxe Denewáke xədə́ hé kuhék'ęgúʔá gá gáʔedurewítę.

T'áhsı gogá léots'ədə, t'áhsı kots'enıhshǫ, yerı ts'ę́ káʔədıts'eyíʔa, hé dá k'ínagots'úʔa ghárę́ ʔareyǫ́né ʔehta dene ts'ıl̨ı gots'éhʔǫ́né loots'edeyǫ. ʔeyı ʔehta dene ts'ıl̨ı, dene gha ʔefe dáhw'ı dágokaʔa, hé sǫ́ba ghárę́ dá dene gha góʔǫ kehé ʔedegha gálats'eyúdá nídé júhdá dene dáhęt'e rádə yerı xədá hé yágots'ídə kots'enıhshǫ ghárę́ ʔəláhzə gálats'eyeda gha got'ódéʔa kots'enıhshǫ ghárę́ ʔats'ət'ı gú lą́hk'ewe dene kádeʔa hı̨łǫ kólí ʔelehts'ę́ gonezǫ́ kádıts'eyíʔa, ʔehts'érádats'ədədı, lets'edesha gú ʔelehé gonezǫ́ dene ts'ıl̨ı gha.

Yerı hé ʔedę́ ʔagots'udlə Gha Got'ódéʔa Ghǫ Rídats'edénıʔǫ

Yerı gogha raxeherí?edétl'e golǫ gówísı gogha raxenı ʔeyı xədə ʔeʔá gha déyíw'ı dúkánı goghǫ rídadérít'ǫ. ʔeyı dá rídadérít'ǫ la, ʔeyı dádéhshó got'óts'edéhʔa hé dágodéwóhtı ʔehgháré gáts'eyeda gú ʔeyı gogá godə shıyéwíla, hé goghǫ dene dahudeyíke gháré nodə ʔeká berídadérít'ǫ. Hederı dá gálats'eyudá deyídı gogháré júhdá néné xədə ʔeʔá k'e xədə kádeʔá godéhtl'e gots'éhʔǫ́né béhé rágose hé ʔeyı xədə ʔeʔá yerı gogha ʔáya gok'éhtá rígots'ę́ʔa gha dúle yeríwę.

A. ʔeyı xədə goʔeʔá ʔedıhtl'é begháré gálats'eyeda gonezǫ́ bodúya hé gots'éhʔǫ́né ráwose gha dúká rídadérít'ǫ:

A1. ʔeyı hıdú xədə ʔeʔá beta godə héhlá kárats'uwa gú béhlá ʔəhw'ı rats'edútl'e, xədə behúyǫ hé rats'edútl'e gú ʔeyı lahta ts'edeyítl'e du ʔəhw'ı, ʔəhw'ı gú ʔarats'ulə.

A2. ʔeyı Dene xədá kádeʔá k'ę́ yágúdə goghǫ dahuts'edehke gháré Denewá xədá kádeʔá gohı̨zí Dene k'ę́ ʔarats'ulə.

A3. ʔeyı menı goghǫ ʔadədı goghǫ dahuts'eduhke gháré ʔeyı xədə ʔeʔá ʔedıhtl'é k'e sectıon 4 hı̨dá hé hı̨dé Denewá xədá (Dene k'é datl'é dódí nídé dáhęt'e hı́t'u ʔawót'e) w'ılá gots'ę hı̨dá hé hı̨fé gǫ ʔerákǎ ʔareyǫ́né kuxədá ʔehk'á xədə hı̨lı̨ gú ʔaragots'ulə gú ʔeyı ʔeʔá ta wáyı gogá kodúya gha begodé gok'e godéhtl'é kárats'uwa.

A4. ʔeyı Tadə Mǫ́la xədá Mıchıf wáyı dáts'ı̨lá nídé kots'edúhsha gha sǫ́ba rıts'ulə.

A5. ʔeyı xədə kádeʔá got'íné ʔeyı xədə hé ʔeghálakeyeda hé xədə kehúlé ʔawodə goch'á dádéhshó kut'ódéʔa ghǫ ʔeyı ʔala gogá godə dátl'e k'e ʔarats'ulə gú xədə hé gonezǫ́ rígots'éwóʔá nídé ʔəláhzə ʔats'ət'ı gha w'ıla ts'ədı gha.

A6. ʔeyı OLA k'e wanı déhtl'e 14 wáyı bodúya gha ʔeʔá dagháré bek'éhtá ʔagot'ı hé ʔedıhtl'é begháré ʔagot'ı gha ʔagots'ulə. ʔeyı ʔeghálayída k'é dene híya ch'á, dene ʔéyaı hılı kǫ́, hé ʔeyı dene ts'ę́ rágodə gá dá dene gha ʔeghálats'eyeda goghayá lǫ́ ʔeyı ʔeʔá k'éhtá ʔagút'ı gha sóʔagots'ələ gha. Gózə dene gha ʔeghálats'eyeda dúle ʔedıhtl'é dagháré ʔagot'ı hé gogha sóʔagots'ələ.

A7. ʔeyı GNWT ʔeghálayída k'é góla gota menı ʔeyı xədə ʔeʔá dagháré ʔeghálayeda gha ʔeyı gok'e godéhtl'é wólé gú gózə ke gha w'ıla dá derı ʔeʔá k'éhta ʔeghálakeyeda gha w'ıla.

A8. ʔeyı Xədə ʔeʔá sú bek'éhtá ʔeghálats'eyeda gok'e k'ínadıʔuwe hé k'áhowe lígı gogha herıts'edéwótl'é gú lie ghái tóréht'é ʔeyı ʔeʔá yáhíhsı déné ke goghǫ hégode wóle.

A9. ʔeyı Xədə ʔeʔá dagháré ʔeyı Denewá xədá gha dene dáhw'ı gú ʔagots'ulə gú hədeı ke ʔeyı k'áhowe gogha weda ʔeyı xədə gá dá béhé ʔeghálats'eyúda ʔareyǫ́né gots'ę gogha sǫ́ba hé yerı het'ódéʔa gá daı kıts'ę́ ʔekáʔadı wóle. Hederı xədə gha dáhw'ı kugháré ʔeyı kǫ́ta xədə kádeʔá gha dáhw'ı hé GNWT ʔǫ́hla góhé ʔeghálakeyeda gháré ʔeyı xədə ʔeʔá hé dágǫ́ht'e kokenıhshǫ gú menı ts'ę́ godéʔa w'ıla kokenıhshǫ gha.

Hederı dúʔagǫ́ht'e gogha dáhw'ı dá ʔeghálakeyúda, dágok'e ríkuyíyə, dá t'áhsı ghǫ dene dahukedehkə hé gózə góhé gokaʔa wóle gogodá ʔeyı ʔeʔá k'éhta xədə k'e godéhtl'e wóle.

A10. ʔeyı Denewá xədá gha dene gok'e ríyə nídé ʔeyı k'áhowe gogha weda ʔeyı menı gogha nezǫ góhdı dagháré ʔeyı kǫ́ta xədə got'íné gogha dene hızí ríkələ wolé gú ʔeyı júhdá néné gogha ʔeʔá yáhíhsı nodə gota gots'ę gogha dene kákələ wóle.

A11. ʔeyı Denewá xədá gha dene dáhw'í ʔagots'ída gháré ʔeyı hıdú xədə gha bedéhtl'éı ʔeyı xədə gá yerı ʔareyǫ́né gálayeda k'éts'ene ʔaragots'ulə gha ʔeyı Xədə ʔeʔá k'e dá goghǫ ʔedátl'e ʔedę́ ʔarats'ulə 20(1) hé 20(3). ʔeyı xədə gha bedéhtl'e ʔeyı xədá gá kodúya gha ʔeghálayeda ʔeyı k'áhowe ta menı gogha weda hé ʔeyı Denewá xədá gha dáhw'ı ke ts'ę́ láhtagodushu. ʔeyı xədə gha bedéhtl'éı ʔeyı Xədə ʔeʔá gots'éhʔǫ́ rásé ʔáya k'ála hít'í sú bek'éhtá ʔagot'ı gok'e k'ínadıʔewe gha.

A12. ʔeyı xədə gha bedéhtl'é ʔeyı beghálayída k'é júhdá k'áhowe shələkúé kududzıne gówóʔa gha ʔeyı ʔeʔá ta gogodá 19(2) hé 19(3) ʔedę́ rats'edútl'e. ʔeyı júhdá gogha ʔeʔá yáhíhsı ke ʔeyı xədə gha bedéhtl'é beʔeghálayída k'é dá góʔǫ hé menı yets'éródə gha yázə ʔeghálayeda ʔareyǫ́né dágówót'e kenıwę gha gárakeyúda.

A13. ʔeyı Xədə ʔeʔá ta w'ıla ʔeyı xədə gha bedéhtl'eı deʔeghálayída gálayeda gha dúyé nídé w'ılá, gots'ę ʔarahęt'e yítl'ą w'ıladá dene lígı gok'e rírahítı gots'ę́ sóʔanéhwą gots'ę́ dene gogha wedá ʔagots'ulə gha gok'e godə godéhtl'é ʔats'ulə.

A14. ʔeyı Xədə ʔeʔá k'e ʔeyı xədə gha bedéhtl'e lígı ghái tóréht'é ʔeyı ʔeʔá yáhíhsı ke ts'ę́ godə həhsı nídé 180 dzíné were kıts'ę́ ragudə gha góʔǫ dədı gú gok'e godə godéhtl'é wóle.

A15. ʔeyı Xədə ʔeʔá k'e ʔeyı júhdá néné Denewá got'įné kádeʔá ʔareyǫ́né xáré kunéné gok'e ʔedegha neh hé ʔedegha k'áots'uwe gha kesórídaonéhʔa dagháré kuxədá hé w'ıla kuk'égódí dədə gú gok'e godéhtl'é ʔagots'ulə.

A16. ʔeyı Xədə ʔeʔá k'e ʔeyı begodá 29(1) ʔedé ʔarats'ulə gú ʔeyı ʔeʔá lak'e xaı tóréht'e, hıdú gok'éts'ęne ʔagodéhshá gú gárats'uyéda wóle gú hederı gárats'uyéda, 2008 nídé kéʔegorúwı (ʔeyı 2006 nídé ʔeyı xədə gá dene ʔareyǫ́né daokedeyıhke goʔedıhtl'e ríkénıʔa yítl'ą gogha) gú gogháré ʔeyı ʔeʔá dagháré yerı gálats'eyeda sú k'égoréht'e hé sú gonezǫ́ gaw'e kegokúhʔa gha.

B. ʔeyı Xədə ʔeʔá kek'égódı hé beghǫ ragots'ədə hé gonezǫ́ ʔaragots'ulə nídé dukáʔagahlə dídı:

B1. ʔeyı gogha K'áhowe ʔeyı xədə ghálats'eyeda k'é gǫ́sele gusı goghǫ ráʔədıʔuwe (Officıal Languages Secretarıat gódúdı) gú ʔeyı hıdú gots'ę xədə gá ʔeghálats'eyúda gha ʔareyǫ́né yerı dene gha gǫ́hlı gháraýúda gháré. ʔeyı OLS rígǫ́t'ǫ nídé ʔeyı ʔeʔá k'e xədə yágodéhtl'é kehé t'áhsą́ ʔagut'į́ nídé ʔeyı lóodet'enı gots'ę ʔagot'ı hé ʔeyı GNWT gha me gogá ragokede gha.

ʔeyı OLS ʔeyı k'áhowe yerı gálakeyeda gá kıts'ę́ godə gha, gú dúká nıyá ʔedıhtl'é begháré ʔagot'ı k'éhtá ʔeghálakeyeda hé kek'ékúdı gha gokaʔa gha:

- ʔeyı Mǫ́lawá hé Denewá xədá got'įné gohé ʔeghálakeyeda
- Xədə ʔeʔá k'e xədə gá dá ʔeghálats'eyúda hé begháré gárats'uyéda gha gok'e godéhtl'é gha sórígokę́ʔa, gok'e k'įnakerehta, hé gárakuyéda wóle
- ʔeyı t'áhsı gogá godə shıyələ hé ʔeghálakeyeda wóle (B4 ghýahda)
- Hıdé hé júhdá gogha government xədə kəhsı hek'ékádı hé kık'įnadaodehʔa
- ʔeyı xədə kádəʔá gha dáhw'ı got'įné gha sǫ́ba góhé kek'įnadaokedehʔa
- ʔeyı Denewá xədá gha gok'e dáhw'ı ke ʔeghálakeyeda hé gots'érákədı

- ʔeyı xədə gá ʔeghálats'eyeda hé gorahfe gokaʔa gogha lánı hɨt'ɨ gots'ę ʔagút'ɨ gha rígokéwóʔa
- ʔeyı xədə ʔeʔá dagháré ʔagot'ɨ gha xəde wela hé ʔedɨhtl'é k'éhtá gálats'eyeda kehé gots'érádakədədı
- Government kádeʔá ʔelehé xədə gá gokede nídé júhda gogha kudagháré ʔagot'ɨ.

B2. ʔeyı k'áhowe gogha bedéhtl'e bedagháré júhda GNWT gota ʔareyǫné ʔeyı Xədə ʔeʔá k'e xədə kádeʔá déhtl'e hé dá ʔeghálats'eyúda hadı gha, ʔeyı júhdá k'áhowe kegha sǫba hek'égódı gha dəhw'ı (2001) dá ʔeghálakuyéda gok'éhtá ʔagulə. ʔeyı nı dagǫht'e la yerı gálakeyúda ghǫ ʔeká ʔakədı yítl'ą gálakuyéda nídé béhé dene hé dágóʔǫ gárats'uyéda gogodé shɨkəyələ wóle.

B3. ʔeyı k'áhowe gogha bedéhtl'é Canada hé júhda xədə gá dá ʔələhzə ʔeghálakeyúda hé dágárakuyéda wóle gha xədə kəhsɨ nídé júhdá xədə kádəʔá gha dəhw'ı got'ɨné ke súré goghǫ gots'ę godə wóle.

B4. T'áhsɨ gogodə shɨyələ gá ʔeghálayeda got'ɨné ke hederı ke ts'ę godə shɨkeyulə gú kıgháraýúda gha ʔakúts'edúdı, ʔeyı Census Canada ts'ę godə w'ılá, júhda ʔeghálayída k'e yádəhw'ı t'áhsɨ goghǫ dakuts'eduhke gogodé w'ılá, gots'ę júhdá ʔehta ráts'ədı gháré xədə dáhęt'e hé yágots'ídə gogodə w'ıla. Hederı ʔareyǫné gogodé ʔeyı lak'e xaı tóréht'é júhda xədə hé dágǫht'e ghǫ gots'ədə nídé ʔakú kıghǫ dene hégode wóle, gú 2003 nídé béʔegorúwı ʔeyı 2001 gú ʔeyı Census Canada got'íné xədə héyágots'ıdə gá dene dahukedeyɨhke gogodə ríhɨshu yítl'ą.

C. got'ódéʔa gha sǫba hé k'éréht'e wóle gha ʔagots'ulə nídé dukáʔagahlə dídı:

C1. ʔeyı Xədə ʔeʔá gha k'áhowe ʔeyı sǫba kíhé xədə gá ʔeghálayúda gha ríraya nídé ʔeyı gogha zǫ kıhé ʔeghálayeda wóle bets'ę godéʔa gha.

C2. Hederı ʔedɨhtl'é k'e xədə hé dagúdlə deyídı gok'éhtá gokeduʔá nídé gots'éhʔǫné sǫba, dáréht'e het'ódéʔa gháré gogha ríkıyílə gha.

C3. ʔeyı Canada hé júhda xədə gá ʔələhzə ʔeghálats'eyúda ts'ədı gha xədə ts'əhsɨ ʔeyı xədə gha k'áhowei gok'éhtá ʔagút'ɨ hé hɨdé wáyı gots'éhʔóné denázə ʔakət'ɨ wóle gha ʔagulə.

C4. ʔeyı GNWT ʔeyı xədə kádeʔá gha də́hw'ı got'ı́né gohé radą́ sóʔagoréht'e xaı gogha góhé sǫ́ba hesórídakuhdı. Gogháré yerı gálakuyéda kehé du goʔǫ́ kuk'ı́nagodego, gú gózə w'ıla sú gok'éhtá ʔeghálakeyeda gárats'eyúda gha t'áhsı kegǫ́hlı gha.

C5. ʔeyı xədə kádeʔá gha də́hw'ı got'ı́né ke kíhé xədə gá ʔeghálayúda gha ʔedene gots'ę sǫ́ba hıka kenıwę gha ʔeghálakeyeda nídé ʔeyı GNWT kehé gots'érádakədədı gha.

D. gots'éhʔǫ́né dene gha xədə gá ʔeghálats'eyudá nídé dukáʔagahlə dídı:

D1. ʔeyı ʔeghálayída k'é dene híya goch'á k'ek'édı, dene ʔéya hılı kǫ́ hé dene ts'érádə gá ʔeghálayedaı ke ʔeyı ʔeʔá dagháré xədə kádeʔá hé dene gha ʔeghálakeyeda gha gú ʔeyı gózə ʔeghálayída k'é ʔedı́htl'é dagháré ʔakət'ı gha.

D2. ʔeyı xədə gha k'ahowe bedagháré ʔeyı GNWT goʔeghálayída k'é xədə hé dúle dene gha ʔálayída kedı gha gú dáoréht'é gogha ʔagókədı hé dá gálakeyeda gok'e kı́narehta gha.

D3. ʔeyı GNWT goshələkúwé ke dáréht'e xədə rákə hé ʔeghálayeda gárakeyúdá gú ʔeyı menı lǫ́ kǫ́ta gots'ę dene gha ʔeghálayeda hılı ke gots'éhʔǫ́né kuʔeghálayídá xədə rákə hé gálats'eyeda gha ʔagokulə.

D4. ʔeyı xədə gha k'áhowe ʔeyı kǫ́ta menı kugha ʔadədı ke ʔeyı government gohé, ʔeyı łe got'ıne ʔekáṭ'eı ke, gots'ę hóyı kǫ́ta gots'ədə gha rahshı keyéde gogha ʔeyı lahta yats'əhtı gosasǫ́né rákeyúhdı hé gots'érákúdı.

D5. ʔeyı xədə gha k'áhowe ʔeyı hı́dé government hé júhdá Mǫ́lawá got'ı́né ʔeyı gok'ákúdı gogha kǫ́ta lánı gots'ę Mǫ́lawá xədə hé dene gha ʔeghálats'eyeda k'é rígówót'a gha gohé ʔeghálayúda. Gogháré kǫ́ta láodet'e gots'ę Mǫ́lawá xədə hé gogha ʔeghálakeyeda wóle gú ʔeyı godudzıne kǫ́ta kágodénıla gha, rágoyədíle gú gots'ę́ ʔets'edéhsa gha ʔagokulə.

D6. ʔeyı xədə gha k'áhowe ʔeyı Denewá xədə got'ı́né hé ʔeyı júhdá néné gogha Denewá xədə gha də́hw'ı ʔeyı ʔedahxǫ kǫ́ta lánı gots'ę Denewá xədə hé dene gha ʔeghálats'eyeda k'é rígǫ́t'a ghǫ góhé godə wóle.

D7. ʔeyı xədə gha k'áhowe xədə hé ʔeghálats'eyeda k'é rákə xaı gok'ák'əhdı yítl'ą sú wáyı góʔǫ gha got'ódéʔa hıka gárayúdá gú dágǫ́ht'e gháré gogá rírадadéʔa gha.

D8. ʔeyı OLS derı ʔuwanı ʔeyı Mǫ́lawa hé Denewá xədə kádeʔá gha lahtayahtı gohızí menı yenıwę gha kıdétl'e wóle.

E. ʔeyı ʔeʔá k'e xədə kádeʔá hé ʔeghálayeda gha dene gǫhlį ʔagots'ulə nídé, dukáʔagahlə dídı:

E1. ʔeyı xədə gha k'áhowe ʔeyı neh kágodénıla gots'ę ʔeyı xədə kádeʔá got'įné góhé wáyı lahtayahtı dá gákurétǫ gháré gogha ʔedıhtl'é kugháyə wóle, gú yá neh kágodénıla gota gogha dene gáhurutę wóle gogha góhé ʔeghálayúda. Yerı gá lǫ gákurutę la, dene ʔéyaı hıl̨ı, dene ts'érágodı, dene séréyaʔətı hé ʔeyı neh kágodénıla yerı gogá gákuretę gha got'ódéʔá kenıwę gá w'ıla. ʔeyı hıdó xədə ʔeʔá dagháré gots'éhʔǫné xədə hé dene gha ʔeghálats'eyeda gha ts'enıwę dagháré gogha dene gáhurutę.

E2. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı kǫ́ta xədə got'įné ʔelehé kıghǫ godə gháré dá dúle ʔeyı neh kágodénıla gotagots'éhʔǫné dene xədə gáhurehtę gha dene gáhurutę gha ʔagokulə. ʔeyı gáʔuretę ʔeʔá (1995) dagháré gots'éhʔǫné Denewá xədá hé ráguse gha ʔáya dagháré hıdó gots'éhʔǫné duʔagǫht'e kehé dene gha ʔeghálayída gǫhlı ts'enıwę dagháré gogha dene gáhurutę.

E3. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı dene hıshaı ke menı káhxǫné Denewá xədə k'ę gákurutę gha ʔedıhtl'é hé gálats'eyúda bedagháre wosı gú ʔeyı GNWT goshələkúwe ke, ts'ǫ́dane yıghǫné hé gózə dene hısha gots'éʔa nıwę Dene k'ę gákurutę hé kuts'érádats'edúdı.

E4. ʔeyı xədə hé gáʔuretę gogha k'áhowei ke ʔeyı Aurora College, Denewá xədá got'įné hé Dene hék'ęgúʔá k'é got'įné ʔeyı lahtayahtı, Dene xədá gáhurehtę hé dene hısha xədə gá gákuretęı dá dúle godətl̨e hé dá dúle gohé gonezǫ́ goduw'ı ghǫ gohé gokudə.

E5. ʔeyı Aurora College hé gózə menı Denewá xədá gá gáʔurehtę lie ghái tóréht'é ʔeyı yerı gálakeyída gá ʔeyı xədə gha k'áhowe hé ʔeyı Denewá xədá gha dáhw'ı héragokede wóle.

F. ʔeyı ʔeʔá k'e xədə kádeʔá gá godə shıts'əyələ hé t'áhsı yáts'íhsı gots'érádats'edudı nídé dukáʔagahlə dídı:

F1. ʔeyı gogha k'áhowe weda ʔeyı Denewá xədá got'įné, ʔeyı Dene hék'ęgúʔá ké got'įné hé ʔeyı Dene hıshaı gha dáhw'ı góhé t'áhsı ts'uzı gha xədə dá bálats'eyúda gha got'ódéʔa, gogha sǫ́ba hé neh kágodénıla góhé xədə gálayáda ghárats'uyéda gha rígots'éwóʔa ghǫ góhé gudə.

F2. ʔeyı gogha k'áhowe ʔeyı Denewá xədə́ got'ɻné hé ʔeyı Dene hék'ęgúʔá got'ɻné góhé ʔeyı Denewá xədə́ hé t'áhsɻ, ʔedɻhtl'é ʔeká ʔahęt'e ʔareyǫ́né gok'éríáts'edutl'é gú dá dene taraduyə gogá súré gohé ʔeghálayúda.

F3. ʔeyı yáhní Gogodé (hıdú Dene hék'ęgúʔá gha t'áhsɻ gálats'eyeda gódədı) hé Dene k'ę́ keh gohɻzí gálats'eyída gárats'eyúdá gú wáyı gogha sǫ́ba rírawoyə ghǫ ráʔədıʔets'uwe.

G. gots'éhʔǫ́né Denewá xədə́ hé gáʔuts'eruhtę hé gots'éhʔǫ́né gonezǫ́ ʔagots'ulə gha dukáʔagahlə dídı:

G1. ʔeyı ECE ʔeyı kǫ́ta ʔedɻhtl'é kǫ́ gogha dəhw'ı gots'ę́ ʔedɻhtl'é ríwoʔa gú ʔeyı Denewá xədə gha sǫ́ba ʔeyı gogha zǫ kíhé ʔeghálayeda wólé hagódúdı. ʔeyı dukák'ínagoyɻʔa nídé zǫ ʔeyı ʔedɻhtl'é kǫ́ góyə Denekę́ ts'ǫ́dane gáhukeretę hé gonezǫ́ ragówóʔa kéragoríwı.

G2. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı Gáʔuretęgoʔeʔá (1995) gota godéhtl'e 73.3 ʔeyı begháré ʔeyı kǫ́ta menı ʔedɻhtl'é kǫ́ gogha yádəhw'ı dá kudagháré Denewá xədə́ hé gáʔuts'erehtę dədı wáyı súré kıgodúhsha hé súré kık'éhtá ʔawót'e gha ʔayulə.

G3. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı k'áhowe ʔedɻhtl'é begháré ʔagút'ɻ gots'é ríwoʔa gú káhk'é dáréht'e sadzá k'e Dene xədə́ gákurehtę gha hagódúdı. Hederı ʔedɻhtl'é dagháré ʔawaht'ɻ góhdı gogháré ʔeyı Gáʔuretęgoʔeʔá (1995) gota godéhtl'é 73.3 gots'éhʔǫ́né rásé ʔadə gha. ʔeyı ʔedɻhtl'é kǫ́ góyə dáréht'e sadzá k'e gózə yerı gá gáʔukerehtę k'ę́ ʔeyı Dene xədə́ hé w'ıla gáʔukerehtę gha.

G4. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı Gáʔuretęgoʔeʔá (1995) ʔedę́ ʔarayulə, ʔeyı Dene xədə́ hé dá gáʔuretę gogha kǫ́ta ʔedɻhtl'é kǫ́ gogha dəhw'ı hé ʔeyı k'áhowe menı yerı gogha k'áhowe kodúya gha ʔarayulə gogháré gots'éhʔǫ́né gohé gonezǫ́ gówóʔa gha.

G5. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı Denewá xədə́ got'ɻné hé ʔeyı kǫ́ta gots'ę ʔedɻhtl'é kǫ́ gogha dəhw'ı goghǫ gots'ę́ goyídə dagháré ʔeyı béhé Dene xədə́ gáhts'urúhtę gha ʔedɻhtl'é ʔaká ʔahęt'e yáhúsɻ gálats'eyúda.

G6. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı Denewá xədə́ got'ɻné hé ʔeyı kǫ́ta gots'ę ʔedɻhtl'é kǫ́ gogha dəhw'ı goghǫ gots'ę́ gudə gú ʔələ́hzə ʔeyı ts'ǫ́dane hɻsılea ke lahot'e Dene k'ę́ gákurutę gha gálats'eyúda.

G7. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı Denewá xədá got'ɨné hé ʔeyı College hayízə t'áhsɨ gogha yádáhw'ı ke ʔeyı ʔeláhzə ʔeyı Dene xədá gá gáʔurehtęɨ kúle gogha dene hɨka keruwɨ gú gogha gágokeruhtę hé gogha ʔedɨhtl'e goghá kələ wóle gha ʔeláhzə ʔeghálakeyúda.

Dúʔagǫht'e gálats'eyudá nídé ʔeyı gots'ę ʔagoruwɨ gha ʔeyı gákuretę gú dá kuts'é ráʔəyádı ʔeyı w'ıla gárats'uyéda gha.

G8. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı Denewá xədá gha radą́ súré dá behé dene gáhurutę ʔeyı hóyí yerı gá gákuretę gogha daı béhé ʔeghálats'eyúda gha, ʔeyı ts'ǫ́dane hɨsele kéʔegorıhwı, gots'ę ʔedɨhtl'é horénoʔǫ́ rákə k'e dáhw'ı ʔarakıt'e gots'ę́ ʔareyǫ́né dá gogha gálats'eyúda ʔareyǫ́né kesóríguhlə. Hederı radą́ gálats'eyúda ʔeyı xədə got'ɨné hayízə ʔagot'ɨ gha gú ʔeyı ʔedɨhtl'é kǫ́ góyə hé ts'ǫ́dané kǫ́ę́ xədə k'éhtá ʔelehgháré gálats'eyeda gha góʔǫ.

G9. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı Gáʔuretę goʔeʔá (1995) ʔedę́ ʔaragulə, gogháré ʔeyı ts'ǫ́dane kuyɨghǫ́né seya lahot'e Dene k'ę́ gákurutę kenıwę, gú ʔeyı kɨsele hɨt'í xáré kunéné gota (A15 gháyahda) goxədá hé yágots'ídə gots'ę k'ékeréht'é nídé gogha rádaokehwe gha dúle.

G10. ʔeyı ECE gogha k'áhowe ʔeyı kǫ́ta ʔedɨhtl'é kǫ́ gogha dáhw'ı góhé ʔeyı TLC ʔeyı ʔedɨhtl'é kǫ́ gogha béhé ts'ǫ́dane gáts'urehtę gha t'áhsɨ yáhísɨ gots'éhʔǫ́né gálakeyúda gha kuts'éráts'údı gú ʔeyı xədə gha dáhw'ı got'ɨné wáyı góhé ʔeghálakeyúda.

G11. ʔeyı ECE ʔeyı líe ghái tóréht'é ʔeyı Denewá xədə hé gáʔuretę hé gogha t'áhsɨ yáhísɨ gá dágǫht'e ghǫ, ʔeyı júhdá ʔeʔá yáhíhsɨ ke hé ʔeyı júhdá gogha Dene xədá gha dáhw'ı hé gode wóle.

H. ʔeyı ʔeʔá k'e xədə godéhtl'e hé dógots'edushu nídé, dukáʔagahlə dídı:

H1.ʔeyı gogha k'áhowe weda haı ʔeyı Dene xədá got'ɨné hé goghǫ gudə dagháré ʔeyı radą́ dá dúle xədə hé ʔeghálats'eyeda gha kesóridagokedéwohlə gú ʔelehé gok'e gokedúʔa. Júhdá néné gogha Denewá xədə gha dene dáhw'ı rígǫ́t'ǫ yítl'ą nídé ʔəkədədını yá lǫ́ kudagháré Dene xədá hé dó gots'aʔa gha.

H2. ʔeyı gogha k'áhowe weda haı ʔeyı Mǫ́lawá xədá got'ɨné hé goghǫ gudə dagháré ʔeyı radá dá dúle xədə hé ʔeghálats'eyeda gha kesóridagokedéwohlə hé gok'e gokedúʔa gha gots'éradadúdı.

H3. ʔeyı kǫ́ta gogha ʔefe də́hw'ı hé gózə menı lǫ́ dene rafe də́hw'ı ke ʔeyı judə́hyə́ kugha dúle nídé xáré dəxədə́ hé ʔakədı gha góʔǫ.

H4. ʔeyı gogha k'áhowe weda haı ʔeyı hı́dé government, ʔeyı t'áhsı gǫ́sha ghálayeda got'ı́né hé gózə gálayeda got'ı́né, judə́hyə neh kágodénıla gota t'áhsı gálakeyúdá nídé ʔeyı ʔekǫ́ yerı xədə́ hé yágots'ídə Mǫ́lawá xədə́ dódí nídé Denewá xədé hé, goxədə́ k'ę́ kuta ʔeghálayahda gha góhdı gha.

H5. ʔeyı gogha k'áhowe weda ʔeyı ʔek'ǫ́ne ke xədə ts'ę́ kuts'əhʔa gá ʔeghálats'eyúda gha gots'éhʔǫ́né sǫ́ba rílə gha.

H6. ʔeyı GNWT dəshələkúwé ke ʔala ʔeghálayída k'e rík̨də nídé w'ılá, gots'ę derı ʔuwanı ʔeghálayída gha gágokerehtę nídé ʔeyı Dene hék'ęgúʔá hé Dene xədə gá gágokerehtę wóle.

I. ʔeyı ʔeʔá k'e xədə godéhtl'e ʔeyı béhé dene héots'ədə hé júhdó t'áhsı súré dóʔaheṭ'e gogha béhé gots'éhʔǫ́né ʔeghálats'eyudá nídé, dukáʔagahlə dídı:

I1. ʔeyı GNWT ʔeyı Denewá hé Mǫ́lawá xədə́ wą́yı gots'éhʔǫ́né kíhé dene hégodə gogha kíhé ʔeghálayeda kehé gots'érádakedúdı gú gózə kehé w'ıla kíhé ʔeghálayeda gogha w'ıla ʔeyı ınternet, ʔeyı ʔudíta hé ʔeghálats'eyeda, hé gózə júhdó béhé dene hégots'ədə gha t'áhsı dóʔaheṭ'e.

I2. ʔeyı ECE gogha k'áhowe hé gózə t'áhsı gogha də́hw'ı got'ı́né ʔeyı menı Dene xədə́ hé yágúdə ʔeyı bə́yəots'ədə, tv ʔeká ʔagǫ́ht'e dagháré dene héots'ədə gha w'ılá gots'ę júhdó t'áhsı súre dó ʔagǫ́ht'e gá gáserutę ts'enıwę nídé sǫ́ba hé gózə hénı gots'érakədə gha.

I3. ʔeyı gogha k'áhowe weda ʔeyı GNWT goshələkúwé gots'ę́ ʔakerúwı gha ʔeyı béhé Dene xədə́ ts'edétl'e gosasǫ́né gogha ʔakulə. Júhdó ʔeyı Denewá got'ı́né hé Kǫ́ta k'áʔǫne ʔeyı keh gohı̨zí daı ʔareyǫ́né Denek'ę́ kıyuzı gú ʔagodadə hé hederı sasǫ́né béhé Dene xədə ts'edétl'e k'áʔǫne bet'ódéʔá ʔagodadə.

I4. ʔeyı gogha k'áhowe weda ʔeyı Denewá xədə́ got'ı́né ʔeyı béhé Dene k'ę́ computers k'e ʔekedútl'e gha t'áhsı gǫ́hlı kehé gots'érákúdı (ʔeyı GIS programs ʔekǫ́ht'e hé) hé gózə t'áhsı súré dó ʔagǫ́ht'e gha Dene xədə́ hé gálakeyúda gha w'ıla gots'érakədə wóle.

J. hederı ʔedıhtl'é ts'edeyítl'e dagháré yerı gálats'eyúda ts'ədı bek'éhtá goduw'ı dágodéwóhtı gogha sǫ́ba ríwoyə gha gots'éhʔǫ́né dukáʔagahlə dídı:

J1. ʔeyı k'ahowe gofe weda Premıer hederı ʔedıhtl'é ʔeyı ʔeʔá yáhíhsı déne gha ríhíshu yítl'ą ʔets'étaı horénǫ dzíné were gogha k'áhowe heridéwótl'e.

J2. ʔeyı Government hıdú dáhw'ı ʔarakıt'e were hederı Xədə ʔeʔá k'e yerı ʔedé ʔarawodlə dídı gha ʔeʔá ʔedıhtl'é ríkuʔa.

J3. ʔeyı gogha k'áhwe weda haı hederı ʔedıhtl'é ríhíshu gots'éhdó lie xaı nídé ʔeyı ʔeʔá yáhíhsı gogá kéragudə. Dúʔagǫhtʼe gá kégudə:
- Bek'éhtá ʔeghálats'eyúdá ts'ədı hé dágaw'e
- ʔeyı Canada hé NWT xədə gá límahshí kəhsı hé dágǫht'e
- 2004-2005 gok'énahta hé gots'éhdó gogá yerı ghálats'eyúda hé gogha sǫ́ba.

Dágudlə Ts'edeyídı K'éhtá ʔeghálats'eyeda

Hederı dágudlə ts'edeyídı dúle gok'éhtá ʔeghálats'eyeda ts'enıwe, kólí dúyé ʔareyǫ́né ʔelehé ʔagots'ələ. ʔeyı hé sóʔadéhwą́ gogha dá gálats'eyúda hé dáréht'e sǫ́ba k'éyıhxa glakeyeda wóle dídı gogha ʔeyı ʔedıhtl'é ríríʔa k'e dúká gok'egodéhtl'e:

- Yerı nıwá got'óts'edéhʔa gha sǫ́ba rits'ulə, ʔeyı ts'ǫ́dane hísele hé xədə rákə hé dene gáts'urehtę ʔeká ʔagǫht'enı
- Hıdú gogha sǫ́ba wela lahot'e bet'óts'edéwóhʔa gú yerı gogha wela gha zǫ béhé ʔeghálats'eyúda, ʔeyı gáʔuretę kehé nıyá lǫ́
- Yerı gálats'eyída gárats'uyéda nídé sú sǫ́ba hé gonezǫ́ gálakeyída hıka w'ıla gárats'eyúda

- ʔeyı menı Dene xədə gá ʔeghálayeda wáyı ʔelehé ʔeghálakeyeda wóle gha ʔagots'ulə, ʔeyı ʔedıhtl'é kǫ́ got'íné hé ʔeyı Dene xədə got'íné ʔekąt'eı ke
- Gogá ʔeghálats'eyeda gots'ę́ goʔǫ́ sǫ́ba k'ohuwı goch'á sóʔaréht'e xaı gogha sǫ́ba gha kesórídaots'enéhʔa, gálats'eyúda gha ʔələ́hzə sǫ́ba rits'ələ, ʔələ́hzə t'áhsı gálats'eyeda
- Góze júhda hé hídé neh kágodénıla gota ʔedıhtl'e hé t'áhsı ghálayáda het'óts'edéwóhʔa.

Hederı sóʔadéhwą́ gogha bek'éhtá ʔeghálats'eyúda ghárę́ ʔala xaı gogha sǫ́ba wela hé ʔagot'ɨ gha gú ʔeyítl'ą lak'e xaı gogha yerı godátı hɨlɨ síleta beʔegorúwı gha ʔagots'ələ gha ʔeyı goʔǫ́ sǫ́ba gots'ę́ ʔawodə goch'á, gots'ę gogháré góhé gonezǫ́ goduw'ı hé gok'e k'ɨ́nats'erehta gha.

Nodə Gogá Godə

ʔeyı Xədə ʔeʔá gháraɣúda gha dáw'ı ke hederı gálakeyɨdá gú menı ʔareyǫ́né gots'ę́ rádadəyɨdı ke ʔareyǫ́né menı ʔakɨt'e kugodíyǫ gú máhsı kuts'enıhwę. Hederı radą́ gogha begháré dúle gálats'eyeda gha nezǫ́ ʔahílá yeríwę. Hederı radą́ gogha godə ríríʔǫ ghárę́ ʔeyı menı ʔareyǫ́né júhdá gota rádə júhdá goxədə́ hé gohék'ęgúʔá hek'éts'ədı gha dídı. Júhdá hɨnéné wáyı dene hé gonezǫ́ gówóʔa gha xədə kádeʔá hek'égúdı hé bet'á ʔaragút'ɨ gha dene heróodéle ghánı w'ıla ʔeyı gǫłǫ kehé dene ts'ęne góla héní ʔagǫ́ht'e. Hederı xədə hɨłǫ júhdá zǫ béhé yágots'ídə yá ʔagǫ́ht'e. Hederı xədə yahní, hɨdú hé hɨdó gogha dádéhshó bot'ódéʔa dádéhshó got'óts'edéhʔa ghǫ ʔareyǫ́né shó hɨ́lɨ gha. Hıdó dene gha dágówót'e ts'enıwę súré kots'enıhshǫ gots'ę gołǫ dene ts'ene góla. ʔeyı gálats'eyúda gots'ę́ raxefę́nídı gha góʔǫ.

South Slavey

ZHATIE GONDI NDEDHÉ AEK'ÁHZE ANADLÁ

Gozhatıe kádáʔah séé gogha met'áodéʔá ǫt'e, megháádé á amíı ats'ı̨t'e gok'éodejǫ, gots'ęh dáóndíh ełets'edítth'e, gots'ęh ełetah eghálats'enda gha chu met'áhodéʔá ǫt'e. Jǫ NWT gok'eh gozhatıe honǫ ǫ́ łíé gǫ́hlı̨ got'áh, Canada goteh gonáne ndéh góts'ı̨ht'e íle. T'ahsíı ǫzhíı gotah zhatıe t'áh eghálats'ǫndá gogha hotıé náotse, gots'ęh ʔahdadhé gogha mek'éts'ǫndíh gots'enıdhę. Gotah nahxı̨ zǫh godlı̨h á kadéhtł'íé nahxezhatıe ghǫhnıehthítǫ ǫt'e, nahxenathe eghálaʔeda nechá nít'ǫ lámóódát'í ǫt'e. Gúlı̨h dene zhatıe, gots'ęh odı̨níh zhatıe dene łǫ zhet'áh gogendeh le síęh gok'égǫ̨ǫndíh gogha suré xó nádahgodhe t'áh agoot'ı̨. NWT gogha nıdé zhatıe gha ʔeʔa níít'ǫ gháádé á mek'éodéhzháh t'áh dádéhtł'íé met'áodéʔá ǫt'e ʔ gondı káat'ǫ k'eh zheghǫh gogı̨ndeh. Ndéh gha k'aodhe goʔedıhtł'éh k'eh dáóndíh góhdlı ndéh gotah zhatıe kádáʔa t'áh agoot'ı̨ gogházenda ghǫh edaatł'éh á ǫt'e.

2001 ekúh łuek'éh á, NWT gogha ʔeʔa gehtsı dené ezhı gogha, Specıal Commıttee geelı̨ gha gonígogedęnıtł'éh ǫt'e. Gozhatıe gha ʔeʔa níít'ǫ ı̨lé zhéghǫʔegundá gogha. Ezhı gha Specıal Commıttee gı̨ı̨lé síęh, eghálaʔeda t'ahsíı necha ǫt'e gok'ęę́ á zhatıe gha ʔeʔa níít'ǫ tah gok'egenuhtá gogha eghálaʔeda nıgedít'ǫ. Kagondíh xó, eghálaeda dáʔecho ǫt'e, metah t'ahsíı ndah tah chu godezhí t'áh agóı̨t'é gonadah níodędhé t'áh agóı̨t'é. Ezhı gogha egedáatth'ı́ ke úútł'íé eghálagı̨ı̨ndá gots'ęh zhatıe ghǫh chu t'ahsíı łǫ egogedíhʔǫ. Góhdlı̨ ndéh k'eh zhatıe zhǫ́lı, yundáh ts'ę́ megha gonezų kéodaot'ı́ gogha gots'ęh azhíı t'áh k'éʔǫ́h anázháʔedóotse gha náogı̨hthe t'áh eghálagı̨ı̨ndá. Dı edıhtł'éh gıehtsı̨ zhegedetsı got'áh Specıal Commıttee keh, góhdlı̨ ndéh k'eh dene azhǫh, dedze chu dení chu got'áh zhatıe dádéhtł'íé met'áodéʔá ǫt'e gots'ęh gonáodhe odı̨níh xáádé gots'ęh ǫt'e gogházǫ̨ǫndá gógeedı̨ndí. Kéʔǫ́h gonezų ełetah ts'enda gogha ʔahndadhé ét'ı nahxezhatıe gha tahsíı ghálats'enda gha góʔǫ.

1. EDIHTŁ'ÉH DÁGÓHNDI

Gozhatıe kéleh gha ʔeʔa káat'ǫ ı̨lé éghǫhʔegundá gogha dene zhek'eh egedéhtth'ı̨ edıhtł'éh nodee k'eh meʔedıhtł'éh sųlái thela:

- Gozhatıe azhǫh t'áh megondıe aek'ahzea edaotł'éh
- Megondıe nodee móóla k'ęę́ edaotł'éh
- Móóla zǫhłı̨ k'ęę́ megondıe naʔedaotł'éh
- ʔeʔa ghááde gozhatıe k'éodejǫ gha ʔeʔa theʔǫ seenaodleh gha ʔeʔa ʔíhłéh godheh edıhtł'éh megha níts'uʔa
- Satsǫ́ zhíh ets'edetł'éh, gozhatıe ghǫh edıhtł'éh dı̨ı̨ hólı̨ ı̨lé CD-ROM k'eh aot'é.

Dı edıhtł'éh aetséle ʔanadlá mek'eh edıhtł'éh nodee ʔíhłéh gha chu séé ełegháádé nádetth'ę k'ęę edaatł'éh. Dı t'ahsíı kazháǫt'e ghǫh ageedı.

1. Gozhatıe éghǫhʔegenda ghǫh gondáageedı
2. Nahxezhatıe zháʔets'edıhchá t'áh agǫ́ht'e
3. Gozhatıe gha ʔeʔa hólı gots'ęh megha edıhtł'éh hólı ghǫh góghǫhʔegenda
4. ʔeʔa ghááádé gozhatıe k'éodezhǫ ghǫh dágondíh mégodaat'ı
5. Azhíı ghááádé, azhíı k'ęę nahxezhatıe nátse anaodeh gogha kegúúʔáh gogha á
6. Gozhatıe gha ʔeʔa hólı ts'ęhk'eh goghǫʔets'enda gha, zhatıe tah t'ahsíı ts'ę k'aots'edhe gotah chu, dáóndíh zhatıe t'áh gogha eghálats'enda chu gogháts'enda gha
7. Gúlįh agots'eleh gha nıdé chu ghǫh náʔets'enıdhę gha
8. Ełek'ęę megháts'enda gots'ęh gúlįh agots'uleh gogha nıdé, ezhı chu ghǫh t'ahsíı gogehtsı gha

Dı edıhtł'éh k'eh gots'ęh edıhtł'éh nodee k'eh chu ełek'ęę nádetth'ę íle nıdé, meʔedıhtł'éh nodee hólı éhsą́ etth'ı ǫt'e gha. Dı edıhtł'éh tah ét'ı gozhatıe gha ʔeʔa hólı, *Offıcıal Languages Act* (1990) gıehndı síęh, ǫhk'éh nıdé metah ʔeʔa aetselıa *Act,* ǰle nıdé chu *OLA* gıehndı t'áh ǫt'e gha.

Góhlı Ndéh gozhatıe gha ʔeʔa xólı, NWT *Offıcıal Languages Act*, dádı ʔadı gots'ęh azhíı ghǫh ǫt'e

Ezhı NWT *Offıcıal Languages Act* (1990) ʔeʔa xólı ghááádé gozhatıe k'éodezhǫ ǫt'e ghááádé á Endá zhatıe, K'áts'et'ı zhatıe, Tłıchǫ zhatıe, Móóla zhatıe, Móóla zǫhłı zhatıe, Degíı zhatıe, Enáke zhatıe (mexéh chu Inuvıaluktun gots'ęh Innuınaqtun thela) Dehgáh got'ıné zhatıe, gots'ęh K'áshot'ıné zhatıe ʔeʔa ghááádé ezhı zhatıe kádáʔah ehtth'ı gogha gok'éodezhǫ ǫt'e. Azhíı ghǫh ǫt'e, azhíı gha ǫt'e edı gozhatıe gha ʔeʔa theʔǫ *OLA*, metah dágoodı káts'ı̨ı̨la meghǫh dı edaatł'éh:

- Gozhatıe ts'íedéh ch'á, k'éʔǫh meghálaʔudá gogha, deyéh ʔanaǫndeh gogha hotıé gok'éts'ęndíh gha góʔǫ
- Góhdlı Ndéh gok'eh dene zhatıe t'áh ats'ut'ı́ gogha ʔeʔa tah ʔohchú, gots'ęh ezhı ǫ́ǫ́ts'ę́ chu odı dene zhatıe t'ahodedhı gha góʔǫ nıdé chu ekúh nıdé dáóndíh t'áh kagondeh gha gogehtsı gha chu góʔǫ
- Góhdlı Ndéh gok'eh Móóla zhatıe gots'ęh Móóla zǫhłı zhatıe t'áh agoot'ı síęh ʔeʔa ghááádé zhatıe gogháts'enda ǫt'e, *Offıcıal Languages* t'ą́ą́ts'ę́ megháts'enda gogha, ʔeʔa ghááádé megha ehtth'ı góolá gogha, gots'ęh azhíı gots'edetsı gha t'áh agóot'é ets'enıdhę.

ʔeʔa gehtsı kǫ́ę́, Legislative Assembly, gots'ęh ndéh gha k'aogedéh dené, GNWT, got'ą́ą́ts'ę́ á, gozhatıe gha ʔeʔa theʔǫ, *OLA* ʔeʔa ghąądé nahxezhatıe gok'éodezhǫ, ʔeʔa ghąądé chu gozhatıe gha t'ahsíı ch'ázháʔǫt'e gots'ęh zhatıe t'áh dáts'uut'ı́ ets'enıdhę gogha seenıogénıla ǫt'e.

Dáóndíh T'ahsíı Éghǫʔegenda Gha Goghálagı̨ndá

Dáóndíh t'áh agogeleh gha góts'edı̨ndí ghąądé goguhtsı gha ts'ę́, dene ezhı gha gonıʔedę́tł'éh agı̨t'é keh, zheghǫh keogedúʔáh gogha t'ahsíı łǫ goghágı̨ndá ǫt'e, gozhatıe dádéhtł'íé met'áhodéʔá síęh, zhatıe gúlı́h óhłı́h ts'ę́ nágotse t'áh agoot'ı síęh, gots'ęh ʔeʔa ghąądé gozhatıe ehttth'ı gogha thela gha síęh, gozhatıe ts'ęhk'eh gogháonetęh síęh, gozhatıe ghǫh k'adhı anagots'uleh gogha chu, azhǫh goghágı̨ndá ǫt'e. Kǫ́tah gots'ę́ nágeede, gots'ęh zhatıe ghǫh názhaʔetıh gogéhtsı got'áh, ezhı gots'ęh góhdlı ndéh goteh gogha gozhatıe ghǫh názhaʔetıh gondedhé ǫkı chu gogéhtsı, dene ezhı ts'ę́ náoguhthe gogha, gots'ęh zhatıe ghǫh dáʔegenıdhę ghǫh ʔagedụndí gha agogı́ı́lá ǫt'e. Gozhatıe k'eaneta gha gonıʔedę́tł'éh ke, kǫ́ę́ kágodénıla honǫ ǫ́ łáhdı̨ı (17) gots'ę́ nágeede, ezhı ghąądé á dezǫą aetsélıa gok'éodíh dahk'é, edıhtł'éh kǫ́ę́, gots'ęh kǫ́ę́ góʔǫ dene gonáodhe ts'ęhk'eh eghálaʔeda dahk'é gogéhła gots'ę́ chu náogı̨hthe. Ezhı zhatıe ghǫh gok'eagenehta gha dené chu amíı ezhı ghǫh úútł'íé náʔegenıdhę názhaʔetı ts'ę́ náogéhthe, gotah tł'a Dene Natıon gha k'aogedéh ke, Móóla zǫhłı gogha nágedéhzha got'ı̨ę́, gots'ęh góhdlı ndéh gogha k'aodhe cheeku gots'ęh Móóla ndéh gots'ęh k'aodhe cheeku chu gotah gots'ę́ gogı̨ndeh t'áh agújá.

June 2002, ekúh gots'ę́ ezhı gha dene egedéhtth'ı síęh, dágeat'ı́ t'áh goghálagı̨ndá ghǫh edıhtł'éh egedı̨tł'éh ǫt'e. Ezhı edıhtł'éh síęh, ʔeʔa gehtsı kǫ́ę́ gogáh nígenıʔa, gots'ęh kǫ́tah góla gots'ę́ chu nígenı̨la, gots'ęh goʔǫ́h thane amíı kágedáʔa edıhtł'éh egenıdhę síęh chu gots'ę agı̨ı̨lá. Ǫkı lı́h á góhdlı ndéh gok'eh názhaʔetı ndee gogéhtsı, October 2002 ekúh á K'átł'odeeche denendéh, Hay Rıver Dene Reserve, k'eh agoat'ı́ ı̨lé.

Ekúh ghǫ́ gozhatıe ghǫh egedéhtth'ı dené edıhtł'éh nodee thehchú gha seenıogénıʔǫ, mexéh chu gozhatıe gha ʔeʔa theʔǫ seenaodleh gha gondádı gha edıhtł'éh gıehtsı. Gozhatıe ghǫh gok'eagenehta gha gonıʔedę́tł'éh dené ke síęh, edıhtł'éh kéleh ʔı́hłéh godheh ehttth'ı aot'é gogha gots'ęh t'ahsíı met'áhodéʔá medunats'ęndíh goch'á, amíı gozhatıe zháogedı̨hshǫ gha gogháonétǫ dené, amíı ʔeʔa tah eghálagíídéh ke, amíı ndéh gha k'aogedéh ts'ęhk'eh séé gogháodíh agı̨t'e ke, gots'ę́ nígenıla ǫt'e. Gozhatıe ghąądé kǫ́ę́ kágodénıla gozhatıe ghǫh dágedı̨ndí, zheghǫh dáegenı̨dhı́ síęh, ká azhǫh got'áh dı edıhtł'éh k'eh meghǫh edaatł'éh ǫt'e, ezhı gogha á dene egedáatth'ı́ ke hotıé zheghǫh kaʔegenıdhı́ ǫt'e.

Kaondíh xó, gozhatıe ghǫh nıdé tł'a ká meghǫh edéts'ededíh xó á agǫ́ht'e, gots'ęh metah chu t'ahsíı łǫ thela t'áh chu agǫ́ht'e, ezhı t'áh edahghǫh dı edıhtł'éh tah t'ahsíı nane húle gha sóondı. Kaondíh nıdé, ezhı gozhatıe gha egedáatth'į́ síęh á gok'eh dahgóla gha egedįįndí.

Káots'ęndeh Naneh Gots'ęh Káots'ęndeh Sázhá?ęnde Dádı ?adı

Met'áh káots'ęndeh nane gots'ęh dáts'eedı edaatł'éh, gozhatıe gha ká t'ąhsą́ądı á ǫt'e, ezhı ghǫh á dágodı dúh nahxets'ę́ kats'eedı gha.

Gozhatıe ghąądé ełexéh káts'edá?a ts'eedı nıdé, ?e?a ghąądé zhatıe the?ǫ łę́h ts'ęh dene ts'eelį, gots'ęh amíı dúh gots'ęh ?ahníh t'ǫ́h gots'ęh ezhı zhatıe ts'ęh kágedá?a á agóts'eedı.

Gozhatıe k'éts'ǫndíh ts'eedı nıdé, amíı dezhatıe t'áh séé nezų gogendeh, k'ála gogendíh t'ǫ́h gozhatıe ?úchu gots'ęh edaotł'éh t'áh mek'éts'ǫndíh ghǫh á agóts'eedı. Zhatıe k'éts'ęndíh sįh, gozhatıe hotıé menaodlé gogha nıdé tł'a, mek'éts'ęndíh á see alah the?ǫ gha gó?ǫ. Gozhatıe k'éts'ęndíh ts'eedı nıdé chu t'ahsíı ts'uuzıh ghǫh chu á agóts'eedı, kaondíh ghąądé nıdé, gúlį́h agodąndeh gotah ét'ıh chu gozhatıe xéh chu kagondeh gha gó?ǫ.

Gozhatıe de?ǫ́h anadóotse anagots'uleh ts'eedı síęh, ezhı tł'a ndéh gha k'aogedéh ke ełetah zhet'áh gogendeh, gots'ęh azhíı ghąądé chu ezhı gogehtsį ts'ę́ náoguhthe á agóts'eedı. Odǫ́h xąądé gokǫ́ę́ nızhįh, edıhtł'éh kǫ́ę́ nızhįh, gots'ęh kǫ́tah gotah kí ózhíı, gots'ęh gotsíe, gotsų, gotá, gomǫ kaogéndíh ke dezhatıe t'áh ét'ı dezhaa gots'ę́ gogendeh agújá édé, ekúh á gozhatıe hotıé nagondíh gok'ę́ę́ anagondeh gha.

Gozhatıe ghąądé ndéh sá?echo the?ǫ, gozhatıe ghąądé á ndéh dáodacho gogháts'ęnda ǫt'e, gots'ęh gozhatıe ghąądé chu xąądé gondéh the?ǫ ǫt'e, ezhı tł'a ndéh edıhtł'éh íichú ghąądé odįh gozhatıe thela gogháts'enda k'ę́ę́ á agóts'eedı. Kaondíh xó chu, gozhatıe ghąądé, xąądé gondéh ǫt'e ts'eedı ghǫh tł'a, ndéh gha nádagodhe gots'ęh edets'ę́ k'aots'edéh gha edıhtł'éh etsį dágedįndí ghąądé á ezhı dene zhatıe odįh ndéh k'eh méodat'į gha ghǫh á agóts'eedı ǫt'e.

Edets'enda tah ét'ı á gozhatıe thela, ezhı tł'a gozhatıe, dene gonáodhe, gots'ęh ełexéh káts'edá?a síęh, azhǫh ełexéh thela t'áh meghǫh edıhtł'éh ghąądé meghǫh kets'ededęh á agóts'eedı.

2. NAHXEZHATIE ETS'EDĮHCHÁH ǪT'E

Chık'éh ts'ę́ ndéh gó?ǫ síęh, NWT k'eh ?ahníh t'ǫ́h gots'ęh á gozhatıe gots'ęh gonáodhe ełenahch'á kádá?a ?įįlá ǫt'e. Kagójt'é sóondı xǫ́, móóla k'ę́ę́ gots'ęndíh, móóla k'ę́ę́ chu gots'ęndeh xóhłį́h á ts'ę́ de?ǫ́h nágotse agodąndıh. Ezhı gots'ęhk'eh gúlį́h agǫ́ht'e sóondı xó, gozhatıe ghǫh egedáatth'į́ ke, ezhı gots'ęh?ǫ́né á nahxegha godáká?edę́chú láagújá egenıdhę.

Nahxezhatıe azháǫ́t'e sı́ęh, hotıé azhǫ́h met'áh ats'eet'ı́ goghǫh, gonáodhe xéh chu, ndéh godhą́h dágų́ht'e chu metah ǫt'e, gots'ęh sáamba ts'ehtsı́ ghǫh chu, chık'éh ts'ę́ ndéh the?ǫ gok'eh dene azhǫh gogha gogháts'ęnda gha gó?ǫ.

Nahxezhatıe Dáóndíh Met'áh Gots'endíh Gots'ęh Gonáodhe Gha Dádéhtł'íé Met'áhodé?á Ǫt'e

Gozhatıe ghąádé á suré xó xąádé dene ts'eelı́, nahxenáodhe chu ghąádé nahxek'éodezhǫ, gots'ęh nahxegondıé, gots'ęh dene kádá?a zháts'eelı́ chu gogháądé t'ahsíı zháots'edı́hshǫ, ezhı azhǫh á séé nahxets'ą́ą́ndı á ǫt'e, ezhı á gozhatıe gha egedéhtth'ı́ ke zheghǫh keogedéhsháh ǫt'e. Gozhatıe húle at'ı́h nıdé, suré xó dene t'ahsíı lá?edegenıdhęle ageet'ı́h, gots'ęh ezhı gots'ęh?ǫ́h chu tsą́?egededéh t'áh ageet'ı́h, t'ahsíı kaondíh ghǫh keogúh?áh gha gok'eagenéhtǫ ghąádé á kagondíh lǫh keogı́h?ǫ. Chık'éh ts'ę́ ndéh gó?ǫ k'eh, dene zhatıe t'áh agoot'ı́ ghąádé k'ek'éodezhǫ góla sı́ęh, gots'ęh dúh thale, dene ghǫh azhíı dágeleh gha názha?atı ndee gogéhtsı́, NWT Socıal Agenda, chık'éh ts'ę́ ndéh gó?ǫ gogha, séé dene zhatıe t'áhodé?á, gots'ęh dene gonáodhe ménaonúddhı t'áh anagots'uleh geedı́ı́ndí. Xąádé dene gogha gots'ęh gonáodhe sénaodeh, gots'ęh húle andeh ch'a chu, zhatıe xéh nágotse t'áh anagų́ndeh ghǫh séé kaondíh gots'ę́ á gogháts'enda ǫt'e.

Gozhatıe kéleh menagóodlé ts'ádats'edęndıh ghąádé á, ká t'ahsíı ats'ı́ı́t'e lǫh gok'ę́ę́ edéts'ededíh gha, t'ahsíı ch'á chu ts'enejıle t'áh ats'ı́ı́t'e gha , gots'ęh dene ts'eelı́ ghǫh xáots'edíh got'ą́ą́ts'ę́ á dúle gha. ?atthe dene goxéh k'edhe goghálagı́ı́ndá goteh ts'edendah gha, dene gonáodhe anádóotse ts'ę́ nezų ełetah náts'edéh gok'ę́ę́ anagots'eleh gha chu dúle. Móóla zǫhłı́ kágedá?a gogha nıdé tł'a, gozhatıe t'áh nágotse agondeh ghąádé gonáodhe égodat'ı́ gha, gots'ęh chık'éh ts'ę́ ndéh gó?ǫ gok'eh gogondıe ?ı?ǫ́ chu égodat'ı́ k'ę́ę́ agondeh chu gha dúle.

Dene zhatıe ghąádé á chık'éh ts'ę́ ndéh gó?ǫ got'ı́ę gogondıé zhǫ k'éh?odíh gha, gots'ęh ezhı gondıé ?ą́hndadhé ts'ę́ gogha mek'éhts'endíh éhsą́ de?ǫ́h met'áhodé?á ǫt'e gha. zhunıeh dágo?at'ı́ ı́lé gogha, ndéh egots'edı́hshǫ chu gogha, xazha?ets'edetı ts'ęhk'eh xagonetęh chu gogha, ezhı gozhatıe azháǫ́t'e sı́ęh, metah t'ahsíı kaondíh thela t'áh agų́ht'e. Ezhı gogondıé ?edęh nıdé, yunıeh dágó?ı́t'é gots'edetsı gha, gots'ęh ?ałaot'e dene kats'edá?a ts'eelı́ goch'á ts'í?edéh gha ǫt'e.

Ndéh gok'eh t'ahsíı ózhíı zháhnízheh t'áh agų́ht'e, ?ahndadhé ts'ę́ ndéh k'eh t'ahsíı edenanuzheh gogha, golǫą chu húle ?andeh goch'a, ezhı gogha úútł'íé met'áhodé?á ǫt'e. Dúh ezhı gozhatıe zháogedı́hshǫ dené gok'eagenehta t'áh gozhatıe chu, dene gotah ełenahch'á agų́ht'e gogha úútł'íé met'áhodé?á ǫt'e keogı́h?ǫ t'áh ageat'ı́. Gozhatıe sı́ęh tł'a, azhǫh got'áh dene azhíı zháogedı́hshǫ xéh thela á ǫt'e. Gozhatıe edęh nıdé tł'a, azhíı egots'edı́hshǫ gha gó?ǫ edęh ats'ı́ı́t'e gha, ezhı t'áh ndéh k'eh dágoot'ı́ sı́ęh, kaodacho got'áh go?ets'edítth'e gha dúwé agų́ht'e

gha. Dene kéleh gozhatıe á k'ǫǫ, Nóhtsı egenıdhę gok'ęę á ndéh gogházenda ǫt'e. Dáóndíh ndéh gogházenda got'áh éhsą dúh dáóndíh dene gogha eghálagenda thela, gots'ęh ehtth'ı goxéh nágodhe gogha eghálaʔeda níízha ǫ'te. K'éʔǫné ét'ı dene zhatıe k'éts'ęndíh got'áh dene kéleh daʔegenıdé, gok'ęę chu agoot'ı gogha, dúh dzene gotah gots'endíh ét'ı tah thela ʔats'ehʔíh got'áh azhǫh ts'edet'e ezhı got'áots'edehthı gha ǫt'e.

Ndéh Ghǫh Úútł'íé T'ahsíı K'éodezhǫ Gha Nahxezhatıe DeʔǫhMet'áhodéʔá Ǫt'e

Dene gonáodhe t'ąątsę azhíı zháogedıhshǫ úútł'íé goʔegedıhchá ǫt'e. Dúh thale gots'ęh á dádéhtł'íé met'áhodéʔá ǫt'e lǫh dene ghǫh keogedéhsháh. Ndéh ts'ęhk'eh t'ahsíı zháogeduhsháh egenıdhę goghǫh á k'ǫǫ kagondíh lǫh chu kegogedíʔǫ. Beverly-Qamanırjuaq Carıbou Management Board, medzıh ehxoʔegehndıh gha goníʔedętł'éh gok'ęę, Mackenzıe Valley Envıronmental Impact Revıew Board, dehcho goteh ndéh gohthę dágondeh gha kehxoʔedıh gha agɻɻt'e ke, gots'ęh Canada Envıronment Assessment Agency, nahxeʔehdacho gondéh ehxoʔegehndıh gha agɻɻt'e síęh, ezhı kágedáʔa ke, dene ndéh ghǫh t'ahsíı zháogedıhshǫ gots'ęh t'ahsíı ndah negedɻɻla t'áh edıhtł'éh gehtsı, gots'ęh meghǫh kets'edudęh gogha zhets'ádagedęndıh ǫt'e. Dene dendéh ghǫh t'ahsíı zháogedıhshǫ, t'ahsíı k'óni gots'ę kaogehʔı láóndíh á ǫt'e. Gots'ęh chık'éh ts'ę ndéh theʔǫ gok'eh t'ahsíı nágehtsı t'áh agoot'ı ts'ęhk'eh chu megháádé nezų ezhı gots'ę gohʔah á ǫt'e. Dene kéleh edenáodhe ghǫh t'ahsíı met'áhodéʔá zháogedıhshǫ tł'a, gogha gozhatıe xéh thela láóndíh á ǫt'e, ʔǫhk'éh nıdé tł'a, móóla k'ęę anats'ededı gha godezhı t'áh gogha agǫht'e. Ezhı ghááde ét'ı á, ndéh mɻzí gǫlı meghǫh t'ahsíı egots'edıhshǫ gots'ęh, odı góʔǫ chu megondıe mexéh theʔǫ láóndíh ǫt'e. Ndéh ghǫh k'eots'edıhshǫ gogha gots'ęh, ndéh ts'ęh t'ahsíı ats'edíʔíh ghǫh segodleh gogha nıdé, gozhatıe á ezhı zhɻɻtǫ́ ǫt'e, gots'ęh azhíı áts'eedı chu agǫhndı t'áh gozhatıe k'ets'endíh gots'ęh k'éʔǫh met'áh ats'eet'ı gha chu góʔǫ.

Nahxezhatıe Sáamba Etsı Ts'ę Dádéhtł'íé Met'áhodéʔá Ǫt'e

Chık'éh ts'ę ndéh góʔǫ gogha, ndéh gha k'aogedéh dené ke k'éʔǫné dene edek'ęę t'ahsíı kaʔegenıdhę, gots'ęh gonáodhe gogháts'ųndá gogha, xáhtǫ k'éoʔídéh t'áh sáamba etsı ts'ádagedęndıh ǫt'e. Sáamba ʔohłéh gogha nıdé, ndéh, gozhatıe t'áh, dene kéleh edek'ęę náogehthe got'ąąts'ę á kagoot'ı t'áh agǫht'e. Dene dáóndíh edegedenda t'ąąts'ę sáamba gehtsı mets'edítth'e gha nıdé, gots'ęh chu Nohtsı ghááde á gogha ndéh nít'ǫ ǫt'e ets'enıdhę t'áh ndéh gogháts'enda, ezhı nahxeghǫh keots'edıhshǫ gha chu góʔǫ. Azhíı agóts'eedı nahxezhatıe ghááde á deʔǫh nezǫ́ mets'edítth'e ǫt'e. Ezhı t'áh, k'éʔǫné ét'ı dene k'ęę ts'endah gotah sáamba ʔohłéh gogha nıdé dene zhatıe ét'ı t'áhodedhı gha góʔǫ.

Dene dáóndíh gogendíh gogháǫnda gogha, xáhtǫ k'egedeh t'áh deyéh agodǫndıh, gots'ǫh dene edek'ǫ́ǫ́ sáamba geedetsı ts'ǫhk'eh chu ełégǫ́ht'e godlıh. Dene k'ǫ́ǫ́ t'ahsíı ghálats'enda síǫh, goxéh dágoat'ǰ ılé chu gots'ǫ́ kaots'ǫʔı gha énıdé, t'ahsíı ghάádé gonezǫ gogha gots'ehtsı, gots'ǫh t'ahsíı náʔǫndíh gha chu gogháts'enda ghάádé agots'eleh gha góʔǫ. Nahxets'ǫh dene zhatıe azháǫ́t'e gots'ǫh nahxenáodhe tah t'ahsíı ełenahch'á zhágǫ́hłı ts'ǫhʔǫ́ á xáhtǫ́ k'éoʔídéh ts'ǫhk'eh gogha gonezú kágodénıʔǫ láagǫ́ht'e ǫt'e. Ezhı ʔóné chu, góhdlı ndéh gok'eh móóla zǫhłı chu gots'ǫhk'eh nágotse t'áh agǫ́ht'e t'áh, xáhtǫ móóla zǫhłı k'ǫ́ǫ́ gogendeh ke, chık'éh ts'ǫ́ ndéh góʔǫ gogháǫndá gogha segogehʔǰh gots'ǫh megondıe ghǫh keots'eduhsháh gha úútł'íé meghǫh nádagodhe t'áh agoot'ı.

Ndéh gha kaogedéh ke, GNWT gots'ǫh eghálaʔeda ełenahch'á gotah, dene zhatıe gots'ǫh móóla zǫhłı gozhatıe kaodacho t'áh agoot'ı íle, azǫh odıh góʔǫ ezhı zhatıe t'áh gots'ǫndeh ǫt'e xó. K'éʔǫh dene zhatıe gots'ǫh móóla zǫhłı zhatıe t'áhodedhı gha eghálaʔeda níts'enıla ghάádé nıdé zǫh zhatıe kets'ededǫh gha, met'áh chu gots'ǫǫndeh gogha chu níogǰǰʔáh gha dúle. Ndéh káodénıla gotah, amíı gozhatıe ǫkı gúlı, dene gogha á k'ǫ́ǫ kagondíh, dúh ét'ı gogha eghálaʔeda łǫ gúhłéh gha. Gozhatıe ǫkı t'áh dene gogha t'ahsíı k'eh eghálats'enda, t'ahsíı goghaʔededıh t'áh eghálagenda t'áh deyéh agots'ǰǰlá nıdé, zhatıe ts'ǫhʔǫ́ t'ahsíı xohłéh gha dúle. Gozhatıe ts'ǫhk'eh t'ahsíı ets'enıdé t'áh agondeh gogha, mek'eh shı ets'edítth'e satsǫ́ k'eh, gots'ǫh mek'eh edıhtł'éh náʔedah k'eh chu t'ahsíı gogha gehtsı t'áh agondeh gha, nágotse t'áh gozhatıe ek'eaneta gha, gots'ǫh gozhatıe ghǫh gogháonetǫh gha. T'ahsíı kazháóndíh gogha gots'ehtsı síǫh, chık'éh ts'ǫ́ ndéh góʔǫ goʔóne ndéh azháǫt'e gots'ǫ́ nígǰǰle gha chu dúle sóondı. Azhǫh t'áh gogháts'enda gha nıdé, nahxezhatıe t'áh sáamba etsı gha k'éʔǫh deyéh ʔadlá nıdé, kí ózhíı gok'ǫ́ǫ́, gots'ǫh nágotse lǰh á ezhı sáamba ts'ehtsı ghǫh gots'ádats'edǫndıh láóndíh gha ǫt'e.

3. Chık'éh Ts'ǫ́ Ndéh Góʔǫ, NWT, Gozhatıe Gha Edıhtł'éh Xólı Éghǫʔegenda

Gozhatıe gha edıht'éh xólı, gozhatıe ts'ádadǫndıh, gozhatıe dahʔǫtǫ́ t'ą́ą́ts'ǫ́ á dádéhtł'íé nahxezhatıe nahxegha met'áhodéʔá ǫt'e ts'eedı. Zhatıe gha edıhtł'éh ǫt'e, deʔǫ́ǫ́ts'ǫ́ dene kéleh gogha, gots'ǫh gozhatıe deʔǰh ǫt'e gogha chu, deʔǫh met'áhodéʔá ǫt'e, łǫ lǰh á zhatıe gúlǰh óhłǰh deʔǫh anádéhtse t'áh agǫ́ht'e got'áh. Zhatıe gha edıhtł'éh xólı tah dúle ʔeʔa níít'áh, t'ahsíı k'éagǫ́t'e gha edaatł'éh, t'ahsíı ghάádé meghǫh k'eots'eʔah gogha, t'ahsíı ghálats'enda, t'ahsíı ts'ǫ́ k'aots'edhe k'ǫ́ǫ́ agoot'ı metah thela ats'eleh gha chu dúle. Ehdacho, Canada, gots'ǫh chık'éh ts'ǫ́ ndéh theʔǫ, NWT, dánéht'é ghayé gots'ǫh á dene zhatıe gots'ǫh móóla zǫhłı gozhatıe gha edıhtł'éh egeat'ǰ ǫt'e. Atthe gots'ǫh dúh chu gogha edıhtł'éh ghάts'ǫnda ghάádé yundáh ts'ǫ́ gogha edıhtł'éh xohléh ts'ǫ́ seeníots'ǰǰʔáh gha dúle.

1950s Godheh Zhatıe Gha Edıhtł'éh ʔʝʝhchú Dáhxót'ı

Dene zhatıe gha edıhtł'éh: Ehdacho, Canada, gok'eh alah móóla got'ıę dene tah nínıdé ekúh, goghǫh náʔęndíh gogha, gots'ęh t'ahsíı ózhíı gha chu dene zhatıe kádáʔa t'áh á agoat'ʝ ılé. Gotah nígenıdé ts'ęhʔǫné chu tanı móóla got'ıę gúúlı agúújá, gozhatıe Mıchıf gıehndı t'áh chu gogendeh agúújá. Kaondíh xó chu, 1700s ghayé gots'ęh tł'a, móóla zǫhłı gots'ęh móóla got'ıné, dene zhatıe gonáodhe chu t'áh kí kagogʝʝhthʝ, dene kéleh chu kí móóla k'ęę́ nígudéh gha ts'ę́ náogıhthe ılé. Dene zǫhłı gogha ʔeʔa xólı, Indıan Act, denexaade kǫ́ę́ chu, gots'ęh sáamba náhzha, gots'ęh ndéh ts'ęh t'ahsíı détí gha seegogʝʝlá t'ą́ąts'ę́ á dene zhatıe gots'ęh gonáodhe chu met'áhodéʔále k'ęę́ gogha nıogénıʔǫ ılé. Ndéh gha k'aogedéh got'ıę, dene gots'ęh enáke chu, tuchonáh gots'ęh móóla, Canada ts'ę́ nígenıde gok'ęę́ gogụndíh gha úútł'íé gogenʝhdzáh ǫt'e. Ezhı edıhtł'éh gehtsı got'áh, denexaade kǫ́ę́ chu á see got'ą́ąts'ę́ gozhatıe zháʔets'edıtse gots'ęh dáóndíh dene gogendíh ét'ı chu gotah edláóndíh nıodędhé ılé. Gogháotsedelı xó, 1950s gotah á dene zǫhłı gotah dene łǫ á dene zhatıe k'ála gozhatıe kéleh ǫt'e gógeedıjndí.

Móóla zǫhłı zhatıe gha edıhtł'éh: 1700s ghayé gotah ghǫ́ ełegeagǫ ts'ęhʔǫ́ móóla zǫhłı goghǫh daogenéhnǫ gots'ęh Mek'áádhı gha k'aodhe got'ıę ndéh gocho síęh, North Amerıca, gok'eh k'aogedéh edegedéhtsı, ekúh á móóla zǫhłı gots'ęh móóla got'ıę gozhatıe ehtth'ı ʔoʔá gha úútł'íé nádaogıhthe t'áh ageat'ʝ. Mek'áadhı got'ıę, móóla zǫhłı edek'ęę́ ełenıogúhtsı gha náogıhthe, kaondíh xó, nodee ts'ę́, edıhtł'éh ghąądé zhatıe ǫkı kádáʔa, gots'ęh gonáodhe ǫt'e chu ghǫh gok'éogedéhzháh ǫt'e. ʔeʔa cho, *Constıtutıon Act* (1867) ghąądé á móóla zǫhłı zhatıe gha kehxoʔedıh gha nígogénıʔǫ, Canada gots'ęh Quebec chu ʔeʔa gehtsı kǫ́ę́ got'ą́ąts'ę́ agogʝʝlá. Ezhı *North-West Territorıes Act* (1875) ndéh egúút'ǫ gogha ʔeʔa gehtsı kǫ́ę́ ǫt'e kéogenıhthe t'áh ʔeʔa gehtsı síęh móóla zǫhłı, gots'ęh móóla zhatıe k'ęę́ chu zháʔegedıjtł'éh ǫt'e. Kaondíh xó, 1892 ekúh ghǫ́, ʔeʔa etsı gha kǫ́ę́, móóla zhatıe zǫh á ehtth'ı gok'ęę́ mek'éodezhǫ gha geedıjndí ılé. 1900s ghayé gotah Quebec goʔóne móóla zǫhłı zhatıe t'áh agoot'ı cho íle agújá ılé. Kaondíh xó, tsádhéh náʔęndíh t'áh agoot'ı, gots'ęh zhahtı ke chu móóla zǫhłı zhatıe t'áh zǫh gogendeh gots'ęhʔóné k'éʔǫh móóla zǫhłı zhatıe t'áh, chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ k'eh k'ála met'áh gots'ęndeh t'áh eghálaʔeda t'áh agǫ́ht'e.

1950 Gots'ęh 1984 Zhatıe Gha Edıhtł'éh Aʔıt'é

Dene Zhatıe gha edıhtł'éh: Dezǫą edıhtł'éh kǫ́ę́ ts'ę́ ageet'ı gha góʔǫ, gots'ęh amíı dechıtah nágedéh síęh, kǫ́ę́ góʔǫ ts'ę́ tǫgeduhthı gha góʔıʔǫ́ ghąądé á, 1950s ghayé gotah, ndéh gha k'aogedéh ndedhé ke, chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ k'eh dene hotıe, móóla láaguut'é gha goghálagʝjndá. Denexaade kǫ́ę́, gots'ęh xaye ghąądé dezǫą nádéh gha kǫ́ę́ łǫ agújá gots'ęh, denezha edıhtł'éh kǫ́ę́ ts'ę́ ageet'ı chu łǫ agújá. Edıhtł'éh kǫ́ę́ nızhıh azhíı gogháonetęh metah, dene zhatıe, dene náodhe chu edęh aʔıt'é. 1969s ekúh xaye, dene zǫhłı gogha edıhtł'éh xólı,

Statement of the Government of Canada on Indian Policy (1969) nodee ts'ę́ edıhtł'éh, 'White Paper' nagehndı, ezhı dádı tł'a, Canada goteh dene kéleh azhǫh móóla k'ę́ę́ níguudéh geedı. Dene zǫhłı azhǫh suré xó, ezhı edıhtł'éh xólı ghǫh nádaogı̨hthe t'áh nodee dene gonáodhe, gots'ęh gozhatıe chu úútł'íé naʔets'enıdé láagújá. 1970s gotah, dene gogha ndéh íichú gok'eh, dene kéleh kádáʔa gots'ę́ ét'ı edıhtł'éh kǫ́ę́ łataedéhzha, gots'ęh gosenízhaʔetı ndedhé chu, dene kéleh gogha ʔeʔa gháádé azhíı gogha ehttth'ı thela gok'éodezhǫ geedı̨ndí, gots'ęh chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gok'eh edıhtł'éh kǫ́ę́ gogha dene zhatıe gots'ęh dene gonáodhe ghǫh hotıé edégedęndíh geedı̨ndí. Kaondíh xó chu, 1981 ghayé ekúh, dene kéleh tanı ʔíne agenéht'é, 30% zǫh á k'ála dezhatıe t'áh gogendeh geedı̨ndí, nane gotah ezhı ǫ́ǫ́ts'ę́ łǫ godlı̨h á aʔı̨t'é, chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ chu gogha deyéh aʔı̨t'é.

1982 ekúh á ʔeʔa cho, *Constitution Act*, dene zǫhłı̨né gots'ęh dene sáamba gogházhe síęh, ʔeʔa gháádé azhíı gogha ehttth'ı thela k'éodéhzháh ǫt'e. 1984 ndéh gha k'aogedéh ndedhé, chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ, NWT, gok'eh gogha móóla zǫhłıné zhatıe, gots'ęh móóla zhatıe chu ʔeʔa gháádé mek'éodezhǫ gha geedı̨ndí ı̨lé. Chık'éh ts'ę́ ndéh theʔǫ gogha, ndéh gha k'aodhe geelı̨ ke, ezhı ts'ę́ ı́le egenıdhı́ xó, zhatıe mek'éodezhǫ gha *Official Languages Act* (1984) ʔeʔa ts'ę́ heʔęh geedı̨ndí. Ezhı ʔeʔa, met'áh gozhatıe k'éodezhǫ, móóla zǫhłı̨, gots'ęh móóla zhatıe chu ehttth'ı gogha níízha ı̨ndı. Ekúh chu, ʔeʔa ghálagenda gogháádé, dene kéleh gozhatıe ʔeʔa edıhtł'éh ghááde mek'éodezhǫ gha geedı̨ndí ǫt'e. Canada gots'ęh chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gha k'aogedéh ełexéh séénıogénıʔǫ, dúh gots'ę́ k'ála kaondíh k'ę́ę́ á zheghágenda ǫt'e. Ełexéh edıhtł'éh gıehtsı̨ ghááde á móóla zǫhłı̨ zhatıe gogha ndéh gha k'aogedéh ts'ęh sáamba gots'ę́ at'ı̨, gots'ęh dene zhatıe ts'ęhk'eh t'ahsáagot'ı̨ gha nıdé chu, zhegha sáamba t'áh gots'ágendı ǫt'e.

Móóla zǫhłı̨ zhatıe gha edıhtł'éh: 1950s gotah ekúh, Quebec gozhíh, azǫh móóla zǫhłı̨né zhatıe t'áh gogendeh deʔǫ́h łǫ agenéht'é xó, móóla zhatıe t'áh zǫh t'ahsíı tah eghálaʔeda ı̨lé. 1960 gotah á séé ehttth'ı gogha Quebec gozhíh gots'ęh Canada goteh móóla zǫhłı̨né zhatıe énaots'enúhsáh gogha náogı̨hthe. Ezhı Royal Commission on Bılıngualism and Bıculturalism, zhatıe ǫkı kek'éodezhǫ, gonáodhe ǫkı kek'éodezhǫ gha chu,1963 ghayé goníʔedętł'éh síęh, gozhatıe ghááde dene łǫ gedet'ele xó, zhatıe gogháonetęh gha gogha ʔeʔa t'áh gogha t'ahsíı góolé geedı. Móóla gozhatıe ǫkı kek'éodezhǫ t'áh, ndéh gha k'aogedéh gha eghálaʔeda tah aǫt'e, gots'ęh Quebec chu azhíı agı̨ı̨t'e ghááde gok'éoduzháh geedı̨ndí. Ezhı kagóot'é ts'edı̨ndí ts'ęhʔǫ́h á gozhatıe gha ʔeʔa ndedhé nı̨ı̨t'ǫ, *Official Languages Act of Canada* (1969) ezhı ts'ęhʔǫ́h chu chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ k'eh móóla zǫhłı̨ goʔedıhtł'éh kǫ́ę́ gha sáamba góhłéh. Ezhı, *Constitution Act* (1982) ʔeʔa cho t'ą́ąts'ę́ á móóla zǫhłı̨ gots'ęh móóla zhatıe gha kehxoʔedıh ǫt'e, gots'ęh Canada goteh, odı̨ łǫ gedet'ele xó, gozhatıe t'áh gogháonetęh gha gogha góʔǫ gha agogı̨ı̨lá ǫt'e.

Dúh Thahle Gots'ęh Zhatıe Gha Edıhtł'éh Éghoʔegenda

Gozhatıe gha ʔeʔa nʝʝt'ǫ gots'ęh á, chık'éh ts'ę́ ndéh theʔǫ gogha, ndéh gha k'aogedéh ke, GNWT, dene zhatıe xéh anats'ut'ʝ́ gogha náogʝhthe, gots'ęh t'ahsíı gogha gogehtsʝ t'ǫ́h chu gozhatıe t'áhodedhı gha énıdé chu, ká kagot'ʝ. 1986 ekúh, dene zhatıe ts'ęhk'eh gok'eanétǫ ʝlé ts'ęh edıhtł'éh, Report of the Task Force on Aborıgınal Languages (1986) ts'ęhʔǫ́né á ehtth'ı gogha dene zhatıe gok'éodéhzháh t'áh agújá. Gozhatıe gha kehxoʔedıh ghálaʔeda gha nígogénıʔǫ, Office of the Languages Commıssıoner ǫt'e. T'ahsíı ghąądé dene zhatıe edaotł'éh gha ageedʝʝndí, łataʔegehtı-łataʔegedetł'éh dené k'éʔǫ́h nezų gogháonutęh gots'ęh gogháonétǫ tł'ą́hxą edıhtł'éh geedut'ʝ́ gha chu ageedʝʝndí. Ezhı gots'ęh dene ndéh gok'eh odʝ mʝzʝ́ mek'eh zháhthela ǫt'e nıdé, k'éʔǫ́h ezhı mʝzʝ́ t'áh ats'ut'ʝ́ gha ageedʝʝndí. Canada gots'ęh NWT ełexéh edıhtł'éh gıehtsʝ t'áh, chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gogha k'aogedéh ke, móóla zǫhłʝ dezhatıe t'áh eghálagųndá, gots'ęh dene kéleh łataʔegehtı-łataʔegedetł'éh ghálagųndá, amíı edıhtł'éh gogháogenehtęh geelʝ gha chu gogháonutęh geedı, gots'ęh megháądé dezǫą gogházonetęh gha t'ahsíı zháotsʝ, ezhı gots'ę́ gots'ádagedʝʝndí geedı. Ełexéh edıhtł'éh gehtsʝ ghąądé chu kǫ́tah góla zhatıe ts'ęhk'eh t'ahsíı ghálagųndá gha gots'ádagedęndıh gha. Dúh thahle gots'ęh á dene zhatıe ghąądé kǫ́ę́ zhágóla síęh, zhatıe náh gondéh gok'eh, gokǫ́tah zhatıe gha chu, hotıé gok'eh dahgóla gok;ę́ę́ edegha nıgogedʝ́ʝ́la t'áh ageet'ʝ agújá geedı.

Edıhtł'éh gogháonetęh gha ʔeʔa (1996) ghąądé á, edıhtł'éh kǫ́ę́ gha k'aogedéh síęh, odʝníh zhatıe t'áh gogházogenuhtęh egenıdhę k;ę́ę́ agogeleh gha dúle xó, zhatıe gúlʝh chu ghǫh gogháonetęh t'áh agogíhthę gha góʔǫ geedı. Kaondíh xó chu, zhatıe ets'edekéh gogháądé, gogháogenehtęh dené dehséé nezų dezhatıe egodʝhshǫ ét'ı chu gogháądé, gots'ęh met'áh gogházots'enehtęh gha t'ahsíı megha gúlʝ élʝ gogháądé chu, ezhı gok'ę́ę́ á agoot'ʝ t'áh agúht'e. Kagondíh gots'ęhʔǫ́né á dene zhatıe kádáʔah gogha godezhí kegút'ǫ. Edıhtł'éh kǫ́ę́ gha ʔeʔa ndéé theʔǫ ghąądé chu móóla zǫhłʝ goʔedıhtł'éh kǫ́ę́ síęh, móóla zǫhłʝ got'ʝę edıhtł'éh kǫ́ę́ gha egedéhtth'ʝ ke á gots'ę́ k'aogedhe t'áh ǫt'e. Ezhı tł'a dene gha ehtth'ı nígodętł'éh gots'ęh edek'ę́ę́ k'eots'eʔah gha ʔeʔa theʔǫ ghąądé á ǫt'e, *Charter of Rıghts and Freedoms* éts'eedı ot'e.

GNWT, (1997a) chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gogha, ndéh gha k'aogedéh ke, ʔeʔa ghąądé gozhatıe k'éodéhzháh t'áh megháądé agoot'ʝ gha edıhtł'éh gıehtsʝ ʝlé, gots'ęh zhatıe gha edıhtł'éh ndee ts'ę́ heʔęh geedʝʝndí ǫt'e (1997b). Ekúh chu, edıhtł'éh kǫ́ę́, gonáodhe chu, eghálaʔeda chu ełexéh gogha, k'aodhe ndedhé elʝ edıhtł'éh ghąądé eghálaʔundá gogha zhets'ę́ k'aodhe gha azhegʝ́ʝ́lá. Ndéh gha k'aodhe goʔeghálaʔeda dahk'é chu azhǫh á zhatıe xéh gogha t'ahsíı t'ahsáogehʔʝ gha edets'ęhk'eh nıdé ezhı edegha zhets'ę́ k'aogedhe gha ǫt'e. 1990s gotah gozhatıe gha k'exohʔęhndıh dené síęh, ʔeʔa zhágííhtsʝ gha dene déhtth'ʝ ke, gots'ę́ goʝndeh t'áh gozhatıe ts'ęhk'eh, gots'ęh dáóndíh t'áh mexéh eghálaʔeda kadhı anagots'uleh gha agódʝʝndí. Kaondíh xó, ndah zǫh k'eh eghálagʝʝndá ǫt'e.

Gozhatıe gha ʔeʔa níítǫ, gots'ęh á taı lı́h á, móóla zǫhłı́ gozhatıe ts'ęhk'eh gok'eagenéhtǫ. Kagogı́ı́lá taonét'e á móóla zǫhłı́ zhatıe xéh eghálaʔeda t'áh suh agot'ı cho íle, t'áh kadhı anagots'eleh gha góʔǫ kegúút'ǫ. Dúh thahle á edahghǫh móóla zǫhłı́ zhatıe ts'ęhk'eh t'ahsíı gıehła gha kǫ́ę́ edegedet'ı gha sóondı geedı. Edıhtł'éh kǫ́ę́, gonáodhe, eghálaʔeda chu ts'ęhk'eh eghálaʔeda theʔǫ, k'éʔǫné ét'ı gozhatıe t'áh agoot'ı, gots'ęh dáóndíh met'áh gots'áágodı gha, ʔeʔa ghάádé gozhatıe k'éodezhǫ gha edıhtł'éh ǫkı ghάádé goghálagenda t'áh ageet'ı ǫt'e. Gozhatıe k'éodezhǫ gha ʔeʔa ghάádé dúle metah azhíı ghάádé zhatıe xéh eghálats'enda gha, gots'ęh meghǫh chu dáóndíh t'áh gots'áágodı gha geedı́ındí, xo, dúh gots'ę́ k'ála zhegha seegogı́ı́lá íle. Azhǫh got'áh zhatıe ts'ęhk'eh gogháts'enda gha nıdé, honǫ xaye gozhíh, zhatıe xéh eghálaʔeda ǫt'e, kǫ́ę́ kágodénıla gots'ę́ łataʔedéhzha chu, gots'ęh ezhı got'áh gogha zhatıe t'áh eghálaʔeda k'éʔǫh agodacho gogha theʔǫ agújá.

4. ʔEʔA GHÁÁDÉ GOZHATIE K'ÉODEZHǪ XÉH DÁAGÓDAT'Į: MEGHǪH NÁʔETS'ENIDÉ GHA ZǪH GÓʔǪ

NWT, chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gok'eh gozhatıe łǫ ełenahch'á t'áh agoot'ı ı́lé, dúh zhatıe líé zǫh ts'ę́ agodą́ndıh,móóla zhatıe á deʔǫ́h mets'ę́ nágotse agodą́ndıh. Gozhatıe gha ʔeʔa theʔǫ xó chu, megháádé eghálaʔeda edıhtł'éh gúlı xó chu, sáamba chu mets'ę́ ats'ehʔı xó chu xáádé gozhatıe ǫt'e ch'ą agodą́ndıh. Azhíı ghάádé kagoot'ı keots'edı́hshǫ ghάádé nıdé dúle, zhatıe ts'íʔedéh ch'á menadah goghálats'ęnda.

Azhíı Ghǫh Gozhatıe Ehndaʔekéh Mets'edóotth'ǫ́ Gogha

Zhatıe gúlı́h ʔóhłı́h ts'ę́ agoot'ı ts'eedı nıdé tł'a, kaʔets'enıdhe t'áh chu, ı́le nıdé chu akǫ́h ts'ę́ gots'ehtsıh t'áh gozhatıe ehndaʔekéh t'áh agoot'ı. Gozhatıe ehndaʔekéh t'ǫ́h chu, gozhatıe ghάádé káts'edáʔa gotah dene k'óni ke dene k'ę́ę́ gogendehle aget'ı́h nıdé á agóts'eedı. Gozhatıe xéh gúlı́h ts'ę́ agot'ı́h ghάádé chu, dúle gozhatıe aʔıt'é ı́lé húle andeh, ezhı t'áh gokǫ́ę́, edıhtł'éh kǫ́ę́, gokǫ́tah, kí met'áh gots'endehle agoot'ı́h á agóts'eedı. Nágotse t'áh kagoot'ı nıdé tł'a, 'gozhatıe łǫdhı' ekúh nıdé, amíı k'ála zhatıe gı̨tǫ́ ı́lé azhǫh dugeedeʔı́h nıdé, zhatıe goghǫh ts'íʔedéh gha ǫt'e. Dı ndéh aodacho gok'eh ká kagot'ı t'áh agǫ́ht'e, (łets'egǫh ts'ęhʔǫ́h dene łǫdeh, úútł'íé zháak'e t'áh chu dene łǫdeh, ezhah t'áh chu dene łǫdeh) gots'ęh dene ełetah nádéh ts'ęhʔǫné chu ełek'ę́ę́ nígı̨ı̨kéh t'áh chu gozhatıe ts'ę́ę́ at'ı́h. Séé t'ahsíı azhǫh got'áh á móóla zhatıe ʔóhłı́h á deʔǫ́ǫ́ts'ę́ anádéhtse t'áh łíé dılatth'ę honǫ xaye gozhıh á gozhatıe ehndaʔekéh t'áh úútł'íé agúújá.

Gozhatıe xéh gúlı́h aodą́ndıh ts'ęhk'eh gogháts'ęnda gha nıdé, gokǫ́ę́ nızhı̨h azhíı t'áh gots'endéh chu, gomǫ gozhatıe kéleh aʔıt'é chu ełegháádé goghágenda t'áh gogíhdzáh t'áh ageet'ı. Amíı dezhatıe t'áh genézhǫ, gots'ęh dúh zhatıe gúlı́h t'áh gogendeh nıdé, gozhatıe gúlı́h

nínıkı gots'eedı. Gokǫ́ǫ́ gomǫ gozhatıe t'áh gots'ęndeh íle nıdé, dezǫą kí zhatıe egogeedíʔáh gha íle. Kagoot'ı nıdé hıdıh á gozhatıe t'áh zhuyé agondeh gha, gokǫ́ǫ́ á séé gonezų gomǫ gozhatıe egots'edííʔáh ǫt'e got'áh.

Canada gha dene goghǫh t'ahsíı egedehtáh t'áh eghálagenda gha agıjt'e síęh, Census Canada, chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gozhatıe ghǫh azhíı nágehtsı sįh ghááde á gozhatıe ehdaʔekeh ghǫh gondı gíhchu ǫt'e. Kaondíh xó, ezhı gondı ełégıjla ghááde azhíı ghǫh agoot'ı kageedı íle. Zhatıe ghǫh nágotse t'áh zheghǫh egogedíʔáh gogháádé éhsą́ dúle azhíı ghǫh agúht'e keogíhʔáh geedı. Zhatıe ghááde kǫ́ǫ́ kágodénıla gozhatıe ehdaʔekéh ghǫh gok'eagenéhtǫ síęh, káhjene azhǫh got'áh á gozhatıe t'áh zhuyé agúújá ǫt'e geedı, nane gotah hıdıh á gozhatıe zhuyé adąndıh geedı. Dene kéleh gogha nágedézha, Assembly of Fırst Natıons, t'ahsíı ǫkı ghǫh á gozhatıe t'áh ts'ę́ agodąndıh geedı.

- Denexaade kǫ́ǫ́ gozhatıe ch'ąoneʔęh gots'ęh yundah móóla ndéh gok'ǫ́ǫ́ dezǫą gháonetęh got'áh agoot'ı geedı
- Ndéh gha k'aogedéh dágeat'ı́ gots'ęhʔǫ́h, dene zhatıe ch'aogeneʔęh, gots'ęh dene ét'ı dezhatıe ts'ę́genıʔá le k'ǫ́ǫ́ nıogénıʔǫ.

Gozhatıe gúlı́h ts'ę́ at'ı́h ts'eedı, azhíı ghǫh agoot'ı mets'edítth'e gha godezhí godlı́h xó, metah tł'a, sáamba chu gonáodhe chu ts'ęhʔǫ́h, dáóndíh názháts'edéh síęh gots'ęhʔǫ́h chu agúht'e egeenıdhe ǫt'e.

Jǫ t'ahsíı ndah naʔedaatł'éh megháádé naxezhatıe kéleh azhą́ǫt'e goxéh dáagódat'ı gogháts'enda gha. Meghǫh gondıe náʔetsı tł'a, atthe tǫ́h gots'ęh á ǫt'e, 1996 Census, dene dagodekeh t'áh goghǫh t'ahsíı egedehtáh ǫt'e, gots'ęh ndéh gha k'aogedéh, GNWT, gondıe kaondíh xágehzha ts'ęh ʔadlá ǫt'e. 2001 Census gogha enagut'e le t'áh medęh dı edaatł'éh ǫt'e. Tanı móóla got'ıę gozhatıe, Mıchıf, mets'ęhk'eh dágondíh, meghǫh dágóodat'ı k'éʔǫ́h megháts'enda gha chu góʔǫ.

Dene Zhatıe Xéh Dágóodat'ı Azhǫh Góghǫʔets'enda

Megháts'ųndá gogha, jǫ 1 k'eh meghǫh edaatł'éh:

- NWT, chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gok'eh dene azhǫh amíı dene zhatıe łę́h ts'ęh agıjt'e geedı
- Ezhı kágedáʔa gotah amíı dezhatıe ét'ı alah kegedadęh, gots'ęh k'ála zhegedítth'e ǫt'e
- Dene dánéht'é k'ála dekǫ́ǫ́ nızhıh dezhatıe kéleh t'áh gogendeh

Dúh gogha k'ála South Slavey gots'ęh North Slavey, dehcho mbáh got'ıe zhatié, gots'ęh dehlǫh dene zhatıe ełenahch'a ǫt'e gok'ǫ́ǫ́ gogházenda íle. Enáke gogha nıdé, Inuktıtut zhatıe xéh,

Inuvialuktun gots'ęh Inuinaqtun thela xó chu, enáke dágenéht'é Nunavut ndéh k'eh nágedéh xó megho̜h gotah thela íle t'áh o̜t'e.

Dı káodaatł'éh gots'ęh kagoot'ı ghááde á amíı dene k'ę́ę́ gogendeh geedı o̜t'e égodaat'ı, tanı gedet'e ʔı́neh agenéht'é á demo̜ gots'ęh dezhatıe egogedíiʔo̜, gots'ęh k'ála dezhatıe egedítth'e geedı. Ezhı gotah ło̜ agenéht'é á dekǫ́ę́ nızhıh zhet'áh gogendeh geedı. Gotah chu úútł'íé gúlı́h kéodat'ı t'áh o̜t'e. Amíı demo̜ gots'ęh dezhatıe egogedíʔo̜, gots'ęh amíı dekǫ́ę́ dezhatıe t'áh gogendeh, goxéh gúlı́h ts'ę́ agodą́ndıh kéodaat'ı agújá. Ezhı edıhtł'éh k'eh méodaat'ı gogháádé, dene zhatıe xéh káts'edáʔa ghááde kí ełégú̜ht'e íle. Tłı̨cho̜ zhatıe goxéh kaodą́ndıh cho íle, kaondíh xó, Degíe zhatıe xéh úútł'íé ts'ę́ę́ agodą́ndıh geedı.

Káodaatł'éh 1. Gozhatıe ghááde dene kágedáʔah ke, gots'ęh dene zhatıe ts'ę́ę́ adą́ndıh (SCOL: Zhatıe gha egedáatth'ı́ ts'ęh o̜t'e)

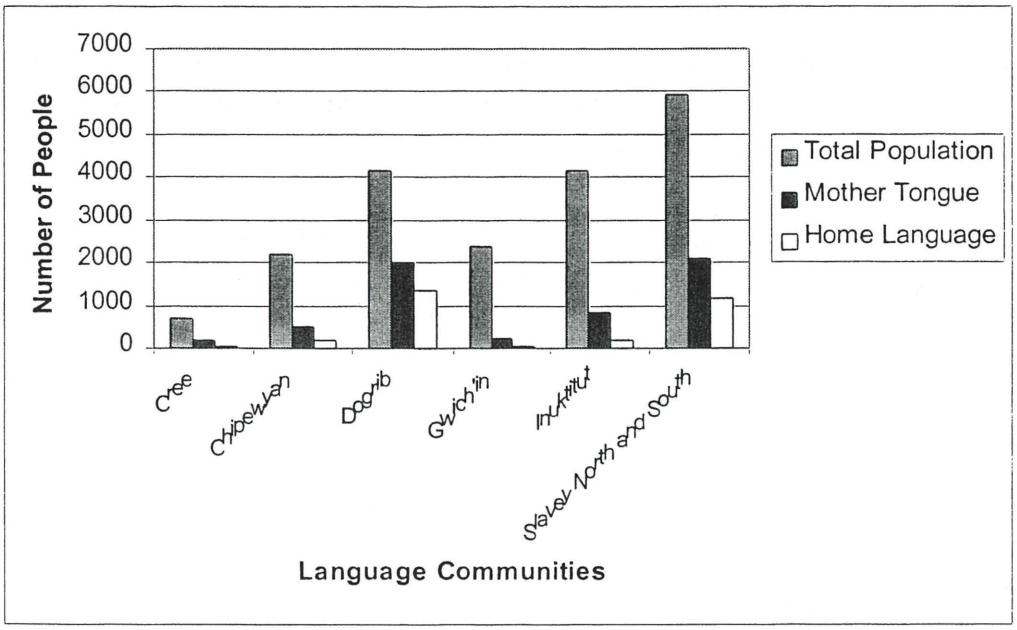

Káodaatł'éh 2 k'eh dene goghayé ełenahch'a o̜t'e gotah, dágenéht'é k'ála dezhatıe t'áh gogendeh égodaat'ı. Kǫ́tah azho̜h ełégú̜ht'e le xó, dene k'ónıa a hıdıh dezhatıe egedetsı̨ égodaat'ı. Zhatıe kádáʔa gogháádé chu, dene k'óni, amíı k'ála dezhatıe t'áh gogendeh sı́ęh, ʔǫhnda gok'ę́ę́ agodenéhzú̜ gogendeh íle geedı o̜t'e.

Káodaatł'éh 2. Dene ʔǫhndah, dene k'onıa chúh gozhatıe xéh gúlįh agodǫndıh (SCOL: gots'ęh ǫt'e)

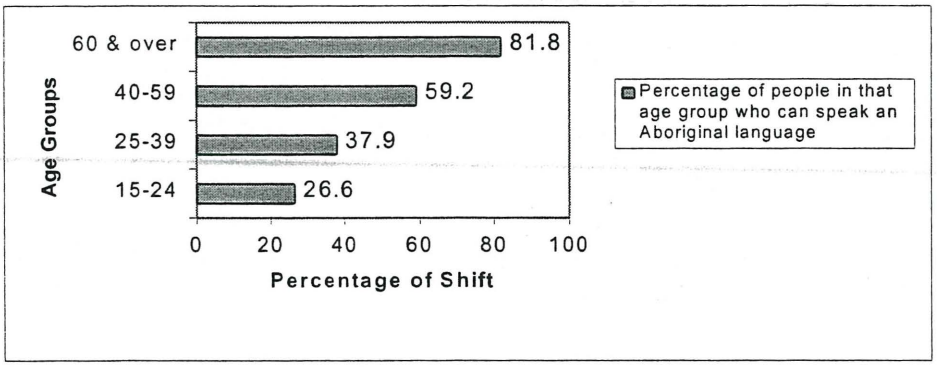

Káodaatł'éh 3. Dı k'eh gokǫ́ę́ tah dene zhatıe t'áh agoot'ı égodaat'ı. Kǫ́ę́ agodatséle zhágóla gotah dene kéleh łǫ a dekǫ́ę́ dezhatıe t'áh gogendeh égodaat'ı (85%). Kǫ́ę́ gocho gogha dene łǫlea á dekǫ́ę́ nızhıh dezhatıe t'áh gogendeh (kájene 50%).

Káodaatł'éh 3. Łíé dılatth'ę honǫ ts'ęh dene kéleh, amíı dekǫ́ę́ chu, eghálaʔeda k'é chu, edıhtł'éh kǫ́ę́ nızhıh chu dezhatıe t'áh gogendeh (Labour Force Survey: gots'ęh ǫt'e) eghálaʔeda gotıę gogedıhtáh ghááde agoodı.

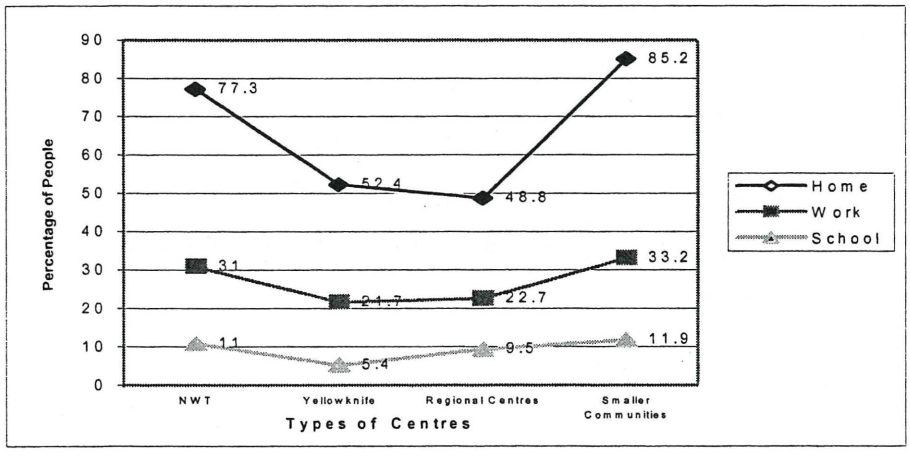

T'ahsíı edaatł'éh 3 ghááde chu, gokǫ́ę́ a dene zhatıe goʔǫh met'áh ats'et'ı. Kǫ́ę́ agodatsélea gotah xó, eghálaʔeda k'eh, (33%) zǫh ǫt'e, eghálaʔeda k'eh móóla zhatıe a deʔǫh anádéhtse

agóhndı ǫt'e. Edıhtł'éh kǫ́ǫ́ nızhɻh chu, séé dene łǫlıa á dene zhatıe t'áh ageet'ɻ (5 gots'ęh 12%) gots'ǫ́ zǫh. Dı dágóhndı tł'a dene k'ónıa łǫ gedet'e le á dene zhatıe t'áh gogendeh éláóndíh, kaondíh xó, edıhtł'éh ts'ǫ́ ageet'ɻ t'ǫ́h dene zhatıe t'áh ageet'ɻ gogha gogéhʔǫ le láagǫ́ht'e láóndíh.

Amíı dúle dene k'ǫ́ǫ́ egedetł'éh, gots'ęh zhek'eh zhagehtı gha chu dúle agɻɻt'e łǫ gedet'e le. Dene łǫlıa á dúle kageet'ɻ, azǫh thah t'ǫ́h dene k'ǫ́ǫ́ ets'edetł'éh t'áh agoat'ʃ ɻlé xó.

Azhǫh t'áh gogha nıdé tł'a, NWT, chık'éh ts'ę ndéh góʔǫ gogha gozhatıe kéleh ǫt'e ghǫh úútł'íé ts'ǫ́ǫ́ agodǫ́ndıh, gots'ęh dene k'ónıa gotah dene zhatıe t'áh úútł'íé zhuye agodǫ́ndıh. Dene zhatıe nane chu gogha ká dúwé olí láagódat'ɻ. Ndéh aodacho gotah nıdé, NWT, gotah zǫh godlɻh á zhatıe dı k'ǫ́ǫ́ kádáʔa thela t'áh agǫ́ht'e. Hıdıh meghǫh t'ahsǫ́ǫ́gots'eleh le nıdé, dı zhatıe goch'a ts'íʔedéh gha ǫt'e.

Móóla Zǫhłɻ gots'ęh Móóla Zhatıe ts'ęhk'eh Dágondíh Gogháts'enda

Ndéh azhǫh goteh gogha nıdé tł'a, móóla zǫhłɻ zhatıe natse ǫt'e, 6.6 mıllıǫ́ agenét'é a gozhatıe ǫt'e geedı, gots'ęh azhǫh got'áh ndéh aodacho gok'ek,105 mıllıǫ́ á ezhı zhatıe t'áh gogendeh ǫt'e. NWT, chık'éh ts'ǫ́ ndéh góʔǫ gogha nıdé, 3000, taı lemíl agenéht'é á móóla zohłɻ zhatıe t'áh gogendeh gha dúle geedı. Kagondíh xó, móóla zǫhłɻ gha łúlı dılatth'ę honǫ (900) agenéht'é á ezhı zhatıe á gozhatıe kéleh ǫt'e geedɻɻndí, ezhı gotah taı dılatth'ę honǫ zǫh á dekǫ́ǫ́ zhet'áh gogendeh geedı. Ezhı dánaxóhndı tł'a, tanı ǫǫ́ts'ǫ́ (61%) dekǫ́ǫ́ móóla zhatıe óhłɻ t'áh gogendeh ageejá ndı, ezhı tł'a ká úútł'íé á zhatıe gúlɻh ts'ǫ́ ats'ejá ǫt'e.

Dene kéleh gots'ęh móóla zǫhłɻ got'ɻné chúh móóla zhatıe ts'ǫ́ ageedǫ́ndıh ǫt'e, edets'edǫndah gotah ét'ɻ azhíı dáts'ehʔɻ tah ét'ɻ móóla zhatıe t'áh ageet'ɻ. NWT gogha móóla zhatıe á séé gonatthe theʔǫ ajá ǫt'e. Azhǫh got'áh dene dɻɻ honǫ lemíl (40 thousand) chık'éh ts'ǫ́ ndéh góʔǫ k'eh nádéh, gotah tł'a taı honǫ ǫǫ́ dɻɻ lemíl (34 thousand) á dekǫ́ǫ́ móóla zhatıe t'áh gogendeh ǫt'e.

5. ZHATIE ʔEʔA GHÁÁDÉ NÍTS'ENILA NÁOTSE GHA AZHÍI GHÁÁDÉ MÉGHǪLATS'ĮĮNDÁ OLÍ

Nahxezhatıe azhǫh (móóla zhatıe edęh) goxéh zhuyé aodǫ́ndıh ǫt'e t'áh, azhíı éhsǫ́ goʔets'enáadzáh le k'ǫ́ǫ́ agots'eleh gha dúle sóondı? Azǫh ʔeʔa ghááde gozhatıe ehtth'ı séénıts'enıla xó, gots'ęh zhatıe ghálaʔudá gha t'ahsíı zhágots'éhtsɻ xó, k'éndah zhatıe ghǫh zhuyé agot'ɻ t'áh agǫ́ht'e. Ezhı ghǫh keots'úhʔáh gogha, gozhatıe k'eagenuhtá gha goníʔedǫ́tł'éh, zhatıe ghǫh senagots'uleh gha gondı gogháts'enıla gok'eagenéhtǫ ǫt'e.

Zhatıe Xéhnaots'enǫ́hsáh Azhíı Agóts'eedı

Gozhatıe ghǫh egedáatth'ı́ dené ke, dene gozhatıe goch'a ts'íʔedéh ghǫh séénagodleh gha ts'eedı, t'ahsíı múudẹ́ndıh ǫt'e le keogedéhsháh. Kaondíh xó, gozhatıe ghǫh k'ét'ą́h anagots'eleh gha nıdé, zhatıe sı́ẹh, menadah seeníots'ı́ʔáh ghąądé agots'eleh gha góʔǫ. T'ahsíı sụlái (5) met'áhodéʔá ghąądé agots'eleh gha dúle ǫt'e.

• Dene azhǫh gogha ʔeʔa ghąądé gozhatıe gha ehtth'ı nígú́t'ǫ mek'éodezhǫ ghąądé gots'ádadundí gha edıhtł'éh etsı gha góʔǫ
• Amíı nezụ dezhatıe t'áh gogendeh, t'ahsą́ągendeh godheh gozhatıe dek'ehníʔets'edóotł'éh
• Edets'ı́ k'aots'edéh gotah, satsǫ́ ets'edítth'e gotah, sáamba k'etł'éh gotah megha dáóndıh t'ahsíı ts'uzıh ghálaʔudá
• T'ahsíı k'ı́ı́ eghálaʔeda thela, azhíı k'ı́ı́ met'áh agoot'ı gha, ezhı tah hotıé gozhatıe olá gha k'éʔǫ́h goghálagundá, gokǫ́ı́ nızhıh gogha á séé kagondíh nıdé egenıdhę
• Gozhatıe xéh gonezụ góoʔá gogha menadah séégódlá sı́ẹh, góghoʔets'enda gots'ẹh seenagots'eleh gogha.

Gozhatıe adánádéhtse gogháádé chu á met'áh azhíı dágots'ehʔı gha ndı k'ı́ı́ agots'eleh gha. Dene łǫlıa zǫh nezụ dezhatıe t'áh gogendeh nıdé, k'ála gogendíh t'ǫ́h gozhatıe t'ahsíı k'eh íichu gha á séé met'áhodéʔa ǫt'e, ezhı á agóts'eedı. Gozhatıe nátse lı́h ǫt'e nıdé, k'éʔǫ́h kǫ́ı́ góʔǫ gotah, gokǫ́ı́ nızhıh, eghálaʔeda k'eh, edıhtł'éh kǫ́ı́ nızhıh, met'ah gots'endeh gha ts'ı́ gogháts'enda gha góʔǫ.

Gúlı́h ndéh gots'ẹh gozhatıe azháǫ́t'e sı́ẹh, gozhatıe ts'ı́ı́ adą́ndıh ghǫh k'ét'ą́h anagoguleh gogha edgha dágogı́ı́lá, dı ǫt'e:

- Maorı, New Zealand dene nádéh sı́ẹh 'Language Nests' gıehtsı. Dezǫą edıhtł'éh égogeníhthı godheh, ǫhndah ehdeníé eghálagenda t'áh goghágogenehtẹh gha gogéhła ts'ı́ ageet'ı
- Hawaıı got'ıné chu, edek'ı́ı́ dene k'ı́ı́ daogehthe, geejı chu got'áh gozhatıe k'ét'ą́h adą́ndıh ǫt'e
- Navajo chu gogha, edıhtł'éh kǫ́ı́ ts'ı́ k'aogedhe gha nıgogedı́la, gots'ẹh gozhatıe t'áh zǫh agodı gha edegha gogéhtsı
- Scandınavıa gots'ẹh Sámı kágedáʔa, dendéh k'eh zhatıe ghąądé kágogedénıtł'éh, gozhatıe gha chu t'ahsíı ehtth'ı thela nínıkı
- Mek'áádhı ndéh k'eh chu, Welsh kágedáʔa, nágotse got'áh zhatıe gha dene déhtth'ı níogéniʔǫ, gots'ẹh gokǫ́ı́, eghálaʔeda k'eh, edıhtł'éh kǫ́ı́ chu dezhatıe t'áh agut'ı́ gogha séé dáogehtsıh
- Quebec zhatıe gha ʔeʔa nátse nígenıla, ózhı́ı gotah móóla zǫhłı zhatıe t'áh aguut'ı́ gogha.

Canada goteh dene kéleh gozhatıe deyéh anaodeh gogha dánéht'é xaye gots'ęh á séé nádaogıhthe t'áh ageat'ı ǫt'e. *Toward Linguistic Justice for First Nations* (1990) gots'ęh *Toward A Rebirth of First Nation Lanuages* (1994) ezhı edıhtł'éh ndedhé ǫkı xólı k'eh dı k'ęę á agots'eleh gha góʔǫ agóhndı:

- Megha ʔeʔa ts'ehtsı ghááde, edıhtł'èh nátse chu t'áh dene zhatıe ehtth'ı gogha mek'éodejǫ gots'ęh mets'ádaodedıh gha góʔǫ
- Dene kéleh gogha goníedętł'éh kágedáʔa, gogha eghálagenda gha chu kágedáʔa ke, kaʔehttth'ı ét'ı dene zhatıe ts'ágendı t'áh ageet'ı gha góʔǫ
- Kǫę góʔǫ éhsą dene zhatıe t'áh agoot'ı gha t'ahsíı xohłéh ts'ę k'aogedhe t'áh goghálagenda gha góʔǫ
- Dene zhatıe séé met'áhodéʔa ǫt'e t'áh yundah mets'ehtsıh gogháádé éhsą, atthé t'ǫh gozhatıe ch'ąǫneʔęh t'áh meghǫh dzah edéts'ededíh ılé ghǫh nats'ejíh t'áh agondeh gha
- Edıhtł'éh kǫę nızhıh dene zhatıe k'eh gogháonutęh
- Zhatıe gha menadah segots'uleh t'áh agots'uleh
- Gokǫę nızhıh, kǫtah góʔǫ gotah, ʔǫhndah gots'ęh dene k'onı dene k'ęę ełets'ę gogundeh t'áh zhatıe gots'ę łataedut'áh agųndeh gogha.

Gozhatıe gha ʔeʔa Ndedhé TheʔǪ Méghǫʔets'enda

T'ahsíı ghááde mek'éodíh got'áh, mets'ádagodedıh chu gogháádé á ndéh azhǫh kágodénıla, ıle nıdé chu odı gozhatıe zháhthela sıęh gozhatıe t'áh deyéh anagondeh gha ts'ę goxéh gonezų agoat'ı gha. Canada gok'eh, móóla zǫhłı gots'ęh móóla zhatıe chúh Canada gha ʔeʔa cho, *Constitution Act* (1982) gots'ęh zhatıe ehtth'ı megháts'enda gha ʔeʔa, *Official Languages Act* (1995) á gogha gozhatıe ehxǫʔehndıh gha á ǫt'e. Azǫh ezhı *Constitution Act* ghááde chu dene zǫhłıné t'ahsíı gogha ehtth'ı thela gots'ęh sáamba náhzha ts'ęhk'eh chu gogha t'ahsíı kek'éodezhǫ ǫt'e egogedıhshǫ xó, zhatıe ts'ęhk'eh chu t'ahsíı metah thelá sóondı xó chu, séé kaʔehttth'ı azhíí agóts'eedı kadı íle. Dene kéleh edets'ę k'aogedhe gha níodadhéh t'ǫh zhatıe ts'ęhk'eh azhíı gogha ehtth'ı thela ghǫh nezų menats'edítth'e agondeh gha.

Móóla ndéh kágodénıla, gots'ęh chık'éh ts'ę ndéh kágodénıʔǫ, xáádé zhatıe gha ʔeʔa gedeet'ı ǫt'e, móóla zǫhłı gots'ęh móóla zhatıe á atthe gogha séníogénıʔǫ ǫt'e. Azhǫh got'áh ezhı ʔeʔa t'áh ełégųht'e le. Quebec gogha tł'a ʔeʔa ghááde dezhatıe k'égendíh gha góʔǫ ghááde goghágenda ǫt'e. Chık'éh ts'ę ndéh taı kágodénıla góla sıęh, ʔeʔa gedeet'ı ghááde á dene dezhatıe k'égendíh gha, k'éʔǫh zheghálagenda gha, gots'ęh deyéh anaodeh gots'ę zheghálagenda gha gots'ę góléh ndı ǫt'e. Nunavut dúh gogha dezhatıe ts'ęhk'eh gots'ęh edıhtl'èh kǫę ts'ęhk'eh ʔeʔa thela éghǫʔegenda gha, edahghǫh nátse anageleh gha sóondı.

NWT Gozhatıe Éghǫlaʔuda Gha T'ahsíı Gots'ehtsı

Zhatıe gha goníʔedétł'éh dené gok'eagenéhtǫ gogháádé gots'ęh dene ts'ę́ gogındeh gogháádé, t'ahsíı ghálaʔeda gha t'ahsíı łúlı (9) tł'ah thela ghάádé agots'eleh gha kágıı́la: ʔeʔa gots'ęh edıhtł'éh nátse xohłéh gha, dáóndíh mets'ę́ k'aots'edhe t'áh meghálats'enda gha, megha sáamba thela gogha, zhatıe t'áh dáóndíh dene ts'áts'endı t'áh eghálats'enda gha, dene zhatıe xéh eghálagenda gha ts'ę́ gogháonetęh t'áh dene séénıots'íhdéh gogha, zhatıe k'eaneta gots'ęh mek'eh t'ahsíı gots'ehtsı gha, zhatıe ghǫh gogháonetęh gogha, zhatıe ghǫh gondı káts'ele gogha, mek'eh gondı íichu gots'ęh satsǫ́ ghάádé meghálaʔeda gogha. Ezhı t'ahsíı łúlı káʔela k'eh eghálaʔeda gha nıdé dı éhsą́ k'ę́ę́ agots'eleh gha góʔǫ.

A. ʔeʔa gots'ęh edıhtł'éh nátse xohłéh gha: Séé gonezų got'áh gozhatıe ghǫh seenagots'eleh gha nıdé, zhatıe gha ʔeʔa theʔǫ, zhatıe ghάádé káts'edáʔa gok'éodezhǫ gha góʔǫ, gondéh k'eh xáádé gonáodhe ǫt'e k'ę́ę́ edets'edęndah gha chu góʔǫ. Zhatıe gha ʔeʔa nátse oʔá t'áh ndéh gha k'aogedhe, k'aodhe gha eghálaʔeda gogéhła chu zhatıe ghάádé dene ts'agundı gogha. Séé gonezų got'áh ezhı zhatıe gha ʔeʔa chu, zhatıe ts'ęhk'eh azhíı ehtth'ı got'sęh elı góhndı, gots'ęh azhíı séé ghálats'enda gha góʔǫ, azhíı gok'eh dágóla t'áh agǫ́ht'e gha chu góhndı, gots'ęh odı zhatıe ts'ęhk'ęh gonezu goxéh eghálats'ındá le nıdé, goch'á t'ahsíı t'ą́h gogıı́tǫ́, gots'ęh séénaoguleh gha t'ahsíı k'ę́ę́ eghálagenda geedet'ı gha chu góʔǫ ǫt'e. Dı chu deʔǫ́h met'áhodéʔá ǫt'e, edıhtł'éh kǫ́ę́ chu zhatıe ts'ęhk'eh gogha t'ahsíı ehtth'ı thela keogedıhshǫ gha góʔǫ ǫt'e. ʔeʔa nezu eghálaʔenda t'ą́ą́ts'ę́, zhatıe ghǫh kek'éoduzháh gogha zhatıe deyéh anaodeh gogha, dene goxoʔegehndıh gogha káogule t'áh zhegha egedóotth'ı́ t'áh agoguleh geedı.

B. Dáóndíh mets'ę́ k'aots'edhe t'áh meghálats'enda gha: Zhatıe t'áh deyéh anagots'eleh gha nıdé, edıhtł'éh megha thehchú ghάádé gonezų meghálats'enda gha góʔǫ. Amíı gozhatıe azhą́ǫt'e síęh chu got'áhodedhı t'áh metah dágots'eleh gha góʔǫ geedı gha chu góʔǫ. Gozhatıe ghǫh chu azhíı k'éodezhǫ ghάádé chu séé gonezų zhatıe gha segodleh gha góʔǫ. Zhatıe ghálaʔeda égonídhe tł'ą́hxą mexéh dágoot'ı gots'ęh mexéh odı góʔǫ gogháts'enda t'áh agoot'ı gha chu góʔǫ.

C. Megha sáamba thela gogha: Zhatıe xéh séé ká gots'ę́ suh meghálats'undá gogha sáamba thela t'áh agoot'ı gha góʔǫ. Ndéh gha k'aogedéh chu zhatıe kádáʔa goxéh nígıdéh ghάádé, odǫh zhatıe gha sáámba ets'enıdé xéh gots'ágendı gha chu dúle. Amíı gozhatıe azhą́ǫt'e síęh, zhatıe xéh eghálagunda gogha, ts'aták ezhı gha sáamba olá t'áh séé ká gots'ę́ zhatıe ghálagundá gogha.

D. Zhatıe t'áh dáóndíh dene ts'áts'endı t'áh eghálats'enda gha: T'ahsíı ózhíı got'áh dene gha eghálats'enda łǫ ełenahch'á kádáʔa ts'eet'ı gots'ęh gogha ts'at'áh thela gha chu góʔǫ, amíı dene

k'ę́ę́ gogendeh gots'ęh amíı łǫ́ gedeet'e le dezhatıe t'áh gogundeh gogha, gondéh k'eh gogha a k'ǫ́ǫ ageedı. Dı k'ę́ę́ dene gha eghálats'enda gha, azǫh gozhatıe ǫkı gúlį xó kí ełę́gǫ́ht'e.

E. Dene zhatıe xéh eghálagenda gha ts'ę́ gogháonetęh t'áh séénıots'íhdéh gogha: Zhatıe t'áh eghálaʔeda nuzǫ́ gogha, dene łataegehtıh-łataegedetł'éh, gots'ęh dene zhatıe gogháogenehtęh ke chu nezu gogháonétǫ́ agįįt'e gha góʔǫ. Eghálaʔeda gogha nezų ǫt'e geeduťį ts'ę́ gogháonetęh gha chu góʔǫ. Amíı gozhatıe gúlįh ǫt'e gogháogenetęh ke agįįt'e chu, ezhı dene gozhatıe egogeedúʔáh egenıdhę nıdé chu, gogha dúle t'áh agǫ́ht'e agots'íhthę gha chu olí geedı.

F. Zhatıe k'eaneta gots'ęh mek'eh t'ahsíı gots'ehtsį gha: K'éndah zhatıe tah gok'eaneta gots'ęh zhatıe k'eh nagots'ehtsį t'áh agoot'į gha góʔǫ. Ezhı eghálaʔeda tah gozhatıe dek'ehníʔıts'edętł'éh, metah chu zhǫt'ǫ́h gozhatıe aot'é, t'ahsíı ózhíı ts'uuzıh edıhtł'éh gots'ęh met'áhodudhı gha t'ahsíı zháxóléh, gots'ęh t'ahsíı k'óni nats'uuzıh gha k'éʔǫ́h meghálaʔudá t'áh agóot'é. Ohndah ke, gots'ęh amíı zhatıe egogeedįhshǫ got'áhodudhı t'áh ezhı goghálaʔudá.

G. Zhatıe ghǫh gogháonetęh gogha: Odįníh zhatıe húle adąndıh, gots'ęh dene łǫ chu zhatıe łę́h t'áh gogendeh le nıdé, edıhtł'éh gogháonetęh tah thela gha góʔǫ. Dene got'įę gots'ęh amíı zhatıe ghąądé łǫ gedeet'e le síęh, dezǫą edıhtł'éh kǫ́ę́ égogeníhthı godheh, gots'ęh edıhtł'éh ghǫh enats'įį́t'é gots'ę́ zhatıe ghǫh gogháonetęh gogha ts'aťáh gogehła gha góʔǫ. T'ahsíı ełenahch'á metah ǫ́t'e t'áh zhatıe gogháonetęh gha dúle, gozhatıe kéleh ǫt'e gok'ę́ę́, gozhatıe ǫkı ǫt'e gok'ę́ę́, ezhı zhatıe t'áh zǫh gots'endeh gha nígogįdhah gok'ę́ę́, gots'ęh zhatıe ǫkı t'áh gogháonetęh t'áh chu gok'ę́ę́. Got'į chu zhatıe ghǫh gogháonetęh t'áh chu agoot'į gha dúle, kaondíh ghąądé, gok'ǫ́ę́ nágotse t'áh zhet'áh gogendeh gogha. Zhatıe gogháogenehtęh geelį chu ehttth'ı gok'ę́ę́ gogháonétǫ agįįt'e gha chu góʔǫ, ezhı gha edıhtł'éh gįįtǫ́ gha chu góʔǫ.

H. Zhatıe ghǫh gondı káts'ele gogha: Zhatıe t'áh ts'ę́ę́ agodąndıh, gots'ęh zhatıe chu met'áh agoot'į cho íle xó, gonáodhe ghǫh chu k'ála dádéhtł'íé met'áhodéʔá ǫt'e ghǫh gotah kats'eedı gha góʔǫ, dene zhánazheh kagóts'eedı gha góʔǫ. Zhatıe xéh chu dúh dzene gotah dágoot'į gotah menıots'įhthı gha chu ǫt'e, kǫ́tah chu zhatıe égodaat'į gha chu góʔǫ. Amíı dezhatıe t'áh gogendeh séé góts'uʔį gha gok'ę́ę́ ageedı gha chu góʔǫ, gots'ęh amíı k'ǫ́ǫ zhatıe egogedíʔáh t'áh ageet'į gots'ádagodı t'áh agoot'į gha chu góʔǫ, goghǫh náʔetsedló, gots'éts'įndį gha chu góʔǫ íle.

I. Mek'eh gondı íichu gots'ęh satsǫ́ ghąądé meghálaʔeda gogha: Dúh dzene gotah dágoot'į ghąądé zhatıe t'áh agoot'į gha góʔǫ. Kǫ́tah mek'eh gondı ets'edítth'e, mek'eh edıhtł'éh gondeh ghát s'enda, gondı edıhtł'éh, gots'ęh t'ahsíı gúlįh chu ghąądé gondı nátsį chu ts'ádagodedıh gha chu góʔǫ. Gozhatıe t'ahsíı k'eh úúchuh gogha, satsǫ́ t'áh, edaatł'éh chu ghąądé, ndéh edıhtł'éh

íichu éhtah zhegha seegeleh ghááđé agoot'ı gha chu góʔǫ. Gondı gíhchu got'ıné chu gogháonetǫh gha gots'ádagodendıh gha chu góʔǫ.

Zhatıe ts'ǫhk'eh nágotse anagots'eleh gha ts'ǫ́ dágots'eleh gha góʔǫ ts'eedı ghááđé á, odı séé gonezų gogháts'enda ghááđé dı goghálats'enda nıdé, gots'ǫh dı t'ahsíı nechá ghálaʔeda gha ts'ǫh t'áhsíı ndah zǫh á ǫt'e keots'edıhshǫ ghááđé agoot'ı nıdé, zhatıe nátse anagots'eleh gha, k'éʔǫ́h met'áh gonezų agoot'ı gha geedı.

6. GOZHATIE GHA ʔEʔA ǪT'E MEGHǪHʔETS'ENDA: SÍ EGHÁLAʔENDA ǪT'E ?

Ezhı gha goníʔedǫ́tł'éh ke, NWT gha gozhatıe gha ʔeʔa ndee, *Official Languages Act*, gots'ǫh meʔǫ́h thane ʔeʔa, gots'ǫh edıhtł'éh nátse azháǫ́t'e ghágųundá ghááđé zhatıe gha azhíı thela, dáóndíh meghálaʔeda gogháguundá góts'edı̨ndí ǫt'e. Dáodacho t'áh goghálats'enda gha dúh ats'edı̨ndí síǫh ghááđé zheghágı̨ndá ǫt'e. Dı edıhtł'éh edaatł'éh gogha, egedéhttth'ı gha goníʔedǫ́tł'éh azhíı goghágı̨ndá gots'ǫh zheghǫh dáʔegenıdhę, t'ahsíı taı kágı̨la ǫt'e: ʔeʔa ndedhé, t'ahsíı ts'ǫ́ k'aots'edhe t'áh goghálats'ǫnda, gots'ǫh zhatıe t'áh eghálaʔeda gha nígots'énıʔǫ gots'ǫh met'áh gots'ágodı gha ǫt'e.

NWT Gozhatıe Gha ʔeʔa Éghoʔets'enda

NWT gozhatıe gha ʔeʔa theʔǫ, *NWT Official Languages Act*, dene kéleh gozhatıe, gots'ǫh móóla zǫhłı gozhatıe, móóla zhatıe chúh k'éodezhǫ t'áh séé met'áhodéʔá ǫt'e. Kaondíh xó, dı t'ahsíı nane t'ah kanádéhtse le láhxót'ı:

- Zhatıe ts'ǫhk'eh t'ahsíı ehttth'ı ǫt'e gogha kádezhe, azhíı agóhndı
- Zhatıe kádáʔa, mets'ǫh azhíı ehttth'ı gots'ǫ́ andeh gha, azhíı gok'eh dagóla gha, séé kaʔehttth'ı mek'éodezhǫ le, denendéh k'eh dene zhatıe zháhthela xéh á séé kagondíh
- Ezhı ʔeʔa ghǫh chu, amíı éhsą́ gok'eh dahgóʔǫ t'áh ǫt'e gha
- Azhíı k'eh ʔeʔa eghálaʔenda ats'eleh gha

Gozhatıe gha kexoʔedıh ts'ǫh eghálaʔeda dahk'é, Office of the Languages Commısıoner, chu kanáodéhtse le. T'ahsíı ndah ghǫh lǫ́ht'e agǫ́ht'e, metah tł'a zhatıe ghǫh t'ahsíı ehttth'ı gogha thela gúlı̨ chu nátse le t'áh agıehndı, gots'ǫh zhatıe gha kehxoʔǫhndıh dené ezhı zhatıe gha ʔeʔa theʔǫ, *OLA*, ghááđé eghálaʔenda gha megha kanádéhtse íle ǫt'e. Zhatıe gha kexohʔehndıh dené chu zhatıe ghǫh dánagǫ́ht'e olí gónagóhndı xó, gogha ek'éteʔet'a dené ke, zhek'eh t'ahsą́ąnagededı le t'áh agǫ́ht'e. Zhatıe gha k'exoʔehndıh dené chu zhatıe gha kexoʔehndıh t'áh at'ı̨, gots'ǫh zhatıe chu ʔǫndah zhahtsıh t'áh chu eghálaʔenda ǫt'e, ezhı aıłah got'áh edǰgoʔǫ́h godıchá t'áh eghálaʔeda megha thela chu t'áh, nezu goghálats'enda gha godezhí godlı̨h agǫ́ht'e. Zhatıe gha dene theda chu azhíı k'ǫ́ǫ́ k'egoʔah gha góʔǫ, gots'ǫh eghálaʔeda ts'ǫhk'eh azhíı séé

mek'eh dahgóla gha chu góʔǫ, góghǫhʔets'enda gha góʔǫ. Zhatıe gha dene egedéhttth'ı gonıʔets'edęnıtł'éh nıdé, íle nıdé chu zhatıe gha eghálaʔeda k'é nígųt'ǫ nıdé, ezhı chu goghǫh náʔets'enıdé gha góʔǫ.

Azǫh ezhı *Educatıon Act* (1995) dene zhatıe gozhatıe kéleh ǫt'e, gots'ęh dene zhatıe enagots'edíʔáh gha, gogháonetęh gha aogíhthę, kaondíh xó, metah ageedı gogháádé á dene zhatıe gogháonetęh t'áh agoot'ı. Dáondíh t'áh agoot'ı gha geedı, edı goʔǫh t'ą́h goıtǫ́ láondíh ǫt'e, dúh gots'ę́ sáodąnde gots'ęh kéʔenéht'é le got'áh á dene zhatıe gogháonetęh t'áh agoot'ı ǫt'e goodı.

Dene zǫhłıne edets'ę́ k'aogedhe gha edıhtł'éh xohłéh ghąádé éhsą́h dene gozhatıe, gots'ęh dene gonáodhe ts'ęh t'ahsíı ehttth'ı ǫt'e gogha thela mek'éodezháh gha. Zhatıe gha ʔeʔa, *OLA*, ezhı goch'aʔedętsı gha íle xó, dene zǫhłıne azhǫh gozhatıe ts'ęh t'ahsíı ehttth'ı gogha nı́ı́zha ǫt'e gogházenda t'áh gots'ádagedęndıh gha dúle.

Mek'eagųt'e gha Edıhtł'éh gots'ęh Megháádé Eghálats'enda gha Edaatł'éh

Ndéh gha k'aogedéh ke, ʔeʔa ghąádé zhatıe thela gha goʔedıhtł'éh xólı ǫt'e síh, GNWT's Offıcıal Languages Polıcy kadı, dene azhǫh gogha, k'aodhe ts'ęh eghálaʔeda gogéhła, gots'ęh gots'ágendı gha eghálagenda t'áh agoot'ı nıdé, ʔeʔa ghąádé zhatıe thela ǫt'e t'áhodedhı ghąádé chu ageet'ı gha góʔǫ ndı. Mek'éagųt'e gha edıhtł'éh k'eh chu amíı k'aodhe gogha t'ahsíı ghálaʔeda gha egedéhttth'ı, gots'ęh k'aodhe gha k'eogeʔah gha gogéhła chu edıhtł'éh k'éagıı́t'e gha gozí dek'ehʔedaatł'éh ǫt'e. Edıhtł'éh kǫ́ę́ gogha k'aodhe ndéé menıʔedętł'éh mek'eh dahgóʔǫ t'áh ezhı edıhtł'éh ghąádé agoot'í gha k'egoʔah gha ǫt'e. Meʔǫh thane k'aodhe ndéé gonıʔedętł'éh ke chúh azhíı ts'ę́ k'aogedhe gogha chu kaogíhthę gha góʔǫ.

Ezhı *Offıcıal Languages Guıdelınes Manual,* gozhatıe ts'ęhk'eh megháádé agoot'ı gha edıhtł'éh ǫt'e síęh, azhíı k'ę́ę́ eghálaʔeda ghąádé gots'ágendı gha gots'enıhthę edaatł'éh. Odı, gots'ęh edıhtł'éh ghálaʔeda k'é chu gogha, ʔeʔa ghąádé gozhatıe thela t'áh agoot'ı gha góhndı ǫt'e. Edıhtł'éh k'eh łataʔedatł'éh, t'ahsíı ghǫh gondáʔadı edıhtł'éh etsı, gots'ęh t'ahsíı edaatł'éh deghádéla ghǫh chu agóhndı ǫt'e. Ezhı, Guıdelınes, megháádé eghálats'enda gha edıhtł'éh ǫt'e, ndéh gha k'aogedéh síęh, zhatıe zháhthela t'áh agoot'ı gha chu dúle, dene gondáageedı t'áh chu agųht'e gha góʔǫ ndı. Ezhı ghǫh dene gondáageedı síęh, 'actıve offer' gıehndı ǫt'e.

Gozhatıe náah egedáatth'ı́ ke, k'aodhe gha eghálaʔeda kágodénıla k'é, k'aodhe gha k'eogeʔah k'é, ezhı edıhtł'éh ǫkı xólı ghąádé ageet'ı cho íle lǫh k'eogíhʔǫ. K'aodhe ke chu, GNWT, gozhatıe k'éogedézháh azháǫ́t'e, odı ezhı zhatıe t'áh agoot'ı gha góʔǫ, dúwé kaogı́hthę. Ezhı 'actıve offer' gógeedı gha senıogénıla íle. Kagondíh ghąádé á, k'aodhe gha eghálaʔeda godahk'é, zhatıe gha ʔeʔa theʔǫ, edıhtł'éh nátse xólı, megháádé chu eghálats'enda gha edaatł'éh chu ts'ę́genıʔá le

láagódát'ı. Ndéh gha k'aodhe gha eghálaʔeda zháhthela łǫlıa zǫh á gozhatıe ehttth'ı thela t'áh agoot'ı gogha segogíá ǫt'e. Ezhı Specıal Commıttee geelı dágeedıındí tł'a, *OLA*, séé met'áh agoot'ı égots'eníhthı gogha nıdé, ezhı edıhtł'éh ǫkı, Polıcy gots'ęh Guıdelınes megha kanádéhtse le geedı.

Dáóndíh Meghálats'enda gha T'ahsíı Gots'ehtsı

Zhatıe gha ʔeʔa ndedhé, *OLA*, ts'ę́ k'aots'edhe gha síęh, ʔeʔa zhágíhtsı goʔeghálaʔeda dahk'é á ezhı ts'ę́ k'aogedhe, kí k'aodhe łíé zǫh íle. ʔeʔa gúlíh zháhxólı gha nıdé, zhegha k'aodhe łíé kágehtéh t'áh zhegha k'aodhe elı t'áh agoot'ı ǫt'e. Edıhtł'éh kǫ́ę́ gha k'aodhe ndéé, k'aodhe ke edıhtł'éh gıehtsı á ts'ę́ k'aodhe elı, ʔeʔa xólı ts'ę́ k'aodhe íle. Ezhı zhatıe gha, Languages Commıssıoner chu, zhatıe náh dágogeleh gha dúle k'aodhe ndéé agóhndı xó zhek'éagıt'e agoleh gha dúwé ǫt'e. K'aodhe gha eghálaʔeda gok'é, gots'ęh k'aodhe gha k'eogeʔah gok'é łǫ gotah á zhatıe náh agoot'ı t'áh agǫ́ht'e. Ezhı eghálaʔeda dahk'é azháǫ́t'e łǫ chu á zhatıe t'áh agoot'ı gha dene ke ʔenıʔegedénıtł'éh, xó eghálaʔeda aetsélıa ǫt'e, goʔeghálaeda kéleh ʔéenıla, gots'ęh kadéhtł'íé met'áhodéʔá le. Edıhtł'éh kǫ́ę́, gonáodhe, eghálaʔeda gha agııt'e, ECE, á zhatıe azhǫh gha sáamba ts'ę́ k'aogedhe. Ezhı eghálaʔeda azhǫh gotah á zhatıe ghǫh dágoot'ı gha gots'ę́ góléh t'áh agǫ́ht'e, łǫ́ lıh á eghálaʔeda ełeteh thela lágondíh. Dı gok'ę́ę́ eghálaʔeda ts'ęhʔǫh azhíı ts'ę́ k'aots'edhe gha nats'edéhzha gha dúwé k'ę́ę́ agǫ́ht'e, ezhı t'áh Specıal Commıttee geelı ke, gozhatıe ghǫh keogedúʔáh gha, meghǫh t'ahsíı edaatáh náguhtsı́ gha gogha godıızhí t'áh agóıt'é.

Gozhatıe k'eh goní ts'ęhtsı gha nıdé, gozhatıe azháǫ́t'e got'ıę́ á séé gogháádé agoot'ı t'áh éhsą́h gonezų zhatıe gha séníaots'ıʔáh gha ǫt'e. Dúh dágoot'ı t'áh goghálagenda ǫt'e, kí amíı gozhatıe ǫt'e godęh agoot'ı t'áh agoot'ı.

Menatthé Seníots'ı́ʔáh gots'ęh Meʔedıhtł'éh K'éts'endíh

Gozhatıe ehttth'ı níts'enıla ǫt'e, séé melǫh gots'é dáóndíh meghálagoʔeda gha megha t'ahsíı theʔǫ íle, 1980's t'ǫ́h gots'ęh zhatıe éghǫhk'eaneta taonét'e á ezhı gok'ę́ę́ zhatıe gha séníots'úʔáh ts'edındí xó k'ála húle. Zhatıe ghǫh dánagóot'é ndéh gha k'aogedhe kagóts'edındí xó chu, kí azhǫh ełek'ę́ę́ nágedetth'ę t'áh zhek'eh gots'ę́ t'ą́h naogendeh le. Ndéh gha k'aogedéh goʔeghálaʔeda k'é káodénıla gots'ęh k'aodhe gha k'eogeʔah ke chu, łíé xaye azhíı ghálagenda gha goʔedıhtł'éh k'eh, zhatıe t'áh agoot'ı, zhatıe t'áh azhíı ts'ę́ aegenıdhę metah thela íle ǫt'e. Ełexéh meghǫh eghálats'ęnda le gots'ęh sáodéhthah megha séníaots'ı́ʔáh le got'áh, ndéh gha k'aogedhe gogha, zhatıe kaodacho t'áh gogha met'áhodéʔá le góhndı éláóndíh. Ndéh gha k'aodhe, GNWT, 1999-2000 ekúh ghayé, zhatıe kádáʔá azhǫh gok'éhxa náogehndíh t'áh, gozhatıe

t'áhodudhı gogha edıhtł'éh zhahxólı ı́lé, gondéh k'eh zhatıe t'ą́ą́ts'ę́ t'ahsą́ą́got'ı nıdé, ezhı zhatıe gha t'ahsíı gıehtsı t'áh agoot'ı ǫt'e.

T'ahsíı menatthe segots'ehʔı́h, nezų chu eghálaʔenda gha nıdé, dádenéhzú meghálaʔeda gha méghǫʔets'enda, gots'ęh mesáamba t'áh chu nezų eghálats'ęnda metah thela gha góʔǫ. Kaondíh xo, ndéh gha k'aogedéh, sáodéhthah naodedheh ezhı ghǫh edıhtł'éh nágehtsı́ le t'áh, dehséé kaodenéhzú met'áh agoot'ı ét'ı, mek'éodejǫ le. Azhíı dáts'ı́ı́lá zǫh gogházenda, azhíı dáts'ı́ı́lá ts'ęhʔǫ́ dágújá gogházenda íle, ezhı t'áh odınjh éhsą́ deʔǫ́h nezų met'áh agoot'ı mek'éodezhǫ le t'áh mets'edítth'e gha godezhí ǫt'e.

Megha Sáamba Thela

1985 t'ǫ́h gots'ęh á Canada–NWT Cooperatıon Agreement, ndéh gha k'aodhe mendedhé gots'ęh chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gha k'aodhe, ełexéh senıogénıʔǫ ghá́ádé á łíé xaye gogha káhjene 3.3 mıllıǫ́ sáamba dene zhatıe gha thela, gots'ęh 2.0 mıllıǫ́ sáamba móóla zǫhłı zhatıe gha thela ajá. Ezhı gozhatıe gha sáamba nıízha t'áh á k'éndah zhatıe t'áh eghálats'enda gha gots'ą́ndı ǫt'e, k'éʔǫ́né met'ah gogha eghálats'undá gogenıhthę ǫt'e.

Móóla zǫhłı zhatıe gha gosáamba thela síęh, ndéh gha k'aogedéh eghálaʔeda kágogedénıhła, móóla zǫhłı zhatıe t'áh agoot'ı gha ts'ę́ mek'egodhı. Dene kéleh gozhatıe gha sáamba ǫt'e tł'a, łataʔegehtıh-łataʔegedetł'éh dené gogháonetęh gogha, gots'ęh ezhı k'ę́ę́ eghálagenda gha ts'ę́ chu, gots'ęh edıhtł'éh kǫ́ę́ gogháogenehtęh geelı gha ts'ę́ gogháonetęh gogha, gots'ęh dene zhatıe gha edıhtł'éh zháts'íhtsı gha ts'ę́ chu, gots'ęh dene zhatıe t'áh gondı ets'udéhttth'ǫ ghálaʔeda ts'ę́ ezhı sáamba k'egodhı ǫt'e. Xaye łǫ gogha á GNWT edegha Language Bureau agogı́hthı́ ı́lé, dene łataʔegehtıh-łataʔegedetł'éh, gots'ęh t'ahsíı ts'uuzıh gogháląenda got'áh, k'aodhe gha eghálaʔeda dahk'é zhágóla gots'ágendı t'áh ageat'ı, dene zhatıe gha sáamba łǫ chu Language Bureau gots'ę́ ajá ı́lé ǫt'e. Sáamba nane, łą́olí á kǫ́tah zhatıe náh eghálagenda gogha ı́lá t'áh aɹt'é. Dúh thale gots'ęh á, zhatıe ghá́ádé kǫ́tah góla goxéh seegódlá ghá́ádé gogha sáamba t'áh deyéh godlıh anagújá ǫt'e. Zhatıe gha seegódlá ghá́adé zhatıe ghálats'enda gha sáamba ǫt'e, metah kǫ́tah zhatıe ts'ęhk'eh k'eogeʔah gha chu ǫt'e.

K'aodhe ke, GNWT, łíé xaye gogha káhjene 6.5 mıllıǫ́ sáamba dene zhatıe ghálaʔeda gha ts'ę́ agehʔı. Dúh xaye gogha 8 mıllıǫ́ sáamba ǫ́ǫ́ts'ę́ ajá. Ezhı k'aodhe ts'ęh sáamba at'ı káhjene azhǫh godlıh á ndéh ghá́ádé edıhtł'éh kǫ́ę́ gots'ę́ k'aogedhe (DECs) zhet'áh dene zhatıe gogháogenuhtęh gogha gots'ę́ ajá ǫt'e. Móóla zǫhłı gogha nıdé tł'a, godezǫą edıhtł'éh kǫ́ę́ ts'ę́

at'ı sıęh, gok'eh náogęhndíh t'áh agoot'ı, gots'ęh gozhatıe t'áh gogháogenuhtęh gogha nıdé, ndéh gha k'aodhe ndedhé gots'ęh łíé xaye gogha łíé (1) mıllıǫ́ sáamba gots'ę́ níazheh.

Zhatıe gha egedáatth'ı́ ke, goghǫhnıgededíh gok'ę́ę́ á 2000-2001 ezhı ghayé gogha, dene zhatıe 2.5 mıllıǫ́ sáamba, t'ahsíı gúlı́h ts'ę́ mek'egoʔıdhe lǫh geedı. Dúh gogha ezhı edıhtł'éh kǫ́ę́ gogha k'aogedéh (DECs) dúle kageet'ı xó, zhatıe náh egedáatth'ı́ ke kagoot'ı ts'ádagedęndıh íle, dezǫą gotah dene zhatıe t'áh úútł'íé zhuyé agodąndıh gogházenda gogháádé á ageedı.

Ndéh gha k'aogedéh, GNWT, zhatıe ehxoʔędıh k'é, Office of the Languages Commıssıoner, gogha náogehndíh t'áh ezhı góʔǫ. Łíé xaye gogha $350 lemíl sáamba aıt'é ıĺé, dúh xaye $450 lemíl gots'ę́ deyéh ajá ǫt'e.

Azhǫh t'áh gogha, zhatıe ghǫh gok'eanutá gha egedáatth'ı́ ke, dúh met'áh agoot'ı gha sáamba ǫt'e, k'adhı godlı́h met'áhodedhı olí geedı, sáamba chu k'éʔǫ́h ǫt'e nıdé deʔǫ́h nezų olí geedı. Zhatıe gha egedáatth'ı́ kageedı́ındí, zhatıe t'áh eghálaʔeda ghǫh menatthe nezų seegódlá le, gots'ęh méghǫʔets'eda gha chu t'ahsíı gıehła le got'áh, GNWT, ezhı gha sáamba dehséé nezų mek'egodhı ét'ı ghǫh gogha éhsı́ı láagǫ́ht'e. Zhatıe ghááde kágedáʔa got'ıné, t'ahsíı ghááde zhatıe xéh agoot'ı gha gogehtsı, gots'ęh sáamba gha chu seenıogı́ʔáh ghááde agoot'ı nıdé, dúh gogha sáamba ǫt'e, k'adhı godlı́h mek'egodhı gha sóondı geedı. Kaondíh ghááde gozhatıe ehtth'ı níts'enıla gha sáamba ǫt'e, azhíı ts'ę́ menıʔedę́tł'éh k'eh mek'egodhı gha, gots'ęh zhatıe t'áh eghálats'ıı́ndá ts'ęhʔǫ́ dágújá keots'edúʔáh gha t'ahsíı égogenıhthı gha chu góʔǫ. Zhatıe nanuzheh gogha k'éʔǫ́h sáamba ts'edutsı gogha nıdé, eghálaʔeda gúlı́h goxéh níts'ıdéh ghááde dúle, gots'ęh zhatıe t'áh gots'ágodı gha sáamba nítsıle ts'ádats'edęndıh gha chu dúle, ezhı ghǫh chu náʔets'enıdé gha dúle ǫt'e.

ʔeʔa Ghááde Zhatıe Thela T'áh Agoot'ı Gots'ęh Met'áh Gogha Eghálats'enda

K'aodhe ke, GNWT, zhatıe nane ts'ę́ę́ adąndıh ghǫh dúwé thane senaogedleh. Kaondíh xó, zhatıe ghááde kágedáʔa agıı́t'e, t'ahsíı ghááde eghálaʔeda thela, gots'ęh zhatıe xéh chu t'ahsíı t'áh gots'áts'endı gha egenıdhę nıdé, xáádé gozhatıe t'áh agoot'ı gha séé dúle geedı. Jǫ edaatł'éh síęh, dene zhatıe gots'ęh móóla zǫhłıné gozhatıe t'áh dágoot'ı gogháts'enda, gots'ęh ʔeʔa ghááde zhatıe zháhthela azhǫh xéh dágoot'ı ghǫh ǫt'e.

Dene Zhatıe Xéh Azhíı Ghálats'enda Thela

GNWT gha ʔeʔa gots'ęh edıhtł'éh megha thehchú nágotse k'ę́ę́ á dene zhatıe k'éts'endíh gha, gots'ęh deyéh agots'eleh ghǫh daogedéhʔǫ ǫt'e. Zhatıe xéh gogha eghálats'enda, kí kaodacho t'áh zheghágenda íle. GNWT gots'ęh dene zhatıe kádáʔa sı́h chu, séé náogıhthe t'áh dene zhatıe ts'ęhk'eh agoot'ı goghágı́ındá, dı azháǫ́t'e:

- Azhǫh got'áh t'ahsíı k'ǫ́ǫ́ dene zhatıe ets'edutł'éh, gots'ęh ʔąhndadhé ts'ǫ́ t'ahsíı ts'uuzı ghálats'ındá
- Ndéh edıhtł'éh íichu ghálaʔudá gots'ęh odı́ góla dene zhuzıh ı́lé mek'eh olá
- Dene łataʔehtıh-łataʔedetł'éh elı́ gha gogháonutęh, gots'ęh dene zhatıe gogháonehtęh dené geelı́ gha chu gogháonutęh
- Dene zhatıe gogháonetęh
- Zhatıe ghǫh gondı káts'ele t'áh agoot'é
- Dene zhatıe t'ah gondı ets'udéhtth'ǫ séé gots'ádats'edındí

Kaondíh t'áh eghálats'enda t'áh azhíı séé metah thela gha:

- Dene zhatıe azhǫh gogha zhatıe dádı adı gha edıhtł'éh xohłéh gha, gots'ęh t'ahsíı zháts'uuzıh edıhtł'éh k'eh thela gha
- Ohndah gogondıé, k'éhgogendeh ghǫh chu mek'eh gondı íichu k'eh aot'é, méht'e naʔets'edetł'éh, ezhı le nıdé edıhtł'éh naʔedah k'eh ats'uleh
- Zhatıe ts'ǫ́ metáhodudhı gha edıhtł'éh k'eh zhats'ehtı ts'uhtsı́, edıhtł'éh k'eh zhatı aetsélıa chu, edıhtł'éh náʔedah chu ts'uhtsı́
- Dene zhuzıh ndéh k'eh ǫt'e, odı́ agǫ́ht'e kegúʔáh gots'ęh ndéh edıhtł'éh íichú k'eh mets'edutł'éh
- Łataʔegehtıh-łataʔegedetł'éh dené gogháonutęh ghąádé edıhtł'éh gogháochuh, nezų ts'enda, gots'ęh etth'ahtı gots'ęhk'eh eghálaguundá gogha
- Zhatıe gogháogenehtęh got'ıę, łą́olí gogháonutęh t'áh agóot'é
- Zhatıe ghǫh keoduzháh gogha, zhatıe azhǫh t'áh zhatıe t'áh edaatł'éh deghádóolá gha gots'uhtsı́
- Dene kéleh dezhatıe t'áh radıo gots'ęh televısıon k'eh eghálagenda, k'énda sáamba t'áh ezhı gha gots'áts'uundí.

Dı eghálaʔenda ndah tah gonezų agoat'ı́ xó, Specıal Commıttee ke t'ahsíı nane ghǫh káogendeh gha góʔǫ gedı́ı́ndí:

- NWT goteh dene k'ǫ́h edıhtł'éh ghálats'enda gha nıdé k'ála zhuyé agǫ́ht'e, gots'ęh dene zhatıe ghąádé ełek'ǫ́ǫ́ náts'edetth'ę le ghǫh chu got'áh k'ála godezhí t'áh agǫ́ht'e.
- Dene zhatıe gha edıhtł'éh k'éodíh k'é gúlı́le, kaondíh t'áh ezhı gots'ęh edıhtł'éh ets'edekéh nıdé, gonezų t'áh gots'ǫ́ nıazhe t'áh agoot'ı́ le. Ǫhk'éh nıdé edıhtł'éh ełǫ́ht'e agehʔı́, ǫhk'éh nıdé chu edıhtł'éh détí ǫt'e ts'íʔedéh t'áh agoot'ı́.

- Dene łataʔegehtı-łataʔegedetł'éh gha gogháonetǫh nıdé ǫhk'éh zǫh kagoot'ı. Dúh sáanéht'é xaye gots'ǫh séé ǫkala gogháonetǫh t'áh agoot'ı. Łataʔegehtıh dené łataʔegehtıh gha edegenédzáh t'ah edıhtł'éh gıtǫ́ le t'áh gonezų agoot'ı le, kaondíh nıdé gosenízhaʔetı ts'ǫhk'eh agoot'ı gogha godezhı́ níotsı́ʔáh k'ǫ́ǫ́ ǫt'e. Edıhtł'éh kǫ́ǫ́ gha k'aogedéh, ECE, dúh zhatıe ghááde kágedáʔa got'ıę gots'ǫ́ gogendeh ghááde łataʔehtıh dené edıhtł'éh gıtǫ́ le t'áh edıhtł'éh gogháot'áh gogha t'ahsíı goguhtsı ghǫh goxéh eghálagenda t'áh agoot'ı ǫt'e. Nezų met'áh eghálagoʔeda gha nıdé, k'éʔǫné dene łataʔehtıh-łataʔedetł'éh gha gogháonetǫh t'áh agoot'ı gha góʔǫ, ezhı k'éh chu gogha eghálaʔeda gǫ́lı gha chu góʔǫ.
- Dene kéleh edıhtł'éh gogháogenehtǫh geelı chu k'ála łǫ gedet'e íle. Dene zhatıe gogháogenehtǫh geelı chu, ezhı gha edıhtł'éh gıtǫ́ le, gots'ǫh megháádé gogháots'enetǫh gha t'ahsíı ageedíʔı́h gha gogha godezhí t'áh agǫ́ht'e.
- Edıhtł'éh kǫ́ǫ́ gozhıh, dene kéleh gozhatıe t'áh agoot'ı gha thela, dzah met'áh agoot'ı gots'ǫh kí séé met'áhodéʔá ǫt'e gok'ǫ́ǫ́ zheghágenda íle.
- Góot'ı ke, ndéh gha k'aodhe gha eghálagídéh ke, dene zhánízhǫ, amíı dene zhatıe enaogedúʔáh gha gogháonetǫh egenıdhę nıdé, séé łáah zǫh t'áh gogha thela t'áh agǫ́ht'e.
- Zhatıe ghǫh gondáagodı gha náots'ehthe, ełexéh meghálats'enda íle, gots'ǫh dáodenéhzǫ́ met'áh agoat'ı́ chu t'ahsíı ghááde méghǫʔets'enda íle.
- Ndéh gha k'aogedéh, GNWT, satsǫ́ t'áh dene k'ǫ́ǫ́ ets'edetł'éh gha t'ahsíı gúlı, kaodacho t'áh zhet'áhogedehthı íle.

Dı t'ahsíı k'eh gots'ındeh sı́h, Specıal Commıttee dánagóot'é geedı gha edıhtł'éh nodee gehtsı k'eh thela gha.

Móóla Zǫhłı Zhatıe T'áh Eghálaʔeda

Ndéh gha k'aodhe mendédhé ʔeʔa, GNWT ʔeʔa gots'ǫh edıhtł'éh k'éagǫ́t'e gha ǫt'e, móóla zǫhłı zhatıe xéh gots'ágędı t'áh eghálagenda gha nágotse t'áh ageedı. Kaondíh xó, gosáamba ts'ǫh ndah gonáodhe ts'ą́ndı gha ǫt'e, gots'ǫh gokǫ́tah t'ahsíı xohłéh gha chu ǫt'e. Gocheekua móóla zǫhłı zǫh egogedíʔáh gha ts'ǫ́, dezhatıe ghǫh gondáageedı gha gondı kágele gogha, dezǫą edıhtł'éh kǫ́ǫ́ égogeníhthı godheh t'ǫ́h gogha t'ahsíı gehła ghálaʔeda, móóla zǫhłı t'áh gondı ghálagenda gogha, gots'ǫh t'ahsíı ch'ázháǫt'e zhágogíhtsı gha chu sáamba t'áhogedehthı gha ǫt'e.

ʔeʔa Ghááde Zhatıe Thela T'áh Gogha Eghálats'enda

Zhatıe gogha, OLA gots'ǫh Offıcıal Languages Polıcy and Guıdelınes ghááde chık'éh ts'ǫ́ ndéh góʔǫ gogha k'aodhe ke, GNWT, zhatıe azhǫh ʔeʔa ghááde thela ǫt'e got'ą́ąts'ǫ́ á gogha t'ahsíı ghálagenda gha góʔǫ ǫt'e. Zhatıe gha egedáatth'ı́ ke, Specıal Commıttee t'ahsíı taı ghááde

dáodenéhzǫ́ GNWT zhatıe t'áh gogha eghálagenda goghágı̨ndá ǫt'e: Ndéh gha k'aodhe gha eghálagenda geelı̨ gozhatıe ǫkı gúlı̨ ts'ę́hk'eh, k'aodhe gha eghálaʔeda kágodénıla gots'ę́h zhatıe náh azhíı dánéht'é goghálagı̨ndá gots'ę́h megondıe chúh, gots'ę́h azhíı séé zhatıe t'áh goghálagı̨ndá dámóodat'ı̨ ghǫh chu goghágı̨ndá dı ǫt'e:

- Azǫh zhatıe ǫkı t'áh ats'eet'ı̨ gogha, gots'ę́h gozhatıe gúlı́h gha chu ndah t'áh GNWT gots'ágehndíh ǫt'e xó, eghálaʔeda łǫlıa zǫh á megha zhatıe ǫkı ets'enıdhę ǫt'e k'ę́ę́ thela. 2001 ekúh xaye, amíı ndéh gha k'aodhe gha eghálagenda azhǫh t'áh gotah 4% á dezhatıe t'áh ageat'ı́ t'áh ezhı gha gots'áʔendíh ı̨lé. Ezhı gha edıhtł'éh thehchu méghoʔets'ı̨ndá íle, gots'ę́h mets'ę́hk'eh eghálaʔeda xéh dágoot'ı̨ ghǫh chu meghats'ı̨ndá chu íle. Dene gozhatıe ǫ́kı gúlı̨ t'áh got'áhodedhı ghá́ádé séé zhatıe mek'éodezhǫ azháǫ́t'e ts'ą́ndı ǫt'e gha, Specıal Commıttee hotıé kaʔegenıdhę ǫt'e geedı.
- Ndéh gha k'aogedhe goʔeghálaʔeda zháhthela, zhatıe náh t'ahsíı dáogı́ı́lá ghǫh łǫlıa zǫh nágehtsı̨ t'ah, zhatıe gha egedáatth'ı́ ke, Specıal Commıttee, zhatıe ts'ę́hk'eh t'ahsíı ets'edekéh t'áh agoat'ı́ ghǫh séé kagǫ́ht'e geedı gha gogha godezhí t'áh agóʔı̨t'é. Kagondíh xó chu, k'aodhe goʔeghálaʔeda k'é zhágóla gotah zhatıe azháǫ́t'e gogha t'ahsíı met'áhodéʔá le k'ę́ę́ gogha kéodat'ı̨ geedı.
- K'aodhe ke, GNWT séé dı zhatıe t'áh eghálaʔeda t'áh zǫh godlı́h ageet'ı̨:

- ʔeʔa íhłéh godheh edıhtł'éh gots'ę́h ʔeʔa ts'ę́hk'eh edıhtł'éh móóla zǫhłı̨ k'ę́ę́ łataʔegedetł'éh
- Gosenízhaʔetı gha łataʔehtıh dené gogha aogı́ı̨hthı́ (2001-2002 ghayé gogha $19 lemíl sáamba k'eogı̨hthe)
- ʔeʔa t'áh gogha senígoı́t'áh, nezǫ ts'endah gogha chu, dene gha náʔę́ndíh gots'ę́hk'eh t'ahsíı zháts'uuzıh ghálaʔeda t'áh agoat'ı́
- Dene ezhaʔelı̨ k'égendíh gogha, gots'ę́h dene gha nágehndíh gogha łatagehtı dené t'áhodedhı t'áh chu agoat'ı́.

Azhǫh t'áh gogha, k'aodhe gha eghálaʔeda k'é ndah zǫh á móóla zhatıe ʔǫhthane zhatıe gúlı́h t'áh gots'águndí gogha náogı̨hthe le lágondíh.

7. GÚLı́H ANAGOTS'ELEH GHA GHǪH NÁʔETS'ENIDHĘ

T'ahsíı tah gok'eagenéhtǫ gogháádé, gots'ę́h gots'ę́ gogı̨ndeh gogháádé chu, zhatıe gha egedáatth'ı́ ke, Specıal Commıttee dı keogíhʔǫ, zhatıe zháhthela gha dúh ʔeʔa ts'ę́hk'eh, mets'ę́ k'aots'edhe t'áh meghálats'enda, gots'ę́h zhatıe t'áh gogha eghálats'enda t'áh agoot'ı̨, kéenéht'éle t'áh nátse anats'uleh ets'enıdhę. Deʔedıhtł'éh, 2002 Progress Report k'eh, alah ét'ı gogha azhíı k'ę́ę́ ehdaots'echu gha gedı̨ndí ı̨lé. Chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gogha, October 2002 k'eh zhatıe gha ǫkı lı́h ełéts'ı̨nde gogéhtsı̨ gogha megháts'ı̨ndá ǫt'e. Názhats'ı̨htı gok'éh, Commıttee geelı̨ k'ahshu meghǫʔets'ǫndá gogha segogı́ı́lá ǫt'e, metah łáah t'áh ehdahgots'ule, gots'ę́h

zhatıe gha séé seegódlá t'áh agots'eleh gha chu ats'edɻndí ǫt'e. Azhíı k'éh agogeleh gha seegogeleh t'ǫh, Specıal Commıttee ełexéh t'ahsíı ts'ę́ k'aots'edhe gha goghágɻɻndá, sáamba xéh gonezų aguut'ɻ́ gogha chu. Azhíı ghǫh náʔegenıdhɻ́ ts'ęhk'eh dáodacho t'áh agǫ́ht'e gha, gots'ęh dágodéhtɻ́ gha chu goghágɻɻndá. Azhíı séé ghǫh aegenıdhɻ́ azhǫh éhsą́, zhek'eh edıhtł'éh nodee gehtsɻ k'eh thela gha. Commıttee geelɻ, nodee ts'ę́ dánagóot'é geedɻɻndí dı k'eh edaatł'éh ǫt'e.

8. AZHÍI GOGHA ÉGODAAT'ɻ GOTS'EHTSɻ GOTS'ĘH DÁNAGÓOT'É KANAGÓTS'EEDI

Dánagóot'é geedı gha edıhtł'éh kágeʔa ghąądé, NWT gok'eh zhatıe ts'ęhk'eh nágotse lɻ́h anagots'eleh gogha nıdé, eghálaʔeda nechá ǫt'e, Specıal Commıttee keogedɻhshǫ. Dúh zhatıe gha sáamba thela deʔǫ́h nezų met'áh eghálats'enda gha góʔǫ, gots'ęh megha sáamba enagots'ɻ́ʔáh gha chu góʔǫ. Ndéh gha k'aogedéh ke, t'ahsíı ghálaʔeda zháʔegedɻhchá síęh, gots'ęh k'aodhe gha k'eogeʔáh t'áh eghálagenda, zhatıe t'áh agoot'ɻ gots'ádagedundí gogha gonezų ełexéh eghálagenda got'áh gots'ádagedęndıh gha dúle. Dene zhatıe, móóla zǫhłɻ zhatıe chu t'áh agoot'ɻ ghǫh chu dáʔets'enıdhę gúlɻ́h anagots'eleh gha góʔǫ. Chık'éh ts'ę́ dene názhádéh azhǫ́h gogha gots'endeh t'áh, gozhatıe dádéhtł'íé met'áhodéʔá ǫt'e ghǫh ats'eedı gha chu góʔǫ. Naxegondıé, naxenáodhe azhíı ǫt'e ghąądé, naxetah zhatıe łǫ t'áh ełetah gots'endíh naots'ehtsɻ ts'ę́ eghálats'enda gha chu agǫ́ht'e. Kenats'endíh ghąądé atthe edıhtł'éh gogha gɻhłá got'áh dene gozhatıe, gots'ęh gonáodhe xéh dáóndíh k'eots'ɻ́ʔah ɻlé t'áh mets'ęh łǫ́ á goch'a ts'ɻ́ɻ́ndé ǫt'e. Azhíı goch'a ts'ɻ́ɻ́ndé meots'edɻhshǫ gha góʔǫ, gots'ęh dene azhǫh ełégɻht'e goʔets'enıhthę, gots'ęh ełets'edɻhchá, gots'ęh kagǫ́ht'e t'áh agǫ́ht'e ets'enıdhę t'áh nıgots'edíchu gogha , gogháádé nezų ełegháts'enda gok'ę́ę́ azhǫh ełegha gonezų nagots'ehtsɻ. Chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gok'eh kǫ́tah góla gogha nıdé, gozhatıe nátse anagots'eleh t'áh agoot'ɻ, gokǫ́tah t'ahsíı xohłéh ts'ę́ séé gogha met'áhodéʔá ot'é t'áh megháts'ęnda gha chu góʔǫ.

Dene zhatıe nátse anaots'eleh gha eghálatsęnda t'ǫh, azhíı ts'ę́ aets'enıdhę kenats'endíh gha chu góʔǫ, ǫhndah ke, got'ɻę chu, gots'ęh dezǫą chu azhǫh ełets'ęhghǫh zhatıe náguhtsɻ́ gha goghǫh ats'eedı. Ezhı t'áh azhíı séé megháádé gokǫ́ę́ nızhɻh, edıhtł'éh kǫ́ę́ gozhíh, gots'ęh gokǫ́tah chu, zhatıe deyéh andeh gha k'eh gogháts'enda gha góʔǫ. Ezhı Specıal Commıttee odɻ ts'ę́ zheghǫh gogházenda, edıhtł'éh nodee k'eh ageedı gha, sáʔendea t'áh jǫ meghǫh edaatł'éh ǫt'e:

Yundah okɻ hono xaye gots'ę́, zhatıe gots'ęh gonáodhe gúlɻ́h azháǫt'e naxendéh k'eh azháajá ǫt'e nezų gogháts'enda, gots'ęh xáádé chu, azhíı ts'eelɻ gogháádé chu, gots'ęh azhǫh ełexéh ats'ɻɻt'e gogháádé chu, azhǫh ełenahch'a zhágots'ɻɻndíh t'áh agǫ́ht'e, chık'éh ts'ę́ ndéh góʔǫ gogha gonezų gok'éts'ųndíh t'áh k'éndah kagots'úuthɻ́. Dene keléh chu ʔeʔa ghąądé t'ahsíı gogha thela t'áh, dendéh gotah dezhatıe k'égendíh gha, zheghǫh chu nádaogehthe t'áh ageet'ɻ gha góʔǫ keots'edɻhshǫ ǫt'e. Chık'ęh ts'ę́ ndéh gok'eh chu, móóla gots'ęh móóla zǫhłɻ gozhatıe ʔeʔa

gogha kehxoʔęndıh t'áh agǫ́ht'e, gots'ęh dene zhatıe gots'ęh gonáodhe ghǫh keogedúʔáh egenıdhę nıdé chu dúle, gots'ęh ezhı gots'ę́ gots'ádagodedıh chu t'áh agǫ́ht'e.

T'ahsíı egots'edusháh gha megondı ełegháts'ele got'áh, azhíı egots'edɻhshǫ gogháádé chu, azhíı k'ę́ę́ xazhaʔets'edetı gogháádé chu, dene zháts'eelɻ goxéh dágondíh ghǫh azhǫh adéhthít'e godɻchá got'áh mets'edítth'e ǫt'e. Ełetah náts'edéh gotah t'ahsą́ągondíh nıdé chu, ndéh gha k'aogedéh gots'ęhk'eh chu, sáamba k'etł'éh gots'ęhk'eh chu ghǫh nádagodhe nıdé, gonáodhe t'ą́ąts'ę́ á megháts'ęnda got'áh meghǫh senagots'eleh gha dúle chu t'áh agǫ́ht'e. Kagoot'ɻ t'ǫ́h chu, gozhatıe kádáʔa azhǫ́h gotah chu, nezų ełets'ę́ káets'enıʔáh ǫt'e, ełets'ádats'edęndıh, gots'ęh ełets'edɻhchá t'áh chu agoot'ɻ.

Azhíı Gúlɻh Anagots'eleh Gha Góʔǫ Anagóts'eedı

Eghálaʔeda nahxeghǫ́t'ǫ ghǫh enagǫ́t'e gogha, nahxɻ Specıal Commıttee thídlɻ, dánagóot'é dídı dı ǫ́t'e. Dı dánagóot'e ts'eedı t'ahsíı nezų gots'ę́ kádekéh gha gots'ęh mets'ę́ t'ahsíı k'egodhı gha ełetah thela ǫt'e ts'ę́ aets'enıdhe, zhatıe gha gok'eats'enéhtǫ gogháádé, gots'ę́ dene gots'ę́ gots'ɻɻndeh chu gogháádé ezhı kagǫ́ht'e gha gots'ę́htsɻ. Dı dáts'edɻɻndí gogháádé, NWT goteh zhatıe azhǫ́h ʔeʔa t'áh ezhı thela natse aanadeh gha, gots'ęh zhatıe gha ʔeʔa theʔǫ, *Officıal Languages Act*, natse t'áh theʔǫ gots'ęh azhíı ghálaʔęnda gha nít'ǫ ǫt'e chu ts'ę́ guhtsɻ gogha.

A. Zhatıe gha ʔeʔa gots'ęh meʔedıhtł'éh nezų mets'edítth'e gogha, náotse chu gogha, kagóot'é ts'eedı:

A1. Dúh *OLA* thehchu metah t'ahsíı t'áh agoot'ɻ íle agogǰlá ejıgudhah, gots'ęh metah t'ahsíı dzah edaatł'éh, dáóndíh t'ahsíı ts'uzıh, gots'ęh łataʔedatł'éh dzǫ́ǫt'e senaodleh.

A2. Gozhatıe dádı gogháádé, North Slavey, South Slavey, Dogrıb, Chıpewyan zhatıe k'ę́ę́ t'ahsíı guuzı *OLA* k'eh aot'é.

A3. *OLA* k'eh Sectıon 4 zhıh edaatł'éh, North Slavey gots'ęh South Slavey (ezhı k'ę́ę́, dene k'ę́ę́ t'ahsíı guuzı xó chu) Inuvıaluktun gots'ęh Innuınaqtun thane zhatıe azháǫ́t'e k'ę́ę́ olá, gozhatıe ts'ęh agıɻt'e dágeedı gogháádé.

A4. Tanı móóla gozhatıe, Mıchıf, ts'ęhk'eh meghǫh gok'eanutá gogháádé ezhı zhatıe odɻ nít'áh gha keodezháh gha.

A5. Ezhı *OLA* k'eh alah edaatł'éh senaodleh got'áh, amíı see gozhatıe azháǫ̀t'e ke séé got'áhodéʔá got'áh zhatıe k'éʔudíh gha gots'ęh zhatıe senaodeh gha goghálagenda gok'éoduzháh mek'eh aot'é aguleh, gots'ęh zhatıe nátse anaodeh ts'ę́ ełegháádé goghálagenda gha chu gok'éoduzháh mek'eh aot'é.

A6. Ezhı *OLA* k'eh Sectıon 14 k'eh azhíı edaatł'éh, t'ahsíı k'éagǫ̨́t'e gha góʔǫ gots'ęh edıhtł'éh ndéé gháádé azhíı agógedı, mets'edítth'e gha nezų anageedǫndı t'áh anaguleh. Eghálaʔeda k'eh t'ahsą́ąts'endeh goch'a gogha agɻɻt'e, nezų ts'ęnda gogha agɻɻt'e, dene gha náʔeníh gha agɻɻt'e, edıhtł'éh k'éagǫ̨́t'e gháádé zhatıe t'áh gogha agut'ɻ́. Eghálaʔeda gúlɻ́h edıhtł'éh gháádé odɻníh azháǫ̀t'e gha geedǫndí, t'ahsíı gháádé agoot'ɻ gha geedı gháádé aot'é íle.

A7. Ndéh gha k'aodhe gha eghálaʔeda gogéhła, gots'ęh ndéh gha k'aodhe gha k'eogeʔah t'áh eghálaʔeda góla chu *OLA* k'éagɻɻt'e gha góʔǫ goɻzí dek'ehdaotł'éh gots'ęh gok'éagut'é t'áh aot'é, gots'ęh k'aodhe gha k'eogeʔah gúlɻ́h chu ezhı k'éagut'é gha agots'uleh.

A8. Ezhı zhatıe gha *OLA* gha chu k'aodhe ndéé níts'edóotł'éh, ʔeʔa gháádé agoot'ɻ agoleh gha gots'ę́ k'aʔudhe t'áh chu aot'é, gots'ęh ɬíé xaye taonét'e ʔeʔa gháádé zhatıe thela ghǫh edıhtł'éh nahtsɻ t'áh Legıslatıve Assembly gogházhuʔa.

A9. Ezhı *OLA* gháádé chu gozhatıe gha dene ét'ı zhatıe gha egedéhtth'ɻ́ t'áh eghálagenda goníets'edóotł'éh. Zhatıe gha segots'ehʔɻ́h, meghǫh keots'eduhzháh gogha megondı kágele, zhatıe náh nezų ełetah goghálagenda, gots'ęh mesáamba ghǫh chu, ezhı gha k'aodhe ndedhé elɻ ts'ę́ naogǫndeh gogha aguut'é. Ezhı zhatıe gha egedéhtth'ɻ ke ʔeʔa gháádé eghálagenda got'áh, gozhatıe ts'ęhk'eh kágedáʔa ke zhatıe gha sáamba t'áh gonezų eghálagɻɻnda GNWT ndáageedǫǫndí gogha.

Ezhı dene egedéhtth'ı gogha, megha edıhtł'éh nátse hólı ghááde dáóndíh gogéhʔǫ gha, azhíı ghááde goníedętł'éh gha, azhíı ghááde gots'ę zháogı́ndeh t'áh agoot'ı gha, gots'ęh t'ahsíı gúlı́h met'áhodéʔá azháǫ́t'e ghǫh chu, gogha edaatł'éh gok'ęę agogeleh gha.

A10. Dene zhatıe gha egedéhtth'ı agots'eleh gha nıdé chu, gozhatıe got'ıę goızí kágele gogháádé, gots'ęh zhatıe gha k'aodhe ndedhé amíı aot'é ndı, gots'ęh ʔeʔa gehtsı kǫ́ę́, Legıslatıve Assembly goníegedętł'éh gha gok'ęę agots'uleh.

A11. Zhatıe gha dene egedéhtth'ı gha nígóı́t'áh gogháádé ét'ı chu, OLA k'eh Sectıon 20(1) gots'ęh Sectıon 20(3) k'eh edaatł'éh senaodleh gogháádé, Languages Commıssıoner, zhatıe gha kexoʔęhndıh dené, gozhatıe ghǫh keoduzháh gha gondı káleh, meghǫh ts'ę́ anagots'uleh. Ezhı Commıssıoner zhatıe ghǫh gondı káleh t'áh eghálaʔęnda, zhatıe gha dene goníʔedęt'a gha k'aodhe ndedhé elı ts'ę́ łataʔedet'áh gha. Commıssıoner ezhı *OLA* nátse anadla k'éʔǫné ét'ı mek'ęę agoot'ı gha kehxoʔęhndıh ǫt'e gha.

A12. *OLA* k'eh Sectıon 19(2) gots'ęh 19(3) senaodleh, kaondíh ghááde Office of the Languages Commıssıoner, zhatıe gha kexoʔehndıh dené meghálaʔęnda k'é, k'aodhe gha eghálats'eda godęh thane aot'é gogha ageedı. Ezhı Legıslatıve Assembly, zhatıe gha kexoʔęhndıh dené meʔeghálaʔeda góghǫhʔegundá got'áh, azhíı ts'ę́ k'aodhe t'áh eghálaʔenda gha góʔǫ nezu̧ méodat'ı anaoguleh, gots'ęh edıhtł'éh k'éodíh ts'ęhk'eh amíı zhets'ágendı t'áh agoot'ı gogházundá gogha.

A13. *OLA* k'eh edaotł'éh got'áh Languages Commıssıoner enıats'edętł'éh godheh gogha, gozhah gots'ę́ Commıssıoner k'ęę at'ı gogha, łíé enıʔets'edóotł'éh t'áh agots'uhʔı́, gots'ęh odǫh Commıssıoer dúwé eghálaʔenda níaodedhéh nıdé zhegha at'ı gha dúle k'ęę edaotł'éh.

A14. *OLA* k'eh t'ahsíı edaotl'éh t'áh, Commıssıoner ts'ęh łíé xaye goʔedıhtł'éh, Legıslatıve Assembly gogházhénıdhah ekúh, ʔeʔa kǫ́ę́ nızhįh nígenıdhah gots'ęh łíé dılatth'ę hono ǫ́ǫ́ ehts'ę́ dįį hono dzené, (180 days) gozhíh zheghǫh Commıssıoner ts'ę́ naogendeh gha góʔǫ agoguleh.

A15. Dene kéleh azhǫh zhatıe ghááádé kágedáʔa, gondéh k'eh ét'ı gozhatıe ts'ęhk'eh ʔeʔa t'áh gogha t'ahsíı thela meots'edįhshǫ gogha *OLA* k'eh aot'é, dúh gots'ęh yundáh ts'ę́ ndéh gha segodleh, gots'ęh edets'ę́ k'aots'edhe gha chu gogháádé nádetth'e k'ę́ę́ ǫt'é t'áh aot'é.

A16. *OLA* k'eh [Sectıon 29(1)] senaodleh got'áh sųlái xaye taonét'e agodatséle got'áh méghohnaʔets'ųndá agoguleh gogha. 2008 ekúh ghayé méonúdhı (2006 Census Canada zhatıe ghǫh edıhtł'éh egedetsį gogháádé ǫt'e gha) kaondíh ghááádé nıdé *OLA* dágóhndı gots'ęh odǫh mek'ę́h t'ahsíı ghálats'ęnda gha góʔǫ k'ę́ę́ agoot'į gogháts'ęnda gogha, gots'ęh sį́ zhatıe thela gha t'ahsíı égots'eníhthe t'áh gonezų agoot'į gogháts'ųndá gogha.

B. ʔeʔa t'áh zhatıe thela nezų mets'ę́ k'aots'edhe t'áh meghálats'ęnda gots'ęh sáamba xéh gonezų agots'úuthį́ gogha, kagóot'é ts'eedı:

B1. Zhatıe gha k'aodhe ndedhé elį ʔeʔa ghááádé gozhatıe thela ǫt'e gogha Offıcıal Languages Secretarıat (OLS) naguhtsį ghǫh náʔenudhį́, dúh zhatıe gha t'ahsíı thela mets'ę́ łataʔeduzhe t'áh agoguleh. Zhatıe ghǫh t'ahsíı ets'enıdhę nıdé, łą́ąh góʔǫ zǫh gots'ę́ ats'et'į gha dúle, gots'ęh mesáamba ghǫh nıdé GNWT gozhíh ezhı zǫh á zhatıe gha sáamba ghálaʔeda t'áh agúht'e gha geedı.

Ezhı OLS, K'aodhe ndedhé ts'é á gogendeh t'áh gogéhʔǫ gha, gots'ęh dı gok'ę́ę́ tahsíı ts'ę́ k'aogedhe t'áh eghálagenda gha, gots'ę megha edıhtł'éh thehchú ghááádé chu agoot'į gha:

- Móóla zǫhłį zhatıe gots'ęh dene zhatıe kéleh ehnáah gots'ę́ gogendeh t'áh gogéhʔǫ gha

- ʔeʔa ghááádé zhatıe thela gha seegódlá t'áh eghálaʔeda kéots'enídhthe, gots'ęh méghǫhnaʔets'ų́nda gha ghǫh éhsą́, seenídogíʔáh, zhexoʔegehndıh gha gots'ęh dáodenéhzǫ́ met'áh agoot'ı́ goghágenda gha
- Bureau of Statıstıcs (t'ahsíı egedehtáh) gots'ę́ gogendeh gogha gogéhʔǫ gha (B4 ghááádé)
- Canada-NWT Cooperatıon Agreement ts'ęhk'eh nádagodhe t'áh eghálaʔeda, gots'ęh mets'ę́ k'aots'edhe t'áh meghálats'enda gogha
- Zhatıe zháhthela gha kǫ́tah goxéh sáamba gha goxéh seegódlá ts'ę́ k'aots'edhe t'áh eghálats'ęnda gogha
- Zhatıe gha dene egedétth'ı gha nígots'énıla, azhíı ghálagenda gotah gots'ádats'edęndıh
- Mets'ęh zhatıe gha zǫh t'ahsíı ats'edíʔı́h gha gots'éhła, eghálaʔęnda gha gots'ęh hotíé aot'é gogha mets'ádats'edęndıh gha.
- Zhatıe thela gha ʔeʔa ghááádé t'ahsíı k'éagǫ́t'e gha gots'ęh megha edıhtł'éh nátse zháhxóléh síęh, gots'ádats'edęndıh
- Ndéh gha k'aodhe ełetah kágedáʔa, zhatıe náah dáóndíh káʔegenıʔáh gha

B2. Zhatıe gha k'aodhe ndedhé elı́, GNWT goteh gogha gozhatıe zháhthela t'áh agoot'ı́ t'ahsíı égonúdhı gha senıogúʔáh gots'ęh dáóndíh eghálaʔęnda gha méghǫhʔets'ų́ndá, gots'ęh megha sáamba gha senıogíʔáh gha. Ezhı Treasury Board (2001) k'aodhe sáamba k'égendíh ke, gok'ę́ę́ agoguleh, ezhı gok'ę́ę́ nıdé tł'a azhíı ghǫh agoot'ı́, meghǫh t'ahsíı egedı́htáh náts'ęhtsı́ gha, gots'ęh łą́olí azhíı zhatıe ghǫh eghálats'ı́ndá, mets'ęhʔǫ́ chu dágoat'ı́ ghǫh chu megha edıhtł'éh k'éodíh ts'ęh náots'ehtsı́ gha dúle t'áh agogı́hthę gha.

B3. Zhatıe gha k'aodhe ndedhé chu zhatıe ts'ęh dene kágedáʔa ke, Canada-NWT Cooperatıon Agreement, ełexéh sáamba gha segogı́lá, gha azhíı dáogeleh gha gots'ęh, dáóndíh eghálaʔęnda ghǫh goghǫhʔegundá gha seegódlá ghǫh séé melǫh gots'ę́ dene gondáʔegedundí gha chu góʔǫ.

B4. Ezhı Census Canada, daogedehkeh t'áh goghǫh eghálats'ęnda ghǫh, gozhatıe ghǫh egogedíʔáh t'áh ageet'ı, gots'ęh edıhtł'éh kǫ́ę́ ndedhé ts'ę́ ats'eet'ı ghǫh chu t'ahsíı goghǫh nágehtsı ǫt'e. Bureau of Staıstıcs, dene ghǫh t'ahsíı egedehtáh gha eghálagenda k'é, ezhı goghǫh t'ahsíı náguhtsı t'áh gok'eagenuhtá agots'uleh. Gots'ęh sylái xaye taonét'e zhatıe ghǫh edıhtł'éh nats'ehtsı ezhı metah thela chu agots'eleh gha dúle. 2003 ekúh ghayé méots'eníhthı gha dúle, gots'ęh ekúh chu á Census Canada dene gozhatıe ghǫh t'ahsíı nágehtsı egedetsı ǫt'e t'áh ełegháádé ǫt'e agots'eleh gha dúle.

C. Sáamba t'áh gonezų agóot'é gogha, dı k'ę́ę́ agóot'é ts'eedı:

C1. Zhatıe gha *OLA* gha k'aodhe ndedhé elı, zhatıe thela gha sáamba ǫt'e, ezhı ts'ę́ ét'ı zhek'eoguhthı gha gogháʔųndá t'áh aot'į́ ts'eedı.

C2. Dı edıhtł'éh k'eh zhatıe ghǫh dánagóot'é ts'edındí gogháádé zhatıe thela gha t'ahsíı énagots'enúhthı gha sáamba deyéh anadleh gha nıdé chu, kaoguleh.

C3. Zhatıe gha k'aodhe ndedhé elı chu ezhı Canada-NWT Cooperatıon Agreement dáóndíh seedlá ghááde meghálats'ųndá, gots'ęh yundah gots'ęh ndéh gha k'aodhe gondedhé k'éʔǫné zhetah goxéh eghálagųndá gh ts'ę́ goghágųndá.

C4. GNWT chu sáanéht'é xaye ełexéh meʔedet'áh got'áh, sáamba gha kúudęndıh got'áh zhatıe kádáʔa goxéh seogudleh, kaondíh ghááde azhíı ghálats'ęnda gha góʔǫ xéh suh góʔǫ gha, gots'ęh megha chu sáamba t'áh agoot'ı gha chu seníots'į́ʔáh gha dúle agǫ́ht'e.

C5. GNWT zhatıe kádáʔa gots'ádagedęndıh gogháádé chu, zhatıe gha t'ahsíı gúlı́h gots'ęh sáamba náts'ehtsı gha dúle. Kagoot'ı gotah dene gots'ágųndí gogha zhatıe gha sáamba nígenıla ǫt'e ts'ęh chu, eghálaʔeda gotah zhatıe ts'ádagedęndıh got'áh t'ahsíı zháogíhtsı gots'ęh chu.

D. Gozhatıe t'áh eghálats'ęnda t'áh gots'áts'ęndı t'áh nágotse gogha, kagóot'é ts'eedı:

D1. Eghálaʔeda k'eh t'ahsą́ąts'endeh goch'a eghálaʔeda theʔǫ, gots'ęh nezų ts'enda ts'ęhk'eh chu, dene gha náʔęndíh chu ts'ęhk'eh eghálats'ęnda gha 'actıve offer' gogeedı mek'éagú́t'e gha, azhíı agógeedı edıhtł'éh ghąądé kageedụndí. Ezhı gots'ęh eghálaʔeda gúlį́h gogha edıhtł'éh nátse megha thehchú ghąądé aot'é agots'uleh.

D2. Zhatıe gha k'aodhe ndedhé ǫt'e, k'aodhe gha eghálaʔeda thela, k'aodhe gha k'eogeʔah gha gogéhła chu gonezų gok'ę́ę́ ezhı 'actıve offer' xéh eghálagụndá, gots'ęh mexéh azhíı k'ę́ę́ goghálats'ęnda gha chu, gots'ęh t'ahsíı ghąądé kagoot'ı t'áh eghálaʔeda ets'edekéh, met'áh chu gots'ágondı gha edıhtł'éh k'égụndí gha agoguleh.

D3. GNWT chu, dene gozhatıe ǫkı gúlı t'áh eghálagenda nıdé, ezhı gha gots'áʔęndíh ǫt'e, ezhı gha edıhtł'éh éghǫʔegụndá. Ezhı ghąądé séé met'áhodéʔá ǫt'e t'áh alah meghálaʔudá gogha, gots'ęh amíı dúh ét'ı gots'ágendı gha góʔǫ k'ę́ę́ eghálagenda, ezhı eghálaʔeda ʔę́ht'e nets'edúle gha łǫ góolé agoguleh.

D4. Zhatıe gha k'aodhe, kǫ́tah zhágóla gotah nágedéh goxéh eghálaʔụndá got'áh, odǫh gondáagodı gha názhaʔetıh nıdé, gots'ęh odǫh ełéats'edéh ekúh gogha, ezhı met'áh łataʔets'ehtıh gha satsǫ́ t'áh agoot'ı aegedúdleh gha t'áh gots'áǫndí.

D5. Zhatıe gha k'aodhe elı chu, ndéh gha k'aodhe ndedhé, gots'ęh kǫ́tah móóla zǫhłı názhádéh chu goxéh eghálaʔụndá. Ezhı gogháądé móóla zǫhłı zhatıe gha kǫ́ę́ gok'ǫ́nı, Sáamba Gúlı Kǫ́ę́ gogéhʔǫ gha ts'ę́ gots'ádadundí. Ezhı kǫ́ę́, k'aodhe gha eghálagoʔeda t'áh agoot'ı gogha, móola zǫhłı zhatıe ghǫh azhíı ét'ı ets'enıdhę gıehła gha ǫt'e. Kǫ́tah kágodénıla chu náʔendíh gha íle t'áh 1-800 t'áh gots'ę́ egedehłį́ gha chu dúle gogha chu.

D6. Zhatıe gha k'aodhe ndedhé ǫt'e chu, dene zhatıe t'áh kágedáʔa, gots'ęh dene zhatıe gha egedéhtth'ı t'áh eghálagenda gha ke, gots'ę gondeh t'áh edahghǫh dene zhatıe gha kǫ́ę́ xohłéh ghǫh gogháts'ęnda gha dúle sóondı.

D7. Zhatıe gha K'aodhe elı chu, séé dáóndíh olí gogha, gozhatıe gha kǫ́ę́ ǫkı goxólı, ǫkı xaye tł'ą́hxą sı́ dúle mek'éts'ęndíh gogha goghǫʔǫndá, gots'ęh odǫh meghǫh senagots'eleh gha nıdé kanadǫndí t'áh aot'ı́.

D8. Ezhı Offıcıal Languages Secretartıat, amíı móóla zǫhłı zhatıe t'áh, gots'ęh dene kéleh zhatıe t'áh chu łataʔegehtıh-łataʔegedetł'éh agıı́t'e, azhǫh megháts'ęnda gha edıhtł'éh k'eh goızí edaotł'éh.

E. Zhatıe t'áh eghálagǫndá gha dene góolé gogha, kagóot'é ts'eedı:

E1. Ezhı gogha k'aodhe elı, dene gozhatıe gha kágedáʔa goxéh eghálaʔǫndá got'áh godıchá got'áh ndéh góʔǫ gok'eh, gots'ęh chık'éh ts'ę́ ndéh theʔǫ goteh chu gogha, dene łataʔegehtıh-łataʔegedetł'éh, t'áhsíı ghá́adé ezhı gha edegenóodzáh t'áh edıhtł'éh geedut'ı́ gogha. Dene łataʔegehtıh-łataʔegedetł'éh gha, ndéh káodénıʔǫ gok'eh gogháonutęh gha gots'óhʔá. Alah ét'ı ndéh káodénıʔǫ gogha azhíı met'áhodéʔá, nezǫ ts'enda ts'ęhk'eh, dene gha náʔęndíh ts'ęhk'eh, gosenízhaʔetıh ts'ęhk'eh, gots'ęh ndéh góʔǫ gogha azhíı met'áhodéʔá ǫt'e gogháts'ęnda gha. K'éʔǫ́h zhatıe t'áh gogha eghálats'ęnda ts'ęhʔǫ́h, yundah gotah gogha eghálaʔeda thela gogháádé, gots'ęh xálats'ededa ts'ęhk'eh gots'ę́ t'ahsíı kádekéh gha gogháts'enda gogháádé chu á gogháonetęh t'áh agoot'ı gha.

E2. Ezhı gogha k'aodhe elı chu, zhatıe gha dene kágedáʔa gots'ęh ECE chu dáóndíh ezhı gha nıogénıʔǫ gogháádé, megha t'ahsíı azhǫh ełéxéh aot'é gogha, gots'ęh k'éʔǫ́h dene zhatıe gogháogenehtęh geelı gha ts'ę́ gogháonutęh t'áh agogúuhthı́. Gogháonetęh chu, yundah ts'ę́

megha eghálaʔeda égodaat'ı gogháádé chu ǫt'e gha, *Educatıon Act* (1995) tah dene zhatıe ts'ęhk'eh nágotse t'áh edaatł'éh agogíílá gots'ęhʔǫ́h ǫt'e.

E3. ECE gha k'aodhe elı, met'áh dene zhánízhǫ dene zhatıe gogháots'enuhtęh gha edıhtł'éh ʔohtsı, gots'ęh GNWT gha eghálagíídéh, gotá gomǫ, dene gúlíh chu kaʔegenıdhę gogha , zhatıe egogedúʔáh ghǫh agógedụndí gots'ęh ezhı ts'ę́ chu gots'ádagedụndí ts'eedı.

E4. K'aodhe ezhı gha mek'eh dahgóʔǫ síęh, gots'ęh ECE gha k'aodhe elı, Aurora College chu goxéh, dene zhatıe ts'ęh kágedáʔa chu goxéh, gots'ęh gonáodhe ts'ęhk'eh eghálaʔeda thela chu goxéh ełégudéh gháádé, dene łataʔegehtıh-łataʔegedetł'éh ts'ęhk'eh agoot'ı, dene zhatıe gogháogenehtęh geelı chu, gots'ęh dene zhánízhǫ dene zhatıe gogháonetęh ts'ęhk'eh chu, dáodéhtí ǫt'e k'adhı anaodleh gogha, gots'ęh azhǫh t'áh gogha dáodenéhzǫ́ met'áh agoot'ı gogházundá chu gogha.

E5. Aurora College, gots'ęh gúlíh kágedáʔa, zhatıe gogháogenehtęh t'áh ageet'ı chu, łíé xaye gozhíh azhíı ghálagíındá goghǫh edıhtł'éh egedutłéh gháádé, zhatıe gha k'aodhe elı gots'ęh dene zhatıe gha egedéhtth'ı gogházudhah.

F. Zhatıe ʔeʔa gháádé thela ǫt'e, mek'eaneta t'áh agoot'ı gots'ęh megha t'ahsíı gots'ęhtsı ts'àdats'edendıh gogha ts'ęhk'eh, kagóot'é ts'eedı:

F1. Zhatıe gha k'aodhe elı, dene zhatıe ts'ęh kágedáʔa, gonáodhe gha gogéhła ts'ęh agíít'e chu, Elders' Councıl, ǫhndah déhtth'ı ke chu, k'aodhe ezhı gots'ę́ hǫh eghálaʔụndá t'áh dene zhatıe t'áh azhíı dágóts'eedı ets'enıdé gogha, t'ahsíı ts'uuzıh ghálaʔeda gok'éhxa náogụhndíh gogha, gots'ęh gondéh góʔǫ heʔęh egenıdhę got'áh zhatıe k'eh eghálats'ụnda gots'uhtsı agoguleh.

F2. Ezhı gogha k'aodhe elı chu, zhatıe ts'ęh kágedáʔa ke, gots'ęh gonáodhe gha chu gogéhła gots'ę́ hǫh eghálaʔundá got'áh ełexéh edıhtł'éh k'eh zhatıe ts'ęh t'ahsíı nígudhah t'áh séé meghǫh edaotł'éh, gots'ęh ezhı edıhtł'éh gots'ę́ nígıı̨le gha chu seníogúʔáh ts'eedı.

F3. Dene zhatıe ghąądé zhǫt'ǫ́h gogondıe ghǫh ełendáats'eedı ghǫh (dúh Cultural Projects nagógeedı) gots'ęh dene k'ę́ę́ ndéh ts'uuzı ı̨lé égholaʔeda síęh méghǫhnaʔets'undá, gots'ęh megha sáamba deyéh anaodeh ts'ę́ chu gogháts'ı̨ndá.

G. Dene zhatıe gogháonetęh deyéh aondeh gogha, kadhı chu aot'é gogha, kagóot'é ts'eedı:

G1. ECE gha k'aodhe ndedhé elı got'ą́ą́ts'ę́ edıhtł'éh káoʔa, megháądé edıhtł'éh kǫ́ę́ gha k'aogedéh síęh, dene zhatıe gha sáamba gots'ę́ at'ı̨, ezhı ts'ę́ zǫh zhek'eoguhthı gódı̨ndí gogha.

G2. ECE gha k'aodhe ndedhé elı̨, *Educatıon Act* (1995) k'eh Sectıon 73.3 edaatł'éh ǫt'e dádı adı, nezı̨ anagódı̨ndí, gots'ęh nágotse lı́h met'áh eghálats'enda égots'enúhthı aguleh gogha, megháądé chu edıhtł'éh kǫ́ę́ gha k'aogedéh dene zhatıe t'áh gogháonehtęh t'áh agogı́hthę gha góʔǫ góhndı ǫt'e.

G3. ECE gha k'aodhe ndedhé elı̨ got'ą́ą́ts'ę́ edıhtł'éh káoʔa, megháądé dánéht'é sadze t'áh dene zhatıe gogháonetęh t'áh agoot'ı̨ gogházundá gogha. K'aodhe ts'ęh edıhtł'éh nátse chu , *Educatıon Act* (1995) k'eh Sectıon 73.3 k'éʔǫ́h nátse aleh gha ǫt'e. T'ahsíı mek'éagı́ut'e gha edaatł'éh ghąądé á sadze łǫlıa t'áh dene zhatıe gogháonetęh gogházenda gha, gots'ęh tahsíı gúlı́h gogháonetęh xéh chu kagoot'ı̨ ǫt'e.

G4. ECE gha k'aodhe ndedhé elı̨, *Educatıon Act* (1995) thehchú senaoleh, kaondíh ghąądé ECE gha k'aodhe elı̨, gots'ęh edıhtł'éh kǫ́ę́ gha k'aogedéh ke, amíı gok'eh dahgóʔǫ, edek'éhxa nagondeh t'áh k'adhı agots'íhthę gogha.

G5. ECE gha k'aodhe elı́ séé gogháʔenda got'áh dene zhatıe t'ahsíı azhǫh metah thela got'áh, edıhtł'éh met'áh gogháonetęh xohłéh gha. Dene gozhatıe azháǫ́t'e gots'ęh edıhtł'éh kǫ́ę́ gha k'aogedéh gots'ę́ gots'ı́ndeh gots'ęh zhetah goxéh eghálagenda gogháádé chu agots'uleh ts'eedı.

G6. ECE gogha k'aodhe elı́, ezhı gogháʔęnda gogháádé dezǫą aetselıa dene zhatıe egogedúʔáh gha, ezhı t'áh zǫh agoodı ts'ę́ agots'eleh gha gogháʔundá, gots'ęh amíı ezhı zhatıe ts'ęh dene kágedáʔa, gots'ęh edıhtł'éh kǫ́ę́ gha k'aogedéh gots'ę́ gots'ęndeh gogháádé chu, gots'ęh megha ełexéh eghalats'ęnda got'áh segots'uleh.

G7. ECE gogha K'aodhe elı́ chu, dene zhatıe ts'ęh kágedáʔa goxéh, College chu goxéh, k'aodhe gha k'eogeʔah gha gogéhła, séé goxéh eghálaʔı́ndá got'áh, dene zhatıe gogháogenehtęh dené guulé gha chu, edıhtł'éh gogháogenehtęh dené guulé gha chu, gogha náogehthe t'áh nıgogedúle, gots'ęh gogháonetęh ts'ę́ chu agoguleh, gots'ęh edıhtł'éh kéleh gı́tǫ́ ghάádé eghálagenda ghάadé agoot'ı́ gha. Kagoot'ı́ gòtah chu, dáodéhtí gots'áʔęndíh gha gogháts'enda, gots'ęh gogháonetęh gogha gots'ęh nıgots'edı́le gha chu sáamba thela gha ǫt'e.

G8. ECE gha k'aodhe elı́, séé dágondeh gha edıhtł'éh ʔohtsı́, ezhı ghάádé dene zhatıe gogháonetęh gogha. Dezǫą aetsélıa séé edıhtł'éh kǫ́ę́ égoníhthı gots'ęh edıhtł'éh ghǫh enats'ı́t'éh Grade 12 gots'ę́. Ezhı gots'ęh, edıhtł'éh kǫ́ę́ azhíı séé met'áhodéʔá gogháonetęh dene zhatıe ghάádé gogháonetęh méonídhı ageleh gha. Dene zhatıe ts'ęh dene kádáʔa goxéh agoot'ı́ gha, gots'ęh gozhatıe ghalaʔeda gha, edıhtł'éh kǫ́ę́ gots'ęh gokǫ́ę́ chu ełexéh ǫte gok'ę́ę́ goghálagenda gha.

G9. ECE gha k'aodhe elı́, *Educatıon Act* (1995) senaodleh ghάádé dene dendéh gok'eh gogha (A15 k'eh ǫt'e), dene kéleh góot'ı́ dı́zí dek'ehníʔegedę́tł'éh t'áh dene zhatıe t'áh zǫh edıhtł'éh

kǫ́ǫ́ aot'é egedekéh gha dúle. Dezǫą k'ǫǫ edıhtł'éh égonídhı got'áh kéonídhı t'áh agots'eleh gha dúle, gots'ęh odıh megha dezǫą kégenéht'é gogháádé chu dúle kagondeh.

G10. ECE gha k'aodhe elı chu, edıhtł'éh kǫ́ǫ́ gha k'aogedéh goxéh eghálagụndá gogháádé dene zhatıe gogháogenehtęh dené, TLCs, dáodacho got'áh t'ahsíı met'áh zhatıe gogházogenehtęh gha zháoguhtsı, gots'ęh zhatıe gúlįh goxéh eghálagenda ts'ǫ́ chu k'é?ǫh nágotse gogha anaoguleh.

G11. ECE gha k'aodhe elı chu, edıhtł'éh kǫ́ǫ́ edıhtł'éh ghálats'ęnda gha met'áh agoot'ı gha edıhtł'éh zháhxóléh, gots'ęh dene zhatıe gogháonetęh ts'ęhk'eh , xaye taonét'e zheghǫh na?edetł'éh t'áh Legislatıve Assembly gots'ęh Aborıgınal Languages Board gogházhudhah.

H. Zhatıe ?e?a ghádé thela ǫt'e ghǫh keots'edusháh agots'eleh gogha, kats'eedı ǫt'e:

H1. Ezhı gogha k'aodhe elı, dene zhatıe ts'ęh dene kágedá?a gots'ǫ́ gots'endeh ghádé zhatıe ghǫh keots'edushǫ, gots'ęh meghǫh t'ahsíı ats'edí?įh ghǫh chu senígóįt'áh gha, ezhı tł'a k'aodhe gots'ęh amíı gozhatıe azháǫt'e gogháádé agondeh gha. Ezhı Aborıgınal Languages Board gohxólı tł'ą́hxą, egedı got'áh ?ąhdadhé ts'é ét'ı zhatıe ghǫh kek'éodezhǫ t'áh ageet'ı gha.

H2. Ezhı gogha k'aodhe elı chu, móóla zǫhłı kágedá?a gots'ádadụndí gogháádé edegha zhatıe ts'ęhk'ęh t'ahsíı gogedutsı gots'ęh zhatıe ghǫh, goghǫh t'ahsíı aodleh gha kéogeníhthı t'áh eghálagenda gogha.

H3. Kǫ́ǫ́ gó?ǫ gogha gonatthe nágedéhzha, gots'ęh dene t'ahsíı nechá zhágelı chu, edegha nıgogedíchu got'áh, odǫh dúle nıdé dezhatıe t'áh gogundeh aedegedíhthę nıdé.

H4. Ezhı gha k'aodhe elı gots'ęh zhatıe gha dene kágedáʔa ke, ndéh gha k'aodhe ndedhé, gogha eghálaʔeda gogéhła, k'aodhe gha ageet'ı góla dene zhatıe gots'ęh móóla zǫhłı zhatıe t'áhogeduhthı gógeedı, odı gozhatıe t'áh séé agoot'ı gogha á k'ǫǫ kagóot'é geedı.

H5. Ezhı gha k'aodhe elı chu, odıh dene k'onıa gots'ę gots'endeh gha láóndíh t'áh t'ahsíı zháts'ıhtsı gha sáamba t'áh deyéh agoguleh t'áh aot'é.

H6. Ezhı ndéh gha k'aodhe ke, GNWT, gogha eghálagídéh gogha, gonáodhe ghǫh keots'edíʔáh, zhatıe chu gogháonetęh gogha aguhtthı, eghálaʔeda goghǫt'áh xéh aot'é gots'ęh azhíı geelı gogha chu edegha gogehtsı gha chu ǫt'e.

I. Gondı íichu, gots'ęh satsoné t'áh eghálaʔeda gotah séé dene zhatıe t'áh aguut'ı gogha, kagóot'e ts'eedı:

I1. Ndéh gha k'aogedéh, GNWT, dene zhatıe gots'ęh móóla zǫhłı zhatıe chu got'ah gondı íichu séé gots'ádagedǫndí. Megáh chu gúlıh got'áh chu gondı gotazheh t'áh agoot'ı chu gots'ádagedǫndí, ezhı gha nıdé, ınternet, satsǫné nághóh t'áh eghálaʔęnda, gots'ęh satsǫné dúh gotah mek'óni enagoléh gha chu ts'ę gots'ádadǫndí gha améts'eedı.

I2. ECE gha k'aodhe elı gots'ęh k'aodhe gha ageet'ı kágedáʔa ke, dene zhatıe t'áh gondı íichu ghálaʔeda gogha, gots'ęh megha satsǫné ghálaʔeda ts'ę gogháonutęh gogha sáamba gogháozhe gha t'ahsıę gots'ę etsedetł'éh gots'ęh t'ahsíı gúlı chu ghááde kagoot'ı gots'ádagedǫndí gots'eedı.

I3. Ezhı gogha k'aodhe elı chu, dúh gogha satsǫné t'áh dene k'ęę ets'edetł'éh gha t'ahsíı gúlı, GNWT gha eghálagenda gogha kaondíh góolé, gotsęh zhet'áh agut'ı gogha hotıé agogedundí.

Dene kéleh gha kágedáʔah ke, gots'ęh kǫ́tah zhágóla k'éʔǫ́h dene ndéh gok'eh dene zhɻzí thehtsɻ zhágóla got'áh agoot'ɻ agodąndıh got'áh, ezhı met'áh dene k'ę́ę́ ets'edetł'éh ch'ázháǫt'e síęh, zhet'áh eghálagundá gogha kéʔǫ́né met'áhodéʔá ǫt'e.

I4. Ezhı gogha k'aodhe elɻ chu, dene zhatıe ghá́ádé kǫ́ę́ kágodénıla met'áh dene k'ę́ę́ ets'edetł'éh gha azháǫt'e, odɻh zhet'ah ageet'ɻ gha góʔǫ gogha síęh, zhet'ah agut'ǰ égogenúhthı gha gots'águndí. Metah chu t'ahsíı gúlǰh chu ghǫh gots'ę́ gogendeh gha chu dúle, odǫh mets'enıdhę ekúh gogha. Kaondíh gogháádé éhsą́ satsǫ́ t'áh eghálaʔeda ózhǰɻ gotah dene zhatıe t'áh agoot'ɻ ts'ádagodedıh gogha.

J. Jǫ dánagóot'é ts'eedı gots'ęh odǫh meghálaʔeda t'áh agondeh gha /dágodéhtí gha ghǫh chu ats'eedı gha segodleh k'ę́ę́ agondeh gha, ezhıdah chu kagóot'é ts'eedı:

J1. ʔeʔa gehtsɻ, Legıslatıve Assembly gogáh dı edıhtł'éh níichú gots'ęh zhets'ę́ heʔęh geedɻɻndí gok'éh ehts'ę́ taı hono dzene gozhíh Premıer elɻ, *OLA* gha k'aodhe eníredętł'éh gha ǫt'e.

J2. Dúh gogha ek'éteʔet'a dene eghálagenda t'ǫ́h, ndéh gha k'aodhe geelɻ, ʔeʔa ʔíhłéh godheh edıhtł'éh ǫt'e, káguʔa got'áh *Offıcıal Languages Act* senaguleh gogha.

J3. Ezhı gogha k'aodhe elɻ chu dı edıhtł'éh ts'é heʔęh ts'edɻndí gok'éh łíé xaye gozhíh gots'ę́ nagondeh gha. Dı éhsą́ ghǫh gondeh gha:

- Dánagóot'é ts'eedı égonídhe, mexéh dágondíh gots'ęh dáodéhthah gots'ę́ met'áh eghálats'ɻɻnda t'áh agǫ́ht'e
- Canada-NWT Cooperatıon Agreement goghǫh chu
- T'ahsíı ghálats'enda gha menatthé segots'ehʔǰh goghǫh, gots'ęh 2004-2005 ghayé gogha gots'ęh gondadhé ts'é chu gogha sáamba ghǫh segódlá ghǫh chu.

Dánagóot'é Ts'eedįįndí Dáóndíh Meghálaʔeda Gha

Dı dánagóot'é ts'eedįįndí hotıé gots'ehtsı gha dúle enídhę, xó azhǫh dúh gha íle. Ezhı t'áh odǫh meghálaʔeda gha gots'ęh mets'é azhíı ats'eleh gha segódlá nahxeʔedıhtł'éh nodee xéh nıts'enıdhah ǫt'e, dı k'ǫ́ǫ́ agots'eleh gha:

• T'ahsíı thah gogha mets'ęhʔǫ́ t'ahsíı nezų t'áh agoot'į x4h eghálats'ųndá, dezǫą ageatsélıa t'ǫ́h gogháonetęh gots'ęh zhatıe ǫkı ghάádé chu dene ghάonetęh gǫ́ht'e agots'eedı

• Sáamba t'ah séé gonezų eghálats'ęnda, edıhtł'éh kǫ́ǫ́ goxéh eghálagoʔeda tah agoot'į gozhatıe gha sáamba ǫt'e síęh, ezhı gha aot'é t'áh aguut'į́

• T'ahsíı ghάádé eghálaʔeda gha nígogénıla ǫt'e, ezhı gots'ǫ́ sáamba yuʔǫ́hdedéh gha goch'a meghǫhʔets'ęnda t'áh agoot'į

• Edıhtł'éh kǫ́ǫ́ gots'ęh gozhatıe gha dene kágedáʔa agįįt'e goxéh nágotse gok'ǫ́ǫ́ goxéh eghálats'ęnda agots'úuhthį́

• Sáamba k'éhgodhı ch'á, sáanéht'e xaye gogha sáamba xéh segots'eleh, goxéh chu t'áhsíı náts'ęhndíh, goxéh chu níts'įįdéh got'áh t'ahsíı k'eh eghálsts'ęnda t'áh ats'eet'į

• Móóla ndéh góla, gots'ęh gonáah ndéh zhágóla, gots'ęh chu edıht'éh kǫ́ǫ́ gogha t'ahsíı met'áh agoot'į gha zhágehtsį t'áhots'edehtthı gha chu dúle.

Dı k'ǫ́ǫ́ agoot'į gha ǫt'e, dúh sáamba thela t'áh agoot'į gha ǫt'e, gots'ęh łíé xaye gogha godóot'į́ íle gogha azhíı t'áh gogha godétí gha sųlái xaye goteh ǫt'e gha agehʔį, gots'ęh gonezų gonaʔets'enıdhį́ t'áh t'ahsíı níts'enıla ot'e gogháádé á gonezų goghálaʔeda gha gots'ęh gonezų got'áh sáamba t'áh eghálaʔeda gha góhndı t'áh ǫt'e.

Melǫh Gogha

Ezhı Specıal Commıttee eghálagenda t'ǫ́h dáóndíh gots'áts'ı̨ndí gogha máhsı gogenıhthę ǫt'e. T'ahsíı gháadé eghálats'enda gots'éhtsı̨ ká t'ahsíı ǫt'e ets'enıdhę, gots'ę́h met'áh eghálats'enda gha chu nezų the?ǫ ets'enıdhę ǫt'e. Ezhı met'áh eghálats'ę́nda níts'enı?a síęh, chık'éh ts'ę́ ndéh gok'eh dene azhǫh zhatıe ghǫh gok'égundíh gots'ę́h nahxezhatıe, nahxenáodhe go?egeduhchá t'áh edek'égundíh, góhndı ǫt'e. Zhatıe gok'éts'ų́ndíh gogha, nátse anaodleh chu gogha náots'ehthe t'ǫ́h chu NWT gogha eghála?eda nechá nít'ǫ́ láóndíh ǫ'te keots'edı̨hshǫ. Met'ą́ą́ts'ę́ chu dene nezų edégedudíh gogha gots'ę́h met'áh chu t'ahsíı gots'edutsı̨ chu gogha. Gozhatıe kanéht'é gondéh k'eh thela, ndéh kanéht'é goxéh kagondíh íle. Nahxezhatıe ?ahníh t'ǫ́h gots'ę́h ?ı̨ı̨lá ǫt'e, dúh chu met'áh agoot'ı̨, yundáh ts'ę́ zhatıe ts'ę́h t'ahsíı nezų gots'ę́ andeh gha, ezhı goghǫh xáots'edíh gha chu gó?ǫ. Azhíı ts'ę́ gogháts'enda nezų méodaat'ı̨ ǫt'e, gots'ę́h gonadah k'ála t'ahsíı łǫ thela t'áh agǫ́ht'e. Séé dúle ets'enıdhe go'kę́ę́ ezhı dahgots'echu gha gó?ǫ.